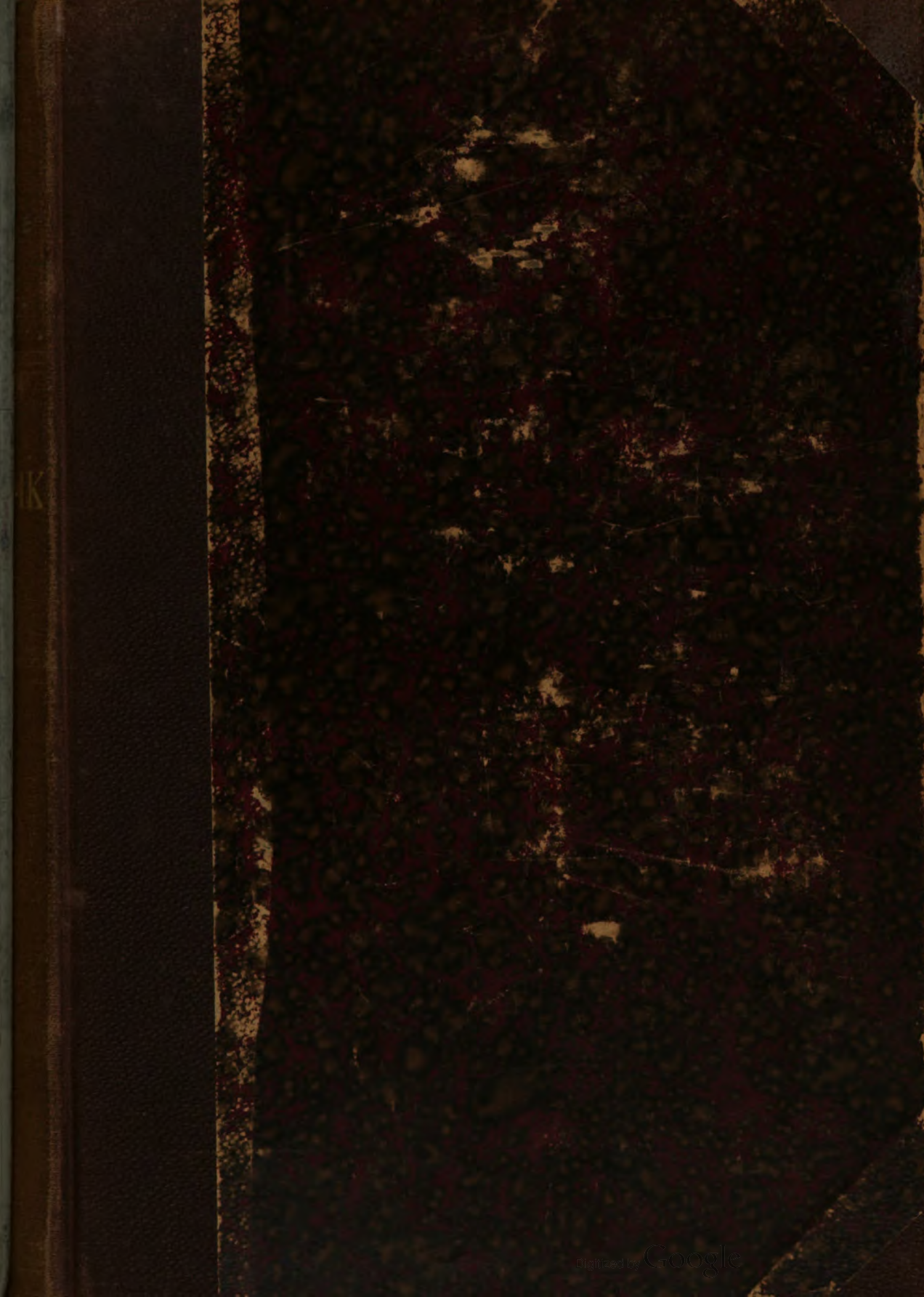
Digitized by Google

BERKELEY
LIBRARY
UNIVERSITY OF
CALIFORNIA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MJESEČNIK

PRAVNIČKOGA DRUŽTVA U ZAGREBU.

GODINA XXI.

1895.

IZDALO GA PRAVNIČKO DRUŽTVO U ZAGREBU.

UREDILI U IME ODBORA PRAVNIČKOGA DRUŽTVA

STJEPAN KRANJČIĆ i DR. JOSIP ŠILOVIĆ.

KNJIŽNICA
V. Prosečkoga u Samoboru
Broj 1907

U ZAGREBU
TISKOM DIONIČKE TISKARE
1895.

Digitized by Google

MAIN LIBRARY

Digitized by Google

KI
M57
v. 21

I. KAZALO STVARNO

dvadeset i prve godine „Mjesečnika“.

Administrativna oblast, vidi upravna oblast.
Akademički stupanj doktora prava izgubljen usljed kaznene osude 183.
Akcesorijumom prestaje biti regalno pravo vinotočja 518.
Amerike sjeverne sjedinjene države, — u istih prosudjuje ustavnost zakona savezno sudište. Svaštica. 497.
Arheološkog družtva viestnik. Književna obznana. 239.
Austrijski novi gradjanski parbeni postupak. — Unger o tom. Članak. 411.
Austro-Ugarska te Bosna i Hercegovina, izručivanje zločinaca u istih. Članak. 56, 104.
Autonomna provincija i država, pravna razlika medju istimi. Pokusno predavanje. 453.
Bagatelni, — vidi mališni postupak.
Biljegovanja preinaka kod mjestnih i maličnih sudova. Članak. 87 i 136.
Biljegovna prikrata, ako nije podnesak podnešen u dva primjerka 345.
Biljegovni novi propisi u parbenih stvarih. Članak. 37, 85, 136, 189 i 540.
Bilježnici javni, — globe izrečene proti istim. 289.
Bilježnici javni ovjerovljavaju u Ugarskoj izvadke iz trg. knjigah, ter se na temelju takovih izvadaka dozvoljuje predbilježba prava zaloga 35.
Bilježničtvo, — najnovije pravne odredbe u Francuzkoj ob istom. Članak. 553.
Bilježničtvo, — povjestne crtice i bibliografija ob istom, od dra. Vl. Pappafave. Književna obznana. 191.
Blagajnice seoske zajmovne po sustavu F. V. Raiffeisena od S. Karamana. Književna obznana. 498.
Bližnji rod ili ino obvezanstvo po §-u. 142. k. z. Članak. 8.
Bosna i Hercegovina, — izručivanje zločinaca u istoj i Austro-Ugarskoj. Članak. 56., 104.
Bosna. — obavjest Bosanaca o dražbi. 276.
Bračne razmirice riešava upravna oblast. 343.
Brak mješovit, — krštenje i odgoj djece. 578.
Brisanje zadružnoga svojstva. 37.

Digitized by Google

Brisanje zadružnoga svojstva traži izudata žena 577.
Brisovne namire izdanje, — tužba na to 280.
Cislitava, — osnova zakona ob ovršnom i osigurateljnom postupku za istu Članak. 157.
Čestice katastralne dio, — traži se pravo vlastničtva iste čestice; — dokaz u tom slučaju 22.
Čini zlobni kod jav. nasilja VI. slučaja. 178.
Činovnik željeznički na koliko se ima smatrati osobom, koja spada pod ustanovu §. 68. k. z. 527.
Činovnikom tko se smatra kod zloporabe vlasti uredovne 528.
Darovanje nekretnina, kada je perfektno. 425.
Darovatelj nekretnina kazneno osudjen radi odsvojenja, — uzpostava gruntovnoga stanja u tom slučaju. 229.
Darovne pristojbe da li je predmet miraz, donešen u novcu. Članak. 559.
Deložiranje iz stana na temelju dvih osuda. 167.
Diela idealnoga zadružnoga izlučenje. 181.
Dioba zadružna, — najmanja izmjera kod iste. 432.
Diobu traži žena priudata u zadrugu 288.
Dioničarskog družtva glavna skupština, — dioničarov predlog, koji nije na dnevnom redu. 132.
Dokaz, ako se traži pravo vlastničtva na jedan dio katastralne čestice. 22.
Dokaznice javne krivotvorenje, prevare zločinstvo ili prekršaj. 33.
Doktorat prava, taj akad. stupanj izgubljen usljed kaznene osude. 183.
Dolozno počinjena ošteta tudjega vlastničtva kažnjiva je. 573.
Dostava u inozemstvu. 126.
Dozvola porabe vode i podignuća vodogradjevine. 531.
Doživotnoga uživanja ovršna sekvestracija. 383.
Dražbâ nekretninâ oglašivanje i obdržavanje. 186.
Dražba ovršna, — obavjest hipotekarnoga vjerovnika ob istoj. 276.
Dražbeni oglas ima biti na sudnici pribijen 3 mjeseca prije dana dražbe. 74.
Družtva dioničarskog glavna skupština, — dioničarov predlog, koji nije na dnevnom redu. 132.
Družtva trgovačkoga razvrgnuća. 180.
Družtva zabranjena sastanci nisu sastanci Nazarenâ. 129.
Država i autonomna provincija, — pravna razlika izmedju istih. Pokusno predavanje. 453.
Državni pokretni imetak, — ovrha na isti. 20.
Dužniku nemoraju kod pronevjerenja zapljenene stvari neposredno predane biti. 570,
Erarsku tražbinu nemože ustupnik neposredno ovrhom utjerati. 73.
Financijalne oblasti platežni nalog da se uruči odsutnomu, — skrbnika na čin postavlja sud. 171.
Francezka, — najnovije pravne odredbe u istoj o bilježničtvu. Članak. 553.
Glavnica odšetna za regalno pravo točenja pića, — pravo hipotekarnih vjerovnika na tu glavnicu. 23.
Globe u gradj. postupku, globe kaznostne proti odvjetnikom i javnim bilježnikom i globe radi nadripisarstva. 289.
Gradjansko parbeni postupak aust. novi, — Unger o tom. Članak. 411.
Gradjanski postupak, globe u istom. 289.
Gradovi, — sirotinjska povjerenstva u istih. Članak. 197., 245., 301. i 357.

Digitized by Google

Gruntovna odnosno katastralna mapa nije mjerodavna za dokaz, kad se traži priznanje prava vlastničtva na dio katastralne čestice. 22.
Gruntovni izpravak može tražiti i onaj, koji nije posjednik. 70.
Gruntovnica nejamči za vanjsku sliku i površinu čestica. 277.
Gruntovno osiguranje kazneno obskrbnih troškova. 337.
Gruntovnega stanja uzpostava, ako je darovatelj nekretnina kazneno osudjen radi odsvojenja. 229.
Gubitak oka, mišice ili ruke kod težke tj. ozlede. 230.
Hipotekarnih vjerovnika pravo na odštetnu glavnicu za regalno pravo točenja pića. 23.
Hipotekarnoga vjerovnika obavjest ob ovršnoj dražbi. 276.
Idealnoga zadružnoga diela izlučenje. 181.
Imetak pokretni državni, — ovrha na isti. 20.
Inozemstvo, dostava u istom. 126.
Internacionalna, vidi medjunarodna.
Izbor vještaka u svrhu očevida, — na odnosno ročište ne dodju stranke. 387.
Izlučenje idealnoga zadružnoga diela 181.
Izmjera najmanja kod zadružne diobe 432.
Iznosa sbrajanje kod raznih učina pronevjerenja 388.
Izplata kupovnine pouzećem 283.
Izpravak gruntovni može tražiti i onaj, koji nije posjednik 70.
Izpravak tužbovnoga petita u previdu 70.
Izručivanje zločinaca u Austro-Ugarskoj te Bosni i Hercegovini. Članak. 56, 104,
Iztraženik počini prestupak ili prekršaj 571.
Izudata žena traži brisanje zadružnoga svojstva 577.
Izvadka iz trg. knjiga ovjerovljenje obavlja u Ugarskoj kr. jav. bilježnik, ter se na temelju takova izvadka dozvoljuje predbilježba prava razloga 35.
Izvlastba nekretnina u Zagrebu u teoriji i praksi. Članak. 420.
Javne dokaznice krivotvorenje, prevare zločinstvo ili prekršaj 33.
Javni bilježnik, vidi bilježnik javni.
Javno nasilje III. slučaja 230.
Javno nasilje VI. slučaja ili težka tjelesna ozleda 178.
Katastralna odnosno gruntovna mapa nije mjerodavna za dokaz, kad se traži priznanje prava vlastničtva na dio katastralne čestice 22.
Kaznena škola nova. Članak. 1, 49 i 97.
Kazneno-obskrbnih troškova gruntovno osiguranje 337.
Kozneno osudjen darovatelj nekretnina radi odsvojenja, — uzpostava gruntovnoga stanja u tom slučaju 229.
Kaznenoga postupka obnova na štetu obtuženika 339.
Kaznenoga postupka ugarskoga osnova. 541.
Kaznenom osudom izgubljen akad. stupanj doktora prava 183.
Kaznenici počine postupak ili prekršaj. 571.
Kći počini kradju na štetu otca. 77.
Knjige trgovačke, — izvadak iz istih ovjerovljuje u Ugarskoj kr. javni bilježnik, ter se na temelju takova izvadka dozvoljuje predbilježba prava zaloga 35.
Knjigom trgovačkom izkazane tražbine ovršenikove, — pljenitba istih 79.
Kodicil ili oporuka 566.
Koristi s urbarskimi selišti skopčane 68.

Digitized by Google

Kradja ili razbojstvo 431.
Kradja počinjena po kćeri na štetu otca 77.
Kradje i pronevjerenja medju zadrugari 29.
Kriminalistička medjunarodna udruga. Šesta glavna skupština. 90.
Krivotvorenje javne dokaznice, prevare zločinstvo ili presršaj 33.
Krivotvorenja javnih vjerovnih papira pokušaj 342.
Krivotvorenoga novca sličnost s pravim novcem 430
Krštenje djece iz mješovitoga braka 578.
Kupovnine izplata pouzećem 283.
Ludim da bude tko proglašen, — potrebštine za to 473.
Mališni postupak — prigovor nadležnosti u istom 280.
Mališni sudovi, — preinaka biljegovanja kod istih. Članak. 87 i 136.
Mapa katastralna, odnosno gruntovna nije mjerodavna za dokaz, kad se traži priznanje prava vlastničtva na dio katastralne čestice 22.
Medjunarodna kriminalistička udruga. Šesta glavna skupština 90.
Miraz u novcu, da li je predmet darovne pristojbe. Članak. 559.
Mišice gubitak kod težke tjelesne ozlede 230.
Mjestni sudovi, preinaka biljegovanja kod istih. Članak. 87 i 136.
Mješoviti brak, — krštenje i odgoj djece 578.
Mnienje vještaka, — sud nije se dužan u svom osvjedočenju obazirati na isto 176.
Nadarbina župnih sgrade, — glede troškova za popravak istih odlučuje upravna oblast 21.
Nadjenih predmeta prisvojač 485.
Nadležnost suda proti občinam do iznosa od 100 for. 119.
Nadležnost u preporih iz trgovačkih posala 489.
Nadripisari, — troškovi u postupku proti istim 428.
Nadripisarstvo, — globe izrečene radi istoga 289.
Nagoda u postupku radi smetana posjeda 385.
Nagodu, sklopljenu radi privatno-pravne tražbine pred upravom oblasti, ovršuje ista oblast 135.
Naknada štete, — sudac osudjen po prizivnom sudu na istu u postupku radi smetanja posjeda 170.
Najmanja izmjera kod zadružne diobe 432.
Namire brisovne izdanje, — tužba na to 280.
Narav pravna regalnoga prava točenja pića 23.
Nasilje javno III. slučaja 230.
Nasilje javno VI. slučaja ili težka tjelesna ozleda 178.
Nazarenaca sastanci nisu sastanci zabranjena družtva 129.
Nazarenske sekte sastanci, polazak istih 575.
Nećudoredni čin kod uvriede poštenja 75.
Nedorasli počinio prekršaj 77.
Nekretnina dražba oglašivanje i obdržavanje 186.
Nekretnina izvlastba u Zagrebu u teoriji i praksi. Članak. 420.
Nekretnina zajednice razvrgnuće 338.
Nekretnine dane u zakup, — ovršna sekvestracija plodova 424.
Nekretnine darovanje kada je perfektno 425.
Nenadležnosti prigovor u postupku mališnom 280.
Nepošteni čin kod uvriede poš enja 75.
Nova kaznena škola. Članak 1. 49 i 97.

Digitized by Google

Novca krivotvorenoga sličnost s pravim novcem 430.
Novi biljegovni propisi u parbenih stvarih. Članak. 37. 85, 136, 189 i 540.
Obavjest hipotekarnoga vjerovnika ob ovršnoj dražbi. 276.
Općine, — nadležnost suda proti istim do iznosa od 100 for. — 119.
Općine urbarske, — ovlašteničtvo u istih riešavaju upravne oblasti. 125.
Obdržavanje i oglašivanje dražbâ nekretnina. 186.
Obiteljski i privatni život obtuženika i svjedoka pred sudom. Članak. 381.
Obnova kaz. postupka na štetu obtuženika. 339.
Obnovu postupka može kod prekršajâ predložiti oštećenik. 127.
Obredjenje odvjetničke zaslužbe. 227.
Obskrbnih kaznenih troškova gruntovno osiguranje. 337.
Obtuženika obitetjski i privatni život pred sudom. Članak. 381.
Obvezanstvo ili bližnji rod po §-u 142. k. z. Članak. 8.
Očevid, — predujma za isti učerivanje. 339.
Očevid, — u svrhu istoga odredjeno ročište za izbor vještaka, a stranke ne pristupe. 389.
Odluke prvoga suda ukinuće u postupku radi smetanja posjeda. 224.
Odreknuće zadrugara članstva zadruge u svrhu, da izigra vjerovnike. Članak. 556.
Odsutnomu postavlja sud skrbnika na čin, da mu se uruči platežni nalog financijalne oblaslt. 171.
Odštetna glavnica za regalno pravo točenje pića, —. pravo hipotekarnih vjerovnika na tu glavnicu. 23.
Odustaja tužitelja od tužbe nakon dana odgovora. 526.
Odvjetnici, — globe, izrečene proti istim. 289.
Odvjetničke zaslužbe obredjenje. 227.
Odvjetnika kraljevina Hrvatske i Slavonije zemaljska skupština. 145.
Odvjetnika i odvjet. perovodja te njihovih udovica i sirotčadi podpore, — udruga u tu svrhu. Osnova zakona. 145.
Oglas o dražbi ima biti na sudnici pribijen 3 mjeseca prije dana dražbe. 74.
Oglašivanje i obdržavanje dražba nakretnina. 186.
Oka gubitak kod težke tj. ozlede. 230.
Oporuka ili kodicil. 566.
Oporuka, — povjerbena zamiena u istoj. 560
Oprosti oštećenik ozleditelju. 176.
Osigurateljni i ovršni postupak u Cislitavi. osnova zakona o tom. Članak. 157.
Osude doljnosudne ukine stol sedmorice, a na temelju istih provedena ovrha. 172.
Osude dvije jednako glaseće, -- deložiranje iz stana na temelju istih. 167.
Osudom kaznenom izgubljen akad. stupanj doktora prava. 183.
Osvjedočenje suda, — u istom nemora se obazirati na mnienje vještaka. 176.
Oštećenik kod prekršaja može predložiti obnovu postupka. 127.
Oštećenik oprosti ozleditelju. 176.
Oštela tudjega vlastničtva kažnjiva samo, ako je počinjena dolozno. 573.
Otac, -- kradja počinjena po kćeri na štetu istoga. 77.
Otac, — težka tjelesna ozleda bez vidljivih tragova na istom počinjena. 176.

Digitized by Google

Ovjerovljenje izvadka iz trgovačkih knjiga obavlja u Ugarskoj kr. javni bilježnik, ter se na temelju takova izvadka dozvoljuje predbilježba prava zaloga. 35.
Ovlašteničtvo u urbarskoj obćinl riešavaju upravne oblasti. 125.
Ovrha na državni pokretni imetak. 20.
Orrha provedena na temelju doljnosudnih osuda, koje ukine stol sedmorice. 172.
Ovršna dražba, — obavjest ob istoj hipotekarnoga vjerovnika. 276.
Ovršna sekvestracija plodova nekretnine dane u zakup. 424.
Ovršna sekvestracija prava doživotnoga uživanja diela kuće. 383.
Ovršni i osigurateljni postupak u Cislitavi, — osnova zakona o tom. Članak. 157.
Ozleda težka tjelesna, — vidi težka tjelesna ozleda.
Ozleditelju oprosti oštećenik. 176.
Parcela vidi čestica.
Papira javnih vjerovnih krivotvorenje, pokušaj toga zločinstva. 342.
Parbene stvari, novi biljegovni propisi u istih. Članak. 37., 85., 136 i 189.
Parbeni gradj postupak aust. novi, — Unger o tom. Članak. 411.
Paše i šume segregacija provedena, — prestaje zahtjev izpunjenja urbarske zamjenbe. 564.
Petit tužbeni može se izpraviti i u previdu 70.
Pića točenja pravo regalno, — pravna narav istoga 23.
Pljenitba ovršenikovih tražbina, izkazanih trgovačkom knjigom 79.
Plodova ovršna sekvestracija nekretnine, dane u zakup 424.
Podnesak nije podnešen u dva primjerka, biljegovanje u tom slučaju 345.
Pokretni državni imetak, ovrha na isti 20.
Pokušaj krivotvorenja javnih vjerovnih papira 342.
Pokušaj prevare 281.
Politička oblast, vidi upravna oblast.
Popravak sgrada župnih nadarbina, glede troška odlučuje upravna oblast 21.
Porabe vode dozvola i podignuće vodogradjevine 531.
Posjeda smetanje. — vidi smetanje posjeda.
Posjednik nije, a može tražiti gruntovni izpravak 70.
Posljedice zabilježene prepornosti prava vlastničtva 478.
Poslovanje sudova u Hrvatskoj i Slavoniji (u gradj. stvarih) od god. 1883. do 1894. 491, 532 i 579.
Poslovi pravni izmedju zadruge i zadružnoga člana, koji se protive zadružnom zakonu 489.
Postupak gradjanski, — globe u istom 289.
Postupak mališni (bogatelni), vidi mališni postupak.
Postupak novi parbeni gradj. aust., Unger o tom. Članak. 411.
Postupak proti nadripisarom, — troškovi u istom 428.
Postupak ovršni i osigurateljni u Cislitavi, — osnova zakona o tom. Članak. 157.
Postupak radi smetanja posjeda, — nagoda u istom. 385.
Postupak stečajni, — važnije uredbe i načela u istom. Članak. 465 i 505.
Postupka kaznenoga obnova na štetu obtuženika 339.
Postupka kaznenoga ugarskoga osnova 541.
Poštansko pravo u zemljah krune ugarske. Članak. 149, 205, 317, 377, 405 i 459.

Digitized by Google

Poštenja uvrieda, — nepošteni ili nećudoredni čin kod iste 75.
Potrošarina od stvari, nabavljenih za vlastitu porabu 233.
Potrošarinskih pristojba (zakupnika) ućerivanje, — za to su nadležne upravne oblasti 382.
Pouzećem izplata kupovnine 283.
Povjerbena zamjena u oporuci 560.
Povjerena stvar valja da je dotičniku kod pronevjerenja 74.
Povjerenstva sirotinjska u gradovih. Članak. 197, 245, 301 i 357.
Površina, za istu nejamči gruntovnica 277.
Prava rogalnoga točenja pića pravna narav 23.
Prava vlastničtva prepornost zabilježena, posljedice toga 478.
Pravo poštansko u zemljah krune ugarske. Članak. 149, 205, 317, 377, 405 i 459.
Pravo regalno vinotočja prestaje biti akcesorijumom 518.
Pravosudja reforma u Rusiji 235, 291, 346, 395 i 433.
Pravna narav regalnoga prava točenja pića 23.
Pravna razlika izmedju države i autonomne provincije. Pokusno predavanje 453.
Pravni poslovi izmedju zadruge i člana zadruge, koji se protive zadružnom zakonu 489.
Praznoverice i zločini itd. od dra. M. R. Vesnića. Književna obznana. 350. 398 i 438.
Predbilježba prava zaloga dozvoljuje se na temelju izvadka iz trg. knjige, ovjerovljena u Ugarskoj po kr. javnom bilježniku 35.
Predlog dioničara na glavnoj skupštini dioničkog družtva, koj predlog nije na dnevnom redu 132.
Predlog u kaznenom postupku, da se preslušaju novi svjedoci 485.
Predmeta nadjenih prisvojač 485.
Predujma za očevid ućerivanje 339.
Preinaka biljegovanja kod mjestnih i maličnih sudova. Članak. 87 i 136.
Prekršaj ili zločinstvo prevare, počinjeno krivotvorenjem javne dokaznice. 33.
Prekršaj počini uznik 571.
Prekršaj počinjen po nedoraslom. 77.
Prekršaji, — oštećenik kod istih može predložiti obnovu postupka. 127.
Prekršaji, — sudovanje u istih. Članak 515.
Prepore ob ovlašteničtvu u urbarskoj občini riešavaju upravne oblasti. 125,
Prepornost prava vlastničtva zabilježena, — posljedice toga. 478.
Preslušavanje novih svjedoka, — predlog na to smjerajući u kaznenom postupku 485.
Prestanak punovlasti, ako umre punovlastitelj ili punovlastnik 477.
Prestupak počini uznik 571.
Prevare pokušaj 281.
Prevara, zločinstvo ili prekršaj, počinjen krivotvorenjem javne dokaznice 33.
Previd, — u istom može se izpraviti tužbeni petit 70.
Prigovor nenadležnosti u maličnom postupku 280.
Prileżničtvo, — kada može upravna oblast poradi istoga postupati 343.
Primjerak drugi podneska nije podnešen, biljegovanje u tom slučaju 345.
Prinos željeznice k troškovom zadruge za regulaciju vode 391.

Digitized by Google

Prisega, — k nauci ob istoj 168.
Pristojba od uknjižbe troškova ućerivanja 233.
Pristojba potrošarinskih (zakupnika) ućerivanje, — za to su nadležne upravne oblasti 382.
Pristojbe darovne da li je predmet miraz, donešen u novcu. Članak. 559.
Pristojbene takmine tumačenje 393.
Prisvajač nadjenih predmeta 485.
Priudata u zadrugu žena traži diobu 288.
Privatni i obiteljski život obtuženika i svjedoka pred sudom. Članak. 381.
Privatni tužitelj nedodje na razpravu, smatra se, da je odustao od tužbe 30.
Privola zadrugara, da se briše zadružno svojstvo 37.
Prizivni sud u postupku radi smetanja posjeda osudi sudca na naknadu štete 170.
Priznanje prava vlastničtva jednoga diela katastralne čestice, — dokaz u tom slučaju 22.
Prizvanje služnosti, — tužba na to diže se samo proti vlastniku 563.
Prodaja uknjižene tražbine 276.
Proglašen da bude tko ludim ili slaboumnim, — potrebštine za to 473.
Pronevjerenja i kradje medju zadrugari 29.
Pronevjerenje, — sbrajanje iznosa raznih učina kod istoga 388.
Pronevjerenje, — za isto se zahtjeva, da je dotičniku stvar povjerena 74.
Pronevjerenje, — zaplenjene stvari nemoraju dužniku neposredno u pohranu predane biti 570.
Protokoliranje trgovačke tvrdke 231,
Provincija autonomna i država, — pravna razlika izmedju istih. Pokusno predavanje 453.
Punovlast da li pre taje, ako umre punovlastitelj ili punovlastnik 477.
Puteve u privatne svrhe nisu vlastne otvarati političke oblasti 82.
Raiffeisen F. V., - seoske zajmovne blagajnice po sustavu istoga od S. Karamana. Književna obznana. 498:
Razbojstvo ili kradja 431.
Razlika pravna izmedju države i autonomne provincije. Pokusno predavanje 453.
Razmirice bračne rješava upravna oblast 343.
Razprava, — na istu nedodje privatni tužitelj, smatra se, da je odustao od tužbe 30.
Razstavljene od supruga zadrugarke uzdržavanje 175.
Razvrgnuće trg. družtva 180.
Razvrgnuće zajednice nekretnina 338.
Red stečajni, — važnije uredbe i načela u istom. Članak. 465 i 505.
Reda stečajnoga reforma. — misli o tom u obliku zakonske osnove od A. Rušnova 138. Primjetbe k tomu 212, 274 i 320.
Reforma pravosudja u Rusiji 235, 291, 346, 395 i 433.
Reforma stečajnoga reda, — misli o tom u obliku zakonske osnove od A. Rušnova 138. Primjetbe k tomu 212, 274 i 320.
Regalno pravo vinotočja prestaje biti akcesorijumom 515.
Regalnoga prava točenja pića pravna narav 23.
Ročište za izbor vještaka u svrhu očevida, — stranke nedodju na isto 387,
Rod bližnji ili ino obvezanstvo po §-u 142. k. z. Članak. 8.

Digitized by Google

Ruke gubitak kod težke tjelesne ozlede 230.
Rusija, — reforma pravosudja u istoj 235, 291, 346, 395 i 433.
Sastanci Nazarena nisu sastanci zabranjena družtva 129.
Sastanci nedopuštene vjerske sekte, — polazak istih 575.
Sbrajanje iznosa raznih učina pronevjerenja 388.
Segregacija paše i šume provedena, prestaje zahtjev izpunjenja urbarske zamjenbe 564.
Selišta urbarska. — koristi s istimi skopčane 68.
Sekte vjerske nedopušteni sastanci, — polazak istih 575.
Sekvestracija ovršna plodova nekretnine dane u zakup 424.
Sekvestracija ovršna prava doživotnoga uživanja diela kuće 383.
Sgrada sagradjena na tudjem zemljištu 482.
Sgrade župnih nadarbina, — glede troškova za popravak istih odlučuje upravna oblast 21.
Sirotinjska povjerenstva u gradovih. Članak. 197, 245, 301 i 357.
Skrbnik tuženika, koji su u inozemstvu uloži utok radi dostave 126.
Skrbnika na čin odsutnomu za dostavu platežnoga naloga financijalne oblasti postavlja sud 171.
Skupština glavna dioničarskog družtva. — dioničarov predlog, koj nije na dnevnom redu 132.
Skupština zemaljska odvjetnika kraljevina Hrvatske i Slavonije 145.
Slabouminim da bude tko proglaoen, potrebštine za to 473.
Sličnost krivotvorenoga novca s pravim novcem 430.
Služnosti priznanje, — tužba na to diže samo proti vlastniku 563.
Smetanje posjeda, — nagoda u postupku radi istoga 385.
Smetanje posjeda, — u postupku radi toga ukinuće odluke I. suda 224.
Smetanje posjeda, — u tom postupku osudjen sudac na naknadu štete 170.
Smrt punovlastitelja ili punovlastnika, prestanak punovlasti u tom slučaju 477.
Spotvaranje javne dokaznice, prevare zločinstvo ili prekršaj 33.
Srbija, — utjerivanje tražbina u istoj. Članak. 66.
Stan, — deložiranje iz istoga na temelju dvih osuda 167.
Stečajni postupak, — važnije uredbe i načela u istom. Članak. 465 i 505.
Stečajnoga reda reforma, — misli o tom u obliku zakonske osnove od A. Rušnova 138 Primjetbe k tomu 212, 274, 320.
Stranke nedodju na ročište za izbor vještaka u svrhu očevida 387.
Sud mjestni, vidi mjestni sud.
Sud nije se dužan u svom osvjedočenju obazirati na mnienje vještaka 176.
Sud postavlja skrbnika na čin odsutnomu, da mu se dostavi platežni nalog financijalne oblasti 171.
Sud prizivni osudi sudca u postupku radi smetanja posjeda na naknadu štete 170.
Sudac osudjen po prizivnom sudu na naknadu štete u postupku radi smetanja posjeda 170.
Sudište savezno prosudjuje ustavnost zakona u državah sjeverne Amerike. Svaštica 497.
Sudova poslovanje u Hrvatskoj i Slavoniji (u gradj. stvarih) od g. 1883. do 1894. 491, 532 i 579.
Sudovanje u prekršajih Članak. 515.
Sukrivnja krivotvorenja javnih vjerovnih papira 342.

Digitized by Google

Sumnjivost onih, koji su radi zločina osudjeni. Članak. 513.
Svjedoka novih preslušanje, predlog na to smjerajući u kaz. post. 485.
Svjedoka privatni i obiteljski život pred sudom. Članak. 381.
Svojstva zadružnoga brisanja 37.
Škola nova kaznena. Članak. 1. 49 i 97.
Šteta kod zloporabe vlasti uredovne 528.
Štete naknada, — sudac osudjen po prizivnom sudu na istu u postupku radi smetanja posjeda 170.
Šume i paše s-gregacija provedena, — prestaje zahtjev izpunjenja urbarske zamjenbe 564.
Takmine pristojbene tumačenje 393.
Težka tjelesna ozleda, — gubitak oka, mišice ili ruke kod iste 230.
Težka tjelesna ozleda ili javno nasilje VI. slučaja 178.
Težka tjelesna ozleda, počinjena na otcu, nije ostavila vidljivih tragova 176.
Tjelesna težka ozleda, -- vidi težka tjelesna ozleda.
Točenja pića regalnoga prava pravna narav 23.
Tražbina utjerivanje u Srbiji. Članak. 66.
Tražbine ovršenikove, izkazane trgovačkom knjigom, — pljenitba istih 79.
Tražbine uknjižene prodaja 276.
Tražbinu erarsku ne može ustupovnik neposredno ovrhom utjerati 73.
Trgovačke knjige, — izvadak iz istih ovjerovljuje u Ugarskoj kr. javni bilježnik, ter se na temelju toga izvadka dozvoljuje predbilježba prava zaloga 35.
Trgovačke tvrdke protokoliranje 231.
Trgovački poslovi, — nadležnost u preporih, izvirućih iz istih 489.
Trgovačkoga družtva razvrgnuće 180.
Trgovačkom knjigom izkazane tražbine ovršenikove, — pljenitba istih 79.
Trošak za popravak sgrada župnih nadarbina, o tom odlučuje upravna oblast 21.
Troškova kazneno-obskrbnih gruntovno osiguranje 337.
Troškovi ućerivanja, — pristojba od uknjižbe istih 233.
Troškovi u postupku proti nadripisarom 428.
Troškovi vještaka ućeruju se ureda radi 335.
Troškovi zadruga za regulaciju vode, — prinos željeznice k istim 391.
Tudje zemljište, — na istom sagradjena sgrada 482.
Tužba na izdavanje brisovne namire 280.
Tužba na priznanje služnosti diže se samo proti vlastniku 563.
Tužba na priznanje vlastničtva jednoga diela katastralne čestice, — dokaz u tom slučaju 22.
Tužba, — od iste odustane tužitelj nakon odgovora 526.
Tužbeni petit može se izpraviti i u previdu 70.
Tužbom može se napadati ovrha, provedena na temelju doljnosudnih osuda, koje je stol sedmorice ukinuo 172.
Tužitelj nakon odgovora odustane od tužbe 526.
Tužitelj privatni nedodje na razpravu, smatra se, da je odustao od tužbe. 30.
Tvrdke trgovačke protokoliranje 231.
Učiona, vidi škola.
Ućerivanje potrošarinskih pristojba zakupnika, za to su nadležne upravne oblasti 382.

Digitized by Google

Ućerivanje predujma za očevid 339.
Ućerivanje tražbina u Srbiji Članak. 66.
Ućerivanje tražbine erarske po ustupovniku 73.
Ućerivanje troškova vještaka 335.
Udruga medjunarodna kriminalistička. Šesta glavna skupština. 90.
Udruga za podpore odvjetnika i odvjetničkih perovodja, te udovica i sirodčadi istih. Osnova zakona. 145
Ugarska, — u istoj ovjerovljuju kr. javni bilježnici izvadke iz trg. knjiga, te se na temelju takovih izvadaka dozvoljuje predbilježba prava zaloga 35.
Ugarskoga kaznenoga postupka osnova 541.
Ukinuće odluke prvoga suda u postupku radi smetanja posjeda 224.
Uknjižba troškova ućerivanja, — pristojba od toga 233.
Uknjižene tražbine prodaja 276.
Umre punovlastnik ili punovlastitelj, prestanak punovlasti u tom slučaju. 477.
Unger o novom austrijskom gradj. parb. postupku. Članak. 411.
Upravna oblast nije zvana otvarati puteve u privatne svrhe 82.
Upravna oblast odlučuje glede troškova za popravak sgrada župnih nadarbina 21.
Upravna oblast ovršuje nagodu, sklopljenu pred tom oblasti glede privatno-pravne tražbine 135.
Upravna oblast postupa radi prileżnničtva i bračnih razmirica 343.
Upravne oblasti nadležne su za ućerivanje potrošarinskih pristojba zakupnika 382.
Upravne oblasti riešavaju priepore ob ovlašteničtvu u urbarskoj općini 125.
Urbari hrvatski od R. Lopašića. Književna obznana. 42.
Urbarska selišta, — koristi skopčane s istimi 68.
Urbarske općine, — ovlašteničtvo u istih riešavaju upravne oblasti 125.
Urbarske zamjenbe izpunjenje, — zahtjev taj prestaje nakon provedene segregacije paše i šume 564.
Urednik, vidi činovnik.
Uredovne vlasti zloporaba, — tko se smatra urednikom i šteta kod iste 528.
Ustavnost zakona u sjedinjenih državah sjeverne Amerike prosudjuje savezno sudište. Svaštica. 497.
Ustupovnik nemože ustupljenu erarsku tražbinu neposredno ovrhom utjerati 73.
Utok glede dostave skrbnika za tuženike, koji su u inozemstvu 126.
Uvrieda poštenja, — nepošteni ili nećudoredni čin kod iste 75.
Uzdržavanje razstavljene od supruga zadrugarke 175.
Uznici počine prestupak ili prekršaj 571.
Uživanja doživotnoga ovršna sekvestracija 383.
Vinotočja regalno pravo prestaje biti akcesorijumom 518.
Vjeroizpovjest djece iz mješovitoga braka 578.
Vjerovnih javnih papira krivotvorenje, pokušaj toga zločinstva 342.
Vjerovnika hipotekarnih pravo na odštetnu glavnicu za regalno pravo točenja pića 23.
Vjerovnika hipotekarnoga obavjest ob ovršnoj dražbi 276.

Digitized by Google

Vjerovnike da izigra odrekne se zadrugar članstva zadruge. Članak. 556.
Vjerske sekte nedopuštene sastanci, — polazak istih 575.
Vještaka izbor u svrhu očevida, — na odnosno ročište nedodju stranke 387.
Vještaka mnienje, sud nije se dužan u svom osvjedočenju obazirati na isto. 176.
Vještaka troškovi ućeruju se ureda radi 335.
Vlasti uredovne zloporaba, tko se smatra urednikom i šteta kod iste 528.
Vlastničtva prava prepornost zabilježena, — posljedice toga. 478.
Vlastničtva pravo na jedan dio katastralne čestice, — dokaz u tom slučaju. 22.
Vlastničtva tudjega ošteta kažnjiva samo, ako je dolozno počinjena 573.
Vode regulacija, — prinos željeznice k troškovom zadruge za regulaciju vode 391.
Vodogradjevine podignuće i dozvola porabe vode 531.
Zabilježene prepornosti prava vlastničtva posljedice 478.
Zabranjena družtva sastanci nisu sastanci Nazarenâ 129.
Zagreb, — izvlastba nekretnina u istom u teoriji i praksi. Članak. 420.
Zadruga, — izmedju iste i člana zadruge skopljeni pravni poslovi, koji se protive zadružnom zakonu. 489.
Zadruga — u istu priudata žena traži diobu 288.
Zadrugar odrekne se članstva zadruge, da izigra vjerovnike. Članak. 556.
Zadrugari, — kradje i pronevjerenja medju istimi 29.
Zadrugarke razstavljene od supruga uzdržavanje 175.
Zadruge za regulaciju vode, — prinos željeznice k troškovom za iste 391.
Zadružna dioba. — najmanja izmjera kod iste. 432.
Zadružnoga idealnoga diela izlučenje 181.
Zadružnoga svojstva brisanje. 37.
Zadružnoga svojstva brisanje traži izdudata žena 577.
Zahtjev tužbeni, vidi petit.
Zajednice nekretnina razvrgnuće. 338.
Zakup, — u isti dane nekretnine; ovršna sekvestracija plodova u tom slučaju. 424.
Zaloga prava predbilježba dozvoljuje se na temelju izvadka iz trg. knjige, ovjerovljena u Ugarskoj po kr. javnom bilježniku 35.
Zamiena povjerbena u oporuci 560.
Zamjenbe urbarske izpunjenje, — zahtjev taj prestaje nakon provedene segregacije paše i šume 564.
Zaslužbe odvjetničke obredjenje 227.
Zapisje (kodicil) ili oporuka 566.
Zaplienjenje stvari kod pronevjerenja nemoraju dužniku neposredno predane biti 570.
Završnost onih, koji su odsudjeni radi zločina. Članak. 513
Zemaljska skupština odvjetnika kraljevina Hrvatske i Slavonije 145.
Zemljište tudje, — na istom sagradjena sgrada 482.
Zemljovid, vidi mapa.
Zlobni čini kod jav. nasilja VI. slučaja 178.
Zločini i praznoverice itd. od dra. M. R. Vesnića. Književna obznana. 350. 398. i 438.
Zločinaca izručivanje u Austro-Ugarskoj te Bosni i Hercegovini. Članka. 56. i 104.

Digitized by Google

Zločinstvo ili prekršaj prevare, počinjen krivotvorenjem javne dokaznice 33.
Zločinstvo, — završnost ili sumnjivost onih, koji su radi istoga osudjeni. Članak. 513.
Zloporaba vlasti uredovne, — tko se smatra urednikom i šteta kod iste 528.
Željeznice prinos k troškovom zadruge za regulaciju vode 391.
Željeznički činovnik na koliko se ima smatrati osobom, koja spada pod ustanovu §. 68. k. z. 527.
Žena izudata traži brisanje zadružnoga svojstva 577.
Žena priudata u zadrugu traži diobu 288.
Župnih nadarbina sgrade, — glede troškova za popravak istih odlučuje upravna oblast 21.

Digitized by Google

Digitized by Google

II. KAZALO ZAKONSKO.

1. Obći gradjanski zakonik.

Paragrafi	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*
25	424	509	559	1163	227
91	175	510 i 511	560, 562	1227	559
61, 574 i 868,		523	563	1233	560
191, 254 i 281	513	535 i 553 . .	566	1435	174
273	473	608, 613 i 652	561	1441	20
276	171	610 i 652 . .	560	1451, 1452 i	
301	559	655	566	1478	279
339	385	938	560	1460, 1452, 1468	
345	22	943	425	i 1493 d. 1. .	279
369	22	1022	477	1467	478
399	556	1042	122	1468, 1493 i	
418	482	1095	424	1498	279
424	22	1121	424	1500	278
457	23	1155, 1156 i			

2. Trgovački zakon (zak. čl. XXXVII. g. 1875.)

98 toč. 5 i §. 100	180	304	79
100	180	345, 346 i 347	283
177	132		

3. Sudovnik od 16. veljače 1853.

14 sl. b) . .	119	42	283	81 i sliedeći .	171
40, 54, 88 i 70	280	47	68	89	35

4. Gradjanski parbeni postupnik.

2 sl. a) . .	489	207	387	438. 459 i 480	424
18	526	242	169	441	385
47 i 54 . .	280	299	70	470	20
81, 86 i 87 .	126	300	335	473—478 . .	79
155 sl. a), 156		318	424	478, 508 i 509	276
sl. c) i d) i 236		335	70	480	383
sl. b) . . .	513	342	170	484	424
158	279	438 i 441 . .	73	547 i 550 . .	477

Digitized by Google

5. Bagatelni parbeni postupnik.

Paragrafi	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*
1, 2 i 3 . .	119			27	280

6. Ovršna novela od 17. prosinca 1876.

5	73	12	74	23—29 . . .	276

7. Zakon o zadrugah od 9. svibnja 1889.

5, 6, 17, 23,		22	175	36	37
29, 33 i 50 .	556	28	29	55 . .	37 i 577
6	181	35 i 48 . .	432		

8. Gruntovni red od 15. prosinca 1855.

51	277	93, 84, 88 sl.		104	478
88 sl. c) . .	35	d) i 89 . .	337	122 i 96 . .	429

9. Zakon o postupku u slučajevih smetana posjeda od 8. svibnja 1890.

66	224			78	170

10. Kazneni zakon.

5	342	171	29	278 sl. b) i f) .	575
8	342	171 i 460 . .	431	297 i 298 . .	575
8, 11 i 199		181 i 183	74 i 388	298 i 304 . .	129
sl. c) . . .	281	183	29	304	575
68 . .	527 i 571	183 al. 2 . .	570	312	571
81 i 82 . .	230	190	431	320 sl. f) . . ,	33
85 i 89 . .	573	197	33	411	177
87	178	199 sl. c) . .	281	461	74
101 i 105 .	528	199 sl. d) . .	33	463	77
107, 5 i 8 . .	342	199 sl. f) . .	556	468	573
118 sl. b) . .	430	201 sl. c) . .	485	488	75
137	8	216	8	493	75
142	8	229 sl. b) . .	176	525	29
153	176	269 sl. b) . .	77	531 sl. b) . .	176
156 sl. a) . .	230	273	77		
157	178	278 sl. b) i 297	129		

11. Kazneni postupnik.

34	30	264 br. 7. . .	177	286	177
37 toč. 3. . .	128	277 toč. 3., 4.		296 i 436 . .	128
213	485	i 9. sl. a) . .	485	332	428
250 toč. 2. . .	30	277 br. 5. i 9.	176	399 i 415 . .	128

Digitized by Google

12. Zakon o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih.

Paragrafi	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*
33, 35 i 42	487			58 toč. 5, 7 i 10 sl. a)	485

13. Odvjetnički red od 24. srpnja 1852.

16	477	27, 30 i 24	227	30	335

14. Ini razni zakoni i naredbe.

Godina		*Strana*
1791.	Resolucija cara Leopolda II. od 23. travnja 1791. glede vjeroizpovjesti djece iz mješovitog braka	578
1807.	Resolucija od 2. listopada 1807. u savezu s dvorskim dekretom od 12. ožujka 1808. glede vjeroizpovjesti djece iz mješovitog braka	578
1840.	Zak. članak VIII. : 1840.	70
1852.	Previšnji patent od 29. studenoga 1852. čl. XII. toč. 5.	70
1852.	Šumski zakon od 3. prosinca 1852. §. 24.	82
1853.	Cesarski patenti od 2. ožujka 1853. br. 48—51 z. v. l. u predmetih urbarskih	68
1853.	Naredba ministarstva pravosudja od 18. travnja 1853. §. 22.	70
1853.	Naredba ministarstva pravosudja od 16. rujna 1853.	70
1854.	Naredba ministarstva unut. posala, pravosudja i financija od 3. srpnja 1854. br. 169 d. z. l.	335, 339
1854.	Naredba ministarstva pravosudja od 23. srpnja 1854.	70
1854.	Previšnji patent od 9. kolovoza 1854. (izvanparbeni postupnik)	70 i 231
1855.	Naredba c. i kr. namjestničkoga vieća od 3. ožujka 1855. br. 3965	21
1856.	Ženitbeni zakon od 8. listopada 1856. br. 185 z. vl. l. §. 60	175
1858.	Naredba min. nut. posala i pravosudja od 17. prosinca 1858. br. 230 z. v. l.	167
1860.	Naredba ministarstva za bogoštovje i nastavu i vrhovnoga zapovjedničtva vojske od 20. srpnja 1860. br. 109 d. z. l.	129
1871.	Naredba kr. hrv.-slavon.-dalm. zemaljske vlade od 4. ožujka 1871. br. 2144 §. 49	68
1876.	Zakon od 3. listopada 1876. o sudbenosti trgovačko mjenbenoj i postupku pred trg.-mjenb. sudovi §. 2. toč. 10 i §. 8.	35 i 231
1876.	Zakon od 18. prosinca 1876. (br. 94 sbor.) ob izvlastbi nekretnina u občini grada Zagreba	420
1877.	Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje od 3. prosinca 1877. br. 7501 (br. 67 sbornika) §. 27 i 28	337
1880.	Zadružni zakon od 14. travnja 1880. §. 31.	181
1883.	Zak. čl. XLIV. : 1883. o rukovanju pravnih poreza. §. 77	73

Digitized by Google

Godina		*Strana*
1886.	Zakon od 5. veljače 1886. ob ustroju i uredjenju uprave u županijah i kotarih	21
1886.	Zakon od 29. prosinca 1886., kojim se preinačuju odnosno nadopunjuju neke ustanove kaznenoga zakona od 27. svibnja 1852. (sbornik br. 2 god. 1887.)	515
1888.	Zakonski članak XXXV. : 1888. o državnom dohodarstvu pića.	523
1889.	Zakon od 27. prosinca 1889. ob odšteti regalnoga prava točenja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji (sbornik br. 1 god. 1890.).	23
1890.	Zakon od 29. ožujka 1890., kojim se rok za odštetne prijave regalnoga prava točenja produljuje. (sbornik br. 24 god. 1890.).	23
1890.	Zakon od 10. lipnja 1890. o posljedicah kaznenih osuda i kazni. (sbornik br. 50 god. 1890.)	183 i 513
1894.	Zakon od 25. travnja 1894. ob uredjenju zemljištnih zajednica (sbornika br. 36 g. 1894.) §§. 1. sl. b. 53, 81, 98 i 99 . .	125
1894.	Okružnica banskoga stola od 25. srpnja 1894. br. 15.084 glede oglašivanja i obdržavanja dražba nekretninâ	186
1894.	Zakonski članak XXVI. : 1894. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga državnoga sabora o preinačenju i nadopunjenju na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa	37

Digitized by Google

Nova kaznena škola.

Napisao A. Lloy.

I.

Njekoć se ludost smatrala bolešću duha i pripisivala vragu.

Liečnici priznavahu, da vrag sticaše uslied uznemirenja krvi premoć i gospodstvo nad tielom.

Nu kada je induktivna analiza stupila fizičnim iztraživanjem pred nauk o ludosti, ova presta biti bolešću duha i posta bolešću moždjana.

Tada nestade vragom obsjednutih, bijahu im zatvorene tamnice, raztrgani okovi, polomljeni bičevi, čime su ih liečili, t. j. još više razdraživali. Znanost, nješto malo potamjena u pogledu odnošaja tiela s umom, zasja novim svjetlom.

Što se onda sbivalo u pogledu ludosti, danas se sbiva izmedju metafizike i antropologije u pogledu zlodjela.

Metafizik, zatvorivši se u svoj *Ja*, bijaše si predpostavio svakog zločinca kao normalna čovjeka, vlastna nadgledati svoja djela, kao što ih bijaše metafizik opazio na samu sebi.

S toga zlodjelo bijaše za penaliste jedino učin volje, kao što njekoć ludost bijaše za alieniste jedino bolest duha.

Posljedica toga nazora bijaše:

Tlačenje krivca, neka očuti stariju moć povriedjenog prava, te novim odgojem neka se povrati k pravnomu životu.

„Ne treba izčupati čovječtvo iz zločinca, nego zločinstvo iz čovjeka". (Pessina).

Ali kada je antropolog, ušavši u tamnice, našao većim dielom zločince fiziologični abnormalne, sa fizičnimi tragovi izrodjenja, onda bi potrebito, hoteći se držati činâ, smatrati zločin ne više jedinim učinkom volje, nego takodjer i učinkom naravnih zakona razvoja i radjanja.

Prvi izmedju tih zakona jest naravno baštinjenje; jer i zločin se pokazuje jednako nasliednim kao i ludost.

Izčupati zločinstvo iz čovjeka? . . . „Pretvorba naravi čovječje — kliče Mausdley — značilo bi pravu reformu, ali kako ćeš preinačiti kroz

Digitized by Google

jedan život ono, što se složilo kroz nasliedovanje raznih pokoljenja? Može li crnac promieniti svoju kožu, a leopard svoje pjege?"

I antropologija, koja iztražuje anatomičnog čovjeka, a napose oblike kostura i lubanje, napokon stavlja ovaj problem: „Ima li u možđjanih zločinaca osobitih poremećenja, o kojih opažanje dokazuje, da se ne mogu složiti s redovitim vršenjem slobodne volje?"

Kada razgledaš napisnike o razudbi smaknutih zločinaca, nadje se i to ne sasvim riedko, da su ustanovljene cerebralne ozlede manje ili više duboke.

Doktor Bordier, proučavajuć u Caenskom muzeumu 35 lubanja gilotiniranih, našao ih je blizu sve abnormalne i patalogične.

Godine 1883. u Americi tri liečnika, primivši nalog, da iztraže možđjane ubojice predsjednika Garfielda, bez bojazni uztvrdiše, da neprieporno i očevidno obstoji bolest kronična, zasvjedočena kapilari u zatiljku s poremećenjem celularnih elemenata.

Kolika je dakle razlika od zločinaca klasične škole, koji poput Bezimenjaka u vjerenicih (Promessi sposi) boravi bezsanene noći, mučen grizodušjem svojih nedjela, do zločinca pozitivne škole, koji poput Misdee nesumjerna lica, smaknuvši osmero čeljadi, sniva sanak pravednika!

Pravnik se napinje, da pronadje, koliko je odgovoran krivac, te ga kazni prama njegovoj odgovornosti.

Za to se antropolog ne brine ni malo.

„Kad me ljutica ili biesan pas ugrize — kliče doktor Le Bon u jednom članku (Revue Philosophique) — malo marim znati, je li živinče odgovorno za svoj čin. Ja nastojim obranit se, priečeć mu, da ne naškodi meni i drugim".

Ovo je misao nove škole u njezinih najskrajnijih posljedicah, koje se mogu smatrati teorjom reakcije.

Nego zaista što se više gubi nada u poboljšanje krivca, to više raste nužda obrane, a s njom i nužda represije. Pa to nije stvar male vriednosti, čim statistika neumoljivošću brojaka dokazuje svaki dan, da se zločinstva množaju.

Kriminalna znanost s toga teži, kao što i umjetnost, filozofija, liečničtvo, za prokušavanjem, pozitivizmom.

I s toga se baš nahodimo u periodi prelaza.

Ima hrabrih bojnika na jednom i drugom polju.

Vidit ćemo nešto dalje, koliko u toj borbi sudjeluje mlad pisac, koji se u djelu niže objavljenu sprema znanstvenom strogošću na formuliranje zaključaka nove kriminologije.

Digitized by Google

II.

Evolucija rieč je u običaju i u istinu misao, što ju izrazuje, posve je moderna.

Napredak znači poboljšanje sa čovječanskog gledišta; evolucija jest zamišljaj obsežniji i jest zakon ne samo čovječanstva nego i naravi.

Ona predpostavlja dva nuždna faktora: mienu i stalnost (baštinstvo).

Evolucija uzrokom je fiziologijskim i psihologijskim preinakam, koje navika usadi stalno u čovjeka, a baštinstvo u pasminu.

Po ovom velikom zakonu biologijskom vladaju se jurve sve znanosti, neizključujuć — hvala englezkom evolucionismu — niti moralnu.

Propadoše dakle njekadašnja načela absolutna! I sam moral spada u evoluciju. Ne valja ovo držati paradoksom. Ako malo promatraš navike naroda spram vremenu i mjestu, naći ćeš, da je istinito!

U staro doba na primjer ne bijaše nemoralno, da gospodar sili volju svoga sužnja; u Grčkoj ne bijaše nemoralno, da brat vjenča sestru; u srednjem vieku bijaše hvalevriedno sažigati krivovjerce.

Sve se je to danas promienilo; onaj moral je nemoralan.

Ali neka se ne preplaše naše nježne — čitateljice, još nešto izvjestna i danas obstoji. Ako se moral mienja s jedne strane, s druge ostaje. Mienjanje njekojih čuvstva, nastalih uslied evolucija navikom, biva utvrdjeno stalno u čovjeku, a zatim baštinstvom u pasmini. Nu dok se dodje do ove stalnosti, treba rada stoljetnoga.

Stanoviti oblici čuvstva manjkaju sasvim primitivnim narodom. U jeziku Australaca nema rieči, da prevedeš pravica, grieh, zločin.

Veći dio divljih naroda — opaža Spencer — gledaju nehajno patnje stranih, pa se i nasladjuju. Ali kako se po malo porodice ujedinjuju, čovjek razvija zadružni nagon tako, da razprostre svoje simpatije na članove naroda i napokon na ljude svih naroda i pasmina.

Ovako se malo po malo razvije i utvrdi u obitelji, u porodici, u narodu, u pasmini čuvstvo milosrdja ili čovječnosti i ovako se može od nagona ljubavi životne prama svomu porodu dospjeti do najugladjenijega i najsladjega oblika čuvstva — do milosrdnosti Frana Assiskoga, do čiste ljubavi Dante-a, do estetične sviesti Heine-a.

Nego, pošto su se ova altruistična čuvstva utvrdila u pasmini, kako se to dogadja, da ima ljudi bez njih?

Kadkad englezki golubari ostanu zapanjeni, videći poslie desetak nasada golubova, usavršenih mješanjem pasmine, gdje se opet pojavila columba sylvae.

To je dogodjaj, koji se dade raztumačiti povratnim baštinstvom ili atavismom, to je oblik zakona o naravnom baštinstvu, polag koga jedno biće mjesto da naliči svojim neposrednim roditeljem, naliči svojim daljim roditeljem, svojim predjim.

Digitized by Google

Zločinac je dakle divljak, koji se atavismom opet pojavlja u prosvietljenom ljudstvu.

Proti ovomu atavističnomu pojavljivanju zločinstva osobito diže se mlada četa nove škole kaznene.

Antropologija, pod okriljem Lombrosa, zabilježila je pojav. Kriminologija imadjaše doskočiti.

Ter eto Rafaela Garofala.

Krepka uma, Napolitanac, započme godine 1880. malim djelcem. Nego one godine — kad smo i mi objelodanili njekoliko misli o novih kriterijih kažnjivosti i kad je Ferri započeo na sveučilištu u Bolognji predavanjem o novom obzorju — morao se je ograničiti na jednostavne pokušaje.

Od onda Garofalo zatvori se sam u se, te razmišlja. Zlo, kojemu je trebalo doskočiti, bijaše veliko, a vladajući sustav nedostatan. Radjala se nova škola, a njezine misli još ne bijahu uredjene kao načelo biologijsko i neodbacivo.

Prazninu, što ju je njegov um spazio, njegov ju je um i nadopunio. I tako sada izlazi na sviet kriminologija, nauk o zločinstvu, o njegovih uzrocih i o sredstvih za ugušenje. Zločinstvo, bijaše rekla antropologija, pojava je naravna, nuždna kao što je porodjenje, smrt, začeće (Lombroso).

Ali ovaj pojam memogaše biti dostatan kriminologiji. S toga Garofalo potraži mu kriterij u povriedi njekih altruističnih osjećaja — milosrdja i poštenja — koji dugom evolucijom uhvatiše koren u pasmini.

Čovjek bez nagona milosrdja jest zločinac proti osobi; čovjek bez nagona poštenja jest zločinac proti imovini.

Ostale vrsti povrieda (osjećaja obitelji, otačbeničtva itd.) ne tvore u pravom smislu zločin družtveni ili naravni. A to treba dobro upamtiti, jerbo baš protiva naravnomu zločinu ima se zametnuti boj, proti njemu, po kojem baš divljak, u obliku istinktivnog krivca, pomalja se u prosvietljenom ljudstvu.

III.

Vidili smo, kako evolucija prouzrokuje variacije, koje navikom ostanu stalnimi u čovjeku, a baštinstvom u pasmini.

Ali je li to način, kojim se prenosi svaka variacija?

Tu treba udariti granicu i spomenuti i njeki drugi zakon.

Ne ukorenjuju se sve individualne variacije u pasmini. Koristna se prima; škodljiva se ne prima. Ovaj zakon, ovo dobrovoljno naravno triebljenje živalja dobrih od zlih, Darvin nazva naravnom selekcijom.

Digitized by Google

Od vojnika, koji vojuju u Africi, koji će pasti žrtvom? Oni, koji su manje prikladni. Koji su obskrbljeni jakim sustavom odolievaju podnebju i nevoljam; ostali pogibaju.

I tako variacije pogodne ostaju u pasmini, a nepogodne (slabljina, mlohavost tiela) izčezavaju.

Zašto da ono, što narav divno čini u tjelesnom poredku, da ne činimo mi u moralnom?

Zašto družtvena vlast ne može umjetnom selekcijom oponašati naravnu selekciju, djelo naravi?

Zašto stvor neprikladan fizičnom ambientu mora izčeznuti, a stvor neprikladan družtvenom ambientu ima obstojati?

Evo koje je pitanje stavio Rafael Garofalo, a njegovi izvodi nisu ni najmanje neodlučni. I u istinu došlo je vrieme, da si biologija i sociologija stisnu ruku.

Nu scienimo, da treba opaziti, da kako u tjelesnom poredku, tako i u moralnom, narav djeluje samohotno, po sebi, a to smo vidili i u evoluciji osjećaja, koji od sebičnih postaju malo po malo altruističnimi. Nego ovo djelovanje bilo bi očevidno sporo.

S toga scienimo, da se djelovanje socijalne vlasti može bolje prispodobiti englezkim golubarom, koji miešanjem pasmine (umjetna selekcija) pospješuju djelo naravne selekcije.

Nego sliedimo Garofala. Čovjek bez ikakova altruistična nagona, razmjerna prema stepenu obstojeće evolucije, jest biće neprikladno družtvenom ambientu, koje treba izkorieniti.

Bezuvjetno, podpuno sredstvo izkorenuća jest smrt.

Ali pri današnjem stepenu razvoja čuvstva, smaknuće zločinca vriedja li milosrdnost, kao što i zločin, koji je izazvao osudu?

Garofalo odgovara: javna, moralna s u v r e m e n a duševnost nije ni malo uvriedjena smaknućem n j e k o j i h zločinaca, nego je uvriedjena smaknućem n j e k o j i h d r u g i h.

Začetnici okrutnih zlodjela vješaju se u velikom broju u Englezkoj, u Americi itd. U Italiji, gdje nema smrtne kazni za zločine nevojničke, ipak porota kadkad svojimi pravorieci pokazuje, da želi uporabu smrtne kazni.

U mnogih kantonih slobodne Švajcarske kazan smrti bi uzpostavljena.

Tako osiećaju najobrazovaniji narodi, a takvo osjećanje nova škola ne drži nečovječnim.

„Žene, koje su obično mekanijega srca od mužkarca, ne pokazuju protivnosti smrtnoj kazni, ako se uporabljuje proti začetnikom okrutnih zlodjela. Njihov finiji i nježniji moralni nagon odbija od njihove simpatije čovjeka, u koga nema ni malo toga nagona.“

Digitized by Google

Pessina, pobijajuć smrtnu kazan, opazi, da ona napokon nije kazan, jerbo zločinca, koji bi ju morao podnieti, čim se ona pokaže, nestane.

Ali ako nije kazan, biti će doista sredstvo eliminacije, a to je dosta novoj školi.

Divljak, koji atavismom dolazi opet u ljudstvo, uslied selekcije mora otići.

Nu ako ovaj divljak nije bez ikakova elementarnoga moralnoga nanagona, tada njegovo podpuno odstranjenje nije nuždno. Njegovo prilagodjenje nije nemoguće.

Tu nema podpune nestašice moralne sviesti; ili bolje, ta moralna sviest tinja, zadušena ubitačnim uplivom ambienta.

Nužda je s toga, da ga oduzmemo onomu uplivu sredstvom relativne eliminacije — naime progonstvom u daleke krajeve, gdje se socialni život istom radja, u djevičanske zemlje, gdje skitalica ili lupež, daleko od sebi sličnih, zaboravljajuć svoju prošlost, može se prilagoditi poštenu životu.

Mnogi englezki prognanici u Australiju i Novi Zealand postadoše radini i pošteni naseljenici.

A primjer još noviji pruža nam četa robijaša, koji, uskočivši iz njeke austrijske kaznione na obalah Adriatika, pribjegoše jednom u Suez, gdje je veliki Lesseps prokopavao prevlaku. Austrijski konzul zahtjevaše ih natrag, ali Lesseps protegnu stvar na dugo. Poslie njekoliko tjedana, konzulat Austrije nije mogao odoljeti poslu, odpravljajuć novac, što su ga oni robijaši šiljali svojim rodjakom, a valjda i svojim žrtvam. Na to konzul zamoli Lessepsa, da ih zadrži, budući ih je znao tako izvrstno upotrebiti. (Journal des débats, 24. travnja 1885.)

Ima dakle njeko zločinstvo različito od nemogućnosti prilagodjenja začetnika družtvenomu životu, a njeko opet, u kojem je nesposobnost samo relativna stanovitu načinu življenja.

Gdje je obći pojam — pita Garofalo — po kojem se može razlučiti prvo od drugoga?

Objektivni učin zlodjela uviek ne dotiče; treba nasuprot proučavati osobito zločinca, prelaznu i postojanu nepravilnost njegovih osjećaja, trajnost njegove oporne snage proti zločinskim pobudam, riečju, njegov značaj.

Kako se vidi nova škola prenosi iztraživanje s objekta na subjekt, sa zločina na zločinca.

Ovo nastojanje, što ga mi još 1880. godine opazismo, točno razlikuje klasičnu školu od pozitivne.

„Do sada običavalo se nišaniti — pisasmo — radje na zločin nego li na zločinca; danas rek bi da je obratno, smiera se više na zločinca, nego li na zločin. To je subjektivizam, ulazeći u kaznenu znanost, koja tako hoće, da zaduši zločinstvo u porodu“.

Digitized by Google

Bilo bi već vrieme, da zakonotvorac shvati, da je pol puta prevaljeno (iztraživanje zločina), drugu polovicu treba još prevaliti (iztraživanje zločinca). A znanost koraca samo postepeno.

Zaustaviti se, ograničiti se na stečevine već postignute, slagati novi zakon po starih nazorih, znači baš naumice ne htjeti priznati biologični zakon evolucije.

IV.

Vidismo, kako je znanstveno iztraživanje sa zločina prešlo na zločinca. S toga daj, da ga upoznamo i s bližega.

Ksaver Montépin opisuje ga u markezu Saint-Maixentu, začetniku najužasnijih nedjela, kao liepoga mužkoga obličja tako, da vrlo začarava ženske.

Ma koliko mogla zanimati ovakva ličnost, ipak nam se čini, da njegova slika sasvim ne odgovara istini.

Pravi zločinac ima lice, ako li ne užasno, barem sasvim osobito označeno od antropologije i nema onoga čara. Žene ga pače po nagonu ne trpe.

Dok su se u Klagenfurtu divili duhovitosti jednoga Francesconi-a, šestnajstgodišnja djevojka, koja ne bijaše još izašla iz svoga grada, koja ne bijaše nimalo prokušala život, koja poslie posta plemenitom kontesom D. R-ovom, ne htjede govoriti s njim, te upitana zašto, odgovori: „Ako nije već razbojnik, postati će.“

Proročanstvo se žalibože izpuni i Lombrosu, koji odmah upita djevojku, po čemu tako ona sudi, odgovori: „Po očima“.

I u istinu baš u očima opaža se crta najznačajnija, najosobitija otvrdnuta zločinca.

„Meni ne treba — govoraše Vidoeg — viditi cielo lice, da prepoznam zločinca, meni je dosta, da mu se zagledam u oči“.

A i mi u sličnom smislu običavamo reći: oči su ogledalo duše.

„Ubojice iz običaja — opaža Lombroso — imadu oko staklenasto, ledeno, nepomično, kadikad krvavo i pjegavo“. U Antuna Manga, ubojice težaka Cuozza iz Piscinole, bijahu oči staklenaste.

Takovo smo obilježje takodjer opazili na mnogih krvoločnih zločincih u tamnicah i pred porotnim sudom. A u istinu fizionomična znamenka najviše djeluje na motrioca. Ćuti se neki utisak, kao da gledaš sliepca, komu su oči zastrte mrenom.

Nasuprot ono obilježje okrutna zlikovca — staklenasti pogled — uzeto u obratnom značenju, postaje karakteristikom ženialnog čovjeka — oštar pogled! (Sliedi.)

Digitized by Google

„Bližnji rod“ ili „ino koje osobito obvezanstvo“ u kaznenom zakonu od 27. svibnja 1852.

*Napisao Dr. **Nikola Ogorelica**, zamjenik kr. državnog odvjetnika.*

Osudom kr. sudbenoga stola u Mitrovici od 3. srpnja 1893. br. 4813 kz. osudjen je N. Ž. po II. stavci §-a 142. k. z. na težku tamnicu od 7 godina dana radi zločinstva ubojstva, označenog u §-u 140. k. z., a počinjenog tim „što je u noći od 23. na 24. travnja 1893. proti svom šurjaku sada pokojnom J. P., ako i ne baš u nakani, da ga ubije, ali ipak s drugim namišljajem neprijateljskim, izpalivši na nj iz samokresa dva oštro nabijena pušćana hitca, — tako uzradio, da ga je sa jednim pušćanim olovnim zrnom pogodio u lievu stranu prsišta u visini devetoga rebra, a u pravcu lieve podpazušne crte, zadavši mu na tom mjestu $1^1/_2$ cmt. dugu i $^1/_2$ cmt. široku ranu, zatim da ga je sa drugim pušćanim olovnim zrnom pogodio u desnu stranu prsišta u visini osmoga rebra, udaljeno 4 cmt. od desne podpazušne crte, zadavši mu na tom mjestu $1^1/_2$ cmt. dugu i $^1/_2$ cmt. široku ranu, od kojih je ona u lievom prsištu bila težka povrieda tiela, a ona zadana u desno prsište smrtonosna, pošto je sa potonjom bio povriedjen bubreg i okolina istoga, od česa je nastala brzo sveobća upala trbušne opne tako, da je uslied iste J. P. zorom dana 25. travnja iste godine umro i umrieti morao“.

Ništovnu žalbu obtuženoga N. Ž. zabacio je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni rješitbom svojom od 9. rujna 1893. br. 2942 u koliko se je odnosila na pitanje o kvalifikaciji čina — po propisu §-a 282. IV. b) k. p. kao neosnovanu, dočim ju je u koliko je naperena bila proti uporavljenoj višoj stavci kaznenoj §-a 142. k. z. — uvažio, te po §-u 303. k. p. ukinuo odnosni dio osude i izrekao: „da se N. Ž ima kazniti po §-u 142. I. alinea k. z. sa težkom tamnicom od 6 godina dana“, i to sve s razloga sliedećih:

„Obtuženi N. Ž. osniva žalbu ništovnu na §-u 277. t. 5. i 9. sl. a) i b) i t. 8. k. p. tvrdeć, da sud nije uvažio izkaze svjedoka M M. i N. P., da je pokojni J. P. nožem napao obtuženog; da je djelo na pokojniku počinjeno u stanju pravedne obrane i da tvori samo prestupak §-a 335. k. z.; nadalje da je sud prekoračio obtužbu, jer da je kr. državno odvjetničtvo tužilo okrivljenog po I. stavci, a sud ga je sudio po II. stavci §-a 142. k. z., i napokon da je II. stavka pogriešno uporavljena proti obtuženomu, komu je pokojni bio zet, jer da zet nije bližnji rod.

No ovi svi razlozi — izuzam posliednjeg — ne stoje.

Digitized by Google

Sud je ustanovio, da je pokojni J. P. doduše imao britvu u ruci, ali ne, da je š njom napao obtuženoga N. Ž., nego da je ovaj, kad su M. M. i J. P. pali, pogodio ležećeg M. M., a kad su se digli, da je odmah na pokojnog dva hitca izpalio, — a to potrvdjuju i svjedoci.

Pri tom stanju stvari i pri nejednakom oružju, kog su imali pokojni i obtuženi, ne može biti govora o pravednoj obrani i slučajnoj ozledi.

Pošto je glasom zapisnika glavne razprave državni odvjętnik stavio predlog, da se obtuženi krivim proglasi zločinstva ubojstva po §-u 142. II. stavka k. z., to se protivna tvrdnja ništovne žalbe uzpostavlja ne istinitom, s tih se razloga zabacuje žalba ništovna, u koliko se tiče krivnje.

No u koliko je naperena proti uporabi strožije kaznene stavke §-a 142. k. z. radi bližnjeg srodstva (§ 277. t. 11. k. p.) to se povodom iste ukida odnosni dio osude, počivajući na krivoj predpostavi, da predleži bližnje srodstvo, jer se obzirom na ustanovu §-a 137. k. z., u pogledu kazni, odredjene za slično zločinstvo umorstva, ne može uzeti, da je ženin brat bližnji rod u smislu kaznenog zakona, *nego se tastbina ima uvažiti kao otegotna okolnost*".

Konsekvencije, koje su u toj najnovijoj rješitbi našeg vrhovnog sudišta sadržane, jesu ove:

1) Pod bližnjim rodom razumieva § 142. k. z., — koji normira: „U ostalih slučajevih kaznit se ima ubojstvo težkom tamnicom od 5 do 10 godina; ako pak učinitelj s ubijenim u bližnjem rodu (in naher Verwandtschaft) bude, ili u inom kojem osobitom obvezanstvu, od 10 do 20 godina" — samo rodbinu, navedenu u §-u 137., naime rodbinu u liniji uzlaznoj ili silaznoj.
2) Tastbina ne spada pod pojam bližnjeg roda.
3) Tastbina ne spada u obće pod udar više kaznene stavke §-a 142., nego je ona samo otegotna okolnost.

U rješitbi kr. stola sedmorice kao kasacionalnog suda od 10. veljače 1888. broj 4354, odnosećoj se na tumačenje II. alineje §-a 142. k. z.[1] kaže se opet, da „maćuha nije rod u smislu §-a 216. k. z.", a rješitba od 5. ožujka 1892, broj 172 ubraja strica u bližnji rod u smislu §-a 142. k. z., dočim se opet u rješitbi od 1. srpnja 1893. broj 2107 tvrdi, da odnos tastbine nije dovoljan za uglavljenje „osobitog obvezanstva", predvidjenog u §-u 142. k. z., jer da je to dovoljno „bila bi se tastbina nadovezala bližnjem rodu. a po čem to učinjeno nije, moraju se ustanoviti posebne okolnosti, iz kojih to obvezanstvo slieditи ima". —

Kako dakle vidimo jeste jedno od vrlo spornih pitanja u našoj praktici, a isto tako i u teoriji, što spada pod pojam „bližnjeg roda", a što opet pod pojam „inog kojeg osobitog obvezanstva" prema propisu

[1]) Vidi „Mjesečnik" od g. 1889. str. 330 i 331.

Digitized by Google

§-a 142. k. z. Osobito pako sporno je pitanje, da li i „tastbina“ spada u obće pod udar kvalificiranog ubojstva po §-u 142. al. II. k. z. i ako spada, da li se ista subsumira pod pojam „bližnjeg roda“ ili „inog kojeg osobitog obvezanstva“.

Naše vrhovno sudište smatra tastbinu — kako smo gore naveli — samo otegotnom okolnošću kod zločinstva ubojstva, dočim ju prvostepeni sudovi stavljaju u okvir inog kojeg osobitog obvezanstva, a njeki i u okvir bližnjeg roda. Naše vrhovno sudište razumieva pod bližnjim rodom samo rodbinu, navedena u §-u 137. k. z., dočim neki prvostepeni sudovi ubrajaju u bližnji rod sva srodna lica, navedena u §-u 216. k. z, a njeki ona, navedena u §-u 463. k. z. Isto tako razilaze se i mnienja teoretičara u tom pitanju.

Ubjedjenje moje, koje sam stekao na osnovu petgodišnje kriminalne praktike i na osnovu teorijske studije u kriminalnoj struci, nuka me, da se bacim u to more spornih pitanja, i da doprinesem bar koju k razsvjetljenju tih pitanja, nebi li tim izazvao vrstnije i izkusnije kriminaliste naše, da pretresajuć to pitanje dodjemo jedared do communis opinio doctorum. To zahtieva dostojanstvo kazneno-pravne judikature, u koju treba da imaju povjerenja oni, kojim se pravda kroji, i koji traže jednakost i ravnopravnost pred zakonom.

Prvi i najpouzdaniji tumač, koji nam na usluzi stoji, jeste historija. Ona nam pokazuje, kako je pojedina kazneno-pravna ustanova postala, kako se je tečajem vremena razvijala i usavršivala i kako je zakonom sankcionirana. Nas ovdje interesira historijski razvitak ustanove o „kvalifikovanom ili rodbinskom ubojstvu“ našeg §-a 142. al. II. k. z. Pa reko bi, da neće biti neumjestno, ako posegnem u tu svrhu malo dalje, nego li na neposredni izvor našeg kaznenog zakona. I na prvom mjestu otvara nam se rimsko pravo.

U izvorih rimskoga prava[1] nalazimo se na ovu ustanovu:

„Lege Pompeia de parricidiis cavetur, ut, si quis patrem, matrem, avum aviam, fratrem sororem, patruelem matruelem, patruum avunculum, amitam, consobrinum consobrinam, uxorem (sponsum socerum) generum, socrum (nurum) vitricum, privignum priviguam, patronum patronam occiderit, cuiusve dolo malo id factum erit, ut poena ea teneatur, quae est legis Corneliae de sicariis. Sed et mater, quae filium filiamve occiderit, eius legis poena adficitur, et avus, qui nepotem occiderit: et praeterea qui emit venenum ut patri daret, quamvis non potuerit dare“.

Kazan je za ta ubojstva smrt kako to zakon[2] propisuje: „si quis necandi infantis piaculum adgressus adgressave sit, sciat se capitali supplicio esse puniendum“.

[1] l. 1. D. de lege Pompeia de parricidiis, 49, 9.
[2] l. 7. (8) C. ad legem Corneliam de sicariis 8, 16.

Digitized by Google

Kako dakle vidimo broji rimsko pravo u kvalificirano ubijstvo (parricidium): ubijstvo na bližnjem rodu, ženi, tastbini i na gospodaru i udara na to kvalificirano ubijstvo kazan smrti, kao i na čedomorstvo, koje takodjer stavlja medju kvalificirana ubijstva

Slično rimskom pravu normira kvalificirano ubijstvo i „Constitutio Criminalis Carolina" od god. 1532., koja sadržava obće njemačko kazneno pravo, crpljeno iz rimskog, kanoničkog i domaćeg njemačkog prava. U članku 137. odredjuje ona naime na ubojici kazan smrti: raztrganjem na točku, odnosno oduzeće života mačem, pa dodaje: „Und man mag in fürgesetztem Mord, so der an hochen trefflichen Personen des Thäters, eigen Herrn, zwischen Ehleuten, oder nahen gesippten Freunden geschieht, durch etliche Leibstraffen, als mit Zangenreissen oder Ausschleiffung, von der endlichen Tödtung, um grosser Furcht willen die Straff mehren". Medju „nahe gesippte Freunde" broje se pako osim ascendenta i descendenta i rodjaci u pobočnoj liniji do četvrtog stepena i tastbina.[1]

Prije nego li podjemo da vidimo, kako stojimo s tim pitanjem po austrijskih starijih kaznenih zakonih, moramo konstatovati, da ni Constitutio Criminalis Theresiana od god. 1768., ni Josephina od godine 1787. ni zapadno-galicijski kazneni zakonik od god. 1796. ne poznaju kao današnji naš kazneni zakonik razlike izmedju „zločinstva umorstva i ubojstva", nego oni pod riečju „ubijstvo" razumievaju i jedno i drugo. Ta razlika dolazi prvi put u kaznenom zakoniku od g. 1803.

U Theresiani nailazimo u članku 86. § 1. na sliedeću ustanovu: „Einen Vattermord begehet, wer seinen leiblichen Vatter, oder Mutter, Grossvatter oder Grossmutter, und weiters in dem Grad hinauf verwandte Personen boshaftig tödtet, er seie gleich in oder ausser der Ehe von ihnen erzeuget worden, und es ist eine gleichmässige Missethat, wenn Vatter, oder Mutter ihre Kinder, oder die Eheleute einander umbringen: worunter in weiteren Verstand auch der an anderen nahen Anverwandten, oder verschwägerten Personen verübte Todtschlag begriffen wird." — Članak 86. nosi pako naslov „von dem Vatter-, Kinder- und Eheleutmord"; to je dakle kvalificirano ubijstvo, koje se može počiniti izmedju ostalog na bližnjoj rodbini i tastbini.

Osobito jasno normira to kvalifikovano ubijstvo konstitucija Josipa II. u §-u 92., koj kaže: „wird durch den gemeinen und die folgenden Gattungen des Mordes zugleich auch das Band der vätterlichen, mütterlichen und kindlichen Liebe, der ehelichen Treue und der Verwandtschaft in der im § 85 erwähnten Graden verletzt, denen hier noch die Geschwiester der Aeltern und Grossältern beizu-

[1] Berner: Lehrbuch des deutschen Strafrechtes 11 Aufl. str. 495.

Digitized by Google

zählen sind: wird durch denselben endlich die engere Verbindung verletzt, vermöge welcher der Thäter dem Ermordeten zur Ehrerbiethung verpflichtet gewesen, so soll die Strafe auf im zweiten Grade langwiriges hartes Gefängniss bestimmt und noch durch empfindliche Zusätze verschärfet werden". — A § 85., na koji se taj § 92. poziva glasi: „Jedoch ist derjenige, der seinen Verwandten in auf- oder absteigender Linie, seine ein- oder zweibändigen Geschwister, die Ehegenossen derselben, oder seinen eigenen Ehegenossen oder seines Ehegenossen ein- oder zweibändige Geschwister verhehlt, ... mit minderer Strenge zu behandeln ... etc."

Ele i Josephina stavlja medju kvalificirana ubijstva osim ubijstva na rodbini i ubijstvo na tastbini. A Josephina je podloga daljnjim novijim austrijskim kaznenim zakonom. Na osnovu iste započe pod Leopoldom II. stvaranje osnove novog kaznenog zakonika, koja je za vladavine Franje I. dogotovljena, te godine 1796. kao kazneni zakonik za zapadnu Galiciju, a god. 1803. s njekimi promjenami za sve nasljedne zemlje njemačke proglašena i u kriepost stavljena. U uvodnom patentu k našem danas u krieposti stojećem kaznenom zakoniku od 27. svibnja 1852. kaže se, da je isti samo novo, poznijimi zakoni popunjeno izdanje kaznenog zakonika od god. 1803., a iz uvodnog patenta k potonjemu od 3. rujna 1803. vidi se, da kazneni zakonik od god. 1803.[1] odgovara posvema — izuzev neka poboljšanja — zapadno-galicijskom kaznenom zakoniku. Zapadno-galicijski kazneni zakonik je dakle predteča današnjeg našeg kaznenog zakonika, a prema tomu može nam on dati i najpouzdanije razjašnjenje, što je naš zakonodavac s kojom ustanovom kaznenoga zakonika smjerao i mislio reći. Za to će biti shodno, ako za riešenje našega pitanja uzmemo u pomoć norme zapadno-galicijskog kaznenog zakonika.

Abstrahirajuć od običnog ubijstva (Mord) nabraja zapadno-galicijski kazneni zakonik u §-u 111. kao kvalificirana ubijstva:

1) ubijstvo na rodbini i svojti (Mord an Verwandten und Angehörigen)
2) naručeno ubijstvo,
3) potajno i
4) grabežno ubijstvo.

Nas interesuje samo ubijstvo na rodbini i svojti, i za to ćemo da navedemo ustanove, koje se na isto odnose. Evo jih: § 112.: „Wenn der Mord an einem Verwandten der aufsteigenden oder absteigenden Linie oder an des Thäters Ehegenossen begangen wird, soll er lebenslang mit schwerstem Kerker bestraft werden".

[1] Jenull: „Das oesterreichische Criminal-Recht" III. Aufl. 1837. I. Bd. str. 50.

Digitized by Google

§. 113. „Der Mord, der an Verwandten der auf- oder absteigenden Linie, wenn die Verwandtschaft ausser der Ehe entstanden, oder an einem der Geschwister der Aeltern oder Grossältern; an einem Ehegenossen derselben, an dem ehelichen vollbürtigen oder halbbürtigen Geschwister des Thäters, an dem leiblichen oder Stiefbruder des Ehegenossen, mit welchen der Thäter verbunden ist, begangen wird, soll mit hartem Kerker von 10—20 Jahren bestraft werden".

Neka mi bude dozvoljeno, da još navedem ustanovu §-a 115., koji se poziva na § 113., jer nam je i ta ustanova od eminentne važnosti za tumačenje našeg §-a 142. k. z. Ta glasi:

„Die im § 113. gesetzte Strafe hat auch dann zu gelten, wenn der Mord von dem Mündel an dem Vormunde, oder vom diesem an jenem; oder zwischen dem Dienstboten und Herrn, Untergebenen und Vorgesetzten, oder an einem obrigkeitlichen Beamten in oder wegen Verrichtung seines Amtes verübt wird".

Kako vidimo, odgovaraju §§ 112. i 113. zapadno-galicijskog kaznenog zakonika podpunoma § 92. odnosno § 85. konstitucije Josipa II.

Kazneni zakonik od god. 1803. pravi već razliku izmedju umorstva (Mord § 117—121.) i ubojstva (Todtschlag § 123—125.) kao i današnji naš kazneni zakonik (§ 134—138 odnosno 140 - 142), te udara na umorstvo bez razlike da li je kvalificirano ili nije, kazan smrti, a na ubojstvo i to: na obično kazan težke tamnice od 5—10, na kvalificirano — abstrahirajuć od razbojnog ubojstva — težke tamnice od 10—20 godina dana. Kvalifikacija izbija kod umorstva na površinu samo pri daljnjoj sukrivnji i pokušaju (§ 120. i 121. odnosno 137. i 138 k. z.). Kod ubojstva ne može biti govora o pokušaju, a za to vriedi kvalifikacija za izvršeno ubojstvo, kako se to vidi iz §-a 125. k. z. od god. 1803., koji glasi: „In anderen Fällen soll der Todtschlag mit schwerem Kerker von fünf bis zehn Jahren; wenn aber der Thäter mit dem Entleibten in naher Verwandschaft, oder gegen ihn sonst in besonderer Verpflichtung gestanden wäre, von zehn bis zwanzig Jahren bestrafet werden". Što pako zakonodavac razumieva pod bližnjim rodom, a što pod inim kojim osobitim obvezanstvom, to nam on ne kaže, jer je napustio ona nabrajanja, sadržana u starijih kaznenih zakonicih.

S toga nas ovlašćuje historijski razvitak te ustanove na to, da pod tu kvalifikaciju subsumiramo sva lica navedena u §-a 113. i 115. zapadnogaličkog k. z., a eo ipso spadaju onda pod istu i ona navedena u § 112. i. z. — To smo tim više ovlašteni, što su ta lica kroz viekove bila zaštićena strožijim kaznenim zakonom, pa da je zakonodavac htjeo ta lica izlučiti od strožije zaštite, on bi to za cielo izričnom ustanovom učinio i učiniti morao. U tom nas podkriepljuje i to, da je kaznena stavka

Digitized by Google

§-a 125. k. z. od god. 1803. istovjetna sa onom §-a 113. i 115. zap. gal. k. z., nadalje to, da kazneni zakonik od god. 1803. stavlja u paralelu bližnji rod sa osobitim obvezanstvom, a tako i ta okolnost, da kazneni zakonik od godine 1803. poznaje ustanovu posve sličnu § 85. konstitucije Josipa II., koju citira § 92. iste konstitucije, koji opet odgovara §-u 125. k. z. od god. 1803. To je ustanova §-a 195., koja glasi ovako:

„Doch können des Verbrechers Verwandte in auf- und absteigender Linie, wie auch diejenigen, welche mit ihm im ersten Grade verschwägert sind, seine Geschwister und Geschwisterkinder, und sein Ehegenoss wegen einer solchen Verhehlung allein nicht gestrafet werden".

U potvrdu tog mnienja možemo navesti i to, da zapadno-galicijski kazneni zakonik broji medju kvalificirana ubijstva i ubijstvo na svojti (Mord an Angehörigen). Pod svojtom (Angehörige) razumjeva pako naš današnji kazneni zakonik sva lica, navedena u §-u 216. koji normira: „Ne mogu se ipak kazniti rad same zataje takove ni rodjaci, ni svojta (tastbina) zločinca u liniji uzlaznoj i silaznoj; ni braća, ni sestre mu; ni djeca tete, ujaka i strica mu, ili oni, koji su mu još bližje u rodu, ni suprug mu ili supruga, ili ovih braća i sestre, ni supruga ili suprug brata mu ili sestre", te koji odgovara §-u 195. k. z. od god. 1803. A da je tomu tako, to dokazuje taj fakat, da §§ 60, 61. i 212. našeg današnjeg kaznenog zakona govoreć o „svojih" (Angehörige) kod te rieči citiraju § 216.

Na osnovu historijskog razvitka ustanove § 142. al. II. k. z. dolazimo dakle do tog zaključka, da pod udar iste spadaju sva lica, navedena u §§ 112., 113. i 115. zapadno-galicijskog kaznenog zakonika, koji je temelj našem danas u snazi stojećem kaznenom zakoniku.

Preostaje nam sada, da se osvrnemo na sam duh i slovo današnjeg našeg kaznenog zakonika.

Pod širi pojam „osobitog obvezanstva" u smislu §-a 142. al. II. k. z. spada bez sumnje i bližnji rod. To bar sliedi jasno iz samog teksta zakonskog, koj uz rieč „bližnji rod" stavlja u paralelu: „ili ino koje osobito obvezanstvo"; to će reći osim obvezanstva „bližnjeg roda" ima i „inih" osobitih obvezanstva.

Svakom čovjeku nalaže doduše njegova dužnost, da drugoga u obće ne vriedja, ne ozliedi i ne ubije. No ako je ta obća dužnost iz više razloga pooštrena t. j. još osobitimi odnošaji pojačana, to nastaje za čovjeka prama dotičnim licem „osobito obvezanstvo" u širem smislu. Pod to spada — kako već spomenusmo — i bližnji rod. No jer naš kazneni zakonik ističe posebice bližnji rod i stavlja s njim u paralelu ino koje osobito obvezanstvo, valja nam prije svega ustanoviti, što on razumieva pod „bližnjim rodom", a što pod „inim kojim osobitim obvezanstvom".

Digitized by Google

Ima kriminalista,[1] koji zastupaju mišljenje, da naš kazneni zakonik pod „bližnjom rodbinom“ u smislu II. stavke §-a 142. razumieva samo rodbinu, označenu u §-u 137. k. z. Tako i naše najviše sudište u gore navedenoj rješitbi. No to je mišljenje po mom nazoru neizpravno. Ta § 137. k. z. ne govori o bližnoj rodbini, nego samo o rodbini u liniji uzlaznoj ili silaznoj, dočim se § 142. k. z. služi sa osobitim izrazom „bližnji rod (nahe Verwandtschaft)“, hoteć time izključiti samo „daljnji rod“. Da je tomu tako, dokazuje i ta okolnost, što zakon stavlja u paralelu „bližnji rod“ sa „inim kojim osobitim obvezanstvom“, pod koje spada recimo odnošaj izmedju gospodara i sluge, izmedju tutora i pupila, koji za cielo ne može biti više zaštićen, nego li odnošaj izmedju strica i sinovca, izmedju brata i sestre itd. Istina bog ima ih, koji kažu, da se kaznenopravne ustanove o ubojstvu ne smiju strožije tumačiti od onih o umorstvu. No to se ne može ovdje uporaviti, jer je posve lahko ponjatno, da se na rodbinu kod zločinstva umorstva — za koje vriede mnogo strožije ustanove, na koje zakon udara smrtnu kazan — polaže manja važnost, nego li kod blažije kažnjivog zločinstva ubojstva, kod koga ne može biti ni pokušaja i kod kog je i sukrivnja redja. Ta valjda izvršeno zločinstvo ubojstva zaslužuje svakako veću kazan, nego li samo pokušaj umorstva. A da je zakonodavac htjeo da shvati pod „bližnjim rodom“ samo rodbinu, navedenu u §-u 137. k. z., on ne bi za cielo propustio u §-u 142. k. z. citirati ustanovu §-a 137. k. z., kao što ju nije propustio citirati ni u §-u 138. k. z. Jer je pako to hotice propustio, to ne može biti sumnje o tom, da je on pod bližnjim rodom §-a 142. k. z mislio nešto više, i da je prepustio sudcu, da na osnovu historijskog razvitka te ustanove i na osnovu drugih zakonskih ustanova pogodi njegovu pravu misao i njegov smjer.

Historijski razvitak smo već imali prilike navesti, s toga nam valja sada malo dublje zaviriti u sam tekst zakona. Listajuć tako sam zakonik, namjerit ćemo se na ustanovu, koja nam otvara vrata do pravog smisla, što ga je zakonodavac, stvarajuć normu §-a 142. k. z., na umu imao. To je već navedena ustanova §-a 216. k. z.

Sravnjujuć ustanovu §-a 216. k. z. sa odgovarajućom joj ustanovom §-a 195. k. z. od god. 1803, nailazimo u §-u 216. značajan dodatak odnosno umetak, koga u §-u 195. k. z. od god. 1803. nema, a to je „ili oni, koji su mu još bliže u rodu“. Taj dodatak dao je njekim povoda, da broje i tastbinu u bližnji rod, jer je pred tim dodatkom spomenuta i tastbina u liniji uzlaznoj i silaznoj. No svakako je preciznije uvrstiti tastbinu — kao što ćemo mi to učiniti — u „ino koje osobito obvezanstvo“,

[1] Frühwald: Handbuch des österreichischen Strafgesetzes III. Aufl. str. 150. — Wessely: „Noch ein Wort zur Erläuterung des § 142. Strafgesetz. — Gerichtszeitung 1864. br. 42.

Digitized by Google

jer je i onako i rodbina „osobito obvezanstvo“ u širem smislu, kako smo već spomenuli.

Što pako iz toga dodatka jasno i nesporno sliedi jeste to, da je naš zakonodavac pod pojam „bližnjeg roda“ htjeo i mislio uvrstiti sliedeća lica:

1) Najbliže rodjake, a to su rodjaci u uzlaznoj i silaznoj liniji, te rodjaci u pobočnoj liniji prvoga stupnja po kanoničkom računanju (stric, ujak, tetka).[1]
2) Bliže rodjake: to su rodjaci u pobočnoj liniji drugoga stupnja, dakle: brat i sestra, sinovac, sinovica; nećak, nećakinja, te bratučedi t. j. djeca strica, ujaka i tete.[2]

Prema tomu nije osnovano ni mnienje onih, koji se, tumačeć „bližnju rodbinu“ § 142. k. z., upiru na ustanovu §-a 463. k. z. — § 463. glasi naime: „Kradje i pronevjerenja izmedju supruga, roditelja, djece, braće i sestara, dok u skupu žive, mogu se kazniti itd.“ — Tomu §-u nije dakle svrha da kaže, što spada pod bližnji rod, nego on jednostavno normira kradje i pronevjerenja medju svojtom, koja u zajednici živi.

Ustanovismo što spada pod pojam bližnjeg roda u smislu II. alineje §-a 142. k. z. A sad nam valja još u pretres uzeti drugo pitanje, što je zakonodavac mislio pod riečmi: „ino koje osobito obvezanstvo“.

Tu nam se valja prije svega razračunati s Herbstom. Herbst u svom komentaru[3] kaže, da se tastbina nema subsumirati pod udar al. II. §-a 142. k. z., „jer nema razloga, zašto bi se rieč „rod“ ovdje uzimala u drugom smislu, nego običnom zakonskom (§ 40. i 41. o. g. z.), i jer se prirodnim iz rodbinstva proizlazećim dužnostim (obvezam) stavljaju u paralelu osobite dobrovoljno preuzete obveze (tutor, odgojitelj), a tim se upravo jasno kaže, da te druge obveze moraju počivati na drugom od

---

[1] Potonjih se tiče ovaj dodatak odnosno umetak u § 216. k. z.: „ili oni, koji su mu bliže u rodu“.

[2] Tako i Jenull: l. c. Band II. str. 125. — Herbst: komentar k. z. I. Band, 7 Aufl. 1882. str. 313. Janka: Lehrbuch II. Aufl. str. 211. — Finger: „das österr. Strafrecht“ 1891. str. 59 i sl. Zatim rješitbe vrhovnog sudišta bečkog od 10. lipnja 1881. broj 3738, od 25. listopada 1882. broj 5892 i 8533. Osobito pako najnovija rješitba od 13. siečnja 1893. broj 14179 (Gericht-Ztg. 1893. broj 13), u kojoj se kaže ovo: „Wird § 142 Straf-Gesetz dem Sprachgebrauche gemäss, beziehungsweise, worauf die historische Entwicklung hindeutet, mit Berücksichtigung des § 216 Str. G. ausgelegt, so ist wohl nicht zu bestreiten, dass Oheim und Nichte nahe Verwandte in Sinne des Gesetzes seien. Es ist ja doch nicht anzunehmen, dass das Gesetz dieses Verhältnis mit geringeren Schutz habe umgehen wollen, als etwa das zwischen dem Dienstherrn und dem Diener, dem Vorgesetzten u. Untergebenen, zwischen denen doch zweifellos das Verhältnis besonderer Verpflichtung besteht“.

[3] Herbst l. c. str. 313.

Digitized by Google

rodbinske veze posve različitom odnosu, čim se odnos tastbinski izključuje.“ Jedino uzima on kao izuzetak „ženu“, jer uporava al. II. § 142. k. z. u pogledu žene sliedi iz naravi stvari (?) i analogije s kaznenom stavkom kod zločinstva umorstva.

To tumačenje Herbstovo jest posve samovoljno i to s razloga toga, što u našem kaznenom zakonu nema oslona za to, da se pod inim kojim osobitim obvezanstvom razumievaju samo dobrovoljno preuzete obveze. Nasuprot iz ustanove §-a 360. k. z. sliedi, da naš kazneni zakonik, govoreć o obvezah, razumieva pod istimi budi prirodne, budi dobrovoljno preuzete obveze, pa da je u §-u 142. k. z. zakonodavac htjeo računati samo sa potonjimi, on bi to bio izrično spomenuo, te bi prirodne obveze iz pojma „inog kojeg osobitog obvezanstva“ izključio, dodavši rieč „dobrovoljno preuzetog“ obvezanstva.

U ostalom Herbst se sam tuče, jer u drugom svezku svog komentara[1] kod tumačenja §-a 494. sl. b) k. z. kaže, da osobito obvezanstvo postoji medju supruzi, rodjaci i tastbinom. Jasno je dakle, da je naš zakonodavac pod rieči „ino koje osobito obvezanstvo“ mislio dužnosti, odnosno obveze budi prirodne budi dobrovoljno preuzete. Prirodne pako obveze osnivaju osnivaju se ne samo na rodbinskih, nego i na bračnih odnošajih.[2]

U tih odnošajih rodbinskih i bračnih stoji sva svojta ili t. zv. pripadnici familje (Angehörige), što dokazuje marginalna rubrika kod §-a 360. k. z. — Što pako zakonodavac razumjeva pod rieči „Angehörige“ vidi se iz ustanova §-â 60., 61. i 212. k. z., u kojih kod rieči „Angehörige“ citira ustanovu §-a 216. k. z. Pa upravo za to, jer u §-ih 54., 55. i 191. od godine 1803, koji odgovaraju §-om 60., 61. i 212. k. z. od g. 1852. nije citirao ustanovu §-a 195. k. z., koja odgovara današnjem §-u 216. k. z., mora se uzeti, da je naš zakonodavac stavio dotičnika kao pripadnika familije u širem smislu u osobitu prirodnu obvezu sa svimi lici navedenimi u §-u 216. k. z. i ove opet prama njemu. To naše mnienje podkriepljuju i ustanove §-a 131. u savezu s §-om 501. i 495. k. z, te §-om 143. k. p. (argum. a contrar.)

Preuzete pako obveze osnivaju se ili na zakonu (tutor, kurator) ili na ugovoru (odhranitelji, predstojnici odgojnih instituta i penzionata, služinčad prema gospodaru itd.)

Naš zakonodavac ne ograničava rieč „osobito obvezanstvo“ na kakvo stanovito osobito obvezanstvo, nego govori u obće o inom kojem osobitom obvezanstvu — izuzev samo bližnji rod, koji posebice ističe. — Pa

[1] Herbst: II. Bd., VII. Aufl. 1883. str. 230.

[2] Tako i Herbst: l. c. II. Bd. str. 132 i Frühwald „Praktisches Handbuch f. d. strafger. Wirksamkeit“ 1874. str. 93.

Digitized by Google

kad i praktika i teorija zastupa to mnienje, da postoji osobito obvezanstvo izmedju tutora i pupila, izmedju gospodara i sluge, izmedju predpostavljenog i podčinjenog itd., onda se mora dozvoliti, da postoji jače obvezanstvo izmedja tasta i zeta, punice i zeta,[1] svekra i snahe, svekrve i snahe itd. — To sliedi iz jur citiranih ustanova § 60., 61. i 131. u savezu s §-om 501., 212., 216., 360., 494. sl. b) i 495. k. z. te § 143. k. p., u kojih se tastbina stavlja svuda u paralelu s bližnjim rodom, te koje daju tastbini jednaka prava, odnosno nalažu joj iste dužnosti kao i bližnjem rodu. To sliedi nadalje i odatle, što zapadno-galički kazneni zakonik stavlja medju kvalificirana ubijstva u prvom redu u §-u 113. ubijstva na bližnjem rodu i tastbini, a onda tek u §-u 115. kaže: isto tako ubijstvo može se počiniti i na licih, koje naša praktika stavlja u okvir osobitog obvezanstva. To sliedi konačno i odatle, što zakonodavac u §-u 142. k. z. nije posebice kao što je to učinio u §-u 137. k. z. uz bližnji rod naveo i „supruga i suprugu", koji bez sumnje spadaju pod udar osobitog obvezanstva. Kako smo vidili u historijskom razvitku bili su „suprug i supruga" u svih zakonicih posebice iztaknuti kao lica, na kojih se može počiniti kvalificirano ubijstvo. U §-u 142. k. z. nisu oni kao ni tastbina izrično navedeni. S toga bi po logici onih, koji izključuju tastbinu iz okvira kvalifikovanog ubijstva, morali izključiti iz istog i supruga i suprugu, pošto ni oni nisu uz bližnji rod i osobito obvezanstvo posebice u §-u 142. k. z. spomenuti.

U kojih slučajevih dakle postoji „ino koje osobito obvezanstvo"? Da se poslužimo riečmi vrhovnog bečkog sudišta[2], postoji ono svagda i svagdje, „wo die allgemeine Pflicht Andere am Leben nicht zu verletzeu, durch besondere rechtliche Beziehungen, in denen der Thäter zum Entleibten stand, verstärkt wird". Ele se pod osobitim obvezanstvom ima razumievati samo lično-pravno, a ne moralno, naročito ne ni imovinsko-pravno obvezanstvo. A kad postoji takovo lično-pravno obvezanstvo, onda se ne moraju ustanoviti još i posebni individualni odnošaji i posebne okolnosti, iz kojih to obvezanstvo slieditи ima, jer su dovoljni osobiti pravni odnošaji, u kojih zločinac prama svojoj žrtvi stoji, da pretvore onu obću dužnost ljudsku, da tudji život štede, u osobito obvezanstvo.

„Ino koje osobito obvezanstvo" § 142. al. II. k. z. postoji dakle po našem mišljenju u sliedećih odnošajih:

I. Prema prirodnim obvezam:

1) Odnošaj izmedju suprugâ.
2) Odnošaj medju tastbinom u uzlaznoj i silaznoj liniji ili u pravoj liniji, kao što je odnos izmedju roditelja supruga ili supruge i snahe ili zeta, te supruga ili supruge i djece, koja su rodjena s drugom su-

[1] Vidi rješitbu vrhovnog bečkog sudišta broj 740 Glaserove sbirke.
[2] Vidi rješitbu od 3. lipnja 1884. broj 5081.

Digitized by Google

prugom ili drugim sugrugom, dakle odnošaj izmedju očuha i pastorka, maćuhe i pastorka.

3) Odnošaj tastbine u pobočnoj liniji, kao što je odnošaj izmedju supruga i brata ili sestre supruge, te odnošaj izmedju supruge i brata ili sestre suprugove, konačno odnošaj brata i sestre prema bratovoj supruzi ili sestrinom suprugu.

II. Prema preuzetim obvezam.

1) Po zakonu preuzetim obvezam, kao što je odnošaj izmedju tutora ili kuratora i štićenika, odnošaj izmedju predpostavljenog i podčinjenog, u koji se može staviti i odnošaj prama uredniku, vršećem svoje zvanje — kao što je to i u §-u 115. zapadno-galičkog kaznenog zakona iztaknuto, — analogno ustanovi §-a 153. k. z.

2) Dragovoljno na osnovu ugovora preuzetim, kao što je odnošaj izmedju poroditelja, hranitelja i odgojtelja te podjece, hranjenika i gojenčeta, odnošaj izmedju gospodara i služinčadi.

Tako tumači osobito obvezanstvo i Finger.[1]

Takovo tumačenje II. al. §-a 142. k. z. — ma da ono s obzirom na to, da novija zakonodavstva[2] ubrajaju u kvalificirano ubijstvo „samo ubijstvo na rodbini u uzlaznoj liniji, i izgleda strogo — odgovara po našem mišljenju jedino duhu i historijskom razvitku austrijskog kaznenog zakonika od godine 1852., a isto tako i kaznenog zakonika za Bosnu i Hercegovinu od 26. lipnja 1879.,[3] koji je samo drugo u sistemu promjenjeno izdanje austr. kaznenog zakonika.*

[1] Finger l. c. str. 61.

[2] Code pénal art. 302. — Reichsstrafgesetzbuch od god. 1871. § 215. — kazneni zakonik kraljevine Srbije od 29. ožujka 1860. § 157. — Derenčinova osnova § 254. i 255. — No ne vidimo, razloga zašto nebi i ubijstvo na descendentu bilo kvalificirano?

[3] § 142. našeg kaz. zakona odgovara §-u 217. bos. zak., a § 216. jednak je §-u 298. bos. k. z., zatim odgovaraju citirani paragrafi našeg kaznenog zakona i to: 60., 61. i 212. te 360., 494. sl. b), 495, 132. u savezu sa 501. §-om 113., 114., 294. a), 387., 448. b), 449. al. 2., 206. u savezu sa § 455. k. z. za Bosnu i Hercegovinu.

* Mi smo primili ovaj sastavak prije, nego li su nam stigle rješitbe kr. stola sedmorice od 19. svibnja 1894. broj 1911 i od 2. lipnja 1894. br. 2122, saobćene u „Mjesečniku“ od god. 1894. na str. 320—322, u kojih je kr. stol sedmorice glede „bližnjega roda“ u smislu §-a 142. k. z. zauzeo isto stanovište, koje zastupa i g. pisac u ovom sastavku, t. j. da se pod bližnjim rodom ima razumievati rodbina, navedena u §-u 216. k. z., nipošto pako ona navedena u §-u 137. k. z.

Što se tiče „tastbine“ to držimo, da nije g. piscu pošlo za rukom dokazati, da ona spada pod „ino koje osobito obvezanstvo“ u smislu §-a 142. k. z., jer tastbinski odnošaj ne utemeljuje nikakovoga osobitoga obvezanstva. Sasvim što je drugo kod supruga, kod kojih se može govoriti o medjusobnom osobitom obvezanstvu. Ur.

Digitized by Google

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Neposredno vodjenje ovrha na državni (pokretni) imetak nije dozvoljeno. Prinos k tumačenju anal. ustanova § 470. gr. p. p.

Na molbu P. M. proti kr. financijalnom poreznom eraru, po kr. ravnateljstvu erarnih pravnih posala Z. radi 18 for. 25 nč. spp. dozvolio je kr. sudbeni stol u O. odlukom od 31. prosinca 1893. broj 8089 u konačnom riešenju ovršne molbe de praes. 14. veljače 1893. broj 898 prisilnu prodaju pokretnina kr. financijalnog erara uz predbježnu kod kr. poreznoga ureda u O. obavit se imajuću plienitbu, uzki zatvor, prenos i procienu, ovu pako naložio kr. javnom bilježniku i ovrhovoditelju P. M. odredio trošak ovršne molbe sa 4 for. 65 nč.

Uslied žaobe ništovne i utoka kr. ravnateljstva erarnih pravnih posala u ime kr. financijalnog erara izdao je kr. banski stol dne 16. svibnja 1894. br. 7289 sljedeću rješitbu:

„S razloga što je neposredno vodjenje ovrhe na državni imetak i proti javnim blagajnam neumjestno, jer po propisih zakona kr. financijalni erar čini po njem dužne uplate sredstvom doznake kod stanovite javne blagajne i uz namiru dotičnika (§ 1441. o. g. z.), a iz spisa ne proizlazi, da je ovrhovoditelj P. M. do sada zahtjevao izdanje doznake na koju kr. javnu blagajnu radi izplate temeljem pravomoćne osude od 25. lipnja 1892. broj 3661 njemu dužnih parbenih troškova od 18 for. 25 nč. spp., te obzirom na to, što nadležna kr. financijalna oblast nije mogla ovrhovoditelju P. M. taj novac neposredno priposlati, nego je mogla samo javnoj blagajni njegova prebivališta platež naložiti,

davši mjesta utoku zastupstva kr. financijalnog erara, napadnutu gore navedenu ovršnu odluku kr. sudbenoga stola od 31. prosinca 1893. broj 8089 tamo preinačiti, da se ovrhovoditelj P. M. sa njegovom ovršnom molbom pr. 30. prosinca 1893. broj 8089 i ondje stavljenim zahtjevom za dozvolu i izvedenje prisilne dražbe na vlastnost kr. poreznog erara spadajućih kod kr. poreznog ureda u O. nalazećih se pokretnina uz predhodnu ovršnu plienitbu, procienu, uzki zatvor i prenos istih radi dužnih parbenih troškova od 18 for. 25. nč. spp. — odpućuje time, da je ovrhovoditelju prosto obratit se na kr. financijalno ravnateljstvo u O. sa zahtjevom, da se njemu kod kr. poreznog u O. gori navedeni iznos od 18 for. 25 nč. za izplatu uz redovitu namiru doznači".

Kr. stol sedmorice odputio je vrhovnom rješitbom od 1. rujna 1894. broj 2861 previdni utok ovrhovoditelja P. M. i potvrdio rje-

Digitized by Google

šitbu kr. banskoga stola kao opravdanu po razlozih za nju navedenih i obzirom na to, da je po svomu zakonskom organičkom ustroju kr. por. ured oblast, koja uz poslove, koje samostalno obavlja, izvršuje naloge kr. erara u raznih njegovih granah. —*a*—

Za riešavanje pitanja o tom, tko je i u kojem razmjerju dužan prilagati za popravak sgrada župnih nadarbina, nadležne su samo upravne oblasti.

Kapitularni vikarijat nadbiskupije zagrebačke u zastupanju župne nadarbine u G. podigao je pred kr. kot. sudom u Z. proti kr. državnom nadodvjetničtvu u zastupanju misne župne zaklade crkve u Sv. P. O., misne zaklade župne crkve u G. i zaklade u podporu školske mladeži iz mjesta B. kao nasljednikom i proti F. kao legatarki ostavštine pok. župnika u G. S. M. — tužbu na izplatu svote od 900 for. spp. za popravak gospodarskih sgrada spadajućih župi u G.

Tuženici u odgovoru staviše prigovor nenadležnosti suda za riješenje tih prepora, pa se je kr. kot. sud u Z. odlukom od 18. svibnja 1894. br. 15247 izjavio nenadležnim i u smislu § 3 gpp. povedeni postupak ukinuo i tužitelja tužbom odputio iz sliedećih razloga:

Tužitelj traži od tuženih kao nasljednika i legatarke ostavine pok. S. M. župnika u G., da plate župnoj nadarbini u G. svotu od 900 for. za popravak gospodarskih sgrada, spadajućih župi u G.; pa nastaje pitanje, da li je za riješavanje tog zahtjeva nadležan sud.

Vidiv, da u smislu § 25. t. 12. zakona ob upravnih odborih u županijah od 5. veljače 1886. spada u djelokrug upravnog odbora doprinašanje odluke, kojom se na temelju doprinosbene razprave izriče, dali se dozvoljava gradnja crkve, škole, župnog stana itd. i tko mora doprinašati troškovom ovih gradnja;

vidiv dakle, da iz rečene zakonske ustanove sliedi, da čim se pokaže potreba za gradnju ili prije nego se započme spomenuta kakova gradnja, da se imade povesti doprinosbena razprava, koju razpravu u smislu § 41. sl. g) zakona ob ustroju i uredjenju uprave u županijah i kotarih od 5. veljače 1886. imade voditi županija;

vidiv, da se doprinosbena razprava imade voditi prema naredbi c. kr. namjestničkog vieća od 3. ožujka 1855. br. 3965 i da se iz ove naredbe jasno vidi, da se pod gradnjom crkve, župnog stana itd. neimade samo razumjevati podignuće sgrade, nego i svaki poveći popravak;

vidiv, da se iz naredbe, koja razlaže postupak kod doprinosbene razprave jasno razabire, da cieli postupak i executiva tih gradnja spada na političku oblast;

proizlazi, da predmet prepora ove tužbe nespada pred gradj. sud, nego pred upravuu oblast.

Digitized by Google

Proti gornjoj odluci uložili su tužitelji utok, u kojem tvrde, da se u tom preporu neradi o doprinosbenoj razpravi, niti o doprinosbenom kakovom slučaju, već da se radi o popravcih, koje je dužan izvesti beneficijat, kao uživaoc beneficija, pa pošto se radi o dužnostih beneficijata, to da je gradj. sud nadležan suditi.

Kr. banski stol svojom riješitbom od 3. kolovoza 1894 br. 17099 odputio je utok i potvrdio osudu prvoga suda iz razloga u istoj navedenih.

Kr. stol sedmorice vrhovnom riješitbom od 20. listopada 1894. br. 3640 odputio je u smislu § 318. g. p. p izvanredni previdni utok tužitelja. ***A. Goglia.***

Tužitelj, tražeć priznanje prava vlastnosti diela čestice, koji dio gledom na katastralnu mapu posjeduje tuženi, mora dokazati, da je dotični dio čestice posjedovao, ter ga izgubio, jer je isti tuženi okupirao. Katastralna — gruntovna — mapa sa nacrtom nije tu mjerodavna.

K tumačenju §-a 369., 424., i 345. o. g. s.

U gradjanskoj ustmeno razpravljenoj parnici Petra i Ane L. iz N., zastupanih po odvj. dru. M. proti Mati L. iz N. po odvj. dru. W. izrekao je kr. kot. sud u K. dne 7. ožujka 1894. br. 2977 gr. sliedeću osudu:

Tužitelji odbijaju se sa svojim u tužbi stavljenim zahtjevom, da je tuženi Mato L. dužan jim priznati neograničeno pravo vlastničtva kat. posebine 2392/2 uložka br. 1253. i . . . . . prvu u površini od 1095□°, a drugu . . ., te jim po tome usurpirani dio . . . od čestice br. 2392/2. u površini od 13□° u pravcu nacrta pod D. označenom sa g—h—i—f ustupiti u faktični posjed, te da jim je dužan naknaditi trošak parbe, — naprotiv dužni su tuženiku naknaditi parbeni sa 29 for. 15 nč. obredjeni trošak, a sve to za 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Tu osudu potvrdio je kr. banski stol osudom od 1. lipnja 1894. br. 8527 uz odpućenje priziva u cielosti.

Vrhovnom osudom od 29. rujna 1894. br. 3231 odputio je kr. stol sedmorice izvanredni previd tužitelja Petra i Ane L. time, da imadu tuženiku naknaditi trošak previdnog protuizvedenja iznosom od 3 for. 50 nč. u roku od 14 dana pod inakom ovrhom.

Razlozi: Tužitelji, koji su proti tuženiku ustali tužbom o vlastnosti, imali su po § 369. o. g. z. dokazati, da tuženik ima u svojoj vlasti stvar, iskanu putem pravice, i da je ta stvar njihova (tužitelja) vlastnost.

Tužitelji pružili su doduše kupo-prodajnimi ugovori pod A. i B. ad I., te gruntovnim izvadkom pod C. I. dokaz, da su oni gruntovni vlastnici nekretnina u gruntov. uložku br. 763 i 1253 občine N., medju koje spadaju i preporne čestice broj 2391/2. i 2392/2., upisane u spomenutih gruntovnih zapisnicih, nu nisu uspjeli sa dokazom, da je tuženi preporne prostore obiju parcela u površini od 3□° i 13□° okupirao

Digitized by Google

(§§ 424. i 345. o. g. z.); jer niti je to ustanovljeno sudbenim očevidom, te izkazi saslušanih svjedoka, na koje se tužitelji u tom pogledu naročito pozvaše, niti može za tu okolnost biti mjerodavnom katastralna mapa sa nacrtom.

Sve da dakle tuženik i nebi uspjeo bio sa prigovorom dosjelosti, kao što je u istinu uspjeo prema temeljitom obrazloženju, sadržanom u suglasnih osudah nižih sudova, morali su se tužitelji već iz ovog razloga sa svojom tužbom odputiti.

Osude nižih sudova dovoljno su s toga motivirane i opravdane iz razloga već tamo navedenih, pa nisu utemeljene niti na uporavi zakona očevidno pogriešnoj, niti na predpostavi protivnoj jasnomu sadržaju spisa.

Vidiv prema tomu, da ne ima ni jednoga od uvjeta, naznačenih u § 335. gr. p. p., koji bi opravdati mogli izvanredni previd tužitelja, valja taj previd kao neumjestan po § 334. gr. p. p. odputiti, a podjedno dopitati tuženiku po § 573. gr. p. p. trošak previdnoga protuizvedenja, kao što je to učinjeno u dispozitionom dielu vrhovne ove osude. — *a*—

Tumačenje pravne naravi regalnog prava točenja pića. Imadu li i kada hipotekarni vjerovnici nekretnina, s kojimi je takovo regalno pravo bilo skopčano, pravo na odštetnu glavnicu, stupivšu na mjesto regalnog prava? K tumačenju zakona od 1. prosinca 1889. (sbor. br. 1. od godine 1890.) i zakona od 29. ožujka 1890. (sbornika br. 24.), te §. 457. o. g. z.

U ustmeno razpravljenoj parnici štedionice u O. po odvj. dru. W. proti Stjepanu P. po odvj. R. radi priznanja neobstojnosti založnoga prava na regalno-odštetnu glavnicu od 13·842 for. a. vr. s. p. p. izrekao je kr. sudbeni stol u O. dne 31. prosinca 1893. pod brojem 5489 gr. sliedeću osudu:

„Tužiteljica štedionica u O. sa svojim tužbovnim zahtjevom, da je tuženi Stjepan P. dužan priznati, da mu ne pripada pravo zaloga na naredbom kr. hrv.-slav.-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 28. lipnja 1891. br. 5835.·dopitanu tužiteljici štedionici u O., kao ustupovniku regalnoga prava točenja u občini A. prije Ivana Nep. pl. A. odštetnu glavnicu u iznosu od 13.842 for., a pohranjenu kod kr poreznoga ureda u O., pa da je s toga dužan dozvoliti, da se ova odštetna glavnica od 13.842 for., izda iz sudbenoga pologa tužiteljici kao jedinoj vlastnici sa svimi kuponi dotičnimi taloni, i da je napokon dužan naknaditi joj parbene troškove, sve to u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe, — odbija se, te je usuprot dužna tužiteljica štedionica u O. naknaditi tuženiku Stjepanu P. parbene troškove sa 56 for. 10 nč. u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe".

Uslied priziva tužiteljice preinačio je kr. banski stol osudom od 14. ožujka 1894. broj 4469 prvosudnu osudu i sudio u glavnoj stvari

Digitized by Google

po tužbovnom zahtjevu, dočim je parbene troškove medju strankami prebio.

Razlozi: Prepor o vlastelinskom pravu vinotočja ima se prosuditi po zakonih, obstojalih do 1. travnja 1848. (§ 34. patenta od 2. ožujka 1853. i analogija naredbe ministarstva pravosudja od 5. listopada 1860. br. 14 325), a pošto je isto pravo regalno sa danom 1. srpnja 1890. ukinuto, to se prepor radi ustanovljenja one osobe, koja je izvršivala to pravo, i odmjerenje odštetne svote, koja ovoj imade pripasti, mora prosuditi po zakonu od 27. prosinca 1889. ob odšteti regalnoga prava točenja (sbornik br. 1. od godine 1890.); i po provedbenoj naredbi od 31. prosinca 1889. br. 49.050.

Tuženik priznaje, da je Ivan Nep. pl A. bio u godinah 1889., 1890. i 1891. posjednik pl. dobra A. i regalnog prava točenja na istom dobru kao pripadnosti, te da je s toga njemu pripadala odšteta za ovo ukinuto pravo.

Ivan Nep. pl. A. je ovo svoje pravo na odštetu ustupio po §. 25. alinea 2. zakona od 27. prosinca 1889. po kr. javnom bilježniku legalizovanom izpravom A na I. de dato O. 19. veljače 1890. tužiteljici štedionici u O. za plaću u njezinu podpunu i neograničenu vlastnost: jer po glasu ustanove istog § 25. taj ustup odštetnoga zahtjeva odnosno prenos prava vlastničtva na isti imade kako napram eraru, tako i napram trećim osobam podpunu pravnu valjanost, pak je za to na temelju iste ustupne izprave kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, kao vrhovna regalno-odkupna vlast, izrekla svoju konačnu odluku od 28. lipnja 1891., br. 5855 pod C. I., kojom je tužiteljici kao ustupovniku ovlaštenika Ivana Nep. pl. A. za pomenuto pravo točenja dopitana odštetna glavnica od 13.842 for., koja je njojzi time u vlastnost pripala, a u sudbeni polog stavljena je samo s toga uzroka, što je na nju podnešeno više založnih prijava (§ 23. zadnja alinea regalnog zakona).

Od tuda jasno sliedi, da je tužiteljica po § 15. regal. zakona na prijavu ovlaštena dokazala, da je odštetni zahtjev i pravo na odštetu pravnovaljano na nju prenešeno, i da se — pošto niti tuženik niti itko treći nije ni prije povedenja, ni tečajem regalno-odštetnog postupka prijavio svoje pravo vlastničtva na upitnu odštetnu glavnicu — mora smatrati, kao što je i kr. zemaljska vlada smatrala, pravo vlastničtva na odštetnu glavnicu neprepornim, tim prije, što tuženik, koji je osobni i hipotekarni vjerovnik Ivana Nep. pl. A. nije niti ovlašten putem redovite parnice pobijati pravnu valjanost iste ustupnice A—I.; jer on nije ugovarajuća stranka, niti je on uztvrdio, a još manje dokazao, da je upitni ustup odštetne glavnice bio bezplatan kano darovanje in fraudem creditorum, dočim po § 14. točka 4. regal. zakona u djelokrug regalno-odštetnih oblasti spada odlučiti o pitanju, da li se onomu, koji odštetu traži,

Digitized by Google

ova izručiti ima, upravnim putem pako došlo se je na čisto, da se tužiteljici štedionici odštetna glavnica dopitati ima; nu da joj se ova izdati ne može, dokle ne bude sudbenim putem pravomoćno riešeno, da li je koji od prijavljenih vjerovnika ustupnika Ivana Nep. pl. A. po propisu zakona stekao za svoju prijavljenu tražbinu proti ovomu pravo zaloga na istu odštetnu glavnicu, iz koje bi se kao zaloga on sa soojom tražbinom namiriti imao.

Po § 23. II. i 1—4. zakona od 27. prosinca 1889. dužan je hipotekarni vjerovnik dokazati, ili da je pravo točenja pića s nekretninom, na koju je uknjižena njegova tražbina, nerazdjelno spojeno, ili da je pravo točenja pića iznimno unešeno u gruntovni zapisnik, gdje je njegovo založno pravo uknjiženo; ovaj teret dokaza nadleži dakle tuženiku kao hipotekarnom vjerovniku, ne pako tužiteljici štedionici kao vlastnici odštetne glavnice; a pošto tuženik onu prvu alternativu nije dokazao, a drugu alternativu pako nije niti uztvrdio, to se već zato mora dati mjesta tužbovnom zahtjevu, i to tim prije, što po glasu izkaza D. na I. tek. br. 4. uručb. zapis. br. 293 tuženik kao vjerovnik (§ 23. II. 3. reg. zak.) nije niti uztvrdio, da je sudbenom pljenitbom stekao pravo zaloga na pravo točenja pića, odnosno na dotičnu odštetnu glavnicu.

Tuženik tvrdi, da je on stekao pravo zaloga na odštetnu glavnicu koja je stupila na mjesto regalnoga prava točenja, samo za to, što je isto pravo kao pripadnost narazdieljno spojeno sa plem. dobrom A, koje mu služi za hipoteku, iz koje se njegova tražbina namiriti imade; nu ovaj nazor tuženika nije u zakonu osnovan.

Prema zakonom, obstojalim do 1. travnja 1848., po kojih se predležeći prepor o vlastničkom pravu prosuditi mora, spada isto pravo u vrst regalia minora, s kojim je vlastnik toga prava slobodno po svojoj volji odieljeno od samoga plem. dobra, koiega je pripadnost ono sačinjavalo, razpolagati mogao; on je vlastan isto regalno pravo za sebe bez toga dobra kojimgod pravnim načinom na pr. kupo-prodajom, ustupom, darovanjem, nasliedstvom i t. d. na drugoga prenesti, što se posve jasno razabire iz § 4. provedbene naredbe od 31. prosinca 1889. br. 49.050.

Ovo regalno pravo točenja po svojoj pravnoj naravi sačinjavalo je do godine 1848. darovanje kraljevsko, služeće za umnoženje dohodaka posjednika dotičnoga plem. dobra, te se je za to moglo od toga dobra u svako doba odieliti, i posobno pod svakim pravnim naslovom otudjiti, na drugoga prenesti i kao pravo, koje se pribraja k stvarim pokretnim, samostalno u zalog uzeti i sudbeno zaplieniti, kao što proizlazi iz jasnih ustanova § 23. II. 3., 4. zakona od 27. prosinca 1889. i §. 4. in fine provedbene naredbe od 31. prosinca 1889. br. 49.050; jer je to pravo otudjenjem prestalo biti pripadnost dotičnoga pl. dobra, te je pravnova-

Digitized by Google

ljano prešlo kao samostalna pokretna stvar u vlastnost i posjed trećega, koji je tim na pravo točenja, odnosno na odštetnu glavnicu za isto pravo, stekao podpuno pravo vlastničtva, pošto su ukinućem aviciteta prestala ona dobra pod imenom kr. manjih dohodaka sačinjavati kraljevsko pravo. te sada podpadaju pod pojam običajne imovine: ona nisu više dielovi nepokretnog dobra za hipoteku služećega, kojega vriednost se samo time popovećava, i zato nije razpoložba vlastničtva s njimi ovisna od privole hipotekarnih vjerovnika; s toga i po § 457. obć. gr. zak. razlučenjem pripadnosti od založenoga dobra prestaje zalog, ako se ovaj kasnije na samu razlučenu pripadnost ne steče.

Tomu dosliedno u slučaju otudjenja nepokretnosti, koje je pripadnost sačinjavao taj manji kraljevski dohodak (regalno pravo točenja), prelazi ovo potonje pravo na novoga vlastnika samo onda, ako je takodjer ovo sačinjavalo predmet otudjenja zajedno sa dotičnom nepokretnosti; zato prema sadržaju dražbenih uvjeta pod F. na I. od 16. srpnja 1887. br. 9056. — dakle jošte prije izdanja zakona od 27. prosinca 1889. — sudbeno odobrenih, nebi štedionica u O. bila mogla dostati regalno pravo vinotočenja kano pripadnost pl. dobra A. zajedno s ovim dobrom, da je bila ovršna prodaja toga dobra jošte prije izdanja toga zakona izvedena.

Oddieljivost regalnoga prava točenja od dotičnog nepokretnog dobra, kojega je pripadnost ovo pravo sačinjavalo, sankcijonirana je takodjer pravnim običajem (usus), da se ovakova prava od nekretnine odružiti i na drugoga pravno valjano prenesti mogu; nije bo nigdje zakonom zabranjeno vlastniku pl. doba takovo odruženje i prenos na trećega.

Pošto dakle tuženik kao hipotekarni vjerovnik nije ničim dokazao, da je pravo točenja pića sa plem. dobrom A. nerazdieljno spojeno, ili da je to pravo unešeno u gruntovnici, ili da je on stekao sudbenom plienitbom pravo zaloga budi na pravo točenja, budi na odštetnu glavnicu, a s druge strane je dokazano, da je isto regalno pravo po svojoj pravnoj naravi i po propisih zakona od istoga dobra odieljivo, te obzirom na to, da je tužiteljici štedionici u O. pravomoćnom rješitbom nadležne oblasti dopitano nepreporno pravo vlastničtva na odštetnu glavnicu od 13.842 for, koje pravo u svoje vrieme u tečaju razprave, vodjene u predmetu odštete, nitko drugi osim tužiteljice nije prijavio, a tuženik svoje prijavljeno pravo zaloga za svoju, na plem. dobru A. uknjiženu tražbinu od 3100 for. na istu odštetnu glavnicu nije ničim dokazao; s toga valja preinakom prizvane prvomolbene osude tužbenom zahtjevu mjesta dati, a parbene troškove prema ustanovi § a 577. gr. p. p., jer tuženik imade za sebe osudu prvoga suda, medju strankami prebiti."

Povodom previda tuženoga Stjepana P. preinačio je kr. stol sedmorice vrhovnom osudom od 3. studenoga 1894. br. 3254 bansko-stolnu osudu u glavnoj stvari i potvrdio osudu prvoga suda. U pogledu

Digitized by Google

pako parbenih troškova uz potvrdu odnosećeg se na isti diela napadnute osude kr. banskoga stola prebiti troškove svijuh trijuh molba.

Razlozi: „Tužiteljica štediona u O. temelji svoju tužbu na ustupnici de dato O. 19. veljače 1890. pod A. ad I., kojom Ivan Nep. pl. A. kao posjednik plem. dobra A. tužiteljici ustupa odštetnu tražbinu, pristojeću mu proti eraru u smislu zakona od 27. prosinca 1889. ob odšteti regalnoga prava točenja.

Intimatom odštetnoga povjerenika od 13. srpnja 1891. broj 298 pod C. ad I. dokazuje tužiteljica, da je kr. zemaljska vlada u smislu gornjeg zakona odredbom od 28. lipnja 1891. br. 5835 tužiteljici kao ustupovnici Ivana pl. A. dosudila u ime odštete za rečeno regalno pravo svotu od 13842 for., no ujedno odredila, da se ova svota poradi podnešenih založnih prijava stavi u sudbeni polog kod kr. por. ureda u O.

Naproti ustupnici A. ad I. konstatira tuženi Stjepan P. u odgovoru (zapisnik od 25. svibnja 1893. br. 3125), da je tužiteljica prijavom de praes. 30. travnja 1890. br. 346 pod 5 ad II. kod kr. podžupana u O. kao odštetnog povjerenika prijavila u svojstvu hipotekarne vjerovnice Ivana pl. A. svoju na nekretninah ovoga gruntovnoga napisnika br. 112 obć. A. „plem. dobro A.“ uknjiženu tražbinu od 52.000 for., te stavila zahtjev, da joj kao hipotekarnoj vjerovnici u svrhu dionog namirenja ove njene tražbine od 52.000 for. a. v. bude odštetna svota uručena, dočim je u istom prijavnom podnesku navela, da joj je tu istu odštetnu svotu Ivan pl. A. ustupnicom dato O. 19. veljače 1890. (A.—I.) ustupio; no da ona ipak s razloga, što bi se moglo dogoditi, da će se uzeti obzir na prijave inih hipotekarnih vjerovnika, čim bi ona kao ustupovnica prikraćena biti mogla, — prijavlja svoju tražbinu takodjer kao hipotekarna vjerovnica.

Ovu činjenicu priznaje tužiteljica u svom protuodgovoru (zapisnik od 19. lipnja 1893. br. 3703), navadiajuć, da ova njezina prijava pod br. 5 ad V. na tuženoga ne spada, pa da je ona pronašla za shodno obezbiediti sebe za svaki slučaj, ter opreza radi prijaviti tu svoju tražbinu, pošto je na plem. dobru A. sa vrlo znatnom svotom uknjižena.

Budući da je u ustupnici pod A. ad I. Ivan pl. A. svoje regalno pravo točenja označio kao spojeno (verbunden) sa plem. dobrom A., pa i tužiteljica štediona u O. u prijavi svojoj pod broj 5 ad II. isto regalno pravo nazivlje skopčanim sa plem. dobrom A., to izvodi odtud tuženi Stjepan P., da je ustupnica A. ad I. ništetna već po propisu §-a 25. zakona od 27. prosinca 1889., jer je ustupnica izdana prije 1. travnja 1890., kojim danom tek regalno pravo točenja, u koliko je prije bilo accessorium plem. dobra A., postaje predmetom slobodnog prometa, pa s toga tužiteljici poriče aktivnu legitimaciju ad causam.

Digitized by Google

Iz ustupnice A. ad I. i prijave tužiteljice pod 5 ad II. proizlazi temeljem vlastitog priznanja kako Ivana pl. A. tako i tužiteljice štedione u O., da je regalno pravo točenja bilo accessorium pl. dobra A., — od kuda sliedi, da se je založno pravo tuženikovo, uknjiženo na plem dobro A., grunt. nap. br. 112 obć. A. radi 3100 for. sa prvenstvom od 30. ožujka 1887., protegnulo takodjer i na regalno pravo točenja (§ 23. II. br. 1. zakona od 27. prosinca 1889.), — istu pravnu posliedicu zahtjeva i tužiteljica, štedionа u O. za svoju uknjiženu tražbinu od 52.000 for., kada u svojoj prijavi pod 5 ad II., u sudbeno ovjerovljenom prepisu priloženoj, doslovce tvrdi: „s razloga, što su oni, koji su usljed stečenoga na plem. dobro A. prava zaloga, stekli pravo zaloga i na pripadnost toga plem. dobra, dakle regalno pravo točenja, te odnosni založni vjerovnici imadu pravo zahtjevati, da se iz odštetne svote, koja će se za regalno pravo točenja dati ovlašteniku odštetnoga zahtjeva, izplati njihova tražbina".

Time je tužiteljica štedionica u O. istu pravnu posliedicu priznala i za uknjiženu tražbinu tuženikovu od 3100 for., na koju se pravnu posliedicu tuženi Stjepan P. u odgovoru naročito pozivlje.

Budući pako da na mjesto ovog regalnog prava točenja u smislu gori rečenog zakona od 27. prosinca 1889. u savezu sa zakonom od 29. ožujka 1890. broj 24. sbornika § 2. stupa odštetna glavnica, to se založno pravo tuženikovo proteže i na ovu odštetnu glavnicu, a dosliedno tomu Ivan pl. A. ustupnicom od 19. veljače 1890. pod A. ad I. nije mogao rečenu odštetnu glavnicu tužiteljici ustupiti bezteretno, kao što istoga dana niti svoje plem. dobro A. nije mogao bezteretno na treću osobu prenieti.

U protuodgovoru sama tužiteljica tvrdi, da tuženi Stjepan P. usljed ovršne dražbe plem. dobra A., obdržavane 31. srpnja 1890., prem je na ročištu o razdiobi kupovnine prijavio svoje pravo zaloga, nije postignuo izplatu uknjižene svoje tražbine od 3100 for., već je odlukom sudbenom broj 3129 pod V. ad III. odpućen na ostalu imovinu Ivana pl. A. Po tom ipak sveudilj još postoji njegovo (tuženikovo) založno pravo, koje se sada ponajpreče na oštetnu glavnicu samu proteže.

Na ovršnoj dražbi dne 31. srpnja 1890. dostala je tužiteljica štedionica u O. plem. dobro A., ali ona tim nije ujedno mogla dostati i accessorno, najme pravo regalno točenja; jer je ovo pravo po §-u 25. zakona od 27. prosinca 1889. počam od 1. travnja, odnosno po §-u 2. zakona od 29. ožujka 1890. br. 24 sbornika počam od 15. travnja 1890. prestalo biti accessorium, i jer je isto pravo po §-u 1. citiranog zakona danom 1. srpnja 1890. posvema prestalo.

Nego pravo zaloga tuženika temeljem §-a 25. istog zakona ne može se smatrati utrnulim, jer je to založno pravo obstojalo već prije, i to sa stečenim prvenstvom od 30. ožujka 1887., a nije nastalo tekar poslie 15. travnja 1890.

Digitized by Google

Budući da je u §-u 14. zakona od 27. prosinca 1889. načelno izrečeno, da se riešenje pitanja komu i u kojem razmjerju pripada odštetna svota, ako se putem razprave pred upravnimi oblastmi ne može glede toga doći na čisto, pridržaje kompetenciji sudova, i budući da je kr. zem. vlada u smislu §-a 23. istoga zakona odredila, da se dosudjena odštetna svota od 13.842 for. stavi u sudbeni polog, a ova se odredba neda inače tumačiti, nego da se upravnim putem nije moglo doći na čisto u pogledu pitanja gore iztaknutih, pa zato u kompetenciju suda ne spada samo pitanje o tom, da li obstoji pravo pojedinih vjerovnika, već takodjer i pitanje ob uztvrdjenom po tužiteljici bezteretnom pravu vlastničtva na gori rečenu odštetnu glavnicu.

Ako se dakle ustupnica A. ad I. i smatra pravno obstojećom, o čemu ovdje ni nije bilo prepora, to se ipak iz sada navedenih razloga ne može udovoljiti tužbovnom zahtjevu tužiteljice štedionice u O.

Iz ovih razloga valja povodom previda tuženog Stjepana P. preinačiti drugomolbenu, te potvrditi osudu prvoga suda u glavnoj stvari.

Što se tiče parbenih troškova valja uvažiti, da tužiteljica imade za sebe jednu povoljnu osudu i da se ne može uztvrditi, da se je iz obiesti u parnicu upustila; s toga je posve opravdano po §-u 576. gr. p. p., da se izreče preboj parbenih troškova svih trih molba i u tom dielu potvrdi banskostolna osuda".

—a—

B. Kazneno.

Prisvojenje zadružne pokretne stvari po zadrugaru ne može se kvalificirati kradjom ni pronevjerenjem po §-u 171. i 183. k. z., te ne podpada kažnjenju kaznenoga suda ni po §-u 525. k. z. već spada pred občinsko poglavarstvo u smislu §-a 28. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 20. listopada 1894. br. 3136.)

Kr. kotarski sud u B. osudio je T. S. osudom od 25. svibnja 1894. broj 2188 radi prekršaja §-a 525. k. z. iz gornje B., počinjena time, što si je bez privole posjednika zadruge S., k. br. 20 prisvojio ušur brašna od 46 oka u vriednosti izpod 50 for., te ga onda prodao, a novac sebi pridržao, na zatvor od dva dana.

Priziv Tome S. zabačen je osudom kr. sudbenoga stola kao suda prizivnoga u P. od 21. srpnja 1894. broj 5313.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §-u 286. k p. suditi:

Osudami kr. kotarskoga suda u B. od 25. svibnja 1894. br. 2188 i kr. sudbenoga stola kao suda prizivnoga u P. od 21. srpnja 1894.

Digitized by Google

br. 5313, kojimi je Tomo S. iz gornje B. proglašen krivim prekršaja suprot javnoj ćudorednosti, označenog u §-u 525. k. z., a počinjenog tim, što si je bez privole posjednika zadruge S. k. br. 20. iz gornje B. prisvojio ušur brašna od 46. oka u vriednosti izpod 50 for. ter osudjen na zatvor od 2 dana, — povriedjen je zakon u §-u 525 k. z. i u §-u 7. slovo a) k. p., s toga se obe te osude ukidaju, ter Tomo S. se po §-u 250. br. 3 k. p. riešava od obtužbe radi prekršaja §-a 525. k. z., počinjenoga na uvodno navedeni način, — a spisi se imaju ustupiti nadležnomu občinskomu poglavarstvu na uredovanje.

Razlozi: Osudom kr. kot. suda u B. od 25 svibnja 1894. br. 2188 proglašen je Tomo S. krivim prekršaja §-a 525. k. z., počinjena time, što si je bez privole posjednika zadruge S. k. br. 20 prisvojio ušur brašna od 46 oka u vriednosti izpod 50 for. te ga je onda prodao, a novac sebi pridržao, te je osudjen na zatvor od 2 dana.

Priziv Tome S. zabačen je osudom kr. sudbenoga stola, kao suda prizivnoga u P. od 21. srpnja t. g. br. 5313.

Glasom svjedočbe občinskog ureda u K. od 19. travnja 1894. br. 629 jest Tomo S. član nerazdieljene zadruge S. k. br. 20 iz gornje B. Pomične stvari zadruge obzirom na zadružni odnošaj ne mogu se napram članu zadruge smatrati tudjimi, pa se s toga prisvojenje zadružne pokretne stvari po zadrugaru ne može kvalificirati kradjom ni pronevjerenjem po §-u 171. i 183. k. z., te ne podpada kažnjenju kaznenoga suda ni po §-u 525. k. z. nego spada, kao i druge razmirice med zadrugari, pred občinsko poglavarstvo u smislu §-a 28. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah i §-a 16. naredbe bana kraljevinah Hrvatske Slavonije i Dalmacije od 16. prosinca 1889. broj 23.403., kojom se izdaje provedbeni naputak k zakonu od 9. svibnja 1889. „o zadrugah".

S toga valja povodom ništovne žalbe kr. državnoga nadodvjetničtva radi povriede zakona u §-u 525. k. z. i §-u 7. sl. a) k. p. ukinuti obe rečene osude, obtuženoga od obtužbe riešiti i spise ustupiti nadležnomu občinskomu poglavarstvu na uredovanje.

Ako privatni tužitelj ne dodje na razpravu, ima se po §-u 34. k. p. smatrati, da je odustao od tužbe, te se ima obtuženik po §-u 250. t. 2. k. p. riešiti od obtužbe, a nema mjesta obustavnom zaključku.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 20. listopada 1894. br. 3137.)

Zaključkom kr. kotarskoga suda u M. od 19. prosinca 1893. br. 1830 bio je kazneni postupak proti D. W. K. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označena u §-u 487. k. z. po §-u 34. i 394. k. p. obustavljen, jer tužitelj P. N. nije došao na razpravu. Deset časova nakon zaključenoga

Digitized by Google

zapisnika došao je zastupnik tužitelja k sudu i molio, da mu se dostavi obustavni zaključak.

Uslied pritužbe privatnoga tužitelja ukinuo kr. sudbeni stol u M. rješitbom od 20. siečnja 1894. broj 208 zaključak kr. kotarskoga suda u M. od 19. prosinca 1893. broj 1830 i naložio mu, da novu razpravu odredi i dalje po zakonu postupa. Osudom kr. kotarskoga suda u M. od 1. ožujka 1894. broj 96 riešen je D. W. K. po §-u 250. t. 3. k. p. od obtužbe, a uslied priziva privatnoga tužitelja proglašen je osudom kr. sudbenoga stola u M. kao suda prizivnoga od 2. lipnja 1894. broj 3798. krivim prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označenoga u §-u 487. k. z. i osudjen je na kazan zatvora od 2 dana, koji je pretvoren u novčanu globu od 5 for.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §-u 286. st. II. k. p. izreći:

da je zaključkom kr. kot. suda u M. od 19. prosinca 1893. br. 1830. zakon u §-u 250. t. 2. § 406. i 394. k. p. povriedjen i da je rješitbom kr. sudbenog stola u M. kao suda prizivnoga od 20. siečnja 1894. broj 208 zakon u §-u 34 k. p. povriedjen, ter ukinut zaključak kr. kotarskog suda od 19. prosinca 1893. broj 1830., zatim rješitbu kr. sudbenoga stola kao prizivnoga suda od 20. siečnja 1894. broj 208 i na temelju iste poslje-divše osude kr. kot. suda u M. od 1. ožujka 1894. br. 96 i kr. sudbenog stola u M. kao suda prizivnoga od 2. lipnja 1894. broj 3798 — ter D. W. K. po §-u 250. t. 2. i § 34. alin. 3. k. p. riešiti od obtužbe radi u tih osudah pobliže označenoga prekršaja suprot sigurnosti poštenja.

Razlozi: Odlukom kr. kotarskoga suda u M. od 12. studenoga 1893. broj 1830. odredjena je bila na dan 19. prosinca 1893. u 8 sati prije podne ustmena razprava proti D. W. K. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja § 487. k. z. uslied tužbe Petra N. U zapisniku o ustmenoj razpravi od 19. prosinca 1893. konstatovano je „da je u ¼ na 9 sati došao za okrivljenoga zastupnik mu odvjetnik dr. K., — dočim privatni tužitelj i njegov zastupnik nisu pristupili, — te molio, da se obustavni zaključak donese. Zaključkom suda od 19. prosinca 1893. br. 1830 bje kazneni postupak proti D. W. K. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja § 487. k. z. po §-u 34. i 394. k. p. obustavljen. Na zapisniku o ustmenoj razpravi zabilježeno je kašnje „da je zastupnik tužitelja došao 10 časova kažnje zaključenog zapisnika i molio, da mu se dostavi obustavni zaključak".

Uslied pritužbe privatnoga tužitelja, u kojoj je navedeno, da je on u ¾ na 8 sati bio kod suda, da se prijavi, nu jer nikoga nije bilo, da je otišao da traži svoga zastupnika, — ukinuo je kr. sudbeni stol u M. kao sud prizivni rješitbom od 20 siečnja 1894. broj 208 zaključak kot. suda od 19. prosinca 1893. broj 1830. i naložio mu, da novu razpravu

Digitized by Google

odredi i dalje po zakonu postupa, i to s razloga: „što je privatni tužitelj kako je u zapisniku od 19. prosinca 1893. konštatovano, pristupio sudu i zakasnio samo za 10 časova; što privatni tužitelj tvrdi, da je u $^3/_4$ na 8 sati na razpravu došao, koja tvrdnja nije ničim oborena i što se s toga ne može uzeti, da je odustao od kaznenoga progona".

Osudom kr. kotarskog suda od 1. ožujka 1894. br. 96 riešen je D. W. K. po §-u 250. točka 3. k. p. od obtužbe, a usljed priziva privatnoga tužitelja proglašen je isti osudom kr. sudbenog stola kao suda prizivnoga od 2. lipnja 1894. broj 3798. krivim prekršaja suprot sigurnosti poštenja §-a 487. k. z. i osudjen je na kazan zatvora od dva dana, koja je promienjena u novčanu globu od 5. for.

Po §-u 248., 250. i 251. k. p. svršava se glavna razprava osudom, i zakon nigdje ne dopušta, da se na glavnoj razpravi može stvar obustavnim zaključkom riešiti. Ako tužitelj na razpravi od tužbe odustane ili ako privatni tužitelj na razpravu ne dodje, pa se s toga po §-u 34. al. 3. k. p. ima smatrati, da je od tužbe odustao, onda ima sud obtuženika po §-u 250. t. 2. k. p. od obtužbe riešiti. Da to isto valja po §-u 391. i 406. k. p. i za prekršaje, vidi se iz ustanove §-a 394. k. p., po kojoj ima sud prijavu zavrći, odnosno postupak obustaviti, ako se bud iz same prijave bud nakon obavljenih izvida uvjerio bude, da je privatni tužitelj od tužbe odustao; dakle prije nego li je ustmena razprava odpočela. Ako je već razprava odpočela, onda neima više mjesta obustavi postupka, nego se ima izreći odrješujuća odsuda po §-u 250. t. 2. k. p. Obustavnim zaključkom kr. kotarskog suda u M. od 19. prosinca 1893. broj 1830 povriedjen je dakle zakon u §-ih 250. t. 2. 406. i 394. k. p.

Ne dodje li privatni tužitelj na glavnu razpravu, ima se po §-u 34. k. p. smatrati, da je odustao od tužbe. Pošto u zakonu nije odredjena hora legalis, mora se uzeti, da privatni tužitelj nije došao na razpravu, ako ga nema kod suda u času, kada se je razprava odpočeti imala. Kada to sudac službeno konštatuje, onda ima obtuženika po §-u 250 t. 2. k. p. od obtužbe riešiti, a nije tu odlučno, da li je obtuženik bio u sudnici prije, nego li je razprava odpčeti imala, a niti to, da li je zakasnio na razpravu manje ili više; on treba da je kod suda u času, kada urečena razprava odpočme. Zakonska predmnieva §-a 34. al. 3. k. p. ne može protudokazi oborena biti; neima mjesta povrati u stanje prijašnje (§ 305. k. p.) ni obnovi postupka (§ 293. al 4. k. p.); za to se rješitba kr. sudb. stola u M. kao suda prizivnoga od 20. siečnja 1894. broj 208 protuzakonitom pokazuje.

S prenavedenih razloga valja povodom žalbe ništovne kr. državnog nadodvjetničtva na obranu zakona podnešene suditi, kako je to navedeno u dispozitivnom dielu ove osude.

Digitized by Google

Zločinstvo prevare, označeno u §-u 197. i 199. sl. d) kaz. zak., a ne prekršaj §-a 320. sl. f) kaz. zakona.

Kr. državno odvjetničtvo u Z. tužilo je Vjekoslava Č., da je mjeseca listopada 1890. u Z. oduzeo podvorniku Štefanu L. dostavni arak kr. kot. suda u Z. br. 351, te u rubrici u kojoj Franjo T. potvrdjuje, da je primio osudu istoga suda od 18. listopada 1890. br. 28,813 dana 23. listopada 1890. izpravio brojku 23 u 28 — dakle krivotvorio javnu dokaznicu, hoteći tim himbenim činjenjem produljiti rok za pravodobno podnešenje priziva proti gornjoj osudi za stran Franje T., koji mu je za izvedenje priziva dao 15 for. 50 nč. i tako zavesti kr. kot. sud u bluduju, da je priziv pravodobno podnešen, te državi nanieti u njezinom pravu sudovanja štetu, a sebi pribaviti korist u iznosu izpod 50 for., pa da je time počinio zločinstvo prevare označeno u §-u 197. i 199. sl. d) k. z. kažnjivo po §-u 202. k. z.

Kr. sudbeni stol u Z. proglasio je Vjekoslava Č. krivim prekršaja §-a 320. sl. f) k. z. i odsudio na zatvor od tri dana, iztičući u razlozih osude, da se sud nije mogao uvjeriti, da je obtuženi izpravkom brojke 23 u 28 imao nakanu na oštećenje ikoga i da odtud nije nikomu nikakova šteta nastati mogla.

Državno odvjetničtvo izvelo je proti toj osudi žaobu ništovnu temeljem §-a 277. toč. 5. 9. sl. a) i 10. kaz. post.

Kr. stol sedmorice je osudom od 8. kolovoza 1891. br. 2037 prvosudnu osudu po § u 284. k. p. ukinuo i uputio stvar kr. sudbenomu stolu u Z., da o njoj iznovično razpravlja.

Razlozi riešitbe kr. stola sedmorice jesu ovi: Obtužnicom od 6. ožujka 1891. br. 3235 tuži kr. državno odvjetničtvo u Z. Vjekoslava Č. radi zločinstva prevare označenog u §-u 197. i 199. sl. d) k. z., što je krivotvorio javnu dokaznicu — dostavni arak kr. kot. suda u Z. (Citira se dispositivni dio obtužnice, koji je gore priobćen).

Prigodom glavne razprave prigovorio je branitelj obtuženikov, da se dostavni arak ne može smatrati javnom dokaznicom u smislu §-a 199. sl. d) k. z., a dosljedno tomu, da manjka u predležećem slučaju objektivni učin zločinstva prevare, označena u §-u 197. i 199. sl. d) k. z.

Postupajući u prvoj molbi sud iztiče u razlozih riešitbenih, da nestoji doduše prigovor obtuženikov, da se dostavni arak (§. 214. posl. reda) ne bi imao smatrati javnom dokaznicom, nu ipak je presudni sud obtuženika glede upitnog čina proglasio krivim samo prekršaja suprot javnim ustanovam i naredbam, označena u §-u 320. sl. f) k. z, a ne zločinstva prevare označenog u §-u 197. i 199. sl. d) k. z., a to s razloga toga, što se presudni sud nije mogao uvjeriti o tom, da je obtuženik dan dostave u napomenutom dostavnom arku krivotvorio s nakanom predvidjenom u

Digitized by Google

§-u 197. k. z., da ma koga ošteti u pravih njegovih i da iz toga čina u obće nikakova šteta nastati mogla nije.

Državno odvjetničtvo uložilo je proti prvosudnoj osudi žalbu ništovnu pozivom na razloge ništetnosti navedene u §. 277. toč. 5 9. sl. a) i 10. kaz. post.

Ponajprije valja iztaknuti, da je posve opravdan nazor suda presudnog, da se dostavni arak napomenut u § 214. poslovnog reda od 3. svibnja 1853. br. 81. držav. zak. lista od godine 1853. imade smatrati javnom dokaznicom u smislu §-a 199. sl. d) k. zak., jer premda stranka kojoj se dostaviti imade sudbena koja riešitba primitak iste u rubrici dostavnog arka za to odredjenog po §-u 214. posl. reda sama potvrditi ima, to se ta rubrika ipak izpuniti ima pod pazkom sudb. podvornika ili onoga javnoga službenika, kojemu je povjerena dostava riešitbah sudbenih, koji po službi svojoj ima bditi nad tim, da se rubrika točno izpuni, ter koji svojim podpisom potvrditi ima čin obavljene dostave.

Usuprot su oni razlozi, kojimi je presudni sud podkriepio svoju izreku, da se u predležećem slučaju ne može ustanovljenim smatrati zla nakana, predvidjena u §-u 197. k. z. tako manjkavi i ne lostatni, da oni ni malo neodgovaraju propisom §-a 264. toč. 7. k. p.

Po spisih je ustanovljeno, da je osuda kr. kot. suda u Z. od 18. listopada 1890. br. 28.813, kojom je rečeni sud odbio prigovore Franje T. proti odpovjedi od 27. rujna 1890. br. 27148, po kojoj je Franjo T. kao najmoprimac stan u kući Ivana A. u Z. do 1. studenoga 1890. izprazniti imao, Franji T. dostavljena je osuda dana 23. listopada 1890., dakle je ta osuda već bila pravomoćnom, kada je odvjetnik O. u ime Franje T. sub. pr. 31. listopada 1890. br. 30.387 podneo priziv proti napomenutoj osudi. Po spisih je ustanovljeno, da je obtuženik krivotvorio dan dostave spomenute osude u dostavnom arku baš u tu svrhu, da zavede u bludnju kr. kot. sud u Z., i da tim načinom izposluje, da priziv Franje T. proti pravosudnoj osudi, koji se je kao prekasno podnešen po §-u 15. sl. d) minist. naredbe od 17. prosinca 1858. o sudbenom postupku u parnicah iz uporabne pogodbe u savezu sa §-om 321. gr. p. p. već po sudu prve molbe ureda radi zabaciti imao — ipak bude primljen kao za doba podnešen i predložen kr. banskom stolu na dalje riešenje

Sve te okolnosti smatra kao dokazane i presudni sud, pa ipak tvrdi se u razlozih riešitbenih, da iz inkriminiranog čina iz krivotvorenja dostavnog arka naime nikakva šteta nastati mogla nije.

Pri tom je presudni sud očevidno previdio, da bi inkriminiranim činom, ako bi obtuženiku pošlo bilo za rukom zavesti sud u bludnju glede dana dostave osude — svakako povriedjen bio Ivan A. kao vlastnik kuće u svom pravu, jer bi on na temelju prvonavedene osude mogao odmah

Digitized by Google

1. studenoga 1890. zamoliti ovrhu, ter izhoditi deložaciju Franje T. iz iznajmljenoga stana, pa bi tim načinom bio zapriečen u izvršivanju pristojećih mu pravah na neizvjestno vrieme do konačnog riešenja parnice u drugoj, a prema okolnostim i u trećoj molbi.

Po prenavedenom odpada jedini razlog, kojim je postupajući sud u prvoj molbi obrazložio svoju izreku, da se zla nakana obtuženikova predvidjena u §-u 197. k. z. u nazočnom slučaju ustanovljenom smatrati ne može.

Vidiv po tom, da je izreka suda ob odlučnih činih nepodpuna i sama sa sobom u protuslovju, pa pošto u prvosudnoj osudi u razlozih riešitbenih nisu uglavljene one okolnosti, koje bi se uporavljujuć zakon kao što treba, imale uzeti za podlogu riešitbe, valja povodom žalbe ništovne kr. drž. odvjetničtva, neobaziruć se na ostale po istom iztaknute razloge ništetnosti po §-u 284. k. p. prvosudnu osudu ukinuti i uputiti stvar na iznovično razpravljanje.

Kr. sudb stol u Z., razpravljujuć ovu stvar po drugi put, odsudio je Vjekoslava Č. radi zločinstva prevare označenog u §-u 197. i 199. sl. d) k. z. uporabom §-a 54. k. z. po §-u 202. k. z. na 1 mjesec tamnice.

Eug. Gayer.

C. Mjenbeno-trgovačko.

Na ovjerovljenje izvadaka iz trgovačkih i poslovnih knjiga ovlašten je u Ugarskoj kr. javni bilježnik, to ne spada u nadležnost trgovačkih sudova.

Predbilježba prava zaloga imade se dozvoliti na osnovu izvadka iz trgovačkih knjiga, ovjerovljenih u Ugarskoj po kr. javnih bilježnicih.

Prinos k tumačenju točke 10. §-a 2. zakona od 3. listopada 1876. o sudbenosti trg. mjenbenoj; § 88. sl. c) grunt. reda i § 89. sudovnika, zak. čl. XXXV: 1874. (valjanog u Ugarskoj).

Trgovačka tvrdka Jaquesa B. iz Budimpešte zamolila je na temelju u ovjerovljenom obliku i prevodu priložena izvadka glavne trgovačke knjige predbiiježbu prava zaloga na nepokretnosti Laze J. M., upisane u gruntovnom uložku broj 262., 402. i 1152. občine grada Mitrovice za glavnicu od 691 for. 23 nč. Tom molbenom zahtjevu udovoljio je kr. sudbeni stol u M. kao gruntovna oblast odlukom od 9. rujna 1894. br. 2089 zemlj.

Na izvadku iz trgovačke knjige nalazi se magjarska i suglasna njemačka zaporka, koja u priloženom hrvatskom prevodu glasi:

Red. br. 893 god. 1893.

Ovaj se izvadak knjige sa stavkami strane 155. po budapeštanskoj upisanoj tvrdci „Jaques B.“ predočene sa 15 for. 75 nč. biljegovane,

Digitized by Google

propisno vodjene i za vjerodostojnost nuždnimi potrebštinami providjene glavne knjige polag rieči i brojeva slaže.

U Budimpešti dana 24. kolovoza 1893.

Dr. Filip W.
(M. P.) kr. javni bilježnik.

Povodom utoka Laze J. M. izdao je kr. banski stol dne 23. svibnja 1894. br. 11570 sliedeće riešenje:

... „Kr. banski stol: vidiv da kontovni izvadak iz trgovačke knjige molitelja Jaquesa B. strana 155. nije providjen zakonito propisanom potvrdom po §-u 88 sl. c) gruntovnoga reda od 15. prosinca 1855. i po §-u 89. sudovnika od 16. veljače 1853., koju potvrdu ne može nadomjestiti na istom kontovnom izvadku nalazeća se potvrda kr. javnog bilježnika dra. Filipa W. u B. od 24. kolovoza 1893. br. 893.,

obnašao, davši mjesta utoku napadnutu odluku gruntovne oblasti preinačiti, te odbiti molbu Jaquesa B. za zamoljenu predbilježbu prava zaloga s nalogom, da nakon pravomoćnosti ove odluke po §-u 146. sl. b) grunt. reda dozvoljenu i obavljenu predbilježbu prava zaloga izbriše".

Proti toj rješitbi uložio je molitelj previdni utok, ter istom priložio svjedočbu kr. ugarskog ministra pravosudja od 23. kolovoza 1893. broj 32045 M. Pr. 1893, koja glasi:

„Kr. ugarsko ministarstvo pravosudja potvrdjuje ovim na temelju §-a 544. zakonskog članka LIV: 1868., da je § 90. zak. članka XXXV. od godine 1874. u Ugarskoj u krieposti, te da mu je doslovni slog sliedeći:

§ 90. Kod ovjerovljenja izvadaka iz trgovačkih i poslovnih knjiga imade javni bilježnik izvadak sa dotičnimi stavkami izvorne knjige sravniti i podjedno izpitati, da li je ta knjiga providjena potrebštinami, koje se zahtjevaju za vjerodostojnost iste, i da li se ista vodi na način, koj je zakonom propisan.

Ako u tom pogledu ne ima nikakove sumnje, piše zaporku ovjerovljenja na izvadak tom primjetbom, da je izvadak sa dotičnimi stavkami izvorne knjige posve suglasnim pronadjen, i da knjiga za vjerodostojnost iste nuždne potrebštine ima, i vodi se na način propisan u zakonu".

Povodom tim obnašao je kr. stol sedmorice vrhovnom svojom rješitbom od 28. rujna 1894. br. 3198 uvaženjem previdnoga utoka molitelja Jaquesa B. preinačiti napadnutu rješitbu kr. banskoga stola i potvrditi odluku prvoga suda, pošto u mjestu, u kojem se u pitanju stojeća trgovačka knjiga vodi, i u kojem je prileżeći izvadak iz nje ovjerovljen, imadu kr. kr. javni bilježnici ovlast izpitivati i potvrdjivati propisno vodjenje trgovačkih knjiga i suglasnost izvadaka iz istih, kako to molitelj dokazuje svjedočbom kr. ugarskog ministra za pravosudje od 23. kolovoza 1893. br. 32.045". —*a*—

Digitized by Google

Iz upravne prakse.

Za brisanje zadružnoga svojstva te upisa samovlastničtva kod zadružnih nekretnina nije dostatna samovolja predstavnika, već je nuždna i privola svih samosvojnih zadružnih članova.

Kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, izdala je sliedeću načelnu rješitbu od 27. prosinca 1893. br. 33486:

Riešavajuć tamošnjim izvješćem od 14. srpnja 1892. br. 1539 ovamo predloženi utok Petra, Trivuna i Nikole Č. u predmetu razlaza zadruge Č. i upisa imovine na otca im Stojana proti tamošnjoj drugomolbenoj odluci od 4. lipnja 1892. broj 1092., kojom se ukida prvomolbena odluka kr. kotarske oblasti od 22. prosinca 1891. broj 10812., uzkraćujuća dozvolu razlaza, te temeljem §-a 55. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah odredjuje upis zadružnih nekretnina na Stojana Č. kao samovlastnika, — obnalazi kr. zem. vlada, o. z. u. p., utok uvažiti, drugomolbenu odluku preinačiti, a dispozitivni dio prvostepene odluke potvrditi iz razloga: „što za razpis zadruge u smislu §-a 55. zadr. zakona od 9. svibnja 1889. te upis nekretnina na predstavnika obitelji kao samovlastnika obzirom na zadnju alineju §-a 36. istoga zakona nije dostatna samovolja predstavnika, već je nuždna privola obitelji, dakle svih samosvojnih članova njezinih, to jest onih, koji imadu podpunu djelatnu sposobnost, te koje otac kao punoljetne više ne zastupa i ne predstavlja".

SVAŠTICE.

Novi biljegovni propisi u parbenih stvarih.

U Ugarskoj stupio je danom 1. studenog 1894. u kriepost zakonski članak XVIII. ex 1893., zakon naime o sumarnom postupku pred kotarskimi sudovi. Zakon taj, koji je izradjen s uvaženjem svih modernih procesualnih zahtjeva, temelj je reformi cjelokupnoga ugarskoga gradjanskoga parbenoga postupka. U tom zakonu ima dosta osebina, kojih neima u inih postupnicih gradjansko-parbenih, što se osnivaju na načelu ustmenosti, javnosti i neposrednosti. Zakon je prilagodjen svim prilikam praktičnoga života, te strankam omogućuje sa što manjim troškom, te u što kraćem roku naći svoje pravo kod sudova.

Promjena u dosadašnjem parbenom postupku u Ugarskoj prouzročila je i potrebu, da se djelomično urede zakoni i propisi o biljegah i pristojbah u sudbenih stvarih. Gradjanski parbeni postupak (zakonski naime članak XVIII. ex 1893.) u Ugarskoj basira se na načelu ustmenosti i neposrednosti. Reforma sumarnog postupka može lahko štetno djelovati na

Digitized by Google

dosadašnji dohodak financijalnog erara s obzirom na biljege i pristojbe u parbenih stvarih. Čim bo su veći probitci, što rezultiraju za parbene stranke iz promjene parbenenog postupka, tim će više erar štetovati na biljegovnom i pristojbenom dohodarstvu, ako se biljegovine i pristojbe sudbene ne prilagode novom parbenom postupku.

Modifikacija dakle na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa bila je neobhodno nuždna. Za to je istodobno sa zakonom o sumarnom postupku pred kr. kotarskimi sudovi u Ugarskoj, naime sa prvim studenom 1894. stupio je u kriepost i zakon. član. XXVI. ex 1894. o preinačenju i nadopunjenju na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa.

Tim zakonom nije konačno zakon o biljegovinah i pristojbah reformiran, već će se to istom onda učiniti, kad bude konačno kodificirano privatno pravo u Ugarskoj. Paralelno sa napredovanjem reforma u sudbenih stvarih, za sada je samo poboljšan i izpravljen glavni dio pristojbenih propisa, što vriede za parbene stvari.

Propisi o biljegovinah i pristojbah, koji već kroz decenije postoje, tako se već udomiše, da uvedenje posve novog nepoznatog sistema u pristojbah nebi ni razložno bilo. Sa promjenom parbenog postupka moguće štete po financijalni erar dadoše se predusresti neznatnimi modifikacijami, odnosno povišicami i u obsegu sadašnjih pristojbenih propisa. Ovim zakonom promienjene su stavke o pristojbah ne samo u okviru ustmenog sumarnog postupka, već malo ne za čitav parbeni postupak. Sa stanovišta jednostavnosti i jednoličnosti nastojalo se, da se ovim zakonom bar one pristojbene stavke po jednoličnih načelih urede, kod kojih se to s obzirom na različitost parbenog postupka — naravski u Ugarskoj — postići dalo. Ujednostručenjem kao i preciznijim opisivanjem visine podavanja želi se zaštititi interes stranaka, ne manje i državnog erara, pa i dužnosti financijalnih oblastih olahkotiti.

Stavke podavanja koli u biljegah; toli pristojbah jesu tu i tamo povišene. Nu to povišenje bilo je s toga nuždno, da se eventualni gubitci, koji bi po financ. erar sa ustmenim postupkom nastati mogli, paralisiraju.

Kako je već gore spomenuto, promjene u biljegah i pristojbah u sudbenih parbenih stvarih, kako ih zak. čl. XXVI. ex 1894. odredjuje, jesu postulat novog parbenog postupka, od dana 1. studenog 1894. u Ugarskoj valjanog.

Propisi dakle, koji odredjuju biljegovine i pristojbe u parbenih stvarih, odnose se većinom na razne podneske i sudbene rješitbe, osude, odluke, koje propisuje i koje se izriču na temelju parbenog postupka, koji u Ugarskoj već u krieposti postoji i koji je zakonom o sumarnom postupku pred kotarskimi sudovi u Ugarskoj danom 1. studenog 1894. u kriepost

Digitized by Google

stupio. Nu zakonski članak XXVI. ex 1894. sadržaje i propise o biljegovinah i pristojbah, koje se imadu podmirivati u redovitom postupku.

Nadalje se ustanove ovoga zakona prema §. 36. protežu i na Hrvatsku i Slavoniju, pa se provedba istoga, u koliko se prema hrv.-slav. parbenom postupniku ustanove ovoga zakona u Hrvatskoj i Slavoniji upraviti mogu, — povjerava ministru financija, koji u tom pogledu postupa sporazumno sa banom kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Zakonski članak XXVI. ex 1894. o preinačenju zakona i propisa, odnosećih se na sudbene biljege i pristojbe, budući odredjuje biljegovnu i pristojbenu dužnost podnesaka, odluka, osuda i nagoda, što dolaze tečajem postupka pred kotarskimi sudovi u Ugarskoj, sadržaje i dužnost biljegovanja glede takovih zapisnika, odluka, osuda i pravnih liekova, koje naš gradjanski parbeni postupnik nepoznaje. Te ustanove zakona, posve naravski, ni nevriede za Hrvatsku i Slavoniju. Koje su pako te ustanove, znati će koli sudovi, toli i odvjetnici, koji najviše u parbenih stvarih postupaju. Nu bilo bi koli u interesu biljegovnog i pristojbenog dohodarstva, toli i u interesu stranaka, ne manje i same financijalne uprave nuždno, da se naredbenim putem točno označe i oprediele zakonske ustanove, koje se na naše gradjansko parbene podneske, odluke, osude, pravne liekove itd. neodnose, jer bi se tim predusrelo mnogim neizvjestnostim i bludnjam, pa i neizpravnom tumačenju odnosnih biljegovnih propisa kako sa strane sudova tako i stranaka, a bezdvojbeno i finan. organa, koji će kod eventualnih prijava o počinjenih prikrata ili kod obavljanja biljegovnih kontrola morati prosudjivati, može li se koja od navedenih zakonskih ustanova na naše parbene stvari aplicirati. Napokon bi to bilo u interesu stranaka, koje u slučaju počinjene prikrate podpadaju globam.

Mi medju tim, prepuštajući daljnje mjere kompetentnim faktorom, priobćujemo ovdje bitne i najvažnije preinake kod biljegovanja sudbenih stvari.

Ako se kakovo očitovanje, molba, priziv (utok) na temelju ustmenog predavanja primi u zapisnik, pa ako bi to očitovanje, molba priziv (utok) pismeno izdan, ili u obliku podneska, biljegovini pedpadao, ima se na odnosni zapisnik podmiriti ona pristojba, koja bi odpadala na pismeno podnešeni podnesak.

Ustanova, po kojoj je u takvih parbenih poslovih, u kojih se po smislu parb. postupnika imadu podnesci izručiti u više primjeraka, dozvoljeno, da se samo tri primjerka imadu providjeti propisanimi biljegovkami, dočim prvi arak ostalih primjeraka podpada biljegovini za napise, proteže se i na prepise zapisnika.

Ako je napis potreban, a taj sud mjesto stranke nadomjesti, ima se biljegovina za napis na izvornom zapisniku podmiriti. Ako li sud izda

Digitized by Google

takve napise, kojih stranke nisu dužne uručiti ili nadomjestiti, to takovi napisi nisu predmetom biljegovine. (§. 4.)

Promjena petita tužbe ima za posljedicu, da se uporavi prema tomu viša, odnosno niža pristojbena stavka. (§. 7.)

U §. 8. sadržane su ustanove o biljegovanju prvosudnih odluka koli u sumarnom, toli u redovitom, pa i u ovršnom postupku, od kojih se, ako vriednost predmeta glavne stvari nije veća od 50 for., plaća stalna biljegovina sa 1 for.; a ako je veća ili nije procjenjiva, plaća se stalna biljegovina sa 2 for. 50 nč.

Ovo su većinom odluke i osude o nuzgrednih pitanjih izrečene, pa bi baš za ove bilo vrlo nuždno, da su taksativno navedene, kojih naš postupnik nepoznaje.

Od prvosudne sudbene osude, ako je predmet parnice novčana tražbina ili procjenjiv imućtveno-pravni zahtjev, plaća se, polag vriednosti parbenoga predmeta bez pripadaka, stalna biljegovina i to:

Do 50 for. sa 1 for.; preko 50—200 for. sa 2 for.; preko 200 do 500 for. sa 5 for.; preko 500 - 800 for. sa 8 for. preko 800—1000 for. sa 10 for. Preko 1000—2500 for. pripada od svakih započetih 100 for. daljnja 1 for., koji se podmiruje u biljegovkah.

Ove iste biljegovine plaćaju se i za mjenbene platežne naloge, kao i za platežne odluke (zapoviedi) u mandatnom postupku (§. 9.)

Biljegovinu od osuda, koja se u stalnom iznosu u biljegovkah podmiruje, dužan je u podpunom iznosu redovito tužitelj podmiriti, i to kod podnešenja zadnjega parbenoga spisa, odnosno kod zaključenja razprave.

Ako vriednost parbenog predmeta premašuje 2500 for., pripada 1 i $^1/_{10}$ postotka od dosudjene novčane tražbene ili parbene vriednosti u ime pristojbe, te se na temelju odmjere podmiruje u gotovom. Od ovih se osuda propisuje pristojba, samo kad su konačno pravomoćne.

Ako se predmet parnice samo dielom dosudi, nemože od takovih osuda pristojba biti manja od 25 for. Ako li se stranka podpuno odputi, iznaša pristojba 25 for. (§. 11.)

Od neprocjenjivih predmeta pripada redovito pristojba od 12 for., te se takova osuda mora u svrhu odmjere prijaviti. (§. 12.)

Ako tužitelj tužbu svoju tečajem razprave preinači, imade se kod ustanovljenja iznosa pristojbe vriednošću parbenoga predmeta smatrati preinačeni zahtjev. (§. 18.)

U mjenbenom ili mandatnom postupku, ako mjenbeni platežni nalog ili platežna zapovied (odluka) premašuje iznos od 2500 for., ima se odluka, koja platež odredjuje, u svrhu odmjerenja pristojbe priobćiti, a da se ne čeka, dok odluka pravomoćnom postane. No uloženi prigovori obustavljaju propisivanje, dospjelost i utjerivanje pristojbe.

P r i z i v i. Za prizive u redovitom postupku, ako je predmet parnice

Digitized by Google

novčana tražbina ili procjenjiv imućtvenopravni zahtjev, plaća se polag vriednosti parbenog predmeta bez pripadaka od prvoga arka prvoga priprimjerka i to: do 50 for. biljegovina sa 1 for., preko 50 for. do 200 for. sa 2 for., preko 200 for. do 500 for. sa 5 for., preko 500 for. do 800 for. sa 8 for., preko 800 for. do 1000 for. biljegovina sa 10 for., preko 1000 for. plaća se biljegovina sa 20 for.

Ako se predmet priziva polag iznosa nemože procieniti, ili nesačinjava imućtveno-pravni zahtjev, ili ako vriednost istoga tečajem razprave nije ustanovljena, plaća se od prvoga arka prvoga primjerka biljegovina od 10 for.

Previdi. Za previde ima se platiti biljegovina od prvoga arka i primjerka i to: do 50 for. biljegovina sa 1 for. 20 novč., preko 50 for. do 200 for. sa 2 for. 40 novč., preko 200 for. do 500 for. sa 6 for., preko 500 for. do 800 for. sa 9 for. 60 nč., preko 800 for. do 1000 for. sa 12 for., preko 1000 for. plaća se 25 for.

Izvanredni previdi. Ustanova §. 5. zak. član. IX. ex 1873. po kojoj se od priziva, podnešena proti dvjema, glede glavne stvari jednako glasećim osudama, imao prvi arak prvoga primjerka providjeti dva puta tolikom biljegovkom, kolika ide u prizive proti osudam prvomolbenoga suda, stavljena je točkom III. §. 21. zak. član. XXVI. ex 1894. izvan krieposti.

Ako je osuda nižeg suda radi neumjestnog postupka suda razriešena i uslied novog postupka nastala potreba novog priziva — ona stranka, koja je prizivni biljeg već jedan put priliepila pozivom na to, nije dužna isti iznova podmiriti.

Od utoka plaća se proti odluci prvomolbenog suda: a) do 50 for. parbene vriednosti 1 for., b) ako vriednost predmeta parnice 50 for. premašuje, ako je predmet parnice neprocjeniv, ili nije vriednost tečajem parnice ustanovljena 2 for.

Od utoka proti odluci višeg suda, uslied utoka izrečenoj: a) do 50 for. parbene vriednosti 2 for., b) ako vriednost predmeta parnice 50 for. premašuje, ako je predmet parnice neprocjeniv ili nije vriednost tečajem parnice ustanovljena 4 for. (§. 21.)

Nagode. Od sudbene nagode, koja izmedju stranaka priepornim postalo pitanje rieši bez izrečenja sudbene osude, plaća se polovica one biljegovine, koja bi pripadala od osude, izrečene vrhu predmeta nagodbe. Ako je dakle predmet parnice novčana tražbina ili procjenjiv imućtvenopravni zahtjev, plaća se biljegovina polag vriednosti parbenog predmeta bez pripadaka i to do 50 for. biljegovina sa 50 nč., preko 50 for. do 200 for. sa 1 for., preko 200 for. do 500 sa 2 for. 50 novč., preko 500 for. do 800 for. sa 4 for., preko 800 for. do 1000 for. sa 5 for., preko 1000 for. do 1100 for. sa 5 for. 50 novč., preko 1100 for. do

Digitized by Google

1200 for. biljegovina sa 6 for., preko 1200 for. do 1300 for. sa 6 for. 50 nč., preko 1300 do 1400 for. sa 7 for., preko 1400 for. do 1500 for. sa 7 for. 50 nč., preko 1500 for. do 1600 for. sa 8 for., preko 1600 for. do 1700 for. sa 8 for. 50 nč., preko 1700 for. do 1800 for. sa 9 for, preko 1800 for. do 1900 for. sa 9 for. 50 novč., preko 1900 for. do 2000 for. sa 10 for., preko 2000 for. do 2100 for. sa 10 for. 50 novč., preko 2100 for. do 2200 for. sa 11 for., preko 2200 do 2300 for. sa 11 for. 50 nč., preko 2300 for. do 2400 for. sa 12 for., preko 2400 for. do 2500 for. sa 12 for. 50 novč. (§. 25.) (Sliedi.)

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Hrvatski urbari. (Urbaria lingua croatica conscripta), sv. I., sabrao i protumačio Radoslav *Lopašić.* Zagreb 1894. 8°. 484.

Hrvatski urbari izašli su kao peti svezak historičko-juridičkih monumenata, što no jih izdaje *Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.*

U ovom se djelu najljepše odsieva dugotrajni i mukotrpni trud pok. Lopašića, koji je trideset godina prekapao naše i tudje arkive, verao se po tavanih plemićkih dvorova, prepisivao listine i redao ih po gradji i vremenu. Vječna je šteta što je Lopašić tako brzo morao u zemlju, kad bi sada imao najljepšu priliku, da nam oboružan obsežnim poznavanjem, objelodani svoje bogate sbirke.

Na sreću pokojni je Lopašić dobrano već uredio svoje sbirke, koje se dobrotom biskupa Štrosmajera nalaze u akademiji, pa će trebati samo nešto redaktorskoga rada, da i ove sbirke ugledaju svjetlo božje, bude li za to u akademije novčanih sredstava. „Urbari“ su jedno od glavnih vrela za poznavanje narodnoga gospodavstva, za topografiju, statistiku, pravnu i kulturnu poviest u obće. A kako urbarni odnošaji još ni dan danas nisu svagdje uredjeni, imaju i praktičnu vriednost. Lopašićevi su „Urbari“ prva knjiga ove vrsti medju južnimi Slaveni. Pokojni Lopašić bavio se je kao upravni činovnik godine i godine oko urbarnih stvari, te je u dokolici sabirao urbare hrvatske po svih stranah domovine. Lopašićevi urbari obsižu vrieme od god. 1436. do godine 1686. Izuzevši jedan urbar (dubovački od god. 1581.) svi su ovi urbari pisani hrvatskim jezikom, pa je tako ovaj sbornik znamenit prilog za povjest hrvatskoga jezika, koji uza svu prevlast latinskoga jezika u domovini pokazuje divnu finoću u izražavanju urbarskih pojmova U ovoj knjizi priobćeni urbari zovu se ili urbari ili registri. Prvi donose obćenite ustanove, a drugi opisuju vlastelinstva po mjestih i selih. Uz urbare dolazi i inventar grada Dubovca od godine 1697., koji je živa slika, kako su u ono doba bili uredjeni i veći

Digitized by Google

dvorovi u Hrvatskoj i kako se je u njih gospodarilo. Svu snagu svoga historijskoga znanja o pojedinih mjestih pokazao je Lopašić u obširnih povjestnih člancih, koji se nalaze pred pojedinimi urbari, kao i u bilježkah, kojimi pod linijom Lopašić objašnjuje pojedinosti u tekstu. Tekst je priobćen po sadašnjem pravopisu.

U knjizi se nalazi ovaj kronologijski red: I. Zakon za hrvatske Vlahe županije cetinjske od god. 1436.; II. Urbar kneza Grgura Blagaja za podanike u Brubnu god. 1453.: III. Urbar modruški od g. 1486.; IV. Urbar grižanski od god. 1544.; V. Urbari grada Dubovca od g. 1579. i 1581.; VI. Urbar grada Novoga u Viňodolu od god. 1609. i 1653.; VII. Urbar Trsatski od godine 1610.; VIII. Urbar grada Rakovca od godine 1630.; IX. Urbar grada Grobnika od god. 1642.; X. Urbar grada Ozlja, počevši od god. 1642.; XI. Urbar imanja Bukovca oko god. 1645.; XII. Urbar grada Bosiljeva god. 1650 i inventar od godine 1697.; XIII. Urbar švarački od god. 1652.; XIV. Rukovet listina s urbarskimi ustanovami, 31 na broju. Na koncu nalazimo obširno kazalo osoba, mjesta i predmeta. I laik, koji nije historik, čitat će s nasladom Lopašićeve uvode pred urbari, te će za cielo naći mnogo novih podataka iz prošlosti. Zanimiv je već na prvom mjestu otisnuti zakon za Vlahe, koji spominje i Srblje, ali ih luči od Hrvata i Vlaha. Ovaj je zakon pisan ćirilicom. Kako je poznato, Hrvati su se i u svojoj staroj kolievci u Dalmaciji i u Pounju, dapače i u Banovini oko Petrinje uz glagoljsko pismo služili takodjer ćirilicom, te ju zvali hrvatskim pismom.

U Lopašićevoj ostavini ima još kasnijih urbara, koji će izaći u drugoj knjizi.

* * *

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik“) svezak 12. za mjesec prosinac sadržaje: Kolonstvo pri nekaterih narodih staroga veka, od dra. Vladimira Pappafave. — Iz pravosodne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 10. prosinca 1894. redovitu sjednicu, u kojoj je predsjednik saobćio dopis preuzv. gosp. bana od 25. studenoga 1894. broj 4232 pr., kojim javlja, da je „Mjesečnik“ od godine 1893. uvršten u dvorsku knjižicu obiteljskih povjerbina, što je sa zahvalnošću primljeno na znanje. Nakon toga bje pročitan dopis preuzv. gosp. bana od 3. prosinca 1894. broj 4411 pr., kojim se poziva upravni odbor, da izabere jednoga člana u zemaljski izložbeni odbor za sudjelovanje kraljevina Hrvatske i Slavonije na tisućgodišnjoj zemaljskoj izložbi kraljevine Ugarske, koja će se

Digitized by Google

obdržavati godine 1896. u Budimpešti. Na to bude izabran u taj odbor aklamacijom predsjednik družtva presvj. g. dr. Franjo pl. *Burgstaller-Remetski*, a pošto je on odklonio izbor, bude isto tako izabran podpredsjednik družtveni dr. Franjo *Spevec.*

Iza toga budu primljeni sliedeći novi članovi: *Gjurgjević* Nikola dr., odvjetnik u Brodu; Ilija *Prica*, doktorand u Zagrebu i dr. Stjepan *Radits*, pomoćni tajnik kr. pošt. i brzojavnog ravnateljstva u Zagrebu, a primljen izstup iz družtva koncem godine 1894. Marka *Petranovića* odvjetnika u Šibeniku, dra. Otokara *Horvatića* sudbenoga pristava u Jaski, dra. Vase *Miloševića* odvjetnika u Staroj Pazovi i dra. Oskara *Kornicera* odvjetnika u Zagrebu.

Po tom bude zaključeno umoliti gospodu družtvene povjerenike, da sklonu pravnike njihovoga okoliša, koji još nisu članovi pravničkoga družtva, da se početkom godine 1895. u družtvo upišu, da bude družtvo tim bolje moglo zadovoljavati svojoj zadaći. Konačno je primljeno izvješće blagajnikovo o stanju blagajne.

Imenovanja. Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 16. prosinca 1894. viećnika banskoga stola Kolomana *Egersdorfera* imenovati viećnikom hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice sa sustavnimi berivi, a previšnjim riešenjem od 12. studenoga 1894. Ivana *Kuglera*, pravnoga savjetnika, predstojnika ravnateljstva erarskih pravnih posala u Zagrebu u sadašnjem namještenju pravnim nadsavjetnikom. Nadalje su imenovani: Perovodja kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade Radovan *Partuš* vladinim tajnikom, zatim sudbenimi pristavi I. razreda sudbeni pristavi II. razreda: Nikola *Horvat* kod kr. kot. suda u Karlovcu, Dragutin *Cepulić* kod kr. kot. suda u Novom, dr. Ljudevit pl. *Köröskeny* kod kot. suda u Gospiću, Franjo *Maiksner* kod kr. sudb. stola u Osieku, dr. Teodor *Ćupović* kod kot. suda u Karlovcih, Ljubomir *Kapetanović* kod kot. suda u Slatini, Ivan *Žigović* kod kot. suda u Križevcih, Mijo *Lenček* kod kot. suda u Koprivnici, Stjepan *Milošević* kod kot. suda u Irigu, Jovan *Jovanović* kod kot. suda u Zemunu, Mirko *Lebanović* kr. kot. suda u Mitrovici, Milivoj pl. *Somogji* sudbeni pristav kod kot. ureda kao suda u Žepču za kotarski sud u Brodu, ter su ostavljena ostala jedanajstorica na njihovih dosadanjih službenih mjestih: Milan *Akurti* sudbeni pristav II. razreda u službovanju kod tajničtva banskoga stola, tajničkim pristavom kod kr. banskoga stola; Milan *Dittmayer* pravni vježbenik kod kr. sudbenog stola u Zagrebu prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola.

(U Bosni i Hercegovini.) Imenovani su: politički pristavi II. razreda Karlo vitez *Pichl* od Gamsenfelsa upravitelj izpostave u Velikoj Kladuši i Vladimir *Besarović* kod okr. oblasti u Mostaru političkimi pristavi I. razreda; zatim perovodni vježbenici Fridrik barun *Weiss* od Taufensteina kod okr. oblasti u Travniku, Oton *Paul* kod okr. oblasti u D. Tuzli, dr. Franjo *Krzysik* kod kot. uredu u Cazinu, Rudolf vitez *Mayr* i Herman *Van-Zel d'Arlona* pl. od *Wantzela* privremenimi političkimi pristavi II. razreda; ter su ostavljeni svikoliki na njihovih dojakošnjih mjestih, osim perovodnog vježbenika baruna Weissa, koji je ujedno premješten ka kotarskom uredu u Drventi; notarijski kandidat u Szczepiatynu Ignjat *Dabrowski* privr. auskultantom kod okr. suda u Sarajevu, notarijski kandidat u Kunstadtu Josip *Capek* privr. auskultantom kod okr. sudu u Banjaluci, polit. pristav I. razr. Julijan *Mossakowski* kot. upravitelj u Srebrenici, kot. predstojnikom II. razr. ter je ostavljen na dosadašnjem mjestu službovanja, auskultant okružnog suda u Pilsenu Ferdinand *Braun*

Digitized by Google

definitivnim auskultantom okr. suda u Sarajevu i odvjetnički kandidat u Lavovu Dionis Roman *Czaykowski* privr. auskultantom okr. suda u D. Tuzli.

Premještenja. Premješteni su: sudbeni pristavi Juraj *Miholek* kod kr. kot. suda u Gjurgjevcu k onomu u Klanjcu, Lazar *Savić* kod kot. suda u Krnjaku ka sudbenom stolu u Petrinji, dr. Rajmund *Tomšić* kod sudb. stola u Petrinji ka kot. sudu u Iloku, Antun *Andrić* sudbeni pristav kod kotarskog suda u Garešnici k sudbenom stolu u Osieku, Ivan *Begić* sudbeni pristav kod sudb stola u Ogulinu k onomu u Belovaru, Krunoslav *Hadžija* sudb. pristav kod kot. suda u Brodu k onomu u Požegi, kr kot. predstojnik Aleksander *Blašković* dodieljen na službovanje kod kr. županijske oblasti u Varaždinu u Ogulin, ter je dodieljen na službovanje kr. županijskoj oblasti županije modruško-riečke; kr. kot. predstojnik Oton *Rajaković*, dodieljen na službovanje kod kr. županijske oblasti u Ogulinu, kr. kot. oblasti u Ludbreg, ter mu je povjerena uprava potonje kot. oblasti; kot. predstojnik Franjo *Kovačić* od kr. kotarske oblasti u Ivancu, kr. županijskoj oblasti u Varaždin; perovodja kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade i upravitelj kot. oblasti u Ludbregu Metel barun *Ožegović* kr. kot. oblasti u Ivanec, ter mu je povjerena uprava potonje kot. oblasti; kr. kot. pristav II. razreda Mirko *Kršnjavi* od kr. kot. oblasti u Zagrebu k onoj u Koprivnici; kr. kot. pristav II. razreda Ivan *Kodić* od kr. kotarske oblasti u Županji k onoj u Šidu; kr. kot. pristav II razreda Rudolf *Petrik* od kr. kot. oblasti u Irigu kotarskoj oblasti u Županji; kr. kot pristav Slavko *Smrekar* od kr. kot. oblasti u Gjurgjevcu k onoj u Križevcu kr. kot. pristav Ernest pl. *Grabarić* od kot. oblasti u Kutini k onoj u Gjurgjevcu.

(U Bosni i Hercegovini) premješteni su: sudski pristav Franjo *Svara* od okružnog suda u Travniku ka kot. uredu u Žepču, a riešen je sudski pristav kod kot. ureda u Žepču Milivoj pl. *Šomogji* na njegovu molbu od daljeg službovanja u istih zemljah, zatim je premješten kot predstojnik II. razreda Adam *Karszniewicz* — dodieljen zemaljskoj vladi — u Foču, i politički pristav I. razreda Leopold *Pečar* od kot. ureda u Bjelini ka gradskom kot. uredu u Banjaluci: a razriešeni su politički pristav II. razreda u dodjeljenju kod kot. ureda u Bihaću Alfred pl. *Litrow* uslied njegovog imenovanja adjutiranim perovodnim vježbenikom u upravnom području c. kr. namjestničtva Tirola i Vorarlberga i privremeni auskultant kod okr. suda u Sarajevu dr. Arnold *Mandl*, politički pristav I. razreda Lovro *Oršolić* upravitelj izpostave u Kulen-Vakufu i privremeni auskultant okružnog suda u Sarajevu dr. Nikola *Mandić* na njihove molbe od daljeg službovanja u istih zemljah; zatim su premješteni sudski pristavi: Florijan *Grabianski* od kot. ureda u Nevesinju k okr. sudu u Mostaru, sudski pristav Vicenco *Blaha* od okr. suda u Mostaru ka kot. uredu u Nevesinju, po tom je dodieljen politički pristav I. razreda Josip *Staschko* dojakošnji upravitelj izpostave u Varešu kot. uredu u Bos. Krupi, a povjerena je polit. pristavu II. razreda kod kotarskog ureda u Bos. Krupi dru. Vladislavu *Zimi* uprava izpostavom u Varešu.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XXII. god. 1894. izdan i razposlan je dne 3. prosinca 1894. a sadržaje:

pod brojem 88. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, od 5. rujna 1894. broj 39407, kojom se proglašuju promjene, nastale u političkomu i sudbenomu razdieljenju kraljevinah Hrvatske i Slavonije tečajem I. poljeća 1894.,

Digitized by Google

pod brojem 89. naputak kr. ugarskog ministarstva financija od 15. listopada 1894. broj 76391 glede provedbe zakonskoga članka XXX: 1894. o djelomičnom preinačenju zakonskih ustanova glasećih ob oporezovanju proizvadjanja piva.

pod brojem 90. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove i za pravosudje, od 23. listopada 1894 broj 11744., kojom se odredjuju neke promjene u broju, sjedištu i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova, konačno

pod brojem 91. naredbu bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 22. studenoga 1894. broj 14350, kojom se saobćuje naredba kr. ugarskog ministra-predsjednika od 6. studenoga 1894. broj 2428/M. E. o pridruženju naselbine New-Foulanda, carevine Indije, naselbinah Viktorije, Queenslanda i New-Zealanda k državnomu dne 24. travnja 1893. sa Velikom Britanijom sklopljenom, zakonskim člankom X: 1894. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora uzakonjenomu ugovoru radi uzajamne zaštite prava auktora književnih i umjetnićkih djela (sbornika broj 72 god. 1894.).

Stečaji.

Siečanj. Jovan D. *Nikolić* iz Zemuna. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 22. studenoga 1894. broj 20692 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. P. Paulović, zamjenik I. Oppel, odvjetnici u Zemunu. — Rok prijave do 31. siečnja, ročište 4. veljače 1895.

Veljača. Franjo *Streicher* u Zemunu. — Kr. kotarski sud u Zemunu (odluka od 29 studenoga 1894· broj 21241 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj steč. imetka dr. Giga Avakumović, zamjenik dr. Teodor Nedeljković, odvjetnici u Zemunu. — Rok prijave do 9. veljače, ročište 15. veljače 1895.

— Šandor *Kempf*, trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 30. studenoga 1894. br. 17954 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj steč. imetka dr. Petar Gavranić, zamjenik dr. A. Betlheim, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijave do 14. veljače, ročište 16. veljače 1895.

— Lavoslav *Armuth*, trgovac u Zagrebu. — Kr. sudb. stol u Zagrebu (odluka od 10. prosinca 1894. br. 18467 gr.) — Zastupnik i medjut. upravitelj steč. imetka dr. P. Theodorović, zamjenik dr. S. Singer, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijave do 19. veljače, ročište 20. veljače 1895.

— Leopold *Kron* iz Kostanjevca. — Kr. kot. sud u Jaski (odluka od 2. studenoga 1894. broj 7458 gr) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Gustav Gaj, zamjenik Valentin Lenac, odvjetnici u Jaski. — Rok prijave do 28. veljače, ročište 21. siečnja 1895.

— Vilim *Kohn*, protokolirani trgovac u Slatini. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odluka od 19. studenoga 1894. broj 7960 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj steč. imetka dr. Mavro Herzog odvjetnik u Slatini, zamjenik dr. Antun Pinterović, odvjetnik u Osieku. — Rok prijave do 28. veljače, ročište 4. ožujka 1895.

— L. *Šafer* (Laura Šafer), u St. Banovcih. — Kr. kotarski sud u Staroj Pazovi (odluka od 27. studenoga 1894. broj 8166 gr.) — Zastupnik stečajnine dr. Milivoj Miladinović, odvjetnik u St. Pazovi, zamjenik Dragutin

Digitized by Google

Rupp, obć. bilježnik u St. Pazovi, a medj. upravitelj stečajnoga imetka Danilo Ogrizović, obć. bilježnik u St. Banovcih. — Rok prijave do 28. veljače, ročište 1. ožujka 1895.

— Joachim V. *Miloš*, protokolirani trgovac u Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odluka od 20. studenoga 1894. br. 7981 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj steč. imetka dr. Vilim Winter, zamjenik Frano Verovski, odvjetnici u Osieku. — Rok prijave do 28. veljače, ročište 1. ožujka 1895.

Travanj. Babeta *Frankl*, neprotokolirana trgovkinja u Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odluka od 14. prosinca 1894. broj 8606 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Vladimir Kovačević, zamjenik dr. Antun Pinterović, odvjetnici u Osieku. — Rok prijave do 30. travnja, ročište 2. svibnja 1895.

Izkaz

poreznih občina i plemićkih dobara, za koje se imadu uslied naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 7. listopada 1894 br. 12758, predati novo sastavljeni gruntovni uložci nadležnim sudovom, i to:

Tekući broj	Ime sudb. oblasti, kojoj su predani uložci	Tekući broj	Ime por. občine	Dan, od kojega se vode uložci kao gruntovnica	Rok za povedenje konačnoga izpravka: započeo	Rok za povedenje konačnoga izpravka: iztiče	Opazka
					d a n a	d a n a	
1	Kr. kot. sud u Novoj Gradiški	1	Petrovoselo	1. stud. 1894.	1. stud. 1894.	30. trav. 1895.	
		2	Vrbova				
		3	Oštrivrh				
2	Kr. kot. sud u Rumi	4	Indjija				
3	Kr. kot. sud u Slunju	5	Vališselo	1. prosinca 1894.	1. prosinca 1894.	31. svibnja 1895.	
		6	Radovica				
		7	Buhača				
		8	Ponor				
		9	Gojkovac				
4	Kr. kot. sud u Kostajnici	10	Vrpolje				
		11	Jamnica				
		12	Javoranj				
		13	Čore				
		14	Glavičani				
5	Kr. sudb. stol u Zagrebu (za kotar pisarovački)	15	Dugoselo				
		16	Šljivovac				

Digitized by Google

Tekući broj	Ime sudb. oblasti, kojoj su predani uložci	Tekući broj	Ime por. občine	Dan, od kojega se vode uložci kao gruntovnica	Rok za povedenje konačnoga izpravka: započeo	Rok za povedenje konačnoga izpravka: iztiče	Opazka
					dana	dana	
6	Kr. sudb. stol u Belovaru (za kotar križki)	17	Ivanićgrad	1. prosinca 1894.	1. prosinca 1894	31. svibnja 1895.	
		18	Ivanićkloštar				
		19	Caginac				
		20	Lonja				
7	Kr. sudb. stol u Osieku	21	Retfala				
		22	Bizovac				
		23	Brodjanci				
		24	Vladislavci				
		25	Ladimirevci				
8	Kr. kot. sud u Našicah	26	Koška				
9	Kr. kot. sud u Sisku	27	Farkašić	1. siečnja 1895.	1. siečnja 1895.	30. lipnja 1895.	
		28	Lekenik turop.				
		29	Pješćenica				
10	Kr. kot. sud u Vel. Gorici	30	Vukomerić				
		31	Mraclin				
11	Kr. kot. sud u Vinkovcih	32	Privlaka				
		33	Gjeletovci				
12	Kr. kot. sud u Križevcih	34	Raven	1. velj. 1895.	1. velj. 1895.	31. srp. 1895.	
		35	Tkalec				
		36	Dijankovec				
		37	Erdovec				
13	Kr. sudb. stol u Osieku	38	pl. dobro Retfalu	1. prosinca 1894.	1. prosinca 1894	31. svibnja 1895.	
		39	„ Vladislavci				
14	Kr. sudb. stol u Petrinji	40	„ Prior. vranski	1. siečnja 1895.	1. siečnja 1895.	30. lipnja 1895.	
		41	„ Sisak				
15	Kr. sudb stol u Mitrovici	42	„ Ilok				
16	Kr. sudb. stol u Belovaru	43	„ Gušćenovec	1 veljače 1895.	1. veljače 1895.	31. srpnja 1895.	
		44	„ Mali Raven				
		45	„ Bogačeno				
		46	„ Bukovec				
		47	„ Brežani				

Digitized by Google

Nova kaznena škola.

Napisao ***A. Lloy.***

(Nastavak.)

Pripoviedaše nam prof. Villari, da bivši u Londonu predstavljen Josipu Mazziniu nije mu mogao izdržati pogleda, tako bijaše oštar.

I tako biva sa svakim inim obilježjem kriminalnim u odnošaju s čovjekom odličnijim, tako na primjer čelo u zločinca je nizko i maleno, a u čovjeka poštena i umna prostrano i visoko.

Po ovom kriteriju mogli smo naznačiti, nepoznavajuć ga lično, u francezkom senatu pjesnika Viktora Huga, najuzvišenijeg predstavnika čovječanskog osjećaja u XIX. vieku.

Sve je to posve naravno, jer ako je zlikovac divljak, koji se polag atavizma pomalja u prosvjeti, mora ponoviti ne samo svoje moralno lice (ostanak okrutnosti), nego i svoje tjelesno lice. Baš po velikom obsegu čeljusti, po nepravilnom namještaju očiju, po jamicah na čelu, po razvoju jabučica, po bujnosti i crnilu kose, po goloći brade i po drugih iznimnostih veliki antropolog Lombroso zaključuje, da osim očiju mongolca ili laponca točno prikazuje tip rodjenog talijanskog zločinca.

Suvremeni divljaci oni su starinski tipi, koji su zaustavljeni kakovim slučajem u napredku njihove evolucije.

Zločinac, koji predstavlja stari tip, od koga smo proizašli, naliči dosliedno tipu modernog divljaka, od koga smo mi, uslied selekcije, udaljeni.

Zlikovci su ponajviše prognatni t. j. izbočite gubice. Takav je uklesan Juda, a uklesala ga je ovakvoga sigurno majstorska ruka na dnu svete Skale u Rimu. I to baš razlikuje biele usavršene pasmine od zaostalih crnih.

I u ovih pasminah opaža se, da manjka ili jedno ili drugo temeljno altruističnо čuvstvo (m i l o s r d j e i p o š t e n j e), po kojih, kako vidismo, Garofalo onako liepo dieli zločinstva u dvie velike kategorije.

Otočanin na Vitih rodjen je krvolok.

Crnac u središtnoj Africi vrlo je često rodjen lupež.

Digitized by Google

Pour la bonne bouche pak opažamo, da žene osim što podpadaju skoro svim anomalijam dosada zabilježenim, kadkad imadu obličje sasvim osobito.

One naliče — čudna slučaja — mužkarcu!

Neka otrovnica s Capria, sudjena nedavno od porote, imala je samo profil ženski a obličje pak sasvim mužko, gledajuć ju s lica.

Lombroso je u Saracenijeve našao čeljusti izvanredno razvijene, a u licu nešto oštra i mužkoga, što je ipak pod obilnom koprenom i šeširom izbjegavalo nepomnjivu oku.

V.

Nekoć smatralo se ludošću jedino poremećenje uma, uz delirij kao bitno obilježje.

Ali odkada se — hvala napredku englezke psihologije — ne dopušta više, da razum i čuvstvo obstoje posebice i napose i da se pod izrazom „um" razumievaju sva umna i duševna svojstva čovječja, onaj pojam ludosti postao je očevidno preuzak.

Opazilo se njekakvo moralno izopačenje kod ljudih, izopačenje, koje predtiče samu ludost. S toga prije nego li se pokaže ikakvo poremećenje uma, čovjek kadkad na jedanput promieni ćud: od ponizna postane ohol, od umjerena razbludan, od istinita lažac.

Kadkad poremećenje pameti ne sliedi, barem ne primjetno, i čovjek ostane nemoralan, a da prividno nije lud.

Nu ova nemoralnost dostatna je za njekoje alieniste, da ustanove pravu ludost: moralnu ludost.

Krafft-Ebing opisuje bolestnike te ludosti kao vrst moralnih idiota, u kojih pojmovi o osobnom probitku koristi i šteti mogu biti normalni; dočim s druge strane razvije se kruta sebičnost, koja nepoznaje ljepote ni dobrote, ne ćuti sinovske ljubavi i ne haje za tudje nesreće i za tudji sud.

Ali koja, je razlika medju ovimi umobolnici i zločinci po nagonu, kojim upravo manjka moralni nagon?

Nikakva — odgovorilo bi se, držeći se zadnjeg zaključka Lombrosova iztaknuta u spisu o Misdei ili još bolje nedavno u trećoj nakladi djela „L' Uomo delinquente" (Zločinac).

Proti ovomu spisu mi smo iztakli njeke sumnje i ono naših njekoliko opazaka, pretiskanih u raznih novinah Italije, te izazvasmo odgovor odličnoga psihiatre.

Za onim prosvjedom novinarskim proti teoriji, koja jednako sudi zločinca pri zdravoj pameti i zločinca van sviesti, sliedi sada duboka misao Rafaela Garofala.

On, polazeć uviek sa stanovišta evolucije, opaža da individualne varijacije pogodne, ukorenivši se u pasmini, poboljšavaju dotičnika, te ne

Digitized by Google

dopuštaju, da se taj čovjek, u komu ih prije nebijaše, smatra bolestnim. Crnac, u koga nije razvijena moralna sviest Europejca, nije prema ovomu bolestnik nego divljak.

Njegova nesavršenost moći će se smatrati fiziologičnom nepravilnošću, ali nikako nepravilnošću patalogičnom (bolest).

Jao da nije tako! I najmanja nepravilnost tiela, i najmanja ekscentričnost ćudi bila bi dostatna, da se pomišlja na bolest.

Iznimnost je nepravilnost pasmine, dočim je bolest nepravilnost vrsti.

Da razbistrimo.

Runasta kosa, prognatizam (tjelesne varijacije), slaba ćutljivost, okrutnost (duševne varijacije) iznimne su u našoj pasmini, a obične su u nižih pasminah.

Nasuprot manjkavost svojstva koordinacije ili druga koja nepravilnost uma (bolest) iznimna je u našoj pasmini i u drugih pasminah, to jest u vrsti.

Oslab nagon milosrdja (nepravilnost u pasmini) može biti u njekih slučajevih bolest (iznimka u vrsti), ako je u istinu znak posebne bolesti živaca (histerizam, padavica, prolazna mahnitost).

Nu u ovom slučaju duševni razvitak nije u skladu sa utisci izvanjskoga svieta: Grandi (kriminalni ludjak), misleć, da ga djeca iz susjedstva izsmjehavaju, mami ih jednoga po jednoga u dućan, gdje ih žive zakapa.

Dakle nije istina, da nova škola slaže sve u jedan snop, te da hoće u svakomu razbojniku da vidi ludjaka. Zločinac rodjeni ili po nagonu (conte Faella) razlučen je od ludjaka bez moralne sviesti ili od ludjaka kriminalnog (Grandi).

A ova razlika valjda je znamenitija nego li misli sam Garofalo.

Jer zaključiti, kako to on čini, da kada se bolest pokaže neizličivom u kriminalnom ludjaku, a kao trajna iznimnost u zločincu po nagonu, treba jednako postupati s onim ludjakom kao s ovim zločincem — scienimo, da je pretjerano.

Ako se smaknuću zločinaca okrutnih i nepopravljivih ne protivi suvremena moralna sviest, kako nam dokazuje ne mali broj smrtnih ovrha, provedenih kod najprosvieljenijih naroda, pitamo, bili se to isto moglo reći o smaknuću zločinaca, koji su van sviesti?

To je moglo biti valjda pred njekoliko vjekova, kada ludjak bijaše omražen, te ga se ličilo bičem i lancima. Ali danas osiećati još na onaj način, bilo bi povratno baštinstvo kao i zločinstvo, koje je onomu osiaćenju uzrokom.

Kad se Spencer pozivlje na evolucionizam morala, mi mu se s poštovanjem klanjamo; nu kada pak, dolazeći do nekojih zaključaka, smatra budalastom modernu filantropiju, jer da prieči, štiteć nesposobne na štetu sposobnih, djelo naravi, mi mu odgovaramo: Ne, vaša je znanost opaka,

Digitized by Google

mi bo priskačemo u pomoć iskrnjemu, jer ćutimo potrebu pomagati, pomagati kano i ljubiti.

Isto tako, kada nam Garofalo govori o podpunom izkorenuću (kazan smrti) ljudih sasvim neprilagodjivih družtvenom ambientu, vidimo u tom uporabu naravnog načela u družtvenom životu; ali kada je neprilagodjivosti uzrok prava bolest živaca, onda u ime same naravi zahtievamo jedino kriminalnu ludnicu sa neopredieljenim zatvorom, a takav zavod u ostalom danas je vrhovni zahtjev svih novih kriminologa.

VI.

Nepopravljivost krivca tvrdnja je nove škole.

Kad već zločinstvo nije puki učin volje, nego tjelesni posljedak organizacije, da li je čudo, što se kadkad neda popraviti, kao što se njeke bolesti nedadu izliečiti?

Zločinac — rodjeni — takav je po baštinstvu, a što se je organiziralo kroz pokoljenje neda se preinačiti kroz sami jedan život.

Upravitelji kazniona svih krajeva svieta, koji po svakdanjem opažanju svjedoče, da barem devet desetina običnih zlikovaca nemaju ni želje, ni namjere odreći se svoje vrsti življenja — utvrdjuju takodjer u praksi ono načelo. A da pak i ovih podataka nema, statistika, koja dokazuje, da su osudjeni većinom priupadnici, bila bi dostatna, da nam odkrije nepopravljivost. A što je od toli razglašenog popravljujućeg uspjeha kazni?

Postaje barem problematičnim.

I ovo je druga točka, koju je eksperimentalna metoda razsvietlila.

Ne treba više mučiti se, da uvjeriš zločinca, koliko je koristno ne biti zločincem. Uzaludan trud. Umovanjem, kaže naturalista, ne možeš nikako stvoriti nagon.

Izključivši popravljanje iz temelja današnjeg kaznenog sustava, treba ipak da se razvidi — jer je svaka pretjeranost pogriešna — ne može li se pak govoriti i o popravljenju.

Prva je opazka, da dobar odgoj već u ranom djetinstvu ima uspjeha. S toga gradimo popravionice za djecu zločince. Ali popravljanje odraslih zločinaca hoće li se ikad postići?

Sliedimo Garofala.

Kada zločinstvo, kaže on, ne proizlazi iz organične manjkavosti altruističnih čuvstva, nego iz slabosti moralne snage, uslied česa manjka sposobnost odoljeti podticanju ambienta, tada je moguće popravljenje samo tako, ako oslobodiš dotičnika od onoga podticanja. S toga: Progonstvo odraslih zločinaca u daleke krajeve, jer ti ljudi u bezposlici, u zlih navadah, u nevolji, pokazuju se u domovini nesposobnimi za družtveno življenje.

Digitized by Google

Stegnuvši u ove granice popravljujuću vriednost kazni, jasno je, zašto se je porodila sumnja, da li se trajanje kazni može unapred ustanoviti.

Prvi su tu sumnju iztakli Garofalo u Italiji, a i njekoji Niemci. Kako smatramo dotične liečnike nadležnimi, da puste iz ludnice ozdravljene umobolnike, tako će upravitelji, učitelji i odgojitelji u radionicah, biti nadležni da puste iz tamnice preobraćene zločince.

Nu ako neopredieljeno trajanje kazni treba odkloniti, jer je pogibeljno osobnoj slobodi, to se ipak djelovanje družtvene vlasti ne može više sada zaustaviti kod osude.

I to je logično.

Jer čim poboljšanje nije više pravilo, a priupadnost iznimka, nego baš obratno,[1] sliedi, da treba na sasvim osobiti način postupati s onimi, koji pretrpivši kazan padnu opet u zločinstvo.

Bio zločinac po nagonu, bio po običaju, bio po prigodi, stoji izvan sumnje, da je priupadnik pravi neprijatelj, i proti njemu mora družtvo da upotrebi najveći pritisak.

Nije dosta tući psa, koji ujeda, treba ga staviti u položaj, da ne može više ugrizti.

Onomadne upravitelj sudbenih tamnica u Napulju, vitez Paradiso, pakaza nam dvadesetgodišnjeg zločinca već osudjena sedamnaest puta. A zločinci po zanatu obiluju tamnice.

Evo rieči njekog robijaša u Palermu:

Kad kažete, da je tamnica kazan, kako se varate biedni!

I u istinu naš se zakonodavac vara kad za priupadnost otegoćuje kazan jedino kojim stepenom i uviek na isti način, bilo makar po dvadeseti put!

Sve se mora promieniti. Priupadnost nije izraz rebelne volje, kako misli klasična škola, nego je naravna pojava naravne obstojnosti — zločinske organizacije.

Francezka baš sada dovršava veliku kaznenu reformu — zakon za priupadnike.

Po njemu dosta je četiri osude korekcionalne ili jedna kriminalna i dvie korekcionalne, ili dvie kriminalne, da francezki zločinac bude prognan za uviek.[2]

Ovo znači pogoditi u srce zločinstvenost i moćno se oprieti zločinu.[3]

---

[1] Zakonita priupadnost u Italiji iznosi 23% (Kaznena statistika 1880.) ali realna nesumnjivo iznosi mnogo više, budući je poznato, da počinjenih zlodjelâ manje od polovice biva odkriveno i kažnjeno.

[2] Zakon od 25. svibnja 1885.

[3] Godine 1870. broj zločina i prestupaka digao se u Francezkoj do 105 hiljada. Od ovih 26 hiljada počinjeno ih je od priupadnika.

Digitized by Google

U Italiji — čudnovato! — ide se natrag.

U osnovi kaznenoga zakonika, kako je i sada promienjena od ministra Pessine i predane saborskomu povjerenstvu, obstojnost priupadnosti mjesto da bude otegoćena, još je olahkoćena, skoro svedena na ništicu!

Mi se tomu ne čudimo; kad je stanovita škola već izcrpljena, nastoji često samu sebe zavarati o svojoj životnoj snazi pretjeravajuć načela, na kojih počiva.

Mlohavosti, što se obćenito žali u kažnjenju, klasična škola odgovara zakonskimi osnovami još mlohavijimi.

Nego ovo nije život, već sjena života, pa nemojmo s toga puno žaliti, jer pad jedne škole znamenuje slavodobiće druge.

VII.

Vidili smo gori, kako čovjek neprilagodiv stanovitomu ambientu može uzprkos tomu — ako nije sasvim bez altruističnih osjećaja — biti drugdje prilagodiv.

Ali čemu uviek uklanjati čovjeka, a ne radje uzrok njegovoj prilagodivosti? Čemu drugimi riečmi ne nastojati da se promieni ambienat?

Ovaj prigovor vodi do drugoga reda misli, iztaknuta osobito od Hinka Ferri-a.

Zločinu nisu samo uzrokom razlozi antropologični, nego i družtveni, kao opačine, uredbe, nevolja.

Već velik umnik talijanski — Romagnosi — početkom ovoga vieka u oskudici uzdržavanja, odgoja, pažnje i pravice bijaše uvidio uzroke zločinstvu.

Uklonimo ih, rekao je, i tako ćemo osujetiti učinke.

Književnost se je slagala sa znanošću. Eugen Sue u „Pariških tajnah“ bijaše rekao družtvu: Moraš radje predsusretati zlodjela, nego ih kazniti. Zatim oplakani Hugo dao je mnogo i mnogo suza proliti svomu Jeanu Valjeanu, koj je postao zločincem od glada.

Fran Mastriani bijaše napisao Crve, pokazujuć u kolikoj je svezi uboštvo sa zločinom.

Bilo je pak sudjeno Ferri-u, da oživi novim životom, koj još sjaji,

---

God. 1883. statistika bilježi 168 hiljada zločina i prestupaka, od kojih 83 hiljade odpadaju na priupadnike.

Tako u trinajst godina vojska zlikovaca više nego potrostručila je svoje operacije. Njezini pokušaji skaču od 27 na 48%.

Očevidno je dakle, kako će upora'a novoga zakona obaliti na polovicu francezku kriminalnost.

Digitized by Google

novimi nauci sociologičnimi i statističnimi nazore, koji su njekoć mučili um filozofa i srce književnika.

Družtvenom zlu, reče, treba družtvenih liekova. Zamienimo u koliko je moguće kazni, koje malo mogu koristiti, liekovom, koji neizravno vode čovječju djelatnost kroz nezločinske pute. Ovo su zamjene kazne.

Razgranjenje puteva, gvozdene ceste, gospodarstvene željeznice, tramway zamjenjuju kazne, jer neizravno izkorenjuju hajdučtvo i proredjuju deračine i otimačine.

Jeftine radničke kuće, pripomoćna družtva, štibra na žestoka pića itd., zapriečiti će mnogo bolje od kaznenoga zakona mnoga prigodna nedjela proti imovini i osobi.

Tako u političkom pogledu sloboda jest kaznena zamiena nasilja, kojemu odoljevaju sljedbe.

Primjerom nam je Rusija, gdje Sibirija i vješala nisu dosta proti dinamitu, dočim, kako reče Turgenjev, samo jedan tračak svjetlosti (ustav) bio bi dostatan, da razpline kužni zrak i da satre nihilizam!

A u pogledu znanstvenom? U istinu da se protriebe trovnici, više je pomogao napredak kemije, nego li strogost zakona.

U pogledu gospodarstvenom sloboda izseljivanja u istinu je veliki faktor.

Ferri dokazuje statistikom, da je ona uzrokom padanju nedjela, jer uklanja smutljivce.

Mi dodajemo, da izseljivanje, umanjuć prekomjernost pučanstva spram hrane, smanjuje naravski uboštvo, a što je manje uboštva, manje je i zločinstva.

Baš Garofalo — kojim se osobito bavimo u ovom djelcu — drugčije misli u ovom pogledu, jer vriedni kriminolog misli, da proletarijat u zločinstvih ne sudjeluje više od ostalih faktora

Statistički podatci, od kojih on polazi, ne zadovoljavaju nas, jer kao imućnici nemogu se smatrati malobrojni vlastnici, naznačeni u popisu, sbog jednostavnog razloga, što se obćenito skriva ovaj razred od straha pred porezom.[1] (Sliedi.)

---

[1] U statističnom godišnjaku god. 1883—1884, objelodanjenu od ministarstva financija, čitamo sliedeće stavke:

901,519	pokretno bogatstvo
5,425,722	zemljišta
2,564,646	sgrade
8,891,887	

Iz ovih podataka nedvojbeno izvodi se broj imućnika još mnogo veći pa s toga u računu broj zločina, počinjenih od siromaka ima biti mnogo veći od zločina, počinjenih od dobro stojećih.

Digitized by Google

Nješto ob izručivanju zločinaca u Austro-Ugarskoj te Bosni i Hercegovini.

Napisao dr. ***Hugo Štefanić.***

I.

Obćenito.

Kako u obće pravo u državi, tako je i kazneno jedino produkt državne vlasti. U državi nema prava, koje se nebi bud posredno, bud neposredno osnivalo na državnoj vlasti; kao što nema prava u obće, osim u zajedničtvu ljudi.

Državna je vlast ograničena na stanoviti ljudstvom zapremljeni teritorij.

Teritorij je u obće najodlučniji faktor pri emanacijam državne vlasti. Razmatrajuć ga s negativne strane: državna vlast može razvijati svoju neodoljivu moć samo unutar granica vlastita teritorija, nikud dalje; s pozitivne pak strane: sve, što je na teritoriju, jest ili može biti objektom teritorijalne državne vlasti; teritorijalna državna vlast jest jedino vlastna izključivo i absolutno vladati unutar svoga teritorija.

I kriepost kaznenoga prava te vršenje kriminalne sudbenosti, kao osobiti izlievi državne vlasti, stegnuti su načelno na stanoviti teritorij. Od tog načela nalazimo u pozitivnih zakonarstvih modernih država iznimaka u dva pravca.

Kriepost kaznenoga prava može se s jedne strane protezati na stanovite delikte, počinjene po stanovitih osobah i izvan teritorija same državne vlasti; s druge pak strane mogu biti izuzete izpod teritorijalne krieposti kaznenoga prava stanovite osobe te delikti, počinjeni po stanovitih osobah u stalnih prilikah i unutar samoga teritorija.

Potonje su iznimke ustanovljene stranom iz razloga državopravnih, stranom pak iz razloga medjunarodnoga prava; tako su izuzeti: vladar, saborski zastupnici za izjave učinjene u saboru; pa inostrani vladari, poslanici itd.

Nas zanima poglavito ekspanzivna kriepost kaaznenoga prava izvan prostorna obsega teritorijalne državne vlasti.

Državljanstvo kao poseban status u državnom zajedničtvu, s kojim su skopčana stalna prava i dužnosti, stvara uzki vez medju državo-vlastnom cielosti i njenimi članovi. Vez je taj tako čvrst, da državna vlast napose još progoni i takove bar teže kaznenopravne povriede svojih državljana, što su ih ovi počinili izvan granica krieposti vlastitog kaznenog prava.

Dosliedno tomu, pa iz često pritajenog razloga nepovjerenja napram kaznenom sudovanju stranih vlasti, ne izručuju redovito moderne države vlastite državljane inozemnim vlastim, koje bi teritorijalno bile zvane na prosudjivanje odnosnih delikta. Samo Englezka i Sjeverna Amerika ne

Digitized by Google

ustručavaju se ni vlastite državljane izručivati stranim teritorijalno nadležnim vlastim u svrhu kaznenoga progona.

Slabe garancije za strogo pravno vršenje državne vlasti u pokrajinah turskoga carstva u obće, a pristranost tamošnjih sudova napram inostrancem napose dale su povoda europejskim vlastim, da su si sa strane Turske ugovorno osigurale vršenje sudbenosti na njenom teritoriju nad vlastitimi državljani po vlastitih konzularnih sudovih.

Brodovi na otvorenom moru smatraju se teritorijalnom pripadnošću one države, kojoj vlastnik broda svojim državljanstvom pripada, s toga se i nadležnost za progon delikta, počinjenih na takvih brodovih, ravna po teritorijalnoj pripadnosti broda. To medjunarodno pravno pravilo nije po tom iznimka, već naproti izliev teritorijalne krieposti kaznenog prava. I pri medjunarodnom progonu kazneno-pravnih povrieda priznaju moderne državne vlasti državljanstvu delikventa veliku važnost.

Pravne ustanove o medjusobnom izručivanju zločinaca sadržane su u ugovorih te u jednostranih pravnih propisih pojedinih država. Jedinstvenosti ne ima ni u tom pravcu medjunarodnog kaznenog prava medju državami medjunarodno-pravne zajednice. Ali dužnost medjusobne pravne pomoći bar proti težim povriedam pravnog reda u obće izvire već iz same naravi te zajednice, pa je i postala danas nepobitnom istinom.

Ako se pravno stanje u pojedinih modernih državah i ne osniva na identičnih ustanovah, kazneni propisi oko uzdržavanja pravnog reda počivaju ipak na jednakih načelih i predpostavah. Pa jer je podržavanje pravnoga stanja i reda u državi jedna od temeljnih zadaća državne vlasti, ne smije, a ni ne može ona ravnodušno gledati, da prekršitelji kaznenopravnih ustanova ne budu progonjeni i kažnjeni samo radi toga, što im je za rukom pošlo umaći pravdi ponajviše na kazneni progon zvanih vlasti; zvanih naime bilo po mjestu počinjenja delikta, bilo po državljanstvu delikventa.

Medjunarodna kazneno-pravna pomoć može biti različita i prema obsegu i prema načinu izvršbe. O jednom i drugom odlučuju stranom politički, stranom državo-pravni razlozi, koji traže i pozitivna izražaja bilo u medjusobnih ugovorih, bilo u jednostranih pravnih ustanovah pojedine državne vlasti.

Jesu li dvie ili više država vezane posebnim medjunarodno- ili državopravnim vezom, gledati će, da pravno urede, kako bi obseg kazneno-pravne pomoći bio što širi, a način vršenja što jednostavniji i brži. Isto će biti medju vlastmi, koje uslied socijalnih i političkih odnošaja stoje medjusobno bliže, nego li prema drugim.

U koliko dakako ne ima još pravnih propisa, ovisiti će postupak u

Digitized by Google

konkretnih slučajevih o medjusobnoj uzajamnosti (reciprocitetu), dobroj volji i konkretnih okolnostih.

Izručba zločinaca tvori samo jednu stranu medjunarodne kaznenopravne pomoći. Prema shvaćanju i pravnom uredjenju izručbe zločinaca u većini modernih država ima joj mjesta samo onda, ako se radi o delinkventu, koj je počinio stanoviti delikt izvan prostorna domašaja odnosne državne vlasti, gdje je zatečen, te koj nije njezinim državljanom.

Ipak nalazimo pravnih ustanova, da se zločinac nedržavljan ne ima izručiti stranoj vlasti, ako je delikt istina počinjen u stranoj državi, ali je naperen na obstanak ili pravno i gospodarsko uredjenje one države, gdje je zatečen (§ 38. našeg kaznenog zakona). Ovakova je ustanova posve opravdana, pošto je oštećena ili pogibelji izvrgnuta država ponajpače interesirana, da odnosni delikt bude kažnjen i to onako, kako zahtjevaju pravne ustanove države, proti kojoj je sam delikt bio naperen.

Naročito u dva slučaja može biti govora ob izručbi zločinca. Ili je delinkvent ujedno državljanom one države, gdje je delikt počinio, ili pak ne; uz predpostavu dakako, da je zatečen u trećoj državi. Kamo će se takov zločinac izručiti?

U prvom slučaju ne može biti o tom prepirke.

U drugom slučaju stupa mjesto počinjenja delikta u opreku sa državljanstvom delinkventa Što daje prevagu?

Princip teritorijalnosti delikta je prema današnjem pravnom stanju odlučan; mjesto počinjenja delikta prevažuje.

Bez obzira na razloge shodnosti govore za to i načelno-pravni razlozi. Teritorijalna državna vlast je u prvom redu interesovana i zvana na kazneni progon takova delikta, jer povriedjeni pravni red, uslied teritorijalnosti državne vlasti, jest vlastit njen produkt, a ona prva i najmjerodavnija zaštitnica svog pravnog reda.

Nu svi gotovi medjunarodni izručbeni ugovori uvažuju donjekle i državljanstvo delinkventa.

U ugovorih Francezke sa Sardinijom od god. 1838., te sa Bademskom od 1844. traži se naročita privola sa strane države, kojoj je delikvent državljanom, ako se radi o njegovoj izručbi iz područja jedne od ugovarajućih država stranoj kojoj državi, gdje je delikt počinjen. Uzkrati li se privola s kojeg mu drago razloga, ne smije se dotičnik izručiti teritorijalnoj državnoj vlasti.

Unutar Austro-Ugarske monarkije provedena je ta misao još rigoroznije, kako ćemo vidjeti.

Redovito se ipak ne ide danas tako daleko.

Većina izručbenih ugovora austro-ugarske monarkije obvezuje doduše državu, gdje je delinkvent zatečen, da ob izručbenoj ponudi ili zahtjevu, stavljenom po teritorijalnoj državnoj vlasti, obaviesti državu, kojoj je deli-

Digitized by Google

kvent državljanom, nu ako ova prigovori izručbi ili i sama zatraži u svrhu progona upitnog delikta toga svoga državljana, stavlja se tada na volju rekviriranoj državi, da ga izruči po vlastitoj uvidjavnosti bud jednoj bud drugoj državi.

Za ovakovo uredjenje govore poglavito politički razlozi.

Medjusobno razpoloženje dvajuh naroda može biti uslied raznih okolnostih takovo, da se jedna država nebi mogla bezuvjetno pouzdati u strogo nepristranu pravdu druge; da nebi po tom ni mogla mirne duše povjeriti pravno razsudjenje stanovitoga delikta svog državljana sudovom druge države. U takovom je onda slučaju sbilja shodno i poželjno, da treća nepristrana vlast razsudi, u koliko su eventualne skrupule jedne države prema drugoj opravdane, te prema tomu da postupa.

Prije nego predjemo na specijalno razpravljanje, navest ćemo nješto

II.

O naravi državopravnog položaja Bosne i Hercegovine.

„Provincije Bosna i Hercegovina zaposjesti će se i upravljati po Austro-Ugarskoj . . . . U tu svrhu pridržaju si vlade Austro-Ugarske i Turske daljnji sporazumak o detailih". Toliko čl. XXV. berlinskoga ugovora od 13 srpnja 1878. o novom položaju, u koj stupa Bosna i Hercegovina.

U smislu potonje ustanove berlinskog ugovora došlo je zbilja izmed Austro-Ugarske i Turske do konvencije od 21. travnja 1879., koja se odlikuje još većom manjkavosti i neizvjestnosti, nego li odmjerena ustanova berlinskoga ugovora.

Izmed koječega, sa državopravnog gledišta posve irelevantnoga, nalazimo odmah u uvodu izričnu izjavu, da „. . zaposjednuće Bosne i Hercegovine ne dira u suverena prava Njegovog carskog Veličanstva Sultana na obie te provincije . .".

Koja su to suverena prava sultanova, te u čem se ona juristički pokazuju, odnosno kako i gdje bi se mogla i morala očitovati, o tom ne ima spomena.

Da Muhamedanci smiju u javnih molitvah spominjati ime sultanovo; da se otomanska zastava smije izvjesiti na minareti, u koliko je to običajno (čl. 2. konvencije); pa da otomanski novac smije slobodno kolati po Bosni i Hercegovini (čl. 4. konvencije), to mogu biti akti priznanja vrhovnog svećeničkog dostojanstva sultanova nad muhamedanci, odnosno uvidjavni akti Austro-Ugarske, na koje ju nukaju trgovački i gospodarstveni interesi; ali da bi ti akti bili izlievom i dokazom suverenosti sultanove nad Bosnom i Hercegovinom te juristickim momentom za prosudjenje pitanja o nečijoj suverenosti, to je težko i uztvrditi, a još teže kakogod obrazložiti. Onda bi se već prije moglo reći: u tom, što bosansko-

Digitized by Google

hercegovačka vlada svake godine šalje sultanu u Carigrad njekoliko centi najfinijeg bosanskog duhana na dar, očituje se eklatantno suverenost sultanova nad Bosnom i Hercegovinom!

Ima odličnih državoslovaca, koji konstruiraju suverenost sultana na Bosnu i Hercegovinu kao nudum jus, dočim dopuštaju, da sva prava izviruća iz suverenosti, vrši Austro-Ugarska; i to ne ograničeno na stanovito vrieme, već trajno.

Mi se ne možemo upuštati u razpravljanje pitanja, da li je nudum jus u obće pravno moguć; čini se, da o tom dvoje i oni, koji suverenost sultanovu nad Bosnom i Hercegovinom shvaćaju kao takav jus, jer vele, da se on (nudum jus) ipak i praktički očituje tim, što je medjutim prepriečio Austro-Ugarsku, da si inkorporira Bosnu i Hercegovinu; naročito Jellinek, Lehre von den Staatenverbündungen str. 116. S političkoga u juristički pretočeno hoće se tim da kaže, da Austro-Ugarska nije pravno ovlaštena iz vlastite moći promjeniti postojeći državopravni položaj Bosne i Hercegovine.

Shvatimo li uza to pojam suverenosti kao izključivo samoopredieljenje ili kao ovlast izključivo opredieljivati svoju kompetenciju (Kompetenz-Kompetenz), tad bi eventualno mogli zaniekati Austro-Ugarskoj suverenitet nad Bosnom i Hercegovinom.

Nu pitamo se: može li se onda na temelju toga pojma pripisati Turskoj suverenost nad Bosnom i Hercegovinom? Stojeć čvrsto na stanovištu berlinskog ugovora, zar ovisi samo o volji Turske, da se postojeći državopravni položaj Bosne i Hercegovine promieni u inkorporaciju Bosne i Hercegovine poput provincije Austro-Ugarskoj? Zar takova promjena nebi isto toliko ovisila i o volji Austro-Ugarske, te ostalih signatarnih vlastih berlinskoga ugovora? Ako je Austro-Ugarska mandatar za vršenje državne vlasti u Bosni i Hercegovini; zar se sa stanovišta berlinskoga ugovora sama Turska može smatrati mandantom?

I Njemačko carstvo ne može bez naročite privole njekih država kao na pr. Bavarske te Würtemberga u stalnom pravcu, na pr. glede pošte i brzojava, njekih vojničkih uredaba itd. promieniti, odnosno proširiti svoju kompetenciju; pa zar zato ono nije i ne može biti suvereno?

Austro-Ugarsku ne prieči suverenost sultanova, da si inkorporira Bosnu i Hercegovinu, već sam državo-pravni položaj njihov, stvoren berlinskim ugovorom.

Pravna nemogućnost austro-ugarske monarkije iz vlastite moći inkorporirati svomu teritoriju i teritorij Bosne i Hercegovine, te ju učiniti provincijom ili sastavnim dielom države Austrije ili Ugarske ne može u ostalom alterirati narav postojećega državo-pravnoga položaja Bosne i Hercegovine; niti može ona biti od kakve odlučnosti po moguću samostalnost i izključivost državne vlasti u Bosni i Hercegovini.

Digitized by Google

Inkorporaciju možemo si logički konstruirati kao akt jur postojeće državne vlasti, kojim ista pravno ili faktički — bez pravna temelja i ovlasti — stanovit teritorij podvrgne svojoj vlasti te ga učini sastavnim, nesamostalnim dielom svog prijašnjeg državnog teritorija. Mogućnost inkorporacije — juristički shvaćena — nije bitna sastojina, ni nuždni izliev državne vlasti, već samo mogući njen akcesorij.

Što Austro-Ugarska nije do sada pravno mogla inkorporirati si Bosnu i Hercegovinu, ne može biti razlogom, da Austro-Ugarska i danas već ne vrši suverenu državnu vlast u Bosni i Hercegovini; nego razlogom je to, da se Bosna i Hercegovina nipošto ne smije i ne može smatrati provincijom, sastavnim dielom Austro-Ugarske, kako bi rado njeki učitelji medjunarodnog i državnog prava, koji onda na temelju toga priznaju Austro-Ugarskoj suverenu državnu vlast nad Bosnom i Hercegovinom[1].

Berlinski ugovor niti je htio, niti je pravno učinio Bosnu i Hercegovinu provincijom Austro-Ugarske, prem sam Jellinek[2] priznaje, da mu je intencija bila, da na Austro-Ugarsku prenese podpunu suverenu vlast u Bosni i Hercegovini. Bosna i Hercegovina nije provincija Austro-Ugarske.

A je li se ona može još i unatoč pravnog položaja, stvorenog berlinskim ugovorom, smatrati provincijom Turske?

Velika većina državoslovaca[3] drži, da je Bosna i Hercegovina ostala teritorijem Turske; pripadnici bosansko-hercegovački da su još i danas državljani turski.

Prem za tu tvrdnju ne nalazimo pravna oslona niti u berlinskom ugovoru, niti u konvenciji izmedju Austro-Ugarske i Turske, a niti u pravnom uredjenju postojećem u Bosni i Hercegovini, stavimo se za čas na to stanovište. Čl. 6. konvencije veli doduše: „pitanje o postupku sa stanovnici Bosne i Hercegovine, koji se nalaze ili putuju izvan tih provincija, uredit će se još posebnim sporazumkom", ali ta ustanova — koja mimogred budi rečeno, ništa pozitivna ne ustanovljuje te do kakova posebna ugovora u tom pravcu ili samo pokusa do danas još nije došlo — isto je toliko kadra odlučiti o državljanstvu stanovnika Bosne i Herce-

[1] Tako: Holtzendorff, Völkerrecht I. str. 244 i sl. i Rivier, Lehrbuch des Völkerrechts str. 175 i 176; pa Lingg, Die staatsrechtliche Stellung Bosniens und der Hercegovina. Archiv für öffent. Recht svezak V. str. 480 i sl.

[2] Lehre von dem Staatenverbindungen str. 117. op. 6.

[3] Ulbrich, Oesterr. Staatsrecht str. 792; Dantscher von Kollesberg, Der monarchische Staat Oesterreich-Ungarn str. 287; Jellinek, ibid. str. 53; Martens, Europ. Völkerrecht I. str. 93; poglavito Schneller, Die Staatsrechtliche Stellung von Bosnien und Herz. Leipzig 1892. str. 193 sl.

Digitized by Google

govine, koliko i ugovori, što ih često države sklapaju o medjusobnoj zaštiti svojih državljana u inozemstvu.

Naprotiv, zemaljska vlada bosansko-hercegovačka ima izdavati pripadnikom Bosne i Hercegovine inozemne putnice i za tursko carstvo (naredba zemaljske vlade od 14. lipnja 1879, broj 9138 i 27. rujna 1881. broj 23024); austro-ugarska poslanstva u inozemstvu i u Carigradu ovlaštena su i dužna Bosancem izdavati putnice i vidirati ih (odpis zajedničkoga ministarstva od 7. travnja 1879. broj 801 B. H.); austro-ugarska poslanstva te konzulati u inozemstvu i u turskom carstvu imaju štititi i materijalno podupirati pripadnike bosansko-hercegovačke isto tako, kao i austro-ugarske (odpis zajedničkoga ministarstva od 12. prosinca 1880. br. 7976 te naredba zem. vlade od 22. rujna 1881. br. 22599) i dr.

Pa ako gornja tvrdnja stoji, onda moramo i juristički konsekvenciju iste prihvatiti. Gdje je državljanstvo tursko i teritorij turski, tu mora i predpostava tih državo-pravnih stanja biti turska; i državna vlast u Bosni i Hercegovini mora onda biti turska, a Austro-Ugarska samo mandatar, vršilac i organ turske državne vlasti u Bosni i Hercegovini.

Takvo shvaćanje stoji u očitoj oprieci sa historičkimi činjenicami, a ne odgovara ni pravnom stanju i položaju, kako ga je u Bosni i Hercegovini berlinski ugovor htio i stvorio, te kako ga je Austro-Ugarska sa stanovišta berlinskoga ugovora razvila.

Turska državna vlast nije bila kadra, da uzpostavi i uzdrži pravno stanje u Bosni i Hercegovini. Okolnost ta potakla je europejske vlasti, a u prvom redu Austro-Ugarsku, da se one za to postaraju. Berlinski je kongres išao za trajnom i jakom vladavinom u Bosni i Hercegovini, što nije mogao očekivati, da će biti, ako Bosna i Hercegovina ostanu u „posjedu i pod upravom Turske."

Volja, što Bosnom i Hercegovinom vlada, nije volja turske države, koju samo Austro-Ugarska kao organ ili zastupnik turski izriče; ona je posebna od turske državne volje sasvim neovisna državna volja; zakoni i naredbe u Bosni i Hercegovini nisu izliev volje turske državne vlasti, već posebne uz nju stojeće državne volje. Volja turske državne vlasti nije ni izvorom te razlogom državne vlasti u Bosni i Hercegovini, jer posebna državna vlast u Bosni i Hercegovini produkt je berlinskoga ugovora, a volja izražena u tom ugovoru različna je i samostalna od pojedinih državnih volja, koje su pri njem sudjelovale.

Obzirom baš na obstojnost nove državne vlasti odrekle su se i pojedine vlasti europejske prava vršenja konzularne jurisdikcije nad svojimi državljani u Bosni i Hercegovini (odpis zemaljske vlade u Sarajevu od 25. studenoga 1880. br. 27.881; sravni uz to Eichler, Das Justizwesen Bosniens und Herzegovina 1889. str. 171 sl.).

Digitized by Google

Suverenost nije nikakvo pravo, niti je ona puka obsjena bez ikakva sadržaja — „ljuska bez jezgre“, — a nije ona ni stalan dio ili jedna strana državne vlasti; već je suverenost posebna vlastitost državne vlasti kao takove. Ona je mogući akcesorij jedino državne vlasti. Samo tamo, gdje je osebujne državne vlasti, može biti eventualno i suverenosti; gdje nema vlastite državne vlasti, ne ima ni suverenosti.

Državna vlast u Bosni i Hercegovini nije prema berlinskomu ugovoru svojina i vlastiti izliev države turske; ne može dakle kod nje biti niti posebna vlastitost, stalno svojstvo te državne vlasti, naime suverenost.

Jur smo gore razložili, da se Bosna i Hercegovina temeljem postojećeg pravnog stanja ne može i ne smije smatrati provincijom i sastavnim dielom Austro-Ugarske monarkije, dakle ni njen teritorij ne može biti objektom državne vlasti Austro-Ugarske. Državna vlast u Bosni i Hercegovini nije državna vlast austrijska i ugarska ili austro-ugarska; ona nije vlastitost i izliev vlasti država Austrije i Ugarske.

Gdje ne ima austro-ugarskog teritorija, gdje ne ima državljanstva austro-ugarskog — da ga ne ima u Bosni i Hercegovini viditi će se naročito iz specijalnog diela, — tamo ne ima ni njihove predpostave ni producenta; tamo ne ima ni državne vlasti austro-ugarske.

Sada nam ostaju ipak još dva ne riešena pitanja.

Kakav državo-pravni položaj zauzima Bosna i Hercegovina promatrajuć ju samu za sebe; te kako se ima konstruirati narav pravnog odnošaja Austro-Ugarske napram Bosni i Hercegovini?

Na temelju postojećeg, berlinskim ugovorom stvorenog pravnog stanja, nije bosansko-hercegovačko područje teritorij Austro-Ugarske, niti se može još smatrati teritorijem Turske; pripadnici Bosne i Hercegovine nisu državljani Austro-Ugarske, niti se mogu smatrati državljani Turske; državna vlast, što no vlada u Bosni i Hercegovini, nije državna vlast turska, niti se može smatrati državnom vlašću Austro-Ugarske; već: teritorij Bosne i Hercegovine jest vlastiti, koli od teritorija države turske, toli od teritorija austro-ugarskog različiti za sebe stojeći teritorij bosansko-hercegovački; pripadnici Bosne i Hercegovine jesu posebni državljani bosansko-hercegovački; vlast, što neodoljivo i iz vlastite moći vlada u Bosni i Hercegovini, jest posebna državna vlast bosansko-hercegovačka. Državna vlast u Bosni i Hercegovini jest vlastitost posebne države bosansko-hercegovačke, koja je na temelju i voljom berlinskoga ugovora u život stupila, te kojoj je berlinski ugovor postavio za izključivo samostalnog organa posebnu juristič ku osobu, države Austriju i Ugarsku kao jednu cjelinu.

I medju odličnimi državoslovci nalazi ovaj nazor svojih zastupnika, prem se dotičnici nisu upustili u potanje obrazloženje svoga nazora. „La

Digitized by Google

Bosnie et l'Hercégovina sont devenues en quelque sorte un État nouveau d'un caractére particulier, occupées qu'elles sont désormais par l'Autriche-Hongrie, qui a accepté la charge de les administrer". (Calvo, droit internacional, tome I. p. 278). „Ces pays sont véritablement devenus un État nouveau d'une nature particuliére". (Bluntschli, Revue de D. I. t. XI. p. 415).

I čl. 3. konvencije pokazuje posebni državni karakter Bosne i Hercegovine.

Sam naziv „provincije" u berlinskom ugovoru može isto tako uplivati na državo-pravnu narav, konstruiranu iz pravno postojećeg položaja, kao što upliva i naziv „kanton" na državni karakter državica švicarskog saveza, ili kako je naziv „provincije" uplivao na karakter suverenih država u savezu nizozemskom.

Austro-Ugarska ne vrši državnu vlast u Bosni i Hercegovini u ničije ime, već u svojstvu organa države i državne vlasti bosansko-hercegovačke. Ona nije mandatar, već samostalan organ.

Istina, takova konstrukcija nema scheme niti termina tehnika u državo-pravnoj znanosti, ali to još ne može oboriti izpravnost rezultata pravno-dosliednog konstruiranja. Pravno stanje ne ima se udešavati i prilagodjivati postojećim znanstvenim shematam i tipom, već znanost ima iz praktičkog života izvadjati — konstruirati — schemata. Entia sunt multiplicanda, ako to pravni život zahjeva; a da je to slučaj sa položajem Bosne i Hercegovine, priznaju svi državoslovci, kad dopuštaju, da se isti neda subsumirati pod nijednu u znanosti zastupanu državo-pravnu formu.

Da jedna država može biti samostalnim organom za vršenje državne vlasti u drugoj državi, odnosno da je po državni karakter posve irelevantno, ako je organ druge države, dosliedno i sama država samostalnim organom još i druge koje države, držim, da ne treba posebnog dokazivanja; dosta je, da uočimo organizam u personalno ili realno združenih državah, gdje je sama osoba vrhovnog državnog organa, osoba vladara, jedna te ista u više država.

Organ — kao državo-pravni pojam — jest samo sredstvo, orudje, putem kojega se očituje volja državna.

Prihvaćajuć rieč organ i organizam kao posebnu tehničku oznaku u razmatranju državnog života, moramo se čuvati antropomorfističkih zabluda organičke škole.

Za obstanak države dovoljno je samo, da obstoji poseban kakov organ, koj izriče posebnu vrhovnu volju državnu. Kako je taj ustrojen; da li se je isti sam iz dotične državne zajednice i u njoj razvio, ili je postavljen i nametnut iz vana, ne može biti od upliva po državni karakter same zajednice. Za vrieme Napoleonova stvaranja država nalazimo tomu dosta primjera.

Digitized by Google

Austro-Ugarska je postavljena berlinskim ugovorom za izključivog samostalnog organa državne vlasti u Bosni i Hercegovini.

Austro-Ugarska bitiše u svojih organih. Oni organi, koji u najvišem stepenu organizma predstavljaju i izriču volju Austrije i Ugarske, podjedno su, shvativ ih kao cjelinu, najviši organ bosansko-hercegovački. Car austrijski i austrijski parlament skupa sa kraljem ugarskim i ugarskim parlamentom kao jedinstvena cielost jesu najviši i prema sadanjem pravnom stanju jedino samostalan organ državne vlasti u Bosni i Hercegovini.

Dalnja organizacija državne vlasti ovisi o volji Austro-Ugarske, kao što ovisi o njenoj volji i eventualno ustrojstvo posebnog od nje neovisnog organa, koji bi potekao iz sredine naroda bosansko-hercegovačke države te s njom zajedno i ravnopravno sudjelovao pri stvaranju državne volje u najvišem stepenu — ustrojstvo naime posebnog narodnog zastupstva.

Austro-Ugarska vlada kao organ bosansko-hercegovačke državne vlasti temeljem berlinskog ugovora iz vlastite moći; ona vlada, kako hoće te čini objektom državne vlasti sve, štogod hoće. Ona izdaje zakone i naredbe za sva područja zajedničkog života u Bosni i Hercegovini, za koja hoće i kako hoće; ona sklapa ugovore sa drugimi državami, koji obvezuju Bosnu i Hercegovinu, u koliko ona hoće; ona ih proglasuje i za Bosnu i Hercegovinu obveznimi. Austro-Ugarska vlada danas u Bosni i Hercegovini absolutno. Državna vlast bosansko-hercegovačka jest putem svog organa Austro-ugarske omnipotentna na svom teritoriju; nigdje ne nalazi ona u svom vladanju granica, gdje bi tko bio pravno ovlašten doviknuti joj: dovde, a dalje ne.

Svemoć kao posebna vlastitost državne vlasti u stalnoj državnoj zajednici jest suverenost; a kompetenc-kompetencija jest samo izliev i rezultat suverenosti.

Bosansko-hercegovačka državna vlast odlučuje o svojoj kompetenciji u svih područjih državnog života Bosne i Hercegovine. Da je ona sama u svojem jedinom samostalnom organu Austro-Ugarskoj suvena vlast, to je jedino dosliedna konstrukcija pravnog stanja i položaja Bosne i Hercegovine, stvorenog berlinskim ugovorom.

Bosna i Hercegovina jest po Austro-Ugarskoj absolutno vladana suverena država.

Mi smo se ponješto udaljili od samog predmeta, nu držimo, da je bilo nuždno za točno razumjevanje odnošaja Bosne i Hercegovine glede izručivanja zločinaca napram Austriji i Ugarskoj te napram vani. Postojeće kaznenopravne ustanove u tom pogledu samo će još potvrditi rezultate gornjeg našeg razlaganja. (Sliedi.)

Digitized by Google

Naputci i savjeti za utjerivanje tražbina u Srbiji.

Dnevnik „Wiener Zeitung“ od 10. lipnja 1894. saobćuje oglas ces. i kr. austro-ugarskog konzulata u Beogradu od mjeseca travnja 1894. o upotrebi konzularnih pravdopravnika u Beogradu. Upitni konsulat u tom oglasu upozoruje stranke na njeke ustanove, nebi li iste time izbjegle suvišnom trošku, iztjeravajuć kod srbskih sudova svoje tražbine, ne manje iztaknuti su tuj i neki savjeti, kako će se tražbine što brže i sigurnije realizovati moći.

Kako smo mi u živom i neposrednom saobraćaju s kraljevinom Srbijom, scienimo, da neće biti s gorega upitna upozorenja ovdje saobćiti i to tim prije, jer su ista otisnuta i u „Zeitschrift für Internationales Privat- und Strafrecht“ (Leipzig IV. sv. 4. snopić), ter ćemo po potonjem časopisu te naputke i ovdje priobćiti:

1) Po srbskom pravu nije potrebno za uzdržanje mjenbenoga prava proti prihvatniku podići prosvjed. Samo u pogledu naledjnika jest prosvjed potreban. Po tom sačinjava nepotreban izdatak po austrijskih i ugarskih vjerovnicih proti srbskim prihvatnikom radi neplateža podignuti prosvjed.
2) Kod proračunavanja dospjelosti prihvata odlučno je mjesto izdanja, a ne plateža.
3) Nalazi li se mjesto izdanja u Srbiji, to se datum računa po starom kolendaru.

   S toga dospjeva u njemačkom jeziku u Beogradu na 1. siečnja izdana iza tri mjeseca u Beču plativa mjenica istom 13., a ne 1. travnja, te se tek na taj dan može prosvjedovati.

   Valja se čuvati toga, da se srpsko mjesto izdatka prekriži i zamjeni s mjestom austro-ugarskim, jer bi se time dospjelost za 12 dana pospješila, što bi po srbskih zakonih i od drugih štetnih posliedica biti moglo.
4) Sudbeno potjerivanje mjenbene tražbine u Srbiji započima obično s molbom za ovrhu do osiguranja, koji postupak je vrlo sgodan, jer se time stiče prioritetno pravo, kao i pravo na transferaciju zaplienjenih stvari. Ova plienitba ima se za 15 dana podignućem mjenbene tužbe opravdati. U ovršnom postupku ne dosudjuju srbski sudovi nikakove troškove. S toga mora potonje ovrhovoditelj sam nositi.
5) Po austrijskoj i magjarskoj pravnoj praksi utemeljuje na fakturah nalazeći se dometak: „plativo u . . .“ (na pr. Beču) forum solutionis za mjesto platišta, a ovo nadležnost austrijskih i magjarskih sudova za tako zvane „kontokorrentne tužbe.“ Kod ročišta na takove

Digitized by Google

tužbe, odredjenih kod austrijskih i magjarskih sudova, dadu se srbske stranke pravilno kontumacirati, puštaju, da izrečene takove oglušne osude steku pravnu moć, ne utječu se ni proti ovršnim odlukam pred austrijskimi i magjarskimi sudišti. Tada uzsliedi zamolnica za provedenje ovrhe na osobno nadležnu oblast dužnika. Sada imade srbski sud, u okolišu kojega bi se ovrha imala provesti, po članku XIII. austro-ugarsko-srbskog ugovora o pravnoj pomoći od 6. svibnja 1881. (d. z. l. br. 88 iz 1882. god.) odrediti „sumarnu razpravu", koja se ograničuje na pretres pitanja, da li obstoje onakve predpostave, koje po tom ugovoru uvjetuju dozvolu ovrhe. Jedna od ovakvih predpostava nalazi se u članku IX. stavka II. toga ugovora, koji glasi: „2. Ako je nadležnost presudnoga suda utemeljena propisi zamoljenoga suda".

Pošto dometak: „plativo u ..." na fakturah po srbskom pravu ne utemeljuje kompetenciju srbskoga suda, to srbski sudovi na prigovor srbskih stranaka i njihovih zastupnika nadležnost dotičnih austrijskih i magjarskih sudova ne priznavaju, ter uzkraćuju prisilno ovršenje osuda, izrečenih na temelju tako zvanih kontokorrentnih tužba.

Preporuča se s toga austrijskim i magjarskim trgovcem, da si, bud prije efektuiranja naručba osiguraju pismeno priznanje nadležnosti austrijskih i magjarskih sudova, bud, jer bi to većina solidnih srbskih trgovaca uzkratila, — da u slučaju prepora odmah kod nadležnog srbskog suda tuže.

Preporuča se podjedno, da se kod ovršnih zahtjeva već u zamolnoj prošnji konzularni odvjetnik kao zastupnik imenuje, jer srbski sudovi inače u smislu čl. XV. ugovora o pravnoj pomoći sami ureda radi kojega odvjetnika kao kuratora absentis imenuju.

6) Kod stečaja trebalo bi na to paziti, da si barem oni austrijski ili magjarski vjerovnici, koji se u jednom gradu nalaze, jednu osobu kao zastupnika njihovih prijavljenih tražbina postave. Ali kod ovakovih upravo povoda vlada medju austrijskimi i magjarskimi vjerovnici ponajviše veliki nesklad, kojemu je posliedicom, da ostaju u manjini sa svojimi predlozi glede uprave i podieljenja stečajnine itd. K tomu se pripominje, da ces i kr. konsulat pismeno obaviešćuje trgovačke i obrtne komore u Beču, Budimpešti, Pragu, Brnu, Gracu, Trstu, Temišvaru, kao i družtvo za zaštitu vjerovnika u Budimpešti o stečajih, za koje se sluti, da bi se mogli ticati austrijskih ili magjarskih tvrdka, uslied česa ove korporacije zaista nebi uzmanjkale intervenirati u svrhu zajedničkoga postupka vjerovnika njihovog okoliša.

Nadalje treba upozoriti na — čini se — ne baš obće poznatu činjenicu, da su kr. srbski sudovi nadležni tek počam kod iznosa od **200 dinara** (po prilici 100 for. a. vr. u papiru).

*

Digitized by Google

Do 200 dinara jesu nadležni občinski gradski uredi. Kod občinskih sudova jest cieli postupak ustmen, čemu je posliedicom, da za provedenje tužbe izpod 200 dinara valja upunomoćiti odvjetnika dotičnoga mjesta.

Pridolaze često ces. i kr. konzulatu u Beogradu punomoći kao i ine izprave ovjerovljene austrijskim ili magjarskim notarom. Po članku IX. spomenutog ugovora moraju ipak i po javnom bilježniku izdane izprave legalizirane biti po kojoj oblasti. Dovoljno je s toga u svakom slučaju, ako je izprava providjena podpisom i uredovnim pečatom kojeg austrijskog ili ugarskog suda, jer ovakve ne trebaju nikakove daljnje legalizacije ili ovjerovljenja. ***F. Haladi.***

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Jesu li sudbene ili upravne oblasti zvane riešiti pitanje, komu pripadaju koristi s urbarskimi selišti skopčane, a izviruća iz uživanja razmjernoga diela urbarskih šuma?

K tumačenju §-a 9. urb. patenta i §-a 49. naredbe kr. zem. vlade od 4. ožujka 1871. br. 2144, te §-a 47. sudovnika.

Liza V. i dr. podigoše po odvj. I. proti Franji B. i dr. tužbu, da su tuženi dužni priznati, da je pok. Gjuro W. na osnovu s njimi sklopljenoga kupo-prodajnoga ugovova glede diela nekretnina grunt. nap. br. 13 obć. dol. B., već godine 1878. stekao pravo na uživanje koristi urbarske šumske glavnice, odpadajuće na dio po njemu kupljenih nekretnina, te pristati, da nasliednici medjutim preminuloga Gjure W. te koristi u formi pobiranja razmjernoga diela kamata uživaju, pak im naknaditi i prouzročeni parbeni trošak sve za 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Taj tužbeni zahtjev obrazložen je ovako:

Pokojni Gjuro W. kupio je ugovorom od 23. ožujka 1878. pod A. od Franje B. i dr. od njihovoga urbarskoga selišta, upisanoga u grunt. nap. br. 13 obćine dol. B., cieli četvrti dio, te je — izplativ kupovninu — te nekretnine u posjed preuzeo.

Prije nekoliko godina prodana je urbarska šuma B., te je polučena kupovnina za tu šumu podieljena tako, da je na $^1/_4$ selišta odpalo ukamaćene glavnice od preko 500 for., od koje pojedini urbarijaliste dižu godišnje kamate.

Bivši urbarijaliste i prodavaoci Franjo B. i dr. ne protiviše se sve do početka ove godine tomu, da tužitelji kao pravni sliednici kupca — pokojnog Gjure W. — podižu te kamate; ali pošto se isti sada tomu

Digitized by Google

uživanju kamata suprotiviše, to budu tužitelji po občinskom poglavarstvu u B. upućeni, da svoja prava putem redovite parnice izkažu. Za tužbeni zahtjev navadjaju tužitelji jošte sliedeće:

S urbarskimi selišti skopčane su u smislu urbarskih zakona koristi, izviruće iz uživanja razmjernoga diela paše i šume. Šuma i paša stoje prema selištu u pravnom odnošaju kao akcesorij prema glavnoj stvari, a po tom sačinjavaju s njom cielost, te se juristički od stvari glavne odciepiti ne mogu. Ova pravna narav toga odnošaja sliedi iz namiene, kojoj šuma i paša napram selištu udovoljiti imadu; imaju najme svrhu, da promiču ekonomsku eksistenciju selišta, pružajući ovlašteniku njegovomu korist, koja sastoji u uživanju drva, potrebna za gradju i ogriev, te hranu za uzdržavavnje marve — toga živoga fundusa instructusa.

Po navedenoj pravnoj svojoj naravi neovisne su koristi od šume i paše o prvobitnom ovlašteniku i posjedniku selišta, već su na tiesno skopčane sa samim selištem, te po tome, morajući semper et pro semper da služe interesom njegovim, — nuždno prelaze sa samim setištem sa prvobitnoga posjednika njihovoga na universalne i singularne njegove sliednike. Ovimi pravi na pašu i šumu, te koristi iz njih po selište izvirućimi, odgovaraju služnosti i tereti, sastojeći osobito u dužnosti uzdržavanja, pomladjivanja i pošumljivanja šuma, koje beziznimno pada na teret svagdanjem posjedniku selišta.

Iz pravne naravi odnošaja šumskih koristi naprama selištu sliedi, da je ova glavnica, postignuta kao kupovnina za urbarsku šumu, — stupila u onaj isti neodielivi pravni vez, u kojem je prije nje stajala šuma sa svojimi koristi, i to s jednostavnoga toga razloga, što je glavnica stupila na mjesto šume, imajuća istu svrhu kao i ona. Odatle što šuma, a po tom glavnica na njezino mjesto stupivša, nije vezana na osobu, već na zemljište, — sliedi, da i koristi glavnice u formi kamata idu onoga, koji danas posjeduje ovlašteno selište, — odnosno razmjerni dio tih koristi, odgovarajući razmjernom dielu posjedovnoga zemljišta.

Nakon obavljene usklade spisa o b u s t a v i o je kr. kot. sud u S. odlukom od 1. listopada 1893. broj 4984. gr. daljnji postupak radi nenadležnosti i uputio tužitelje na nadležni urbarski sud uz dužnost naknade tuženikom prouzročenog razpravnog troška.

Povodom utoka tužitelja obnašao je kr. b a n s k i s t o l rješenjem od 28. ožujka 1894. br. 6653 prvosudnu odluku u k i n u t i i prvomu sudu naložiti, da ovaj parbeni predmet mimo svog razloga iznovice u pretres uzme i dalje postupa po propisu parbenoga postupovnika, jer se prema razlaganju obih stranaka ovdje radi o riešenju takova prepora, za koji su nadležni jedino gradjanski sudovi tim više, što sami tuženici u odgovoru dopuštaju, da je pitanje glavno po urbarskom sudu već riešeno, i da se

Digitized by Google

sada samo radi o riešenju pitanja, da li je prednik njihov ugovorom kupio i ono pravo, koje si oni ovom parnicom prisuditi mole.

O trošku parnice odlučiti će konačna osuda (§ 582. gr. p. p.) —

Na previdni utok tuženika izdana je sliedeća vrhovna rješitba od 26. lipnja 1894. br. 2044:

„Kr. stol sedmorice vidiv, da se ovdje radi o prieporu medju ovlaštenici u obziru koristi šumskih t. j. u pogledu uživanja kamata od glavnice dobivene prodajom segregirane šume urbarske občine B. dolnje;

uvaživ, da riešavanje ovakvih parba spada u nadležnost političkih vlasti (§ 9. urb. patenta i § 49. naredbe kr. zemaljske vlade od 4. ožujka 1871. broj 2144 ob upravi i gospodarenju u občinskih šuma),

obnašao je povodom previdnoga utoka tuženika po §-u 47. sudovnika ukinuti riešitbu kr. banskoga stola i potvrditi odluku kr. kot. suda tom pak promjenom, da se tužitelji upućuju sa svojom tužbom predhodno na političku oblast, i da se troškovi parbeni prebijaju s razloga, što su i tuženici dali povoda trošku, jer se nisu poslužili pravnim liekom proti odluci, kojom se prima tužba od nenadležnoga suda". —*a*—

---

1) Gruntovni izpravak može tražiti i onaj, koji nije posjednik.

2) Tužbeni se petit može izpraviti još i u previdu.

Petar Š. posjedovao je i uživao sve do svoje smrti t. j. do 6. listopada 1843. gorna zemljišta, unešena u z. z. br. 67 por. občine R.

Petar Š. ostavio je iza sebe suprugu udovu Anu, koja je umrla 2. srpnja 1886. i tri malodobne kćeri Baru kasnije udatu za Petra H., koja je umrla 19. studenoga 1888., Magdu udatu kasnije za Janka B., te Anu udatu Sk., koje su sve tri u vrieme osnutka gruntovnice godine 1854. bilo još malodobne, jer je jednoj bilo 21, drugoj 17 a trećoj 13 godina.

Mati su i kćeri po smrti muža odnosno otca si Petra Š. posjedovale i uživale rečene nekretnine, sve dok se u njihovu kuću ne priženiše spomenuti Petar H., a zatim Janko B., i to baš godine 1854., kad se provadjala lokalizacija u mjestu R. Ova dvojica, kao jedini mužkarci u kući pok. Petra Š. vodila su upravu pupilarnog pokretnog i nepokretnog imetka, te su ga i uživali kao zetovi i priženjenici u kuću Petra Š., — ali bez dozvole nadtutorstvene oblasti. Povjerenstvo, koje je u mjestu R. provadjalo lokalizaciju, upisalo je kao vlastnika spomenutih nekretnina Janka B. supruga Magde Š., zeta pok. Petra Š.

Petar H., muž Bare Š. otišao je s grunta, a žena mu Bara umrla je godine 1888. tako, da je Janko B. gruntovni vlastnik bio god. 1888. i jedini faktični posjednik spomenutih nekretnina.

U parnici, koju god. 1888. podigoše proti Janku B. nasljednici Bare rodj. Š. udate H., te sestra joj Ana rodj. Š. udata Sk. po odvj. N. pl. C.,

Digitized by Google

kojom traže priznanje prava vlastničtva i izpravak zemljištnika onamo, da se nekretnine, upisane samo na Janka B. po odvj. dru. Z. upišu na ostavinu Petra Š. — udovoljio je kr. sudbeni stol kao gruntovna oblast u Z. osudom od 2. svibnja 1892. br. 3183 njihovom zahtjevu.

U razlozih kaže se:

„Neima dvojbe, da se u ovom prieporu radi o izpravku zemljištnika po I. dielu ministarske naredbe od 15. prosinca 1855., akoprem zahjev tužbe glasi na priznanje prava vlastničtva priepornih nekretnina — ali glasi ujedno na izpravak zemljištnika kao posljedak utužena prava vlastničtva.

Gledom na ustanovu §-a 299. gr. p. p. imade se presuda ograničiti na zahtjev stranaka, to će reći, da se neima suditi ultra petitum, jer bi tada nastala niština po §-u 335. gr. p. p. i za to se u ovom prieporu sudi izpod zahtjeva, dakle se ni malo ne vriedja ustanova §-a 299. gr. p. p.

Odlučno je za riešenje ovog priepora, tko se je za vrieme uvedenja gruntovnice imao smatrati kao vlastnik i posjednik priepornih nekretnina i u gruntovnici kao takav upisati.

Kod osnutka gruntovnica bio je mjerodavan propis §-a 22. naredbe ministarstva pravosudja od 18. travnja 1853. Po ustanovi navedenoga §-a nije se mogao Janko B., koji je bio samo upravitelj rečenih nepokretnina, kao posjednik upisati i to tim manje, što je za onda živjela udova pok. Petra Š., Ana udova Š., kojoj je po postojećih zakonskih ustanovah pripadalo iza smrti pok. supruga Petra Š. tako zvano udovičko pravo; — ali pošto do osnutka gruntovnice ostavinska razprava iza pok. Petra Š. nije bila razpravljena a ni ostavina nasljednikom nije bila uručena, moralo se faktično postojeće stanje u gruntovnici upisati t. j. ostavina pokojnog Petra Š., a nipošto Janko B., koji je s uparničenimi nekretninami mogao upravljati jedino u ime Ane ud. Š., a ne u svoje ime, jer mu iste nekretnine po nadležnoj razpravnoj oblasti ne bijahu uručene".

Kr. banski stol osudom od 27. listopada 1892. br. 20316 uslied priziva tuženikova preinačio je prvu osudu i odbio tužitelje s ovih razloga:

„Ne može biti dvojbe o tom, da su s obzirom na ustanove zakonskog članka VIII. od godine 1840. bili nasliednici Petra Š. njegova malodobna djeca Bara, Magda i Ana Š. prije 1. svibnja 1853., kojeg je dana u Hrvatskoj i Slavoniji obći gradjanski zakon stupio u kriepost te su se spomenute nekretnine u godinini 1854. prigodom osnutka gruntovnice imale smatrati kao njihov sirotinjski imetak. Uslied toga bila je uredovna dužnost lokalizujućeg povjerenstva prema propisom ministarskih naredaba od 18. travnja 1853. i 16. rujna 1853, te 23. srpnja 1854., da točno izvidi posjedovne odnošaje istih nalodobnika, za koje se nije brinula ni vlast tutorstvena, da im postavi tutora, koji bi se imao bio starati, da se njihovo pravo vlastničtva kao zakonitih nasljednika dokaže pri povjerenstvenoj

Digitized by Google

razpravi. Nadalje imalo je to povjerenstvo ureda radi ustanoviti pravo vlastničtva tih malodobnika prama uputi §-a 25. ministarske naredbe od 18. travnja 1853., pa se imalo obratiti u tu svrhu na mjestni občinski odbor. Nu to je povjerenstvo, upisavši u novo osnovanom zemljištniku br. 67 občine R. kao vlastnika Janka B-a, na očitu štetu malodobnika, ma da on nije izpravom mogao izkazati nikakova pravna naslova, grubo povriedilo svoju uredovnu dužnost prama jasnom propisu §-a 72. i 73. ministarske naredbe od 23. srpnja 1854.

S toga se mora u načelu držati, da je gruntovni unos na posjedovnici A. grunt. nap. br. 67 obć. R. krivnjom lokalizujućeg povjerenstva pogriešan.

Prema osudi prve molbe imao bi se zemljištnik br. 67 obć. R. tako izpraviti, da se ondje unešene nekretnine od imena tuženika upišu na ime ostavine Petra Š. očevidno radi toga, da bi se iste nekretnine mogle putem ostavinske razprave iza Petra Š. na temelju uručbene izprave upisati na ime njegovih zakonitih nasljednika. Nu pošto je Petar Š. umro prije 1. svibnja 1853., iza kojega nema mjesta ostavinskoj razpravi po propisu previšnjeg patenta od 9. kolovoza 1854. o sudbenom postupku u neparbenih pravnih poslovih (čl. XII. točka 5. previšnjeg patenta od 29. studenoga 1852.), to se prema propisom §-a 73. i 75. min. naredbe od 23. srpnja 1854. ne može ostavina prije 1. svibnja 1853. umrloga Petra Š. unesti kao posjednica nekretnina u grunt. nap. br. 67 obć. R., nego bi to morali biti njegovi zakoniti nasljednici, kao suposjednici u neopredieljenih djelovih".

U svom previdu izpraviše tužitelji tužbeni petit onamo, da se nekretnine, upisane na Janka B., upišu — ne kao što su prvobitno tražili — na ostavinu pok. Petra Š, nego na ostavinu medjutim umrle Bare Š. udate H. u $^1/_3$ i na Anu Š. udatu Sk. u $^1/_3$ (Treća kći nije se pridružila tužiteljem).

Kr. stol sedmorice osudom od 30. studenoga 1893. br. 3280 gr., uvaživši zamoljeni u previdu izpravak, preinačio je obje nižje osude i sudio, da se uparničene nekretnine upišu na ostavinu Bare Š. $^1/_3$ i na Anu Š. $^1/_3$.

U razlozih veli kr. stol sedmorice:

„Nasljednici Petra Š. nisu mogli prije smrti materine ništa tražiti, jer je njoj pripadalo uživanje ciele ostavštine po zak. čl. VIII. od g. 1840., s toga nema govora o kakvoj zastari tužbenog prava ili dosjelosti. S toga po zakonu nasljednom pripada djeci ostavština očeva na jednake dielove.

Pošto je Petar Š. preminuo prije krieposti gradjanskoga zakona i pošto se supruga tuženikova kao treća kći nije pridružila tužiteljem, nije se mogao odrediti izpravak na ime ostavine Petra S., kao što je to sud prve molbe rekao, ali ni tužitelji sasvim odbiti po mnienju banskoga stola,

Digitized by Google

samo za to, što petit ne odgovara zakonskom propisu, nego je valjalo odrediti izpravak petita.

Nu pošto su tužitelji u previdu zamolili taj izpravak i budući je Bara H. medjutim preminula, uvažuje se previd tužitelja i odredjuje se izpravak uz preinačenje nižih osuda, kao što je rečeno u dispozitivnom dielu ove vrhovne osude". *M. H.*

Ustupovnik ne može ustupljenu mu erarsku (poreznu) tražbinu neposredno ovrhom — poput ustupnika erara — utjerati.
K tumačenju §-a 438. i 441. gr. p. p. i §-a 5. ovršne novele.

U ovršnom predmetu Jure K. iz O. kao ustupovnika kr. financijalnog erara proti kućnim zadrugam F. br. 3, 4 i 5 iz O. radi 337 for. 54 nč. odobrio je kr. kot. sud u V. odlukom od 9. svibnja 1894. br. 2416 gr. dražbeni čin od 7. svibnja 1894. vrhu izvedene ovršne dražbe protivničkih nekretnina grunt. ul. br. 38, 39, 40 i 104 porezne obćine O., te je kr. banski stol rješitbom od 27. lipnja 1894. broj 14019 napadnutu prvosudnu odluku potvrdio.

Povodom izvanrednoga previdnoga utoka naknadno u gruntovnicu unešenog ovlaštenika zadruge F. br. 4. iz O. izdao je dne 27. listopada 1894. pod brojem 3314 kr. stol sedmorice sliedeću vrhovnu rješitbu:

. . .„Vidiv, da ovrhovoditelj Juro K. ustupnicom od 12. listopada 1893., kojom mu je kr. financijalno ravnateljstvo u O. odstupilo u ime kr. financijalnog erara temeljem izkaza obćinskoga poglavarstva u S. od 2. prosinca 1892. pravom zaloga na prije spomenutih zadružnih nekretninah osiguranu tražbinu kr. financijalnog erara na poreznih zaostatcih u iznosu od 336 for. 54 nč. spp., nije izkazao po §-u 438. i 441. gr. p. p. i §-u 5. ovršne novele pravo vodjenja ovrhe; jer kr. financijalnom eraru temeljem izkaza nadležnih oblasti o poreznih zaostatcih i pristojbah pripadajuće ovršno pravo ne ovlašćuje ovrhovoditelja kao ustupovnika voditi ovrhu, sve kad bi i predležala po §-u 77. zak. čl. XLIV. od god. 1883. propisana dozvola nadležnog upravnog odbora za vodjenje realne ovrhe, budući da takova erarska tražbina, čim je namirena, prestaje biti poreznom tražbinom, po čemu ustupovnik glede takove ustupljene tražbine ima istom nastupiti proti ustupljenomu dužniku redoviti put gradj. pravde, ter izhoditi ovršivu sudbenu presudu, što ovrhovoditelj u nazočnom slučaju učinio nije.

obnašao povodom izvanrednoga previdnoga utoka M. i F. T-ć po §-u 343. gr. p. p. ukinuti kao ništetne obje odluke nižih sudova sa činom dražbe od 7. svibnja 1894. i zajedno sa ovršnu dražbu rečenih ne-

Digitized by Google

kretnina dozvoljujućom prvosudnom odlukom od 5. veljače 1894. br. 555, ter ovrhovoditelja Juru K. sa zahtjevom njegove zapisničke dražbene molbe de praes. 29. siečnja 1894. broj 555. odputiti, a pošto ne predleže uvjeti §-a 316. i 342. gr. p. p. u pogledu naknade štete ništa odrediti".

—a—

Cin dražbe nepokretnina jest ništetan, ne bude li oglas o dražbi na sudnici pribijen 3 mjeseca prije dana dražbe.
K tumačenju §-a 12. ovršne novele.

U ovršnom predmetu srbskih narodnih fondova u K. proti zadruzi P. iz K. po kuće gospodaru Petru P. radi 100 for. spp. odobrio je kr. kot. sud u Z. odlukom od 3. kolovoza 1894. br. 13211 čin ovršne dražbe nekretnina ovršenice zadruge P. gruntovnog uložka br. 62. obćine K.;

a kr. banski stol povodom utoka zadruge P. riešenjem od 27. rujna 1894. br. 21257 uz odpućenje utoka prvosudnu odluku potvrdio; izdao je kr. stol sedmorice dne 6. prosinca 1894. pod brojem 4415 sliedeću vrhovnu rješitbu:

„Uvaživ, da je oglas o dražbi nepokretnina zadruge P. kuće br. 64. iz K. po glasu uredovne potvrde pribijen na sudnicu dana 7. svibnja 1894., dočim je dražba obdržavana dana 31. srpnja 1894.;

uvaživ, da prema tomu od dana oglasa do dana dražbe nije minuo zakoniti rok od 3 mjeseca,

obnašao je, davši mjesta izvanrednom previdnom utoku ovršeničke zadruge, obje niže odluke skupa sa dražbenim činom od 31. srpnja 1894. ukinuti i prvom sudu naložiti, neka za obavu dražbe novi rok odredi i dalje po zakonu postupa". —a—

B. Kazneno.

Za učin pronevjerenja nije dosta, da se stvar nalazi u posjedu onoga, koji ju zadrži ili prisvoji, već valja da mu je ***povjerena;*** *a povjerena mu je onda, kada je posjednik do nje došao pravnim poslom, po kojem ili ju mora vratiti ili prema ugovoru inače s njom udesiti.*

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 15. prosinca 1894. br. 4434.)

Kr. kotarski sud u O. osudio je osudom od 5. rujna 1894. br. 1498 Mustafu T. iz S. u Bosni radi prekršaja pronevjerenja, označenoga u §-u 461. k. z, počinjena time, što je dne 5. rujna 1894. od predane mu po Jerku G. kupovnine od 3 for. 50 nč. za dvie mjere kukuruza vriedne 2 for. 22 nč. zadržao si nepovlastno 1 for. na štetu Jerka G., po §-u 460. k. z. na kazan zatvora od 4 dana.

Digitized by Google

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. drž. nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave, davši mjesta žalbi ništovnoj kr. drž. nadodvjetničtva po §-u 286. II. k. p. izreći: da je osudom kr. kot. suda u O. od 5. rujna 1894. br. 1498 zakon u §-u 183. i 461. k. z. povriedjen, ter osudu tu ukinuti i odrediti, da kotarski sud iznova stvar razpravi.

Razlozi: Pravomoćnom osudom kr. kot. suda u O. od 5. rujna 1894. br. 1498 proglašen je Mustafa T. iz S. u Bosni krivim prekršaja pronevjerenja § 461. k. z., počinjena time, „što je dne 5. rujna 1894. od predane mu po Jerku G. kupovnine od 3 for. 50 nč. za dvie mjere kukuruza vriedne 2 for. 22 nč. zadržao si nepovlastno 1 for. na štetu Jerka G.“ i osudjen je po §-u 460. k. z. uporabom §-a 266. k. z. na kazan zatvora od 4 dana. Kotarski sud uzima ustanovljenim, da su Jerko G, Valentin G. i Ivan G. kupili od Mustafe T. 3 mjere kukuruza, mjeru po 1 for. 11 nč., da je Jerko G. za svu trojicu za namirenje kupovnine predao Mustafi T. 3 for. 50 nč. misleći, da Ivan G. nije svoju mjeru platio; uzima nadalje ustanovljenim, da je Ivan G. doista za svoju mjeru Mustafi T. platio 1 for. 11 nč., da Mustafa T. nije htjeo od predanih mu po Jerku G. 3 for. 50 nč. vratiti suviše uplaćen iznos od 1 for. 28 nč., nego mu samo vratio 28 nč., i tako si nepovlastno pridržao iznos od 1 for.

Za učin pronevjerenja u smislu §-a 181., 183. i 461. k. z. traži se, da tko zadrži ili prisvoji stvar, koja mu je povjerena. Nije dakle dosta, da se stvar nalazi u njegovom posjedu, nego treba da mu je povjerena, a povjerena je stvar onda, kada je držalac do nje došao pravnim poslom, po kojem ili ju mora vratiti il prema ugovoru inače š njom udesiti.

Prema onom, što je kotarski sud ustanovljenim uzeo, ne može se smatrati, da je novac, što ga je Jerko G. u ime kupovnine za kukuruz Mustafi T. predao ovomu povjeren, te po tome neima u inkriminiranom činu učina pronevjerenja, pa je osudom kr. kot. suda u O. od 5. rujna 1894. br. 1498 zakon u §-u 183. i 461 k. z. povriedjen.

Činjenice, koje su odlučne za prosudjenje, da li u postupku Mustafe T. ima učina drugoga kojega po kaznenom zakonu kažnjivog čina, a naročito prevare (§ 197., 201. sl. c) i 461. k. z.), nije kotarski sud uglavio.

S tih razloga valja povodom po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona podnešene žaobe ništovne suditi, kako je navedeno u dispozitivnom dielu ove vrhovne osude.

K tumačenju § a 488. k. z.

(Zalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 15. prosinca 1894. br. 4326.)

Kr. kotarski sud u K. osudio je osudom od 7. rujna 1894. br. 1016 Ignjata B. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označenog u §-u 488. k. z.

Digitized by Google

a počinjenoga time, što je dne 21. srpnja 1894. kod kr. kot. oblasti u K. u zapisniku priobćio stvari izmišljene o Emanuelu S., da je ovaj kao rabin i ujedno voditelj matičnih knjiga uzkratio sastaviti izkaz rodjene djece za uškolovanje, zahtjevan po obćini Kl. I. i tim ga lažljivo okrivio nepoštenim činom, koji ga može poniziti u očijuh javnoga mnienja sbog neovršenja njegovih uredovnih dužnostih, po §-u 493. k. z. s obzirom na § 266. k. z. na zatvor od 14 dana.

Osudom kr. sudbenoga stola u B. od 28. rujna 1894. broj 5822 zabačen je priziv okrivljenoga Ignata B.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §-u 286. st. II. k. p. izreći, da je osudami kr. kotarskoga suda u K. od 7. rujna 1894. broj 1016 kz. i kr. sudbenoga stola u B. kao suda prizivnoga od 28. rujna 1894. br. 5822 povriedjen zakon u §-u 488. k. z., — ter poradi toga po §-u 286 st. II. i §-u 434. k. p. ukinuti prenavedene osude, te okrivljenika Ignjata B. po §-u 250. t 3. k. p. odriešiti od obtužbe glede u grieh mu upisanoga prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označenoga u §-u 488. k. z. a počinjenog navodno time, što je dne 21. srpnja 1894. kod kr. kotarske oblasti u K. u zapisniku priobćio stvari izmišljene o Emanuelu S., da je ovaj kao rabin i ujedno voditelj matičnih knjiga uzkratio sastaviti izkaz rodjene djece, za uškolovanje, zahtjevan po obćini Kl. I. i tim ga lažljivo okrivio nepoštenim činom, koji ga može poniziti u očijuh javnoga mnienja sbog neovršenja njegovih uredovnih dužnostih.

Razlozi: Ignac B. poglavar izraelitičke bogoštovne obćine u K. dao je dne 21. srpnja 1894. kod kr. kot. oblasti u K. na zapisnik sliedeću molbu: „Prema rješitbi slavnoiste od 21. srpnja 1894. br. 4506 imade rabin S. voditi matice. Obćina Kl. I. dopisom od 19. srpnja 1894. br. 2656 traži izkaz rodjene djece za uškolovanje. Rabin S. uzkraćuje se taj izkaz sastaviti. — Molim posredovanje sl. kr. kot. oblasti". Na tužbu rabina Emanuela S., da ga je tim Ignac B. u poštenju uvriedio, proglašen je Ignac B. osudom kr. kot. suda u K. od 7. rujna 1894. broj 1016 krivim prekršaja suprot sigurnosti poštenja § 488 k. z, počinjena time, „što je dne 21. srpnja 1894. kod kr. kot. oblasti u K. u zapisniku priobćio stvari o Emanuelu S., da je ovaj kao rabin i ujedno voditelj matičnih knjiga uzkratio sastaviti izkaz redjene djece za uškolavanje, zahtjevan po obćini Kl. I. i tim ga lažljivo okrivio nepoštenim činom, koji ga može poniziti u u očijuh javnoga mnienja sbog nevršenja njegovih uredovnih dužnostih" — i osudjen je po §-u 493. k. z. obzirom na § 266. k. z. na zatvor od 14 dana. Osudom kr. sudbenoga stola u B. od 28. rujna 1894 br. 5822 zabačen je priziv okrivljenoga Ignaca B.

Digitized by Google

Krivcem uvrede poštenja čini se po §-u 488. k. z. onaj, koji koga, priobćujuć stvari izmišljene i izopačene, lažljivo okrivi kojim stanovitim nepoštenim ili takovim nećudorednim činom, koji ga može budi ponizit, budi omrazit u očijuh javnoga mnienja. Što je nepošten ili nećudoredan čin, nije u §-u 488. k. z. naročito naznačeno, pa se s toga mora držati onaj čin nepoštenim, koji se po obćem nazoru nepoštenim smatra; koji potiče iz nepoštenih pobuda, koji ide za nepoštenim ciljem itd., a nećudorednim onaj, koji je nemoralan, koji se protivi obćim moralnim načelom.

Kada bi bila istina, da se je rabin S. kratio obćinskomu poglavarstvu izdati traženi izkaz, to bi on tim doduše radio bio proti svojim dužnostim kao voditelj matrikula, nu nebi bio počinio nepošten ni nemoralan čin. O takovom bi moglo biti u onom slučaju govora, da je uzkraćenje poteklo iz nepoštenih ili nemoralnih motiva. Pošto pak Ignac B. nije naveo, da je s kojega od takovih motiva rabin S. uzkratio sastaviti traženi izkaz, nije on Emanuela S. ni okrivio kojim nepoštenim ili nećudorednim činom.

Prijava, što ju je Ignac B. učinio kod kot. oblasti proti rabinu Emanuelu S., ne sadržaje dakle uvriede poštenja po §-u 488. k. z., a ni drugi koji po kaznenom zakonu kažnjivi čin. S tih razloga valja povodom žalbe ništovne kr. drž. nadodvjetničtva, uložene na obranu zakona po §-u 286. st. II. k. p. izreći, da je osudami kr. kot. suda u K od 7. rujna 1894. br. 1016 kz. i kr. sudbenoga stola u B. kao suda prizivnoga od 28. rujna 1894. broj 5822 povriedjen zakon u §-u 488. k. z. — ter poradi toga po §-u 286. st. II. i §-u 434 k. p. ukinuti prenavedene osude, ter okrivljenika Ignaca B. po §-u 250. točka 3. k. p. odriešiti od obtužbe glede u grieh mu upisanoga prekršaja suprot sigurnosti poštenje, označenoga u §-u 488. k. z., jer ne predleži objektivni učin kažnjivoga čina, koji se okrivljeniku u grieh upisuje.

---

1. Prekršaj kradje, počinjene po kćeri na štetu otca si, s kojim zajedno živi, ima se progoniti po §-u 463. k. z. samo na zahtjev otca kao glave porodice.

2. Kada nedorasla osoba počini kažnjivo djelo, koje je samo prekršaj, ne podpada ono presudjenju kaznenoga suda, nego se ima po §-u 269. sl. b) i po §-u 273. k. z. prepustiti domaćem kažnjenju.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 15. prosinca 1894. br. 4435.)

Kr. kotarski sud u sv. I. osudio je osudom od 14. rujna 1894. br. 553 M. K. 12 godina staru radi prekršaja suprot javnoj ćudorednosti, označena u §-u 525. k. z, počinjena time, što si je dana 3. svibnja 1894. bez znanja i privole svoga otca J K. kao posjednika a svoje koristi radi

Digitized by Google

prisvojila novčarku s gotovinom od 19 for. 23 nč po §-u 525. k. z. na zatvor od 2 dana.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. drž nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §-u 286. st. II. k. p. izreći, da je osudom kr. kot. suda u sv. I. od 4. rujna 1894 br. 553. k. z. — u koliko se ta osuda odnosi na okrivljenu M. K., — povriedjen zakon u §-u 273. k. z., pa s toga prenavedenu osudu u dielu, odnosećem se na M K., ukinuti kao ništetnu ter postupajućem u prvoj molbi sudu naložiti, da glede rečene okrivljenice postupa po §-u 273. k. z.

Razlozi: Osudom kr. kotarskog suda u sv. I. od 4. rujna 1894. br 553 kz. proglašena je M. K., 12 god. stara, krivom prekršaja suprot javnoj ćudorednosti § 525. k. z., počinjenoga time „što si je dana 3. svibnja 1894. bez znanja i privoljenja svojega otca J. K. kao posjednika, a svoje koristi radi prisvojila novčarku sa gotovinom od 19 for. 23 nč.“ — i osudjena na zatvor od 2 dana.

Čin, kako ga je kotarski sud ustanovljenim uzeo, jest po sebi prekršaj kradje § 460. k. z., koji bi se obzirom na to, da je kradja počinjena po kćeri na štetu otca si, imao kazniti po §-u 463. k. z., al i to samo na zahtjev Josipa K. kao glave porodice.

Osim toga, što je kotarski sud protivno zakonu poveo kazneni postupak proti M. K. na prijavu oružničke postaje, a ne na zahtjev privatnoga tužitelja J. K. (§ 463. k. z. i § 390. sl. c] i 394. k. p.), jest osudom kr. kot. suda u sv. I. od 4. rujna 1894. broj 553 povriedjen zakon i u §-u 273 k. z.

M. K., kojoj je tek 12 godina, ima se po §-u 237. k. z. smatrati nedoraslom, te pošto je učinila kažnjivo djelo, koje je samo prekršaj, ne podpada ono presudjenju kaznenoga suda, nego se ima po §-u 269. sl. b) i 273. k. z prepustiti domaćem kažnjenju.

U tom stanju stvari valja povodom žalbe ništovne kr. drž. nadodvjetničta, uložene na obranu zakona, po §-u 286. st. II. k. p. izreći, da je odsudom kr. kot. suda u sv. I. od 4. rujna 1894. br. 553. k. z. — u koliko se ta osuda odnosi na okrivljenu M. K., — povriedjen zakon u §-u 273. k. z, pa s toga prenavedenu osudu u dielu, odnosećem se na M. K., ukinuti kao ništetnu ter postupajućem u prvoj molbi sudu naložiti, da glede rečene okrivljenice postupa po §-u 273. k. z.

Digitized by Google

C. Mjenbeno-trgovačko.

Kakav postupak imade se obdržavati kod pljenitbe takovih tražbina ovršenikovih, koje se izkazuju trgovačkom knjigom, ili glede kojih ne obstoji zadužnica?

K tumačenju §-a 304. trg. zakona i §-a 473—478. gr. p. p.

U ovršnom predmetu I. W. i dr. proti P. V. radi 180 for. i 250 for. spp. odobrio je kr. sudbeni stol u Z. odlukom od 22. kolovoza 1893. br. 11617 gr. u riešenju izvješća sudbenog izaslanika ob obavljenoj ovršnoj prodaji ovršenikovih knjižnih tražbina čin dražbe, a kr. banski stol povodom ništovne žalbe i utoka odvjetnika K., kao zastupnika i medjutomnog upravitelja stečajnine P. V. odlukom od 13. prosinca 1893. br. 25424 ukinuo je odluku prvoga suda sa činom dražbe, kao i čin plienitbe, ter kr. sudbenomu stolu naložio, da plienitbu na novo i po zakonu obaviti dade, pa da zatim dalje po zakonu postupa.

U tom predmetu izdao je kr. stol sedmorice dne 20. listopada 1894. pod brojem 1423 sliedeću vrhovnu rješitbu:

„Uvaživ, da su za sudbenu pljenitbu privatnih tražbina obtuženikovih, koje su u njegovom posjedu, mjerodavne ustanove §-a 478., 473. do 477. gr. p. p., makar one i bile tako zvane knjižne tražbine t. j. takove, koje proizlaze iz trgovačkoga posla ovršenikovog, i koje su unešene u njegovu trgovačku knjigu (§ 301. i 304. trg. zakona);

uvaživ, da je po propisih gradj. parb. postupnika ovršno pravo zaloga na tražbinu ovršenika osnovano, kada sudbeni izaslanik ili oduzme ovršeniku obveznicu ili pak na istoj zabilježi predatbu, dočim propis §-a 475. gr. p. p., po kojem ima sud o dozvoljenoj plienitbi obaviestiti dužnika ovršenikovoga, — ima tu svrhu, da se kao i po §-u 1395. i 1396. o. g. z. dužnik ovršenika obaviesti ob učinjenoj predatbi ili plienitbi za to, da ovaj svojem vjerovniku tražbine izplatiti ne može;

uvaživ, da se ovakav postupak ima obdržavati i kod pljenitbe takovih tražbina ovršenika, glede kojih ne obstoji zadužnica, ili koje se izkazuju trgovačkom knjigom; nu da je u takovom slučaju još od veće nužde, da se dužnik ovršenikov obaviesti, da će se svojedobno realiziranje sudbenog zaloga putem prodaje osigurati;

vidiv, da je glasom plienitbenoga zapisnika primlj. 27. lipnja 1893. broj 9195 sudbeni izaslanik po uputi odluka od 16. lipnja 1893. br. 8517 i 8518 pljenitbu ovršenikovih tražbina preduzeo zabilježenjem pljenitbe na ovršenikove knjige a, b, c, koje knjige su kod ovoga ostavljene;

uvaživ, da je tim pljenitba dotično sudbeni zalog na tražbine napram ovršeniku P. V. osnovan; no da sud nije udovoljio propisu §-a 475. g. p. p. jer nije o plienitbi dužnike ovršenikove obaviestio;

Digitized by Google

uvaživ, da sud prije toga nije mogao odrediti prodaje zaplienjenih tražbina, a to tim manje, što je glasom pljenitbenoga zapisnika zaplienjeno tražbina proti raznim dužnikom do ukupnog iznosa od 14.392 for. 69 nč., od kojih se prigodom dražbe nije moglo znati, nisu li se ovi medjutim sa ovršenikom izravnali, koja okolnost na samu dražbu štetno djelovati može, ter što strankam prosto stoji tražiti dražbu i pojedinih ili njekojih zaplienjenih tražbina;

uvaživ, da je i prigodom dne 17. kolovoza 1893. obdržavane dražbe prodano raznih, u knjigah ovršenika a), b) i c) unešenih tražbina u ukupnom iznosu od 14.392 for. 69 nč., ne uzev obzir na popis dužnika, sadržan u dražbenoj molbi primlj. 17. srpnja 1893. br. 10076 i bez naznake dužnikâ ovršenikovih;

vidiv, da su tim u pogledu prodaje povriedjeni propisi gradj. parb. postupnika, i da sud u pogledu pljenitbe nije izpunio sve propise citiranog zakona;

obnašao je kr. stol sedmorice usljed previdnog utoka ovrhovoditelja I. W-a i dr. napadnutu rješitbu banskoga stola u onom dielu, u kojem se ukida odluka prvoga suda od 22. kolovoza 1893. broj 11617 dražbu odobravajuća zajedno sa činom dražbe, p o t v r d i t i tim, da se i odluka od 18. srpnja 1893. br. 10.076 dražbu dozvoljavajuća ukida; — u onom pako dielu, kojim se i čin pljenitbe ukida, ter prvom sudu nalaže, da pljenitbu na novo po zakonu obovi i dalje postupa, p r e i n a č i t i, ter prvom sudu naložiti, da po propisu zakona o pljenitbi obaviesti dužnike ovršenika P. V., naznačene u dražbenoj molbi primlj. 17. srpnja 1893. broj 10076, ter da istom nakon toga spomenutu dražbenu molbu po propisu zakona rieši."

Da se izcrpi pitanje o načinu pljenitbenog postupka knjižnih trgovačkih tražbina navesti nam je još sliedeći slučaj.

U ovršnom predmetu I. G. K-a., trgovca u Beču proti A. B-u. radi 1674 for. 70 nč. spp. dozvolio je kr. kot. sud u O. odlukom od 16. rujna 1893 br. 14447 ovršnu dražbu zaplienjenih knjižnih tražbina ovršenikovih.

Povodom utoka ovršenika izdao je kr. b a n s k i s t o l dne 22. prosinca 1893. br. 27657 sljedeću rješitbu:

Vidiv, da se po §-u 304 trg. zak. pri tražbinah, osnivajućih se na trgovačkih knjigah, stiče pravo zaloga, kada se izvadak iz knjige, providjen založnom izjavom, predade vjerovniku i samo založenje u trgovačkoj knjizi zabilježi pri tražbini, danoj u zalog,

vidiv, da ovrhovoditelj nije ovršno-dražbenoj molbi priložio takav izvadak iz knjiga ovršenika, providjen založnom zaporkom suda, koji je nuždan da prileži kod dražbe tim više, što se takov izvadak predati ima kupcu, koji će upitne tražbine dostati, da ih realizovati može,

Digitized by Google

obnašao povodom utoka A. B-a. napadnutu odluku kr. kot. suda u O. od 15. studenoga 1893. broj 2447 preinačiti, ter ovrhomolitelja I. G. K. s njegovom ovršno-dražbenom molbom de praes. 20. lipnja 1893. broj 9508 gr. — odnosno de praes. 13. rujna 1893. broj 14447 odbiti."

Poslie toga zamolio je ovrhovoditelj I. G. K. iznovičnu ovršnu plienitbu i dražbu ovršenikovih u molbi navedenih knjižnih tražbina; ali je prvi sud odlukom od 14. travnja 1894. broj 5727 gr. odbio tu molbu, jer nije bila instruirana, kako se to navodno netom navedenom rješitbom banskoga stola od 22. prosinca 1893. br. 27657 zahtjeva, pošto da ovrhovoditelj nije priložio izvadak iz knjige ovršenika, providjen založnom zaporkom suda.

Kr. banski stol izdao je na to dne 26. svibnja 1894. pod br. 12060 sliedeću rješitbu:

„Vidiv, da je u molbi de praes. 7. travnja 1894. broj 5727 ovrhovoditelj izrekom zatražio ovršnu plienitbu u istoj molbi navedenih knjižnih tražbina u smislu §-a 304. trg. zakona, u kojem smislu nije bila obavljena ovrha glasom zapisnika od 12. studenoga 1892. br. 14639., pa da je s toga imao taj sud odrediti obavu plienitbe po gore navedenom zakonskom propisu, t. j. izaslati sudbenog izaslanika sa trgovačkim vještakom, da načini izvadak iz trgovačke glavne knjige ovršenika o svih tražbinah, navedenih u plienitbenom zapisniku od 12. studenoga 1892. br. 14639, glede kojih je već plienitbena zaporka u samoj trgovačkoj knjizi ovršenika zabilježena, te da odnosni izvadak priloži plienitbenom zapisniku, pa da za tim razpiše ovršnu dražbu istih tražbina po propisu zakona,

obnašao je povodom utoka I. G. K napadnutu odluku kr. kot. suda u O. od 14. listopada 1894. br. 5727 preinačiti, te dozvoliti, da se plienitba u ovršnoj molbi de praes. 7. travnja 1894. br. 5727 naznačenih tražbina obavi po propisu §-a 304. trg. zakona, odnosno da se ona obavljena glede istih tražbina u zapisniku od 12. studenoga 1892. broj 14639 popuni po smislu prenavedena propisa § 304. trgovačkog zakona, pa da se zatim razpiše dražba istih tražbina po propisu §-a 478. gr. p. p., koja se ima i u službenih novinah jedan put proglasiti".

Proti ovoj rješitbi poslužio se je previdnim utokom samo ovršenik A. B., ter je povodom istog kr. stol sedmorice dne 20. listopada 1894. broj 3779. izdao slično obrazloženu vrhovnu rješitbu poput one pod brojem 1423, koju smo gore diljem saobćili; ali se u ovom predmetu izdanoj rješitbi nalazi još i ta stavka:

... „Vidiv, da je tim (naime zabilježenjem plienitbe u ovršenikovoj knjizi) plienitba dotično sudbeni zalog na tražbine napram ovršeniku A. B. osnovan, pa da stoga nije bilo od potrebe kod provadjanja ove plienitbe provesti još poseban postupak, normiran u §-u 304. trg. zakona, kako se to rekuriranom odlukom

Digitized by Google

banskoga stola zahtjeva; nu vidiv, da se je proti bansko-stolnoj rješitbi poslužio previdnim utokom samo ovršenik A. B., pa da se prema tomu na štetu njegovu ova rješitba preinačiti ne može u korist ovrhovoditelja, koji se je sa rečenom rješitbom zadovoljio,

obnašao previdni utok ovršenika A. B. odputiti". —*a*—

Iz upravne prakse.

Političke oblasti nisu zvane otvarati puteve u privatne svrhe preko tudjeg zemljišta u svrhu dovoza i izvoza poljskih proizvoda. — § 24. šumskog zakona od 3. prosinca 1852. je iznimna ustanova, koja valja za slučaj u njoj naveden.

Na molbu Jure M. k. br. 7 iz K., da mu se na njegovu oranicu „Zasad" zvanu otvori put preko oranice zadruge N. k. br. 8 iz K., istog imena, — koji kod nadležnog suda svojim zahtjevom uspio nije — preduzela je kr. kot. oblast u S. dne 10. veljače 1893. očevid na licu mjesta i nakon ustanovljenja, da doista molitelj nema pristupa do svoje oranice, izdala je 14. ožujka 1893. br. 2281 odluku:

da se imade Juri M. k. br. 7 iz K. na njegovu oranicu „Zasad" zvanu grunt. čest. br. 1144/2 odgovarajuću kat. čestici br. 600/2 otvoriti put počam od oranice grunt. čest. br. 1038/2 kat. čestica 607/2 (prije vinograd) preko oranice zadruge N. k. br. 8 iz K. zvane „Zasad" upisane u grunt. nap. br. 79 općine S. grunt. broj 1148 odgovarajući kat. br. 599 u duljini od 13·7 hvati, u širini 1·5 hvati, a u površini 28□° ovaj put da se imade polag po zemljomjeru V. napravljenog nacrta gruntovno uknjižiti na parceli br. 1148 grunt. nap. br. 79 općine S., kao teret služnosti prava puta ili pješice, goniti živinu i voziti se u kolih.

U ime naknade pako za taj put od 28□° imade Jura M. uplatiti zadruzi N. k. br. 8 iz K. svotu od 14 for. u roku od 14 dana nakon pravomoćnosti odluke.

Trošak očevida obredjen je na 22 for. 36 nč., koje imade nositi molitelj Jura M.

Razlozi: Put na oranicu „Zasad" Jure M. preko oranice „Zasad" zadruge N. morao se je otvoriti s razloga toga, što je u prisuću obih stranaka povjerenstveno dne 10. veljače 1893. po kot. oblasti ustanovljeno, da Juro M. na tu svoju oranicu od nikuda ne može doći sa svoga zemljišta. Put se je taj morao otvoriti upravo preko zemljišta zadruge N. k. br. 8 iz K. s razloga toga, što je najprikladniji, a i najkraći pravac, kojim Jura M. može sa jednog svog zemljišta na drugo doći.

Ovo pravo služnosti puta imade se gruntovno uknjižiti s razloga toga, što stranke radi tog prolaza živu u vječitoj svadji, te što su se tužbami

Digitized by Google

o pravu priznanja prava vlastničtva i tužbami o smetanju posjeda u velike troškove bacile i materijalno nazadovale te što će gruntovnom uknjižbom medju istimi jednom za uviek taj priepor prestati.

Naknada sa 14 for. dopitala se je zadruzi N. za ustupljeno zemljište za put Jure M. na temelju prociene obavljene po zaprisegnutih i po strankah izabranih procieniteljih Josipu K. i Mati M.

Trošak postupni obredjen je na teret Jure M. s razloga toga, što je put otvoren u njegovom interesu.

Povodom utoka Marka N. kao kuće gospodara zadruge N. k. br. 8 iz K. proti cielom sadržaju ove odluke, a Jure M. u pogledu nošenja trošova, odlučila je kr. županijska oblast u Z. rješitbom od 19. travnja 1894. broj 6417 sliedeće:

Napadnuta odluka, u koliko se tiče samog otvorenja puta potvrdjuje se tom preinakom, da će Juro M. za budućnost imati jedino pravo provoza i prohoda za obradjivanje svoje oranice parc. br. 1144/2 top. čestice 600/2, te nadalje pravo provoza za izvoz usjeva i to samo za vrieme obradjivanja, odnosno žetve, a ne pako tekom ciele godine, dočim mu pravo progona blaga ne stoji, nadalje se potvrdjuje odluka u onom dielu, u kojem se nalaže Juri M., u čijem je interesu put otvoren, da imade nositi postupni trošak od 22 for. 36 nč.; ukida se pako odluka, u koliko se tiče gruntovne uknjižbe puta.

Razlozi: § 24. šumskog zakona naročito veli, da je svaki vlastnik zemljišta dužan dopustiti, da se preko njegove zemlje iznese (naravski u slučaju potrebe i izvoza) proizvodi šumski, koje ili nije moguće ili je moguće samo sa neizmjernim troškom na drugi način iz šume iznieti. Naravski, da se mora eventualno i pristup u šumu dozvoliti, Za tu uporabu imade se stalno ustanovljena odšteta platiti, a nadalje je dužan iznositelj nadoknaditi svaki put i poljsku štetu.

Ova ustanova nedvojbeno jest učinjena iz javnog interesa, da se u obće omogući koristonosno izcrpiti narodni imetak, a tim, da se i digne koli porezna snaga naroda, toli i dohodak države. Podjedno je tim uzet i obzir na gospodarski interes, koji bi vrlo štetovao, da šume ili šumski proizvodi propadaju, jer im manjka izvoz ili jer je isti prevelikim troškom skopčan, pa je uslied toga svaka konkurencija izključena. Glede poljskih proizvoda postoje pako nedvojbeno isti obziri javnog interesa, kao i glede šumskih, jer bi za slučaj onemogućenog izvoza morali usjevi propasti, tim bi materijalno štetovao dotični vlastnik, gospodarski bi i nazadovao, a i sama država bi štetovala, jer bi se umanjila porezna snaga žitelja, a morao bi se odpisivati porez na slične zemlje, koje uslied manjkavog izvoza nebi ništa nosile, tim bi pako i direktno štetovala u dohodku. Opravdano je dakle posve, akoprem ne ima izrične zakonske ustanove glede poljskih

Digitized by Google

proizvoda, da se § 24. šumskog zakona per analogiam i na poljske proizvode protegne.

Nu ne može se tako protegnuti, da se stalan put za cielu godinu na vječna vremena otvori, pa ta služnost puta i gruntovno uknjiži iz razloga, jer upravne oblasti u obće nisu vlastne stvarati stalne služnosti, već samo privremeno i to iz javnih i gospodarskih interesa prema ustanovam § a 24. šum. zakona samo za slučaj potrebe za izvoz i obradjivanje, nipošto pako za stalno uživanje.

Prema tomu dakle to pravo samo dotle stoji,, dok je i potreba, što kod uknjižene služnosti nebi slučaj bio, a nadalje može se to samo tako učiniti, da se najmanja šteta počini.

Progon blaga pako, uzmimo na pašu, kadar je nanieti takovu štetu, da se ista ni iz javnih ni iz gospodarstvenih obzira opravdati dala nebi. Uknjižba toga prava provoza ne može se odrediti, jer upravne oblasti nisu vlastne iz gospodarski i inih obzira privremenimi odredbami gruntovno stanje mienjati, izuzam možda zadruge, — pa nebi gruntovne oblasti takovu odredbu ni provele.

Potreba samog otvorenja puta za provoz jest oblastnim očevidom nedvojbeno dokazana, jer glasom zapisnika od 10. veljače 1893. nedvojbeno proizlazi, da Juro M. nikuda izuzam preporne parcele zadruge N. k. br. 8 proći ne može. Juro M. dužan je naravski za uporabu tog puta platiti jedan put za uviek dotičnu po vještacih na od 14 for. ustanovljenu odštetu, a uz to imade nadoknaditi svaku poljsku ili inu štetu, koju bi na usjevih ili inače na tom zemljištu prolazom ili provozom počinio.

Što se tiče odredbe, da je Juro M. dužan nositi sve postupovne troškove, to je ista posve opravdana, jer kako da iste nosi makar i samo u polovici z druga N. u koje interesu nije to otvorenje, već je isto jedino u interesu Jurja M., a pošto to otvorenje istina nije izvlastba, ali izvlastbi sličan odnošaj, to se može i per analogiam upotrebiti ustanova §-a 65. zak. čl. XLI. ex 1891. zajed. ug.-hrv. sabora o izvlastbi, koja naročito veli, da izvlastitelj — u predležećem slučaju Juro M. kao interesent — imade predujmiti i nositi sve troškove nastale tečajem izvlastbenoga postupka.

Uslied daljnjih utoka Jure M. i Marka N. obnašla je kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, odpisom svojim od 9. studenoga 1894. br. 38534 obje odluke nižih oblastih kao n e n a d l e ž n o donesene ukinuti s razloga:

što se ovdje radi o privatno-pravnom prieporu Jure M. proti zadruzi N. radi služnosti kolnoga puta preko zemljišta rečene radruge, a za presudjivanje toga predmeta nadležne su sudbene oblasti, koje su ga kako se vidi iz privitih osuda kr. kot. suda u S. i kr. banskoga stola jur razpravljale i riešile.

S obzirom na drugomolbene razloge dodaje se sliedeće:

Digitized by Google

Kako iz §-a 480. o. g. z. proizlazi, osniva se naslov za služnost na ugovoru, posliednjoj volji, na provorieku uzsliedivšem povodom razdieljenja kojeg zajedničkog zemljišta ili najposlie na zastarjelosti.

Ako dakle unatoč tom pravilu §-a 24. šumskoga zakona od 3. prosinca 1852., odredjuje da je svaki vlastnik zemljišta dužan dopustiti, da se preko njegove zemlje iznose proizvodi šumski, koji se bez nerazmjernog troška ne mogu na drugi način iz šume iznositi, to je ta jedan od takozvanih legalnih servituta utemeljujuća ustanova očito iznimna, koja s obzirom na tu njezinu narav može izključivo valjati samo za slučaj u noj providjeni.

Prema tome je neosnovan nazor te kr. županijske oblasti, da bi se prednapomenuta ustanova mogla putem analogije upotrebiti i u drugih sličnih slučajevih, a naročito u predležećem, gdje no se radi o pitanju: da li se može Juri M. dosuditi služnost puta preko zemljišta Marka N. u svrhu obradjivanja njegove oranice i izvoza ploda bez kojeg od naslova u gore citiranom §-u 480. o. g. z. navedenih. ***Malvić.***

SVAŠTICE.

Novi biljegovni propisi u parbenih stvarih.

(Nastavak.)

Kad se pako sklapa sudbena nagoda o parbenom predmetu, kojega vriednost premašuje 2500 for., plaća se od nagode ona podpuna pristojba, koja i za osude premašujuće vriednost parbenog predmeta od 2500 for., naime $1^1/_{10}\%$ od nagodjene svote (§. 26.)

Ako je predmetom parbe kakova izprava, koja je propisno biljegovana, ili koja je u svrhu odmjerenja pristojbe propisno prijavljena, pa se pred sudom sklopi pravni posao nagodom, to se povrh biljegovine za zapisnik od 50 novč., imade jošte nadopuniti eventualna razlika izmedju podmirene biljegovine na izpravi, te one, koju propisuje ovaj zakonski članak za parbene nagode. N. pr. Predmetom parnice je dug iz zadužnice glaseće na 2200 for. Parbene stranke sklope pred sudom nagodu vrhu toga iznosa, pa se od nagode ima platiti pristojba sa 11 for. Stranke se medjutim izkažu, da je zadužnica providjena po skali II. biljegovkom od 7 for. 50 nvč. U tom slučaju imati će tužitelj podmiriti samo diferenciju od 3 for. 50 novč.

Od nagoda do iznosa od 25 for. pripadajuću biljegovinu dužan je podmiriti u biljegovkah tužitelj, te se ta biljegovina stavlja na zapisnik.

Ako od sklopljene nagodbe pripada veća pristojba od 25 for.; ako se predmet nagodbe polag svote nemože procieniti; ako parbena stranka

Digitized by Google

stavlja glede takovog predmeta zahtjev, od kojeg je jedan dio procieniv, a drugi dio neprocieniv; ako je predmet parnice polag vriednosti neopredieljen, ali procjeniv imućtveno pravni zahtjev; i konačno ako sudbena nagoda sadrži na prenos nepokretnog imetka odnoseću se utanačbu, ili u obće takov pravni posao, od kojega se plaća postotna pristojba: to je u svih netom navedenih slučajevih sud dužan nagodbu u uredovnom prepisu nadležnom kr. poreznom uredu u svrhu odmjerenja pristojbe priobćiti.

U parbenih stvarih, što spadaju pod redoviti postupak, dužan je čuvar parnice paziti na to, da se nastala biljegovina u odgovarajućoj mjeri i na propisni način podmiri. Nadalje dužan je da zabilježi na spisu iznos biljegovke, tko ih je dao, na kakovom naslovu i kojega dana predao, i to biljegovke, koje se imadu u stalnom iznosu pridonieti za izrečenje osuda ili odluka ili vrhu sklopljenih sudbenih nagoda.

Sudbeni činovnik, koji ustanovljene dužnosti kao i u obće skrb oko točnog podmirenja biljega nevrši, odgovoran je imućtveno za štetu, koja njegovim nemarom za erar nastaje.

Ustanove glede biljegovanja osuda prvomolbenih sudova:

a) o tužbah smetanja posjeda (2 for. 50 nč.);

b) o tužbah radi prava prvenstva u stečaju ili kod razdieljenja dražbene kupovnine (2 for. 50 novč.);

c) o valjanosti odkaza najmovnoga ili zakupnoga ugovora (2 fr. 50 n.);

d) o uzazivnih tužbah (2 for. 50 nč.);

e) o likvidacijah kod stečaja za izrečenje osude, ako tražbina nepremašuje 50 for., biljegovina sa 50 novč., a ako premašuje 50 for., biljegovina sa 1 for. 22 novč.; — konačno

f) glede osuda, kad se dosudjuje pravo vlastničtva, uživanja ili porabe na nepokretninu, koja vriedi više od 50 for., i to na temelju takova pravnoga naslova, koji se osniva na kojoj naredbi zakona, različitoj od zakonskoga nasljedstva i ne na stanovitom ugovoru ili oporuki, plaća se po vriednosti pomična pristojba sa 4·3%, — sve te ustanove ostaju i nadalje u krieposti.

U §. 36. zak. čl. XXVI. ex 1894. stoji, da taj zakon stupa u kriepost istodobno sa zak. čl. XVIII. ex 1893.

Po §. 222. zak. čl. XVIII. ex 1893. ovlašten je bio ministar pravosudja u Ugarskoj odrediti, kada zak. članak XVIII. ex 1893. u kriepost stupiti imade, što je i učinio, ustanoviv taj dan prvim studenom 1894.

Zakonski članak XXVI. ex 1894., kojim se preinačuju biljege i pristojbe u sudbenih stvarih, potvrdjen je već 21. srpnja t. g., pa i pravodobno u državnom zakonskom listu proglašen.

Glasom zak. čl. XII. ex 1870., koji o proglašenju zajedničkih hrvatsko-ugarskih zakona glasi, te glasom zak. čl. LXVII. ex 1881. o pre-

Digitized by Google

inaci nekojih paragrafa zak. članka XII. ex 1870. imade se svaki zajednički zakon odmah i u Hrvatskoj i Slavoniji do znanja staviti. No u koliko vrieme, kojim mu kriepost započima, u samom zakonu ustanovljeno nije, započimlje ista 15. danom iza proglašenja zakona (§. 5. zak. čl. ex 1870.), a proglašenjem se u smislu §. 1. zak. čl. LXVII. ex 1881. za svekoliko područje zemalja krune ugarske uzima oglašenje u ugarskom zajedničkom zemaljskom sborniku: ako je pako u samom zakonu ustanovljen dan stupanja u život, to zakon takodjer na cjelokupnom području zemalja krune ugarske tim danom stupa u život.

S toga iz citovanih zakonskih ustanova izrično proizlazi, da je zakonski članak o preinaci biljega i pristojba u cielom području krune ugarske u jedno te isto vrieme u kriepost stupio, i to danom 1. studenoga 1894. bez obzira na to, kad je taj zakon u hrvatskom tekstu zakona proglašen.

Preinaka biljegovanja kod mjestnih i maličnih sudova.

Zakonskim člankom XVIII. ex 1893., kojim je dana 1. studenoga 1894., uveden u život sumarni postupak pred kotarskimi sudovi u Ugarskoj, stavljeni su mnogi sudbeni zakoni, koji su u krieposti bili, izvan krieposti, a medju te spada i zakon. članak XXII. ex 1877., naime zakon o bagatelnom postupku u Ugarskoj. Nu taj zakonski članak XXII. ex 1877. govori i o postupku pred občinskimi i mirovnimi sudovi, koji postoje u Ugarskoj. Uslied toga u §-u 224. zak. čl. XVIII. ex 1893., koji govori o sumarnom postupku pred kot. sudovi u Ugarskoj, stoji, da danom kada taj zakon u kriepost stupi, gube sve ustanove zak. čl. XXII.: 1877. o batelnom postupku u Ugarskoj svoju kriepost, izim ustanovah, koje se odnose na občinsku sudbenost. U tom povodu pako, što se parbene stvari, koje su se prije razpravljale u Ugarskoj po ustanovah bagatelnog postupka, a sada se imadu razpravljati po zak. članku XVIII. ex 1893. imadu se i biljegovni i pristojbeni propisi, koje normira zak. čl. XXVI ex 1894. na svari manje vriednosti uporabljivati. Osim toga su i preinačeni propisi, koji se odnose na biljegovanje parbenih stvari, što no spadaju pod nadležnost mjestnih (u Ugarskoj občinskih) sudova.

S toga u interesu kako samih stranaka, koje sa dotičnimi sudovi posla imadu, tako i u interesu kotarskih i mjestnih sudaca, koji za eventualne propuste biljegovanja i mateterijalno za štete financijalnom eraru jamče, saobćujemo na te parbene stvari odnoseće se promjene o biljegovanju

Mjestni sudovi. Zak. čl. XXVI. ex 1894. u §-u 29. odredjuje: U parbenih stvarih, spadajućih pod občinsku sudbenost, plaća se od osude 20 nč.

Ova ustanova tako je obćenita, da bi se iz nje izvoditi moglo, da se za sve osude, izrečene po mjestnih sudovih bez obzira na petit tužbe,

Digitized by Google

imade osudna pristojba samo sa 20 nč. platiti. Nu ta ustanova odredjena je prema nadležnosti občinskih sudova, koji postoje u Ugarskoj.

Po §-u 14. zak. čl. XXII. ex 1877. zakona o manjih parbenih stvarih u Ugarskoj, spadaju pod nadležnost občinskih sudova u Ugarskoj priepori o svotah, koje ne nadilaze 20 for.

Po zakonu od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih u Hrvatskoj i i Slavoniji nadležnost je mjestnih sudova po §-u 21. najmanja u prieporih do 30 for., a dosiže i visinu do 100 for. Prema tomu imade počam od 1. studenoga 1894. t. j. od dana, kad je zak. čl XXVI. ex 1894. o preinačenju i nadopunjenju zakona i propisa, koji se odnose na sudbene biljege i pristojbe, u kriepost stupio, za osude izrečene po mjestnih sudovih u Hrvatskoj i Slavoniji platiti: ako tužbeni zahtjev ne premašuje 20 for., biljegovina sa 20 nč., ako premašuje 20 do 50 for. biljegovina sa 1 for., ako premašuje 50 do 100 for. biljegovina sa 2 for., koju biljegovinu dužan je u podpunom iznosu redovito tužitelj podmiriti.

Zakonski čl. XXVI. ex 1894. ne sadrži doduže ustanove, kolika se imade platiti biljegovina za osude pred mjesnimi sudovi preko 20 for. izizrečene. Nu da se imade za osude od 20 do 50 for. platiti biljegovina sa 1 for., a preko 50 do 100 for. biljegovina sa 2 for., proizlazi iz samog zak. čl. XXVI. ex 1894. o preinačenju biljegovnih i pristojbenih propisa u parbenih stvarih.

Nagode: Ako li ne dodje do osude, već stranke sklope sudbenu nagodu, odredjuje § 29. gore navedenog zakona, da se od sudbene nagode, u koliko ne sadrži posebnoj pristojbi podpadajući pravni posao, imade platiti 10 nč., t. j. polovica on one pristojbe, koja je propisana za osudu. I ova odredba temelji se na nadležnosti občinskih sudova u Ugarskoj, koja, kako je već prije rečeno, dosiže do vriednosti od 20 for.

Prema nadležnosti mjestnih sudova u Hrvatskoj i Slavoniji imade se počam od 1. studenoga 1894. od nagodah pred mjestnimi sudovi, u Hrvatskoj i Slavoniji sklopljenih, platiti: ako nagoda glasi do svote od 20 for. biljegovina 10 nč., preko 20 do 50 for. biljegovina sa 50 nč.; preko 50 do 100 for. biljegovina sa 1 for. Da se od nagoda pred mjestnimi sudovi u Hrvatskoj i Slavoniji, preko 20 do 100 for. sklopljenih, imade platiti gore navedena biljegovina, ne ustanovljuje naročito zak. čl. XXVI. ex 1894. Nu da se za nagode preko 20 do 50 for. imade biljegovina sa 50 nč., a za nagode preko 50 do 100 for. biljegovina sa 1 for. platiti, proizlazi iz §-a 25. zak. čl. XXVI. ex 1894., koji odredjuje, da se od sudbene nagodbe, koja izmedju stranaka priepornim postalo pitanje rieši bez izrečenja sudbene osude, imade platiti polovica one biljegovine, koja bi pripadala od osude, izrečene vrhu predmeta nagodbe.

Iz toga proizlazi, da se od sada od sklopljenih nagodah ne plaća biljegovina po skali II.

Digitized by Google

Biljegovinu od nagode dužan je redovito tužitelj podmiriti.

Nadalje odredjuje § 29. zak. čl. XXVI. ex 1894. Tečajem ovršnoga postupka od podnesaka plaća se polovica biljegovine, koja pripada polag dotičnih občenitih pravnih ustanova.

Ovršna molba za plienitbu i procienu nekretnina, zatim zapisnik o provedenoj plienitbi i procjeni pokretnina biljeguju se po občenitih ustanovah: ako zahtjev ne premašuje 50 for., sa biljegovkom od 20 nč.; ako pako zahtjev premašuje 50 for., sa biljegovkom od 50 nč. Molba dakle za ovrhu, kao i plienitbeni zapisnici biljeguju se u ovršnom postupku predmjestnimi sudovi sa 10 nč., odnosno 25 nč. po arku.

Medjutim glede biljegovanja molba za ovrhu, kao i zapisnika o provedenih plienitbah i procjenah, te dražbenih zapisnika vrhu predmeta, kojih vriednost 50 for. premašuje, a sastavljenih kod mjestnih sudova u Hrvatskoj i Slavoniji, takodjer zak. čl. XXVI. ex 1894. izrične ustanove ne sadrži, a to i opet s razloga, jer občinska sudbenost u Ugarskoj dosiže samo do svote od 20 for.

U parbenih stvarih, razpravljenih kod mjestnih sudova, dužan je sam sudac, koji razpravu vodi, paziti na to, da se tečajem razprave ili u njegovoj prisutnosti obavljenog uredovanja nastala biljegovina u odgovarajućoj mjeri i na propisni način podmiri. Ako glede podmirenja opazi propust ili nedostatak, dužan je občinski sudac sam sastaviti uredovno obnašašće. Onaj sudac, koji netom nevedene ustanovljene dužnosti i u obće skrb oko točnog podmirenja biljega ne vrši, odgovoran je materijalno za štetu, koja iz njegova nemara za erar nastaje.

Upozoruju se s toga mjestni sudovi na sada navedene zakonske ustanove, koje su već od 1. studenoga 1894. u kriepost stupile, pa da u svih slučajevih, u kojih su možda prema propisom o biljegovinah i pristojbah, koji su do dana 31. listopada 1894. u krieposti postojali, za izrečene osude ili sklopljene nagode biljegovine zahtjevati i takove pridonesene, pozovu stranke, da eventualne manjke odmah naknaduo u biljegovkah pridonesu, koje valja za tim na odnosna mjesta priliepiti, te uredskim pečatom prebiljegovati. Propuste li to stranke učiniti, podpasti će kazni povišenja biljegovine, pa se molba ili utok za sniženje ili odpis povišene biljegovine pod izprikom neznanja odnosnih zakonskih ustanova nipošto uvažiti neće i ne može.

Maličnе parbene stvari. Kako je jur u uvodu spomenuto, prestalo je danom 1. studenoga 1894. djelovanje kotarskih sudova u Ugarskoj kao maličnih sudova, te od toga dana sudovi u Ugarskoj o stvarih, koje su prije podpadale pod bagatelne kotarske sudove, sude po ustanovah zak. čl. XVIII. ex 1893. naime zakona o sumarnom postupku.

Uslied toga su i ustanonove, koje su propisivale dužnost biljegovnih pristojba u maličnom parbenom postupku izgubile svoju kriepost i valjanost.

Digitized by Google

U mjesto tih ustanova stupile su danom 1. studenoga 1894. u kriepost ustanove zakonskog članka XXVI. ex 1894., koji je od toga dana i u Hrvatskoj i Slavoniji zakonsku moć zadobio.

U §-u 29. zak. čl. XXVI. ex 1894., koji radi o preinačenju i nadopunjenju zakona i propisa, koji se odnose na sudbene biljege i pristojbe, stoji sliedeća ustanova: U ostalom imadu se u parbenih stvari, spadajućih občinskoj sudbenosti, uporaviti ustanove, sadržane u normativnoj naredbi, koja je izdana na temelju §-a 91. zak. čl. XVII. ex 1877. glede manjih gradjanskih parbenih stvarih dobivene ovlasti, odnosno sadržane u biljegovnih i pristojbenih propisih. (Sliedi.)

Medjunarodna kriminalistička udruga.

Šesta glavna skupština medjunarodne kriminalističke obdržavat će se u Lincu na Dunavu (Gornja Austrija) dne 12., 13. i 14. kolovoza 1895., na kojoj će se razpravljati sliedeći predmeti:

1) Zakonodavni postupak sa pokušajem i dioničtvom.
2) Pohotno umorstvo (Lustmord) sa antropološkoga i sociološkoga gledišta.
3) Naobrazba praktičkih kriminalista.
4) Sumarni kazneni postupak.

Kod drugoga pitanja radi se o sakupljanju i znanstvenom iztraživanju ustanovljenih slučajeva umorstva iz pohote. Za to umoljavamo naše čitatelje, da izvole tajniku hrvatske grupe udruge profesoru dru. J. Šiloviću čim prije saobćiti poznate im slučajeve pohotnoga umorstva. Tamo gdje se konkretni slučaj može konštatovati iz kaznenih spisa, molimo, da se iz njih izvadi, a gdje to nije moguće, bit će dovoljno, da se sam slučaj u kratko opiše.

Razprava u Lincu ob ovom pitanju ima služiti temeljem za sustavno obradjenje ove teme.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Rad jugoslvenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga CXIX. Filogično-historički i filozofičko-juridički razredi XLI. Zagreb 1894. 8°. 300. Sadržaj ovoj knjigi jest sliedeći:

Ispravci i dodatci starijih pisaca dubrovačkijeh, od M. Rešetara. — Crkva i država u dubrovačkoj republici, od dra. K. Vojnovića. — Prinos k naglasu u (novo) slovenskom jeziku i hrvatskoj kajkavštini, od M. Valjavca. —

U uvodu k razpravi „Crkva i država u dubrovačkoj republici“ kaže g. pisac: „Nastavljajuć svoj rad o državnome ustrojstvu dubrovačke re-

Digitized by Google

publike, pošto sam ga pregledao pratnjom glavnih sbornika, red mi je bio proučiti, kako je djelovao na njegov ustroj prvi čimbenik sreće država, crkva, kakvi su joj bili odnošaji napram svjetovnoj vlasti i kakvi uzajamni utjecaji. Ne propustivši baciti oko na vas razvitak toga djelovanja osim prostranosti predmeta, drugi uzroci savjetovahu me, da ograničim izpitivanje na XVI. i XVII. viek. Za ovo razdobje najme borba izmedju dviju vlasti, uzpirena u svoj Europi dodje do vrhunca s protestantskom reformacijom, čiji odjek, do sada nepoznat u svojih potankostih, dopre do samoga Dubrovnika. Vriedno bi bilo uz to rukom taknuti, kako su bili i u njemu nizko pali u ono vrieme običaji svećenstva i naroda i kako se je svjetovna vlast odazvala reformatornim naporom crkve, navlastito poslie tridentinskoga sabora, te našla za to vazda u Rimu snažnu ruku, a kad bi zabrazdila, što se često a koji put krupno dogadjalo, u crkovno područje, znali su je ustavljati na skliskom putu auktoritet rimskoga prvostolnika i politički interesi republike. Ta strana javnoga djelovanja republike pružit će nam, kako može biti nijedna druga, priliku, da zaronimo u dubljinu njezine unutarnjosti i u moralnu vriednost njezine vlade. Velika pak katastrofa godine 1667., koja pada u to razdobje, zasjecavši u crkovni život Dubrovnika ništa manje nego li u politički, iskuša valjanost jedne i druge vlade, te je bilo poučno motriti, kako su njihovi zajednički napori doprinjeli, da se Dubrovnik iz svojih razvalina podigne.

Posluživši se najpouzdanijimi izvori, koji su mi bili pri ruci, priznajem, da bi se još dalo puno crpiti i koješta dopuniti ali mi se čini, da su upotrebljena vrela dovoljna za svrhu ove razprave, a onaj koji će htjeti napisati poviest dubrovačke crkve, imati će posegnuti dublje i šire".

U prvom dielu razprave, koji je u ovoj knjizi štampan, govori gosp. pisac o stanju dubrovačke crkve u XVI. i XVII. vieku, koji se dio razdada na sliede odsjeke: I. Postanak i razvitak crkve dubrovačke. — II. Nadbiskupska nadarbina. — III. Vikarijat. — IV. Kaptol. — V. Župe. — VI. Bratovštine. — VII. Biskupija Tribunjsko-Mrkanska. — VIII. Stonska biskupija. — IX. Svjetovnjačko svećenstvo. — X. Duhovni redovi: a) Benediktinci; b) Dominikanci; c) Franovci (Mala braća); d) Isusovci; e) Dumanjski samostani (duvne). — XI. Jezik u crkvi.

* * *

О грађанском положају странаца у Италији. Studija dra. Vladimira Pappafave, odvjetnika u Zadru. Preštampano iz „Pravnika" 1892—1894. 8°. 128.

* * *

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga CXX. Matematičko prirodoslovni razred XVIII. Zagreb 1894. 8°. 136. Sadržaj ovoj knjizi jeste sliedeći: Geologija gore Samoborske i Žumberačke, od prof. dra. Drag. Gorjanović-Krambergera. — Geologijski snošaji okolice

Digitized by Google

Klanjačke i Pregradske, od prof. dra. Drag. Gorjanović-Krambergera. — Deseto potresno izvješće za god. 1892., od dra. M. Kišpatića. — Jedanaesto potresno izvješće za god. 1893., od dra. M. Kišpatića.

* * *

Rakouské právo ustavni. Nakladom pravničkoga družtva u Pragu izašao upravo (u komisiji knjižare Fr. Řivnače) prvi dio djela: *Austrijsko ustavno pravo* iz pera dra. Jurja Pražaka, redovitoga prof. na českom sveučilištu i redovitoga člana češke akademije. Taj prvi dio, koji čini za sebe zaokruženu cjelinu, sadržaje nauku o občinskom ustavu. U njem se jasno razlaže česko i moravsko ustavno uredjenje i statut kr. glavnoga grada Praga, koji do sada nije bio u obće predmetom znanstvenih razlaganja; nadalje češki zakon ob okružnom zastupstvu. Pošto zakoni, o kojih se tu razpravlja, sižu u velikoj mjeri u praktički život — dobro će doći ta knjiga ne samo pravnikom već svakomu, komu je djelovati u javnoj upravi, a to tim više, što se ne uzima samo obzir na sva djela do sada o tom predmetu publicirana, već i na rješitbe austrijskoga državnoga sudišta i austrijskoga upravnoga sudišta, koje su izrečene u dotičnih predmetih. Osobito praktičnim pravnikom će dobro doći, što je knjizi dodan otisak najvažnijih zakona ob ustavu občinskom i zemaljskom (uredjenje občinsko, štatut pražki, zakon ob okružnom zastupstvu, uredjenje zemaljsko itd.), koji sada vriede.

Taj dodatak izašao je takodjer napose pod naslovom „Zakon ob ustavu občinskom i zemaljskom“. Ciena za glavnu knjigu, koja obuhvaća 666 strana velike osmine, 4 for., a 1 for. 50 nč. za navedeno izdanje zakona, koje obuhvaća 218 strana velike osmine, može se nazvati umjerenom.

Ovo je prvi dio djela, koje će obuhvaćati četiri diela. U drugom dielu razpravljati će se o javno-pravnom položaju pojedinih austrijskih krunovina, u trećem dielu o ustavu kraljevina i zemalja zastupanih u carevinskom vieću (t. j. tako zvano austrijsko državno pravo), a u četvrtom dielu austro-ugarsko državno pravo.

Mi ovu knjigu svim hrvatskim pravnikom najtoplije preporučamo, te ćemo u jednom od idućih brojeva donieti o njoj obširniju ocjenu od sveuč. profesora dra. Franje J. Spevca.

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 10. prosinca 1894. redovitu sjednicu, u kojoj je ustanovljeno, da će se ovogodišnja glavna skupština obdržavati dne 16. veljače 1895. u 4 sata poslie podne. Oglas glavne skupštine sa dnevnim redom donosimo na zadnjoj strani lista.

Zatim su odobrene osnove izvješća upravnoga odbora o djelovanju družtva tečajem god. 1894., izvješća blagajnika za godinu 1894. i osnova proračuna za godinu 1895.

Digitized by Google

Nakon toga budu primljeni sliedeći novi članovi: Dr. Albert *Schwarz*, odvjetnički perovodja u Zagrebu, dr. Viktor *Aleksander* zamjenik državnoga odvjetnika u Petrinji, Josip *Tarabocchia*, zamjenik državnoga odvjetnika u Zagrebu, Robert *Habianec* sudbeni pristav u Belovaru, Antun *Kranjčević* odvjetnički perovodja u Zagrebu, dr. Ivan *Dobrila* i dr. Robert *Heumer* kr. prislušnici u Petrinji, Ivan *Manzoni* kr. sudbeni pristav u Sisku, Franjo *Auman* i Franjo *Vrkljan* kr. sudbeni pristavi u Glini, Mijat *Belić* i Dragutin *Vendler* kr. sudbeni pristavi u Kostajnici, a primljen je istup iz pravničkoga družtva koncem godine 1894. Josipa *Čermaka* umirovljenoga predsjednika sudbenoga stola, Luke *Sabljaka* upravitelja zemaljske bolnice u Osieku, Ante *Tecilazića* c. kr. kot. sudca u Stonu, Tomislava *Padavića* umir. podžupanijskog tajnika i Škendera *Blažkovića* kr. kot. predstojnika.

Poslie toga bude zaključeno, da se u buduće novim članovom ima davati bezplatno osim „Zaštite posjeda“ od dra. Ive Malina i „Upravno sudovanje“ od dra. Huge Štefanića dok budo ovih djela u zalihi.

Konačno je preuzeto izžriebanje šestorice odbornika u smislu §-a 7. družtvenih pravila, te budu izžriebana sliedeća gospoda odbornici: dr. Aleksander Egersdorfer, dr. Dragutin Goldman, dr. Kajetan Hruby, Stjepan Kralj, dr. Franjo Spevec i dr. Napoleon pl. Špun-Strižić.

(Previšnje odlikovanje.) Njeg. ces. i kr. apošt. Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 30. prosinca 1894. hrv.-slav.-dalm. državnom nadodvjetniku Ottonu *Spitzeru* i zakonitim mu potomkom uz preinačenje njegova prezimena na ime „*Krajcsovics*“ premilostivo podieliti ugarsko plemstvo sa pridjevkom „*de Illok*“ uz oprost od pristojba.

Imenovanja. Imenovani su: Milan pl. *Makanec* svršeni slušatelj prava i Vladimir *Buzadžić* pravni vježbenik kod kr. sudb. stola u Požegi prislušnici u obsegu banskoga stola; a prislušnici: Dragutin *Engelhardt* kod kr. kot. suda u Osieku i Srećko *Trohar* kod kr. sudbenoga stola u Belovaru sudbenimi pristavi II. razreda, prvi za kr. kot. sud u Iloku, a potonji za kr. kot. sud u Delnicah. — Financijalni perovodje i procjenbeni povjerenici lokalizacije Adolf *Bolzano*, Ladislav *Smodek* i Budimir *Lovrić* te kr. financijalni perovodje Albert *Grozaja*, Arpad *Udvardy*, Dragutin *Tkalčić*, Guido *Prileszki*, Edvin *Anet*, Dragutin *Riedl*, i Gjuro *Hrnčić* imenovani su kr. financijalnimi pomoćnimi tajnici.

(U Bosni i Hercegovini.) Imenovani su: polit. pristav II. razr. Julijo *Pojman*, kojemu je povjerena uprava kupalištem na Ilidži polit. pristavom I. razr., a kod kot. ureda u Stolcu namješteni perovodni vježbenik Ćamil *Karamehmedović* privremenim polit. pristavom II. razreda, notarijatski kandidat Jovan *Schmied* u Welsu privr. perovodnim vježbenikom, ter je dodieljen kot. uredu u Bihaću, svršeni pravnik Jovan *Tichy* u Sarajevu privr. perovodnim vježbenikom kod zem. vlade svršeni, pravnik Georges barun *Rüdt* od Collenberg-Bödigheima privr. perovodnim vježbenikom i dodieljen je zem. vladi na službovanje, privr. auskultant kod okr. suda u D. Tuzli Ljudevit *Tertil* definitivnim činovnikom bos.-herceg. uprave, notarijatski kandidat u Trembowli Wenanty *Ferenz* privr. auskultantom kod okr. suda u Travniku.

Premještenja. Premješteni su: Sudbeni pristav Ljudevit *Gjurašin* od kr. kot. suda u Iloku k onomu u Staroj Pazovi.

(U Bosni i Hercegovini.) Sudski pristav kod kot. ureda u Drventi Viteslav *Zikmund* dodieljen je državnom odvjetničtvu u Travniku, sudski pristav kod kot. ureda u D. Tuzli Karlo *Schön* državnom odvjetničtvu u Bi-

Digitized by Google

haću; dalje su premješteni ovi sudski činovnici: vladin perovodja Arnold *Zerter* od seoskog kot. ureda u Banjaluci k okružnom sudu u D. Tuzli; sudski pristav Stanislav *Tobiasz* od okr. suda u D. Tuzli ka kot. uredu u istom mjestu; sudski pristav Stanislav *Lesiecky* od kot. ureda u Cazinu k okružnom sudu u Bihaću; suski pristav Marijan pl. *Theodorowicz* od okr. suda u D. Tuzli ka kot. uredu u Drventi; sudski pristav Lovro *Boucha* od okr. suda u Bihaću ka kot. uredu u Cazinu; sudski pristav Milan *Franić* od kot. ureda u Tešnju ka kot. uredu u Tuzli; auskultant Ljudevit *Tertil* od okr. suda u D. Tuzli ka kot. uredu u Drventi; auskultant Jovan *Weinzettl* od kot. ureda u Bos. Gradiški k okr. sudu u D. Tuzli; auskultant dr. Vilim *König* od okr. suda Mostaru ka kot. uredu u Tešnju, auskultant Gjorgje R. *Vasiljević* od okr. suda u Sarajevu ka kot. uredu u istom mjestu; privr. auskultant kod okr. suda u Mostaru dr. Beta *Tonini* razriešen je na njegovu molbu od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XXIII. god. 1894. izdan i razposlan je dne 24. prosinca 1894. a sadržaje:

pod brojem 92. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 5. studenoga 1894. br. 12961. glede povišenja broja prisežnika za mjestni sud občine Oriovac;

pod brojem 93 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, od 16. studenoga 1894. br. 47767, kojom se preinačuje prilog III. k naredbi kr. zemaljske vlade, odjela poslove unutarnje, od 6. lipnja 1880. br. 11324 (obrazci liečničkoga izvješća za kr. zemaljski zavod za umobolne u Stenjevcu);

pod brojem 94 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, od 3. prosinca 1894. br. 56657, kojom se proglašuju promjene, nastale u političkom i sudbenom razdieljenju kraljevinah Hrvatske i Slavonije tečajem III. i IV. četvrta godine 1894.;

pod brojem 95 naredbu bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 15. prosinca 1894. br. 14925, kojom se saobćuje naredba kr. ug. ministra predsjednika od 24. studenoga 1894. br. 2590, M. E. o pridruženju englezkih pokrajina „Western-Australia“ i „Natal“ k državnomu dne 24. travnja 1893. sa Velikom Britanijom sklopljenom, a zakonskim člankom X.: 1894. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora uzakonjenom ugovoru radi uzajamne zaštite prava auktora književnih i umjetničkih djela (sbor. br. 72. 1894.), konačno

pod brojem 96 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove i za pravosudje, od 9. prosinca 1894. broj 56367, valjanu za one dielove zemlje, u kojih stoji u krieposti oružni patent od 24. listopada 1852.

Komad XXIV. god. 1894. izdan i razposlan je dne 28. prosinca 1894. te sadržaje:

pod brojem 97 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 23. prosinca 1894. broj 14548 glede podmirivanja biljegovine za mjenbene prosvjede.

Komad I. godine 1895. izdan i razposlan je dne 17. siečnja 1895., a sadržaje:

pod brojem 1. zakon od 28. prosinca 1894. ob uredjenju gradjevne službe u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

Digitized by Google

(Uredovne sbirke naredaba pravosudne struke) svezka IV. brojevi 529 do 541, izdani i razposlani su dne 14. siečuja 1895. Sadržaj netom izašlih brojeva jest sliedeći:

Broj 529 naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 13. listopada 1894. broj 2177, kojom nadopunjuje naredbe svoje od 20. prosinca 1883. broj 7990, i od 16. listopada 1893. broj 12091 glede pristojba pripadajućih ličnikom vještakom za prisustvovanje k glavnim razpravam (sbirka naredaba pravosudne struke, svezak IV. broj 475 i 476).

Broj 530 okružnica kr. banskoga stola od 26. rujna 1894. broj 21493 glede zaračunavanja kilometrine u slučaju zajedničke vožnje sa zastupnici stranaka.

Broj 531 okružnica kr. banskoga stola, od 26. rujna 1894 broj 21356, u pogledu izvršivanja gruntovničke sudbenosti kod kr. kot. suda u Vukovaru.

Broj 532, naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 20. listopada 1894. broj 13097, glede provedbe §-a 14. zak. čl. XV. od god. 1894, u predmetu osjeguranja poreza na žestu za potrošno područje, te §-a 8., provedbenog naputka, kr. ug. ministarstva financija, od 24. srpnja 1894. broj 56101.

Broj 533 izkaz poreznih občina i plemičkih dobara, za koje se imadu uslied naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 7. listopada 1894. br. 12758, predati novo sastavljeni gruntovni uložci nadležnim sudovom.

Broj 534, naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove i za pravosudje, od 23. listopada 1894. br. 11754, kojom se odredjuju neke promjene u broju i sjedištu i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova.

Broj 535, naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 26. listopada 1894. br. 11278, glede propisa o podmirenju biljegovine od mjenica ter prebiljegovanja odnosnih biljega.

Broj 536, naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 5. studenoga 1894. br. 12961, glede povišenja broja prisežnika za mjestni sud občine Oriovac.

Broj 537, okružnica kr. banskoga stola od 24. listopada 1894. br. 23466, upravljena na sve kr. sudbene oblasti, u obsegu kr. banskoga stola, glede poziva liečničkih vještakaka prigodom sudbeno-liečničkih funkcija.

Broj 538, naredba kr. hrv.slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 22. studenoga 1894. br. 14121, glede instruiranja molbe za pretrpljenje kazni slobode u vojnih uzah.

Broj 539, naredba bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, od 22. studenoga 1894, broj 14350, kojom se saobćuje naredba kr. ug. ministra-predsjednika od 6. studenoga 1894, broj 2428 M. E. o pridruženju naselbine New-Foundlanda, carevine Indije, naselbinah Viktorije, Queenslandu i New-Zealanda, k državnomu, dne 24. travnja 1893., sa Velikom Britanijom sklopljenomu zakonskim člankom X: 1894. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga drž. sabora uzakonjenomu ugovoru radi uzajamne zaštite prava auktora književnih i umjetničkih djela (sbornika br. 72 god. 1894.).

Broj 540, naredba bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, od 15. prosinca 1894. broj 14925, kojom se saobćuje naredba kr. ug. ministra-predsjednika od 24. studenoga 1894. broj 2590 M. E. o pridruženju englezkih pokrajinah „Western-Australia i Natal“ k državnomu, dne 24. travnja 1893., sa Velikom Britanijom sklopljenom, a zakonskim člankom X: 1894. zajednič-

Digitized by Google

koga ug.-hrvatskoga državnoga sabora uzakonjenomu ugovoru, radi uzajamne zaštite prava auktora književnih i umjetničkih djela (sbornika br. 72 g. 1894.).

Broj 541, naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 23. prosinca 1894. broj 14548, glede podmirivanja biljegovine za mjenbene prosvjede.

Stečaji.

Ožujak. Vilim *Fuchs* posebnik iz Novegradiške. — Kr. kot. sud u Novojgradiški (odluka od 4. siečnja 1895. br. 123 gr.). — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. P. Čupović, zamjenik I. Strišković oba odvjetnika u Novojgradiški. — Rok prijavni do 1. ožujka 1895., ročište 4. ožujka 1895. — Ivan *Cividini* protokolirani trgovac u Ogulinu. — Kr. sudbeni stol u Ogulinu (odluka od 4. siečnja 1895. br. 13 gr. — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Milan Vardijan odvjetnik u Ogulinu, zamjenik Gjuro Turković umirovljeni ravnatelj pomoćnih ureda. — Rok prijavni do 9. ožujka 1895., ročište 14. ožujka 1895.

Glavna skupština

Pravničkoga družtva u Zagrebu

obdržavati će se

dne 16. veljače 1895. u 4 sata poslie podne na kr. sveučilištu **Franje Josipa I.** u Zagrebu u dvorani za državne izpite.

Dnevni red:

1. Godišnje izvješće upravnoga odbora i predlaganje godišnjega računa o družtvenoj imovini skupa sa izvješćem izabranih u posljednjoj sjednici pregledatelja računa.
2. Izbor dvojice pregledatelja i dvojice zamjenika im za izpitanje računa za godinu 1895.
3. Predlaganje i odobrenje proračuna za sliedeću družtvenu godinu 1895.
4. Izbor šestorice članova u upravni odbor na mjesto šestorice dosadanjih odbornika, koji su nakon minule prve dvogodišnje periode u smislu §-a 7. družtvenih pravila izžriebani.

Digitized by Google

Nova kaznena škola.

Napisao ***A. Lioy.***

Ne plaši nas niti obstojnost, što je gospodarstveni napredak radničkih razreda u Francezkoj više povećao nego li smanjio nedjela. Koruptivna politika carstva i krivi nauk njekojih socialističkih škola, koje su razdvojile, kako žalijaše Mazzini, materijalnu dobrobit radnika od moralne, tumače nam pojavu.

Ubožtvo je za nas uzrokom zločinstvenosti, jer ne pruža kao dobro stanje, sredstva za odgoj moralni, koja uporabljena u djetinstvu, moćno uplivaju na razvoj dobrih nagona i na ugušenje opakih. U trgovačkom podrumu gdje nema zraka i svjetlosti, gdje se nevolja grli s opačinom, radjaju se zlikovci.

Ulisse Barbieri, plemeniti dramaturg, koji ljetos kao dobrovoljac zajedno s mnogimi plemenitimi drugovi podje u Napulj da sudjeluje kolernoj drami, razsrdjen ovako pripovieda brutalni jedan dogodjaj, koji mu se sgrstio:

„Brat umirućeg bolestnika, komu liečnik preporučivaše, da ga zamota u pokrivač buduć se u grčevih previjao polugol po postelji: A k o ć e n e k u m r e ... odgovori, tako hladno, da mi se u žilah krv stinula te pusti ga odkrivena — pa i ondje ... pomislih jedan je jedini uzrok divljačkoj onoj brutalnosti, kao i apatičnoj spokojnosti, jedini ... nevolja!.. nevolja, uviek nevolja! ... koja poživinčuje, truje i izradja!

„S toga je za nas porušenje trgovačkih skladišta zamienikom kazni, jer će se time osujetiti mnogi zločini, koji ondje nalaze prikladno leglo, i postaju mjestnom bolešću, kao što c a m o r r a i s c i p p o.

Neka se uskori ovaj veliki dogodjaj, koji je kako se vidi, uzko spojen takodjer s kaznenim problemom.

VIII.

Pred koju godinu profesor Pessina započe svoj rad na sveučilištu uvodnim slovom o s l o b o d n o j v o l j i. što on nazva p i t a n j e m p r e d h o d n i m cielomu kaznenomu zakonu.

Digitized by Google

Ako staviš u dvojbu slobodu volje, izčezava svaka zakonitost kaznene vlasti.

Zbilja u čije ime bi se kaznilo?

Zar u ime odgovornosti? Ali ova predpostavlja slobodu. Zar u ime poboljšanja? Ali krivac je poslušao svoju narav. Zar u ime družtvene obrane? Ali kazan udarena proti djelu, koje nije posljedak slobodne djelatnosti čovjeka, jest pravo pravcato nasilje.

Ove brige ne mogu uznemirivati nove kriminologe.

Uduzmeš li kazni značenje pedepse — odpor proti djelu slobodne volje — i ako joj dadeš značenje eliminacije — umjetna selekcija škodljivih živalja iz družtvenog tiela — kaznena vlast biti će uviek zakonita.

Kada zatvoriš mahnita čovjeka, je si li učinio nasilje?

Zašto se nema sumnjati o zakonitosti odieljenja mahnita čovjeka, a ima se sumnjati o zakonitosti odieljenja čovjeka, koji je zločinac po organizmu?

Evo kako zakonitost kazni nije uzko spojena slobodnom voljom.

Nu slobodna volja jeli istina ili varka?

Evo kako Spencer odgovara načinom ako i ne istinitim ipak divno domišljatim:

„Tielo u prostoru, podvrgnuto privlačenju drugoga tiela, kretati će se pravcem, koji se može točno unapried naznačiti; — ako je podvrgnuto privlačivanju dvaju tjelesa, neće mu se pravac moći proračunati nego od prilike; — budu li tri tiela, račun će biti još manje točan; — a ako napokon ono tielo bude zaokolišeno mnogimi drugimi tjelesi razne veličine u raznih pravcih, na raznu daljinu, kretanje pričinjat će se neodvisnim od upliva svakoga od njih; ići će brazdom bez kraja promienjivom, i činit će se kao da se samo po sebi vlada; činit će se naime, da ima slobodnu volju".

Drugi odlični englezki umnik u baštinstvu nazrieva sudbinu.

„Tišti čovjeka, kaže Mausdley, kob, što su mu je njegovi stariji pripravili i nitko — sve da se i usudi pokušati — ne može se oteti tiranstvu vlastite organizacije".

Talijanski filozof — Ferrari — preletivši svojim obsežnim umom Političke Periode, zaključi sjetno: „Tražih čovjeka sposobna, a nadjoh čovjeka — makinu!"

Mi se ne klanjamo ovomu znanstvenomu fatalizmu; ali je izvan sumnje, da baštinstvo i ambienat i toliki drugi uzroci naravni i družtveni neizmjerno sužuju djelokrug čovjeka mislećeg, svjestna, koji se uklanja eksperimentaciji.

Dok upliv ovih uzroka ne bijaše još podpuno poznat i proučen, razumi se zašto, izuzam riedke slučajeve kao što su ludost, pijanstvo, malo-

Digitized by Google

ljetnost, nije se sumnjalo o moralnoj slobodi čovjeka, toliko u njegovom djelovanju poštenom, koliko u zločinstvenom.

Nu sada je drugačije. Slobodna volja dade se pojmiti u čovjeku normalnu, fiziologičnu, koga postepeni razvoj živčanih središta uvadja u podpuni posjed razuma.

Ali čovjek anomalan po atavizmu ili po izrodjenju, u kojem nema nimalo moralne sviesti, a takav je baš zločinac po nagonu, nije više od automata.

A tada što će predstavljati pojam odgovornosti osnovan na slobodnoj volji u pogledu ovoga kriminalnoga čovjeka — makine?

Nekažnjivost; jer tko nije slobodan, nije odgovoran, a tko nije odgovoran, nije kažnjiv. Zadnja posljedica: nekažnjivost zločinaca.

Do ovoga bezumja ne može doći nova škola, koja metafizični pojam odgovornosti zamienjuje pozitivnim pojmom pogibeljnosti.

Ipak čovjek je kažnjiv koliko je pogibeljan. Kako je kriminalni ludjak sbog svoje pogibeljnosti zatvoren u ludnicu, tako i zločinac — slobodan ili automat — ima se zatvoriti u tamnicu ili još bolje ima se iztriebiti iz družtva prognanstvom.

Ali kako se ima opredieliti pogibeljnost zločina, t. j. po čemu će se suditi tko je pogibeljniji, lupež od hiljadu lira ili onaj jednoga rubca? Zar po šteti nanesenoj?

Ne. To je kriterij klasične škole, koji motri krivnju osobito s gledišta objektivnoga, a nije kriterij pozitivne škole, koja polazi s protivnoga gledišta.

Garofalo, koji je prvi logično izveo iz teorije o družtvenoj obrani pojam pogibeljnosti, ovako se izrazuje u pogledu opredieljenja toga pojma:

Prosudite, kaže on, skupa sa štetom (sa zlobom, dodajemo mi) i sa kvalifikacijami prošli život krivca, njegova psihologična i duševna obilježja, njegova čuvstva baštinjena i štećena i tako ćete moći opredieliti, da li treba krivca s bog posvemašnje manjkavosti moralne sviesti sasvim izkoreniti, ili je valjda sbog slabosti moralne sviesti zagušene izvanjskimi okolnostmi, još sposoban da se poboljša.

S toga ne više primjerivati kazan, nego upotrebljivati prikladan način.

IX.

Danas ne žalimo samo kaznenu mlohavost. I kod naknade štete nanesene zločinom, zlo shvaćen duh dobrohotnosti spram zločinca prieči još, toli zakonotvorca koli sudca, da učine sve, što bi se moglo na korist žrtve.

Ako kratka kazan udarena proti zločincu nekoliko puta priupalomu potiče na smjeh; osuda na naknadu štete proti zločincu, koji ne može platiti, postaje upravo najvećim ruglom za žrtvu.

Smieh i ruglo — evo na što često dovodi djelo pravde!

Digitized by Google

Poginuo je otac, koji je svojim trudom hranio djecu; ubojica je uhvaćen, osudjen (makar i ne na smiešnu kazan), ali, buduć ne može platiti, ne može naknaditi štetu nanesenu.

Što za nas vriedi, pitaju sirote, kazan onoga koji nas je lišio otca, kad mi ostajemo zapušteni? Kad ubojica jak i kriepak, može raditi na korist državi a ne nam za hranu? Kad krivac ima u tamnici kruha, a nevini vani skapavaju od glada?

Ovom kriku ljute boli makar skrovite, ne odzivlje se danas već sama jedna prosvjedujuća rieč, a to je rieč nove škole.

Temelj pravu kažnjenja, kaže Spencer, jest družtvena nužda, da se uzdrže uvjeti potrebiti podpunu životu. S toga ako je jedan uvjet bio povriedjen, najprvo treba zahtjevati od krivca, da uzpostavi, u koliko je moguće, prvašnje stanje stvari, t. j. da naknadi štetu učinjenu zločinom.

Družtvo ne smije se baviti ničim van svojom obranom; na krivcu je, prije ili poslie zločina, da se brine za svoju hranu.

Odakle prima on sada hranu i odjeću? Ravno iz narodnih skladišta, neizravno od prištede prinosnika. Ovo je novi napadaj na tudja prava, komu je osudjenik kriv po punomoći. Mjesto da naknadi štetu od njega nanesenu uvjeti podpuna života, on ju povećava. On čini, da drugi podnose baš onu nepravdu, što mu ju se htjelo zapriečiti, da ne počini.

Trajanje kazni bilo bi blizu opredieljeno od samoga krivca.

Doista, svakom zgogom (što je najčešće) kad se radi o siromašnu zlikovcu, trajanje njegova zatvora bilo bi opredieljeno vremenom, kroz koje je on vriedan, da zasluži svojim radom koliko treba, da naknadi štetu nanešenu.

Dakle praktičan način, da se doskoči krivoj ili pravoj nemogućnosti osudjenika platiti odštetu, englezki sociolog nalazi posve pravedno u prisiljenju na rad, inače kazan neopredieljena trajanja zatvora za neposlušne.

Ove misli prenesene u kriminologiju od Rafaela Garofala zastupaju valjda najoriginajniju i najplodniju stranu pozitivne škole.

Osobitim razborom talijanskim, naš Garofalo ublažuje velikim dielom englezku teoretiku, te polazeći sa praktičkog stanovišta vidi poglavito u prisiljenju na naknadu štete najuspješniju zamjenu kaznam laganim a često varavim naših zakona.

„Osobno prisiljenje na naknadu — kaže on — služilo bi kao preventivno sredstvo daleko uspješnije nego li je malo dana zatvora ili globâ ili odštetâ smiešnih na korist erara, koje su zakonotvornom ćudljivošću često primjerene mjeri štete. Kao da je šteta nanesena gradjaninu, njemu naknadjena, ako je jednaka svota izplaćena ne njemu nego vladi, koja u svoju korist znade dobro kazniti nemogućnost platiti zatvorom,

Digitized by Google

ali kada se radi o privatnoj odšteti, neće da upotrebi takovo sredstvo iz poštovanja prama nazorom, što ih izpoviedaju pravnici. Tako je naknada štete postala taštom formulom, dočim je ona prava kazan, naravna kazan svih onih nedjela, koja ne zahtjevaju eliminaciju krivca".

Vidimo da se u ovom pitanju bolje nego li je do sada bilo iztiče gospodarstveni nered, što nastaje uslied nedjela, nered koji, pošto je proučavanje zločina postalo granom sociologije, mora tražiti nove pomoći.

Predlog Spencerov pravedan je, nu pripuštajuć izključivo prisiljenoj djelatnosti krivca naknadu štete, čini nam se, da se nješto grieši, jer je pod uplivom englezke gospodarstvene škole, proti kojoj smo mi ustali pobijajuć nedavno misli senatora Ciccona o socijalnom pitanju.

Za nas država mora da čini nešto više; mora da postane cesionarom prava žrtve i da ih izpuni. Neka bude pak njezina briga da za kazni i poslie prisili krivca, da plati radnjom potrošenu svotu za naknadu štete prouzrokovane zločinom, što ga je počinio.

Nu, bilo da država postane cesionarom prava oštećenikovih, bilo da ova prava budu naplaćena postepeno od krivca prisilnim radom, to je uviek velik boj protiva zločinu.

Da su naši zakoni osnovani na ovih načelih, Ruffo Scilla, Picarone i drugi ne bi šetali, nakon izvršene kazni, objesto po ulicah Napulja.

Koja i kakova bijaše ekonomična propast što su ju oni prouzročili? Tko je pomagao obitelji od pronevjeritelja bankâ strovaljene u nevolju?

St. Governatori bili bio nastojao položiti u prijateljske ruke milijune ukradjene narodnoj banki, da je znao, da će poslie izvršene kazni, ostati u zatvoru kroz sve vrieme potrebito da nadoknadi svojim trudom u lukah, u brodogradilištih, barem najmanjim dielom ukradjenu svotu?

A upravitelj crkve Montecalvaria u Napulju bili se bio učinio bankirom a za tim pao pod stečaj sa 400 hiljada lira po prilici, da je znao, da osim tamnice čeka pronevjeritelja prisilno naknadjenje nanesene štete?

Njeki starinski filozof reče: dajte mi loših zakona a dobrih sudaca, bit će vam pravica.

Mi pako uz loše zakone imamo suviše i loše sudce.

Uz zakonotvorne bludnje, po kojih dug proizličući iz govora mieša se s dugom proizličućim iz zločina, imamo sudstvo mlohavo i nehajno u procienjivanju štete. Odličan sudac (Cosenza) ovo govoraše skoro nastupnom prigodom na tribunalu Svete Marije Capua Vetere:

„Malo ili ništa pazi se na novčane posljedice, te tumačeći zakon, po nekih predsudnih mislih, zanemarujemo po običaju osudjenje na stanovitu svotu a ne promišljamo, da je akademička izjava o obćenitoj naplati mrtvo slovo u naših osudah, da je pače pravo izsmjehivanje žrtve, koja tekar poslie dugih novih muka, ter poslie znojne i težke civilne par-

Digitized by Google

nice, moći će valjda jednom spasiti ono, što je morala potrošiti da ozdravi od ljuta noža!"

Ministar će se Taiani zaustaviti kod disaplikacija? Zar nema prostranijega polja, većega zla, gdje se više ćuti potreba energične i odlučne djelatnosti?

X.

Nova škola — dobro je da se izjavi — neće biti materijalistička. Ona je antopologična i pozitivna. Pozitivizam je način, dočim je materijalizam nauk.

Biologična načela, na kojih se osniva — baštinstvo i evolucija — ne vode dakako u niekanje slobodne volje i u Darvinovu hipotezu.

Osobnim uzrokom slobodnoj volji, baštinstvo bi dodalo posebnih uzroka. To je sve.

Evolucija je pak drugo načelo, koj ujedno s baštinstvom vlada životom.

„Uzmite varijaciju bez baštinstva — opaža Ribot — pa svaka promjena postaje prelaznom; svaka varijacija, bila dobra ili zla, koristna ili škodljiva, izčezava s osobom ..."

„Uzmite baštinstvo bez varijacija, pak ćete imati bezkrajnu konservaciju, strašno jednoličnu, istih tipa uobličenih jednom za uviek. Fiziologična obilježja, nagoni, umna i moralna svojstva u njemu se čuvaju i dalje od njega predavaju, bez promjene. Ne raste, ne pada, ne mienja se".

„Nasuprot uzmite variaciju i baštinstvo, život i promjena mogu obstojati. Evolucija radja fiziologičnimi i psihologičnimi variacijami; običajem ostaju stalne u čovjeku, baštinstvom u pasmini."

Načelo dakle evolucije ne uključuje neobhodno promjenljivost vrsti (Darvinova hipoteza), nego može se dapače sasvim dobro slagati sa stalnošću vrsti.

Evolucija djeluje u vrsti i to nam je dosta. Izmedju prvobitnog čovjeka iz pećine, izmedju divljaka, komu manjkaju sasvim njeki oblici osjećanja, i današnjega čovjeka prosvjetljena proteže se stoljetna evolucija, po kojoj od malena broja elementarnih nagona dobivamo neizmjernu raznovrstnost osjećaja, umova i strasti.

Rodbinstvo čovjeka s majmunom jest hipoteza ne dokazana više od one, koja svadja misao na kretanje materije (Moleschott), dušu na objavljenje životne snage potaknute posebnom konstrukcijom moždanske materije (Feuerbach), i s toga ne vriedi više od ove.

Nasuprot evolucija i baštinstvo nisu hipoteze već naravni zakoni dokazani eksperimentacijom.

Digitized by Google

Nova škola kaznena polazi baš od ovih pozitivnih podataka, od ovih biologičnih načela, a njezin nauk nije drugo van posljedak onih predpostavaka.

U istinu iz baštinstva proizlazi velika potežkoća poboljšanja zločinca po nagonu, te se pojavlja potreba strožijeg postupka proti priupadnosti, kao pojavu posve naravnu i biologičnu.

Čuvstva se razvijaju, od sebičnih postaju malo po malo altruističnimi, od divljaka postaje prosvjetljen čovjek.

Ali evolucija koraca s atavizmom (povratno baštinstvo) i s toga je zločinac divljak, koji se atavističnim bićem opet pojavlja u prosvjeti.

Zločin, koji toliko zabrinjuje znanost, jest naravnih zločin, težki zločin, crimen, što ga je Garofalo toli liepo ocrtao: povrieda temeljnih altruističnih osjećaja, i po kojem novi nauk nazvao se je novim izrazom: Kriminologija.

Sami se pojam o kazni radja od biologičnog načela.

Evolucija ide putem selekcije, t. j. probiranja. Pogodne variacije ostaju stalnimi u pasmini, škodljivih nestaje. Kaznena pravda ima biti djelo družtvene selekcije: — iztriebiti smrću i prognanstvom sve ljude škodljive, koji se prosvietljenom družtvu ne mogu prilagoditi. Divljaka, koji se baštinstvom opet pojavlja, selekcijom mora nestati.

Kazan ovako shvaćena zahtieva čislo kaznenih reforma.

Treba ukinuti doživotne tamnice sa ćelijami, u kojih sjede robijaši odieljeni neprestano od ostalih osudjenika, kako stoji u osnovi kaznenog zakona. Treba ukinuti niemi zatvor na dugo trajanje, koji ošteti umna svojstva zatvorenoga, treba ukinuti skupnu tamnicu, gdje se čovjek izradja, mlohavi i truje.

Borba za nepovriedivost družtvenog tiela, kako i borba za obstanak, ne treba drugo osim eliminacije. Što je preko toga — osamljenje, mučanje, patnje, — nije nuždno, nečovječno je, okrutno. Kad nas biesan pas ugrize, ne stavljamo ga na muke, već ga smaknemo. Smrt je u ovom slučaju pomilovanje i smilovanje.

Nova dakle škola s ovoga gledišta jest humanitarna, jer voli smrt vrhovni zakon naravi, nego li muke živućeg čovjeka zakopana živa u tamnicu; nego li ćeliju, gvoždje, nagomilanje ljudi, voli zatočište, prognanstvo doživotno u naselbine, gdje krivac ogrijan na suncu i preporodjen radom, moći će se preobratiti na dobro.

Kriminalnu ludnicu za zločince van sviesti, a tamnicu samo za zločince prigodne, koji ne priupadaju.

Svakako pak kazan, bila u obliku prognanstva (relativna eliminacija) bilo u obliku tamnice, uviek mora da bude spojena s prisiljenjem na nanaknadu štete.

Ovaj zadnji uvjet naviešta izrazitije novi zadatak; i ako se uvaži da evolucija nije samo zakon naravni nego i družtveni, možda će se bolje

Digitized by Google

shvatiti obseg načela sada tek nacrtanih, što ih nova škola zastupa i razlog njezinu obstanku.

Njekoć družtvo složeno reklo je oštećeniku: daj u moje ruke tvoje razloge te će kazan zamieniti osobni odpor protiva zločinu.

Prelaz s osobnoga odpora na družtveni znamenova evoluciju.

Sad se ćuti nova potreba; žrtva ponajviše ostaje bez žaštite. Šteta, što ju učini nedjelo, nije naplaćena od krivca, koji ne može da plati. Baštinstvo nauke opire se svojim ugledom svakomu novomu pokretu. Ali, hvala Bogu, ima evolucija, i po ovom načelu družtvo će kazati žrtvi: ja postajem cesionarom tvojih civilnih prava kako sam njekoč postalo cesionarom tvoje osvete!

Bez sumje u prozorju smo ove evolucije, u času prelaza od staroga k novomu, s toga česte su neizvjestnosti, pretjeranosti, bludnje; ali što vriedi, to je da je pokret istinit i da je njegova historična ura kucnula.

Nek se umiri slavni Carrara. Klasična škola nije srušena, mi mu priznajemo: Beccaria, Filangieri, Carmignani, Rossi, Haus i toliki drugi naučenjaci nisu gradili na šuplju. Čini se samo da njihov rad treba nastaviti novim kriterijem, jer je novo načelo o naravnom baštinjenju, koje vlada životom u svih njegovih oblicih; u bilinskom, živinskom i ljudskom, u zdravom i bolestnom, u obliku tjelesnom i umnom.

S toga klasična i pozitivna škola ne izključuju se, nego se nasledjuju. Napokon nema druge selekcije osim one za istinu.

S talijanskoga preveo dr. ***Ante Trumbić.***

Nješto ob izručivanju zločinaca u Austro-Ugarskoj te Bosni i Hercegovini.

Napisao dr. ***Hugo Štefanić.***

III.

Posebni dio.

U obsegu austro-ugarske monarkije (radi kratkoće razumievamo tu i Bosnu i Hercegovinu) postoje četiri posebna kazneno-pravna područja: Austrija ili krunovine i zemlje zastupane u carevinskom vieću; Ugarska; Hrvatska i Slavonija te Bosna i Hercegovina.

U Austriji te Hrvatskoj i Slavoniji uz njeke preinake jest još i danas u krieposti kazneno pravo, proglašeno carskim patentom od 27. svibnja 1852., dočim je materijalno kazneno pravo glede zločinstva i prestupaka u Ugarskoj uredjeno zakonskim člankom V. od god. 1878., a u Bosni i Hercegovini zakonom od 1. rujna 1879.

Digitized by Google

Izručivanje zločinaca napram stranim vlastim — izvan obsega austro-ugarske monarkije — uredjeno je poglavito medjunarodnimi ugovori. U koliko nebi sa kojom stranom državom postojao poseban izručbeni ugovor, valjaju glede izručivanja obći postojeći kazneno-pravni propisi, odnosno dosadanja praksa, osnovana na načelu reciprociteta.

Izručivanje zločinaca unutar obsega austro-ugarske monarkije, odnosno medjusobna pravna pomoć pri kaznenom progonu zločinaca osniva se stranom na zakonskih i naredbenih propisih pojedinog kazneno-pravnog područja, stranom pak na praksi temeljećoj se na načelu reprociteta.

Prema pravnoj naravi saveza izmedju Austrije i zemalja krune Ugarske, kao posebne realne unije, te prema monarkičnom ustavnom uredjenju obih državnih skupina, ovlašten je na sklapanje medjunarodnih izručbenih ugovora jedan te isti organ u osobi cara austrijskog i kralja ugarskog uz posebno odobrenje zajedničkog ugarsko-hrvatskog sabora.

Obzirom na položaj, što ga Austro-Ugarska temeljem berlinskog ugovora u Bosni i Hercegovini pravno zaprema, obvezuju uručbeni ugovori, sklopljeni po zvanih organih Austro-Ugarske Bosnu i Hercegovinu u toliko, u koliko ih nadležni bosansko-hercegovački organi drže kriepostnimi i za Bosnu i Hercegovinu.

Budući da nas zanimaju samo ustanove glede izručivanja zločinaca unutar obsega austro-ugarske monarkije, osvrtati ćemo se tekom naše razprave na pojedine ustanove izručbenih ugovora samo u toliko, u koliko iste imadu vrieditи i unutar austro-ugarske monarkije.

1) U sva četiri kazneno-pravna područja Austro-Ugarske vriedi podpuno načelo teritorijalnosti kaznenoga prava. Iznimke, osnovane na medjunarodnom te državnom pravu, koje smo jur u obćenitom dielu iztakli, ustanovljene su i u Austro-Ugarskoj.

Svaka povrieda kaznenog prava, počinjena unutar pojedinog kazneno-pravnog područja bilo po tuzemcu ili inozemcu, ima se kazniti po nadležnoj kaznenoj vlasti u smislu odnosnog kaznenog prava (§ 37. i 324. austrijskog i hrvatskog, § 5. ugarskog, § 71. i 73. bosansko-hercegovačkog kaz. zak.). Počini li Austrijanac, Bosanac ili pripadnik ugarskog kazneno-pravnog područja u Hrvatskoj i Slavoniji kakav zločin, prestupak ili prekršaj kaznenog zakona, tad se ima isti kazniti po hrvatskoj kaznenoj vlasti i po hrvatskom kaznenom pravu.

Glede inozemaca dopušta ipak naše kazneno pravo (§ 37. k. z.) naročito, da se uzajamnimi izručbenimi ugovori može i što drugo oderediti. U tom se pravcu nalazi i posebnih ustanova; tako u izručbenom ugovoru sa Švicarskom te sa njemačkim carstvom.

Iznimku tu od načela teritorijalnosti paralelizira zahtjev, da izručenik mora biti državljan one države, kojoj se izručuje; da je dotični delikt na-

Digitized by Google

peren proti odnosnoj državi; konačno da po postojećih kaznenih propisih nije za upitni kazneni slučaj propisana nadležnost kaznenoga suda one države, od koje se izručba zahtjeva (čl. 1. ugovora sa njemačkim carstvom, naredba ministarstva vanjskih posala i pravosudja od 9. srpnja 1855.).

Na temelju postojećih pravnih ustanova u Ugarskoj te u Hrvatskoj i Slavoniji moguće je dapače, da bude ugarski kazneni sud nadležan za progon delikta počinjena u Hrvatskoj i Slavoniji po pripadniku kaznenopravnog područja Hrvatske i Slavonije, odnosno obratno hrvatski kazneni sud za delikt počinjen u Ugarskoj po pripadniku ugarskog kaznenopravnog područja.

Počini li naime jedna ili više osoba kažnjivo djelo, stranom na području Hrvatske i Slavonije, stranom na području Ugarske, pa ako počinjena kažnjiva djela stoje medjusobno u nerazlučivom savezu, tada može nastupiti iznimka od načela „forum delicti commissi", koje ima inače biti mjerodavnim medju Ugarskom te Hrvatskom i Slavonijom glede nadležnosti kaznenih vlasti. U takovom slučaju odlučuje onda o nadležnosti kr. zem. vlada, odjel za pravosudje, sporazumno sa ugarskim ministrom pravosudja (točka 13. naredbe bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 17. svibnja 1893. br. 6043 — sbbornik br. 34 od god. 1893 — te točka 13 identične okružnice ugarskog ministra pravosudja od 1. lipnja 1893. br. 4593).

2) Načelo, da se vlastiti državljan radi kazneno-pravnih povrieda počinjenih u inozemstvu ne ima nikad izručiti inozemnoj vlasti, našlo je izraza u svih izručbenih ugovorih Austro-Ugarske, a ustanovljeno je napose još i kazneno-pravnimi propisi pojedinog kazneno-pravnog područja (§ 36. i 235. našeg i austrijskog, § 17. ugarskog te § 71. i 72. bosansko-hercegovačkog kaz. zakona). Ono vriedi i unutar austro-ugarske monarkije.

U obsegu Austro-Ugarske je trovrstno državljanstvo: austrijsko, bosansko-hercegovačko i ugarsko ili — radi točnijeg razumjevanja recimo — ugarsko-hrvatsko.

Dekretom od 23. lipnja 1864. br. 13146 uputila je kr. ug. dvorska kancelarija ugarske sudove, da uz uvjet reciprociteta ugarske pripadnike, koji su počinili kakav zločin, prekršaj ili prestupak u Austriji, na zahtjev predaju nadležnim sudovom austrijskim na kazneni progon. Naredbom ministra pravde od 8. kolovoza 1864. broj 1359 naredila je i Austrija svojim sudovom recipročan postupak.

Nakon provedena dualisma od god. 1867. izjavilo je ugarsko ministarstvo pravosudja, da se odnosni dekret dvorske kancelarije iz formalnih razloga ne može smatrati mjerodavnim za ugarske kaznene sudove, pak je na to i austrijsko ministarstvo pravde naredbom od 6. listopada 1869. broj 12131 odredilo sa stanovišta reprociteta, da i austrijski sudovi ne

Digitized by Google

imaju predavati ugarskim sudovom na kazneni progon austrijske državljane, koji su u Ugarskoj počinili kakav delikt.

U Hrvatskoj i Slavoniji te Ugarskoj moramo lučiti državljanstvo od pripadničtva jednog i drugog kazneno-pravnog područja. Pripadničtvo je korelat žavičajnosti u stanovitoj občini.

Počini li pripadnik hrvatsko-slavonski u Austriji ili u Bosni i Hercegovini kakav delikt, pa bude zatečen na teritoriju hrvatskom, ne smije se izručiti vlasti austrijskoj, niti bosansko-hercegovačkoj, već se ima, ako se radi o zločinstvu, napose uviek po hrvatskoj kaznenoj vlasti u smislu postojećeg kaznenog prava kazniti (§ 36. k. z.); a radi li se o prestupku ili prekršaju, samo tada, ako dotičnik radi upitnog delikta nije jur vani kažnjen, ili ako mu nije kazan vani oprošćena (§. 235. k. z.)

Pošto je u Ugarskoj te Hrvatskoj i Slavoniji temeljem zak. članka L. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga sabora od g. 1879. državljanstvo jedno te isto, ne može se pripadnik ugarski smatrati u Hrvatskoj i Slavoniji inozemcem, a tako isto ni pripadnik hrvatski u Ugarskoj, već je pripadnik ugarski u Hrvatskoj i Slavoniji isto tako državljan, kao što i pripadnik hrvatsko-slavonski u Ugarskoj. S toga se i pripadnik ugarski, ako počini delikt u Austriji, Bosni i Hercegovini ili izvan Austro-Ugarske, a bude zatečen na teritoriju hrvatskom, ne smije izručiti niti Austriji niti Bosni i Hercegovini, a još manje stranoj kojoj vlasti. Isti će postupak valjati i glede hrvatskog pripadnika u Ugarskoj. Da li će u takovom slučaju biti konkretno nadležna ugarska ili hrvatska kaznena vlast, odmah ćemo vidjeti.

Nu što onda, ako pripadnik hrvatskog kazneno-pravnog područja počini kakav delikt u Ugarskoj, a bude uhićen na teritoriju hrvatskom ili Ugrin počini delikt u Hrvatskoj i Slavoniji te bude uhićen u Ugarskoj?

I to je pitanje pravno riešeno medju Hrvatskom i Slavonijom te Ugarskom. Spomenutom banskom naredbom od 17. svibnja 1893. ustanovljeno je, da „forum delicti commissi“ odlučuje o nadležnosti kaznenih vlasti bud hrvatskih, bud ugarskih bez obzira na pripadničtvo delinquenta.

I Derenčinova osnova kaznenog zakona o zločinstvih i prestupcih ima sličnu ustanovu (§ 7.).

Počini li dakle Ugrin delikt na teritoriju hrvatskom, nadležna je za kazneni progon hrvatska kaznena vlast, sad bio delinquent uhićen u Hrvatskoj ili Ugarskoj; a obratno opet sa Hrvatom.

Dosliedno tomu načelu ima se hrvatska kaznena vlast smatrati nadležnom i za izručbeni zahtjev i kazneni progon takova Ugrina, koj je počinio delikt na teritoriju hrvatskom, a bude uhićen u Austriji ili Bosni ili u stranoj kojoj državi. Vice versa opet sa Hrvatom.

Za ovakovo riešenje pitanja o medjusobnoj nadležnosti kaznenih vlasti hrvatskih i ugarskih govore uz državopravni razlog jedinstva državljanstva poglavito razlozi shodnosti. Ti su razlozi oni isti,

Digitized by Google

koji govore za redovitu nadležnost foruma delicti commissi i unutar pojedinog kazneno-pravnog područja.

3) Jedinstvenost državljanstva s jedne, a raznovrstnost kazneno-pravnih područja u Hrvatskoj i Slavoniji te Ugarskoj s druge strane, može biti povodom različitom shvaćanju i riešavanju malo prije iznesenog posebnog slučaja.

Pripadnik ugarski počini stanoviti delikt u Austriji ili Bosni ili u stranoj kojoj državi, a bude uhićen na teritoriju hrvatskom; kako se ima riešiti ovakov slučaj i tko se ima smatrati nadležnim za kazneni progon?

Da se takav delinquent — Ugrin — iz razloga jedinstva državljanstva ne smije izručiti vlasti, gdje je delikt počinjen, jur smo gore razložili.

Ali drugo je, tko se ima sada smatrati pravno nadležnim za kazneni progom upitnog delinquenta — Ugrina; — da li hrvatska kaznena vlast, gdje je delinquent uhićen, ili pak ugarska kaznena vlast s razloga pripadničtva k ugarskomu kazneno-pravnomu području?

Povodom konkretnoga slučaja izrekao je i sam kr. stol sedmorice svoje mnienje.

N. N., ugarski državljan, a pripadnik ugarskog kazneno-pravnog područja, počinio u Bosni zločinstvo pronevjerenja te bude na teritoriju hrvatskom uhićen. Kr. sudbeni stol u O. proglasio se temeljem §-a 54 k. p. nadležnim za kazneni progon.

Kr. pak stol sedmorice drži, da se u smislu tog istog propisa § 54. k. p. ima smatrati za kazneni progon upitnog slučaja nadležnom ugarska kaznena vlast, te obrazlaže svoje mnienje ovako: „Pošto je N. N. činovnik u Bosni, to on doduše faktično niti prebiva niti boravi u Ugarskoj, te bi se po tom moglo uzeti, da je za prosudjenje rečenog kaznenog predmeta nadležan kr. sudbeni stol u O, u okolišu kojega je uhićen.

Nu buduć da N. N. nije prestao biti ugarskim državljanom, te njegovo izbivanje iz Ugarska valja smatrati privremenim, a po tom kao njegovo mjesto prebivanja ili boravljenja ono, gdje je on zavičajan, a to leži u Ugarskoj . . .“

Kr. stol sedmorice luči dvie vrsti prebivališta ili boravišta: faktično i — recimo — pravno, koje identificira sa mjestom zavičajnosti, sa zavičajnošću okrivljenika. Nadalje mnije kr. stol sedmorice, da i § 54. k. p. ima na umu dvie vrsti prebivališta ili boravišta, faktično i zavičajno, te se čini, da kr. stol sedmorice zavičajnost drži momentom, koj je u obće kadar utemeljiti kazneno-sudbenu nadležnost, ako faktično prebivalište uzmanjka

Da vidimo.

§ 54. našeg kaznenog postupka ostao je nepromienjen, kako je §-om 44. k. p. od godine 1853. ustanovljen. Prva stavka §-a 54. k. p.

Digitized by Google

austrijskog identična je i danas u točki, koja je za nas odlučna, sa §-om 54. našeg k. p., te glasi: „Ist eine strafbare Handlung ausserhalb der im Reichsrathe vertretenen Länder begangen worden, so ist dasjenige innerhalb derselben gelegene Gericht zuständig, in dessen Sprengel der Beschuldigte seinen Wohnsitz oder Aufenthalt hat, in Ermangelung eines solchen dasjenige, in dessen Sprengel er betreten wird".

Pitanje je dakle sada, što se razumjeva juristički pod „Wohnsitz oder Aufenthalt", i što razumjeva pod tim sam kazneni postupnik?

Zavičajnost je strogo pravni pojam. Za stečenje zavičajnosti u stanovitoj občini traži, istina, koli naš zakon od 30. travnja 1880. o uredjenju zavičajnih odnošaja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, toli i ugarski zak. čl. XXII.: 1886. naselenje i prebivanje kroz stanovito vrieme, ali uz taj faktični uvjet stavlja još i drugih zahtjeva; kao prijavu kod dotičnog občinskog poglavarstva, nošenje občinskih tereta itd. (§ 9. i 10.). Tek tako kvalificirano prebivanje može roditi zavičajnošću. Zavičajnost nije nikad identična sa pukim prebivalištem.

S druge je strane opet istina, da zavičajnost nije strogo vezana na samo prebivanje, jer se može ostati zavičajnikom u stanovitoj občini, a da se ne mora u njoj neprestano prebivati.

Prebivalište nije dakle pojam pravni, već faktičan momenat, koji može imati juristických posljedica; prebivalište je uviek faktično, a zavičajnost može obstojati uz i bez faktičnog prebivanja.

Odlučnim ipak uza sve to može biti po nas samo ono, što sam kazneni postupnik razumjeva pod „prebivalištem ili boravištem".

„Prebivalište ili boravište opredieljuje se u smislu načela mjerodavnih i za ostala pravna područja". (Ullman, Lehrbuch des oesterr. Strafprozessrechts 1882. str. 222).

„Prebivalište je ondje, gdje okrivljeni za vrieme podignuća tužbe u smislu zemaljskih zakona, odnosno postojećeg civilnog prava prebiva" (Ullman, Lehrbuch des deutschen Strafprozessrechts 1893. str. 190).

„Prebivalište ima se shvatiti u smislu civilno-pravnom, kao što spadaju ovamo i sva načela o stečenju i trajanju prebivališta.

Po §-u 16. gradj. sudovnika (16. veljače 1853.) ima se smatrati redovitim prebivalištem ono mjesto, gdje se je tko naselio s tom nakanom, da ondje stalno prebiva, koja nakana ili se dokazati može ili se jasno vidi iz okolnosti.

Ako tko izmjenice prebiva na različitih mjestih, ima se svako takovo mjesto smatrati njegovim prebivalištem (§ 17. gr. sud.).

Nadležnost napokon nad osobami, koje ne imaju nigdje stalnog boravišta, ravna se po mjestu njihova vremenita boravišta. (§ 18. gr. sud.)" (Mitterbacher, Erläuterungen zur Strafprocessordnund von 23. Mai 1873. str. 170).

Digitized by Google

Po kaznenom postupniku za njemačko čarstvo od god. 1877. utemeljuje prebivalište (Wohnsitz), a u pomanjkanju ovoga „der gewöhnliche Aufenthaltsort" ravnopravno sa mjestom počinjenja nadležnost kaznenog suda. (§ 8.) „Taj je izraz uzet iz zakona o podpornom prebivalištu (Unterstützungswohnsitz). Jasno je, da se nije ovdje ništa osebujna kaznenom postupku ustanovilo, već da se je htjelo i za kazneni postupak uporabiti pojam, koj je i inače u životu mjerodavan". (Glaser, Handbuch des Strafprozesses II. sv. 1885. str. 158 i 159 op. 13). Za stečenje „Unterstützungwohnsitza" odlučan je samo faktičan (thatsächlich) običan boravak (gewöhnlicher Aufenthalt) kroz dvie godine (§ 10. njem. zakona od 6. lipnja 1870.).

Pod „prebivalištem ili boravištem" u smislu §-a 54. k. p. ne može se dakle nikad razumjevati mjesto zavičajno, čim pada i sva argumentacija kr. stola sedmorice povodom gornjeg konkretnog slučaja.

Ovakovo svaćanje jasno podkriepljuje i ustanova §-a 56. našeg te §-a 59. austr. kaz. postupnika.

Prebivalištem ili boravištem N. N. u našem slučaju može se prema §-u 54. k. p. smatrati samo mjesto u Bosni, gdje je dotičnik kroz više godina bio činovnikom, čim je ujedno jasno dokumentirana njegova nakana, da ondje stalno prebiva (§ 16. gradj. sudovnika).

A jeli opravdano mnienje kr. sudbenoga u O., koj se je temeljem zadnje točke §-a 54. k. p. proglasio nadležnim u upitnom kaz. predmetu.

Obzirom na to, što Hrvatska i Slavonija tvore posebno kaznenopravno područje napram Ugarskoj, imaju se i pojedine ustanove kaznenog prava te postupnika (koje potiču iz doba jedinstvene države austrijanske) glede ovozemstva i inozemstva dosliedno tomu shvaćati. Pod ovozemstvom ima se smatrati samo kazneno-pravno područje Hrvatske i Slavonije; a pod inozemstvom svako područje izvan njega, ne izuzev odatle ni područja ugarskog.

Glede pripadnika ugarskih vrieditи će po tom obće kazneno-pravne ustanove glede inozemaca, u koliko glede istih nije pravno što drugo odredjeno, te u koliko tim ustanovama ne protuslovi državopravi položaj Hrvatske i Slavonije napram Ugarskoj.

Hrvatski kazneni sud zvan je uviek, da postupa radi zločinstva počinjenih izvan hrvatskog teritorija po vlastitih pripadnicih. (§ 36. k. z.). Ta je ustanova obzirom na Ugarsku jur spominjanom banskom naredbom 17. svibnja 1893. promjenjena.

Za razsudjivanje zločinstva počinjenih po nepripadnicih Hrvatske i Slavonije izvan hrvatskog teritorija, može biti uz njeke uvjete (§ 38., 39. i 40. k. z.) nadležan i zvan i hrvatski kazneni sud.

Ustanova §-a 54. k. p. mora po tom da ima na umu koli pripad-

Digitized by Google

nike toli i nepripadnike hrvatsko-slavonske, u koliko se samo njihovo zlodjelo može kazniti kod nas u smislu propisa našeg kaznenog prava.

Prema razloženom, § 36. k. z. odnosi se samo na hrvatske pripadnike, a ne i na ugarske. Temeljem te ustanove ne može se dakle hrvatski sud držati nadležnim za prosudjenje delikta, počinjena po ugarskom pripadniku izvan hrvatskog teritorija.

§ 38. k. z. specijalno nas ne zanima.

§ 39. k. z., prem bi prema razloženom načelu pristajao za naš konkretni slučaj, ne može se ovdje uporabiti, pošto se tomu protivi državopravni položaj Hrvatske i Slavonije napram Ugarskoj, uslied čega je i ugarski pripadnik državljanim hrvatsko-ugarski; a za državljane vriedi i kod nas priznato načelo, da se ne smiju izručivati stranim vlastim.

Kr. sudbeni stol u Osieku ne ima dakle ustanove kaznenog zakona, temeljem koje bi se mogao u smislu §-a 54. k. p. proglasiti nadležnim za upitni konkretni slučaj.

Tu eto vidimo prazninu u kazneno-pravnih naših propisih, na koju se nije obazriela ni jur više put spominjana banska naredba.

Ako i nema naročita pravna propisa za riešenje navedenog konkretnog slučaja, praznina se ta dade veoma shodno izpuniti dedukcijami iz postojećih kazneno-pravnih ustanova savezno sa jednim jur iztaknutim načelom postojećih izručbenih ugovora.

Hrvatski kazneni sud zvan je na progon zločinstva, počinjenih po nepripadnicih hrvastko-slavonskih izvan područja hrvatsko-slavonskog tek u drugom redu (bez obzira na § 38. k. z.), t. j. pod uvjetom, ako vlast, koja je za progon jače interesirana — po ustanovi §-a 39. i 40. k. z. naime država, gdje je zločinstvo počinjeno —, neće da preuzme progon odnosnog delinquenta.

To ekskluzivno načelo teritorijaliteta našeg kaznenog zakona modificirano je načelom, sadržanim u većini izručbenih ugovora austro-ugarske monarkije; da naime requiriranoj vlasti stoji prosto, ako vlast državljanska prigovori izručbi na mjesto počinjenja delikta, izručiti odnosnog delinquenta po vlastitoj uvidjavnosti bud jednoj, bud drugoj vlasti. Pravno se ipak ne bi dalo opravdati, da requirirana vlast uzkrati izručbu jednoj i drugoj vlasti, pa da sama preuzme kazneni progon.

U za to moramo imati na umu, da načelo našeg te drugih kaznenih zakonodavstva, po kom država napose još kazni zločinstva svojih pripadnika, počinjena u stranoj državi, ma da su jur i kažnjena po stranoj vlasti, ima za se opravdani pravni razlog.

Kako država priznaje i zaštićuje i vani prava svojih državljana, tako ona traži od njih i vani štovanje pravnog reda te ih drži vezanimi na kaznene zakone njihove države, priznavajuć polag toga ipak i teritorijalitet kaznenog prava države, gdje je djelo počinjeno.

Digitized by Google

Držimo li sve to pred očima, lahko ćemo riešiti izneseni konkretni slučaj.

Ugarska kaznena vlast obvezuje svoje pripadnike na vlastite kaznenopravne propise i izvan teritorijalnoga dosega državne vlasti ugarske (§ 8., 10. i 11. ug. k. z.). Ona se smatra u prvom redu zvanom, da polag vlastitih propisa prosudi i kazni kažnjivo djelo svoga pripadnika, počinjeno u stranoj državi; nu pravno kriepostnim priznaje ona i kazneno djelovanje teritorijalne državne vlasti.

Pošto je uza to u izručbenih ugovorih priznana državljanstvu, odnosno pripadničtvu, principielno jednaka vriednost sa mjestom počinjenoga delikta, moći će se hrvatska kaznena vlast temeljem §-a 40. k. z. te §-a 54. k. p. smatrati ovlaštenom i zvanom na kazneni progon stranog pripadnika u obće, koj je u inozemstvu delinquirao samo onda, ako i teritorijalna vlast i vlast nadležna po državljanstvu odnosno pripadničtvu odklone kazneni progon odnosnog delinquenta. Interes hrvatske kaznene vlasti zaostaje za interesom kaznene vlasti teritorijalne i pripadničke za taj slučaj.

Počini li dakle ugarski pripadnik kakav delikt u Bosni i Hercegovini, Austriji ili drugoj kojoj državi, pa bude uhićen na hrvatskom teritoriju, mora hrvatska kaznena vlast držati ponajprije na umu, da takova delinquenta uslied jednog te istog državljanstva u Hrvatskoj i Slavoniji te Ugarskoj ne smije izručiti stranoj državi, gdje je delikt počinjen; nadalje pak mora uvažiti, da je dotičnik pripadnik kazneno-pravnog područja ugarskoga, koje ga i vani smatra vezanim na vlastite kaznenopravne propise i kaznenu vlast, te da je prema razloženom načelu izručbenih ugovora ugarska kaznena vlast pravno jednako ovlaštena na kazneni progon odnosnog delinquenta, kao i državna vlast, gdje je delikt počinjen; da je po tom ugarska kaznena vlast u prvom redu zvana i interesovana, da joj pripadnik bude kazneno progonjen, a hrvatska kaznena vlast bila bi temeljem §-a 40. k. z. samo onda zvana, da ga progoni, kad bi ugarska kaznena vlast odklonila sa svoje strane kazneni progon.

Hrvatska kaznena vlast imati će ponuditi izručbu takovog ugarskog pripadnika, ugarskoj kaznenoj vlasti u obće, ne upuštajuć se potanje u pitanje o konkretno nadležnoj sudbenoj oblasti, jer će se ista ustanoviti prema postojećim propisom ugarskog kaznenog postupnika.

Budući da glede razloženog tog postupka ne ima naročite pravne ustanove niti u Hrvatskoj, niti u Ugarskoj, vriediti će on pravno obvezatno za hrvatsku kaznenu vlast samo tada, ako se i sa strane Ugarske vrši u tom pravcu reciprocitet.

Derenčinova osnova kaznenog zakona riešava slično konkretni naš slučaj. (§ 9.)

Digitized by Google

Mnienje profesorskoga sbora fakulteta pravo- i državoslovnog sasma korektno naglasuje, da pristaje uz tu ustanovu nu pod uvjetom, da se u tom pitanju izhodi reciprocitet sa strane Ugarske.

4) Pošto izručbeni ugovori redovito dopuštaju konkurenciju države nadležne po državljanstvu delinquenta sa mjestom počinjenjenja delikta, pa pošto u obsegu Austro-Ugarske (u širem smislu) imamo troje državljanstvo; što onda, ako Austrijanac ili Bosanac počini delikt gdje vani na pr. u Njemačkoj ili Srbiji te bude zatečen u Hrvatskoj; ili ako državljanin ugarsko-hrvatski počini delikt vani na pr. u Italiji, a bude zatečen u Austriji ili Bosni i Hercegovini? Da li je i u tom slučaju pravno prepušteno vlasti, gdje je dotični delinquent zatečen, da ga po uvidjavnosti izruči vlasti, gdje je djelo počinjeno, ili pak vlasti, kojoj dotičnik kao državljanin pripada?

Bosansko-hercegovački kazneni zakon u §-u 75. naročito izriče: pripadnik austro-ugarske monarkije ne smije se nikad stranoj državi izručiti, već se ima glede njegova izručenja sporazumjeti s vladom, gdje je isti pripadnikom.

Druga stavka §-a 17. ugarskog k. z. odredjuje: pripadnik druge države (Austrije) monarkije može se izručiti samo državi, kojoj pripada.

U Austriji nepostoje doduše za taj slučaj zakonski propisi, nu povodom konkretne izjave ugarskog ministra pravosudja (prije uvedenja kaznenog zakona), da će ugarski sudovi na temelju reciprociteta izručivati i nadalje takove osobe, koje su austrijski sudovi radi kakova zločinstva ili prestupka, počinjena ne u Ugarskoj, osudili ili ih progone, te koje nisu ugarski državljani, nu radi prekršaja ne, — izdao je austrijski ministar pravde na sve više zemaljske sudove i državna nadodjetničtva naredbu od 26. svibnja 1875. broj 6742, da i oni imadu slično postupati.

Naredbom od 28. siečuja 1877. br. 966 dozivlje se u pamet gornja odredba te se podjedno obrazlaže iztaknuto načelo tim, što se austrijsko i ugarsko državljanstvo prama jedinstvenom medjunarodnom položaju austrijske monarkije, koj je našao izraza u zakonu od 21. prosinca 1867. (naime nagoda austro-ugarska) glede zajedničkih svim zemljam austrijske monarkije posala, a osobito u §-u 1. lit. a]), u saobraćaju sa inozemstvom ima smatrati kao jedinstveno državljanstvo, pa da se s toga pripadnici ugarske državne pole, koji su izvan austrijske monarkije počinili kažnjivo djelo te budu u području zemalja zastupanih u carevinskom vieću zatečeni, ne mogu nikad izručiti inozemstvu itd.

U Hrvatskoj nije to pitanje niti zakonskimi niti naredbenimi propisi uredjeno.

Derečinova osnova kaznenoga zakona ima posebnu ustanovu u §-u 13.

Ako i nije kod nas to pitanje pravno uredjeno, vezana je i Hrvatska na sličan recipročan postupak prema Austriji te Bosni i Hercegovini stranom

Digitized by Google

uslied pravno uredjenog postupka tih zemalja prema Hrvatskoj i Slavoniji, stranom pak uslied jednog te istog državnog zajedničtva Hrvatske i Slavonije sa Ugarskom napram drugim državam (§ 1. naše nagode), te uslied jednog te istog državljanstva u Hrvatskoj i Ugarskoj.

O postupku, koj ima vrieditи za slične slučajeve u odnošaju izmed Hrvatske i Slavonije te Ugarske, bilo je jur govora.

Gledom na Bosnu i Hercegovinu ne ima doduše izričnih pravnih ustanova za takovo postupanje niti u Austriji niti u Ugarskoj; nu s obzirom na razloženi državopravni odnošaj Austrije i Ugarske napram Bosni i Hercegovini i jedinstveni položaj, što ga Austro-Ugarska skupa sa Bosnom i Hercegovinom napram ostalim vlastima zauzima, te s obzirom na izričnu ustanovu §-a 75. bos.-herc. k. z. bezdvojbeno su po načelu reciprociteta Austrija i zemlje krune Ugarske vezane na recipročan postupak prama Bosni i Hercegovini.

Počini li dakle Austrijanac ili Bosanac kakav delikt na pr. u Njemačkoj ili Srbiji, pa bude uhićen na hrvatskom teritoriju, ne smije se on nikad izručiti stranoj vlasti, dakle Njemačkoj ili Srbiji, gdje je zlodjelo počinjeno, već Austriji odnosno Bosni i Hercegovini, gdje je državljanom. Isto tako počini li državljan hrvatsko-ugarski vani, recimo u Italiji, kakav delikt, pa bude zatečen u Austriji ili Bosni i Hercegovini, neće biti izručen Italiji, već, ako je pripadnik hrvatskog kazneno-pravnog područja, hrvatskim, a ako je pripadnik ugarski, ugarskim kaznenim oblastim na postupanje.

5) Savezno s tim namiće nam se još jedno drugo velevažno pitanje. Kako se ima postupati onda, ako Austrijanac počini delikt u Bosni i Hercegovini, ili Bosanac u Austriji, a bude uhićen na hrvatskom teritoriju; ili ako hrvatsko-ugarski državljan počini delikt u Bosni ili Austriji, a bude zatečen u Austriji odnosno u Bosni?

Pitanje, ako hrvatski ili ugarski pripadnik počini delikt u Austriji ili Bosni, a bude zatečen u Ugarskoj odnosno Hrvatskoj, već je gore riešeno.

Povodom sbivšeg se konkretnog slučaja izrekao je kr. stol sedmorice u pogledu pitanja: kojemu sudu da se imaju izručiti austrijski državljani, koji su počinili zločinstvo u Bosni, te budu uhićeni na teritoriju kraljevinah Hrvatske i Slavonije, sliedeće mnienje: Pošto u tom pogledu ne predleže nikakove pozitivne ustanove zakonske, ima se predloženo pitanje riešiti po analogiji postojećih zakona glede izručbe zločinaca.

Ako inozemac u inozemstvu počini zločinstvo, koje ne spada pod udar §-a 38. k. z., ima se on — kad bude zatečen u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji — po §-u 39. k. z. izručiti onoj državi, gdje bude učinjeno zločinstvo, ne pako onoj državi, kojoj zločinac po državljanstvu svojem pripada, izim u slučaju osobitih medjunarodnih ugovora (§ 41 k. z.).

Digitized by Google

Ovo načelo teritorijalitéta dade se shodno uporaviti i na posebna zakonska područja, koja prema postojećim državo-pravnim odnošajem obstoje unutar granica monarkije austro-ugarske te Bosne i Hercegovine.

Austrijski državljanin ima se smatrati kano inozemac, dočim se Bosna (bez obzira na njezin položaj po medjunarodnom pravu, koji ovdje u pitanje ne dolazi) ima smatrati u pogledu sudovanja poput inozemstva napram pojedinom zakonarskom području unutar monarkije austro-ugarske, jer Bosna sačinjava za sebe posebno kazneno-pravno područje.

Ako se prema tomu načelo, koje je izraženo u §-u 39. k. z. analožki uporavi na slučaj, o kojem je govor, — N. N. naime austrijska državljanka počinila je zločinstvo kradnje u Bosni te je uhićena na teritoriju Hrvatske i Slavonije. Kr. sudbeni stol u N. te kr. banski stol bili su mnienja, da se izručba iste ima ponuditi austrijskom sudu, nadležnom prema njenoj zavičajnosti bez pobližeg obrazloženja — dolazi se do zaključka: da nije pravilno postupao onaj hrvatski sud, koj je izručbu austrijskog državljana, počinivšega zločinstvo u Bosni, ponudio austrijskomu sudu; sud bo hrvatski imao je u tom slučaju po §-u 39. k. z. izručbu dotičnog austrijskog državljana ponuditi sudu onoga zakonarskoga područja, o kojem je zločinstvo počinjeno t. j. sudu u Bosni.

Izručba sudu austrijskom nema u konkretnom slučaju nikakova zakonskoga uporišta, jer postojeći za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju zakon ne poznaje slučaja, gdje bi se inozemac — zločinac izručiti imao sudu njegove domovine, ako prem u domovini svojoj nije počinio nikakva zločinstva.

Ustanove bo §-a 36. k. z. ne mogu se u ovom slučaju uporaviti, jer se Bosna i Hercegovina uslied svoga osobitoga odnošaja, u kojem stoji prema monarkiji austro-ugarskoj, ne može smatrati tudjom zemljom u smislu rečenog § a 36. k. z.

S ovih razloga mnije kr. stol sedmorice, da bi se austrijski državljani, koji su počinili zločinstvo u Bosni, a budu uhićeni na području kraljevinah Hrvatske i Slavonije, imali izručiti sudu bosanskomu.

Primjetiti nam je samo, da je nazočno mnienje prihvaćeno u punom vieću većinom glasova, dočim su dva člana bila nazora, da se izručba ima ponuditi sudu austrijskomu.

Shvatimo li ustanovu §-a 39. k z. prema današnjoj državo-pravnoj konštelaciji austro-ugarske monarkije, kako smo jur razložili, bez dvojbe pristaje ona uz konkretni naš slučaj. Koli Austrija toli Bosna i Hercegovina jesu napram Hrvatskoj i Slavoniji inozemstvo; koli Austrijanac toli i pripadnik bosansko-hercegovački jesu inozemci u Hrvatskoj.

Iztičemo samo još, da i kr. stol sedmorice dopušta mogućnost iznimke od pravila sadržanog u §-u 39. k. z., kad veli „izim u slučaju osobitih medjunarodnih ugovora (§ 41. k. z.)".

Digitized by Google

Kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vieću, Ugarska sa Hrvatskom i Slavonijom te Bosna i Hercegovina, prem tri posebne državne skupine, predstavljaju naprama drugim vlastim — napram vani — jednu cjelinu.

Pitanje je samo sada, da li je položaj Bosne i Hercegovine napram Ugarskoj, Hrvatskoj i Slavoniji onakov, kakov je položaj Austrije; odnosno je li medjusobni položaj tih trijuh državnih skupina istovjetan?

Da je položaj Bosne i Hercegovine posebne pravne naravi te različit od medjusobna položaja Austrije i zemalja krune ugarske, jasno je iz prijašnjega razlaganja. Još nješto treba samo da dodamo.

Bosna i Hercegovina po svom državo-pravnom položaju ne stoji u nikakovom pravnom odnošaju napram zemljam krune Ugarske za sebe, niti napram Austriji za sebe, već samo napram Austriji i Ugarskoj kao jednoj cjelini. Na jednoj strani stoji uviek Austrija i Ugarska zajedno, a na drugoj Bosna i Hercegovina. Napram Austriji i Ugarskoj kao posebnoj državnoj cjelini, slično jedinstvenom položaju austro-ugarske monarkije skupa sa Bosnom i Hercegovinom napram vani, stoji Bosna i Hercegovina kao posebno tielo, napose kao inozemstvo.

Napram državljanstvu bosansko-hercegovačkomu stoji državljanstvo austrijsko i ugarsko kao posebno cjelovito državljanstvo, slično kao napram vani.

Položaj državne vlasti u zemljah krune ugarske napram državljanu bosansko-hercegovačkomu nije jednak položaju njenom napram državljanu austrijskomu, ako i nije opet jednak položaju napram kojem drugom inostrancu. Isto tako ne može državna vlast zemalja krune ugarske bosansko-hercegovačku državnu vlast u slučaju dodira i eventualnog konflikta sa državnom vlasti austrijskom promatrati s istog stanovišta, kao ovu; a neće ni postupak biti isti.

Tako zahtjevaju i pravne ustanove, kriepostne u Ugarskoj i Austriji.

Počini li Austrijanac kakov zločin ili prestupak u Bosni i Hercegovini, pa bude zatečen u Ugarskoj, tada se radi o pripadniku druge države monarkije, koj je počinio delikt u inozemstvu, napram kojemu ne postoje za Ugarsku glede toga slučaja nikakve posebne pravne obveze. S toga se takav austrijski delinquent neće smjeti izručiti onamo, gdje je delikt počinjen, dakle u Bosnu i Hercegovinu, već samo oblasti države, kojoj dotičnik pripada, naime Austriji (§ 17. ug. k. z.)

Isto će tako imati postupati i austrijske oblasti u smislu naredbe ministarstva pravosudja od 28. siečnja 1877. br. 966 sa pripadnikom „der ungarischen Reichshälfte", koj je počinio zločin ili prestupak u Bosni, te bude uhićen na području austrijskom, pošto niti ondje ne ima nikakove posebne pravne ustanove za taj slučaj glede Bosne i Hercegovine.

Digitized by Google

U Hrvatskoj i Slavoniji ne postoji doduše slična pravna ustanova, ali iz razloga, koje smo jur iztakli i Hrvatska je pravno obvezana na sličan postupak napram Austriji. Austrijanca, koj je počinio delikt u Bosni i Hercegovini te bude zatečen na teritoriju hrvatskom, moći će hrvatske oblasti pravno valjano izručiti samo austrijskim oblastim.

Iz tog vidimo, da se § 39. k. z. ne može aplicirati na konkretni naš slučaj.

Iztaknuto mnienje kr. stola sedmorice ne ima po tom za se pravna uporišta, jer § 39. k. z. ima se tumačiti i konkretno uporabljivati samo u savezu i suglasno sa državopravnom konstelacijom Austro-Ugarske te Bosne i Hercegovine, kao što i sa pravnim stanjem, stvorenim baš u predmetu medjusobne kazneno-pravne pomoći pogledom na njihovo državopravno ustrojstvo.

Pošto ipak ne ima niti u zemljah krune ugarske, niti u Austriji specijalnih pravnih ustanova lih baš obzirom na konkretni naš slučaj, da vidimo, što kaže u tom pravcu kazneno pravo bosansko-hercegovačko. Tu moramo svratiti pažnju na velevažnu ustanovu § 75. k. z.

Ona glasi: Hat aber ein Ausländer ein anderes als eines der im § 74. bezeichneten Verbrechen im Auslande begangen, so ist er bei seiner Betretung im Inlande zwar im Verhaft zu nehmen, man hat sich aber sogleich mit demjenigen Staate, wo er das Verbrechen begangen hat, und wenn der Verbrecher ein Angehöriger der oesterreichisch-ungarischen Monarchie ist mit seiner Regierung über die Auslieferung desselben ins Vernehmen zu setzen.“

Budući da je u smislu §-a 71. istog k. z. inozemstvo svako područje, gdje ne vriedi bosansko-hercegovački kazneni zakon, a inozemac svaki, koji nije bosansko-hercegovački pripadnik, ima se pod „Ausländer“ te „Ausland“ u §-u 75. upitnog k. z. razumjevati i područje Austrije i zemalja krune ugarske te pripadnici tih državnih skupina.

Počini li dakle pripadnik hrvatskog kazneno-pravnog područja zločin ili prestupak u Austriji, pa bude zatečen u području Bosne i Hercegovine, tada se neće izručba ponuditi prema 1. odsjeku § 75. k. z. onoj državi, gdje je djelo počinjeno — naime Austriji —, već prema specijalnoj ustanovi drugog odsjeka § 75. seiner Regierung t. j. državnoj vlasti, gdje je dotičnik pripadnikom, naime hrvatskim oblastim. Isto će se tako Austrijanac, koj je počinio delikt na hrvatskom teritoriju, a bude zatečen u Bosni i Hercegovini, izručiti austrijskim, a ne hrvatskim oblastim.

Ustanova ta sankcionira recipročno postupanje sa strane bosanskih oblasti napram oblastim austro-ugarskim gledom uprav na netom iztaknute pravne ustanove, koje imadu vrediti za austrijske i ugarske oblasti u sličnih slučajevih napram Bosni i Hercegovini.

Digitized by Google

Ako dakle i smetnemo s uma odnosne pravne ustanove u Austriji i Ugarskoj, već sama ta naročita specijalna ustanova bos.-herc. k. z. morala bi nuždno voditi do recipročna postupka sa strane oblasti austrijskih i ugarskih napram Bosni Hercegovini.

Jedna točka stavljenog pitanja ostaje ipak još neriešena; naime ako Bosanac počini delikt u Austriji, a bude zatečen na hrvatskom teritoriju.

Hrvatsku i Slavoniju, kao ni Ugarsku ni Austriju ne vežu napram Bosni i Hercegovini nikakove specijalne pravne ustanove, koje bi odredjivale, da se Bosanski pripadnik, koj je počinio delikt kakav u inozemstvu te bude zatečen na njihovu teritoriju, ne ima izručiti mjestu, gdje je delikt počinjen, već vlasti bosanskoj, kako je to pravno uredjene izmedju Austrije i Ugarske.

Ako se uslied jedinstvenog položaja, što ga zauzimlje Austro-Ugarska skupa sa Bosnom i Hercegovinom obzirom na državo-pravni njihov odnošaj napram vani, ter iz razloga reciprociteta Austrija i zemlje krune Ugarske moraju smatrati obvezanimi, da bosanske pripadnike, koji su počinili delikt kakov izvan Austro-Ugarske, ne izručuju stranim vlastim, već vlasti bosanskoj, — unutar obsega austro-ugarske monarkije ne mogu biti ovakovi razlozi odlučni. S toga će se i morati takav slučaj riešiti analogno postojećim općim pravnim propisom glede izručbe, naročito pak analogno načelom izručbenih ugovora.

Hrvatska kaznena vlast imati će temeljem §-a 39. k. z. izručbu takova delinquenta ponuditi nadležnoj austrijskoj oblasti, te o tom, odnosno o stavljenom izručbenom zahjevu po austrijskoj oblasti podjedno obaviestiti vladu bosansko-hercegovačku, a tada prema vlastitoj uvidjavnosti izručiti ga bud austrijskim, bud bosanskim oblastim. Na umu ipak mora ona imati, da prema duhu i glavnoj tendenciji postojećih izručbenih pravnih propisa prevažuje mjesto počinjenja delikta, pa da bi se uslied toga samo u slučaju osobita obzira vriednih razloga, odnosno ako bi se same interesirane stranke o tom sporazumjele, izručba mogla uzslediti bosanskim a ne austrijskim oblastim.

6) Konačno samo još nješto o tom; radi kojih delikta može biti mjesta izručivanju izmedju pojedinih kazneno-pravnih područja austro-ugarske monarkije.

§ 234. austrijskog i našeg k. z. postavlja načelo, da se inozemci — krivci prestupaka ili prekršaja k. z. ne imaju radi toga nikad predati zemlji inostranoj.

U Ugarskoj je načelno dozvoljeno i izručivanje radi prestupaka (§ 9. k. z. o zločinstvih i prestupcih), dočim radi prekršaja ne može mu biti mjesta (§ 14. zak. čl. XL.: 1879. o prekršajih).

Po §-u 78. bosansko-hercegovačkog kaz. zak. načelno ne može biti mjesta izručbi radi prestupaka, osim u slučaju posebna naročita ugovora.

Digitized by Google

Izmedju Ugarske i Hrvatske ne vriedi više ustanova §-a 234. k. z., pošto je banskom naredbom od 17. svibnja 1893. načelo „forum delicti commissi“ kriepostno u obće za svako kažnjivo djelo.

I Austrija je odstupila od provedbe ustanove §-a 234. k. z. u odnošaju sa „ugarskom državnom polom“, te dozvoljuje jur spomenutimi naredbami od 26. svibnja 1875. broj 6742 i od 28. siečnja 1877. br. 966 izručivanje i poradi prestupaka.

Na osnovu reciprociteta imati će i Hrvatska napram Austriji slično postupati.

Glede postupka u odnošaju prema Bosni i Hercegovini ne ima posebnih pravnih ustanova u gornjem pravcu.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Nadležnost suda u stvarih parbenih proti občinam do iznosa od 100 for. K tumačenju §-a 14. sl. b) gradj. sudov. u savezu sa §-om 1., 2. i 3. zakona od 3. listopada 1886. o postupku maličnom.

A. V. podigao je kod kr. sudbenoga stola u M. tužbu de pr. 18. srpnja 1891. broj 3459 gr. proti političkoj občini K. pcto. usluge za plaću od 96 for. 40 nč. a. v. spp.

Kr. sudbeni stol u M. sudio je osudom od 18. studenoga 1893. br. 4369 gr. tako, da je tužitelja odbio i osudio na platež parbenih troškova.

Razlozi: Tužitelj u svojoj tužbi tvrdi, da je on kao poduzetnik gradnje mostova na J. kanalu po nalogu imao graditi mostove o svom trošku a na račun političke občine K., a politička občina K. da je imala dužnost njemu potrebitu gradju dovažati na putu K. M, te da je on taj posao radio, ali da mu politička občina K. nije dala potrebita kola za izvoz gradje, te da je on morao najmiti 13 kola po 2 for. 80 nč. ukupno 32 for. 50 nč. za izvoz gradje iz šume kod G., te da je glasom izkaza B. u istinu voditelj gradnje F. T. 10. veljače 1890. iznajmio i sa 63 for. 90 nč. izplatio 23 kola za izvoz gradje iz šume Varadin, te se u dokaz toga poziva na u tužbi navedene svjedoke, te da prema tomu iznaša njegov izdatak svotu u iznosu od 96 for. 40 nč., koju svotu, da mu je dužna politička občina K., jer su ote usluge u njezinu korist išle, naplatiti, te stavlja molbu, da se tuženik na naplatu ote tražbine odsudi. —

Tužena politička občina K. poriče istinitost očitovanja A. ad I., i izpravnost prepisa, da nije istina, da je F. T. tehnički izvjestitelj kod gradnje mostova preko J. kanala bio, te da nije istinit navod tužitelja, da je on

Digitized by Google

njemu nalog dao o svom trošku, a na račun tužene občine iznajmiti kola na putu K. M., te da tu okolnost F. T. posvjedočiti neće moći, te poriče, da je rečeni nalog točno izpunio, niti da za otu okolnost služi dokazom potvrda pod B.—I., koje istinitost poriče, te poriče u obće, da je F. T. bio ovlašten na izdanje rečene potvrde kao i gornjega naloga, te da nije istina, da je tužitelj izplatio 13 kola po 2 for. 80 nč. ukupno 32 for. 50 nč., a isto tako poriče istinitost izkaza C.—I., te da je protivnik izplatio za izvoz gradje iz šume Varadin 23 kola 63 for. 90 nč.; nadalje poriče, da su občinsko poglavarstvo u K. kao i F. T. kompetentni bili na izdanje izkaza C.—I., te koju okolnost neće moći ni po njemu navedeni svjedoci posvjedočiti; nasuprot, da je njihova občina na zahtjev tužitelja dovoljni broj kola stavila za izvoz gradje, a protivnik da nije nikada občinskomu poglavarstvu u K. izjavio, da nema dovoljna broja kola, što će posvjedočiti M. A., selski starešina u K. uz domirnu prisegu načelnika U. B., eventualno navraća protivniku glavnu nečnu prisegu, koju će u slučaju uzvrate U. B. afirmativno položiti. — Napokon svjedoku F. T. prigovara zavržnost, jer imade u toj parnici očekivati korist i štetu. — Nadalje navodi, da je njihovoj občini izdat nalog po kr. kot. oblasti, da imade staviti potrebiti broj kola za kotar K., a ne za K., te prema tomu, da nisu oni dužni platiti kola, koja je protivnik tobož upotrebio na kotaru K., te bi za platež tih kola odgovarala občina u K., a da bi bila dužnost tužitelja, ako mu kola manjkaju za kotar K. prijaviti, te bi občina dovoljan broj kola stavila, što pako učinio nije, s toga moli, da se tužitelj tužbom odbije

Tužitelj prima na znanje priznanje tuženika, da je tuženiku dala nalog kr. kot. oblast u M., da potrebiti broj kola stavi, te i da je bio poduzetnikom; nu poriče, da je uviek potrebiti broj kola dobio, kada je tražio, te da nije istina da je K. kola upotrebio na teritoriju K., te glede toga navraćenu zakletvu prihvaća, da je kola od občinskoga načelnika i starešine M. A. potraživao, a za dokaz okolnosti, da mu občinsko poglavarstvo u K. na opetovane prijave i pritužbe nuždni dovoljni broj kola za podvoz gradje mostova u teritoriju občine K. slalo nije, poziva se na svjedoke J. W., M. i F. K. i J. Š., te prema tomu, da su neumjestni prigovori tuženika, a to tim prije, što je on kao poduzetnik obvezan bio dogotovljene mostove predati do 31. siečnja 1890, što mu produljeno bilo do konca veljače 1890., — a u dokaz čega se poziva na inžinira F. T., kr. kot. predstojnika M. Ž. i N. V. inžin. pristava u Z. Kada je dake ono učiniti dao, što je pol. obć. K učiniti trebala, to je onda ona dužna njemu i taj izdatak naknaditi. Nadalje u dokaz, da polit. občina K. nije htjela dati potrebiti broj kola, te da je za to tužio kot. predstojniku u M., uslied čega je načelnik zvan bio na odgovornost, zašto potrebiti broj kola ne stavi, poziva se na svjedoke F. i M. R., i I. H. iz

Digitized by Google

M., — a onda nije smio dangubiti, jer bi morao platiti penala 50 for. — Nadalje tvrdi, da nije protivnički navod istinit, da je k. načelnik na njegov poziv davao potrebiti broj kola, jer da je tomu tako, onda nebi on na svoj trošak kola uzimao i plaćao, što će posvjedočiti već po njemu navedeni svjedoci.

Svjedoku M. A. se protivi, jer je svjedok zavržan i sumnjiv u ovoj parnici, jer da je on donjekle kriv, da je do ove parnice došlo, te je i on donjekle odgovoran svojoj občini, te je osoba interesirana, te imade očekivati korist ili štetu; svjedok pako F. T. bijaše uredovna osoba, koja samo imadjaše rukovati posao, te on jedini najbolje znade, što je na stvari; nadalje prigovara, da niti je rabio, niti upotrebio k. kola za kotar k., te pošto je dokazao nabavu i izplatu kola, ostaje kod svoje tužbe i označenoga troška. —

Tuženik svjedokom I. V., M. i F. K. i J. Š. prigovara sumnjivost, jer su u službi protivnika, — nadalje, da nije istina, da je protivnik dobio ustmeni nalog od tadanjega predstojnika M. Ž., da se načelnik očituje, zašto tobož ne daje potrebiti podvoz i da nije istina, da je protivnik tobož radi tobožnje neurednosti od strane njihove dangubio, a platež penala, koji bi protivnik imao za slučaj zadocnjenja, da na občinu K. ništa ne spada, jer oni nisu morali dati protivniku podvoz za sve njegove poslove, no samo u njihovom kotaru; nadalje M. A. nije zavržan; jer niti stoji u službi občine, niti stoji inače u kakvom odnošaju prama občini, ter ostaje kod svoga odgovora i naznačena troška.

U nazočnoj parnici jesu glavne okolnosti, da li je tužitelj kao poduzetnik gradnja mostova preko J. kanala imao potraživati od občine K. potrebiti broj kola za izvoz gradje iz šume za teritorij k.; nadalje, da li je K. občina njemu taj potrebiti broj kola davala ili nije; napokon, da li je vlastan bio u slučaju, da mu polit. občina K. dovoljan broj kola uzkraćuje, — na račun tužene občine K. kola uzeti.

Da je tužitelj bio poduzetnik gradnje mostova, to je dokazano a dokazana predleži i okolnost, — da je K. polit. občina imala njemu pružiti potrebiti broj kola za izvoz gradje na teritoritorij občine K.

Što se tiče po tužitelju uztvrdjene okolnosti, da mu polit. občina K. nije dala, niti htjela dati potrebiti broj kola, naveli su svjedoci: I. V. izkazuje, da je uzimao 15—20 kola po 2 for. 50 nč. i po 3 for. 50 nč., te pošto su oni imali na više mjesta posla, te da nisu mogli mnogi pol dana poslom napredovati; M. K. tvrdi, da je tužitelj slao svoje šegrte u občinu K., koji su došli s porukom, da občina nema kola i na to je S. V. po naputi njegovoj dobavio 15—20 kola, a koliko je za nje plaćao, to ne zna, dapače tvrdi, da kada je inžinir T. vidio, da občina K. neda kola, da je kazao V-u., da nabavi kola sa sela za novac, da ne dangube; — a svjedok J. Š. to i donjekle potvrdjuje, a svjedok F. K. navadja, da je

Digitized by Google

tužitelj morao najmiti za podvoz kola, a osim toga bilo je od občine K. na 10—15 kola, te da je občina kola davala sve dotle, dok nije put postao hrdjav, a onda da nije dala, — a inžinir T. da mu je kazao, da uzme kola za novac da ne dangube, a da su kadkada i dangubili pol i jedan dan; svjedok pako M. R. o tome ništa ne zna navesti; jer da on nije radio kod tužitelja, nego na izgorjeloj vojarni.

Svjedok inžinir F. T. doduše navadja, da je on javio kotarskoj oblasti, da politička občina K. ne daje potrebita kola za izvoz gradje, a kotarski predstojnik, da mu je rekao, neka na račun političke občine K. tužitelj V. kola najmi, što je on i učinio; nu ako se pako uvaži, da za onda bivši kotarski predstojnik A. Ž. tvrdi, da je po njegovu nalogu politička občina K. cielu gradju izvezla i da on nije u sporazumljenju inžiniru F. T. dao ustmeni nalog, da za neizvezenu gradju mostova spadajućih na račun občine K. najmi potrebita kola, a da je sve takov nalog zaista bio, kao što nije, to bi to moralo uzslieditи od kr. kot. oblasti pismeno, što ne predleži; nadalje ako se uvaži, da svjedok M. A. preslušan jasno očituje, da je on kao selski kmet imao dužnost staviti potrebiti broj kola na zahtjev tužitelja, i da je on svagda, kada je V. zahtievao, potrebiti broj kola stavio izim samo kada je bilo vrlo hrdjavo vrieme, koji dan nisu mogli ljudi doći, da gradju izvezu; nadalje da izkazuje, da je V. njihova kola upotrebljivao i za izvoz gradje občine K, — jasno iz toga proizlazi dokazano, da se občina K. nije kratila dati potrebiti podvoz za izvoz gradje na teritorij k.

Pošto su dakle važni svjedoci A. Z. i M. A. suglasno izkazali (§ 158. gr. p. p.), da je politička občina uviek dala potrebiti broj kola, dakle time podpuno dokazano, da nije mogao a ni smjeo tužitelj na njihov račun kola uzimati, jer zato ni od kotarske oblasti dozvole imao nije, to je tim dokazano, da u smislu §-a 1042. o. g. z. nije tražio ono, što bi K. obć. imala trošiti, te se morao sa svojom neosnovanom tužbom odbiti.

Proti toj odsudi podnio je tužitelj A. V. priziv i žalbu ništovnu, koju je kr. banski stol rješitbom svojom od 21. veljače 1894. broj 3205 odputio i potvrdio prvosudnu osudu u cielosti.

Razlozi: Iz izkaza kao svjedoka preslušanoga A. Z. bivšeg za onda kr. kot. predstojnika u M. proizlazi, da je krajiška investicionalna zaklada god 1890. dala dotaciju, da se sagradi više mostova preko a. kanala u občini K., a poduzetničtvo tih gradnja, da je preuzeo tužitelj A. V. i njeki H., dočim, da je prema naredbi zemaljske vlade občina K. imala dovesti izradjenu gradju iz šume na gradilište.

Prema takovoj naredbi zemaljske vlade svjedoči A. Ž., da je on kao predstojnik kotarske oblasti m. izdao nalog rečenoj občini K., da imade prema naputku mjernika F. T., koji je u ime kr. zemaljske vlade gradnju nadzirao, izradjenu gradju iz šume dopremiti na gradilište.

Digitized by Google

U koliko se svjedok A. Ž. pri preslušanju kao svjedok dana 17. kolovoza 1893. sjeća, — tvrdi on, da je občina K. nakon više opomena, cielu gradju dovezla, dočim se ne sjeća, da bi A. V-u. dao u sporazumljenju s mjernikom T. — ustmen nalog, da za neizvezenu još gradju na K. občinu spadajućih mostova, — na račun občine K. najmi potrebna kola, za da se gradnja mostova pravodobno svršiti uzmogne.

Od ovud sliedi, kao što se i inače po tužitelju A. V. i ne poriče: da občina K. nije sa preduzimateljem gradnje mostova tužiteljem A. V. stojala u nikakovom privatno-pravnom odnošaju, već da je jedino dužna bila po javnom upravnom nalogu predpostavljene kr. kotarske oblasti u M. dotičnu gradju iz šume na gradilište izvoziti, — a tužitelj A. V. niti ne tvrdi, da je sa občinom K. budi kakovu pogodbu sklopio, nego naproti iz spisa ove parnice proizlazi, da je on budi sa investicionalnom zakladom, budi sa upravnom oblasti, naime sa kr. zemaljskom vladom valjda posredstvom kr. kot. oblasti u M. sklopio pogodbu o upitnom poduzetničtvu gradnje mostova, ali sa tuženom občinom K. nikako nije.

Od ovuda pako dalje sliedi da tužena politička občina K. ako je baš i zanemarila točno izvršiti nalog predpostavljene kr. kot. oblasti u M., nikako nemože toga radi privatno-pravno odgovarati tužitelju A. V., već jedino predpostavljenoj upravnoj oblasti, koje je nalog dužna izvršivati bila.

No i u pogledu zanemarenja točnoga izvršivanja ovoga javnoga upravnoga naloga nije tužitelju A. V. u ovoj parnici pošlo za rukom, da svoje tužbene tvrdnje podpuno dokaže.

Iz očitovanja mjernika F. T. od 20. travnja 1891. pod A. na I. jasno proizlazi, da je občinsko poglavarstvo naredjivalo svaki dan po zahtievu dovoljno kola, da se gradja izvaža, i da se je gradja uredno izvažala osim sliedećega slučaja, naime kako mjernik T. u očitovanju A. na I. veli, da bi se mogao most na putu u K. M. zbog velike komunikacije bez odvlake i to prije dolazka veće vode izgraditi, kada občinari K. uslied nepripravnih kola i sasvim težkoga prevažanja na skeli preko Bosuta kod G. nisu mogli tovariti, da je rečeni mjernik T. u sporazumu sa kot. predstojnikom u M., poduzetniku V. dao ustmeni nalog, da za te ostale dugačke neizvežene grede najmi jaka kola na račun občine K.

Ovo sada navedeno proizlazi takodjer iz izkaza preslušanoga svjedoka M. A., selskoga kmeta iz K., tužitelj ni ne tvrdi, da se je radi stavljanja potrebitih kola obraćao na občinskoga načelnika U. B., koji po zakonu občinu zastupa i izvšivati ima naloge predpostavljene oblasti.

Ništa drugo ne proizlazi niti iz izkaza preslušanih svjedoka I. V., M. K., J. Š., F. K. i J. H. osim to, da je radi neprivezene gradje gradnja mostova zapinjala tako, da su radnici morali po gdjekoji put dangubiti kad pol, kod četvrt dana, i da je za da gradnja napreduje, mjernik F. T.

Digitized by Google

ustmeno naložio poduzetniku A. V., da potrebita kola za dovažanje gradje najmi na račun občine K.

Iz svega, a osobito iz očitovanja mjernika T. A. na I., na kojem se tužba i osniva, proizlazi, da je občina K. po javnom nalogu obvezana bila po svojih občinarih u naravi dati potrebiti broj kola za dovažanje gradje, a ni odkuda pak ne proizlazi dokazano, da je občina K. obvezana bila na svoj trošak najmiti kola, — a po tom mogao bi tužitelj od občine K. temeljem §-a 1042. o. g. z. samo onda tražiti utuženu naknadu od 96 for. 40 nč., za najmljena po tužitelju kola, kad bi dokazao propisanim pismenim nalogom predpostavljene upravne oblasti, da je ovlašten bio na račun tužene občine K. najmiti izvjestan broj kola.

Ovakovoga naloga i ovlaštenja tužitelj nema, pak s toga nema prava od občine K. tražiti utuženu naknadu.

Prema tomu je prvosudna osuda opravdana sadržajem spisa ove parnice i propisom zakona, pak je s toga banski stol morao uz zabačenje neosnovane žalbe ništovne i odpućenje priziva tužiteljeva napadnutu osudu prvosudnu u cielosti potvrditi s tim, da troškove priziva po §-u 582. gr. p. p. imade sam prizivatelj nositi.

Proti ovoj odsudi podnio je tužitelj A. V. izvanredni previd sa žalbom ništovnom, uslied kojih je kr. stol sedmorice rješitbom svojom od 14. lipnja 1894. broj 1873. ureda radi po §-u 339. i 343. gr. p. p. ukinuo obje osude nižih sudova zajedno sa cielim postupkom do uključivo prve na tužbu izdane odluke, te prvom sudu naložio: da tužbu prim. 18. srpnja 1891. br. 3459 po §-u 2. slovo b) al 1. gr. p. p. tužitelju povrati, uputiv ga radi utjeranja utužene tražbine predhodno na nadležnu administrativnu oblast; troškove svih triju molba po §-u 573. gr. p. p. prebije; jer nisu s nijedne strane krivnjom, nego radi pomanjkanja propisane upute od strane suda prouzrokovani.

Razlozi: Vidiv, da tužitelj tvrdi, da je uslied ugovora sa javnom upravom kao poduzetnik imao graditi mostove na J. kanalu, pa da je uslied dobivenoga naloga od nadziratelja gradnja o svojem trošku, iznašajućem 96 for. 40 nč., dovezao iz šume gradju, koju je uslied odredbe kr. zemaljske vlade imala tužena občina privesti dati po občinarih; — uvaživ, da se je u takovom slučaju imao tužitelj obratiti na nadležnu političku oblast, koja je zvana, da višeradnje poduzetnika izpita, odobri, te da u slučaju odobrenja budi iz gradjevnoga fonda višeradnje plati i troškove administrativnim putem u svoje ime, budi za poduzetnika od odnosnih občinara utjera, te da bi tužitelj istom onda, ako bi mu to upravna oblast uzkratila, — došao u položaj, da sudbenim putem. dokaže, da mu je tražbina proti eraru ili proti zakladi, stojećoj pod javnom upravom, eventualno proti občini, nastala i da naknadu traži od onoga, koji ju je dužan namiriti; — vidiv, da bi se istom nakon dovršena postupka kod nadležne

Digitized by Google

upravne oblasti razabrati dalo, — ima li tužitelj kao poduzetnik utjerati od erara ili pod javnom upravom stojeće zaklade ostatak veće tražbine pred nadležnim po §-u 14. b) sudov. sudištem, ili pak po §-u 1., 2. i 3. zakona od 3. listopada 1876. o postupku maličnom pred nadležnim kr. kot. sudom; — vidiv, da u tom pogledu s obzirom na utuženi iznos od 96 for. 40 nč. nisu postupajući doljnji sudovi izpitivali, po kojem postupku bi se priepor razpraviti i riešiti imao, — a da po stanju sadašnje razprave kr. sudbeni stol u M., obzirom na gore citirane ustanove o postupku u stvarih manje vriednosti nadležan nije, — obnašao je itd. *Dr. Kucelić.*

Za riešenje prepora ob ovlašteničtvu u urbarskoj občini zvane i nadležne su upravne oblasti.

K tumačenju §-a 1. slovo b), 53., 81., 98. i 99. zakona od 25. travnja 1894. ob uredjenju zemljištnih zajednica.

Kr. stol sedmorice izdao je dne 11. listopada 1894. pod broj 2911 sliedeću vrhovnu rješitbu:

Rješavajuć izvješće od 26. srpnja 1894. br. 16934, kojim kr. banski stol podnosi spise u izvanparbenom predmetu, odnosećem se na svotu od 216 for. 24 nč., koju je kr. kotarska oblast u P. kao tangentu odpadajuću iz šumske kupovnine urbarske občine L. na urbarsko selište k. br. 2 u L. u sudbenu ostavu priposlala s toga, što ju svojataju Mato Č. te Stana A. i Reza B., u kojem je predmetu kr. kot. sud u P. iza ureda radi obavljenog saslušanja stranaka odlukom od 29. siečnja 1894. br. 645 Stanu A. i Rezu B. odputio na put redovite parbe, da proti Mati Č. k. br. 2. iz L. svoje pravo na tangentu iz šumske kupovnine odpadajuću na urbarsko selište njekoč Mate P. i Mate Z. k. br. 2 iz L. udjelotvore, te da im u tu svrhu podielio rok od 30 dana tim, da će se po izmaku toga roka, ako se ne izkažu, da su kod nadležnoga suda podigli parnicu, šumska tangenta od 216 for. 24 nč. izdati Mati Č. —,

a kr. banski stol uslied utoka Stane A. i Reze B. rješitbom od 21. ožujka 1894. broj 5592 prvosudnu odluku kao ništetnu ukinuo i prijavljene ovlaštenike Matu Č. k. br. 2. iz L. kao sadanjega vlastnika urbarskoga selišta k. br. 2. te utjecateljice kao zakonite nasljednice iza pok. Mate P. odnosno Mate Z. bivših vlastnika urbarskog selišta k. br. 2 u L. grunt. nap. br. 19 obć. L. sa njihovim zahtjevom za izdanje gore navedenoga sudbenoga pologa od 216 for. 24 nč. kano tangente od šumske kupovnine, odpadajuće na isto urbarsko selište, uputio na redoviti put gradjanske parnice (§ 1425. o. g. z.);

kr. stol sedmorice — vidiv, da je zakon od 25. travnja 1894. o uredjenju zemljištnih zajednica prema §-u 99. istoga jur stupio u kriepost;

Digitized by Google

vidiv, da su § 98. istoga zakona izvan krieposti stavljeni svi zakoni i propisi stojeći s njim u protuslovju;

vidiv, da bi predležeći priepor spadao na urbarski sud, kojega pak kompetencija prestala je po §-u 98. zak. ob uredjenju zemljištnih zajednica; to se imadu ustanove ovoga potonjega zakona uporaviti i na predležeći slučaj,

vidiv, da medju strankami nije prieporno pravo vlastničtva selišta k. br. 2 (§ 81. rečenog zakona) već samo ovlašteničtvo, naime, komu da s naslova toga ovlaštenika pripada svota od 216 for. 24 nč. proizviruća iz prodaje stabala iz šume urbarske obćine L.;

vidiv, da su po §-u 53. gori citiranog zakona za riešenje priepora ob ovlašteničtvu u urbarskoj obćini § 1. sl. b) ibidem, zvane i nadležne upravne oblasti;

obnašao je povodom previdnog utoka Mate Č. ureda radi po §-u 343. gr. p. p. ukinuti obe odluke nižih sudova radi očite medjutim nastale nenadležnosti, te sudu prve molbe naložiti, da svotu od 216 for. 24. nč. a vr., primljenu u sudbeni polog uslied dopisa kr. kot. oblasti u P. od 7. studenoga 1893. broj 9014 kao što i sve ostale spise istoj kr. kotarskoj oblasti u P. na daljnje nadležno uredovanje odstupi. —*a*—

Utokom se ne može izazvati postupak u §-u 81. gr. p. p. norniran. Prinos k uporabi §-a 81., 86. i 87. gr. p. p.

Na tužbu M. F. grofa Z. zastupanoga po odvjetniku dru. G. proti suprugom g. I. G.-T. i gdji. A. G.-T. nepoznatoga boravišta po imenovati se imajućem skrbniku na čin na platež tražbina od 35.400 for. spp. izdao je kr. kot. sud u K. odluku od 14. kolovoza 1894. broj 2182 gr., kojom se gore pomenutim tuženikom imenuje skrbnikom odvjetnik M. R., a podjedno se istom odlukom odredjuje ročište i tužitelju nalaže, da plati pristojbu za uvrštenje izroka u službene novine.

Proti toj odluci uložio je skrbnik tuženih odvjetnik M. R. utok te ga obrazlaže ovako:

Tužba je upravljena proti I. i A. G.-T. kao tobož nepoznatoga boravišta, pa sam im ja imenovan skrbnikom i odredjeno uvrštenje izroka u novine.

I ovomu sudu biti će poznato, da I. i A. G.-T. borave u O. ulica Kublevskoja, a bezuvjetno je to poznato i protivničkom zastupniku, jer je on do nedavno iste zastupao. — Ne ima dakle ovdje uzroka ni povoda ni svrhe uvrštenju oglasa u novine, nego je trebalo postupati po §-u 81. gr. p. p. itd.

Kr. banski stol rješitbom od 3. listopada 1894. broj 21943 obnašao je gornji utok odputiti, jer je gore navedena napadnuta odluka pravilno

Digitized by Google

izdana, čim tužitelj sam odgovara za pravilnost postupka dok mu se protivno ne dokaže, te ga ne stignu posljedice označene u §-u 87. gr. p. p. i jer je utjecateljeva dužnost normirana u propisu §-a 86. gr. p. p. i on utokom ne može izazvati postupak u §-u 81. gr. p. p. normiran.

Trošak utoka nosi utjecatelj sam. Daljnji pravni liek nije upotrebljen.

Kladarić.

B. Kazneno.

Oštećenik vlastan je pri prekršajih predložiti obnovu kaznenoga postupka.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 17. studenoga 1894. br. 3783.)

Kr. kotarski sud u N. osudio je F. T-a osudom od 16. prosinca 1893. broj 1943 radi prekršaja suprot sugurnosti vlastničtva, označenoga u §-u 468. k. z., počinjenoga na štetu M Š., na kazan zatvora od 8 dana. Kr. sudbeni stol u P. kao prizivni sud u prekršajih ukinuo je osudom od 24. veljače 1894. broj 1310 osudu prvoga suda po §-u 423. k. p., i riešio F. T-a. od obtužbe. Na molbu oštećenoga M. Š. za obnovu kaznenoga postupka dozvolio je kr. kot. sud u N. zaključkom od 28. travnja 1894. broj 632 obnovu kaznenoga postupka proti F. T-u. radi prekršaja §-a 468. k. z. pa ga je osudom od 25. svibnja 1894. broj 632 opet proglasio krivim prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva, označenoga u § u 468. k. z. i osudio na kazan zatvora od 8 dana. Priziv F. T-a. zabacio je kr. sudbeni stol u P. kao sud prizivni osudom od 4. kolovoza 1894. br. 5953.

Povodom žalbe ništove podnesene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona obnašao je kr. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave žalbu ništovnu kr. državnog nadodvjetničtva zabaciti po §-u 286. II. k. p. kano neosnovanu.

Razlozi: Osudom kr. kotarskoga suda u N. od 16. prosinca 1893. broj 1943 proglašen je F. T. krivim prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva § 468. k. z. na štetu M. Š, i odsudjen na kazan zatvora od 8 dana. Osudom kr. sudbenoga stola kao suda prizivnoga u P. od 24. veljače 1894. broj 1310 ukinuta je osuda prvoga suda po §-u 423. k. p. te je F. T. riešen od obtužbe.

Uslied molbe oštećenog M. Š. za obnovu kaznenog postupka dozvolio je kr kot. sud u N. zaključkom od 28 travnja 1894. broj 632 obnovu kaznenog postupka proti F. T. radi prekršaja §-a 468. k. z., pa je isti osudom kotarskog suda od 25. svibnja 1894. broj 632 opet proglašen krivim prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva, § 468. k. z, i osudjen na kazan zatvora od 8 dana.

Digitized by Google

Osudom kr. sudbenog stola u P. kao suda prizivnoga od 4. kolovoza 1894. broj 5953 zabačen je priziv F. T-a.

Prenavedeni zaključak kr. kotarski suda u N. od 28. travnja 1894. broj 632, kojim je na molbu oštećenika dozvoljena obnova kaznenoga postupka proti F. T. napada kr. državno nadodvjetničtvo žaobom ništovnom na obranu zakona te u obrazloženju iste navodi, da se po §-u 391. k. p. imaju u postupku radi prekršaja, ako za isti u zakonu neima osobitih propisa, uporavljivati primjerene ustanove o postupku radi zločinstva i prestupaka, a po §-u 436. in fine k. p. da glede postupka u slučajevih obnove kaznenoga postupka valjaju isti propisi, koji su dani za obnovu iztrage zarad zločinstva i prestupaka, u koliko neima posebnih propisa za postupak glede prokršaja; pa pošto u poglavju 19. k. p. (§ 436.) nije ustanovljeno, tko je vlastan predložiti, da se obnovi kazneni postupak u slučaju, ako je okrivljeni riešen od obtužbe, to da glede toga valjaju propisi odredjeni za postupak glede zločinstva i prestupaka, po kojih propisih u slučaju, ako je obtuženik pravomoćnom osudom oprošten bio, može predložiti obnovu kaznenog postupka državni odvjetnik ili privatni tužitelj (§ 296. k. p.), dočim privatni učestnik nije vlastan predložiti, da se obnovi kazneni postupak (§ 37. toč. 3. k. p.)

Prema tomu drži kr. državno nadodvjetničtvo, da privatni učestnik M. Š. nije bio vlastan predložiti obnovu kaznenoga postupka proti F. T., te da je po tom kotarski sud u N. bez predloga ovlaštene osobe dozvolio obnovu kaznenoga postupka i tim zaključkom svojim od 28. travnja 1894. broj 632 povriedio zakon u §-ih 37. toč. 3. 296., 391. i 436. k. p. no taj nazor kr. državnog nadodvjetničtva nije opravdan.

Po §-u 436. in fine k. p. imaju valjati za obnovu postupka radi prekršaja u načelu oni isti propisi, koji valjaju za obnovu radi zločinstva i prestupaka, nego s promjenami onimi, koje u obće postoje za postupak glede prekršaja.

Za obnovu postupka glede zločinstva i prestupaka valja načelo: da obnovu na štetu obtuženika može zaiskati tužitelj i to redoviti tužitelj, dakle državni odvjetnik ili privatni tužitelj s izključenjem privatnoga učestnika kao subsidijarnoga tužitelja (§ 296. k. p.).

Ako se ovo načelo uporavi na postupak glede prekršaja, biva jasno, da obnovu postupka može tražiti svatko, tko je po §-u 390. k. p. vlastan pokrenuti sudbeni postupak radi prekršaja, a medju takove ovlaštenike spada po cit. §-u oštećenik kano u pravilu glavni interesent, koji se mora pod inakom ništetnošću pozvati na glavnu razpravu i koji ima proti odriešujućoj osudi pravo priziva s razloga ništetnih (§ 399. i 415. k. p.)

Već iz toga sliedi, da se ograničenja privatnoga učestnika sadržana u §-u 37. točka 3. k. p. ne odnose na oštećenika u postupku radi prekršaja, a to je i sasvim naravno, kada se uvaži, da je kazneni postupak

Digitized by Google

samo glede zločinstva i prestupaka osnovan na načelu obtužbe, a da se je glede prekršaja odustalo od toga načela, jer se kazneni postupak radi ovih, po §-u 390. k. p. mora zametnuti i provesti na jednostavnu prijavu bud javne oblasti bud oštećenika, ter je prilično dosljedno provedeno inkvizitorno načelo glede prekršaja, koji se ureda radi moraju progoniti.

U različnosti ovih načela leži uprav glavni kriterij predvidjen u §-u 436. k. p., gdjeno se naglasuju promjene postojeće u obće za postupak glede prekršaja.

U ostalom s obzirom na obćenito pravilo kratkoće i jednostavnosti valjajuće za postupak radi prekršaja, ne bi ležalo ni u duhu zakona, kada bi se komplicirala stvar tim, da se za predloženje obnove postupka traži ingerencija državnog odvjetničtva, dočim pri razpravi same parnice kaznene sudjelovanje rečene oblasti nuždno nije.

S tih razloga ne predleži povrieda zakona u zaključku kr. kotarskog suda u N. od 28. travnja 1894. broj 632, kojim je na molbu oštećenika dozvoljena obnova postupka radi prekršaja §-a 468. k. z., česa radi valja zabaciti žaobu ništovnu kr. državnog nadodvjetničtva uloženu na obranu zakona.

K tumačenju §-a 298. i 304. k. z.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 29. prosinca 1894. br. 4111.)

Kr. kotarski sud u I. proglasio je osudom od 30. studenoga 1893. broj 720 M. D. i drugove nazarene krivimi prekršaja suprot javnom miru i redu, označenoga u §-u 298. k. z. a počinjenoga time, što su unatoč naredbi ministarstva za bogoštovje i nastavu, zatim vrhovnoga zapovjedničtva vojske od 20. srpnja 1860. I. broj 109 dr. z. l. polazili sastanke družtva sledbe nazarenaca, te ih je radi toga osudio, što na zatvor, što na novčanu globu. Kr. sudbeni stol u M. kao prizivni sud u prekršajih zabacio je osudom od 28. srpnja 1894. broj 3575 priziv okrivljenika u koliko se odnosi na izreku o krivnji po §-u 422. k. p. i osudu prvoga suda potvrdio, dočim je u pogledu izreke o kazni po §-u 426. k. p. priziv uvažio i osudu prvoga suda preinačio.

Isti kr. kotarski sud proglasio je osudom od 29. prosinca 1893. broj 720 P. Sz. i drugove nazarene krivimi prekršaja suprot javnom miru i redu, označenoga u §-u 298. k. z., a počinjenoga time, što su unatoč naredbi ministarstva za bogoštovje i nastavu, zatim vrhovnoga zapovjedničtva vojske od 20. srpnja 1860. I. br. 109 d. z. l. polazili sastanke sliedbe nazarenaca, te ih je radi toga osudio na novčanu globu svakoga od 160 for. K. sudbeni stol u M. kao prizivni sud u prekršajih zabacio je osudom od 28. srpnja 1894. broj 3576 priziv okrivljenika po §-u 422. k. p. u koliko se odnosi na izreku o krivnji i osudu prvoga suda potvrdio,

Digitized by Google

dočim je u pogledu izreke o kazni po §-u 426. priziv uvažio i osudu prvoga suda preinačio, te kazan obalio svakomu na 100 for.

Isti kr. kotarski sud proglasio je osudom od 27. veljače 1894. broj 720. Gj. Sz. nazarena krivim prekršaja suprot javnom miru i redu, označenoga u §-u 298. k. z., počinjenoga time, što je unatoč naredbi ministarstva za bogoštovje i nastavu zatim vrhovnoga zapovjedničtva vojske od 20. srpnja 1860. I. broj 109 d. z. l. polazio sastanke družtva sliedbe nazarenaca, ter ga je radi toga odsudio na novčanu globu od 160 for. Kr. sudbeni stol u M. kao prizivni sud u prekršajih zabacio je osudom od 28. srpnja 1894. broj 3577 priziv okrivljenoga u koliko se odnosi na izreku o krivnji po §-u 422 k. p. i osudu prvoga suda potvrdio, dočim je u pogledu izreke o kazni po §-u 426. k. p. priziv uvažio i osudu prvoga suda preinačio te kazan obalio na globu 100 for.

Uslied žalbe ništovne podnesene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §-u 286. st. II. k. p. izreći: da je osudami kr. kot. suda u I. od 30. studenoga 1893. broj 720, zatim od 29. prosinca 1893. broj 720 i od 27. veljače 1894. broj 720 nemanje osudami kr. sudbenoga stola u M. kao suda prizivnoga od 28. srpnja 1894. broj 3575, zatim od 28. srpnja 1894. broj 3576 i od 28. srpnja 1894. broj 3577 zakon u §-u 298. k. z. i čl. IV. ces. patenta od 27. svibnja 1852 broj 117. d. z. l. povriedjen, ter osude te ukinuti i sve uvodno spomenute obtuženike riešiti od obtužbe radi u tih osudah pobliže označenoga prekršaja suprot javnomu miru i redu § 298. k. z.

Razlozi: Osudom kr. kotarskoga suda u I. od 30. studenoga 1893. broj 720 proglašeni su M. D i drugi krivim prekršaja §-a 298. k. z. počinjena time: „sto su unatoč naredbi ministarstva za bogoštovje i nastavu i vrhovnoga zapovjedničtva vojske od 20. srpnja 1860. broj 109 d. z. l. polazili sastanke sliedbe nazarenaca“ — i osudjeni su koji na na globu koji na zatvor. Osudom kr. sudbenoga stola u M. kao suda prizivnoga od 28. srpnja 1894. broj 3575 zabačen je priziv okrivljenih glede izreke o krivnji a kazan im je obaljena.

Osudom kr. kotarskoga suda u I. od 29. prosinca 1893. broj 720 proglašeni su P. Sz. i drugi krivimi istoga prekršaja (§ 298. k. z.) te je i njihov priziv u pogledu izreke o krivnji zabačem osudom kr. sudbenoga stola u M. kano suda prizivnoga od 28. srpnja 1894. broj 3576.

Isto tako proglašen je osudom kr. kot. suda u I. od 27. veljače 1894. broj 720 G. Sz krivim prekršaja §-a 298. k. z. te je i njegov priziv poradi izreke o krivnji zabačen osudom prizivnoga suda od 28. srpnja 1894. broj 3577.

Po §-u 298. k. z. čini se krivcem prekršaja onaj, koji polazi sastanke zabranjenoga družtva, a zabranjeno je družtvo u smislu §-a 278 sl. b) i

Digitized by Google

§-a 297. k. z ono, kojemu je uzkraćena dozvola za utemeljenje ili koje je po oblasti razpušteno.

U konkretnih slučajevih uzimaju niži sudovi, da se sastanci vjerske sekte nazarena, koja je naredbom ministarstva za bogoštovje i nastavu i vrhovnoga zapovjedničtva vojske od 20. srpnja 1860. (Sb. br. 109 od god. 1860. I.) nedopuštenom izjavljena, imaju smatrati sastanci družtva zabranjenoga; nu obzirom na to, da kazneni zakon od 27. svibnja 1852. razlučuje delikte, koji se počinjaju dioničtvom u družtvih potajnih ili zabranjenih (Theilnahme an geheimen Gesellschaften oder verbotenen Vereinen) §§ 278. sl. b) i 285—298. od delikta, koji se tvore promicanjem sliedbe vjerozakonske, koju država izjavi nedopuštenom § 278. sl. f) i § 304. k. z., — protivi se zakonu identificirati nedopuštene vjerske sekte sa družtvi potajnimi ili zabranjenimi. Kada bi se nedopuštene vjerske sekte imale u smislu zakona podjedno smatrati družtvi potajnimi i zabranjenimi (§ 285., 286. i 297. k. z.), onda se nebi dalo razjasniti, zašto zakon sadržaje posebnu ustanovu §-a 304. k. z., kada je utemeljenje i razširivanje potajnoga ili zabranjenoga družtva i onako kažnjivo već po §-u 286., 287. i 297. k. z.

Po §-u 304. k. z. krivac je prestupka, koji za utemeljenje ili razširenje takove vjerozakonske sliedbe, za koju državna uprava izjavi, da se priznati i dopustiti ne može, priredjuje skupštine, drži ili na svjetlo izdaje govore, snubi sljedbenike ili u tu svrhu poduzme djelo kakovo mu drago. Neima li tih momenata u činu, neima ni prestupka §-a 304. k z S toga se onaj, koji samo polazi sastanke vjerske sekte, nedopuštenom izjavljene, a ne djeluje agitatorno za sektu, ne čini krivcem prestupka §-a 304. k. z, te čin njegov ni ne podpada pod ustanove kaznenoga zakona, jer polazak sastanaka nedopuštenom izjavljene vjerske sekte nije u kaznenom zakonu izrikom kažnjivim označen (čl. IV. ces pat. od 27. svibnja 1852. br. 117. d. z. l.)

Prema tome u činu, koji se gore navedenim okrivljenikom u grieh upisuje, ne ima učina kojeg po kaznenom zakonu kažnjiva djela, a nisu ni ustanovljene takove činjenice, iz kojih se izvesti dade koja po §-u 219. zak. od 14 siečnja 1875. o pravu sakupljanja kao prekršaj kažnjiva povreda toga zakona.

S prenavedenih razloga, valja povodom žalbe ništovne kr. državnog nadodvjetničtva na obranu zakona podnesene suditi, kako je to navedeno u dispozitivnom dielu vrhovne ove osude.

Digitized by Google

C. Mjenbeno-trgovačko.

Imade li se po zakonu na glavnoj skupštini dioničarskog družtva po dioničaru stavljeni, na dnevnom redu ne stojeći, predlog dioničara pretresati, ako je taj predlog izazvan većanjem predmeta na dnevnom redu stojećih?

K tumačenju §-a 177. trg. zakona.

U ustmeno razpravljenoj parnici Stjepana P., dioničara dioničkog družtva štedionice u P. proti dioničarskom družtvu p-ske. štedionice po odvjetniku dru. C. radi priznanja protuzakonitosti i protupravilnosti, počinjenih u glavnoj skupštini dne 19. ožujka 1893. spp. izrekao je kr. sudbeni stol kao trgovački sud u P. dne 29. lipnja 1894. bod br. 1412 gr. sliedeću osudu:

„Tuženo dioničarsko družtvo p-ske štedionice dužno je priznati, da je zaključkom svojim u glavnoj skupštini od 19. ožujka 1893. stvorenim onamo, da se odputi predlog tužitelja pod D. na I. smjerajući onamo, da se prije većanja o podieljenju absolutorija ravnateljstvu izabere odbor ad hoc, koji bi imao bio izpitati, da li rad ravnateljstva odgovara pravilom družtva i dali poslovanje družtva stoji na sigurnom temelju, — povriedilo družtvena pravila napose u ustanovah §-a 30. i 31. istih, te je dužno tužitelju Sjepanu P. parbene troškove obredjene sa 25 for. 85 nč. naknaditi, i to sve u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe. S ostatkom svog tužbovnog zahtjeva tužitelj Stjepan P. odpućuje se".

Povodom žaobe ništovne i priziva tužene obnašao je kr. banski stol osudom od 5. srpnja 1894. broj 16.831 uz zabačenje žalbe ništovne priziv uvažiti ter osudu prvoga suda preinačiti i suditi:

„Tužitelj Stjepan P. sa svojom tužbom de praes. 12. travnja 1893. broj 943, odnosno s izpravkom iste de praes. 12. srpnja 1893. br. 1667 i u njoj stavljenim, ter u zapisniku od 15 veljače 1894. stegnutim zahtjevom, da je tuženo dioničarsko družtvo svojimi zaključci u glavnoj skupštini od 19. ožujka 1893. povriedilo zakon i pravila i to:

a) što je dopustilo, da nedioničar gradski viećnik N. K. prisustvuje glavnoj skupštini, te mu povjerilo vodjenje zapisnika o skupštini;
b) što je uslied ingerencije vladinoga povjerenika Janka S. gradonačelnika u P., predlog D. ad I. odputilo, te nije dalo o njem govoriti;
c) što je zaključilo, da se imade osnovati specijalni pričuvni fond;
d) što je dopustilo da se pri brojenju glasova dionićara povodom većanja i glasovanja o podieljenju obsolutorija ubrajaju glasovi ravnatelja, uslied čega je protupravilno konstatiranje, da je dotični zaključak donesen sa 120 glasova proti 22, i napokon
e) što je u točki 4. zapisnika o skupštini konstatiranim zaključkom povriedilo družtvena pravila time, što je ravnajućim ravnateljem izabralo

Digitized by Google

Dragutina H., i to u smislu zaključka glavne skupštine iz godine 1884., pa da je dužno naknaditi parbene troškove u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe, — odbija se, a troškovi parbeni i prizivni prebijaju se medju sobom".

Razlozi: Ništovnu žalbu valjalo je zabaciti, jer ne predleži nijedan od navedenih u §-u 339. gr. p. p. ništovnih razloga.

Tužitelj se je zadovoljio s izrečenom osudom u dielu, u kom se tužba njegova glede zahtjeva, navedenih pod a), c), d) i e) odbija ter s toga nema povoda izpitivati, da li je osuda u onih točkah opravdana.

Što se pako tiče zahtjeva pod točkom b) navedenog, valjalo je priziv uvažiti, pak tužbu i u tom dielu odbiti.

Po zakonu naime u svakom razpisu o sazovu glavne skupštine imadu se naznačiti razpravljati se imajući predmeti glavne skupštine, ter se valjana odluka može donieti jedino vrhu predmeta tim načinom navieštenih (§ 177. trg. zak.), a po pravilih tuženoga dioničarskoga družtva imade se svaki predlog dioničara o predmetu, o kom je vlastna glavna skupština razpravljati, prijaviti ravnateljstvu pismeno i to najkašnje do 31. siečnja, ako se imade predlog razpraviti u redovitoj glavnoj skupštini, — i ako dioničar takav predlog podnese kasnije, ili ako ga podnese u samoj glavnoj skupštini, ne smije se viećati o predlogu takovu (§ 30. i 31. pravila).

Pismeno u samoj skupštini dne 19. ožujka 1893 podneseni predlog tužiteljev, da se prije no što se ravnateljstvu štedionice podieli absolutorij, izabere osobiti odbor ad hoc, koji bi imao izpitati svekoliko poslovanje družtveno, jest takav, koji se je u smislu pravila imao do 31. siečnja ravnateljstvu pismeno prijaviti, ter u razpisu o sazovu glavne skupštine navieštен biti pa jer tako učinjeno bilo nije, — nije bio ni nepravilan zaključak skupštine, da se o predloženom predmetu nije viećalo.

Nazor tužitelja, da spomenuti svoj predlog nije trebao navedenim načinom prijaviti ravnateljstvu za to, što se je odnosio na predmet stojeći na dnevnom redu, i da se baš uslied viećanja o predmetih stojećih na dnevnom redu može uzpostaviti potreba, da pojedini dioničari stavljaju shodne predloge, koja potreba, da se prije skupštine predvidjeti ne može, — nazor, uz koji pristaje i prvomolbeni sud, nije izpravan. Zakonom bo i pravili družtvenimi odredjeno je, da se glavna skupština imade svake godine sazvati, i naveden je kako u zakonu, tako i u pravilih (§ 179. trg. zakona i § 16. pravila) red predmeta, o kojih se u skupštini viećati i odlučivati imade, u taj red pako spada i pregledanje računa, ustanovljenje bilance i razdieljenje dobitka.

Po §-u 195. trg. zakona nadzorni odbor kontroluje vodjenje poslova družtvenih u svih mu granah, te je dužan izpitivati godišnje račune i bilancu, kao i predloge, tičuće se razdiobe dobitka, pa o tom svake godine predložiti izvješće glavnoj skupštini, — po tom svaki dioničar znade

Digitized by Google

i znati mora, da će takovo izvješće skupštini za razpravljanje i zaključivanje predloženo biti.

Ne može biti istina dvojbe o tom, da glavna skupština može i nuz nadzorni odbor izaslati poseban odbor, koji će izpitati poslovanje družtveno, — kako to predložio bješe i tužitelj; ali da to bude, morao se je takav predlog, — jer mu predmet ne spada u red onih premeta, koji po zakonu ili pravilih družtvenih u dnevni red svake redovite skupštine uvršten biti mora, — prijaviti ravnateljstvu načinom propisanim u §-u 30. družtvenih pravila.

Preboj parbenih troškova izrečen je, jer tužitelj imade za sebe jednu povoljnu odsudu".

Da bude stvar jasnijom saobćujemo na ovom mjestu doslovno § 30. i 31. pravila p-ske štedionice:

§ 30. Svaki glasovlastni dioničar (§ 26. i 27.) vlastan je u glavnoj skupštini stavljati predloge o predmetih, o kojih je u smislu §-a 16. ovih pravila vlastna glavna skupština razpravljati, pa valja da svoj predlog prijavi ravnateljstvu pismeno, i to:

a) najkasnije do 31. siečnja, ako se imade predlog razpraviti u glavnoj skupštini; i
b) najkasnije tri dana prije nego li budu pozivnice na dioničare sastavljene i razaslane, ako se imade predlog razpraviti u kojoj drugoj glavnoj skupštini.

§ 31. Ako koji dioničar podnese takav predlog kašnje, nego li je naznačeno u paragrafu predidućem, ili ako ga podnese u samoj glavnoj skupštini, ne smije se viećati o predlogu takovu.

Proti osudi banskoga stola uložio je tužitelj i tužena (potonja samo radi izrečenoga preboja parbenih troškova) previd, te je kr. stol sedmorice vrhovnom osudom od 15. studenoga 1894. broj 4041 u cielosti potvrdio bansko-stolnu osudu, odputiv previde obiju stranaka:

Razlozi: Tužitelj se je sa prvomolbenom osudom zadovoljio, s toga se ima pretres uzeti samo tužbovna točka pod b) navedena, kojom je od strane tužitelja zahtjevano, da se izreče, da je tuženo dioničarsko družtvo p-ske štedionice povriedilo družtvena pravila u ustanovah §-a 30. i 31. istih tim, što je svojim zaključkom u glavnoj skupštini od 19. ožujka 1893. odbilo predlog tužitelja Stjepana P., da se prije viećanja o podieljenju absolutorija ravnateljstvu izabere odbor ad hoc, koji bi imao izpitati, da li rad ravnateljstva odgovava pravilom družtvenim, pa da li poslovanje družtva stoji na sigurnom temelju.

Prvomolbeni sud sudio je u toj točki po zahtjevu tužbe, a kr. banski stol je tužitelja i s tim tužbenim zahtjevom odputio, što je učinio punim pravom. Ustanove §-a 177. trg. zakona te §-a 30 i 31. družtvenih pra-

Digitized by Google

vila jesu tako jasne, da se ne mogu nikakovim tumačenjem u dvojbu staviti.

Smjer zakonodavca, izražen u §-u 177. trg. zakona i u §-u 30. i 31. družtvenih pravila, je taj, da na sazvanu glavnu skupštinu no dodje ni jedan dioničar nepripravan, pa zato se mora svaki predlog prijaviti u opredieljenom roku prije sazvati se imajuće skupštine; jer se može samo tim načinom zadovoljiti imperativnom propisu §-a 177. trg. zakona, koji je propis bio mjerodavan za donesenje propisa u §-u 30. i 31. družtvenih pravila sadržanih, — pa tim propisom ne može ni jedan dioničar u svojih pravih povriedjen biti; jer mu po §-u 178. trg. zakona uz tamo navedene uvjete prosto stoji uz naznačenje razloga i svrhe u svako doba zahtjevati, da se sazove glavna skupština i da se na tako sazvanoj glavnoj skupštini njegovi predlozi u pretres uzmu i da se glede njih zaključci donesu.

Gledom na to i na bansko-stolne razloge valja uz odpućenje previda tužitelja Stjepana P. osudu banskoga stola u cielosti potvrditi, čim se rieša va i previd tuženoga dioničarskoga družtva, uložen radi po banskomu stolu izrečenoga preboja parbenog troška, koj je preboj opravdan iz razloga po kr. banskomu stolu navedenog, te iz daljnjega razloga, što se je kod ove tužbe radilo o tumačenju kako ustanova trgovačkoga zakona, tako i družtvenih pravila". —*a*—

Iz upravne prakse.

Nagodbu, sklopljenu pred upravnom oblašću u pogledu privatno-pravne tražbine, koja spada u djelokrug upravne oblasti, nadležna je upravna oblast i izvršiti.

Izmedju najamnoga vozara C. L. i izmedju kočijaša F. R. iz G. nastao je prepor u pogledu zaslužbine, a povodom toga nagodiše se pred gradskim poglavarstvom tamo, da će prvi drugomu u ime plaće platiti 70 for.

Pošto C. L. nije toj obvezi udovoljio, zamolio je F. R. kod gradskoga poglavarstva za ovršno utjeranje gornje tražbine. Uslied ove zamolbe povelo je gradsko poglavarstvo ovrhu, zaplienilo jedna kola i odlukom od 30. siečnja 1892. broj 92.830 : 1891. odredilo dan dražbe.

Proti toj odluci uloži C. L. utok, jer da je zaplienjen predmet u smislu ovršne novele od 10. lipnja 1887. izuzet izpod ovrhe, pošto su mu zaplienjena kola nuždna za izršivanje zvanja, jer bez njih nebi mogao privrediti svagdanje uzdržavanje za se i za obitelj svoju. Na to c. kr. namjestničtvo ukinu rješitbom od 17. ožujka 1892. broj 5931. ne samo napadnutu odluku, nego i sprovedenu pljenitbu, a to s razloga: „jer se takove nagodbe, sklopljene pred upravnom oblašću, ne mogu u smislu

Digitized by Google

carske naredbe od 20. travnja 1854. po upravnoj oblasti izvršiti, već stranci prosto stoji kod nadležne sudbene oblasti zatražiti ovrhu na temelju carskog dekreta od 8. lipnja 1832. broj 2567, prama kojem se ovakove nagodbe mogu sudbenom ovrhom izvršiti (u nas točka 2. § 438. gr. p. p.)"

Uslied uložena utoka po F. R. obnašlo je c. kr. ministarstvo unutarnjih posala u sporazumku sa ces. kr. ministarstvom trgovine rješitbom od 11. srpnja 1892. broj 11690 napadnutu odluku c kr. satničtva ukinuti s razloga: „jer nagodbe, sklopljene pred upravnimi oblasti u ovakovih slučajevih, koji spadaju u nadležnost istih, zastupaju pravomoćno riešenje, a prama tomu imadu upravne oblasti u smislu §-a 1. i 16. carske naredbe od 20. travnja 1854. i ove nagodbe izvršiti sredstvi, koja im po zakonu stoje na razpolaganje. Što se tiče prigovora C. L. u pogledu zapliene i odredjene dražbe kola, to imade c. kr. satničtvo taj prigovor sada u razpravu uzeti, pošto se prigodom izrečenja ukinute rješitbe nije u riešenje toga pitanja upustilo."

Na temelju ovoga riešenja uzelo je ces. kr. satničtvo utok C. L. u meritornu razpravu te ga rješitbom od 20. srpnja 1892. br. 16533 odbilo: jer se na prigovor utočnika, da se imadu kola u smislu §-a 2. ovršne novele od 10. lipnja 1887. izpod ovrhe izuzeti, nije mogao obziz uzeti, pošto imade jošte dvoja kola".

Iz „Oesterreichische Zeitschrift für Verwaltung" priočio

Dr. Križ.

SVAŠTICE.

Preinaka biljegovanja kod mjestnih i maličnih sudova.

Ova sada navedena normativna naredba sadržavala je propise o biljegovinah i pristojbah, koje su se imale odmjerivati u maličnom parbenom postupku.

Kako se zakonski čl. XXII. ex 1877. o bagatelnom postupku u Ugarskoj — isto tako kao zakon od 3. listopada 1876. o postupku maličnom u Hrvatskoj i Slavoniji — osniva skroz na načelu ustmenosti i neposrednosti, to je normativna naredba kr. ugarskog ministarstva financija od 5. veljače 1878 br. 695 P. M. glede biljegovina i pristojba, koje su se imale odmjerivati u maličnom i parbenom postupku, sadržavala ustanova, koje su time, što je u kriepost stupio zak. čl. XXVI. ex 1894., svoju zakonsku moć izgubile, dakle izvan krieposti stupile.

Po toj normativnoj naredbi su njeke prošnje, molbe i zapisnici pa i prilozi, ako su se ustmeno u zapisnik stavili, uživali do stanovitog molbenog

Digitized by Google

zahtjeva oprost od biljegovine. — Zakonskim člankom XXVI. ex 1894. prestala je ta blagodat. U §-u 2. zak. čl. XXVI. ex 1894. odredjuje se: Ako se koje parbeno očitovanje ili molba, te priziv — koja bi pismeno izdana, ili u obliku podneska podpada biljegovini, na temelju ustmenog predavanja parbene stranke — primi u zapisnik, ima se na sastavljenom zapisniku u biljegovkah podmiriti ona pristojba, koja bi u slučaju pismenog predavanja parbenog očitovanja ili molbe odpadala od spisa, odnosno od prvoga primjerka podnesnika.

Nadalje odredjuje § 3., da oni propisi zapisnika, koji su nuždni za pozivanje ili za to, da se parbeni čin priobći protustranci, podpadaju propisnoj biljegovini na zapisnike. Ova se biljegovina podmiruje na izvornih zapisnicih u biljegovkah.

Ako parbeni postupnik propisuje napis, a taj radi ustmenog predavanja molbe mjesto parbene stranke sud nadomjesti, tad se i od napisa pripadajuća propisna biljegovina ima takodjer na izvornom zapisniku podmiriti. Ako sud sam izda i upotrebi napise, kojih postupnik ne propisuje, za takove napise nisu stranke dužne biljegovke pridonieti niti podmiriti, takovi bo napisi nisu predmetom biljegovine (§ 4.). Ako se zapisniku ma i samo privremeno kao prilog priklope spisi, podpadaju biljegu propisanom za priloge (§ 6.).

U maličnih parbenih stvari: ustmene (zapisničke) tužbe, opravdanje prošnje, obnovne molbe, ustmeno podnešena molba za obustavu ili ograničenje ovrhe, ako su bile ustmeno u zapisnik stavljene, te ako vriednost parbenoga predmeta nije nadilazila svotu od 50 for., zatim zapisnici o saslušanju vještaka i zapisnici ob očevidu, ako vriednost parbenoga predmeta nije nadilazila svotu od 50 for. — nisu stranom po naredbi kr. ministarstva financija od 5. veljače 1878., br. 695 P. M., a stranom i po načelnih rješitbah kr. ug. financijalnog upravnog sudišta bili predmetom biljegovine.

Nastupom u kriepost zak. čl. XXVI. ex 1894 t. j. danom 1. studenoga 1894. prestao je taj oprost, ter se te prošnje i zapisnici imadu prema visini petita odgovarajućom biljegovkom koli za izvor toli i za prepis providjeti.

Nagode. Od nagoda po maličnom postupku sklopljenih plaća se:

Od nagodjene vriednosti parbenoga predmeta bez pripadaka do 50 for. biljegovina sa 50 nč., preko 50 do 200 for. biljegovina sa 1 for., preko 200 do 500 for. biljegovina sa 2 for. 50 nč., te je tu biljegovinu dužan tužitelj u biljegovkah pridonieti.

Ako medjutim parbene stranke o pravnom poslu, uvrštenom u sudbenu nagodbu, predlože izvansudbeno sastavljenu takovu izpravu, koja je propisno biljegovana, ili koja je u svrhu odmjerenja pristojbe propisno prijavljena, ima se povrh stalne biljegovine od 50 nč. nadopuniti samo

Digitized by Google

razlika izmedju već podmirene i navedene po novih propisih biljegovine od nagodbe (§ 27.).

O s u d e. Od osuda po maličnom postupku izrečenih imade se platiti: ako vriednost parbenoga predmeta ne nadilazi 50 for., biljegovina sa 1 for.; preko 50 do 200 for. biljegovina sa 2 for.; preko 200 do 500 for. biljegovina sa 5 for.

Ovu stalnu biljegovinu dužan je u podpunom iznosu redovito tužitelj kod zaključenja razprave u biljegovkah podmiriti. Ne dodje li tužitelj na prvo razpravno ročište i nadošli tuženi moli u meritumu stvari odluku, tad je dužan tuženi biljegovinu podmiriti.

Propust biljegovanja kazni se povišicom u peterostrukom iznosu. No unutar roka od 8 dana nakon uručenja platežnoga naloga vrhu pristojba, propisanih uslied biljegovnih prikrata, u parbenom postupku počinjenih, ima se platiti samo dvostruk iznos prikraćene pristojbe, ako li se sa ma kojega razloga propusti uplata unutar 8 danah, plaća se u smislu §-a 105. sbirke pristojbenih propisa peterostruk iznos prikraćene pristojbe

N. N.

Franjo Horvat,
kr. financ. pomoćni tajnik.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Misli o reformi stečajnoga reda u nas u obliku osnove, od Adolfa *Rušnova*, viećnika kr. banskoga stola. Troškom i nakladom pravničkoga družtva u Zagrebu. Zagreb 1895. 8°. Str. 162.

Kao što smo našim čitateljem saobćili u 12. broju „Mjesečnika“ od prošle godine, preuzelo je u nakladu pravničko družtvo ovo djelo našega neumornoga suradnika g. A. Rušnova te ga sa ovim brojem „Mjesečnika“ razašilje svojim članovom b e z p l a t n o. U listu upravljenom na predsjednika pravničkoga družtva, koji je našim čitateljem poznat, jer smo ga priobćili u navedenom broju „Mjesečnika“, razložio je g. pisac svrhu, koju je ovom svojom radnjom želio priobćiti. Tu svrhu kao i način, kojim je postupao, još je obširnije razvio u pripomeni ka knjizi. On je ovom svojom radnjom podao našim pravnikom podlogu z a s v e s t r a n u s u s t a v n u d i s k u s i j u koli u obćenitih crtah to li s obzirom na svaku pojedinu ustanovu osnove.

Upravni odbor pravničkoga družtva pouzdano se nada, d a ć e o s o b i t o n a š i p r a k t i č n i p r a v n i c i r a d o u ć i u d i s k u s i j u o b o v o m v a ž n o m p r e d m e t u, a uredničtvo „Mjesečnika“ priobćivati će odnosne razprave što bude prije moglo, jer bi, kako se čuje, osnova stečajnoga

Digitized by Google

reda mogla već buduće jeseni biti podnesena hrvatskomu saboru na ustavno pretresivanje. Na naših je praktičnih pravnicih dakle, da bude onsova što bolje odgovarala našim odnošajem.

* * *

Нова збирка начелних одлука одељења у општих седница касационог суда. Skupio i uredio St. Maksimović, advokat u Požarevcu. Knjiga druga. Požarevac 1895. 8°. XIII. 249. Ciena 4 dinara.

Još nije minula ni godina dana, što je izašla prva knjiga „Nove zbirke", koju smo oglasili u broju 6. i sl. našega lista od prošle godine, a već nas je evo neumorni g. St. Maksimović obdario i drugom knjigom, koja sadržaje 135 odluka iz gradjanskoga zakonika, gradjanskoga parbenoga postupnika, kaznenoga zakonika, kaznenoga postupnika i stečajnoga reda. Ova je knjiga posvećena učenikom prava, a izdana u spomen dvadesetpetgodišnjega advokatskog rada piščeva (1870—1895). Mi od srca želimo g. giscu, da i sliedećih dvadeset i pet godina uz svoj zvanični rad ovako marljivo uzmogne raditi na srbskoj pravnoj književnosti, a knjigu hrvatskim pravnikom toplo preporučamo.

* * *

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Da se u narodu i kod učenoga svieta što više razšire publikacije njene, zaključila je akademija svim svojim knjigam, osim Riečnika, koje su do konca godine 1894. izašle ili u njezinoj nakladi i njezinim troškom i njezinom podporom tečajem godine 1894. obaliti prodajnu cienu na polovinu a nekim i izpod polovine od dosadanje knjižarske ciene. Tko kupi cielu seriju pojedine vrsti akademijskih knjiga, dobit će povrh toga od polovine ciene još popust 10%, a onaj koji nabavi sve knjige akademijine, dobit će od polovine, dotično od snižene knjižarske ciene još popust od 20%. Prema tomu će se sve akademijine knjige, uključivši i Riečnik, koje su stojale do sada 515 for 45 nč., moći tečajem ove godine dobiti za 199 for.

Nijedan hrvatski pravnik, komu to njegove ekonomske prilike dozvoljavaju, nebi smio propustiti ovu krasnu zgodu, da si nabavi sve akademijine knjige. Onim pako našim pravnikom, koji to ne mogu, preporučujemo osim Riečnika naročito „Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium", koja obsižu 5 knjiga i to: 1) Statuta et leges Corzulae, 2) Statuta et leges civitatis Spalati, 3) Statuta et leges civitatis Buduae, civitatis Scardonae et civitatis et insulae Lasinae, 4) Statuta lingua croatica conscripta. Hrvatski pisani zakoni: vinodolski, poljički, vrbanski a donekle i svega krčkoga otoka, kastavski, veprinački i trsatski i 5) Urbaria lingua croatica conscripta. Hrvatski urbari. Ova je serija knjiga stajala prije 17 for. 50 nč., a sada stoji 7 for. 88 nč. Zatim preporučamo hrvatskim pravnikom još osobito sliedeća djela: Pisani zakoni

Digitized by Google

na slavenskom jugu. Biografski nacrt dra. V. Bogišića (70 nč.) i Zbornik sadašnjih pravnih običaja u južnih Slovena (2 for.).

Da se za buduće olahkoti nabava akademijskih publikacija, davat će akademija sva svoja izdanja, koja budu izlazila tečajem godine uz godišnju predplatu od 10 for. Tečajem godine 1895. izdat će akademija sliedeće knjige:

1) Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika svezak 15.
2) Životopis Franje Račkoga.
3) Ljetopis za godinu 1894. svez. IX.
4) Spomenici umjetnosti sv. I. od dra. Jelića.
5) Monumenta ragusina sv. III.
6) Starine sv. XXVII.
7) Ribe od dra. Gorjanovića.
8) i 9) „Rad" razreda filologičko-historijskoga i filozofičko juridičkičkoga, dvie knjige i
10) i 11) „Rad" razreda matematičko-prirodoslovnoga barem jednu, ako ne dvie knjige.

Naše je mnienje, da bi svaki naš pravnik trebao da bude predplaćen na akademijske knjige

* * *

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik") svezak 1. za mjesec siečanj 1895. sadržaje: K vprašanju stvarne korealnosti, od dra. K. Trillera. — Pravnička kronika 1894. leta — Iz pravosodne prakse. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

VIESTNIK.

(Redovita ovogodišnja glavna skupština pravničkoga družtva u Zagrebu) obdržavana je dne 16. veljače 1895. Družtveni predsjednik presvjetli g. podpredsjednik kr. st la sedmorice dr. Franjo pl. *Burgstaller-Remetski*, konstatovav, da se je sabrao veoma liepi broj članova, pozdravio je sakupljene članove družtva kratkim govorom. Za tim se je prešlo na dnevni red, te je pozvao družtvenoga tajnika zatim i blagajnika, da pročitaju izvješće „o djelovanju upravnoga odbora pravničkoga družtva u Zagrebu za god. 1894." i izvješće upravnoga odbora pravničkoga družtva o financijalnom stanju za god. 1894. Pošto su ova izvješća već tiskana i medju prisutne članove podieljena, odustala je skupština od toga, da se čitaju (ova su izvješća priložena ovom broju „Mjesečnika"). Nadalje je prihvaćen predlog izabranih u prošloj glavnoj skupštini pregledatelja računa Julija pl. *Halpera* i Ivana pl. *Kuglera*, da se odboru i družtvenom blagajniku dru. Josipu *Pliveriću* za god. 1894. podieli absolutorij. Za tim su izabrani za revizore da pregledaju družtvene račune za god. 1895. i opet Julijo pl. *Halper* i Ivan pl. *Kugler*, a njihovimi zamje-

Digitized by Google

nici Svjetislav *Gaj* i Aleksander *Strohal*. Družtveni blagajnik pročita nakon toga osnovu proračuna za god. 1895., koja bude jednoglasno prihvaćena. Prihvaćeni proračun priobćujemo ovdje u cielosti:

Primitak

Naslov	Stavka	Vrst dohodka	for.	nč.
I. Družtveni prinos	1	Članarina za god 1895.	2000	—
	2	Od zaostataka	1000	—
II. Predplata	3	Od visoke kr. zem vlade	736	—
	4	Od privatnika	80	—
III. Prodaja knjiga	5	Za prodane knjige i časopise	50	—
IV. Gotovina	6	Gotovina u blagajni koncem g. 1894.	989	38
		Ukupno	4855	38

Izdatak

Naslov	Stavka	Vrst izdatka	for.	nč.
I. Mjesečnik	1	Štampa za 12 br. po 3 arka u 800 kom. i eventualni prilozi	1000	—
	2	Vez, omot i ekspedicija	140	80
	3	Poštarina	70	—
	4	Nagrada uredničtvu	900	—
	5	Urednictvu paušal za nagradu pisaca	600	—
II Uprava	6	Nagrada blagajniku	360	—
	7	Paušal blagajniku	30	—
	8	Paušal tajniku	60	—
	9	Štampanje izvješća za god. 1894.	54	—
	10	Tiskanice	50	—
	11	Pomanje nagrade	70	—
	12	Sabiranje članarine u Zagrebu	80	—
III. Biblioteka	13	Časopisi, knjige i vezanje istih	200	—
	14	Nagrada za uredjenje biblioteke	20	
IV. Izvanredno	15	Štampanje razprave o stečajnom redu	250	—
	16	Nepredvidjeni troškovi	30	—
		Ukupno	3914	80

Nakon toga budu per acclamationem na novo u odbor izabrani izžriebani članovi odbora: dr. Aleksander *Egersdorfer*, dr. Dragutin *Goldman*, dr. Kajetan *Hruby*, Stjepan *Kralj*, dr. Franjo *Sperec* i dr. Napoleon *Špun-Stržić*.

Za tim predloži družtveni član g. Milan *Rajnović*, pošto iz izvješća blagajnikova proizlazi, da družtveni prihod znatno premašuje izdatak, da bi skup-

Digitized by Google

ština zaključila, da se povisi nagrada pisaca „Mjesečnika“. Urednik „Mjesečnika“ dr. J. *Šilović* drži, da bi valjalo prije svega, ako budu družtvena sredstva dopuštala, povećati obseg „Mjesečnika“ na 4 arka mjesečno, jer uredničtvo nije ni sada kadro uvrstiti u list svega onoga materijala, što mu prispije, premda bi se moglo uvrstiti po svojoj vriednosti, te mora često rukopis ležati kod uredničtva godinu dana i dulje, dok dodje red da bude uvršten u list. Na to predloži presvj. g. dr. Napoleon pl. *Špun-Strižić*, da družtveni odbor študira pitanje o povećanju obsega lista i eventualnoga povišenja nagrade piscem „Mjesečnika“, koji predlog bude po skupštini jednoglasno primljen i time skupština zaključena.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je odmah nakon glavne skupštine sjednicu, u kojoj je ponovno izabran zamjenikom predsjednika dr. Franjo *Spevec*. Nakon toga budu primljeni sliedeći novi članovi pravničkoga družtva: *Horvat* Josip odvjetnički perovodja u Zagrebu, *Veličković* Jovan dr. tajnik kod kr. banskoga stola u Zagrebu, *Gršković* Ivan dr. c. kr. kotarski sudac u Krku (Veglia), *Birra* Eugen kr. kot. sudab u Mitrovici, *Car* Petar sudbeni pristav u Rumi, *Dimitrijević* Jovan svršeni pravnik u Rumi i Mirko *Reichwein* zamjenik državnoga odvjetnika u službovanju kod kr. državnoga nadodvjetničtva Zagrebu.

Imenovanja. Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je: ministarskog perovodju kod kr. ug. ministarstva trgovine Dragutina *Unkelhäusera*, kr. kot predstojnikom u VIII. činovnom razredu kod kr. kot. oblasti u Miholjcu doljnjem; pravne vježbenike Ivana *Strohala*, kod kr. sudb. stola Zagrebu; Vladislava *Kolića* kod kr. kot. suda u Bakru, Ivana *Stražimira* kod kr. sudbenoga stola u Požegi i Alfreda *Arnolda* kod kr. sudbenoga stola u Požegi, prislušnici u obsegu kr. banskoga stola; nadalje kr. kot. predstojnika u Zemunu Dragutina *Brnića*, tajnikom županije sriemske; kr. financ. perovodju Aurela *Šenou* kr. kot. pristavom kod kr. kot. oblasti u Dugomselu; svršene pravnike Filipa *Šestića* i Dragutina *Pavlinića* perovodnimi vježbenici u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade; perovodju kr. zem. vlade nižega razreda Ivana pl. *Hrvoića* perovodjom višega razreda u VIII. činovnom razredu; gimnazijalnoga profesora i saborskoga stenografa Stanka *Miholića* učiteljem stenografije na sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu; županijske perovodje i izaslanike za provedbu potajnih dioba Lucijana *Brozovića* i Dragutina *Prikrila*, dodieljene na službovanje prvog županijskoj oblasti u Gospiću, a drugog županijskoj oblasti u Varaždinu; nadalje kot. pristava I. razreda i upravitelja kotarske oblasti u Senju Ljudevita *Vukelića* i kotarskog pristava I. razreda i upravitelja kot. oblasti u Irigu Radovana *Babina*, kr. kot. predstojnici u VIII. činovnom razredu ostaviv ih na mjestu njihova dosadašnjeg službovanja; zatim sudbenoga tajnika kot. ureda kao suda u Sarajevu Aleksandra *Benaka*, kotarskim predstojnikom u VIII. činovnom razredu, dodieliv ga na službovanje kr. županijskoj oblasti u Požegi; svršenoga pravnika Vjekoslava *Hinterhobera* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade; kotarskimi pristavi I. rareda u IX. činovnom razredu: županijskog perovodju Mirka *Pažametu*, ostavljajuć ga u službovanju kod županijske oblasti u Belovaru; kot. pristave II. razreda: Edvina *Aneta* kod kotarske oblasti u V. Gorici; Antuna *Koljevinu* kod kot. oblasti u Virginmostu; Žigu viteza *Maravića*, upravitelja kot. oblasti u Dvoru; Lacka pl. *Domjanića* kod kot. oblasti u sv. Ivanu (Zelina); Franju *Strgara* i Pavla *Zetića* kod kot. oblasti u Brodu; Edmunda *Mušića* uz premještenje istoga od kot. oblasti u Dugom selu k onoj u Vin-

Digitized by Google

kovcih; Jovana *Mirkovića* uz premještenje istoga od kot. oblasti u Mitrovici kao kot. upravitelja u Ilok; Milana *Ključeca*, izaslanika za provedbu potajnih dioba, dodieljenoga kot. oblasti u Krapini; Vatroslava *Bunjika* kod kotarske oblasti u Pakracu; Ljubomira *Nagla* kod kot. oblasti u Krapini; Mirka *Kršnjavija* kod kot. oblasti u Koprivnici; Milivoja *Peterčića*, dodieljenoga na službovanje županiskoj oblasti u Gospiću; Dragutina *Vilfana*, upravitelja kot. oblasti u Gračacu; Josipa *Krulca* kod kot. oblasti u Novoj Gradiški; Matiju *Babića*, upravitelja kot. oblasti u Stubici; Stjepana *Šikića* kod kot. oblasti u Djakovu; dra. Stjepana *Reischila* kod kot. oblasti u Stubici; Matiju *Vuksana* kod kot. oblasti u Koprivnici; Dušana grofa *Rittberga* kod kot. oblasti u Vukovaru; Milana *Kramarića* kod kot. oblasti u Slatini; Matiju *Čordašića* kod kot. oblasti u Dolj. Miholjcu i Ladislava *Rafaelisa* dodieljenoga na službovanje županijskoj oblasti u Vukovaru; županijskimi perovodjami u IX. činovnom razredu: kotarskog pristava I. razreda Stjepana pl. *Peičića*, dodieljenog kr. županijskoj oblasti u Požegi, ostavljajuć ga na sadašnjem mjestu službovanja; kot. pristava II. razreda Bogdana *Novakovića*, dodieljenog županijskoj oblasti u Vukovaru, uz premještenje istoga kao upravitelja kot. oblasti u St. Pazovi; Dragutina *Spoju*, upravitelja kot. oblasti u Pisarovin; Mirka *Lugarića* kod kot. oblasti u Križevcih; Ljubomira *Bastaića* upravitelja kot. oblasti u Šidu; Josipa *Viraga*, uz istodobno premještenje od kot. oblasti u Zemunu županijskoj oblasti u Vukovaru; Rudolfa *Mühlsteina*, upravitelja kot. oblasti u Perušiću, uz istodobno premještenje kot. oblasti u Karlovcu; napokon sudbenimi pristavi I. razreda Stjepana pl *Somogji-a*, sudbenog pristava više pristojbe kod kot. ureda kao suda u Jajcu za kotarski sud u Zagrebu; Eugena *Matica*, odvjetnika u Bihaću, za sudbeni stol u Gospiću a Aleksandra *Oper-šala* sudbenog pristava niže pristojbe kod kot. ureda kao suda u Drventi sudbenim pristavom I. razreda extra statum za kr. kot. sud u Gjurgjevcu.

(U Bosni i Hercegovini.) Njegovo cesarsko i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 10. siečnja 1895. naimenovati administrativnom odjelu zemaljske vlade dodieljenoga predsjednika okružnoga suda Gjuru *Trešćeca* vladinim savjetnikom bos.-herc. zem. vlade, c. i kr. zajedničko ministarstvo naimenovalo je sudskog tajnika Stanislava *Babinskog*, kojemu je povjerena uprava gradskim kot. uredom u Mostaru, kot. predstojnikom II. razreda u njegovom sadašnjem službenom mjestu. Poglavica zem. vlade naimenovao je svršenog pravnika Jovana *Kunstovny-a* privr. auskult. kod okr. suda u D. Tuzli, kancelistu kod okr. suda u Sarajevu Vilima *Luku* definitivnim auskultantom kod istoga okr. suda; sudske pristave manje pristojbe Franju *Novaka* kod kot. ureda u Glamoču i Franju *Baća* kod kot. ureda u Zenici sudskimi pristavi veće pristojbe; auskultanta kod okr. suda u Sarajevu Konstantina *Milića* privr. sudskim pristavom manje pristojbe; ces. i kr. zajedničko ministarstva naimenovalo je kot. predstojnika I. razreda Mirona vit. *Zarzyckog* vladinim povjerenikom za zem. glavni grad Sarajevo, a poglavica zem. vlade naimenovao je svršenog pravnika Vladimira Dimitrija *Zatozieckog* perovodnim vježb. kod okr. oblasti u D. Tuzli; i pravnog vježbenika dra. Mayera *Hoffmana* privr. auskultantom kod okr. suda u Banjaluci. Napokon imenovalo je c. i kr. zajedničko ministarstvo članovi preustrojenog zem. vakufskog povjerenstva ove osobe: članove medžlisi uleme i to vrhovnog šerijatskog sudiju Hadži Nezir ef. *Skalića*, Sabit ef. *Smajlbegovića*, Nezir ef. *Zildžića* i Ahmet ef. *Dizdara* za vrieme njihovog službovanja u medžlisi uleme odnosno u vrhovnom šerijatskom sudu; za tim je potvrdilo kao člana

Digitized by Google

zemaljskog vakufskog povjerenstva vladinog savjetnika Mehmed bega *Kapetanovića* gradonačelnika u Sarajevu za vrieme od tri godine, vrhovnoga šerijatskoga sudiju Nuredin ef. *Hafizovića* za vrieme njegovog službovanja u vrhovnom šerijatskom sudu i šerijatskog sudiju Sejfudin ef. *Lukšića* u Sarajevu za vrieme od tri godine; dalje je naimenovalo članovi istog povjerenstva tajnika zem. vakufskog ravnateljstva Hilmi ef. *Muhibbića*, a za vrieme od tri godine sliedeće osobe: Ragib bega *Džinića* gradonačelnika u Banjaluci, H. Fehim bega *Smajlbegovića* posjednika u Tešnju, Bećir bega *Filipovića* gradonačelnika u Ključu, Husein bega *Krupića* posjednika u Krupi, Mujagu *Mulamehmedovića* gradonačelnika u Brčkom, Smajl bega *Skopljakovića* gradonačelnika u Zvorniku, Jusuf bega *Defterdarovića* u Trebinju, H. Ahmet ef. *Džabića* posjednika u Mostaru, Ali bega *Sulejmanpašića* posjednika u Veseli i Fehim bega *Hafizadića* posjednika u Travniku.

Premještenja. Viećnik sudb. stola i upravitelj kot. suda u Belovaru Gustav *Breitenfeld* premješten je k sudbenomu stolu u Osieku, a kot. sudci Alfred *Šiffer* iz Gline u Belovar i Ljudevit *Rakoš* iz Kostajnice u Glinu; nadalje obnašao je ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije iz službenih obzira premjestiti kot. predstojnika Josipa *Balley-a* iz Vinkovaca kot oblasti u Zemunu; kot. predstojnika Platona *Mihajlovića* iz St. Pazove kot. oblasti u Županji; kot. predstojnika Ivana *Scheibla* iz Županje kot. oblasti u Perušiću i kot. predstojnika Gustava *Kulčara* iz Iloka kot. oblasti u Vinkovcih; kot. pristava II. razreda Tješimira *Mihičića* iz Vel. Gorice kot. oblasti u Zemunu; kot. pristava II. razr. Nikolu *Žažinca* iz Vinkovaca kot. oblasti u St. Pazovi, napokon kot. pristava I. razreda Franju *Takšića* iz St. Pazove kr. kot. oblasti u Mitrovici.

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zem. vlade premjestio je auskult. Simona *Elblinga* od okr. suda u Travniku k onomu u Sarajevu, auskultanta dra. Eusignia *Lastowickog* od okr. suda u Bihaću ka kot uredu u Petrovcu, auskultanta dra. Maksu *Birkovitza* od okr. suda u D. Tuzli ka kot. uredu u Bjelini i auskult. Jovana *Kaksa* od okr. suda u Banjaluci k onomu u D. Tuzli i razriešio auskultanta kod kot. ureda u Bjelini dra. Emanuela *Singera* od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini; c. i kr. zajedničko ministarstvo razriešilo je vladinog savjetnika dra. Lothara viteza *Berksa* od poslova vladinog povjerenika za zem. glavni grad Sarajevo, priznavajući mu u tom potonjem svojstvu učinjene usluge.

Stečaji.

Travanj. Ana *Stojić* trgovačka tvrdka u Zemunu. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 20. siečnja 1895. br. 953 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Tošo Nedeljković, zamjenik dr. Jakov Dežma oba odvjetnika u Zemunu. — Rok prijavni do 25. travnja, ročište 19. travnja 1895.

Svibanj. Alois *Hochecker* cipelar u D. Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odluka od 19. siečnja 1895. br. 436 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Ante Pinterović zamjenik dr. Vladimir Kovačević oba odvjetnika u Osieku — Rok prijavni do 2. svibnja, ročište 3. svibnja 1895.

— Emilija *Niemetz* neprotokolirana trgovkinja u Fužinah. — Kr. kot. sud u Delnicah (odluka od 14. veljače 1895. br. 934 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Dragimir Bakarčić odvjetnik u Delnicah, zamjenik dr. Silvije Pallua odvjetnik na Rieci — Rok prijavni do 16. svibnja, ročište 17. svibnja 1895.

Digitized by Google

Zemaljska skupština odvjetnika kraljevina Hrvatske i Slavonije.

Kako smo našim čitateljem obećali u 11. broju „Mjesečnika“ od prošle godine, donosimo „Osnovu zakona ob ustrojstvu udruge u svrhu podpore odvjetnika i odvjetničkih perovodja, te udovica i sirotčadi istih“ i „Osnovu pravila hrvatsko-slavonske udruge za podporu odvjetnika te odvjetničkih perovodja, udovica i sirotčadi“. Obje osnove donosimo onako, kako su predložene zemaljskoj skupštini odvjetnika, da budu naši čitatelji mogli sa interesom čitati „Stenografsko izvješće o zemaljskoj skupštini odvjetnika kraljevina Hrvatske i Slavonije,“ koje je priloženo ovomu broju „Mjesečnika“, jer u njemu jedna ni druga osnova odtisnuta nije. Iz izvješća razabrati će se lahko one promjene, s kojimi su primljene u skupštini obje osnove.

I.

Osnova zakona

ob ustrojstvu udruge u svrhu podpore odvjetnika i odvjetničkih perovodja, te udovica i sirotčadi istih.

§ 1. U svrhu podpore odvjetnika, koji imadu pravo odvjetovanja u obsegu kr. banskoga stola kraljevina Hrvatske i Slavonije, kao i udovica i sirotčadi istih, ima se ustrojiti udruga.

§ 2. Svi odvjetnici, koji imadu praro odvjetovanja u obsegu kr. banskoga stola kraljevina Hrvatske i Slavonije, jesu članovi ove udruge te su dužni prema pravilom udruge prinositi u svrhe udružne.

§ 3. Ime, poslovanje i upravu udruge ustanoviti će pravila.

§ 4. Udruga ovlaštena je za utjerivanje temeljnih i godišnjih prinosa (§ 2.) na temelju izvadka iz udružne knjige bez predhodne tužbe zatražiti ovrhu proti nemarnim dužnikom.

Nadležan za dozvolu ove ovrhe jest kr. sudbeni stol u Zagrebu, koji ju imade provesti po postojećih propisih.

§ 5. Svekolike globe naravi disciplinarne, uplata kojih bude naložena odvjetnikom kao takovim temeljem postojećih autonomnih zakona (na pr. § 40. i 41. odvjetničkoga reda, §-i 44., 352., 371., 359. i 364. gradj. parb. post., §-i 227., 282., 284. k. p., § 192. zakona o poslovnom vlasti sudbevih itd.), imadu se uplaćivati u blagajnu udruge (§ 1.), te o takovoj presudi dužnost je dotične sudbene oblasti obaviestiti upravu udruge.

§ 6. Provedba ovoga zakona povjerava se banu.

Digitized by Google

II.

Osnova pravila

hrvatsko-slavonske udruge za podporu odvjetnika te odvjetničkih perovodja, udovica i sirotčadi, ustrojena prema zakonu od . . . .

Ime i sjedište udruge.

§ 1. Udruzi je ime: „Hrvatsko-slavonska odvjetnička udruga za podporu odvjetnika i odvjetničkih perovodja, ter njihovih udovica i sirotčadi“.

Sjedište udruge je Zagreb.

Članovi udruge.

§ 2. Članovi udruge jesu svi odvjetnici, koji imadu pravo odvjetovanja u obsegu banskoga stola krajevina Hrvatske i Slavonije.

§ 3. Odvjetnički perovodje, upisani u listini odvjetničkih perovodja kod odvjetničkog odbora u Zagrebu ili Osieku, imaju se na vlastitu molbu primiti kao članovi udruge.

Svrha udruge.

§ 4. Svrha udruge jest podupirati svoje članove, udovice i sirotčad istih.

§ 5. Svrhu ovu vrši udruga:

1. podavanjem redovitih, periodičnih, bilo mjesečnih, bilo polugodišnjih, bilo godišnjih podpora;
2. podavanjem jednokratnih podpora;
3. podavanjem zajmova, ali ne preko 300 for.

§ 6. Pravo na podporu ima:

a) svaki osiromašeni član;
b) osiromašena udovica i sirotčad članova udruge.

§ 7. Vrst i količinu podpore ustanovljuje upravni odbor; no nikako ne smije podpora za jednu obitelj iznositi više od 600 for. na godinu. O trajanju podpore odlučuje upravni odbor.

Sredstva udruge.

§ 8. Sredstva udruge za izpunjenje njezine svrhe sastoje:

1. od temeljne glavnice;
2. od redovitih godišnjih prinosa članova;
3. od izvanrednih dohodaka.

§ 9. Temeljna se glavnica ustanovljuje na najmanje 20.000 for. — Dok ta svota podpuno uplaćena nije, ne smije udruga nikakovih podpora davati.

§ 10. Temeljna se glavnica stvara:

1. temeljnimi prinosi, što ih imadu platiti odvjetnici, koji danom, kada ova pravila budu odobrena po kr. zemaljskoj vladi, imadu pravo odvjetovanja u obsegu kr. banskoga stola, i koji će to pravo kasnije steći.

Digitized by Google

Temeljni prinos imadu platiti odvjetnici, kojim na dan odobrenja ovih pravila pripada pravo odvjetovanja, u 10 mjesečnih obrocih, računajuć od dana odobrenja pravila; a oni, koji će to pravo kasnije steći, u 10 mjesečnih obrocih, računajuć od dana položene odvjetničke prisege. — Ovaj temeljni prinos iznosi 100 for.

2. Svimi redovitimi dohodci udruge nakon odbitka troškova uprave, koji dohodci teku u temeljnu glavnicu (§ 9.) sve dotle, dok ista ne iznosi 20.000 for.

§ 11. Podpore se diele od redovitih dohodaka (§ 10.) i od kamata temeljne glavnice (§ 4—7).

§ 12. Redoviti godišnji prinos članova, koji se imade u četvrtgodišnjih obrocih unapred plaćati, iznosi:

a) za odvjetnike 12 for. a. vr.;

b) za odvjetničke perovodje 4 for. a. vr.

Uprava udruge

§ 13. Udrugom upravlja glavna skupština, upravni i nadzorni odbor.

§ 14. Redovita glavna skupština ima se sazvati u prvoj četvrtini svake godine.

§ 15. Izvanredna glavna skupština saziva se na zahtjev $^3/_4$ članova upravnoga odbora ili na zahtjev 30 članova zadruge, u roku od 14 dana, računajuć od dana stavljenoga zahtjeva.

§ 16. Glavnu skupštinu sazivlje predsjednik udruge oglasom u službenih novinah, obnarodovav ujedno i dnevni red.

§ 17. Pravo glasa na glavnoj skupštini imadu svi članovi odvjetnici udruge, koji nisu dulje od pol godine zaostali plaćanjem ustanovljenih prinosa (§ 10—12.). Predsjednik udruge ravna glavnom skupštinom.

§ 18. Glavna skupština stvara obvezatne zaključke bez obzira na broj prisutnih većinom glasova.

Zaključci glede promjene pravila moraju ipak da su stvoreni sa $^2/_3$ glasova svih prisutnih članova.

U djelokrug glavne skupštine spada:

1. kontrola nad ukupnom upravom udruge, odobrenje poslovnoga izvješća, te obračuna upravnog odbora i nadzornog odbora za minulu godinu i ustanovljenje proračuna;

2. izbor upravnoga odbora;

3. izbor trojice članova nadzornoga odbora i dvaju zamjenika;

4. stvaranje zaključaka na predloge predsjednika ili upravnog odbora ili pojedinih članova.

Predlozi potonjih moraju se redovito priobćiti upravnomu odboru do 31. prosinca godine prije glavne skupštine.

Kasnije prijavljeni predlozi mogu se samo dozvolom upravnoga odbora u glavnoj skupštini razpravljati.

*

Digitized by Google

§ 19. Zaključci glede predloga, nenavedenih u obnarodovanom dnevnom redu, ne mogu se na glavnoj skupštini stvarati.

§ 20. Upravni odbor sastoji od predsjednika i 14 članova. Predsjednik odvjetničkoga odbora u Zagrebu uviek je ujedno i predsjednik odvjetničke udruge.

§ 21. Predsjednik zastupa udrugu prema trećim osobam, pred sudom i pred oblastmi, podpisuje udrugu, sazivlje glavnu skupštinu i sjednice upravnog odbora, te ravna istimi.

U slučaju zaprieke predsjednika, zamjenjuje ga podpredsjednik.

§ 22. Članove upravnoga odbora bira glavna skupština (§ 18. t. 2.) na tri godine izmedju članova odvjetnika, od kojih mora polovina imati sjedište u Zagrebu.

§ 23. Upravni odbor bira se na tri godine.

U slučaju, kad bi tečajem upravne periode upravni odbor izgubio jednoga ili više članova, bilo uslied smrti, bilo uslied izstupa, izabrati će upravni odbor mjesto manjkajućih nove, kojih mandat traje do 'prve glavne skupštine.

§ 24. Upravni odbor bira iz svoje sredine dva podpredsjednika, tajnika i blagajnika.

§ 25. Upravni odbor imade najmanje svake četvrt godine držati sjednicu.

Zaključke stvara upravni odbor većinom glasova prisutnih odbornika, kada su glasovi razpolovljeni, odlučuje glas predsjednika.

Zaključke izvadja, u koliko upravni odbor inako ne zaključi, predsjednik.

§ 26. U djelokrug upravnog odbora spada uprava udruge, navlastito uprava imetkom udruge, vodjenje točnog izkaza članova, utjerivanje prinosa, vodjenje poslovnih knjiga, sastav proračuna, obračuna te poslovnog izvješća, riešavanje molbâ za podporu, te izvedenje zaključaka glavne skupštine.

§ 27. Nadzorni odbor sastoji od triju članova i dvaju zamjenika, koje bira glavna skupština na tri godine.

§ 28. U djelokrug nadzornog odbora spada pregledanje računa upravnoga odbora te sastav izvještaja za glavnu skupštinu.

Konačne ustanove.

§ 29. Služba predsjednika, podpredsjednika te odbornika jest bezplatna.

§ 30. Podieljivanje posebnih nagrada za rad predsjednika, odbornika ili članova u interesu družtva, beziznimno je zabranjeno.

§ 31. Udruga započeti će svoje djelovanje, čim budu pravila ova odobrena po vis. kr. zem. vladi.

Poslovna godina udruge svršava 31. prosinca svake godine.

Digitized by Google

Poštansko pravo u zemljah krune ugarske.

Napisao dr. ***Stjepan Radits.***

I.

Pojam „pošte“ i „poštanskoga prava“.

Pojam rieči „pošte“ neda se da obćenito definirati. Uzrok tomu leži u raznom znamenovanju, u kojem se ta rieč rabi. Tako se jedanput pod poštom razumieva državni zavod, uredjaj, drugi put odpremna prilika („pošiljati, putovati poštom“); onda opet materijal, koji poštom stigne („pošta je prispjela“); zatim zgrada, u kojoj se pošt. služba obavlja („ići na poštu“); onda zvanje („posvetiti se pošti“)[1] S druge strane otežčavaju definiciju toga pojma razne funkcije, što ih poštanski uredi obavljaju. Ovi uredi naime ne obavljaju jedino prevoz viesti, dobara i osoba, već posreduju i novčani i mjenbeni promet (pošt. doznačnice, pošt. nalozi); obavljaju poslove bankovne (poslove uložne i poslove tekućega računa), jer fungiraju kao posredujući uredi kr. pošt. štedione, koja se bavi takodjer cheque- i clearing- prometom (v. z. čl. XXXIV. od g. 1889.), posreduju ocarinjenje inozemskih pošiljaka i prodavanje željezničkih karata, da ne spominjem drugih raznih posala njima povjerenih.

U ovom ću sastavku razmatrati poštu sa gledišta pravo- i državoslovnoga t. j. razpravljat ću pravne odnošaje, koji nastaju iz poštanske odpreme i razlagati prava i preimućtva poštanskog zavoda kao državnoga poduzeća.

Pošta je sa gledišta pravoslovnoga singularno-pravna uredba sa posebnimi, jedino njoj pripadajućimi pravnimi ustanovami. Ovaj singularno-pravni karakter pokazuje se osobito u znatno ograničenoj odgovornosti za preuzete pošiljke, u kratkih zastarnih rokovih, u ograničenoj utuživosti pošte pred sudom; o čemu će niže biti govora.

Sa gledišta državoslovnoga je pošta prometni podhvat države i to takav, koji se tjera stranom izključenjem privatne konkurencije, stranom ju dopušta. U prvo spomenutom pogledu govorimo o regalnom

[1] Wanka, das Postwesen in Oesterreich, 1891. str. 5.

Digitized by Google

pravu pošte, pod kojim se razumieva izključivo pravo države na odpremu listova i povremenih upisa.[1]

Vozno poštanski promet (svežnji sa ili bez očitovane vriednosti do 50 klgr., novčane pošiljke i pošiljke sa pouzećem), prievoz osoba, kao što i doznačbeni promet pošte nije dakle podvržem pošt. prisilju, već ga može svatko kao obrt tjerati, odnosno roba i osobe mogu se prevažati kojim mu drago načinom, a ne izključivo poštom. Iznimno podpadaju poštanskom prisilju listovi i časopisi, koji radi težine voznoj pošti spadaju (privatni listovi iznad 500 grama, službeni listovi i časopisi iznad 1 klgr.) nadalje svaka voznopošt. pošiljka, koja sadržaje list ili časopis, što no je u smislu §-a 6 i 9. pošt. zakona poštanskom prisilju podvržen (§ 1. voznopoštanskoga reda od 6. srpnja 1838.).[2]

Ako se dakle država na vlastit račun odpremanjem robe, doznačnica i osoba bavi, to ovo ne biva na temelju vrhovnoga prava njezina, već se ima smatrati trgovačkim podhvatom države, kao što točka 3. §-a 259. trg. zakona (zak. čl. XXXVII. od god. 1875.) medju onimi poslovi, koji se, budu li kao obrt tjerani, imadu trgovačkimi poslovi smatrati, nabraja i poslove vozarske i poslove zavoda, namienjenih prevažanju osoba. Poslom

---

[1] Vidi § 6. poštanskoga zakona od 26. prosinca 1850. (br. 4 d. z. l. od god. 1851.). U novije doba počima se „pošt regal" razlikovati od „pošt. monopola" ili kako § 2. njem. pošt. zakona od 28. listopada 1871. veli: „pošt. prisilja" (Postzwang), te se pod prvim razumieva državi pridržano pravo na ustrojstvo i uzdržavanje pošta, pod potonjim pako obveza, da svatko mora stanovite pošiljke odpremati poštom (v. Wanka, das Postwesen in Oesterreich, 1891. str. 10—11). Dočim dakle „pošt regal" po ovom shvaćanju ograničuje samo one, koji bi htjeli ustrojiti „pošte" dakle pojedince, to „pošt. monopol" ograničuje svakoga u izboru odpremnih sredstava. — Ja držim ovo razlikovanje neosnovanim, jer bez potrebe komplikuje stvar i jer ne stoji, da pojedinci ne bi smjeli ustrojiti zavoda za odpremanje pošt. odpremi nepridržanih stvari (paketa sa robom, novčanih pisama itd.), te postoje doista za odpremu takovih stvari privatni zavodi, koji dapače sa jeftinijom tarifom kr. pošti prave veliku i osjetljivu konkurenciju (na pr. Hirsch-ovo odpremno poduzeće u Budimpešti. Vidi o tome „Roth a postajog Magyarországon, 1891., str. 32. Polag izvješća kr. ug. min. trg. predložena saboru za god. 1893. djelovahu takova privatna poduzeća u 54 grada). Da se ovi zavodi nesmiju nazivati „pošta", na bitnosti stvari ne mienja. U koliko se pako hoće označenom definicijom „post. regala" iztaknuti, da pojedinci ne smiju ustrojiti zavoda za odpremu pošti pridržanih stvarih, naime listova i časopisa, to time dolazimo opet na definiciju „pošt, regala", kako sam ju u tekstu razložio. — Ograničeni prostor ne dozvoljava obširnijega razlaganja poštanskoga regala i pošt. dohodarstvenog prekršaja na ovom mjestu; dozvolom slavnoga uredničtva pokušat ću to drugom sgodom.

[2] Krivo tvrdi Gad (Haftpflicht der Postanstalten, Berlin, 1863, str. 4. op. 10) pozivom na austr. pr., da za voznopošt. pošiljke ne postoji poštansko prisilje.

Digitized by Google

vozarskim pako ima se u smislu §-a 393. trg. z. smatrati posao, koji se sklapa glede prevažanja robe na suhu ili po riekah i vodah nutarnjih. Tko se takovimi poslovi kao obrtom bavi jest vozar. U § u 421. trg. z. pako spominje se pošta izrično kao vozar.

Izvan svake je dvojbe, da se poštanska odprema robe i osoba ima smatrati vozarskim poslom, pošta pako vozarom i uslied toga i trgovcem. Načelo, da se pošta, što se tiče odpreme stvari, koje ne spadaju pod pošt. prisilje, ima smatrati trgovcem, provedeno je naredbom kr. ug. ministra za poljodjelstvo, obrt i trgovinu, te ministra pravosudja i bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, izdanom u sporazumku sa ministri, financija te javnih radnja i komunikacija od 1. prosinca 1875. broj 28710, koja je uputila pošt. ravnateljstva, da poduzeće kr. pošte, tičuće se prevažanja osoba i robe i doznačivanja novaca, kod sudbenoga stola, nalazećega se u sjedištu njihovu, u redistar trgovačkih tvrdka uknjižiti dadu,[1] kao vlastnik tvrdke ima se upisati država ugarska.[2]

Praktična posliedica toga, što se pošta glede tih posala ima smatrati trgovcem, pokazuje se u tom, što za odpremu tih stvari, gdje trg. zakon inače ne odredjuje (§ 421.), vriede propisi trg. zakona; s toga su, gdje posebni propisi poštanskoga poslovnika nedostaju, mjerodavni u drugom redu trg. zakon, u pomanjkanju ustanova trg. zakona trg. običaji, u pomanjkanju ovih obće privatno pravo (§ 1. trg. z). S toga je na pr. pošta dužna kod odpreme postupati pomnjom uredna trgovca (§ 271. trg. z.); kod procjene vriednosti ima se mjerilom uzeti redovita trgovačka, u pomanjkanju ove, obična ciena stvari (§ 399. trg. z.) itd.[3] U procesualnom pogledu pokazuje se ta posliedica u tome, što iz te odpreme potičući priepori spadaju pred trgovačku sudbenost u granicama zakona od 3. listopada 1876. o trgovačko-mjenbenoj sudbenosti.

Parnice proti pošti kao vozaru (§ 259. točka 3. trg. z.) razpravlja dakle u smislu §-a 4. a) i §-a 5. zakona o trg. sudbenosti kr. sudbeni stol u Zagrebu, i to na temelju §-a 8. toga zakona po gr. p. p.

---

[1] Vidi uknjižbu pod br. 421. trg. registra kr. sudbenoga stola u Zagrebu od god. 1876.

[2] Ne dvojim nimalo, da se prevoz viesti, t. j. listova, dopisnica, novina itd. može takodjer smatrati prevozom robe u smislu §-a 393. trg. zakona, da je dakle pošta i glede prevoza viesti vozarom; nu s obzirom na to, što je pošta u trg. registar kao trgovac unešena samo u pogledu voznopoštanskoga i doznačbenoga prometa i prevoza osoba, to scienim, da se ustanove trg. zakona na prevoz viesti uporabiti ne mogu, tim, tim manje, što je glede prevoza viesti, kako ću kasnije pokazati, redoviti put pravde izključen.

[3] Da li pošti pripada pravo pridržaja (§ 309. hrv.-ug. trg. z.), kako tvrdi Wirsing („Die civilr. Haftung der Post", Würzburg (1892.) i Mittelstein „Beiträge zum Postrecht", (Berlin 1891.), o tom će biti kasnije govora.

Digitized by Google

Sa procesualnog gledišta, naime što se tiče dokazne moći trg. knjiga, odredjuje § 9. spomenute naredbe od 1. prosinca 1875., da se knjige trgovačkih poduzeća državnih, vodjene polag naputaka dotičnih ministara, imadu u pogledu vjerodostojnosti smatrati jednakimi knjigam, vodjenim polag §-a 25. trg. zakona; glede pohrane poslovnih spisa i kopija istih (§ 29. i 30. trg. zak.) pako da imadu za poduzeća državna obvezatnu moć samo naputci do sada izdani, ili koji će se u buduće izdati. Ovakav je naputak glede pošt. poslovnih spisa izdan naredbom kr. ministra trgovine od 9. srpnja 1890. br. 30206 (br. 34. Sb. P. i B. N. od godine 1890), glasom koje pošt. manipulacione izprave i papire, u koliko ih na više mjesto u smislu postojećih propisa sa računi ili posebno podastrieti ne treba, obzirom na eventualne reklamacije, pošt. i brzoj. ravnateljstva, predstojničtva ambulantnih pošta i erarski pošt. i brzojavni uredi barem 5, neerarski uredi pako barem 10 godina pohraniti imadu.

Na temelju do sada rečenog možemo preći na definiciju pošte: Pošta je ono državno poduzeće za javnu porabu, koje obavlja odpremu listova i povremenih spisa na temelju regalnoga prava države izključenjem, prevoz drugih stvari i osoba pako kao trgovac uz pripust privatne konkurencije.[1]

Poštansko pravo pako (ne zamienjujuć ga sa „pošt. regalnim pravom") jest skup zakona i naredaba, koji uredjuju iz pošt. odpreme potičuća prava i dužnosti pošte i obćinstva (nutarnje p. pravo), kao što i odnošaj pošte napram drugim, za odpremu pošte rabljenim prometnim poduzećem i napram inozemskim poštanskim upravam (vanjsko p. pravo).

---

[1] Neizpravno je govoriti o pošti kao jurističkoj osobi. Ona nije drugo no juristička osoba države kao odpremateljica stvari, drugimi riečmi: država u imovinsko-pravnom svom odnošaju kao odpremateljica zove se „pošta"; juristička osoba je država kao takova, a ne pojedini podhvati njezini. Isto je tako neizpravan izraz „pošt. erar", koji pošt. oblasti i sudovi, dapače i njeki pisci (Wirsing, cit. dj. str. 82, Mittelstein, cit. dj. str. 8. i 16. i dr.) širom rabe. Erar je država kao nosioc imovinskih prava; erar ima dakle samo jedan, i to državni. S toga se ima podpunoma odobriti naredba kr. ug. ministra pravosudja od 31. siečnja g. 1894. br. 4196 (str. 50 M. R. T.), koja upućuje ugarske sudove, da nekretnine ubilježene oznakom „nastavnoga", „poštanskoga", „financijalnoga" itd. erara kao vlastničtvo pojedinih upravnih grana državne vlasti, prigodom sastavka novih gruntovnih uložaka ubilježe kao vlastničtvo „kr. ug. erara"; jedino kod nekretnina ubilježenih na ime „vojnoga", „ratnoga erara", ima se ujedno sa gornjom ubilježbom označiti pravo porabe i uprave zajedničke ratne vlade ovako: „vlastničtvo kr. ug. erara (u porabi i upravi c. i kr. zajedničke vojničke vlade)".

Digitized by Google

II.
Vrela poštanskoga prava.

Vrela, iz kojih poštansko pravo izvire, t. j. kojimi se to pravo stvara, jesu:

1) Zakoni zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora.[1] Polag §-a 9. hrv.-ug. nagode od godine 1868. spada pošta medju one poslove, glede kojih su zakonodavstvo i vlada zajednička; pri čemu ali ostaje djelokrug autonomnoga hrvatskoga i ugarskoga zakonodavstva glede stvaranja procesualnih ustanova, koje se i pošte tiču, netaknut, kako vidimo primjere toga u §-u 21. zakona hrv. sabora od god. 1883. o stegah ovrhe radi novčanih tražbina i §-u 52. zak. čl. LX. ug. sabora o ovrhi.

2) Naredbe izdane po kr. ministru za poljodjelstvo, obrt i trgovinu počam od god. 1867. do konca 1880.; od 1. siečnja 1881. do 15. lipnja 1889. po kr. ministru za javne radnje i komunikacije, od 16. lipnja 1889. po kr. ug. ministru trgovine i priobćene u Sborniku poštanskih naredaba, odnosno od 15. rujna 1887. počam u Sborniku poštanskih i brzojavnih naredaba.

3) Načelne rješitbe spomenutih ministara priobćene povodom konkretnih slučajeva poštanskim (i brzojavnim) ravnateljstvom u koliko u Sborniku obnarodovane nisu.

4) Poštanski poslovni propisi, sadržavani u sbirci „Postai Tarifák és postauzleti szabályzat“ od g. 1888. Prvi dio te zbirke sadržaje poštanske poslovne propise, drugi dio sadržaje tarifalne ustanove. Tarifalni dio stavljen je danom 1. veljače 1894. izvan krieposti novimi „Poštanskimi tarifami“, poslovni dio pako još je u krieposti.[2] Poslovni dio izašao je do sada samo jezikom magjarskim, dočim su „Poštanske tarife“ god. 1894. izašle i hrvatskim jezikom (vidi točku 6).

5) Medjunarodni poštanski ugovori. Velika važnost pošt. odpreme po interese svjetskoga prometa iziskuje jednoličnо uredjenje pošt.

---

[1] Izmedju ovih je bez dvojbe najvažniji zak. čl. XX. od god. 1878. (br. 58 sbornika zakona i naredaba zaHrvatsku i Slavoniju), kojim se sklapa novi carinski i trgovački ugovor sa Austrijom. Članak XVIII. toga zakona glasi: „Poslovi poštanski i brzojavni biti će uredjeni i upravljani u području obih država razlučeno, nu, u koliko to zahtjeva interes prometa, po jednakih načelih. Glede prava pridržanih poštanskom i brzojavnom zavodu državnomu, porabe tih zavoda od strane občinstva, jamčenja za posiljke poštanske, pristojbene tarife, rukovanja i obračunavanja sada obstojeće naredbe i propisi mogu se samo putem obih zakonodavstva dotično zajedničkogu sporazumka obih vlada i jednakim načinom za oba područja preinačiti“. Istu ustanovu imao je čl. XVIII. z. čl. XVI. od godine 1867.

[1] Poslovni dio uredovne sbirke od god. 1888. označit ćemo kao „Poslovnik“ skraćeno „pk“.

Digitized by Google

službe. Ovo biva medjunarodnimi pošt. ugovori, sklopljenimi prigodom poštanskog kongresa. Posljednji ovakav kongres bijaše u Beču god. 1891. te je dne 4. srpnja 1891. sklopljen sveobći poštanski savezni ugovor, uzakonjen člankom XI. zajedn. hrv.-ug. sabora (str. 1025 sbor. za Hrvatsku i Slavoniju). Ovaj se sveobći pošt. savez ali, kao i prijašnji od g. 1878. proteže samo na dopisivanje, t. j. na listove i listovnopošt. pošiljke (§ 1. ugovora) dočim se uredjenje odpreme listova sa označenom vriednošću, pošt. doznačnica, medjunarodnih pošt. svežnja itd. prepušta posebnim ugovorom izmedju pojedinih država pošt. saveza (§ 19. ugovora). Ovim posebnim ugovorom medjutim ne pristupiše sve one države, koje sklopiše sveobći pošt. savezni ugovor. Uzakonjen je samo sveobći pošt. ugovor glede dopisivanja i zaključni zapisnik glede toga ugovora, dočim posebni ugovori spomenuti u §-u 19-om, nisu u zakone uvršteni, već imadu narav akta eksekutive. Razlog je tomu, što jedino kod listovnopošt. pošiljaka postoji prisilna pošt. odprema, dakle obveza državljana, što iziskuje akt zakonodavstva. Sveobći savezni ugovor ne dira u zakonodavno pravo pojedinih zemalja glede posala, kojih sveobći ugovor ne normira, niti da medjusobno uže ugovore sklapaju (§ 21. ugovora).

6) P a t e n t i i naredbe austrijske pošt. uprave prije g. 1867. u koliko kasnijimi zakoni ili naredbami izvan krieposti stavljeni nisu.

Izmedju patenta je najvažniji onaj od 26. prosinca 1850. (str. 6. d. z. l. od god. 1851.), kojim se za Ugarsku, Sedmogradsku, Hrvatsku, Slavoniju, srbsku vojvodinu s tamiškim banatom i za vojničku krajinu proglašuje i od 1. veljače 1851. počamši u život uvodi privremeni zakon poštanski i to sa malenimi promjenami pošt. zakon od 5. studenoga 1837. stvoren prvobitno za austrijske nasliedne krunovine (str. 99. i sl. sbirke pol. zak. i nar. svezak 66. Broj §§ pošt. zakona od 26. prosinca 1850. manji je od austrijskoga — 30 mjesto 36 — prevoz osoba pako ne nabraja se više kao državi pridržano pravo).

Od naredaba austrijske poštanske uprave prije godine 1867. najvažniji su „v o z n o p o š t a n s k i r e d“ i „l i s t o v n o p o š t a n s k i r e d“, izdan dekretom ces. kr. vrhovne dvorske komore od 12. lipnja odnosno 6. studenoga 1838. i proglašeni naredbom ces. kr. vrhovne dvorske poštanske uprave od 6. srpnja 1838. odnosno od 29. siečnja 1839. u br. 12. odnosno 79. sbornika naredaba c. kr. vrhovne dvorske poštanske uprave (str. 29. i sl., str. 144. i sl. Sbor. poštanskih i brzojavnih naredaba od g. 1839. Vidi broj 280 i 302 sbirke pravosudnih zakona i naredaba od godine 1838.) Poštanski zakon sadržaje ustanova glede prava, povlastica i preimućtva, što no su državi glede poštanstva pridržana; listovni i voznopoštanski red pako ustanovljuje uvjete pošt. odpreme i pravni odnošaj, što iz te odpreme izmedju pošte i občinstva nastaje. Koli p. z., toli l. p. r.

Digitized by Google

i v. p. r.[1] uzdržani su u krieposti prije spomenutimi zak. čl. XVIII. i XX. od g. 1878. Što se napose tiče l. p. r. i v p. r., držim, da su ovi za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju tim važniji, što je poslovnik od g. 1888., koji sadržaje uredovnu sbirku zak. člankom XX. od god. 1878. u krieposti uzdržanih starijih i od onda izdanih novijih naredaba, te polag kojega se imadu glasom naredbe kr. ministra za javne radnje i komunikacije od 2. ožujka 1888. br. 8711, proglašene na čelu te sbirke, prosuditi odnošaji iz pošt. odpreme potičući, — do sada izašao samo jezikom magjarskim, te se s toga taj poslovnik u Hrvatskoj i Slavoniji ne može smatrati proglašenim, uslied čega se imadu u tom pravcu mjerodavnimi smatrati ustanove „l. p. r." i „v. p. r.", te bi prigodom priepornih pitanja riešenje imalo uzslieditи pozivom na ustanove l. p. r. odnosno v. p. r, a ne pozivom na ustanove poslovnika. U ostalom nije l. p. r. i v. p. r. spomenutom uredovnom sbirkom niti u Ugarskoj izvan krieposti stavljen, već se § 21. pošt. tarifa izrično poziva na l. p. r, točka 7. naredbe kr. ministra trgovine od 11. prosinca 1891. br. 77.119 (br. 74. sbornika Pošt. i brzoj. naredaba pako na v. p. r. kao valjajuće pravno vrelo.[2]

III.

Ugovorno-pravni odnošaji iz poštanske odpreme potičući.

Kao što je pobiedio nazor, da se pošta glede odpreme poštanskom regalu nepridržanih stvari ima smatrati trgovcem, isto je tako postignut sporazumak glede toga, da se odnošaj, što no medju poštom i strankami iz pošt. odpreme nastaje, temelji na ugovoru. Tako to pisci poštanskoga prava od vajkada učahu.[3] Tek u najnovije doba ustade proti toj tvrdnji Schott i Zorn, nu bez uspljeha. Schott (Die Posten. Endemanns Handbuch des Handelsrechtes. 1885. III. St. 531. i sl.) tvrdi, da pošta doduše preuzima privatno-pravne odpremne poslove, nu da to ne biva na na temelju ugovora, već na temelju zakona, kojim je pošta obvezana te poslove obavljati, da je dakle sklapanje takovih posala sa strane pošte izpunjenje zakonske obveze, na izpunjenje koje predavatelj poštu poziva time, što pošiljku preda.

Dočim Schott poštansku odpremu smatra priv. pravnim odnošajem. te njoj niječe samo ugovorno-pravnu narav, to Zorn (Reichsstaatsrecht, 1883. II., str. 1. i sl.) niječe i priv. pravni karakter pošt. odpreme, te

[1] Kratkoće radi ću pošt. zakon, listovno-poštanski i vozno-poštanski red citirati sa „p. z.", l. p. r." i „v. p. r."

[2] Točka 7. naredbe u br. 74. Sb. P. i B. N. od god. 1891. poziva se doduše na pošt. zakon; nu upitna ustanova (da je naime pošiljač dužan u vrieme od godine dana naknaditi manjak poštarine) nije sadržavana p. z., već u §-u 20. v. p. r. odnosno u §-u 47 l. p. r. Osim toga poslovnik ne sadržaje ustanova glede prevažanja osoba, u kojem pogledu vriede propisi v. p. r.

[3] Vidi ih nabrojene kod Mittelsteina str. 9.

Digitized by Google

tvrdi, da je pošta, kao državni prometni zavod, samo jedna grana državne uprave, te da dosliedno tome predaja pošiljke nije drugo, no poziv na državu, da svojoj javno-pravnoj obvezi udovolji.

Tvrdnje ove ostale su osamljene, dapače ih Meili (Die Haftpflicht der Postanstalten, 1877) i Goldschmidt (Handelsrech tI. Str. 622.) nazivaju „antikviranimi“ i „pustolovnimi“, te ih pobijaju samimi riečmi zakona, i to § 50. njem. p. z., glasom kojega „propisi poštovnoga reda, što će ga na temelju p. z. izdati državni kancelar, sačinjavaju sastavni dio ugovora izmedju pošte i pošiljača, odnosno putnika“. Oglas c. kr. vrhovne dvorske pošt. uprave od 6. srpnja 1838, kojimi se proglašuje kriepošću od 1. studenoga 1838, vozno-poštanski red veli: „Pošto se osobe (stranke), koje se voznom poštom za odpremu stvari, poštanskom zavodu izrično nepridržanih, ili u svrhu putovanja služe, ovim ustanovam podvrgavaju, to ove zastupaju ugovor izmedju ovih osoba i poštanskog zavoda, te se imadu medjusobna prava i dužnosti polag istih prosudjivati.[1] Ovi dakle zakoni predpostavljaju postojeći već ugovor, koji se prosudjuje polag ustanova tih zakona.

Nu pita se, da li koji čin već time, što ga zakon tako naziva, postaje ugovorom? Zakon može doduše odrediti, da se za stanovit slučaj, gdje nema ugovora, imadu načela ugovora uporabiti, nu ne može ugovora stvoriti ondje, gdje ga nema. S toga se podloga za gornju tvrdnju ima drugdje tražiti. Taj pako dokaz leži u naravi samoga čina pošt. odpreme, jer koli v. p. r., toli l. p. r. nije drugo, no očitovana volja pošt. uprave, da je pod stanovitimi uvjeti voljna sklapati ugovor, te obećaje svakomu, koji ovim uvjetom udovolji, stanovito držanje (da će robu odpremati, dostaviti, u slučaju neizpunjenja ugovova jamčiti itd.). U onom dakle momentu gdje tkogod drugi zahtjevane uvjete izpuni, stvoreno je suglasje volje obih kontrahenata glede pravnoga čina sa pravnimi posljedicami, stvoren je dakle ugovor, jer se volja kontrahenta može i konkludentnimi čini, u našem slučaju, predajom pošiljke, očitovati.[2]

Ugovorni odnošaj nije kod stvari, pošt. regalu podvrženih, izključen, jer pošt. prisilje ne sili nikoga, da kontrahira, već samo zabranjuje stanovitu odpremu pod stanovitimi uvjeti obavljati drugim načimom, a ne poštom, drugimi riečima: zabranjuje odpremnu pogodbu glede stanovitih stvari sklopiti drugačije nego poštom.

Ugovorno-pravni taj odnošaj prosudjuje se prema osobitosti pošt. prometa u svih državah ne polag propisa obćega privatnoga odnosno trgovačkoga prava, već polag posebnih propisa poštanskoga singularnoga prava.

(Sliedi.)

[1] Vidi takodjer oglas od 20. prosinca 1838., kojim je proglašen, kriepošću od 1. svibnja 1839., listovno-poštanski red.

[2] Sravni Wirsing, cit. dj. str. 3—7.

Digitized by Google

Osnova zakona ob ovršnom i osiguratelinom postupku za kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vieću.

U koliko je već osnova gradjanskog parbenog postupnika u Cislajtaniji na visini modernog processualnog prava i doista velikom vrstnoćom izradjena, to se još u većoj mjeri mora da uztvrdi ob osnovi ovršnog i osiguratelinog postupka. Pošto je jur u ovom listu (vidi Mjesečnik g. 1893. strana 246. i 299.) o prvanjoj bilo govora, to ću ovaj put, nadovezavši na prijašnji o tome nacrt, baviti se sa sadržajem potonje osnove, opisujuć na kratko pojedine vrsti ovrha i u glavnih crtah postupak pri tih pojedinih vrstih ovrhe.

Ista se osnova djeli u dva djela, od kojih se prvi bavi sa ovrhom u §-ih 1 – 371., a drugi sa osiguranjem u §-ih 372—402.

Ovrha se može dozvoliti na temelju navedenih u osnovi naslova, ako se iz istih razabire osim osobe obvezanika i predmet, način, obseg i vrieme dugovane činitbe ili propusta. Za korist druge koje, nego li u ovrševnoj izpravi imenovane, osobe ovlaštenika ili obvezanika može se ovrha samo tada dozvoliti, ako je prelaz prava odnosno dužnosti dokazan javnimi izpravami. Na temelju ovršive proti javnom trgovačkom ili komanditnom družtvu izprave može se pod uvjeti i neposredno na imetak osobno jamčećih ortaka ovrha voditi.

Proti kojoj obćini ili proti kojem javnom ili obće koristnom zavodu može se ovrha provesti za utjeranje novčanih tražbina samo na takove imovinske predmete, koji mogu bez povriede javnih interesa sa zavodom skopčanih služiti za podmirenje vjerovnika. Redovito su kotarski sudovi ovršni sudovi, kojima prinadleži i riešavanje svih u ovršnom štadiju nastalih prepora. Iznimno može viši zemaljski sud stanovite ovršne čine, za koje bi bilo više ovršnih sudova nadležno, samo jednomu izmedju njih povjeriti. U koliko ima kod kojeg kotarskog suda više za sudstvo usposobljenih činovnika, može se odredbom sudišta druge molbe samo jednomu od tih sudskih činovnika povjeriti samostalno vodjenje ovršnom sudu prinadležećih posala (t. z. ovršni povjerenik). Ovrha se u obće nesmije u većem obsegu provesti, nego li je nuždno za ostvarenje ovršnog zahtjeva.

Takovi ovršni čini na imovini zavoda, stojećega pod državnim nadzorom i služećega javnom prometu, koji bi kadri bili smetati javni promet, smiju se obaviti samo u sporazumku sa nadzornom vlašću i uz ograničenja, koja uvjetuju interes javnog prometa.

Umre li obvezanik iza dozvole ovrhe, može se ova i na zaostali njegov imetak provesti bez iznovične ovršne dozvole.

Digitized by Google

Prigovori proti ovrsi, utemeljeni na činjenicah, sljedivših iza ovrhe mogu se činiti pravilno putem tužbe kod suda prve molbe, kod kojeg je ovrha zatražena, koja tužba mora pod inakim izključenjem sve prigovore obuhvaćati. I treće osobe mogu proti ovrsi prigovore podnieti, u koliko istim na predmet, uzet pod ovrhu, pripada stanovito pravo, koje bi činilo obavu ovrhe nedopustivom, medju koja prava ne spada založno pridržno pravo.

Ovrha se može obustaviti na predlog ili ureda radi medju ostalimi u osnovi navedenimi točkami i onda, ako se neda očekivati, da će se kod ovrhe utjerati za vjerovnika iznos, nadmašujući ovršne troškove.

U koliko je vjerovnik iza dozvole ovrhe podmiren ili dozvolio odgodu plateža, može ovršenik kod ovršnog suda tražiti obustavu ovrhe, a da nemora baš zaoto tužbe podnašati.

U koliko bi ovrha bila provedena u većoj mjeri, nego li je to nuždno radi podpunog podmirenja vjerovnika, može ovršenik tražiti stegnnće ovrhe.

Ovrha se mora na predlog stranaka ili ureda radi obustaviti ili stegnuti i onda, ako je ista vodjena na predmete, koji su po zakonu sasvim ili diono iz ovrhe izuzeti.

Pod uvjeti u osnovi sadržanimi (§ 42. točke 1—8.) može se ovrha i na predlog stranke odgoditi, za koje vrieme obstoje i nadalje svi ovršni koraci, koji su već medjutim provedeni bili.

U koliko se prema okolnostim preporuča koristonosno uloženje kod suda položenih u ovrsi pologa, ima sud bezodvlačno ureda radi ili na predlog u tu svrhu shodno odrediti.

Ako se nepronadju kod ovršenika stvari, na koje se vodi ovrha, ili ako se nije radi utjeranja novčane tražbine pronašlo kod njega stvari za ovrhu prikladnih, ili su te stvari nedostatne, tad je dužan obvezanik na predlog predložiti popis svoje imovine uz naznaku mjesta gdje se ista nalazi, i na oto prisegu položiti, da su njegovi navodi istiniti, i da on od svog imetka ništa znalice zatajio nije. U koliko obvezanik na odredjeno za položenje takove prisege ročište nedodje, ili položenje takovo uzkrati, imade ovršni sud na predlog radi prisile na takov prokaz odrediti zatvor proti ovršeniku.

Što se postupka u obće u ovrsi tiče, to se formalnosti, koje moraju imati podnesci u ovršnom postupku, i to koli glede vanjskog oblika, toli glede sadržaja istih, nerazlikuju mnogo od dosadanjih glede toga propisa. Nu predlozi podnešeni nenadležnom sudu imadu se ureda radi odposlati sudu nadležnomu.

Stranke se nemoraju u ovršnom postupku poslužiti sa odvjetnici.

Sud može prije donešenja ovršne odluke svagda preslušati interesente, a može i nuždna razjašnenja i bez posredovanja učestnika zatražiti, i sve nuždne izvide ureda radi činiti, ter eventualno i vještake saslušati. Zatim

Digitized by Google

sadržaje osnova više ustanova, kojim se nastoji zapriečiti odugovlačenje ovrhe uslied raznih prigovora učestnika.

Tu ću da napose spomenem, da se mogu sudbeni zaključci pravilno u ovrsi već prije izminuća utočnog roka ovršiti.

Proti stanovitim u osnovi spomenutim zaključkom suda neima mjesta osebnom pravnom lieku, a proti izvjestnim zaključkom je takov liek posvema izključen.

Povrate u prijašnje stanje neima u ovršnom stadiju. Rokovi su u istom redovito neodgodivi. Svaki učestnik, koji se smatra povriedjenim stanovitim postupkom ovrhu provadjajećeg organa, može se pritužiti glede toga kod ovršnog suda. U posebnom se naslovu navadjaju propisi za ovrhe na temelju izdane u inozemstvu izprave, pri čemu dakako valja glavno načelo uzajamnosti, za dozvolu kojih ovrha su pozvana sudišta prve molbe.

Drugi odsjek prvog diela sadržaje propise ob ovrsi radi novčanih tražbina, i to u prvom naslovu ob ovrsi na nekretnine, a u drugom naslovu na pokretni imetak ovršenika.

U prvom naslovu uredjuje se najprije stečenje ovršnog prava zaloga na nekretnine, zatim ovršna sekvestracija, zatim ovršna dražba i konačno su uvršteni propisi ob ovrsi na rudarske predmete.

Ovršno pravo zaloga na nekretninah u grutovnici upisanih stiče se uknjižbom prava zaloga.

Ako nije nekretnina gruntovno upisana, tad ovrha započinje pljenitbenim popisom nekretnine, koji se smije samo onda preduzeti, u koliko se nekretnina nalazi u posjedu ili suposjedu ovršenika. Dalnja ovršna pljenitba takove jur pljenjene nekretnine provadja se tako, da se i ta u već o tome sastavljenom zapisniku zabilježi. Svaki takov pljenitbeni popis ima se u obćini, gdje nekretnina leži, kao i pribićem oglasa na sudnici oglasiti.

Propisi ob ovršnoj sekvestraciji, koji su u sada postojećih ovršnih zakonskih propisih vrlo nedostatni bili, i kojoj je nedostatnosti morala sudska praksa u pomoć priteći, vrlo su potanko i nanovo u osnovi normirani (§§ 104—136.).

Svrha toj sekvestraciji je podmirenje ovršne tražbine iz prihoda i koristi nekretnina, stojećih u vlastnosti obvezanika. Temeljem dozvole ovršne sekvestracije stiče vjerovnik sa časom predaje dobra na upravitelja pravo založno na svih obvezaniku pripadajućih plodovih i koristih odnosne nekretnine. To pravo zaloga pristoji ovrhovoditelju iza prednostnih prava, podieljenih za porez i pristojbe, kao i iza stvarnih prava trećih osoba, stečenih na tih dohotcih i predmetih. Ovršni sud dozvolivši sekvestraciju, ima postaviti upravitelja, i obvezaniku zabraniti svako umješanje u poslovodstvo upravitelja, kao i svako razpolaganje sa uzetimi pod ovrhu predmeti. Ako se dozvoli kojem vjerovniku ovršna sekvestracija, za koju je

Digitized by Google

jur upravitelj u drugoj ovrsi postavljen, neima se postavljâti novi upravitelj, već se jur imenovanomu naloži, da upravu obavlja i za novo nadošlog vjerovnika.

Ako obvezanik stanuje za vrieme dozvole sekvestracije na kojem sekvestriranom zemljištu ili kući, moraju mu se za vrieme sekvestracije za njega i za živuće š njime u zajedničkom kućanstvu članove obitelji neobhodno nuždne prostorije za stanovanje ustupiti, u koliko dužnik nestavlja u pogibelj samu upravu.

Bolestne nalazeće se u porodjaju osobe nemoraju stan izprazniti dotle dok nemogu isti ostaviti bez uštrba za svoje zdravlje. Iz sačinjenog stalnog popisa sposobnih za sekvestraciju osoba postavlja sud prikladnu zaoto osobu, nu mogu i vjerovnik i dužnik iza usljedivšeg imenovanja sekvestra predložiti i inu osobu u tu svrhu.

U osnovi je točno opriedjeljen djelokrug upravitelja, koji može u u obće sve pravne poslove i čine preduzeti, koji su obično skopčani sa upravom i gospodarstvom sekvestrirane nekretnine, ter isti potrebuje samo za odredbe, koje nadilaze redovito gospodarstvo i za ine odredbe od osobite važnosti privolu ovršnog suda.

Sekvestar je dužan svake godine polagati račun ob upravi, kao i na koncu uprave, našto se isti može silliti globom ili i uztegnućem od njegove nagrade.

Za razdiobu položenog po sekvestru kod suda viška, odredjuje ovršni sud ročište. Način izplate, red i prvenstvo, u kojem pojedine tražbine dolaze do namirenja pri tome, riešava osnova vrlo potanko, čime se ovdje pobliže nemogu baviti.

Sekvestracija se diže, čim budu podmirene sve tražbine sa pripadci za utjeranje kojih je bila dozvoljena, a može ju dignuti ovršni sud i onda, ako iziskuje uprava posebnih troškova, kojih neće ovrhovoditelj da podmiri, ili ako se prema okolnostim neda očekivati u obće ili kroz dulje vrieme, polučenje viška u prihodu, prikladna za namirenje ovrhovoditelja.

Molbi za ovršnu prodaju nekretnine mora prileżati izprava o tome, da je obvezanik uknjiženi vlastnik iste, odnosno ako je neima u gruntovnici, da je on u posjedu ili suposjedu iste. Ovršna se prodaja nekretnina, stojećih u suvlastničtvu više njih radi duga samo jednog suvlastnika može dozvoliti samo onda, ako bude dokazano ovjerovljenom izpravom, da i ostali suvlastnici k prodaji pristaju. Čim prispije ovršnom sudu dozvola ovršne prodaje nekretnina, ima isti bez odvlake kod nekretnina gruntovno neuknjiženih odrediti pljenitbeni popis istih, a kod gruntovno uknjiženih odrediti zabilježbu zametnuća dražbenog postupka kod odnosne nekretnine. Nije dakle više po osnovi nuždno, da mora prije dozvole dražbe biti stečeno ovršno pravo zaloga.

Digitized by Google

Posljedicom te zabilježbe jest, da se može provesti dozvoljena dražba proti svakom sljedećem vlastniku nekretnine, i da vjerovnik u čiju korist je zabilježba posljedila, ima pravo prvenstva pred svimi onimi, koji tek poslje steku knjižka prava na uzetu pod ovrhu nekretninu. Mjerodavan je za prvenstvo odnosnog vjerovnika čas, kojim prispje dražbena molba k ovršnom sudu. Zatim ima ovršni stud odrediti procjenu prodati se imajuće nekretnine. Prepušteno je odredbi naredbenim putem u koliko se može vriednost prodati se imajuće nekretnine mjesto ovršne procjene ustanoviti na temelju godišnje porezne dužnosti i dohodka služećeg za odmjeru zemljarine.

Procjena ima odpasti na predlog vjerovnika ili obvezanika, ako je nekretnina već bila ovršno procienjena, a iza toga nije više od $^1/_2$ godine proteklo, ter ako nije nastupila bitna promjena nekretnine.

Svi vjerovnici, kojina se za trajanja dražbenoga postupka dozvoli ovršna prodaja iste nekretnine, pridružuju se time tekućem postupku, koje se pridruženje ima gruntovno zabilježiti. Pridruživšim se vjerovnikom pripadaju ista prava, kao da je dražbeni postupak na njihov predlog zametnut. Po stignuću zapisnika o procjeni ima ovršni sud odrediti ročište za utanačenje dražbenih uvjeta, koje se ročište po mogućnosti ne smije odgadjati. Na podlozi razprave vrhu uvjeta ima tada ovršni sud uzevši u obzir sve predloge, ustanoviti dražbene uvjete.

Ako dužnik bez vlastite krivnje nije kadar tražbinu predhodno podmiriti, ter ako je godišnji višak dohodka dražbovati se imajuće nekretnina dosta velik, da se time ugovorene anuitete ili ine obročne izplate sa kamatama pokriju, ima se na predlog dužnika dražba obustaviti i umjesto toga odrediti ovršna sekvestracija.

Isto valja i onda, ako doduše nisu takovi obroci utanačeni bili, ali se može podmiriti tražbina sa pripadci vjerojatno iz viška prihoda unutar jedne godine.

Prigodom ročišta za ustanovljenje dražbenih uvjeta odredjenog može se prodaja medju ostalim obustaviti i onda, ako je netko uz privolu svih k istom ročištu pridošlih interesenta pripravan nekretninu preuzeti uz cienu, koja ustanovljenu procjenom vriednost nadmašuje sa jednom petinom, nadalje obustaviti, ako uračunajuć zaostatke na porezu i javnih daćah i sve pred tražbinom ovrhovoditelja pravom zaloga osigurane tražbine, nepreostane od vriednosti, koja će se uzeti podlogom kod dražbe, ni toliko, da se odatle tražbina ovrhovoditelja barem u polovini glavnice pokrije.

Iz potonjeg razloga može se obustava samo po takovom vjerovniku predložiti, kojemu pripada prednost pred tražbinom, za koju se prodaja vodi. Važna je novota u osnovi, služeća kao sredstvo proti prodajam u bezcjenu ta, što imadu dražbeni uvjeti sadržavati i najmanju ponudu.

Digitized by Google

Ponude naime koje nedosižu niti polovicu za dražbu podlogom uzete vriednosti nekretnina, nesmiju se prigodom prodaje uvažiti, niti se smije nekretnina izpod takove najmanje ponude ovršno prodati, niti se u takovom slučaju smije prije izminuća jedne godine, računajući od dražbe, radi iste ovršive tražbine iznovice dražba dozvoliti. Privolom ovlaštenika, kojih su zahtjevi sa naznačenom vriednosti nekretnine posvema ili diono pokriti, može se ustanoviti kao najmanja ponuda i iznos nadmašujući polovicu vriednosti nekretnine.

Odustane li privremeno ovrhovoditelj od odredjene dražbe, nemože mu se prije izminuća jedne godine iznovična dražba iste nekretnine dozvoliti.

Eventualnoj relicitaciji nekretnine krivnjom kupca služe podlogom prijašnji dražbeni uvjeti tom ipak razlikom, da se kod takove dražbe primaju ponude i izpod ustanovljene najniže ponude. Radi utjeranja manjka od prijašnje kupovine kao i troškova relicitacije može se voditi ovrha i na ostali imetak kupca na predlog interesenta uslied zaključka ovršnog suda.

Dokle god nije prodaji izložena nekretnina kupcu predata, može svaki na istoj osigurani vjerovnik predložiti kod suda odredbu sekvestracije.

Dražbeni rok za prodaju nekretnine ima se razpisati na 4 tjedna do 2 mjeseca, koja se odredba ima i gruntovno zabilježiti.

Dražba se ima obavljati kod suda. Sa ponudama se započima tek nakon pol sata iza odredjenog za početak dražbe roka.

Po zaključku prodaje ima sudbeni izaslanik pitati sve, koji su kod iste sudjelovali, dali i iz kojih razloga prigovaraju proti dosudjenju kupljenog dobra kupcu. Takav prigovor se samo onda uvažuje, ako je na dražbenom roku stavljen. Činjenice u prigovoru iztaknute imadu se ureda radi po izaslaniku ustanoviti — u koliko se na tom roku nemože vrhu tih prigovora odmah odlučiti, tad se ima odluka o tome svakako za 8 dana interesentom dostaviti. Odluka, nekretnine kupcu dosudjujuća može se utokom pobijati samo od onih osoba, koje su dražbi samoj prisustvovale.

Prava kupca stečena pravomoćnim dosudjenjem nemogu se napadati s toga, što je naknadno dokinut ovršni naslov na temelju kojeg je prodaja dozvoljena.

Ako najveća ponuda, uz koju je usljedilo dosudjenje nekretnine na dražbi, nedosiže $^3/_4$ vriednosti, uzete podlogom prigodom dražbe, može dražba bezkriepostnom postati uslied nadponude (Ueberbot).

Takova se smije samo onda uvažiti, ako se ponudi iznos, nadmašujući prijašnju najveću ponudu sa najmanje jednom šestinom.

Takova nadponuda ima se unutar 14 dana iza oglašenja o dosudjenju kupa pismeno predati kod ovršnog suda i izkazati, da je $^1/_4$ ponudjene kupovnine osigurana pologom kod suda gotovine ili vriednostnih papira pupilarne sigurnosti.

Digitized by Google

Prima li se takova nadponuda, ima se odrediti novi dražbeni rok, na kojem se primaju ponude samo preko nadponude, a ako takovih ponuda nebude, ima se nekretnina nadponudiocu za ponudjenu po njemu cienu dosuditi.

Kod ročišta za razdiobu kupovine razpravljaju nadošli interesenti vrhu njihovih zahtjeva iz kupovine. Takovi zahtjevi, koji i po odpadu predidućih prepornih stavaka nebi došli do izplate, neuzimlju se u obzir. Proti obstojnosti prijavljene ili iz javnih knjiga proizlazeće tražbine, proti visini iste i prvenstvu mogu samo oni k ročištu nadošli interessenti prigovarati, koji za svoje tražbine traže izplatu sa istim ili boljim prvenstvom.

Predbilježbe se samo u toliko uvažuju kod razdiobe, ako bude najkašnje na razdiobnom ročištu izkazano, da teče postupak za opravdanje predbilježbe, ili da nije iztekao rok za zametnuće tog postupka.

Sudac ima nastojati, da poluči sporazumak interesenta, odnosno ima ustanoviti sve odlučne činjenice saslušanjem interesenta.

Po dovršenom ročištu izda tada sud razdiobnu odluku. U koliko izieskuje odluka vrhu učinjena prigovora tek ustanovljenje prepornih činjenica, imadu se ti prigovori odlukom na put parbe odputiti, za koje je nadležan isključivo ovršni sud. Prigovarajući ovlaštenik mora se zatim bez popredњeg poziva izkazati u roku mjeseca dana iza dostave odluke o tome, da teče odnosna parba, jer bi se imala u protivnom slučaju provesti odluka o razdiobi na predlog kojeg ovlaštenog vjerovnika.

Vrlo su točne ustanove u osnovi sadržane o redu i načinu, kojim se namiruju pojedine tražbine iz kupovine, ter se napose normiraju prvenstvene stavke, uknjižene dužnosti i druga realna prava, nedospjele, ili uvjetne tražbine, i konačno kako se podmiruju tražbine, za koje postoji zajednička hypoteka. Poslužiti se mogu pravom utoka proti razdiobnoj odluci samo oni ovlaštenici, koji su prisustvovali razdiobnom ročištu, i samo u obsegu podieljenog im po zakonu prigovornog prava.

Neuvažuju se oni pobijajući razlozi, koje nije prigovaratelj već kod razdiobnog ročišta naveo.

Iza pravomoćnosti razdiobne odluke dozvoljuje ovršni sud na predlog kupca brisanje unešenih na prodatoj nekretnini a po dostaocu nepreuzetih knjižkih prava. Proti stanovitim odlukam glede dražbe nekretnina neima u obće ili ne posebna utoka, što je vrlo koristno, da se suviše nezavlači dražbeni postupak.

Propisi kod ovršne prodaje pokretnina su u mnogome slični gornjima o prodaji nekretnina. Tako glede najmanje ponude, i u pogledu obustave dražbe, ako tko ponudi iznos za $^1/_5$ viši od ustanoviti se imajuće procjenom vriednosti dražbi podvrgnutih pokretnina, zatim u pogledu pridruženja k dražbi.

Digitized by Google

Ovrha na pokretnine preduzima se pljenitbom i prodajom istih. Nu može se uz dražbu pokretnina ujedno tražiti i pljenitba istih, koja dakako uviek mora prije prodaje obavljena biti. Taksativno su naznačene u osnovi pokretnine, koje su izuzete iz ovrhe.

Prije pravomoćnosti pljenitbene dozvole nesmiju se pravilno pokretnine prodavati. Izmedju pljenitbe i prodaje mora biti rok najmanje 3 tjedna. K prodaji se priziva jedan vještak po sudu, koji procjenjuje pojedine pokretnine prije dražbovanja.

Izklicatelj može od prodaje i izostati.

Osobito je praktična novota, da osnova dopušta i ine načine ovršne prodaje, nego li javnom prodajom, koja doista često nije najshodniji način unovčenja stvari. Tako se predmeti, imajući burzovnu vriednost, imadu prodavati po trgovačkom mešetaru izpod ruke, a predmeti imajući sajamsku vriednost, ili po trgovačkom mešetaru ili po ovršnom organu izpod ruke. Na predlog ovrhovoditelja ili dužnika može ovršni sud, u koliko to ide očito u prilog interesentom, odrediti, da se stanovita pokretnina, i neimajuća sajmovne ili burzovne vriednote, inim načinom, nego li javnom dražbom proda.

Nadalje može na predlog ovršni sud dozvoliti, da se zalozi manje vriednote i bez popriednjeg posebnog oglasa dražbe prodadu prigodom dražbe proti kojem inom obvezaniku odredjene i oglašene, ili prigodom dražbe na zahtjev inog vjerovnika proti istome dužniku odredjene.

Zlatne i srebrne stvari nesmiju se izpod njihove kovne vriednosti kupcu dosuditi.

Vrlo su proširene u osnovi ustanove ob ovrsi na novčane tražbine, koje su po stojećem pravu manjkave bile.

Ovrha na potonje biva pljenitbom istih, koja se provadja dostavom platežne zabrane trećem dužniku.

Vodi li se ovrha na novčanu tražbinu, pripadajuću dužniku proti eraru ili proti kojem pod javnom upravom stojećem fondu, ima se platežna zabrana dostaviti i blagajni i vlasti, pozvanoj za doznaku dotične izplate. Tek dostavom te odluke potonjoj oblasti biva pljenitba izvedena.

Osnova sadržaje nove ustanove o prvenstvu, kad više vjerovnika vodi ovrhu na iste novčane tražbine dužnika.

Ovršni sud imade na predlog ovrhovoditelja naložiti trećemu dužniku, da se u roku od 2 tjedna istinito očituje o tome, dali i u koliko priznaje zazaplienjenu tražbinu osnovanom i dali će istu podmiriti, ter ga uputiti, da on jamči za štetu, nastajuću iz uzkratnog ili neistinitog takovog očitovanja.

Taj dužnik može se o tome odmah izjaviti kod dostave platežne zabrane naprama dostavljaču.

Zaplienjena tražbina ima se vjerovniku prema predlogu predati ili na utjeranje ili umjesto plateža.

Digitized by Google

Predadba ta biva dostavom odnosne dozvoljujuće odluke trećem dužniku, a kod tražbina iz naledjom prenosivih papira predajom papira na vjerovnika. Predadba tražbine radi utjeranja ovlašćuje vjerovnika na sve korake nuždne u svrhu ostvarenja tražbine. Platežom od strane trećeg dužnika utrnjuje tražbina ovrhovoditelja do visine pripadajućeg mu ovršivog iznosa, a i treći se dužnik riešava u razmjerju učinjenog ovrhovoditelju plateža svoje platežne dužnosti.

Predadbom tražbine plateža radi prelazi ista u obsegu, kako je predata, na ovrhovoditelja, koji se time u pogledu svoje tražbine proti obvezaniku smatra podmirenim.

Umjesto predadbe može ovršni sud odrediti na predlog dotičnog ovrhovoditelja, za čiju je korist tražbina zaplenjena, u stanovitih slučajevih i ini u osnovi sadržani način unovčenja, eventualno postaviti i skrbnika za utjeranje zaplenjene tražbine.

Konačno se može dozvoliti i javna dražba zaplenjene tražbine, koja se obavlja, prema propisom, valjućim za dražbu pokretnina. Stanovite medjutim tražbine nesmiju se javnoj dražbi izvrći, kamo spada napose i zaplienjena tražbina, koja je knjižki osigurana.

Ovrha u imovinska prava obvezanika, koja nisu tražbine, preduzima se tako da ovršni sud izdaje na predlog ovrhovoditelja nalog na obvezanika, da se kani svakog razpolaganja sa upitnim pravom, i u koliko je treća koja osoba uslied tog prava obvezana na činitbu, ima se njoj zabraniti, da te činitbe nesmije obvezaniku izpuniti. Način kako će se dotično pravo unovčiti, ima ustanoviti ovršni sud nakon saslušanja obvezanika i svih vjerovnika, u čiju je korist pljenitba tog prava usljedila.

Medjutim se prodaja odsvojivog kojeg prava smije putem javne dražbe samo onda dozvoliti, ako nije izvediv ini način realizovanja, ili u obće ne ili samo zbog nerazmjerno velikih troškova. U koliko se za izbeći znatni trošak ili iz inih razloga ukazuje probitačnim, može se barem kod prava, koja su odsvojiva glede njihova izvršivanja, umjesto sekvestracije (prisilne uprave) dozvoliti ovršni zakup, što može uslieditи i putem javne dražbe.

Ovrha na obrtnička i razna gospodarstvena podzeća može se na predlog provesti ili putem sekvestracije ili zakupa.

Osobito mi je iztaći novotu, da se dozvoljena ovršna fizička dioba zajedničke nepokretnine ili uredjenje medja putem ovrhe provadja po sudskom zvaničniku ovršnog suda, slučaju potrebe i pomoćju vještaka obzirom na propise §§ 841—858. obć. gradj. zakonika — kao i daljnju novotu, da valjaju za dražbu zajedničke nekretnine u svrhu razvrgnuća zajednice propisi §§ 272 - 280. car. pat. od 9. kolovoza 1854. (drž 2. list. br. 208.) Glede obih tih ovršnih postupaka je bila praksa naših i austrijskih sudova vrlo kontroverzna.

Ovrha za izhodjenje čina, u koliko se takov čin nemože i kroz treće osobe izvesti dati, i kojeg obava zavisi izključivo o volji obvezanika.

Digitized by Google

izvršuje se tako, da se obvezanik sili globami ili zatvorom do najdulje jedne godine, da takav čin obavi.

Ovrha proti ovršeniku, obvezanom na propust stanovitog čina ili na trpljenje, da se stanoviti čin preduzme, biva tako, da se postupa proti ovršeniku, ako uzradi proti tomu, globami ili zatvorom, koji ipak u cjelokupnom trajanju nesmije nadilaziti jednu godinu.

Na predlog ovrhovoditelja može se i naložiti obvezaniku, da dade sigurnost za štetu, koja bi nastala iz takova suprotivna činjenja obvezanika.

Ako je obvezanik proizveo kakovu promjenu protivu kojem pravu ovrhovoditelja ima ovršni sud na predlog ovrhovoditelja ovlastiti, da dade na trošak i pogibelj obvezanika uzpostaviti prijašnje stanje.

U djelu radećem ob osiguratelјnih sredstvih je vrlo zanimiva, i u mnogome nova partija o medjutonjih odredbah kao sredstvu osiguratelјnom.

Može najme sud, kako prije zametnuća koje parbe, tako i za trajanja iste i ovršnog postupka na predlog izdati medjutomne odredbe, u koliko se je bojati, da bi bez takih mjera ili potjeranje sudskim putem ili realizovanje prava koje stranke, napose i kroz promjenu postojećeg stanja, moglo biti osujećeno ili znatno otegoćeno.

Te mjere jesu: 1) uapšenje i zaustava uskočivšeg ili bjegstvu sumnjivog protivnika stranke, koja je u pogibelji glede njenog prava, 2) sudbena pohrana stanovitih pokretnina, koje drži protivnik stranke, čije je pravo u opasnosti, 3) uprava takovih pokretnina, 4) nalog za obavu stanovitih čina, 5) zabrana stanovitih štetnih čina, 6) sudska zabrana.

Medju zabranami je napose spomena vriedna sudska zabrana odsvojenja, obterećenja ili založenja nekretnina ili prava knjižkih, koja se ima gruntovno zabilježiti, ter su u tom slučaju naknadni unosi, tičući se iste nekretnine, kriepostni proti izhoditelju zabrane samo u toliko, u koliko bude njegov zahtjev naknadno pravomoćno odbijen.

Predlažuć molitelj gornje medjutonje mjere, mora navedene činjenice ujedno izkazati, nu ako toga neizkaže, može sud takove odredbe izdati, ako dade molitelj ustanovljenu po sudu sigurnost.

Kod dozvole takovih medjutimnih odredaba mora se prije započetka parbe ili ovrhe uviek odrediti primjerni rok za podnos tužbe ili ovršne molbe. Ne udovolji li tomu poslie molitelj, ili ako ne uspije, imade dati protivniku odštetu za svu time prouzročenu imovinsku štetu, koje visinu ustanovljuje na predlog sud po slobodnom osvjedočenju, i u koliko je izhodjenje medjutomne odredbe bilo objestno, ima se stranci i globa nametnuti.

Provedba gornjih medjutomnih odredaba je nedopustiva, ako je od dana proglašenja ili dostave istih molitelju proteklo više od 1 mjeseca.

Digitized by Google

I ovdje su pravni liekovi proti takovim odredbam stegnuti u najuže granice.

Mislim da mi iza gornjeg nacrtanja osnove ob austrijskom ovršnom postupku ne treba da posebice još vrline pojedinih partija iztičem, jer se one same sobom hvale. Želiti je samo, kako izgleda, da skoro osnova postane zakonom, i da blagotvorno djeluje, kako je umno zasnovan, pak da posluži i zakonodavstvom inim kao uzor, kako bi se imali reformirati svrsi shodno obzirom na sadanje prometne odnošaje, koji u prvom redu iziskuju brz, praktičan i što jeftiniji postupak ovršni, stariji i u mnogome već preživjeli, praktičnim potrebam ne odgovarajući ovršni postupnici.

Dr. Stj. Postlović.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Da li se može na temelju dvih jednako glasećih osuda dozvoliti deložiranje iz stana?

Prinos k tumačenju §-a 19. naredbe min. nut. posala i pravosudja od 17. prosinca 1858. br. 230 z. v. l.

U uporabnoj parnici M. M. tužiteljice proti I. B. radi odpovjedi stana spp. sudio je kr. kot. sud u Z. osudom od 20. veljače 1894. broj 6488 gr. da se tužiteljica M. M. odbija sa svojimi prigovori, ter se odpovjed tuženika I. B. od 30. siečnja 1894. broj 3932 uzdržaje u krieposti, pa je tužiteljica dužna izprazniti 1. ožujka 1894. stan, sastojeći se iz 3 soba i nuzgrednih prostorija, što ga drži u najmu u kući tuženog I. B. u Z. u I. k. br. 119; kao i tuženom naknaditi parbeni na 2 for. 50 nč. obredjeni trošak u roku od 8 dana pod prietnjom inake ovrhe.

Ta osuda bude osudom kr. banskog stola od 14. ožujka 1894. br. 5840 u cielosti potvrdjena.

Na temelju tih dvih jednako glasećih osuda zatraži tuženi I. B. molbom de praes. 7. travnja 1894 br. 12855 deložiranje M. M. iz upitnog stana, te mu to bje odlukom kr. kot. suda u Z. od 8. travnja 1894. broj 12855 gr. i dozvoljeno.

Proti toj odluci uloži M. M. utok s ništovnicom u kojem tvrdi, da je ta odluka ništetna s razloga, jer se protivi specijalnom propisu §-a 19. minist. naredbe od 17. prosinca 1858., po kojoj ne vriedi obćenita ustanova gr. p. p., po kojoj se može ovrha dozvoliti na temelju dvih jednako glasećih osuda; već da se u smislu §-a 19. rečene naredbe može ovrha

Digitized by Google

dozvoliti tek drugi dan po dostavljenoj odluci izrečenoj u molbi posljednjoj.

Pošto je pako proti osudi kr. banskoga stola uložio izvanredni previd, tvrdi, da se nije smjela ovrha dozvoliti, dok ne bude izrečena osuda po kr. stolu sedmorice i dok ne mine rok od dva dana, spomenut u §-u 19.

Kr. banski stol rješitbom od 14. travnja 1894. broj 8671 odputio, odnosno zabacio utok i ništovnicu potvrdjujući u cielosti odluku kr. kot. suda u Z. od 8. travnja 1894. broj 12855., i to iz sliedećih razloga i to:

S razloga, što se napadnuta odluka, izdana povodom molbe I. B. za ovršno izpražnjenje stana u molteljevoj kući, osniva na osudi kr. banskoga stola od 14. ožujka 1894. broj 5840, kojom je osuda kr. kot. suda Z. od 20. veljače 1894. broj 6488 uzdržavajuća tamosudnu odpovjed u krieposti, u cielosti potvrdjena;

s razloga, što je po propisu §-u 338. gr. p. p. predmet, o kojem su dvie jednako glaseće osude izrečene, ovršiv, a niti se ovrha u takovu slučaju, baš i ako bude po podlegloj stranci izvanredni previd uložen, obustaviti nemože;

s razloga, što se po utjecatelju navedena ustanova §-a 19. minist. naredbe od 17. prosinca 1858. po kojoj se ovršno deložiranje može zatražiti drugi dan iza dostave u posliednjoj instanciji izrečene rješitbe, — proteže samo na onaj slučaj, ako je druga molba preinačila rješitbu prve molbe, a nipošto i na onaj slučaj, u kojemu je druga molba potvrdila rješitbu prve molbe, u kojem slučaju vriedi obćenito načelo § 338. gr. p. p. — a da je tomu tako, sliedi i iz contesta § 19. gore navedene naredbe, u kojoj se o dvih slučajevih ovršnog deložiranja govori, od kojih se jedan drugomu suprotstavlja.

Proti rješitbi kr. banskoga stola uložio je M. M. izvanredni previdni utok; — koji je pravni liek kr. stol sedmorice vrhovnom rješitbom od 6. prosinca 1894. broj 4343. u smislu §-a 318. gr. p. p. kao neumjestan odputio. ——— *A. Goglia ml.*

K nauci o prisezi.

Kr. kot. sud u K. osudom od 15. prosinca 1892. broj 12953 osudi tuženoga Gj. B., da plati tužitelju V. R. uslovom kupovnine za kupljene i preuzete pokretnine nabrojene pod točkami 1—45 264 for. spp. nu to samo onda ako tužitelj položi domirnu prisegu sliedećeg sadržaja: da je istima, da je 26. siečnja 1891. prigodom svojega izselenja iz župe u K. prodao i predao tuženomu Gj. B. u dispozitivnom dielu ove osude navedene pokretnine za ugovorenu kupovninu u ukupnom iznosu od 551 for. 45 nč.

Kr. banski stol potvrdio je rješitbom od 10. svibnja 1893. br. 2234 ovu osudu, tim jedinim izpravkom formule domirne prisege dosudjene

Digitized by Google

tužitelju, koja glasiti imade; „istina je, da je on (tužitelj) prigodom svoga izseljenja iz župe u K. prodao i predao tuženomu Gj. B. u dispozitivnom dielu ove osude navedene pokretnine u ugovorenu kupovninu u ukupnom iznosu od 551 for. 45 nč. a. vr.“ i to sa sliedećih razloga: (izvadak).... Jedino je povodom priziva tužiteljeva valjalo izostaviti iz formule prisege dan njegovog izselenja iz župnog dvora u K, čim se tužitelj baš na dan ne sjeća i čim je ova okolnost posve nuzgredna, koja prema propisu §-a 242. gr. p. p. u prisegu u nazočnom slučaju ni ne spada. U koliko pako tužitelj prigovara prisezi radi pod stavkom 45 navedenog krumpira u vriednosti od 2 for. 25 nč. to premda o tom dvojbe nema, da je taj krumpir tuženi preuzeo i potrošio, kako to proizlazi iz izkaza njegove gospodarice J. P. prosto je tužitelju ovu stavku iz dosudjene mu prisege izlučiti, pa će prema tomu dužnost tuženikova sniziti se za ovih 2 for. 25 nč. nu nikako nebi opravdano bilo s ovog razloga ukidati osude kako se to u prizivu zahtieva, što tužitelj taj krumpir faktično tuženiku predao nije, pa s toga u pogledu ove stavke prisegu položiti ne može.

Vrhovnom rješitbom kr. stola sedmorice od 5. listopada 1893. br. 3199 potvrdjena je ova osuda.

Uslied te rješitbe nastupio je tužitelj dosudjenu mu prisegu, tako da je u obrazac prisege stavio priuzdržak, da je tuženomu prodao i predao u dispozitivnom dielu osude navedene pokretnine „osim pod točkom 45. navedenog krumpira“.

Na ročištu, odredjenu za položenje prisege izjavio je tužitelj, da osim točke 45. hoće da izpusti iz prisege i stavku 44. glede 4 hrastova stolca vriedna 4 for. Uzprkos ogradbi tuženog oduzeo je kr. kot. sud u K. prisegu od tužitelja uz izpuštenje obih ovih stavaka te je odlukom od 19. prosinca 1893. broj 13856 potvrdio tužitelju, da je položio dosudjenu mu prisegu uz izlučenje pod stavkom 44. navedena 4 hrastova stolca u vriednosti od 4 for. i pod stavkom 45. navedenog krumpira gjuture i masti u vriednosti od 2 for 85 nč.

Uslied utoka tuženika izdao je kr. banski stol rješitbu od 25. siečnja 1894. broj 1819 sliedećeg sadržaja: da je kr. banski stol uz zabačenje ništovne zalbe i odpućenje utoka napadnutu odluku potvrditi obnašao, jer je osudom kr. banskog stola od 10. svibnja 1893. broj 2224 potvrdjenom osudom kr. stola sedmorice od 5. listopada 1893. br. 3199 to pitanje jur konačno i načelno riešeno onamo, da je tužitelju prosto, u koliko se više ne sjeća na faktum predaje glede svake pojedine stavke, izlučiti onu stavku iz prisege uslied česa se dužnost tuženoga za iznos rečene stavke snizuje i jer se time, što se u osudi kr. banskog stola prema sadržaju priziva spominje samo stavka 45. tužbe, dočim sada tužitelj iz prisege još izlučuje pod stavkom 44. navedene stolce, formula prisege

Digitized by Google

bitnosti ne preinačuje, već će se uslied toga izlučenja samo sniziti dužnost tuženikova za obje stavke.

Kr. stol sedmorice potvrdio je ovu rješitbu rješenjem od 4. svibnja 1894. broj 1057. *Dr. V. R.*

U postupku radi smetanja posjeda po prizivnom sudu na naknadu stranci prouzročene štete ili troškova (§ 78. zakona od 8. svibnja 1890. br. 44. sbor., § 342. gr. p. p.) osudjeni razpravni sudac može proti odnosnoj rješitbi poslužiti se pravnim liekom i to previdnim utokom na kr. stol sedmorice.

(Rješitba plenarna kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice od 6. rujna 1894. broj 2985.)

U parbenom predmetu zadruge Gj. k. br. 33 iz B., tužiteljice, po kuće gospodaru G. Gj. proti zadruži Š. k. br. 75 iz B., tuženici zastupanoj po kućegospodaru M. Š. radi smetanja posjeda, u kojem je to kr. kot. sud u G. odlukom od 22. svibnja 1894. broj 4257 gr. sudio:

Tužena zadruga Š. smela je tužeću zadrugu Gj. u mirnom i faktičnom posjedu oranice „Čavraguša" zvane, ležeće u B. tim, što je dne 27. travnja 1894 na medji izmedju njezine oranice i svog pašnjaka sa dvie strane i to na jednoj strani u duljini od 83 koraka, a na drugoj od 55 koraka izkopala šanac širok na mjestih do jednog metra, a dubok na mjestih do 75. centim., te izkopanu zemlju nabacala na oranicu tužeće zadruge tako, da je dio te oranice i izraslu zob zemljom zatrpala, pak je dužna posjed tužiteljici vratiti, odnosno zemlju, koja je nabacana na zob tužiteljice, odstraniti, svakog se daljnjeg smetanja kaniti pod prietnjom globe od 20 for. ili toj globi odgovarajućeg zatvora na kućegospodaru M. Š. ovršiti se imajućeg, i tužiteljici naknaditi parbeni sudbeno na 15 for. 95 nč. obredjeni trošak sve u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe, — a kr. sudbeni stol u P. povodom žalbe ništovne tužene zadruge riešenjem od 24. lipnja 1894. br. 1353. gr. napadnuti prvosudnu odluku po §-u 66. zakona od 9. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetana posjeda ukinio, te uputio stvar na iznovično razpravljanje i sudjenje kr. kotarskomu sudu u G., no podjeduo po §-u 342. gr. p. p. odlučio, da imade razpravljajući sudac N. N. nositi trošak nepotrebnog povjerenstvenog putovanja u ovoj parnici sâm, i uslied toga vratiti tužiteljici zadrugi Gj. u ime toga troška primljeni iznos od 11 for. 70 nč., — obnašao je kr. stol sedmorice rješitbom svojom od 6. rujna 1894. broj 2985 povodom previdnog utoka razpravljajućeg sudca N. N. uloženoga proti onoj točki rješitbe kr. sudbenoga stola u G., kojom se utjecatelj osudjuje na naknadu povjerenstvenog troška od 11 for. 70 nč. a. vr. u prenavedenoj točki napadnutu rješitbu preinačiti, ter utjecatelja odriešiti od nametnute mu naknade dotičnih troškova, a to iz razloga sliedećih:

Digitized by Google

§ 73. zakona od 8. svibnja 1880. (br. 44 sbor.) o postupku u slučajevih smetanja posjeda odredjuje doduše, da proti rješitbam kr. sudbenih stolova u postupku radi smetana posjeda neima daljnjega pravnoga lieka, — ali taj propis se ipak protegnuti neda na slučaj onaj, ako sudac prve molbe rješitbom kr. sudbenog stola osudjen bude na naknadu troškova ili na naknadu štete, koju je strankam svojom krivnjom prozročio.

Dotična rješitba osniva se na propisih §-a 342. gr. p. p., koji se eventualno uporabiti imadu i u postupku radi smetana posjeda (§ 78. zak. od 8 svibnja 1880.), no dosliedno tomu mora se uzeti, da sudcu prve molbe, koji je rješitbom sudbenoga stola kao suda druge molbe osudjen na naknadu štete ili troškova strankam prouzročenih, proti dotičnoj rješitbi pripada pravni liek previdnog utoka isto tako, kako je to u redovitom postupku dopušteno po §-u 346. gr. p. p.

U pogledu pak same stvari valja iztaknuti, da je razpravni sudac po §-u 7. gore navedenoga zakona vlastan bio, na tužbu zadruge Gj. iz B. k. br. 13 de praes. 30. travnja 1894. br. 4257 gr. odrediti ročište na licu mjesta, pa da se ta odredba obzirom na okolnosti navedene u tužbi ne može smatrati neopravdanom niti suvišnom, nego da se pravno stanje stvari u predležećem slučaju nije moglo ustanoviti inim načinom van sudb. očevidom na licu mjesta, kako je to učinjeno na ročištu dne 12. svibnja god. 1894.

U tom stanju stvari nije opravdano, da se razpravni sudac N. N. osudi na naknadu povjerenstvenih troškova, ma da se je izrečena odluka radi nedostatnosti razprave ili drugih mana u postupku ukinuti morala.

A. R.

Skrbnika na čin odsutnom u svrhu dostave platežnog naloga financijalne oblasti imade postaviti sud, a ne administrativna oblast.
Prinos k tumačenju §-a 276. o. g. z. i §-a 81. i slied. gradj. sudovnika.

Kr. ravnateljstvo erarnih pravnih posala u Z. zamolilo je u ime kr. financijalnog erara kr. kotarski sud u M., da se Štefanu B. u smislu §-a 276. o. g. z. postavi skrbnik na čin; jer da se istomu ne zna za boravište, pak mu se s toga ne može dostaviti platežni nalog na uplatu pristojbe.

Tu molbu odputio je kr. kot. sud u M. odlukom od 21. listopada 1894. br. 5166 gr.: „jer se imenovanje skrbnika u smislu §-a 276 o. g. z. odredjuje samo u poslovih sudbenih, parbenih ili izvanparbenih, u poslovih najme, u kojih sud intervenirati imade, a ne u poslovih izvansudbenih“.

Povodom utoka molitelja odputio je kr. banski stol riešenjem od 24. listopada 1894. broj 21556 utok i potvrdio napadnutu odluku s razloga u istoj navedenih; „jer u smislu §-a 276. o. g. z. sudbeno postavljenje skrbnika za odsutnoga imade mjesta samo u takovih

Digitized by Google

pravnih poslovih, bilo parbenih bilo izvanparbenih, koje pred sudom valja razpravljati i riešiti, za to se molitelj imade u ovom slučaju, u kojem se radi o dostavi platežnog naloga kr. poreznog ureda odsutnom, — obratiti na nadležnu oblast administrativnu".

Na izvanredni previdni utok molitelja izdao je dne 20. prosinca 1894. pod brojem 4540 kr. stol sedmorice sliedeću vrhovnu rješitbu:

„Uvaživ, da se po §-u 276. o. g. z. nepritomnim ima odrediti skrbnik, ako oni nisu ostavili ni jednog zastupnika urednoga, bez kojega bi prava njihova bila u pogibelji radi odgadjanja, ili bi bilo smetano izvršivanje tudjih prava;

uvaživ da uvjeti §-a 276 o. g. z. dotiču i u predležećem slučaju, pošto kr. financijalni erar ne može utjerati upitnu pristojbu sve dotle, dok dotični nalog ne bude dostavljen Stjepanu B. odnosno odredjenom mu zakonitom zastupniku, te dok platežni nalog ne zadobije pravne moći;

uvaživ, da imenovanje skrbnika za odsutne po obćenitih propisih §-a 276. o. g. z. i §-i 81. i sliedeći gradjanskog sudovnika spada u djelokrug sudbenih oblasti, pa da su administrativne oblasti na ovakovu odredbu ovlaštene samo u onih slučajevih, u kojih im pripada ta vlast po posebnoj kojoj zakonskoj ustanovi, kao na pr. po §-u 10. zadružnoga zakona od 9. svibnja 1889. i po §-u 34. provedbene naredbe k zadružnom zakonu od 16. prosinca 1889. br. 23.403,

obnašao je povodom izvanrednog previdnog utoka kr. ravnateljstva erarskih pravnih posala u Z. u zastupanju kr. financijalnog erara po §-u 16. izv. p. p. ukinuti napadnute dolnjosudne odluke, ter postupajućem u prvoj molbi sudu naložiti, da odsutnom Stjepanu B. iz Č. po §-u 276. o. g z. postavi skrbnika na čin, po zahtjevu kr. ravnateljstva erarskih pravnih posala u Z., zahtjevanom u molbi de praes 9. srpnja 1894. br. 5166 gr. ter da obaviesti interesente o dotičnoj odredbi."

—a—

Ovrha provedena na temelju suglasnih doljnjosudnih osuda može se, kad iste ukine stol sedmorice uz odredbu nadopunjenja razprave po ovršeniku, s uspjehom napadati tužbom kao lišena svoje pravne podloge.

(Rješitba plenarna kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice od 31. siečnja 1895. br. 4799 ex 1894.)

U ustmeno razpravljenoj parnici zadruge M. k. br. x. iz P. po kućegospodaru S. M. tužiteljice proti A F. iz P. tuženom, na priznanje, da je prestao zakoniti uzrok, da tuženi i nadalje drži u posjedu čestice br. 648/10 i 1161. grunt. uložka br. 57 obćine P., te da ih ima tužiteljici u posjed vratiti spp., u kojoj je kr. kotarski sud u D. osudom od 2. lipnja 1894. br. 4824. gr. sudio:

Digitized by Google

Tužiteljica zadruga M. odbija se tužbom svojom, te tuženi A. F. nije dužan priznati, da je usljed rješitbe kralj. stola sedmorice od 2. lipnja 1893. br. 1880. intimirane 25. lipnja 1893. br. 4654. gr. prestao zakoniti razlog, da dalje zadrži od tužeće zadruge ovršnim putem oduzete i njemu u posjed predane čestice br. 648/10 i 1161. oranicu M. C. u površini od 1 jutra 611□° i oranicu P. B. u površini od 2 jutra 569□° grunt. ul. br. 52. općine P., niti je dužan kako česticu br. 648/10 u preostaloj površini od 1 jutra 108□°, tako i cielu česticu br. 1161 od 2 jutra 569□° u posjed i uživanje tužiteljici predati; usuprot je tužiteljica dužna u roku od 14 danah pod prietnjom ovrhe naknaditi tuženom parbene na 4 fr. 60 nč. obredjene troškove;

a kr. banski stol slied priziva tužiteljice zadruge M. osudom od 8. kolovoza 1894. br. 17729 napadnutu prvosudnu osudu potvrdio; obnašao je kr. stol sedmorice, povodom izvanrednog previda tužiteljice zadruge M. obje suglasne dolnjosudne osude preinačiti te suditi.

Tuženi A. F. dužan je tužiteljici zadruzi M. k. br. x. iz P. priznati, da je usljed rješitbe kr. stola sedmorice od 2. lipnja 1893. broj 1880 prestao zakoniti razlog na temelju suglasnih osudah kr. kotarskog suda u D. od 16. lipnja 1892. br. 4098. gr. i kr. banskog stola od 17 kolovoza 1892. br. 17777 odlukom kotarskog suda u D. od 13. listopada 1892. br. 6959 gr. dozvoljenomu a dana 15. listopada 1892. izvedenomu ovršnomu uvedenju tuženika A. F. u posjed nekretninah čestice br. 648/10 i 1161 i oranice naime M. C. u površini 1. jutra 611□° i oranice P. B. u površini od 2 jutra 569□° grunt. ul. br. 52 općine P., te je tuženik dužan kako česticu br. 648/10 u preostaloj površini od 1 jutra 108□° buduć ostatak od 503□° tužiteljica posjeduje, tako i cielu česticu broj 1161 od 2 jutra i 569□° tužiteljici u posjed i uživanje predati u roku od 14 danah pod prietnjom ovrhe.

Parbeni troškovi svih trijuh molba prebijaju se medju sobom.

Razlozi ove ovrhovne osude jesu sledeći:

Čim su suglasne dolnjosudne osude i to osuda kr. kotarskog suda u D. od 15. lipnja 1892. br. 4098 gr. i ona kr. banskog stola od 17. kolovoza 1892. br. 17777, kojim su sada tuženomu A. F. preporne nekretnine u vlastnost i posjed dosudjene, te na temelju kojih je isti proti sadanjoj tužiteljici zadrugi M. k. br. x. iz P. uslied odluke prvosudne od 13. listopada 1892. br. 6959 gr. dana 15. studenog 1892. ovršno u posjed uveden bio, ovostranom vrhovnom rješitbom od 2. lipnja 1893. br. 1880 ukinute bile u svrhu popunjenja razprave, — uzpostavljeno je medju prućimi se strankami u pogledu preporuih nekretninah ono isto pravno stanje, koje je medju njimi obstojalo prije, nego što su izrečene gore citirane suglasne dolnjosudne osude, kao da ih nikad ni bilo nije, te je ovršna odluka prvosudna i na temelju iste posliedivše ovršno uvedjenje sada tu-

Digitized by Google

ženoga A. F. u posjed prepornih česticah lišena svoje pravne podloge. Buduć pak višespomenuta ukidna riešitba kr. stola sedmorice, kojom se podjedno nadopunjenje razprave odredjuje, po naravi stvari ne izriče, dali tuženiku pravo vlastničtva na preporne nekretnine pripada ili ne, buduć je dakle još sveudilj dvojbeno, da li je tužiteljica zadruga M. dužna tuženiku ustupiti posjed tih nekretninah, to je ona već po § 1434 o. gr. z. vlastna pomenute nekretnine od njega natrag zahtievati.

To pravo pripada tužiteljici takodjer po §-u 1435 o. gr. z, koj propisuje, da onaj, koji je dao stvar kakovu, koju je on bio doista dužan, može istu natrag tražiti od primaoca, čim je prestao zakoniti uzrok, da se dalje zadrži pomenuta stvar.

Prema tome ukazuje se tužbeni zahtjev sadanje tužiteljice, zadruge M., opravdanim, a obje doljnosudne osude odbijajuće taj tužbeni zahtjev kao utemeljene na tumačenju i uporavi zakona očevidno pogrešnoj.

Valja indi uz preinačenje obih suglasnih doljnosudnih osuda povodom izvanrednog previda tužiteljice u glavnoj stvari suditi onako, kako je to izraženo u dispositivnom dielu ovrhovne ove osude.

Izreka o preboju parbenih troškovah opravdana je po § 577. grpp., pošto i tuženik za sebe imade dvije povoljne doljnosudne osude.

Bansko stolna osuda obrazložena je kako sliedi:

Dok ne predleži osuda vrhovnog suda odnosno u obće pravomoćna osuda, kojom se tužitelj odbija zahtjevom stavljenim u tužbi, koja je služila podlogom osudi kr. kot. suda u D. od 15. lipnja 1892. br. 4098, potvrdjenoj presudom kr. ban. stola. od 7. kolovoza 1892. br. 17777, na temelju kojih je tužitelj (u nazočnoj parnici tuženik) uveden ovršno u posjed prepornih čestica, smatrati, se mora u parnici ovoj tuženi zakonitim posjednikom prepornih čestica.

Riešitba kr. stola sedmorice od 2. lipnja 1893. br 1880 ne rieša parbeni predmet meritorno, ona ne izriče, da tuženomu u nazočnom preporu ne pripada pravo vlastnosti na preporne čestice, ona odredjuje samo popunjenje razprave, buduć drži, do odlučne okolnosti u parnici nisu još dovoljno izvidjene i dokazane, pa ako i ukida doljnosudne osude, ne ukida ih zato, što su protuzakonite, nego zato, što to processualno pravo zahtjeva, kada ukidni sud odredjuje nova izvidjenja, pošto višji sud može osudu izreći samo na temelju okolnostih čina ili sredstvah dokaznih, kojih je bilo u prvoj molbi, pa dosliedno tomu mora prva molba, čim se odredjuju po višem sudu nova izvidjenja, opetovano uvaženjem istih novu osudu izreći, koja pak može opet glasiti onako, kao što je glasila ona, koja je bila ukinuta. *A. R.*

Digitized by Google

Je li uslied dozvoljene razstave izvan zadruge živućoj zadrugarki — supruzi zadrugara — dužna pružati uzdržavanje zadruga ili zadrugar suprug eventualno iz svoje posebne imovine?

K tumačenju §-a 60. ženitbenoga zakona od 8. listopada 1856. br. 185. d. z. l.; §-a 22. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. i §-a 91. o. g. z.

U predmetu molbe M. G. rodjene B. iz Z. proti N. G. radi privremenoga uzdužavanja odbio je kr. kotarski sud u K. odlukom od 18. travnja 1894. br. 1744 gr. moliteljicu s molbenim zahtjevom, te ujedno izrekao preboj razpravnih troškova; a kr. banski stol uslied utoka moliteljice rješitbom od 4. srpnja 1894. br. 14851 izrekao sliedeće:

„Vidiv, da je zahtjev moliteljice M. G. za posebno stanovanje i š njim skopčano pristojno uzdržavanje dovoljno opravdan medjutim izrečenom osudom kaločke nadbiskupske stolice kao drugomolbenoga ženitbenoga suda od 1. prosinca 1892. broj 617, ter

vidiv, da se u pogledu izmjere toga uzdržavanja zahtjev od mjesečnih 6 for. ne ukazuje prećeranim tim manje, što je moliteljica dokazala, da joj je suprug N. G. ne samo član imućne kućne zadruge, nego da povrh toga i vlastita imetka posjeduje, —

obnašao utoku udovoljujući napadnutu odluku preinačiti tako, da je N. G. dužan za 14 dana pod prietnom ovrhe platiti rastavljenoj si supruzi M. G. u ime medjutomnoga uzdržavanja počam od 1. lipnja 1891. pak do dana, kojim će početi dužnost stalnoga uzdržavanja, mjesečno po 6 for. i to: dospjele obroke u jedanput, a dospievajuće svakoga prvoga dana u mjesecu unapried.

Uz isti rok i pod istom pretnjom ima joj naknaditi u ime sudbenih troškova iznos od 3 for., — dočim joj se više troškova dosuditi ne mogoše, jer ih je popustila razvrstiti i zatražiti.“

Dne 29. studenoga 1894. pod brojem 3503 izdao je kr. stol sedmorice sliedeću vrhovnu rješitbu:

„Vidiv, da ne ima o tom priepora, da su supruzi M. i N. G. članovi zadruge G. br. 66 u Z.

vidiv, da iz spisah ne proizlazi, da je moliteljka iztupila, ili da je izključena iz zadruge.

vidiv, da je po §-u 22. zakona o zadrugah od 9. svibnja 1889. dužnost zadruge odnosno njezinog kućegospodara, da prama imućtvenim odnošajem zadruge svakomu zadrugaru pruža, što mu treba, dakle i stan i obskrbu.

obnašao je povodom previdnog utoka N. G. uz preinačenje banskostolne rješitbe potvrditi odluku prvoga suda.

—*a*—

Digitized by Google

B. Kazneno.

1) Da se počini zločin predvidjen §-om 153. kaznenog zakonika, dovoljno je da se smišljeno nanese ma koja tjelesna ozleda (kvar) jednoj od osoba naznačenih u istom paragrafu, pa makar ta ozleda i neostavila vidljivih tragova i posljedica.

2) Sudbeni stol nije dužan da se obzire u svom osvjedočenju na mnienje vještaka, a kasacionalni sud nije pozvan da izpituje, da li su ubjedljivi uzroci, s kojih se sudbeni stol nije obazreo na takovo mnienje, samo kad su ti uzroci bili navedeni u osudi.

3) Je li oštećenik oprostio ozleditelju, te se, uslied toga, odrekao svake odštete s njegove strane, treba smatrati kao da u korist spomenutog ozleditelja postoje biljezi §-a 229. slovo b (odnosno §-a 531. sl. b) kaznenog zakonika, koji se iziskuju za zastarjelost kaznenog progonstva, čega radi, kad bi se obistinili i ostali uvjeti nuždni za zastaru, red je istu uvažiti uredovno. — (Vrhovna rješitba od 21. listopada 1893. br. 8718).

Osudom od 29. travnja 1893. br. 7126 c. k. pokrajinskog suda u Z., riešen je A. G. obtužbe radi zločina po §-u 153. k. z., a Š. G. priznat krivim prekršaja po §-u 411. k. z., te osudjen na tri nedjelje dana zatvora, kao i na naknadu troškova za pravdu i izdržanje kazni.

Državno odvjetničtvo uložilo je proti takovoj osudi žalbu radi ništetnosti, a c. kr. vrhovno sudište, uslied razprave držane dne 21. listopada 1893, presudom istog dana br. 8718, osudilo:

„Pristaje se djelomice na ništovnu žalbu uloženu sa strane c. kr. državnog odvjetničtva u Z. proti osudi od 29. travnja 1893. broj 7126 c. kr. pokrajinskog suda u Z., ukida se napadnuta osuda, stranom uslied prikazane žalbe radi ništetnosti, a stranom putem ureda, i sudeći meritorno odlučuje se:

Obtuženi A. G. Šimunov kriv je zločina težke tjelesne ozlede po §-u 153. k. z. kažnjive u smislu §-a 154. istog zakonika, s toga što je dne 26. siečnja 1892. u P. smišljeno ozledio tjelesno vlastitog otca Š. G., te se zato osudjuje po §-u 154. k. z., primjenom §-a 54. i 55. istoga zakonika, na mjesec dana tamnice pooštrene sa dvie tvrde ložnice, a u smislu i u granicah §-a 388., 389. i 391. (§ 329, 330. i 332. hrv. k. p.) na naknadu troškova za pravdu i izdržanje kazni.

Obtuženi Š. G. pok. Pere, u smislu §-a 259. br. 3 (§ 250. t. 3. hrv. k. p.) rieśava se od obtužbe, i biva oprošten, suglasno § u 390. (§ 331. hrv. k. p.) izplate troškova".

Razlozi: 1) Ništovna žalba državnoga odvjetničtva temeljita je, u koliko glede riešenja A. G. ističe uzrok ništetnosti §-a 281. br. 9. a) (§ 277. br. 9 hrv. k. p.) — Po §-u 153. k. z. postaje krivim zločina

Digitized by Google

težke tjelesne ozlede onaj, koji smišljeno ozliedi u tielu svoje roditelje, pa i kad ozlieda nije takova, kakvu predpostavlja § 152. k. z

Da taj zločin počini, dovoljno je da kogod nanese kvara

a) svojim roditeljem,

b) smišljeno,

c) u tielu.

Više zakon ne iziskuje; nada sve nema pomena u slogu §-a 153. k. z. o uvjetu vidljivih tragova i posljedica, što se navodi u razlozih osude, izvodeći ga iz §-a 411 k. z. Što se u obrazloženju osude spominje, da je § 153. naveden u §-u 411. k. z. to je zgodno pobiveno u ništovnoj žalbi opazkom, da je pomenuti navod uvršten u jednoj točki §-a 411. k. z., gdje se govori jedino o tjelesnih ozliedah, a da je o uvjetu vidljivih tragova i posljedica, što se iziskuje za utvrdjenje učina, tek govor u drugoj točki istog paragrafa. — Izpada dakle baš po §-u 411. k. z., da zakon pod izrazom „tjelesne ozliede", koji je upotrebljen i u §-u 153. k. z. obuhvaća i takove ozlede, s kojima su skopčani vidljivi tragovi i posljedice.

Obrazloženje osude bilo bi opravdano samo onda, kad bi se § 153. izrično pozivao na § 411. k. z., što se ne zbiva.

Trebalo je dakle prihvatiti ništovnu žalbu glede A. G., i ovoga osuditi radi zločina po §-u 153. k. z. na odgovarajuću kaznu.

2) Naprotiv, prikazuje se neosnovana ništovna žalba državnog odvjetničtva, uložena na temelju §-a 281. br. 5 (277 br. 5 hrv. k. p.) radi toga, što je Š. G. bio odsudjen samo radi prekršaja po §-u 411. k. z.

U ništovnoj žalbi tvrdi se, da je presudni sud propustio navesti uzroke na opravdanje svoga mnienja, koje se razilazilo od mnienja vještaka, odnosno težkoće ozliedâ, što ih je obtuženi Š. G. nanio svome sinu Anti; to ipak nije točno, u koliko je presudni sud izrično izjavio, da ga mnienje vještaka nije moglo da uvjeri s toga, što je konstatacija, na koju se isto oslanja, bila učinjena nakon više od tri mjeseca po učinu, kad je oštećenik bio već prebolio. Kasacionalno sudište, prema §-u 258 i 288. br. 3 (§ 249. i 284. br. 3 hrv. k. p.), nije pozvano da se bavi time, da li su za njega istoga ubjedljivi ti uzroci; ali nema sumnje, da navedena razmatranja stoje u logičnom savezu sa pomenutim dokaznim argumentom i s toga, u smislu § a 270. br. 7. i 281. br. 5. (§ 264. br. 7 i 277. br. 5 hrv. k. p.) treba ih smatrati kao uzroke. — Rekbi da je uzrok ništetnosti po §-u 281. br. 9 a) (pravije 10) (277 br. 9 a] hrv. k. p.) bio povučen na sriedu, ne na temelju učina, kako ga je utvrdila osuda, nego u predpostavci, da će se priznati postojanje ništetnog uzroka u smislu §-a 281. br. 5 (§ 277. br. 5 hrv. k. p.).

Ako je dakle ništovna žalba državnog odvjetničtva bila u ovoj točki neosnovana, i tim ostajala u krieposti osuda Š. G. radi prostog prekršaja, trebalo je zvanično (§ 290. i 281. br. 9 b) (§ 286. i 277, br. 9 k. p.)

Digitized by Google

imati obzira na zastaru obistinivšu se s toga, što se je učin zbio na 26. siečnja i što je prva pozivnica na obtuženike, pozvane u sud za dan 6. svibnja, bila odaslana tek na 29. travnja, dakle pošto je iztekao rok od šest mjeseci, utvrdjen za zastaru (§ 532 k. z.). Nema prigovora glede ostalih uvjeta zastare, budući oštećenik (A. G.) već očitovao za svog prvog preslušanja, da se je pomirio sa svojim sinom (suobtuženikom) na jedan dan po učinu, i da mu je oprostio, te da ne želi da se proti njemu postupa. — Suglasno tomu nije prikazao nikakve tražbe za odštetu, i tako je za obtuženika prestala nužda, pa i mogućnost, da pruži odštetu § 531. b) k. z.; postajanje uvjeta po §-u 531. c) k. z. iztiče iz spisa.

Trebalo je zato riešiti podpuno od obtužbe obtuženog Š. G.

3) Pri odmjerenju zaslužene kazni onome od obtuženika, koji je priznat krivcem, smatrana je kao otegoćujuća okolnost, što je isti već jednom bio osudjen radi zločina težke tjelesne ozliede, a kao olahkotne okolnosti, što je obtuženik bio jako duševno uzrujan, što mu je oštećenik oprostio, i što je zanemaren bio njegov uzgoj, pa obzirom na sve te olahkotne okolnosti, primjenjeno je pravilo §-a 54. k. z., i suviše, pogledom na nevinu obitelj, primjenjena i odredba §-a 55. k z. Utok obtuženika Š. G., uložen proti odmjerenju kazne, postao je bezpredmetan uslied njegova riešenja od obtužbe.

Presuda odnosno troškova nalazi svoje opravdanje u §-u 388., 389., 390. i 391. k. p. (§-i 329., 330., 331. i 332. hrv. k. p.)

Dr. Vl. Pappafava.

K tumačenju zločinstva javnog nasilja VI. slučaja.

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 15. siečnja 1894. br. 10048 kz. proglašeni su T. B. i J. R. krivimi zločinstva težke tjelesne ozlede, označene u §-u 157. k. z, što su u večer dana 20. kolovoza 1893. oko 9 sati u K., ne u namjeri na usmrćenje, već u inom kojem neprijateljskom namišljaju naperenom proti I. S. iz K. iz daljine od nekoliko koraka izpalili svaki više hitaca iz oštro nabitih revolvera na jednu hrpu ljudi, u kojoj su S. K-a. držeć ovoga za I. S., i da u obće potuku šokce, jednim hitcem iz revolvera pogodili u prednju stranu desne butine, te time nanieli S. K-u težku tjelesnu ozledu, kojom je prouzročeno poremećenje zdravlja i vršenje zanimanja preko 20 dana, a nije dokazano, koji od obojice obtuženika je onaj hitac iz revolvera izpalio, od kojeg je S. K. težku tjelesnu ozliedu zadobio, te su po §-u 157. k. z. uporabom §-a 54. k. z. osudjeni svaki na kazan tamnice u trajanju od tri mjeseca itd.“ Povodom ništovne žalbe kr. drž. odvjetničtva u M. — koje je je gornji čin u svojoj obtužnici kvalificiralo kao zločinstvo javnog nasilja VI. slučaja — ukinuo je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni iza obavljene javne

Digitized by Google

razprave, riešenjem svojim od 14 srpnja 1894. broj 1812 gornju osudu i sudio:

„da su obtuženici T. B. i J. R. krivi, da su dana 20. kolovoza 1893. u večer oko 9 sati u K. iz zlobe proti I. S. i da potuku šokce iz daljine od nekoliko koraka izpalili svaki po tri hitca iz oštro nabitih revolvera i to na putem prolazećega S. K-a., kog su držali za I. S., a do koga se je u družtvu u neposrednoj blizini nalazilo još više momaka, pa da su tim poduzeli iz zlobe čin u okolnostih osobito pogibeljnih, iz koga je mogla i u istinu nastala pogibelj za život, zdravlje i tjelesnu sigurnost ljudi, jer je S. K. tom prilikom od jednog od njih dvojice pogodjen u prednju stranu desne butine, te mu tamo nanešena težka tjelesna ozleda, kojom je prouzročeno poremećenje zdravlja i vršenje zanimanja preko 20 dana, — pa da su tim počinili zločinstvo javnog nasilja VI. slučaja, označena u §-u 87. k. z. i da se po §-u 88. strožoj stavci k. z. i §-u 292. k. p. osudjuju svaki na dvogodišnju težku tamnicu."

Razlozi: Kr. državno odvjetničtvo pobija osudu po §-u 277. t. 10. k. p. radi toga, što je presudni sud kvalificirajuć utuženi čin kao zločinstvo težke tjelesne ozlede označeno u §-u 157. k. z., a ne kao zločinstvo javnog nasilja VI. slučaja, označeno u §-u 87. k. z., — isti čin podvrgao po krivom tumačenju zakona, takovom kaznenom zakonu, koj se nanj uporaviti ne može. Ova žalba je osnovana.

Presudni sud bo je uzeo ustanovljenim, da su obtuženici dana 20. kolovoza 1893. u večer oko 9 sati u K. ne u namjeri na usmrćenje, već u inom nekom neprijateljskom namišljaju naperenom proti I. S. — iz daljine od nekoliko koraka izpalili svaki više hitaca iz oštro nabitih revolvera na jednu hrpu ljudi, u kojoj su S. K., držeć ga za I. S. i da u obće potuku šokce, jednim hitcem iz revolvera pogodiv ga u prednju stranu desne butine ozledili, te tim nanieli S. K-u. težku tjelesnu ozledu, kojom je prouzročeno poremećenje zdravlja i vršenje zanimanja preko 20 dana, a nije dokazano, koji od obojice obtuženika je onaj hitac iz revolvera izpalio, od kojeg je S. K. težku tjelesnu ozledu zadobio.

Predleže po tom bitni kriteriji §-a 87. k. z., da su naime obtuženici poduzeli čin u neprijateljskom namišljaju, što ne znači drugo no rabljene u §-u 87. k. z. rieči: „iz zlobe", i da je njihovim činom nedvojbeno nastala pogibelj za život, zdravlje i tjelesnu sigurnost ljudi, budući su 6 hitaca iz oštro nabijenih revolvera izpalili u hrpu ljudi.

Da su obtuženi direkte htjeli prouzročiti tu pogibelj, nije odlučno, jer navedene u §-u 87. k. z rieči „iz zlobe" odnose se lih na poduzeti čin, iz kojeg nastaje ta pogibelj.

Moći će se po tom imputirati to zločinstvo, ako zla nakana i nije išla takodjer na prouzročenje te pogibelji, ako su si obtuženici bili samosviestni, da iz njihovog djela

Digitized by Google

može nastati takova pogibelj, našto se ovdje iz samog čina zaključiti mora.

Neima tu uztvrdjene po prvom sudu anomalije, jer je bjelodano, da je više kažnjiv onaj, koji izpali nekoliko hitaca na osobu, nalazeću se med drugimi osobami, koje su od tih hitaca lahko mogle biti pogodjene, nego onaj, koji više hitaca izbaci prema osobi na mjestu, gdje osim ove ničiji daljnji život nije izvrgnut pogibelji.

S toga je napadnuti dio osude ništetan po §-u 277. t. 10. k. p. te ga valja po §-u 284. k. p. ukinuti, nu ujedno po t. 3. toga §-a izreći presudu u samoj stvari". *Dr. N. Ogorelica.*

C. Mjenbeno-trgovačko.

Razvrgnuće trgovačkoga družtva valja tražiti u slučajevih, nabrojenih u §-u 100. trg. zakona, putem tužbe proti članovom, koji ne pristaju na razvrgnuće.

K tumačenju ustanove §-a 98. točka 5. i §-a 100 trg. zakona.

Molbom de praes. 14. veljače 1894. broj 2349 gr. prijavio je Mato I., član javnog trgovačkoga družtva „I. i F.", zastupan po odvj. dru. F. izstup Vjekoslava F. iz rečene tvrdke „Mato I."

U svrhu eventualnoga protokoliranja te inokosne tvrdke urekao je kr. sudbeni stol u Z. ročište za oduzeće podpisa vlastnika novo postati imajuće tvrdke, a podjedno i za saslušanje Vjekoslava F. o najavljenom njegovom izstupu iz tvrdke „I. i F."

Na urečenom ročištu povedena bje o tom izstupu sa strankami, koje zastupahu odvjetnici dri. F. i G., razprava, — ter je odlukom sudbenoga stola od 17. travnja 1894. broj 5664 gr. Mato I. odbijen sa zahtjevom molbe za brisanje družtvenoga člana Vjekoslava F. iz trgovačke tvrdke „I. i F.", — dočim je Vjekoslav F. odbijen sa zahtjevom, da mu Mato I. naknadi trošak razprave, povedene na molbu potonjega o njegovom izstupu.

Povodom utoka obiju stranaka proti toj odluci kr. sudbenoga stola izdao je kr. banski stol dne 30. svibnja 1894. broj 11483 sliedeću rješitbu:

„Kr. banski stol: Vidiv, da Vjekoslav F. kao upisani član trgovačkog družtva, sastojećeg jedino od njega i molitelja Mate I., poriče, da je iz družtva izstupio;

vidiv po tome, da molitelju, ako zakoniti razlozi razpustu družtva postoje, valja prije svega putem tužbe proti drugu si razvrgnuće družtva zatražiti i sudbenu presudu o tome izhoditi (§ 100 trg. zakona);

Digitized by Google

vidiv, da se brisanje trgovačkoga družtva dozvoliti ne može, dok nisu pravni odnošaji istoga uredjeni, te da se iza razvrgnuća družtva iznimno povesti ima likvidacija (§ 108. trg. zak.);

vidiv indi, da je molba Mate I. za brisanje trgovačkoga družtva „I. i F.“, ter upis tvrdke „Mato I.“ neumjestna, —

obnalazi napadnutu odluku potvrditi, a utok njegov odputiti, ujedno pako odputiti i utok Vjekoslava F. i uputiti ga na ustanove §-a 351. gr. p. p. jer je u napadnutoj rješitbi prvi sud zahtjev stranaka o naknadi razpravnoga troška mimoišao“.

Rješenjem kr. stola sedmorice od 2. studenoga 1894. broj 2896 odpućen je izvanredni previdni utok molitelja Mate I. kao po §-u 16. izv. p. p. neumjestan.

Kako se iz priobćenog ovog slučaja razabire kanio je član javnoga trgovačkoga družtva „I. i F.“ postići razvrgnuće družtva putem sudbene odluke, izazvane njegovom molbom; dočim su sve tri molbe suglasno izrekle, da se u ovom slučaju razvrgnuće družtva može izhoditi samo nakon provedenoga kontradiktornoga postupka, dakle samo putem tužbe.

Način, kojim će se tražiti razvrgnuće družtva, da li molbom ili pako tužbom, uvjetovan je naravju razloga, temeljem kojega se takav zahtjev stavlja.

Izreka, da obstoji slučaj koji, naveden u §-u 100. pod točkami od 1—4 trg. zakona, moći će se izazvati samo tužbom.

Oni, koji protivno stanovište zauzimlju, pozivlju se na točku 5. §-a 98. trg. zakona, koji ustanovljuje, da se javno trg. družtvo razvrgava izmedju ostaloga i tada, kada se družtvo trgovačko o d l u k o m s u d b e n o m izjavi razvrgnutim (§ 100. trg. zak.); ali se pri tom ne smije zaboraviti, da zakonodavac tom ustanovom nije kanio izreći formalno-pravni propis, uslied česa je uporaba izraza „odluka“ učinjena u širem smislu, najme odluka suda presudom. S toga je nedvojbeno stanovište naše judikature, poprimljeno gore saobćenom rješitbom, izpravno; tko bi protivne tvrdio, taj bi se hvatao tek gole rieči, a nebi mario za suštinu stvari same. —*a*—

Iz upravne prakse.

Ne može se dozvoliti izlučenje idealnog diela stanovitog zadružnog člana bivšeg krajiškog područja, temeljem ustanove §-a 6. zadr. zak. od 9. svibnja 1889., ako tražbina ovrhovoditelja prema ustanovi §-a 31. zadr. zak. od 14. travnja 1880. pravom zaloga na dio dotičnika osjegurana ne bijaše.

Pripomoćna i štedna zadruga u G. zamolila je dne 2. studenoga 1891. broj 938 na temelju pravomoćne osude kr. kotarski suda u G. od 27.

Digitized by Google

prosinca 1887. broj 14303 izlučenje dielova Stevana, Kate i Evice Š. radi tražbine od 50 for. a. vr.

Molba je obložena izvornom osudom, odlukom gruntovne oblasti od 15. listopada 1889. br. 1084, kojom je provedena uknjižba na idealnom dielu Stevana Š., svjedočbom poglavarstva občine M. od 30. listopada 1891. br. 3236, — da zadruga duga priznati i preuzeti neće, posjedovnim listom, gruntovnim izvadkom zadruge Š. k. br. 126 iz M. i napokon izvadkom iz pukopopisne listine, u kojoj Evica Š. više ne dolazi. jer je medjutim glasom naknadno nabavljene župničke izvjestnice dne 28. studenoga 1889. umrla.

Na temelju ovako propisno podnešene molbe dozvolila je kr. kot. oblast u G. odlukom od 5. studenoga 1891. br. 9380 izlučenje idealnih dielova Stevana, Kate i Evice Š. iz rodne im zadruge Š. k. br. 126 iz M.

Proti ovoj odluci uložio je Stevan Š. utok, povodom kojega je upravni odbor županije z. rješitbom od 4. ožujka 1892. broj 361 odputom utoka u pogledu Stevana Š., napadnutu odluku potvrdio, nu u pogledu dozvoljenog izlučenja diela Kate i Evice Š. napadnutu odluku ukinuo s razloga:

pošto glasom dopisa kr. kotarskog suda u G. od 5. veljače 1892. br. 542 gr. gori navedena tražbina na dielu ovih temeljem propisa §-a 31. zadr. zak. od 14. travnja 1880. pravom zaloga osjegurana nebje, niti se prema tomu temeljem propisa §-a 6. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. proti istim, jer navedena tražbina gruntovno osjegurana nebje, — ovršno izlučenje njim pripadajućih idealnih djelova dozvoliti ne može.

Ošim toga je Evica Š. glasom doprinešene župničke izvjestnice od 10. siečnja 1892. dne 28. studenoga 1889. umrla, pa pošto niti je za njezina života stečena predbilježba, odnosno uknjižba prava zaloga niti je za njezina života predana molba za ovršno izlučenje, već tek 2. studenoga 1891., dakle skoro dvie godine po njenoj smrti, to se dosliedno tomu, već i temeljem naredbe kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove od 24. listopada 1883. broj 17485 na imovni dio, koji bi ju za njena života zapao bio, poslie njene smrti ovrha više dozvoliti niti voditi ne može, jer su danom njene smrti za istu prestala sva prava na imetak zadruge, a dosliedno tomu sva prava inih osoba na idealni dio pokojnice, na koji je za života svoga pravo imala.

I proti ovoj rješitbi uložio je Stevan Š. utok. koga je kr. zemaljska vlada odpisom svojim od 4. veljače 1893. broj 25618 odputila i napadnutu drugomolbenu rješitbu iz razloga u njoj navedenih potvrdila.

Malvić.

Digitized by Google

Rješitba kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu.

Za postignuće akademičkoga stupnja doktora prava, izgubljenoga pravomoćnom osudom kaznenoga suda, traži se položenje svih trih strogih izpita i promocija.

U riešenju molbe N. N., da mu se ponovno podieli akademički stupanj doktora prava, što ga je u svoje vrieme izgubio pravomoćnom osudom kaznenoga suda, izdao je akademički senat kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu sliedeće riešenje od 24. veljače 1894. broj 78:

Molbu Vašu za ponovno podieljenje akademičkoga stupnja doktora prava tim načinom, da se Vaša doktorska diploma od 20. lipnja 1885. jednostavnim riesenjem pravno uzpostavi, nije ovaj akademički senat mogao iz sliedećih razloga uvažiti:

Polag slova f) čl. I. zakona od 10. lipnja 1890. o posljedicah kaznenih osuda i kazni skopčan je za osudjenika zbog kakovog zločinstva gubitak akademičkih stupnjeva i dostojanstva, a polag članka VIII. istoga zakona ne vraćaju se po izmaku rokova spomenutih u članku V. i VI. izgubljena prava, već se osudjeniku samo vraća sposobnost, da ih iz nova steći može Pošto je za Vas glasom uredovne potvrde kr. sudbenoga stola u N. od 17. studenoga 1893. broj 7841 minuo rok naznačen pod slovom b) članka VI. navedenoga zakona, to Vam je time prema izričnoj ustanovi navedenoga članka VIII. samo vraćena sposobnost, da akademički stupanj doktora prava iznova stečete, nipošto Vam ali nije taj akademički stupanj samim zakonom već povraćen.

Za stečenje doktorata prava treba pako polag naredbe kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 18. ožujka 1875., da dotičnik položi tri stroga izpita i da bude promoviran za doktora prava; za to ne možete na nikoji drugi način opeta steći doktorat prava, van da iznova položite propisane stroge izpite i da iznova budete promovirani doktorom prava.

Izpravnost ovoga stanovišta podkriepljuje takodjer ustanova posljednje alineje članka I. navedenoga zakona, koja izrično kaže, da neima gubitak akademičkoga stupnja sam po sebi tu posljedicu, da se gubi ovlast za izvršivanje stanovitoga zvanja ili sposobnost, da se takovo zvanje steče. Prema tome možete sva ona zvanja (kao odvjetničtvo, bilježničtvo, državne službe itd.), za koja bi Vam akademički stupanj od potrebe bio, na temelju stare diplome Vaše opet steći, premda ste izgubili pravo služiti se naslovom doktora prava.

Pošto Vam dakle zakon sam vraća sposobnost, da odnosna zvanja i bez akademičkoga stupnja na novo stečete, to je jasno, da je bila na-

*

Digitized by Google

misao zakonodavca ta, da se imate na novo podvrgnuti propisanim izpitom, hoćete li na novo dobiti pravo, da nosite naslov doktora prava.

Proti ovom riešenju podnio je N. N. pritužbu na kr. zem. vladu, odjel za bogoštovlje i nastavu.

U izvješću, kojim je akademički senat podnio pritužbu kr. zem. vladi, navodi on medju ostalim, obazirajući se navode pritužbe, sliedeće:

Najprije se molitelj poziva na slovo g) članka I. zakona od 10. lipnja 1890. koji, kako molitelj tvrdi, taksativno nabraja preimućtva, koja se unutar vremena dok traju štetne posljedice iznova steći ne mogu, a medju timi preimućtvi ne spominje naslova ni akademičkih stupnjeva, nadalje poziva se molitelj i na sam članak VIII navedenoga zakona, koji kaže, da se osudjeniku ne vraćaju izgubljena prava, već samo sposobnost, da ih iznova steći može, — dakle da se tu u obće ne radi o izgubljenom akademičkom stupnju, već samo o izgubljenih pravih.

Potonji je nazor tjesnogrudan, ter stoji u opreci sa interpretativnimi načeli, jer je sasma svejedno, da li se kaže „gubitak prava nositi naslov" ili „gubitak naslova", neglededi pri svem tom na to, da sravnjivanjem članka VIII. sa posljednjom alinejom članka I. jasno biva, da se odredbe zakona na akademičke stupnjeve jednako odnose, kao i na ostala prava i preimućtva, koja zakon spominje. Što se pako tiče prvo spomenutoga razloga moliteljeva, to je njegova argumentacija očito već za to kriva, jer vodi u konsekvenciji svojoj do rezultata, da se akademički stupanj u obće ne gubi, dakle do rezultata, koji se protivi riečima samoga zakona. U ostalom sam molitelj priznaje, da se izgubljeni akademičoi stupanj na novo steći mora. Ako je tome tako, onda stojimo opet pred pitanjem, što treba za sticanje akademičkog stupnja? Ili kako se stiču akademički stupnjevi? A odgovor može ovdje samo glasiti: Jedino polaganjem izpita i promocijom.

Proti tomu ističe ali molitelj razlog taj, da su strogi izpiti samo preduvjeti za sticanje doktorata, a da su isto tako i svi ostali izpiti kao n. pr. izpit zrelosti itd. preduvjet za nj; pa zašto da samo stroge izpite ponoviti imade, a ne i sve ostale. Razlog, zašto to tako biti mora, jest očito taj, što mu je kaznenom osudom oduzet doktorat, a nije mu oduzeta matura; on mora dakle opetovati samo one izpite, koji su neposredno potrebni za polučenje akademičkog stupnja, t. j. iz kojih se taj stupanj sastoji.

Molitelj dalje ističe, da je izpite već jedan put položio, da dakle nije izgubio preduvjeta za promociju, najme izpita, već samo doktorat, pa da može doktorat, polučen na temelju tih izpita, steći i po drugi i po treći put na temelju istih izpita. To je, istina, najjači argumenat, koji za molitelja vojuje, ali ni taj se ovdje ne može uporaviti za to, jer polag obstojećih propisa sačinjavaju svi strogi izpiti zajedno sa promocijom jednu

Digitized by Google

cjelinu, a ovo sveučilište nema prava naslova doktora prava podieliti inače, van onim načinom, koji je navedenom naredbom kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, od 18. ožujka 1875. propisan.

Naslov doktora prava nije molitelju oduzet po ovom sveučilištu, nije dakle u obće moguće, da mu ovo sveučilište povrati i s t i n a s l o v, t. j. onaj naslov, kojega mu nije ovo sveučilište oduzelo, pa kad bi interpretacija moliteljeva i stajala, tada bi bili nadležni to izreći samo sudovi, koji su u toj stvari postupali. Ovo sveučilište može molitelju podieliti iz nova doktorat prava, ali ne može tumačiti ustanova kaznenoga zakona načinom koji bi za sudove obvezatan bio. Pa pošto se ovdje radi baš o tumačenju takovom, koje mora prigodom podjeljivanja odvjetničtva, unosa u knjigu koncipienata itd., mjerodavno biti za sudove, to mnije ovaj akademički senat, da bi shodno bilo, da kr. zemaljska vlada prileženu pritužbu rieši sporazumno sa kr. zem. vladnim odjelom za pravosudje, koji bi opet imao izazvati mnienje najvišega sudišta, poimence s obzirom na nazor ovoga akademičkoga senata glede uporabe posljednje alineje članka I zakona od 10. lipnja 1890.

Kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovlje i nastavu, izdala je sliedeću rješitbu od 19. ožujka 1895. broj 12.330 ex 1894.

Kr. hrv.-slav. dalm. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, obnašla je odputiti kao posve neosnovanu pritužbu N. N. proti rješitbi akademičkog senata od 25. veljače 1894. broj 78, kojom se odpućuje molba pritužitelja, da mu se ponovno podieli čast doktora prava, i to iz razloga, u rečenom riešenju sadržanih.

Podjedno se povodom pitanja, potaknuta po akademičkom senatu izvješćem od 29. travnja 1894. broj 89 nebi li se taj predmet imao riešiti u sporazumku sa kr. zem. vladnim odjelom za pravosudje, koj bi opeta imao izazvati tumačenje najvišeg sudišta, odpisuje akademičkom senatu, da su se skladno mnienju kr. zem. vladnog odjela za bogoštovje i nastavu, toli kr. vladni odjel za pravosudje, dopisom svojim od 20. kolovoza 1894. broj 10203, koli i kr. stol sedmorice dopisom od 30. srpnja 1894. br. 2239 izjavili onamo, da se prestankom štetnih posljedica kaznene osude nev aća ipso iure isgubljeni naslov doktora već samo sposobnost, da se opet steče (čl. I. i VIII. zak. od 10. lipnja 1890. broj 50 sbor. od godine 1890.) ter da ob uvjetih, pod kojimi se u takovih slučajevih imade opet podieliti naslov doktora, ne imadu, kako to u ostalom iz naravi same stvari proizlazi, konačno odlučivati ni sudbene vlasti, ni vrhovna pravosudna uprava, već jedino u prvoj molbi akademički senat sveučilišta a konačno vrhovna nastavna uprava. *Dr. J. Šilović.*

Digitized by Google

SVAŠTICE.

Oglašivanje i obdržavanje dražba nekretnina.

Dr. L. V. odvjetnik u Z. podnio je na kr. zem. vladu odjel za pravosudje molbu de. pr. 3. veljače 1894. broj 1626., kojim je prijavio nekorektan postupak kod oglasivanja ovršnih dražba, sliedećega sadržaja.

Odlukom od 3. veljače 1892. br. 11304 razpisao je kr. kotarski sud u K. dražbu nepokretninah G. pl. P. radi duga (O.) pcto 180 for. avr. spp.

U odluci br. 11304 ex 1892. stoji izrično, da se dražba obdržavati neće, ako nepoloži ovrhovodja pristojbe za oglas u „Narodnih Novinah."

Ja sam tu tražbinu izplatio (O.) i dao ju umah brisati u gruntovnih knjigah kod kr. kotarskog suda u K.

A jer je odluka br. 11304. ex 1892. izrično napomenula, da se dražba obdržavati neće, ako se uvrstbina nepoloži, i jer ovrhovodja uvrstbine položio nije, nisam predao molbe odustajne, za da time prištedim suvišni trošak.

Kr. kotarski sud u K. ipak je dražbu obdržavao i obavio.

Pristupio je u ime erara zastupnik te ponudio 1 for. i sud je dražbu odobrio odlukom od 7. ožujka 1893. br. 2661.

Proti odluci uložio sam ništovnicu na kr. banski stol te sam tražio, da se sud odsudi na nošenje troškovah prouzročenih.

Odlukom od 23. kolovoza 1893. broj 18238 kr. banski je stol dražbeni čin ukinuo, ali podjedno sudu I. molbe naložio, da razpiše novu dražbu. Na trošak sudca nije odsudio, jer da neimade za to uvieta.

Proti ovomu dielu odluke uložio sam previdni utok na kr. stol sedmorice, jer da se dražba nova nemože razpisati s razloga, što sudu predleže dokazi, da je tražbina brisana, dakle da neimade prava zaloga, a drugo zato ne, što je odluka br. 11304/1892. izrično navela, da se dražba obržavati neće, ako se nepoloži uvrstnina, pa da je nepoloženjem uvrstnine prestalo svako pravo na dražbu, dok ovrhovodja ne zamoli nove dražbe.

Uzprkos svemu tomu kr. stol sedmorice potvrdio je odluku kr. banskog stola u cielosti. Na riešitbu kr. stola sedmorice razpisao je kr. kotarski sud odlukom od 31. prosinca 1893. br. 14343 novu dražbu, ter izrično izrekao, da se dražba obdržavati neće, ako ovrhovodja nepoloži uvrstnine.

Ovrhovodja uvrstnine nije položio.

Nasuprot dne 21. siečnja 1894. a odluka br. 14343/1893., dostavljena mi je dne 20. siečnja predao sam na poštu molbu (Antuna O.), kojom od dražbe bezuvjetno odustaje.

Sa svim tim dražba oglašena je u „Narodnih Novinah" dne 31. siečnja 1994.

*

Digitized by Google

Ovo se je dogodilo valjda time, što je sud odpremio umah oglas u „Narodne Novine“ i nečekajući: hoće — neće li ovrhovodja položiti uvrstninu.

Ovaj je postupak skroz nekorektan, jer tko će platiti uvrstninu? Tko jamči za posliedice često puta skopčane time, što se oglas o dražbi u „Narodnih Novinah širi“.

Opazio sam u svojoj praksi, da sudovi nekoji pripošiljaju oglase „Narodnim Novinam“ i prije roka od 3 dana, što po paragrafu 313 gpp. nikako učiniti nebi smieli, a isto tako, da pošiljaju oglase, akoprem odluke kažu, da se dražba obdržavati neće, ako se uvrstnina nepoloži.

Ovaj postupak skroz je nezakonit, pa se nalazim prinuždenim priobćiti gornji slučaj kr. zemaljskoj vladi moleći:

Da blagoizvoli shodnim putem stati na put toj neopravdanoj i po stranke štetnoj praksi, ter podjedno uzeti u pretres pitanje, tko da imade trpjeti troškove takovim postupkom prouzročene.

Povodom ove molbe izdana je sliedeća okružnica kr. banskoga stola od 25. srpnja 1894. br. 15.084., glede obdržavanja i oglašivanja dražbah nepokretninah. (Svim podredjenim I. molbe sudovom u obsegu kr. banskoga stola.)

Uslied odpisa visoke kr. zemaljske vlade odjela za pravosudje od 24. lipnja 1894. br. 6712 izdaje se sliedeći naputak:

Nekoji sudovi I. molbe makar da je u dotičnoj dražbenoj odluci izrično navedeno, da se dražba obdržavati neće, ako ovrhovoditelj do stanovitog roka predujma nepoloži, istu dražbu obave, akoprem predujam u odredjenom tom roku položen nebijaše.

Taj postupak je nepravilan, jerbo se time stranke samo u bludnju zavadjaju, s koje im često samo šteta nastaje.

Dogodi li se n. pr., da je ovršenik dug prije dražbenoga roka podmirio, — kao što je to baš slučaj bio, koji je neposrednoga povoda ovoj okružnici dao — to ovrhovoditelj, pouzdajući se u odluku suda, predujma nepoloži, i time pravom drži, da se dražba obaviti neće, pak to sudu niti nejavlja, niti obustavu dražbe nezahtjeva, a sud ipak dražbu obavi, i time samo stranci nepotrebne troškove prouzroči.

Ili dražbovati želeće stranke saznadu, da predujam u odredjenom roku položen nije, ter i one opet drže, da se prema odluci dražba obdržavati neće, te s toga na dražbu nedodju; uslied česa se dražbi izvrgnuto dobro ili u bezcienu prodade ili dražba sasvim bezuspješnom ostati može.

S toga se imade uviek, kada predujam do odredjenoga roka sudu ne stigne, obava dražbe obustaviti, te u riešenju uredovnoga izvješća, koje se o tom podnieti imade, stranke obaviestiti, da se dražba radi nepoloženog blagovremeno predujma obdržala nije, te da će se dražba samo na dalji zahtjev stranakah odrediti.

II. Isto tako dogadja se i sa odredbom, da se uvrstbina za oglas

Digitized by Google

dražbe u novinama u stanovitom roku kod suda položiti imade, gdje sud, unatoč toj odredbi i unatoč nepoleženе po ovrhovoditelju za dobe uvrstbine, oglas taj ipak novinam za uvrštenje odašalje, a uvrstbinu zato iz svoje pisarske naklade predujmi.

I taj postupak je sasvim nepravilan.

Neima bo zakonitoga temelja, da se ta uvrstbina iz naklade suda predujmljuje, jer ta naklada za to zakonom ni opredieljena nije — izuzam slučajeve izkazanog siromaštva stranke -- gdje se po postojećih za to propisih glede toga postupati imade — i koji predujmovi će se eventulno, ako ih stranka ma s kojega razloga dobrovoljno uplatila nebi, samo prisilno ućerati moći, čime će se pako sudu samo nepotrebne neprilike i danguba radjati.

S toga se imade uviek i glede uvrstbine za oglas u dotičnoj odluci dražbenoj ustanoviti rok, do kojega se uvrstbina za oglas kod suda položiti imade, za da se taj oglas još blagovremeno prema zakonu u novine uvrstiti uzmogne, jer se u slučaju nepoloženja te uvrstbine do opredieljenoga roka opet dražba obaviti neće, te će se i u tom slučaju nepoložene blagovremeno uvrstbine onako dalje postupati imati, kako je gore pod I. za povjerenstveni predujam navedeno.

III. §-om 507. grpp. odredjeno je, da se oglašenje dražbe putem novinah mimoići može, ako se radi o predmetih vrlo malene vriednosti.

Ta zakonska ustanova se gotovo nikada neuporavlja, akoprem imade slučajevah gdje se uporav.ti može, i time strankam troškovi oglasni za novine prišteditи mogu.

Imadu zato sudovi I. molbe, zrelim uvaženjem svijuh okolnostih u pojedinom stučaju na tu zakonsku ustanovu obzir uzeti i istu uporabiti.

To će n. pr. osobito onda slučaj biti, gdje su dražbi izvrgnute nekretnine neznatniji seljački posjed, predstavljajući razmjerno manju vriednost i po samoj veličini i po naravi svojoj, a i po tom, što se obzirom na komunikacionalne i prometne odnošaje mjesta, gdje te nekretnine leže, pravom podmjevati može, da na iste nekretnine, izim pograničnih domaćih ljudih, udaljeniji kupci reflektirati neće.

U tom slučaju pako, ako sud prema gore iztaknutom pronadje, od uvrštenja oglasa u novine odustati, trebati će uviek najprije u dotičnoj dražbenoj odluci to izrično naglasiti da se dražba u novinama oglasiti neće ter umjesto toga odrediti, da se taj oglas svim pograničnim občinama za propisano proglašenje u svom području saobći, sa naročitim dodatkom, da se ista dražba tri puta u razno doba, a treći put neposredno prije dražbe dakle 1—2 dana prije iste valjano po mjestnom običaju proglasiti imade; koji potonji način oglašenja u občini, u kojoj su dražbi izvrgnute nepokretnine, u ostalom za sve dražbe bez iznimke valjati imade (§ 507 gpp.).

Digitized by Google

Novi biljegovni propisi.

Pošto smo u prva tri broja „Mjesečnika“ od ove godine uvrstili članke g. Franje Horvata pod naslovom „Novi biljegovni propisi u parbenih stvarih“ i pod naslovom „Preinaka biljegovanja kod mjestnih i maličnih sudova“, u kojima dokazuje, da je za' onski članak XXVI.: 1894. o preinačenju i nadopunjenju na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa i u Hrvatskoj u kriepost stupio, držimo, da nam je dužnost priobćiti našim čitaocem takodjer interpelaciju narodnoga zastupnaka g. dra. Ivana Banjavčića glede navedenoga zakonskoga članka, stavljenu u 104. sjednici hrvatskoga sabora dne 23. siečnja 1895. i odgovor odjelnoga predstojnika presvj. g. Vjekoslava Kleina na tu interpelaciju u 114. sjednici dne 20. veljače 1895. Interpelacija glasi:

1. Uvidja li Njeg. preuzvišenost ban, da u zak. članku XXVI. od god. 1994. o preinačenju i nadopunjenju na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa, — imade onakovih ustanova i propisa, koji ne odgovaraju autonomnom položaju kraljevinah Hrvatske i Slavonije u sudbenom djelokrugu?

2. Obzirom što se u istom zak. članku kod pojedinih ustanova citira točno one §§ dotičnih zakona ugarskih, na koje se protežu odnosni biljegovni propisi; — a s razloga, što u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji u tom zakonu citirani §-i odnosnih ugarskih zakona neimadu prave i zakonite valjanosti; — s razloga, što u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji postojeći i formalni i materijalni zakoni bitno se razlikuju od onih u Ugarskoj:

Uvidja li Njegova preuzvišenost potrebu posebne naredbe, koja će jasno i razgovjetno označiti; u koliko se prema našim zakonom, naročito napram u nas postojećem gradj. parbenom postupku nove ustanove spomenutog zak. čl. XXVI. od god. 1894. uporabiti imadu uz točnu uputu na odnosne §§. zakona za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju valjanih?

Ako Njegova preuzvišenost sve to uvidja, kani li prema §-u 36. prenaznačenog zák. čl. te prema okružnici ministra financija ddto. Budapešta 30. listopada 1894., — učiniti shodna, da se odklone štetne posliedice onih ustanova upitnoga zak. članka, koje ne odgovaraju niti državopravnom položaju, a niti odnošajem u zakonodavstvu na polju pravosudja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji. Kani li Njeg. preuzvišenost i prema želji ministra pravosudja, izraženoj u okružnici od 30. listopada 1894., — poduzeti shodne korake, da se obustavi manisanje uslied eventualnih prikrata oslonom gore označenog zak. članka, — odnosno, da se temeljem istog zakona možebit jur propisane globe i povišice odpišu te tako globljenje pučanstva u Hrvatskoj i Slavoniji obezuspješi.

Odgovor presvj. g. odjelnog predstojnika Vj. Kleina glasi:

Zak. čl. XXVI. od god. 1894. uvedeni su novi biljegovni propisi u pogledu parbenih stvarih. Isti zak. članak već u svom uvodu, naime u

Digitized by Google

§-u 1. označuje, da se tu radi o provedbi zak. čl. XVI. od god. 1893., kojim je uveden u Ugarskoj novi parbeni postupovnik, t. zv. sumarni postupnik, indi zakon, koji po svojoj naravi nije zajednički.

Ako mi pogledamo pojedine ustanove toga sumarnoga postupka, nalazimo, da stoji na sasvim drugoj bazi, nego naš gradjanski parbeni postupnik. Imenito s tim parbenim postupkom imade se uvesti princip ustmenosti, u obće se imade cieli postupak skratiti tako, da skoro nema prilike odgodi u parnicah, a i pravni su liekovi jako stegnuti. Po tom parbenom sumarnom postupniku mogu se spojiti u jednoj tužbi različiti predmeti, može se suditi posebnom osudom o jednom dielu tražbine, imadu se po sudcu, koji vodi razpravu, ureda radi ustanoviti uvjeti, koji su preduvjeti za uporabu biljegovnog zakona, te on imade, kako je to u sumarnom postupku normirano, izvidi vriednost parbenih predmeta.

Iz svih tih razloga opaža se, da mnoge ustanove ovoga zakona ne mogu se već po svojoj naravi protegnuti na naš parbeni postupnik. Osobito je različit način pravnih liekova. Tako pravni liekovi proti gdjekojim odlukam suda u obće nisu dopustivi, glede parbah manje vriednosti do svote od 50 for. takodjer nije niti proti osudam u glavnoj stvari dopustiv pravni liek, kao što niti u predmetih, koji su izpod 200 for. u tako zvanom superrevizionalnom postupku.

Kao što se vidi, odpadaju mnogi čini u parbenom postupku, za koje se imade kod nas biljegovina platiti, pa se zato mora platiti neki ekvivalent kao naknada štete, koju će imati financijalni erar uslied gubitka biljegovine.

Pošto su sve ove ustanove strogo ugarske, koje se ne odnose na naš postupak i pošto se po zak. čl. XVIII.: 1893. osobito po §-ih 215. do 229. protežu mnoge važne ustanove sumarnog postupka i na redoviti postupak u mjenbenih i trgovačkih stvari, pošto se po zak. članku XIX. od god. 1893 proteže sumarni postupak na svaku vrst mandatnoga postupka, očevidno je, da se ti bijegovni propisi u većem dielu nemogu uporabiti na naš postupak. Analogija u našem postupku mogla bi se naći samo u stvarih manje vriednosti, u postupku radi smetanja posjeda i postupku pred mjestnimi sudovi.

Uvaživ to sve i još okolnost, da su u kontekstu zak. čl. XXVI. od god. 1894. citirani lih §-i ugarskih parbenih zakona, vidi se, da se samo iznimno neke ustanove toga zakona mogu protegnuti na kraljevine Hrvatsku i Slavoniju. Gosp. interpelant korio je vladu, zašto ona nije branila stanovište naših zakona i uredaba i sumnjao, da li je preuzv. gosp. ban kumovao kod te zak. osnove. Na to moram primjetiti, da se je u istinu u ovom konkretnom slučaju dogodilo, da zak. osnova, koja je bila pripravljena za ustavno pretresivanje u zajedničkom saboru, nije bila priobćena preuzv. g. banu; za to nije imao zgode, ni povoda, da svoje stanovište

Digitized by Google

proti njoj zauzme. Stoprv kratko vrieme prije nego li je ovaj novi zak. članak imao stupiti u kriepost, došla je na preuzvišenog gospodina bana provedbena naredba, koja ne sadržava ništa, već parafrazu zakona, a koja u obće ne razjašnjuje, koje bi se imale ustanove ovoga zakona protegnuti na kraljevine Hrvatsku i Slavoniju. Za to se preuzv. g. ban, dok se stvar točno ne izpita, obratio na zajedničkoga ministra financija s molbom, da obustavi manisanje, dotično da shodnu odredbu izdade, da se odredjene globe po novom zakonu ne utjeruju, te da u obće ne čini daljnje korake dok ne bude sporazum polučen u koliko se ustanove toga biljegovnoga zakona imadu iznimno uporaviti na kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, i dok se u tom pogledu ne izdade naputak na sudove. Ta predstavka na zajedničkog ministra financija već je bila prije odaslana, nego je gospodin interpelant svoju intenpelaciju stavio u saboru. Medjutim je vlada svoje konkretne predloge stavila na ministra financija tako, da se je nadati, da će u što skorije vrieme biti stvar riešena.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Povjestne crtice i bibliografija o bilježničtvu. Prouka odvjetnika dra. Vladimira *Pappafave.* Zadar 1895. 8°. 192.

Ovo je djelo neumornoga našega suradnika razdieljeno na dva diela. U prvom kraćem dielu razpravlja o bilježničtvu kod starih naroda, osobito kod Grka i Rimljana, zatim o bilježničtvu u srednjem vieku, a konačno o sadanjem stanju zakonodavstva u tom predmetu. Rimljani nazivahu notarii izraditelje zakonitih izprava, koji ne imadjahu javnoga značaja, dočim su tabelliones bili slični našim javnim bilježnikom, koje Kujacij ovako definuje: Tabelliones sunt publici contractuum scriptores vel testamentorum. Tabelioni sačinjavahu vlastiti sbor sa poglavarom, koji se je zvao primicerius. Služba tabeliona bijaše veoma uvažavana. Oni su kod sastavljanja spisa postupali na sliedeći način: Najprije bi tabelion ili pomoćnik, clericus zvan, napisao na schedi pogodbene članke, što su ih stranke utanačile (instrumenta in scheda conscripta), a onda bi ih tabelion obširno napisao (instrumenta in mundum recepta), što se je zvalo completio contractus, a naznačivalo izrazom: in mundum redigere.

Karlo Veliki dao je bilježnikom velik djelokrug. U tom pogledu navodi g. pisac dra Poggia, koji kaže: Koliki su posao uz razvijajuću se obrazovanost obavljali bilježnici, ovi javni ovjeritelji javnih čina, u pravnom i gradjanskom životu naroda, kažu nam očevidno izprave, što su do nas doprle. Za mrke noći srednjega vieka bilježnici, malo ne uviek odabrani izmedju svećenika kao glavnih ako i ne jedinih čuvaoca znanja, bijahu pozvani, da prisustvuju velikim sudovom pred kraljevskimi, velikaškimi i biskupskimi dvorovi i da uspomenu im ostave u pismih, što su sastavljali; bilježnikom bijaše povjereno ovršenje zakona kod privatnih pogodaba; oni bijahu konačno čuvari predaja rimskoga prava, koje su strankam tumačili. Dovoljno nam je napomenut čuveni longobardski zakon, koji je prvi pri-

Digitized by Google

vatnike ovlastio, da sklapaju svake vrsti ugovore i pogodbe udešene po načelih rimskoga prava, makar ono ugovarajućim strankam i tudje bilo, samo ako su stranke sastavitelju izprave izjavile, da će se po tom pravu vladat i ako je sastavljač bio vješt rimskomu i longobardskomu pravu. Kad ti javni službenici nebi bili htjeli svjedočiti, da su se stranke doista htjele poslužiti rimskim pravom, koje su barbari kao pravo pobiedjenoga dugo prezirali, nebi se bio uveo taj običaj koji je bio po prosvjetu tako blagoslovan. Tomu zakonu, koji se je jednom smatrao kao prosta gradjanska uredba o bilježnicih, bijaše uprav obsežnija politička svrha, — da kod Longobarda pozakoni porabu rimskoga prava.

Karlo je Veliki bilježničko zvanje toliko cienio i smatrao ga je tako koristnim, da je svojim odaslanikom naložio, da bilježnika u svakom mjestu imenuju, a kasnije je naložio biskupom, opatom i knezovom, da svaki svoga bilježnika postave. On je dapače htio, da bilježnički spisi imadu istu kriepost, ista svojstva i iste posljedke, što su ih imale neopozivne osude.

Iza Karla velikoga zaboraviše u Francezkoj na osnove preinaka, što ih je osnovao Karlo Veliki glede bilježničtva.

Istom Ljudevit IX. odredi godine 1260., da u Parižkoj prepoštiji šestdeset bilježnika vrše javnu službu u sastavljanju pisama dobrovoljne podsudnosti i u obskrbljivanju takovih pisama pečatom i značajem javne vlasti.

Filip IV. protegne ovu odredbu na sve svoje zemlje, koja se po svoj Francezkoj čvrsto uvrieži.

Tečajem vremena doživi bilježničtvo u Francezkoj novih preobražaja pod Henrikom IV. i Ljudevitom XIV. Pod ovim potonjim dielili su se bilježnici u kraljevske bilježnike, koji službovahu kriepošću naredaba potičućih neposredno od vrhovnoga vladaoca; u gospodske bilježnike, što ih sudci postavljahu, a službovahu samo u podsudnom području suda, kojemu bijahu podložni i u apoštolske bilježnike, koji bijahu poglavito postavljeni, da zapisuju uvedenja crkvenih nadarbenika u posjed dotičnih dobara i da sastavljaju ine spise crkvene naravi.

Nakon prevrata godine 1789. izdan je u Francezkoj zakonom od 6. listopada 1791. novi bilježnički red, po kojem bijahu dokinute navedene kategorije bilježnika, te bijaše uklonjena podmitljivost i nasljednost bilježničkih služba i prekinuta svaka sveza, koja je postojala izmedju ove uredbe i sudbene vlasti; 16. ožujka 1803. izašao je novi bilježnički red u Francezkoj, koji je i danas u krieposti uz njeke neznatne preinake od g 1807. i 1843. U Italiji je danas u krieposti bilježnički red od 25. srpnja 1875. uz njeke preinake, uvedene zakonom od 6. travnja 1879.

U Njemačkoj je Maksimilijan I. uredio bilježničtvo zakonom od 8. listopada 1512. On je bilježničku službu priznao ne samo koristnom nego i potrebitom, te je izjavio nesposobnimi, da ju vrše, one, koji nisu pošteni. Pošto su bilježnici službenici, koji državu služe, ustanovio je, da im je potrebito za vršenje svojih dužnostih imati doktorsku čast. Izmed mnogih inih propisa ovoga zakona spominjemo napose one, koji su se odnosili na spise posljednje volje, kojih se je izradba osobito preporučala propter magna ex illis imminentia praejudicia.

Ovaj Maksimilijanov zakon bio je u Austriji u krieposti uz njeke male preinake sve do polovine ovoga vieka. 29. rujna 1850. izdan je novi

Digitized by Google

bilježnički red, koji je izradjen po francezkom, te je vriedio do bilježničkoga red od 21. svibnja 1855. Sada je u Cislitavi u krieposti bilježnički red od 25. srpnja 1871., a u Ugarskoj od 16. prosinca 1874.

Ove svoje povjestne crtice završuje g. pisac želeći, da bilježničtvo u zakonodavstvu sviju naroda postigne ono poštovano mjesto i visoko uvaženje, kojega je dostojna takova uredba, koju nam historija, učiteljica života, pokazuje kao jednu od najvažnijih i u medjunarodnih odnošajih života, koje su ponikle na korist čovječanstva, jer joj je cilj moralnost, sigurnost i blagostanje, što samo čini narode velikimi, poštovanimi i sretnimi.

Drugi dio djela sadržaje veoma obširnu i podpunu bibliografiju djela o bilježničtvu, koja su izašla od pronašašća tiška sve do naših dana ma u kojem narodu.

Mi ovu sa velikim trudom i pomnjom sastavljenu bibliografiju toplo preporučamo našim čitaocem.

* * *

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo Pravnik) svezak 2. za mjesec veljaču i svezak 3. za mjesec ožujak t. g. sadržaju: O naših agrarskih operacijah in dotičnih zakonih, od dra. E. Volčića. Correalitas realis, od dra. I. Babnika. — Iz pravosodne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 6. ožujka t. g. svoju redovitu sjednicu, u kojoj su primljeni sliedeći novi članovi: *Andrić* Antun i *Marković* Nikola, sudbeni pristavi u Osieku; *Kapetanović* Ljubomir, sudbeni pristav u Slatini, *Bloch* dr. Marko, *Klein* dr. Mavro, *Palaček* dr. Ivan, *Pomper* dr. Stjepan i *Spitzer* dr. Žiga odvjetnički perovodje u Osieku, *Vrkljan* Pavao i *Dominić* pl. Franjo sudbeni pristavi u Varaždinu, *Goršić* Josip, sudbeni pristav u Ludbregu *Vuković* pl. dr. Viktor kot. pristav u službovanju kod žup. oblasti u Zagrebu, *Peleš* dr. Dušan zamjenik kr. javnoga bilježnika u Karlovcu, *Virag* dr. Ladislav i *Šobat* dr. Nikola odvjetnici u Požegi, *Neubauer* dr. Ivan odvjetnički perovodja u Požegi, *Ristić* Špiro zamjenik dr. odvjetnika u Požegi i *Belčić* Vjekoslav sudbeni pristav u Daruvaru Za tim bude primljeno izvješće blagajnikovo o stanju blagajne.

(† Sukalić Nikola), kr. kot. sudac u Križevcih, umro je dne 26. ožujka 1895. u bolnici milosrdnih sestara u Zagrebu. Pokojnik, koji je bio član pravničkoga družtva od god. 1878. te vanredno revan družtveni povjerenik, bijaše veoma dobar pravnik i uzoran sudac. Lahka mu zemljica i trajan spomen medju hrvatskimi pravnici!

Imenovanja. Imenovani su dr. Franjo *Hofstätter* sudbeni pristav kod kot. ureda kao suda u Zenici sudbenim pristavom I. razreda extra statum kod kot. suda u Križevcih; Leon *Kaurić* pravni vježbenik kod kr. kot. suda u Brodu i Mirko *Ričar* pravni vježbenik kod kr. kot. suda u Jaski prislušnici u obsegu kr. banskoga stola, bivši financijalni perovodja *Gomboš* privremenim financ. perovodjom kod kr. financijalnog ravnateljstva u Zagrebu, Petar *Bralić* pravni vježbenik kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola, kr. kotarskimi pristavi II. razreda u X. činovnom razredu sa

Digitized by Google

sustavnimi berivi perovodni vježbenici: Ivan *Makovac* ter je ostavljen i nadalje u službovanju kod kr. županijske oblasti u Varaždinu, Vjenceslav *Urpani* kod kr. kot. oblasti u Rumi; Vladimir *Derkos* kod kr. kot. oblasti u Samoboru; Stjepan *Tomašić* kod kr. kot. oblasti u Požegi; Milovan *Vinković* kod kr. kot. oblasti u Jaski; Antun pl. *Mihalavić* kod kr. kot. oblasti u Virovitici; Gjorgje *Bašeta* kod kr. kot. oblasti u Našicah; Emilijan *Laszowski* ter je ostavljen i nadalje u službovanju kod kr. zemaljskog arkiva, napokon Milan *Špišić-Japranski* kod kr. kot. oblasti u Novommarofu.

(U Bosni i Hercegovini.) C. i kr. zajedničko ministarstvo imenovalo je sudskoga pristava kod okr. suda u Travniku Andriju *Perelku* sudskim tajnikom. Poglavica zem. vlade naimenovao je sudskog pristava manje pristojbe kod kot. ureda u Trebinju Josipa vit. *Pajtonija* sudskim pristavom veće pr. i privr. auskultanta kod kot. ureda u Drventi Jovana *Weinzettla* privr. sudskim pristavom manje pr., nadalje svršenog pravnika Joza *Sunarića* privremenim auskultantom kod okružnoga suda u Travniku i svršenog pravnika Aleksandra *Drozda* privr. auskultantom kod okr. suda u Sarajevu.

Premještenja. Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je premjestiti: kotarskog pristava I. razreda, Mirka *Pažametu*, dodieljenoga na službovanje kr. županijskoj oblasti u Belovaru, kr. kot. oblasti u Garešnici; županijskog perovodju Mirka *Lugarića*, dodieljenog na službovanje kr. kot. oblasti u Križevcih, kr. žup. oblasti u Belovaru, kot. pristava II. razreda dra. Tomislava *Matanića*, od kr. kot. oblasti u Garešnici k onoj u Križevcih; sudbene pristave Adama *Balenovića*, od kot. suda u Bakru, k onomu u Ogulin, a Ivana *Žigovića*, od kot. suda u Križevcih, k onomu u Bakru, ter medjusobno kot. pristave I. razreda i upravitelje kr. kot. oblastih u Dvoru i Novommarofu Žigu vit. *Maravića* i Eduarda pl. *Mrzljaka*, povjeriv podjedno prvomu upravu kot. oblasti u Novommarofu, a potonjemu upravu kr. kot. oblasti u Dvoru.

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zemaljske vlade razriešio je šerijatskoga sudiju kod kot. ureda u D Tuzli Dzelaludin ef. *Šehića* na njegovu molbu daljega službovanja u Bosni i Hercegovini; za tim je premjestio auskultanta Jovana *Weinzettla* od okružnog suda u D. Tuzli ka kot. uredu u Drventi, a razriešio je sudskog pristava kod kot. ureda u Drventi Aleksandra *Operšala* i auskultanta kod okr. suda Banjaluci dra. Franju *Ocheduszka* na njihove vlastite molbe od daljeg službovanja u ovih zemljah, nadalje je premjestio sudskog tajnika na upotrebi kod osnivanja gruntovnice Jovana *Karmanskog* ka kot. uredu u Sarajevu i sudskog tajnika Isidora *Hullesa* od kot. ureda u Sarajevu k okružnom sadu u Sarajevu, a razriešio je sudskog tajnika kod okr. suda u Banjaluci Aleksandra *Benaka* na njegovu molbu od daljeg službovanja u ovih zemljah, konačno je ostavio kotarskom uredu u Bos. Petrovcu premještenoga auskultanta dra. Ensiquiusa *Lastowieckog* u njegovoj dojakošnjoj službenoj upotrebi u okružnom sudu u Bihaću, a premjestio je Augusta *Anderluha* od okr. suda u Bihaću ka kotarskom uredu u Petrovcu.

(Kr. javnim bilježnikom) imenovan je dr. Veseliu *Nikolajević* u obsegu kr. sudbenoga stola u Mitrovici ter mu podjedno podieljeno pravo odvjetovanja u obsegu kr. banskoga stola, oboje sa sjedištem u Irigu.

(Novi odvjetnik u Bosni.) Odvjetnički kandidat dr. Mavro *Rothkopf* imenovan je bosansko-hercegovačkim odvjetnikom s uredovnim sjedištem u Sarajevu.

Digitized by Google

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) godine 1870. izašlo je drugo izdanje, ter se može dobiti podpuni godišnjak kod ravnateljstva pomoćnih ureda kr. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, uz cienu od 1 for. 76 nč. a. vr.

(Našastnici k sborniku zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) za godinu 1894. izdani i razposlani su dne 30. siečnja 1895.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad II. godine 1895. izdan i razposlan je dne 28. veljače 1895. a sadržaje:

pod brojem 2 zakon od 29. siečnja 1895. o proračunu za potrebštine unutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1895.,

pod brojem 3 zakon od 29 siečnja 1895. o zaštiti nasada američke loze;

pod brojem 4 naredbu kr. hr.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove i za pravosudje, od 16. siečnja 1895. broj 881, kojom se odredjuju neke promjene u broju, sjedištu i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova;

pod brojem 5 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 30. siečnja 1895. br. 1040, kojom se u sporazumku sa kr. vladnim odjelom za unutarnje poslove ustanovljuje visina ter način ubiranja pristojba za dostave u gradjanskih i neparbenih poslovih, obavljene po občinskih organih i konačno

izpravak tiskarske pogrieške, uvukle se u naslovu kod datuma u sbornik, komad I. godine 1895. pod broj 1 uvršćenoga zakona od 28. prosinca 1894. ob uredjenju gradjevne službe u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

Komad III. godine 1895. izdan i razposlan je dne 5 ožujka 1895., a sadržaj:

pod brojem 6 naredbu bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 30. siečnja 1895. br. 1317 prav., kojom se saobćuje naredba kr. ugarskog ministra-predsjednika od 22. prosinca 1894. br. 2821 M. E. o pridruženju englezke naseobine „South-Australia“ k državnomu dne 24. travnja 1893. sa Velikom Britanijom sklopljenom, a zakonskim člankom X.: 1894. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora uzakonjenomu ugovoru radi uzajamne zaštite prava autora književnih i umjetničkih djela (sbor. br. 72 godina 1894.),

pod brojem 7 naredbu kr. ug. ministarstva trgovine od 23. prosinca 1894. broj 89113. u predmetu konstrukcije, inih svojstva i baždarenja utega služećih za vaganje vojničkoga kruha, dvopeka i siena;

pod brojem 8 zakonski članak XXXIV.: 1894. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o javnih teretih i državnih izdatcih, koji će se u prva dva mjeseca godine 1895. imati nositi i pokriti.

(Potvrdjen dne 20. prosinca 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 26. prosinca 1894. pod br. 19);

pod brojem 9 zakonski članak XXXV.: 1894. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora glede privremenoga uredjenja naših trgovačkih odnošaja sa Španjolskom.

(Potvrdjen dne 21. prosinca 1894. Proglašen u ug. sborniku državnih zakona dne 26. prosinca 1894. pod br. 19);

pod brojem 10 zakonski članak XXXVI.: 1894. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora ob ustrojenju i državnom subvencioniranju ugarskoga dioničarskoga družtva za brodarenje po riekah i moru.

(Potvrdjen dne 21. prosinca 1894. Proglašen u ugarskom sborniku drž. zakona dne 26. prosinca 1894. pod br. 19),

Digitized by Google

pod brojem 11 zakonski članak XXXVIII.: 1894. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o dozvoli vicinalne željeznice Temišvar-Nagy-Szent-Mikloš.

(Potvrdjen dne 25. prosinca 1894. Proglašen u ugarskom sborniku drž. zakona dne 29. prosinca 1894. pod br. 20) i konačno

pod brojem 12 naredbu bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 25. veljače 1895. broj 2442 izdanu sporazumno sa gospodinom kr. ug. ministrom financija glede oprosta od biljega za gruntovne izvadke izdane u svrhu postupka po §-u 179. i 180. zakona od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu.

Komad IV. godine 1895. izdan i razposlan je dne 20. ožujka 1895. a sadržaje:

pod brojem 13 naredbu kr. ug. ministra trgovine od 29. studenoga 1894. broj 57241 o parnih kotlovih na pomorskih brodilih;

pod brojem 14 zakon od 16. veljače 1895., kojim se dopunjuje zakon od 18. veljače 1875. ob ustroju ureda i vieća za zemaljsku statistiku u Hrvatskoj i Slavoniji;

pod brojem 15. zakonski članak I.: 1895. zajedničkoga hrvatsko ugarskoga sabora o dozvoli novaka, koji se imadu staviti godine 1895.,

pod brojem 16 zakonski članak II.: 1895. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga državnoga sabora o produljenju krieposti zakonskoga članka XXXIV.: 1894. o javnih teretih i državnih izdatcih, koji će se u prva dva mjeseca godine 1895. imati nositi i pokriti, do konca travnja 1895; i konačno.

pod brojem 17. zakon od 23. veljače 1895., kojim se preinačuje ustanove § 1. zakona od 20. kolovoza 1894., kojom se do konca godine 1894. obustavlja obnova gradskih zastupstva.

Stečaji.

Travanj. Jakob *Kaufman* neprotokolirani trgovac u Novoj Kapeli. — Kr. kot. sud u Novoj Gradiški (odluka od 25. veljače 1895. broj 2124 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Mijo Posilović odvjetnik u Novoj Gradiški, zamjenik Škender Seitz trgovac u Novoj Kapeli. — Rok prijavni do 18. travnja, ročište 22. travnja 1895.

— Šandor *Deutsch*, neprotokolirani trgovac krojačkom robom u Garešnici. — Kotarski sud u Garešnici (odluka od 10. ožujka 1895. br. 1217 gr.) — Zastupnik imovine dr. Ivan Ferenčić, odvjetnik u Garešnici, njegov zamjenik Pavao Gabaj odvjetnički perovodja u Garešnici, medjutomni upravitelj stečajnoga imetka Vilim Ledicki trgovac u Garešnici. — Rok prijavni do 30. travnja. ročište 2. svibnja 1895.

— Daniel *Herman*, trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 23. ožujka 1895. broj 4725 gr.) — Zastupnik stečajnoga imetka dr. Samuel Singer, zamjenik mu dr. Šandor Grünwald, odvjetnici u Zagrebu, a medjutomni upravitelj stečajnoga imetka Nikola Gavella, trgovac u Zagrebu. — Rok prijavni do 29. travnja, ročište 30. travnja 1895.

— *Prevendar i Seljan*, trgovačka tvrdka u Zagrebu — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 23. ožujka 1895. broj 4728 gr.) — Zastupnik stečajnoga imetka dr. Adolf Betlheim, zamjenik dr. P. Theodorović, odvjetnici u Zagrebu, a medjutomni upravitelj stečajnoga imetka Antun Stiasni, trgovac u Zagrebu — Rok prijavni do 29. travnja ročište 30. travnja 1895.

Digitized by Google

Sirotinjska povjerenstva u gradovima.

Napisao dr. F. J. Spevec.

U sirotinjskom odboru grada Zagreba nedavno se povela riječ o pravnom položaju sirotinjskoga povjerenstva, napose o njegovom odnošaju prema gradskome poglavarstvu. O tom pitanju hoću da raspravljam ovdje, no prije toga u kratko ću navesti, kako je u njekim drugim državama, koje su oblasti nadležne za starateljske („štitničko-skrbničke") poslove.

I.

1) Svagda je društvo smatralo svojom osobitom dužnošću, da se brine za sirote i u opće za osobe, koje s priznatih po zakonu razloga ne mogu same lično da upravljaju svoje poslove, niti da biraju, ko će im u tome zamjenik biti.

Po Mojsijevim zakonima stoje sirote pod osobitom zaštitom samoga boga, jer on „daje pravicu siroti i udovici".[1] „Nemojte cvijeliti udovice i sirote. Ako li koju ucvijeliš u čem god, i poviče k meni, čut ću viku njezinu, i zapalit će se gnjev moj, i pobit ću vas mačem, pa će vaše žene biti udovice i vaša djeca sirote".[2] „Proklet da je koji bi izvrnuo pravicu došljaku, siroti ili udovici".[3]

Isto tako koran više puta preporuča svojim vjernicima, da paze na sirote, da im ne čine krivo, neće li, da izazovu gnjev samoga boga. Tako sura IV. (žene) opominje vjernike, da ne ukraćuju sirotama njihove imovine, jer je to veliki grijeh. Ko se ima starati imovinom sirota, imat će dati račun o tom samomu bogu. „Oni, koji na nepravedni način troše imovinu sirota, oni trpaju vatru u svoje tijelo (prožđiru vatru), i pržit će se na paklenom plamenu".[4]

---

[1] Mojs. V. 10. [18].

[2] Mojs. II. 22. [22—24].

[3] Mojs. V. 27. [19]. Vidi takodjer psalam 68.[5] „Otac je sirotama i sudija udovicama". Sr. Isaija 1. [17].

[4] Koran IV. 2—6. Cf. II. 218. VI. 153. XVII. 36.

Digitized by Google

Vrlo liepo govori o starateljstvu Všehrd, toplo preporuča starateljima, da se savjesno brinu za dobro štićenika, a oštro osudjuje bezdušne staratelje, za koje veli: Takový každý poručník zloděje zjevného jest horši a oběšenie než zloděj silničný hodnější". .... „Nechci toho připomienati, což se často pod žertem mluvívá: „že ta miesta, kdež maji pravi poručníci býti, ještě jsú v nebi prázdna".[1]

I po shvaćanju našega naroda sveta je dužnost i zadužbina starati se sirotama.

„Sevap je siraka uzdržati".

Isto tako veli bugarska poslovica:

„Za dušeto si prigledva siromat to, siračita".[2]

2) U najstarije doba starateljstvo nad sirotama stvar je samo obitelji i roda. Kao što rod ima pravo i dužnost, da u opće pruža zaštitu svojim članovima, da brani napadnutoga člana, da osveti nepravdu, koja mu je nanesena, da mu pomaže u sudu itd., tako je isto stvar roda, da se stara za sirote. Najstarije starateljstvo jest skupno, zajedničko starateljstvo roda; staratelj je sám rod. Rod kao staratelj povjerava, ako treba, jednomu od svojih članova, da neposredno obavlja poslove štićenikove, ali ih obavlja on kao organ roda, u sporazumku s rodom. Taj položaj roda kao staratelja održao se u mnogim pravima dosta dugo. Tako na pr. u anglosaskom, nordičkom imenito norveškom i danskom pravu. Po njekom zakonu kralja Ine (688—727.) ima mati da hrani dijete ostalo bez oca, ali čini to mati pod upravom roda. Rodjaci imaju čuvati stožernu imovinu, dok dijete odraste, a materi imaju davati dotle alimente, da hrani dijete, 6 šilinga, kravu u ljetu, vola u zimi.[3] Po njekom drugom anglosaskom zakonu iz 7. stoljeća ima dijete, ostalo bez oca, da slijedi mater, ali rod mu ima postaviti tutora (angls. berigea, byrgea = Bürge, poruk, jamac), koji će čuvati imovinu djeteta, dok bude staro „deset zima".[4]

Tako je bilo i u Slavena.[5] Još u novije doba u našim kućnim zadrugama stara se sirotama sama zadruga odnosno zadružni starješina; a

---

[1] O právich země české knihy devatery V. 33.

[2] Bogišić: Zbornik običaja, odgovori na pit. 164.

[3] Leges Inae regis Westsaxiae c. 38. „Si ceorlus et femina puerum simul habeant, et abeat homo viam suam, habeat mater puerum suum, et nutriat; reddantur ei VI solidi ad nutriendum, vacca in aestate, bos in hieme. Custodiant parentes eius hoc primum captale, donec puer excreverit". Schmidt, die Gesetze der Angelsachsen.

[4] Schmidt cit. str. 12. c. 6. Sr. Brunner, deutsche Rechtsgeschichte str. 89.

[5] Burzyński: Pravo polskie II. 185, Maciejowski: Historya prawodawstw słowiańskich III, § 33.

Digitized by Google

prema potrebi povjerava zadruga napose kojemu svomu članu, na pr. materi, brigu za sirotu.[1]

Dok je staratelj nad sirotama bio sam rod, on je, kako spomenusmo, običavao povjeravati neposrednu brigu oko sirote, imenito upravu njegove imovine, jednomu od svojih članova, redovno najbližemu rodjaku sirote. Od toga običaja razvilo se onda malo po malo pravilo, da je najbliži rodjak sirote, već kao taki, kao najbliži rodjak pozvan, da bude tutor sirote, pa je tako mjesto prijašnjega po rodu biranoga upravitelja štićenikove imovine, koji je bio samo organ roda, došao sada rodjeni tutor. Po tom je kao neposredni staratelj fungirao sada najbliži rodjak sirote, a rod, prije sám staratelj, zauzeo je položaj njeke nadstarateljske vlasti, koja daje privolu za važnije paslove staratelja, nadzire njegovo djelovanje i pruža prema potrebi zaštitu štićeniku protiv samoga staratelja; a gdje nema stanovitih najbližih rodjaka kao rodjenih staratelja, tamo postavlja staratelja rod[2].

3) Čim se je više razvijao uredjeni državni život, tim više preuzimala je država mnoge od onih zadaća, koje su prije smatrane samo kao stvar obitelji i roda. Dočim je na pr. prije načelno sám rod imao da pruža zaštitu u opće svojim članovima, on imao da ih brani od povreda, smatra kasnije država svojom dužnošću, da pruža zaštitu svakomu državljaninu, da ona kazni povrede, nanesene državljaninu, a ne da prepušta reakciju protiv povreda samomu povredjeniku i njegovomu rodu. Tako je i brigu za sirote sve više smatrala država svojom zadaćom. Nije ona doduše istisnula posve obitelji i roda; ali pored ovih vindicira si i država stanoviti, sad veći, sad manji utjecaj na starateljstvo. Tako nalazimo posvuda, gdje ima uredjeni državni poredak, da se sama država brine za dobro sirota. Čini to država po ovoj ili onoj oblasti, koja može da postavi staratelja ondje, gdje ga nema, može da postupa protiv njega, ako u redu ne obavlja svojega zvanja, odredjuje, što treba za zaštitu štićenika, daje privolu za važnije poslove, u opće nadzira djelovanje staratelja. Ta skrb države, da ima stvaratelja onaj, kome ga treba, i da staratelj u redu obavlja starateljske poslove, ta skrb sačinjava t. z. nadstarateljstvo (nadtutorstvo).

Po atičkom pravu arhont je bio najviša instancija za starateljske poslove.[3]

U Rimljana, gdje je takodjer prvobitno prepuštano samo obitelji i rodu, da se stara sirotama, i gdje je isprvice pretezao privatno-pravni

[1] Bogišić cit. odgovori na pit. 163.

[2] Brunner cit. str. 222. Schröder, Deutsche Rechtsgeschichte str. 315. sl.

[3] Demosth. c. Macart. 1076. § 76. ὁ ἄρχων ἐπιμελείσθω τῶν ὀρφανῶν. Van den Es, de jure familiarum apud Athenienses str. 161. Hermann, Antiquitäten II. 1. (Thalheim) str. 12. sl. Mayer, die Rechte der Israeliten, Athener und Römer II. 540.

*

Digitized by Google

momenat, pravo tutora, ipak je dosta rano stala i država utjecati na starateljstvo, te se ovo sve više smatralo kao cura publica. Već zakonik XII ploča odredjuje, da staratelj može biti svrgnut poradi dolozna rukovanja, crimen suspecti.[1] Lex Atilia (iz 5. stoljeća) odredi, da može praetor urbanus s većinom pučkih tribuna odrediti tutora maloljetniku, ako ga već nema; isto pravo poda lex Julia et Titia (iz doba republike) pokrajinskim magistratima.[2] Od toga je vremena bivala poglavarstvena tutela sve češća. Imenito u carsko doba, kad je osobito smatrala državna vlast svojom dužnošću, da se brine za sirote. Car Septimij Sever veli: „omnem me rationem adhibere subveniendis pupillis, quum ad curam publicam pertineat, liquere omnibus volo".[3] Ne gledeći na vlast cara i predsjednika provincija bile su u ovo doba različite nadstarateljske oblasti, konsuli, pretori, osobito praetor tutelaris, praefectus urbi, provincijalni i gradski magistrati.[4]

Pored oblasti sudjeluje dašto kod starateljstva i obitelj, pater familias može osobama, koje su u njegovoj patria potestas, imenovati tutora u oporuci, inače obitelj predlaže tutora oblasti — petere tutorem, sudjeluje kod svrgnuća tutora — accusatio suspecti itd.

U franačkoj državi bio je vrhovni staratelj sirota sam kralj. Sirote uživahu osobitu zaštitu, osobiti mir na osnovu kraljevskoga banna (bannus regis): „ut ecclesiae, viduae, pupilli per bannum regis pacem habeant".[5] Suci imali su da rješavaju najprije njihove stvari, i da im postavljaju, gdje treba, zastupnika. „Ut comites vel judices ad eorum placita primitus orfanorum vel viduarum seu ecclesiarum causas audiant et definiant in aelimoxima [mjesto: eleemosyna, po milosti (kraljevoj)] domno rege, et postea alias causas per justitia rationabiliter judicent".[6]

Nema li rodbine, može uzeti kralj u svoje ruke mundium nad sirotama. Karlo Veliki veli posve općenito, da je on pozvan, da bude udovama

---

[1] L. 1. § 2. D. de suspectis tut. et cur. 26. 10. „Sciendum est, suspecti crimen e lege duodecim tabularum descendere".

[2] Gai Inst. I. § 185. „Si cui nullus omnino tutor sit, ei datur in urbe Roma ex lege Atilia a praetore urbano et maiore parte tribunorum plebis, qui Atilianus tutor vocatur; in provinciis vero a praesidibus provinciarum ex lege Julia et Titia". Cf. Ulp. XI. § 17.

[3] L. 2. § 2. D. qui petant. tut. 26. 6.

[4] § 3—5. I. de Atil tut. I. 20., Baron, Pandekten § 385., Institucije § 56., Sohm: Institutionen des röm. R. § 91. Czyhlarz: Lehrbuch der Institutionen § 118. II. C, Rudorf: Vormundschaft I. 357. sl., Dernburg: Pandekten III. § 39.

[5] Capit. a. 801—813. c. 2.

[6] Concilium Vernense 11. jula 755. c. 23.

Digitized by Google

i sirotama „protector et defensor".[1] To shvaćanje održalo se i kasnije, i poslije franačke perijode i u drugim državama. Mnoga pravna vrela naglasuju to izrijekom, u mnogima čita se isto, što veli višeputa Všehrd, na ime da je „král najvyšši všech sirotkóv na zemi i v městech svých poručnik";[2] ili kako govori Verböczius u svojem Tripartitu.[3] „Princeps.. ex suscepti regiminis sui officio subvenire debet (pupillis)". Donjoaustrijska „Gerhabschaftsordnung" od god. 1669. zove kralja „den Obristen Gerhaben u Schutzherrn" svih sirota, što ih ostave njegovi državljani.[4]

No kralj dašto nije mogao, da se sam neposredno stara sirotama, već je činio on to po svojim organima, po različitim oblastima. Pa kad se bilo razvilo poznato teritorijalno vrhovničtvo (Landeshoheit), kad su prijašnji činovnici mnoga kraljevska prava, što su ih izvršivali prije kao činovnici, stekli kao svoja vlastita prava, onda se medju tim pravima nalazilo i pravo, starati se sirotama u svojem području. Isto tako stekli su malo po malo gradovi za sebe većinu onih prava, što su ih dosele izvršivali u gradovima kraljevski činovnici. Tako i pravo kao starateljska oblast. Nadalje to pravo bilo je sadržano takodjer u patrimonijalnoj sudbenosti. Mnogima je opet podavano ono putem privilegija. Tako je došlo do toga, da je kasnije smatrana svaka redovita oblast nadležnom za starateljstvo. — No ipak se isticalo, da ti ovlaštenici izvršuju starateljsku vlast kao izvedenu od kraljevske vlasti, s toga su se načelno morali držati propisa, što ih je izdavalo državno zakonodavstvo. Ovo pak, kako god se je inače malo bavilo privatnim pravom, ipak je za starateljstvo izdavalo važnih propisa. Tako državni policajni red od godine 1548., koji nalaže svim elektorima (knezovima izbornicima), knezovima, prelatima, grofovima, gospoštijama i općinama, da se brinu za to, da sirote u njihovom području dobivaju valjane staratelje, ako nema oporučnoga ili zakonskoga staratelja. Niko ne smije da se lati starateljskih posala, kome nijesu oni povjereni poglavarstvenim dekretom; tutor ima da sastavi inventar, dade kauciju ili inu sigurnost, zatim ima da obeća pod prisegom, da će savjesno ispunjavati svoje dužnosti, imenito da neće otudjivati imovine štićenikove bez poglavarstvenoga dekreta, i da će svake godine na zahtjev poglavarstva polagati račune, kako treba. Sve to nalaže uz neznatne modifikacije i državno-policajni red od god. 1577., a i mnogi kasniji zakoni.[5]

---

[1] Capit. missorum generale a. 805. c. 5. .... „quia ipse domnus imperator post Domini et sanctis eius eorum et protector ed defensor esse constitutus est".

[2] Cit V. 38. 7, Cf. Maciejovski cit. V. § 51.

[3] I. c. 115. § 2.

[4] Chorinsky, das Vormundschaftsrecht Niederösterreichs str. 65.

[5] Kraut, Grundriss § 191.

Digitized by Google

Prema onome, što rekosmo, prema velikom onome partikularizmu, koji je vladao u srednjem vijeku, partikularizmu ne samo teritorijalnom, već i staleškom, tako da je svaki stalež imao svoje pravo i svoje oblasti, prema svemu tome morale su i one oblasti, koje bijahu nadležne za starateljstvo, biti mnogobrojne i različite. Druge su bile to oblasti u području zemaljskoga prava, druge po feudnom pravu, druge po pravu gradskom itd. Tako je na pr. u Austriji po zakonu od godine 1552. (t. zv. Reform guter Polizei) starateljska oblast za t. zv. zemaljske staleže bio zemaljski maršal, za gradjane gradski načelnik, sudac i vijećnici, isto tako vlastela za svoje podanike. U „Gerhabschaftsordnung od 18. februara 1669. već se ističe općenito načelo, da ona jurisdikcija, kojoj je podčinjen bio otac pupila za svoju osobu, ima postupati kao nadstarateljska oblast. Po tom je sud dvorskoga maršala bio nadstarateljska oblast za pupile dvaju najviših staleža, vlada za sirote nobilitiranih i drugih eximiranih osoba, sveučilišni konsistorij za osobe podčinjene njemu, gradski magistrat za gradjane itd.[1]

U Ugarskoj pored kralja i palatina bila je nadstarateljska oblast neposredna nadležna jurisdikcija pupila. Bila je to za plemiće onaj komitat, u čijem području se nalaze nekretnine pupila, ako se pak nalaze ove u području više komitata, onda onaj, gdje ima pupil svoj domicil;[2] za gradjane bila nadstarateljska oblast gradski magistrat;[3] u slobodnim distriktima (districtus separatas portas habentes) njihova redovita oblast.[4]

U Poljskoj, veli Burzyński, „według Prawa najwyższy nadzór opiekuńczy (suprema tutela) był przy samym Królu, a w jego imieniu namiestniczo pełniły tenże Władze Sądowe, mianowicie w Koronie dawniej Sądy Grodzkie, w Litwie Sądy Ziemskie, a pozniej i w Koronie tak Grodzkie jak Ziemskie Sądy.[5]

U Rusiji je Petar Veliki svojom instrukcijom magistratima učinio početak uredjenomu državnomu nadstarateljstvu, a potanje uredila ga carica Katarina II. Njezina „Учрежденія о губерніяхъ“ od god. 1775. uvedu za plemiće plemićku nadstarateljsku oblast — дворянская опека — kod ujezdnoga suda, za gradjane gradski sirotinjski sud kod magistrata. Kasnije uvedeno još njekoliko staleških starateljskih oblasti za pojedine staleže.[6]

U Českoj bio je u području zemaljskoga prava nadležan za starateljske poslove zemaljski sud, „zemský soud“ (judicium terrae) ili „soud

[1] Chorinsky cit. str. 66.

[2] Tripart I. 115, 124, čl. 68. g. 1715., čl. 26. g. 1765.

[3] Kelemen: Instituciones juris privati hungarici I. p. 417, Schuler-Libloy: Siebenbürgische Rechtsgeschichte II. str. 419. sl.

[4] Kelemen cit.

[5] Burzyński cit. str. 185. Cf. Maciejowski cit. V. § 51.

[6] Владимірскій Буданов, Обзор исторіи русскаго права“ str. 403.

Digitized by Google

panský". Kod svakog zasjedanja (sastajao se je četiri puta u godini) bila su odredjena 4 dana, kad su se razpravljale samo stvari sirota i udovica, t. zv. „sirotči dny".

U Moravskoj igrao je kod toga osobitu rolu zemaljski kapetan, hejtman zemský; on je kao namjesnik kraljev vodio vrhovni nadzor nad starateljstvom, izvješćivao zemaljskomu sudu, pače sam se morao starati kao tutor sirotama, koje nijesu imale drugoga tutora,[1] kao što je u opće bila česta pojava, da su pojedine nadstarateljske oblasti morale same fungirati kao tutor onih sirota, koje nisu imale drugoga tutora.[2] Kasnije (g. 1636) stavljen je zemaljskom kapetanu o bok kraljevski tribunal, na koji su malo po malo uz druge agende prelazili i starateljski poslovi, što su prije spadali u kompetenciju zemaljskoga kapetana. Za Marije Terezije uredjena je potanje kompetencija tribunala, a za starateljske poslove ustrojena bje kao što već prije u Českoj (po zakonu Karla VI. od god. 1736.) posebna pupilarna komisija kod tribunala, koja je sastojala od 3 prisjednika toga sudišta, jednog aktuara i dvaju kancelista.

Kraljevski tribunal sa svojom pupilarnom komisijom bio je nadstarateljska oblast samo za više staleže, koji su u opće spadali pod njegovu kompetenciju. Ostali staleži imali su opet svoje posebne nadstarateljske oblasti. Da ne govorim ovdje o drugima, spomenut ću napose samo gradove.

U gradovima je rano fungirao magistrat gradski kao nadstarateljska oblast. Bilo je tako u njemačkim gradovima, a po njihovom primjeru i u gradovima slavenskih zemalja. Spomenuta gore „Reform guter Polizei" za donjo-austrijske zemlje označuje kao nadstarateljsku oblast u gradovima „den Burgermaistr, Richter und Rat".[3] U Beču je već po gradskom pravu od god. 1517. magistrat prva instancija u starateljskim poslovima, a zemaljska oblast druga. Da je tako bilo i po hrvatsko-ugarskom pravu, već smo spomenuli. Statut korčulanski veli jednostavno: „regimen per eius sacramentum teneatur dare tutores";[4] po statutu grada Spljeta nadstarateljska oblast jest „potestas Spalati et eius curia",[5] isto tako po statutu skradinskom;[6] a statut budvanski govori: „Ordinemo, che se fossero fanti orfani de padre et de madre senza età, li giudici siano trenuti a far un loro propinguo tutor o procurator".[7]

---

[1] Brandl, Glossarium S. v. hejtman zemský. Ruber, Beiträge zur Geschichte des Vormundschaftsrechtes in Mähren str. 88. sl.

[2] Chorinsky cit. str. 67. sl.

[3] Ibid. str. 97. sl.

[4] Cap. LXXIV.

[5] III. c. LXIX. sq.

[6] C. 44.

[7] Cap. CCV.

Digitized by Google

U mnogim su gradovima postavljane posebne oblasti ili povjerenstva za starateljske poslove. Tako se u Nürnbergu po starateljskom zakonu od god. 1399. imenuju za te poslove 2 osobe s plaćom. Te osobe imaju sve poslove, što se tiču starateljstva, upisivati u posebnu knjigu, a u teškim pitanjima imaju se obraćati na gradsko vijeće. God. 1506. obratio se grad Nürnberg na Veneciju, da upozna tamošnje uredbe, pa si je onda prema tomu uredio svoj „judicium tutelare".

U gradu Bazileji već je u polovici 15. stoljeća gradsko vijeće svake godine odredjivalo po dva povjerenika, pred kojima su imali tutori polagati račune. U Lipskom postavi godine 1479. gradsko vijeće jednoga svojega člana i dva općinara kao staratelje sirota.[1]

Gradovi Brno, Olomuc i Znojmo imali su svoje gradske sirotinjske urede, koje sačinjavahu kraljevski sudac, gradski načelnik, tri ili četiri člana gradskoga vijeća, i sirotinjski notar (gradski syndik ili zapriseženi gradski advokat.)[2]

Za gradove u Ugarskoj veli Kelemen:[3] ..... „in plerisque tamen Liberis ac Regiis civitatibus melius ordinatis, non personae singulares, verum constans aliquod Collegium virorum notae dexteritatis et fidei, Pupillare Officium vocant, solet hoc munus administrare."[4]

Tako su dakle imali gradovi već rano pored magistrata posebna sirotinjska povjerenstva, urede itd. Kad su kasnije i kod zemaljskih sudova ustrajane pupilarne komisije, kako to spomenusmo za Česku i Moravsku, onda su odredjivane takove komisije i za gradove; a gdje je koji grad već prije imao svoj sirotinjski ured, tamo je ta uredba samo potvrdjena i prema potrebi preudešena. Tako zakon Marije Terezije o starateljstvu za gradjanski stalež (3. veljače 1755.) uvede takove sirotinjske komisije kod pojedinih magistrata, a sastojale su one u kraljevskim gradovima od 4, u ostalim od 3 člana vijeća. „Alle und jede Magistrate in denen königlichen und anderen Städten sollen aus ihrem Gremio eine eigene, zu Besorgung und Einsehung der Pupillarsachen und Vormundschaften gewachsene Commission anstellen .... und hierzu in den königlichen Städten vier, in denen andern Städten drey taugliche dem Werk gewachsene Männer erkiesen".[5]

Djelokrug tih pupilarnih ili sirotinjskih komisija bio je taj, da su one bile u prvom redu pomoćni organi onoga suda odnosno magistrata,

---

[1] Stobbe, Handbuch des deutschen Privatrechts IV. str. 447.

[2] Ruber cit. str. 258.

[3] Cit.

[4] Schuler-Libloy cit. 421.

[5] Čl. XIV. § 1. Vidi Ruber cit. str. 260. sl., Schmid von Bergenhold, Geschichte der Privatrechtsgesetzgebung im K. Böhmen str. 191., Domin-Petruschevecz, Neuere österr. Rechtsgeschichte st. 85. sl.

Digitized by Google

kod kojega su bile ustrojene, osim toga obavljale su njekoje poslove samostalno. Tako se na pr. za spomenuti gore judicium tutelare grada Nürnberga veli u njekom dokumentu, da članovi, od kojih sastoji taj judicium „haben kainen häderischen oder genotten sondern ein willkürlichen gerichtszwang (non habent jurisdictionen contentiosam, sed volumtariam tantum), das ist, sie urthailen in kainer sachen entlich, sondern zaigen allein an und vermanen gütlich zu dem das recht ist, thailen die Erbschaft, volziehen die letzten willen, geben den unmündigen vormunder, und an der verstorben oder verdechtigen stat setzen sie andere, item so beschliesen sie, das der unvogtbaren Kinder gelt wucher, das ist zins, trag, und das sie davon eherlich und wol erzogen werden, one der sondefbarer bewilligung darf niemant ainig liegent guet, rent oder zins eins unmündigen verkaufen oder verendern, sie horen anderer vomunder rechnung und zeeln sie ihrer verwaltung ledig.[1]

Isto tako spomenute pupilarne komisije u Českoj i Moravskoj u važnijim su poslovima samo davale svoje mnjijenje, a odlučivao je tribunal odnosno magistrat. Druge su opet poslove obavljale samostalno, tako su nadzirale djelovanje tutora, primale izvješća o osobnim odnošajima pupila, o njegovom odgoju, njima imali su polagati tutori račune itd.[2] (Slijedi.)

[1] Stobbe cit.

[2] Ruber cit. str. 264. Slične uredbe i u drugim austrijskim zemljama. Vidi Schenk, die österreichische Vormundschaft im 16. u. 17. Jahrhundert (österreichische Vierteljahresschrift Bd. XII.) str. 269. sl.

Poštansko pravo u zemljah krune ugarske.

Napisao dr. ***Stjepan Radits.***

U Njemačkoj pravnoj literaturi vodila se je živahna razprava o pitanju, nebi li shodno bilo, privilegije pošte glede odgovornosti ukinuti te ju posvema podvrnuti trgovačkom zakonu. Njemački državni sabor sačuvao je ipak osebni položaj pošte s tom motivacijom, da interes samoga prometa zahtjeva, da se priv. pravna odgovornost pošte prekomjerno ne proširi, jer bi inače pošta bila prisiljena u vlastitu svoju sigurnost poprimiti prigodom predaje (Einlieferung) pošiljaka takve mjere opreznosti, koje bi občinstvu pravile neprilike te bi brzini prometa na uštrb bile.[1]

[1] Sravni Roth, cit. dj. str. 35.

Digitized by Google

Singularno-pravni karakter poštanske odpreme izražen je u §-u 1317 austrijskoga občega gradj. zakona i u §-u 421. hrv.-ug. trg. zakona. U smislu potonjega §-a, koji je tako rekuć temeljni zakon pošte, jesu za prosudjivanje vozarskoga posla pošte, u koliko glede toga ima posebnih propisa, ovi jedino i izključivo pravno vrelo bez obzira na to, da li se ti propisi temelje na zakonu ili su izraz volje eksekutive (v. II. 4. i 6.) Pošto je svakomu privatno-pravnomu zahtjevu sankcija sudbena pomoć, to se za prosudjivanje singularno-pravnoga položaja pošte od eminentne važnosti biti ustanova §-a 20. p. z. o postupku pri razpravah, koja glasi: „O pitanju, da li je poštarina kao što treba odmjerena, da li postupak, kog se je pošt. zavod pri primanju odprave radi držao, odgovara propisu, ili da li su se uvjeti, za upotrebljivanje poštanskoga zavoda propisani, kao što treba, izpunili, ne ima mjesta sudbenom postupku.[1] .... Naprotiv prava ona, koja izviru iz jamčenja državne blagajnice za predmete, koji su kod državnih poštanskih zavoda odpreme radi predani, mogu se razpraviti urednim putem pravde.[2] Dakle samo odštetni zahtjevi, potičući iz jamstva pošte, spadaju pred sudove. Pošta jamči samo za gubitak, manjak i ozledu vozno-poštanskih pošiljaka (§ 32. v. p. r.) i pošti predane prtljage (§ 58. v. p. r.) i doznačnice (v. naredbu c. kr. min. trg. od 27. srpnja 1850., br. 315 d. z. l. od god. 1850.) u obsegu, kako ću niže razlagati.

Za listovno-poštanske pošiljke pošta ne odgovara ni u slučaju gubitka, manjka ili ozlede sadržaja, ni za gubitak običnih pošiljaka, ni za posliedice gubitka, pogriešne ili zategnute manipulacije običnih i preporučenih pošiljaka (§ 2. l. p. r.) Za gubitak preporučene pošiljke (a ne za gubitak sadržaja preporučenog pisma) plaća se doduše pod uvjeti a) da je pošiljke nestalo uslied krivnje pošt. organa, b) da je pošiljka bila potražena u propisanom roku (v. niže), c) da ne glasi u takovu zemlju, ili ne potiče iz takove zemlje, koja gubitka takove pošiljke ne bonifikuje[3], iznos od 20 for. (§ 20. l. p. r.), u prometu sa Njemačkom 21. for.[4]; nu ovo nije „odšteta“ u smislu gr. z., nije posliedica odštetne dužnosti ili kako p. z. veli „jamčenja“ pošte, jer se iznos ne ravna po veličini štete prouzročene gubitkom, već se daje bez ikakva obzira na vriednost pošiljke, te se smatra kao ugovorena kazan (Conventionsstrafe).[5]

---

[1] Već samo administrativnom postupku pošt. upravne oblasti.

[2] Vidi čl. XI. zakona hrv. sabora od 28. veljače 1874. o vlasti sudačkoj.

[3] Ove su zemlje sada: Argentina, Brazilija, Ekvador, Guatemala, Kanada, Meksiko, Natal Paraguay, Peru i sjevero-amerikanske sjedinjene države.

[4] Vidi čl. 26. pošt. ugovora sa Njemačkom od godine 1872. u br. 30 sbornika zakona i naredaba za Hrvatsku i Slavoniju od god. 1873.

[5] Zato je i namira vrhu te svote podvržena biljegovini (vidi naredbu c. kr. min. trgovine na str. 52 sbornika austrijskih pošt. i brzoj. naredaba

Digitized by Google

Zahtjevi dakle iz listovno-poštanske odpreme nisu utuživi, što proizlazi već iz toga, ako § 3. l. p. r. kao mladjega zakona sravnimo sa §-om 46. v. p. r. kao starijega zakona, jer dočim § 46. v. p. r. nakon odluke najviše upravne oblasti upućuje nezadovoljnu stranku na redoviti put pravde, to su polag §-a 3. l. p. r. utokom na najvišu upravnu oblast liekovi izcrpljeni, čime ali nije izključeno, da se stranke po oblasti ili sudu prigodom karnostne ili kaznene razprave radi špolacije listovno-pošt. pošiljke uputi na redoviti put pravde proti pošt. organu.

Nu i u onih prieporih, koji se u smislu §-a 20. p. z. sudbenim putem potjerati mogu, biti će u prvom redu mjerodavni poštanski propisi, i samo u pomanjkanju ovih u drugom redu trg. zakon, trg. običaji, napokon ustanove obćega gradj. zak.

Da vidimo sada, kako se taj ugovorno-pravni odnošaj predočuje. Kao što se vozarska pogodba u obće, tako i poštanska odpremna pogodba sklapa izmedju vozara (pošte) i predavatelja (v. § 50. njem. p. z. i oglas k vozno-pošt. i listovno-pošt. redu). Naslovnik (adresat) ne sklapa sa poštom ugovora. Nu niti predavatelj ne treba da je pošti poznat, jer pošta je dužna sa svakim kontrahirati, pak prigodom sklapanja posla ne želi osobe kontrahentove poznati;[1] napose kod pošiljaka, koje se bace u listovnu uložnicu, na kojih ime predavatelja označeno nije, mogla bi ona predavatelja samo onda saznati, ako pošiljku otvori. Nu ni kod onih pošiljaka, koje se pošt. uredniku uz predatnicu (v. niže) predaju, ne treba da je predatelj pošti poznat.

Kod preporučenih pošiljaka se niti ne zahtieva, da je predavatelj označen (iznimka postoji glede preporučenih pošiljaka sa pouzećem, vidi nar. min. trg. br. 36721 u broju 36 sbor. pošt. i brz. nar. od g. 1892. i sa poštanskim nalogom; § 41. stavka 5. pka); kod drugih pošiljaka pako zahtieva se oznaka predavatelja samo zato, da bude pošta u slučaju, ako pošiljke opredieljenju svojemu privesti mogla nije, predavatelja potražiti mogla, da mu istu povrati i nastale troškove od njega ubere. Nu u ovom slučaju ima predavatelj identičnost svoju dokazati na propisani način. Da se predavatelj pouzetne pošiljke ima na pouzetnom listu označiti, postulat je naravi stvari same.

---

od god 1882.) te ne ima mjesta povratku plaćene poštarine i pristojba (br. 127 sbor. P. N. od god. 1866) dočim je namira vrhu odštetnih svota za vozno-pošt. pošiljke, jer za njih daje pošta podpunu odštetu do visine očitovane vriednosti, od biljegovine prosta, jer bi se inače podpuna odšteta umanjila (vidi naredbu br. 5782 od 29. travnja 1841. na str. 278 sbornika vrhovne dvorske pošt. uprave od god. 1842.), te se u slučaju gubitka i posvemašnjega razvriedjenja voznopošt. pošiljaka i poštarina povraća.

[1] Mittelstein, str. 53.

Digitized by Google

Iz poštanske odpremne pogodbe, kao iz svake naplatne pogodbe, nastaju za kontrahente prava i dužnosti. Obzirom na to, što pravu jednog kontrahenta odgovara dužnost drugoga, to ću kratkoće radi razlagati 1) prava predavatelja, 2) prava pošte iz pošt odpreme potičuća.

1) Prava predavatelja. a) Predavatelj može zahtievati, da mu pošta izda predatnicu. Ovo biva kod svih pošiljaka osim običnih (ne preporučenih) listovno-pošt. pošiljaka.

Predatnica je javna izprava po §-u 114. točka a) gr. p. p., tvori dakle podpun dokaz, dok se protivno ili drugo ne dokaže. Protudokazom može se služiti koli pošta toli stranka; prva će na pr. biti unatoč predatnice liberirana jamstva, ako dokaže, da je poštanski organ za dobiveni zajam dao vjerovniku predatnicu vrhu tobož uplaćene doznačnice (mnienje c. kr. financ. prokurature u Pragu od 9. siečnja 1877.), jer kod doznačnica jamči pošta za uplaćeni u poštansku blagajnu iznos, a ovaj u gornjem slučaju uplaćen nije. Stranka će moći dokazati (na pr. sa svjedoci) da je pošiljka vagnula više, nego li je na predatnici označeno itd. Predatnica služi napram pošti kao legitimacioni papir, jer po §-u 14. v. p. r. i po §-u 17. l. p. r. ima se ista u svakom slučaju, gdje predavatelj proti pošti koj zahtjev podigne, predočiti. Ako dakle tko u pomanjkanju predatnice moli potvrdu o predaji koje pošiljke na pr. u svrhu uporabe proti tužitelju pred sudom, to će se u potvrdi pošt. ravnateljstva imati naročito iztaknuti, da se na temelju ove potvrde ne može proti pošti podignuti zahtjev na odštetu. Predavatelj, koji je predatnicu izgubio, može reklamaciju, potrebitu za zahtjev na odštetu, naknaditi tako, da prije izmaka roka reklamacije (v. niže) nadležnom p. i b. ravnateljstu upravi pismenu molbu, u kojoj, javljajuć da je predatnicu izgubio, imade navesti potanke podatke glede predaje i prijaviti zahtjev na odštetu. Ako bi se iztragom povodom ove molbe povedenom ustanovilo, da se je pošiljka krivnjom organa kr. pošte izgubila,[1] to može predavatelj dobiti odštetu samo onda, ako nedvojbenim načinom (izvadkom iz knjiga, naručbenim listom, svjedočanstvom predajnoga poštanskoga ureda itd.) dokaže, da je on pošiljku predao. Isto to stoji, ako je predatnice nakon reklamacije nestalo. (Nar. min. trg. od 13. srpnja 1889. br. 28716, br. 40 Sbor. pošt. i brz. nar.)

Dočim je predavatelj prije, ako je pravodobno reklamirao, mogao odštetu tražiti sve dotle, dok pravo na odštetu po općem gr. z. zastarilo nije (§ 1489.), to je valjanost predatnice spomenutom naredbom stegnuta na godinu dana računajuć od dana reklamacije, u tom smislu, da erar nakon izmaka toga roka posjedniku predatnice, providjene zaporkom potražnom, više ne jamči. Dapače, ako se pitanje odštete za godinu dana

[1] U smislu §-a 66. pka. potrebna je predočba predatnice samo za odštetni zahtjev radi gubitka.

Digitized by Google

valjanosti predatnice na čistac dovesti moglo nije, ima posjednik predatnice u nadležnog pošt. i brz. ravnateljstva zatražiti produljenje valjanosti predatnice, što se dozvoljava za daljnju godinu dana; proti uzkratnoj odluci ima u roku od osam dana mjesta utoku ministru trgovine. Poslie izmaka roka valjanosti smatra se predatnica tako, kao da reklamacija podnešena nije.[1]

b) Predavatelj može sa pošiljkom razpolagati (§ 16. v. p. r. i § 13. l. p. r.) i to može zahtievati α) da mu se ona povrati ili β) da se uruči drugom naslovu, — ako dostavljena još nije. Povratak ima mjesta kod svih pošiljaka; promjena naslova izključena je samo kod paketa u vriednosti preko 200 for., koji se (s tehničkih razloga) samo natrag uzeti mogu. Postupak oko povratka i promjene naslova opisan je u broju 14 sbor. pošt. i brz. nar. od g. 1888. Predatelj može nalje γ) zahtievati, da bude u slučaju, ako se pošiljka s kojega god razloga dostaviti ne može — obaviešten daljnje razpoložbe radi u svrhu, da se povratku pošiljke i time skopčanim troškovom predusretne.

Kao razpoložba se dozvoljava: αα) dostava drugom, eventualno i trećem naslovu; ββ) da se pošiljka za naslovnikom u drugo mjesto šalje (Nachsendung); γγ) da se predavatelj pošiljke odrekne (u kojem se slučaju ona na njegov račun dražbom prodaje); kod novčanih pisama dozvoljava se samo točnija oznaka adrese i povratak (v. nar. u br. 11 sbor. pošt. i brz. nar. od god. 1894.)

Ovo pravo razpolaganja, koje odgovara pravu predavateljevu označenu u §-u 404. hrv.-ug. trg. z., posvema je neovisno o pitanju vlastničtva pošiljke; pošto je sasvim jednako, u kojem odnošaju predavatelj i adresat napram pošiljci stoje; ona, kao što i obični vozar, niti ne ima sredstva, kojimi bi se u razsudjivanje toga pitanja pačati mogla. Nu baš radi toga se ne može iz te ovlasti predavateljeve zaključiti, da pošta smatra predavalja vlastnikom predane pošiljke, kako to tvrdi Meili (Haftpflicht des Postanstalten, 1877. str. 45) na temelju krivo shvaćene ustanove §-a 5. bis naknadnoga ugovora sklopljenoga u Lisabonu dne 21. 21. ožujka 1885. (br. 22 sbor. zak. i nar. za Hrvatsku i Slavoniju od god. 1866.) k sveobćem pošt. saveznom ugovoru od 1. lipnja 1878.

c) Predavatelj može zahtjevati obaviest o udesu pošiljke. Ovaj se zahtjev zove reklamacija (potraga) (§ 21. v. p. r. i § 19. l. p. r.)

[1] Neopravdanost ove ustanove na prvi je pogled jasna, jer čini odštetni zahtjev ovisnim o vještini, dapače o brzom ili sporom riešenju pošt. oblasti; predavatelj dakle unatoč nastojanju svome može kraj indolencije p. oblasti pravo svoje izgubiti. Bilo bi pravednije i razložnije, da je naredba ustanovila, da je predavatelj pod inakim gubitkom prava na odstetu dužan odštetni svoj zahtjev prijaviti u roku od godine dana nakon što je o neuspjehu potrage obaviešten.

Digitized by Google

§ 36. v. p. r. ustanovljuje za tu potragu kod pošiljaka u austrijsko područje glasećih rok od 3, u inozemstvo glasećih rok od 6 mjeseci, § 20. l. p. r. u obće rok od 3 mjeseca. Godine 1872. ustanovljen je rok od 6 mjesecih bez obzira na vrst pošiljke i mjesto opredieljenja. Sveobći postansko-savezni ugovor, sklopljen u Bernu god. 1874. (br. 76 sbor. zak. i naredaba za Hrv. i Slav. od g. 1875.), a godine 1878 u Parizu (br. 2 sbor. zak. i nar. za Hrv. i Slav. od g. 1880.) i k ovom potonjem spadajuće posebne konvencije glede vriednostnih pisama (Werthbriefe), medjunarodnih poštanskih svežnja (colis postaux) i doznačnica ustanovili su za medjunarodni promet rok od godine dana.

Člankom X. ugovora izmedju austrijske i ugarske poštanske uprave, sklopljena dne 30. lipnja 1888. na temelju z. čl. XXIII. od god. 1887., kojim se valjanost z. čl. XX. od god. 1878. produljuje do konca g. 1897. i naredbom kr. ug. ministra za javne radnje i komunikacije od 18. srpnja 1888. broj 32492 (br. 38 sbor. pošt. i brz. nar. 1888.) prihvaćene su ustanove sveobćeg pošt. saveznog ugovora i k tomu spadajućih posebnih konvencija glede reklamacije i jamčenja takodjer za austro-ugarski, kao što i za unutarnji promet zemalja krune ugarske, sa dodatkom, da u tom prometu pošta jamči takodjer za veću silu.

d) Najzamašnije pravo predavatelja je zahtievati odštetu u slučajevih, gdje mu to pravo postojeći propisi (v. gore) priznavaju. Pošto je ovo pravo u uzkom savezu sa jamstvom pošte, razpravljati ću ga u sliedećem odsjeku.

2) Prava pošte iz poštanske odpreme potičuća.

Pošta je vlastna zahtievati:

a) da predavatelj udovolji za pošt. odpremu propisanim uvjetom. Uvjete ove sadržavaju propisi glede predaje, koji ustanovljuju, koje se stvari mogu odpremati listovnom poštom (§ 1. l. p. r. i § 16. st. 1. sveobćega ugovora od g. 1891.), koje sa voznom poštom (§ 1. v. p. r.); koje su izključene iz odpreme sa listovnom poštom (§ 16. st. 3 sv. sav. ug.), odnosno sa voznom poštom (§ 2. v. p. r.); nadalje propisi glede omatanja, adresiranja (§§ 3—8. v. p. r., §§ 7—10. l. p. r.) i očitovanja vriednosti vozno-pošt. pošiljaka. Potanje odredbe glede predaje vozno-pošt. pošiljaka sadržavane su u naredbi kr. min. za poljodjelstvo, obrt i trgovinu od 10. travnja 1870. broj 7017 (v. br. 7 sbornika zakona i naredaba za Hrvatsku i Slavoniju od god. 1870.) koje i danas vriede s tom promjenom, da se otvoreno predani novčani listovi primaju samo iznad 500 for. t. j. iznad one svote, koja se poštom doznačiti može (nar. br. 32491 u br. 38. sbor. pošt. i brz. naredaba od godine 1888.). Izpunjenje ovih uvjeta od strane predavatelja je preduvjet jamčenja pošte u toliko, što u smislu §-a 33. v. p. r. pošta ne jamči, ako se dokaže, da je gubitak, manjak ili ozledu predavatelj propustom (durch Ausserachtlassung) bitnih propisa

Digitized by Google

bitnih propisa glede predaje sam prouzročio. Dočim po ovoj ustanovi mora za izključenje jamstva pošte predležati uzročni savez izmedju propusta bitnoga propisa i gubitaka, manjka ili ozlede pošiljka, to § 66. točka 1. pka. toga uzročnoga saveza za izključenje jamstva ne zahtjeva; jer spomenuta točka glasi: „kr. pošta, ako je predavatelj postojećim uvjetom udovoljio (ove su rieči ležećimi pismeni štampane), jamči“ itd. ... Ne trebam kazati da je stanovište v. p. r. izpravnije i pravednije.[1]

Na kršenje njekih propisa ustanovljuje v. p. r. i kaznu; tako na pr. imade onaj, tko iz pošt. odpreme bezuvjetno izključen predmet (§ 2. v. p. r., §-a 49. pka.) lažnom oznakom sadržaja pošt. odpreme radi preda, u slučaju zatečenja platiti globu od 25 for., te jamči za svu, odatle nastalu štetu. Ova se globa ima u slučaju, ako poziv pošt. oblasti na uplatu ostane bez uspjeha, utjerati redovitim putem pravde.[2] Ako je lažnim očitovanjem vriednosti pošiljaka s gotovim novcem[3] pošt. dohodak prikraćen, to se u slučaju zatečenja povrh redovite poštarine ubere četverostruki iznos iste kao globa od primatelja, ako ovaj primitak uzkrati, od predavatelja. Nu pravo na eventualnu odštetu time se ne gubi, jer je predavatelj glede razlike vriednosti svoj vlastit osiguratelj (Gad, cit. dj. § 18.), te će štetu, nastalu time, što će u slučaju gubitka, manjka ili ozlede odštetu samo do očitovane vriednosti dobiti, — sam nositi imati. Medjunarodni ugovori glede poštanskih svežanja i vriednostnih pisama za premalo očitovanje vriednosti ne sadržavaju nikakvih ustanova, a ne nalazimo ih ni u pku. Dočim se dakle za premalo očitovanje vriednosti plaća samo četverostruki iznos eventualne poštarinske razlike kao globa, a da se pravo na odštetu ne gubi, to su posliedice, ako tko bezvriednostne ili sićušne stvari označi kao dragociene ili ako je tko većom oznakom vriednosti poštanski zavod u pogibelj staviti poduzeo, — znatno drugačije, jer se u ovom slučaju gubi i pravo na odštetu te jamstvu pošte nikakva mjesta ne ima (§ 13. st. 2. v. p. r., § 55. st. 6. i § 66. st. 10. pka.). Ovo stoji takodjer glede medjunarodnih svežnja (§ 14. ug.) i vriednostnih pisama (§ 8. ug.) (Sliedi.)

---

[1] Njetko na pr. šalje pivo (što je iz pošt. odpreme izključeno, v. § 49. točku 1. pka) ne označiv sadržaja. Ako se ta pošiljka izgubi, te pošt. uprava sazna, da je ona sadržavala pivo, odputit će se predavatelja pozivom na spomenutu točku pka. sa odštetnim zahtjevom, premda sadržaj pošiljke nije u uzročnom savezu sa gubitkom iste.

[2] Dekret dvorske komore od 1. listopada 1844. br. 38554.

[3] Nar. br. 24.709 u br. 27. Sbor. P. N. od god. 1878., odsjek IV. Kod drugih pošiljaka prenizko očitovanje vriednosti ne ima nikakvih posljedica.

Digitized by Google

Primjetbe k osnovi steč. reda u nas od g. A. Rušnova.

Ugodno je iznenadio naše pravničke krugove naš neumorni pravni spisatelj g. Adolfo Rušnov sa svojimi „Misli o reformi stečajnoga reda u nas“. I ovim je svojim djelom zasvjedočio, kako ne štedi ni truda ni muke. samo da poradi u napredak našeg pravosudja, i kako razpolaže u velikoj mjeri sa praktičkim izkustvom, s kojim se malo naših pravnika ponositi može.

Gosp. pisac se nada, kakono u pripomeni iztiče, da će mu se naš praktički pravnički sviet odazvati, ter na podlozi njegove osnove izjaviti svoje mnienje i staviti shodan predlog glede one ustanove, koja bi se činila neshodnom.

Pokušati ću dakle ja tom pozivu odazvati se, ter ne imajuć na umu oslabiti vriednost gornjeg gorljivošću i znanjem obradjenog rada, svoje mnienje o predmetu izjaviti.

Vrlo je dobro iztaknuo g. pisac, da je odrješiti protivnik toga, da se stvori što novo, ako ima valjanih zakona u drugih zemljah austro-ugarske monarkije, koji se mogu i u nas prihvatiti, napose ako se radi o zakonu, zasjecajućem, kao što stečajni red, u trgovačko poslovanje i uplivajućem na obću vjeresiju, koji mora za to biti što više moguće jednoličan sa zakoni onih zemalja, s kojimi stojimo u neposrednoj svezi. Još većma valja ta tvrdnja za zakone one države, s kojom smo u nerazdruživoj državnoj zajednici, kao što je kraljevina Ugarska. Prema tom posve opravdanom nazoru, a napose to valja za stečajni red, koji no je osim toga zakon kozmopolitičke naravi, zastupam mnienje, da je u prvom redu ugarski stečajni red, koji je izdan godine 1881., dakle mnogo kašnje nego austrijski stečajni red od g. 1868., i koji je izradjen na podlozi najbolje kodificiranog zakona njemačke carevine, najme stečajnog reda od godine 1877. prikladan, da služi podlogom za osnovu našeg steč reda. reda. U Ugarskoj je taj stečajni red priznato dobar zakon, ter je uslied inicijative prijašnjeg ugarskog ministra pravosudja Dezidera Szilagyia izradjena osnova izvjestitelja o noveli k istomu stočajnomu redu, koja osnova sadržaje doduše 66 paragrafa, ali kojom se bitno načelne ustanove zakona ne mienjaju, već samo djelomice popunjuju ili inače redigiraju ili preinačuju pojedine ustanove, što napose valja za partiju prisilne nagode u stečaju.

Po mom bi nemjerodavnom mnienju valjalo u prvom redu uzeti podlogom našoj osnovi stečajnoga reda ugarski stečajni sa predloženom po ugarskom ministarstvu pravosudja osnovom novele k istomu, ter osnovom ugarskom izradjenom isto tako u ugarskom min. pravosudja i slovećom o

Digitized by Google

prisilnoj nagodi izvan stečaja. Prema tomu bi dakle valjalo izraditi našu osnovu stečajnoga reda, preinačivši jedino one ustanove iz ugarskog steč. reda koje u obće nisu umjestne radi njihove komplikacije i nedostatne brzine i jeftinoće u stečajnom postupku, ili ne odgovaraju našim posebnim odnošajem, a dodavši odredbe, koje manjkaju, a trebalo bi da u osnovu dodju, zatim koje su očevidno bolje nego li u ugarskom stečajnom redu, pak da se bez važnih razloga ni stilizanja recipiranih ustanova ne mienja.

Drugo stanovište zastupa u tom g. pisac. On naime uzimajući daleko širu podlogu rabi redovito i austrijski i ugarski stečajni red, nastojeć ipak pri tom još oko jasnije stilizacije, pače na dosta mjesta uzima obzir i na sada u krieposti obstojeći naš stečajni red, nadalje i na stečajni red za carevinu Njemačku, a konačno donjekle i na belgijski i talijanski stečajni red. Premda se dopustiti mora, da je dobro od svakud pokupiti za zakon, što je p r o k u š a n o bolje, ipak se poradja na drugoj strani dvojba, da li je to doista bolje, ter bojazan, da time ne nastane prevelika chaotična smjesa ustanova od raznovrstnih zakona, i bojazan, da se kraj težnje, kako da se nješto najboljega stvori, iz toliko za sebe možda i odgovarajućih nu raznovrstnih dielova, nepoluči protivno i stvori njeki nesustavni mixtum compositum.

U pripomeni se prigovara, da nije logično, kako je to u austrijskom i ugarskom stečajnom redu sadržano, govoriti ponajprije o redu zahtjeva, podignutih proti masi stečajnoj i o pravih vjerovnika itd., a kašnje istom o slučajevih, kada se otvara stečaj i ob odredbah suda pri otvaranju stečaja, koje da ustanove imadu predhoditi svim ostalim, jer prije mora biti otvoren stečaj, a tad mogu istom vjerovnici prijaviti svoja prava i tad se može govoriti o njihovoj klasifikaciji. Taj prigovor ne stoji, jer su u prvom dielu austr. i ugarskog steč. reda sadržane materijalno-pravne ustanove stečajnog reda, a u drugom dielu sam stečajni postupak, što nije nelogično, nasuprot to držim sistematičnim.

Tvrdi se zgodno u pripomeni, da bi dovoljno bili zaštićeni vjerovnici, da se i u nas uvede jedinstveni zakon ob ovlasti vjerovnika na pobijanje pravnih posala, koji se tiču imovine prezaduženika, bud unutar bud izvan stečaja poput cislajtavskog zakona od 16. ožujka 1884. broj 36. drž. z. l. (t. z. Aufechtungsgesetz), pače ja idem i dalje, ter mnijem, da bi se baš preporučalo, da to bude jedinstvenim zakonom poput cislitavskog uredjeno, čim se i onako oboje kani u nas uvesti novimi zakoni, a ne da se odnosne ustanove tičuće se stečaja uvrste napose u stećajni red, a pobijanje posala izvan stečaja, da se posebnim zakonom uredi. U piščevoj se osnovi napušta uredba stečajnog povjerenika, jer da otegoćuje i zavlači stečajni postupak, i da je posve neshodna za naše odnošaje. S ovom se idejom nipošto ne slažem, pače me donekle iznenadjuje. Moderni stečajni redovi osim njemačkog, u kojem o prepornih zahtjevih u obće ne odlučuje stečajni sud,

Digitized by Google

koji je tamo kotarski sud (Amtsgericht), već prema općoj nadležnosti pozvani sudovi, usvojili su tu uredbu, koja se je i praktičkom pokazala, — a napose polaže pravom na nju osobitu važnost austrijsko ministarstvo pravosudja u svom odpisu od 6. kolovoza 1874. broj 11055. Prigovor, da se time postupak otegoćuje, je smion, jer se privola stečajnog suda lahko i brzo pribavi, gdje je po zakonu treba. A što se glede kotarskih sudova prigovara, da bi se morao svaki čas mienjati steč. povjerenik, jer bi se moralo sbog njegove eventualne odsutnosti više puta odgoditi koje uredovanje u stečajničkom poslu, to ima samo djono opravdanje, najme kod manjih kotarskih sudova, gdje su u ostalom i redovite stečajnine neznatne, u kojih kao takovih nebi trebalo posebnog stečajnog povjerenika.

Nasuprot su probitci te uredbe, napose okretnost osobe i praktičko usposobljenje u tom posebnom poslovanju, i uslied toga brži i sigurniji postupak ter odgovarajući više praktičkim potrebam današnjeg u svemu brza toka posala toliki, da se bez uštrba ne bi mogla ta uredba u stečaju napustiti, osim možda kod neznatnih stečaja, gdje je dakako ne bi trebalo. Može se očekivati i više ambicije u radu od takova ad hoc postavljenog stečajnog povjerenika, nego li običnog izvjestitelja.

U koliko bi se ova uredba pako zadržati imala, naravno je posliedica, da bi tad trebalo čitavu osnovu prema tomu priudesiti. Prije nego li predjem k pojedinostim osnove, slobodan ću biti još u njekoliko općenitih crtah opazke moje iztaći.

Sastavitelj osnove želi da bude svigdje što jasniji, a napose i za laike.

Istina je, da je i to važan zahtjev, koji se stavlja na stečajne redove, da budu što jednostavnije i jasnije složeni. Nu neznam, da li se to postizava time, da se više paragrafa u jedan tobože radi te jasnoće strpa, ili da se sa drugog mjesta zakona, kamo bi po razredbi stanovita ustanova spadala, samo radi sustavne jedinosti prenese u jedan paragraf (sravni razloge piščeve za oto na strani 54.), uslied česa su vrlo mnogi paragrafi osnove nerazmjerno dugi, što se najmanje preporuča za zakone.

Nadalje ne spadaju u zakon uredbe strogo formalne naravi, koje su ili posljedice općih, postupovnih pravila ili se same sobom razumiju, jer ne spada u zakon, čemu je mjesto u tumaču k istomu.

Po tome jedino se dade i protumačiti, kako je sastavljač osnove, uvadjajući posve novu uredbu, koje neima ni ugarski ni austrijski stečajni red, najme prisilnu nagodu izvan stečaja, izašao sa samo 123 §-a, dočim naš sadanji stečajni red, koji ne sadržaje ni propisa o pobijanju pravnih čina, ni prisilne nagode u obće, ima 207 §-a, austrijski 257, ugarski 271, a njemački 214 §-a.

Prelazeći k pojedinim ustanovam osnove primjećujem, da sam inače sporazuman sa sadržinom pojedinih §-a, kojima ma u čem ne prigovaram, van u koliko stoje u oprieci sa mojimi gornjimi primjetbami. § 1., kojim

Digitized by Google

se definira stečaj, držim da bi zgodnije izostao, jer svatko zna, što je to stečaj, a definicija je često problematične vriednosti, pa čemu da mi uvadjamo nješto, što svi drugi moderni stečaji napustiše?

Kod §-a 6. bi zgodnije bilo izostaviti točku II. 2, najme kad sud pouzdano znade, da je koji protokolirani trgovac obustavio svoja plaćanja, jer to po razredbi spada u poglavlje, sloveće o stečajnom postupku kod trgovaca.

Pisac skoro najveću važnost polaže, da u osnovu novog zakona predje i ustanova §-a 190. našeg sadanjeg stečajnog reda, jer da ju je o u praksi veoma uspješno rabio.

Doduše i talijanski stečajni red sadržaje ustanovu, da se proti protokoliranom trgovcu, koji je obustavio plaćanja, mora ureda radi otvoriti stečaj, ako sazna sud za tu obustavu, nu i on neima ustanove, koju g. Rušnov predlaže, da sud ureda radi pribavi o tome znanja (vidi tumačenje §-a 6. i 96. osnove).

Nedvojbeno bi time sudu dana bila prevelika vlast u ruke, koja bi mogla i na štetu inih osoba izpasti, koji su baš glavni stožer u stečaju, najme vjerovnici, koji možda ni žele, da se stečaj otvori, jer dolaze tako često u opasnost, da manje od svojih tražbina mogu ostvariti, i koji su možda voljni izravnati se — što vrlo često biva — sa insolventnim dužnikom, koji ih je u stanju dovoljno osigurati, a time se i trgovačka osobnost i vjeresija prezaduženika, i vriednost njegove imovine spasi.

Napokon vigilantibus jura je staro načelo, pa ako vjerovnici budu u opasnosti i želili otvorenje stečaja, već će se oni zaoto inim u zakonu opredieljenim načinom pobrinuti. Svakako je u osnovi suvišno umetnut § 6. i 11. sve da se i prihvati nazor glede otvaranja stečaja po sudu ureda radi, ter bi glede toga odredba, u §-u 96. sadržana, dostatna bila.

Ne uvidjam potrebe, zašto bi se otvorio stečaj nad imovinom nestatnika, ako toga ne traži nijedan vjerovnik. Neima dakako ustanove (§ 10. osnove) ni ugarski ni austrijski stečajni red, pače ni ostali moderni stečajni redovi, a k tomu govore proti tomu isti razlozi, koji su kod otvorenja stečaja ureda radi nad imovinom obustavivšeg plaćanja trgovca navedeni.

Predložio bih, da se uvrsti ovdje sadržani u osnovi novele k ug. stečajnom redu (§ 18—21.) dodatak k §-u 85. ugarskog stečajnog reda, po kojem se mogu do konačnog riešenja molbe vjerovnika za otvorenje stečaja dozvoliti i osigurateljne mjere, eventualno i sekvestracijom stečajninske imovine.

§ 13. osnove je preobsežan te ima u njem ustanova, koje bi spadale u tumač, a ne u sam zakon, u koji treba da se samo glavne sadržine odluke uvrste.

Kao utočni rok proti odluci otvorenja stečaja uzima se 3 dana.

Digitized by Google

Doduše je taj rok kratak, nu pošto ga i § 86. ugarskog stečajnog reda sadržaje (dočim po austrijskom valja za oto redoviti 14-dnevni rok), to bi radi jednoličnosti mogao ostati isti trodnevni rok. To isto valja za trodnevni rok u §-u 96. i 97. osnove sadržan.

Posve je dobra ideja u osnovi, da se kod otvorenja stečaja imenuje samo privremeni upravitelj, a ne odmah definitivni, kao u ugarskom stečajnom redu, nadalje to, da se rok za izbor definitivnog upravitelja odredi odmah iza prijavnog roka, nadalje da stečajni sud odmah ureda radi — izuzamši ipak neznatne stečajeve, postavi privremeni odbor, i da se može definitivni izbor vjerovnika obaviti ili na likvidacionalnom ročištu ili prije, nu ne prije izminuća prijavnog roka (§ 23., 25. i 44. ter tumačenju §-a 13. osnove).

Ustanova § 16., da se u bečkih i peštanskih službenih novina ima stečaj samo onda oglasiti, ako se može predmnievati, da ima prezaduženik u austro-ugarskoj monarkiji izvan Hrvatske i Slavonije vjerovnika, sama se po sebi razumije, i stoga ne spada u zakon.

§ 18. osnove je nejasan, jer se navodi da u koliko kr. državno odvjetničtvo ne učini posebne odredbe, ne smije stečajni sud držati prezaduženika preko mjesec dana u zatvoru; iz česa naime proizlazi, da na predlog državnog odvjetničtva i u stečajnom, dakle ne kaznenom postupku, može takav zatvor, i dulje od mjesec dana trajati.

Ustanova §-a 22 nsnove mogla bi posve izostati, jer je neima ni ugarski ni austrijski stečajni red, a ni potreba za istu ne predleži, kako se to navadja za obrazloženja iste.

Odredba §-a 30. osnove je jedno od najdelikatnijih pitanja u stečajnih redovih.

Ni ugarski, ni austrijski stečajni red je ne imaju onako, kako se to u osnovi predlaže, nu nasuprot je ista u tom obliku sadržana u stečajnih redovih francezkom (code de commerce) holandezkom, irskom, turskom, belgijskom, švedskom, švajcarskom i ruskom.

Sa pravnog gledišta nebi se smjelo bez izrične privole vjerovnika iz stečajne imovine pružati prezaduženiku za najnuždnije uzdržavanje ništa, te blagodati neimaju ni ovršenici, osim samo glede izuzeća stanovitih pokretnina iz ovrhe. Nu obziri čovječnosti i što prezaduženik vrlo težko, dok stečaj traje, išta može privrieditи za svoje uzdržavanje, govore za pridržanje te odredbe.

Ustanove §-â 36., 37., 38., 39. i 40. su vrlo dobro u osnovi redigirane, i po osnovaču zrelo promišljene.

Obsežni § 41. osnove, sloveći o pravih i dužnostih privremena upravitelja stečajnine može bez svakog uštrba izostati, jer su u bitnom njegova prava jednaka sa pravi definitivnog stečajnijskog upravitelja, a razlike izmedju obih dadu se lahko iz ostalih ustanova razabrati.

Digitized by Google

Zakon svaki treba da bude što kraći, i ne mora biti sve u jednom skupu strpano.

Ustanove §-a 46. osnove treba da se zajedno sa ustanovami §-a 48. osnove posmatraju.

Svako ide predaleko pravo dano u osnovi, da može definitivni upravitelj prodati i izvansudbeno nepokretna dobra, obrtnička i trgovačka poduzeća samo uz privolu stečajnih vjerovnika.

Krivo se spominje u osnovi, da sadržaju svi moderni stečajni zakoni uredbu, da definitivni upravitelj može stečajnu imovinu prodati sudbeno i izvansudbeno bez dozvole suda samo uz privolu vjerovničkog odbora, pa da i austrijski i ugarski stečajni red to imadu.

Po §-u 147. austrijskog stečajnog reda može upravitelj nekretnine stečajninske prodati po propisih ovršnog postupka i to prije likvidacionog ročišta samo uz privolu od strane stečajnog povjerenika, a iza tog ročišta opeta po propisih ovršnog postupka uz privolu upravitelja i zaključka vjerovničkog odbora.

Daljnji pako § 148. naredjuje, da po obdržavanju općeg likvidacionog ročišta može prodaja nekretnina stečajninskih na način ini nego li u ovršnom postupku posljediti samo na temelju zaključka vjerovničke skupštine, a prije tog ročišta samo uz dozvolu stečajnog suda.

Po ustanovi §-a 160. ugarskog stečajnog reda traži se i za dražbu nekretnina po propisih ovršnog postupka po izminuću likvidacionog ročišta privola odbora vjerovničkog, a za dražbu inu van po propisih ovršnog postupka zaključak vjerovničke skupštine, a prije tog ročišta su obje vrsti dražbe nekretnina dopustive samo dozvolom stečajnog suda. Mislim da se radi važnosti predmeta samo sobom preporuča ustanova §-a 160. ug. steč. reda, i da bi ju s toga i u našoj osnovni stečajnog reda valjalo pridržati.

Nova ustanova u §-u 50. osnove sadržana je dobra, i preporuča se sama sobom.

Sam sastavljač osnove navadja kod nove ustanove u §-u 51. sadržane, se ista osniva na općih pravnih načelih, i da ju samo jasnoće radi valja u zakon uvrstititi. Čemu? Što nije nuždno, neka ne dodje u sam zakon.

Odredba §-a 56. u osnovi je dobra tim većma, što doista prvenstvene stavke nisu jasno navedene u našem gradjanskom parbenom postupku, a isto je tako shodna ustanova §-a 57. osnove o služnostih, jer je doista ne ima izražene dosele u nijednom našem zakoniku.

Ustanova, kako se namiruju tražbine, za koje jamči više hipoteka zajednički, sadržana u §-u 58. osnove, je nova i preuzeta iz austrijskog stečajnog reda. Ugarski je stečajni red neima. Da li je za naše odnošaje shodna, valjalo bi svestrano razmotriti. Istina je, da ne dolazi u oprieku

Digitized by Google

sa ustanovami o glavnoj i uzgrednoj hipoteci, sadržanimi u našem gruntovnom redu, a da je i pravedna za vjerovnike, koji sliede iza takovu simultanu hipoteku imajućeg vjerovnika, pa bi se s toga i u nas mogla prihvatiti.

U §-u 60. osnove su sadržani propisi o redu prvenstva tražbina, dolazećih do namirenja iz pokretnih stvarih, obterećenih pravom zaloga.

Ti su propisi različiti, od ustanove §-a 38. austr. i § 55., 56. i 57. ugarskog stečajnog reda.

Pošto ja načelno u prvom redu usvajam ustanove ugarskog stečajnog reda, koje su u sebi dobre, držim, da bi i glede ovog pitanja valjalo ih recipirati tim većma, što i sastavljač ove osnove usvaja propise ugarskog stečajnog reda glede razredjivanja vjerovnika iz obćenite stečajne gromade.

Nove su takodjer ustanove, otisnute u §-u 71. osnove u poglegu riešavanja ročištnoga zapisnika o likvidaciji, a napose one, da može sud i bez predhodnog kontradiktornog postupka odlukom riešiti sve priepore, nastale o redu prvenstva i razredu namirenja. To su dobre ideje, crpljene iz praktičnog izkustva, i doista praktične, ter pospješuju napose postupak, što je jedna od prvih svrha stečajnog reda.

U §-u 72. osnove predlažu se za postupak vrhu tužba na priznanje likvidnosti prijavljene tražbine p o s e b n i propisi. Ja držim, da se glede toga uzme u osnovu, da takov postupak teče po našem postupku pred mjenbeno-trgovačkimi sudovi (zakon od 3. listopada 1876. br. 86 sbornika), po kojim se prema postojećim u nas postupnikom najvećma pospješuju parnice, i da je tim dovoljno skrbljeno interesom vjerovnika.

Ni ini stečajni redovi ne uvadjaju posebnog postupka u takovih parbah, već valjaju i tu postojeći redoviti postupovni propisi.

Posve je neshodna ustanova u osnovi, i bila bi donekle drakoničke naravi, da se vjerovnici, zanemarivši prijavni rok, lišavaju time po zakonu s v a k o g prava na stečajnu masu (§ 74 osnove).

Doduše treba pravno sredstvo povrate u prijašnje stanje izključiti iz stečajnog postupka, jer je poznato, da je to sredstvo jedna od rak-rana našeg gradj. parbenog postupnika. Neznam ali s kojeg razloga nije usvojio osnovač pravedne i shodne ustanove § 143. ug. steč. reda, (kojoj odgovara i § 129 austrijsko steč. reda), koje normiraju postupak — bez sredstva povrate u prijašnje stanje — kad vjerovnik koji prijavi svoju tražbinu iza izminuća prijavnog roka. Ja zagovaram odredbu §-a 143. ugarskog steč. reda, jer je pravedna i jer ne zavlačuje postupka u znatnijoj mjeri, a ipak ne uzima nedužnim često vjerovnikom svako pravo namirenja iz stečajne imovine.

Ko-l primjetbe k §-u 75. osnove navodi sam pisac, da postupak, po kojem imadu hipotekarne tražbine, ako su prijavljene i proti sveobćoj stečajnini, iz imovine iste do namirenja doći, ne spada u poglavlje, u kojem se govori o likvidaciji tražbina.

Digitized by Google

Nerazumijem prema toj osnovanoj primjetbi, zašto je ipak to učinjeno, ter su ustanove, koje spadaju u poglavje, sloveće u namirivanju stečajnih vjerovnika, u partiju likvidacije povučene?

Smatram shodnim, da su iz našeg sadanjeg stečajnog reda preuzete ustanove u §-u 76. i 77 u osnovu, kojih ne sadržaje ugarski steč. red.

Ustanove §-a 78. osnove u pogledu prebijenih tražbina, kao materialno pravne naravi spadale bi pravije u poglavje pravnih učinaka otvorenja stečaja, kao što je to i u §-u 20. austr. steč. reda.

§§ 79. i 80. osnove su novi, ja držim, da bi se imala oba što kraće, a ne ovako obširno, redigovati, što napose valja za četvrtu alineju § 80., gdje bi dosta bilo samo pozvati se na §§ 305. i 306. trgovačkog zakona. Napose ukazuje se i posliednja alineja §-a 79. suvišnom.

Kod §-a 83 osnove čini mi se praktičnom preinaka, slična dodatku novele ugarskog stečajnog reda k §-u 166., po kojem se u svrhu dignuća stečaja nagodom ne mora bezuvjetno prijavljena ali preporna tražbina pologom osigurati, već da o toj potrebi odlučuje tekar stečajni sud iza saslušanja prezaduženika i prijavitelja, ter da eventualni utok proti takovoj odluci ne obustavlja dignuća stečaja — zatim dodatak, kako ima najme stečajni sud obrediti troškove upravitelju stečajnine, u koliko bi ti priečili dignuće stečaja nagodom.

Najoriginalniji je bio osnivač u partiji namirenja vjerovnika iz stečajne imovine (§ 84—92 osnove) i taj je dio osnove i najbolje obradjen. Moje je nemjerodavno mnienje, da su predlozi u tih paragrafih sadržajem vrlo shodni i napose vrlo praktični.

Kad nebi gosp. pisac ništa drugo van samo ovo napisao bio o stečajnom redu, morali bi mu već za to hvaliti, dočim je baš ova partija najvažnija u stečaju, jer od nje najviše zavisi što brže i uspješnije dovršenje stečaja, ter su baš u ovom diobnom stadiju imovine stečajninske velike spone u našem sadanjem stečajnom redu. Priznati se mora, da su i ugarski i austrijski stečajni redovi u toj partiji nedostatni.

Nu baš za to, što su u toj partiji većinom nove ideje, preporuča se baš o tom što svestranije razmatranje naših pravnika.

Ja sam ih proučio, pa sam došao do uvjerenja, da su ti predlozi shodni i praktični, nevriedjajući ničija prava a pospješujući bitno dovršenje stečaja. Jedino točka §-a 84., da se ima pozvati upravitelj stečajnine, da u roku od 8 dana predloži stečajnom sudu račune ob upravi nekretnog dobra pod inakim gubitkom prava tražiti naknadu za svoje troškove iz stečajne gromade, jest prestroga, a mogla bi i osjetljivo kazniti kadšto i bez krivnje upravitelja.

Nadalje se ne slažem, da se prema §-u 89. osnove vjerovnici obavješćuju o diobnoj osnovi ne javnim oglasom, nego dostavom odluke. Kako tu tako i svigdje, gdje tu preinaku naprama ugarskom stečajnom

Digitized by Google

redu osnovač predlaže, ne odobravam je, jer je to napereno proti najvažnijoj zadaći stečajnog reda, najme brzini postupka. Pa i ovdje valja: vigilantibus jura — neka se svaki vjerovnik pobrine, kako će pravodobno saznati za koju sudsku odluku, koja ga zanima. Nadalje bi se pojedini od tih §-a kao užasno veliki na pr. 91. i 89. osnove morali svakako ciepati, jer to leži u zakonodavnoj tehnici.

U poglavju oemom slovećem o stečajninskom postupku kod protokuliranih trgovaca itd. naišao sam na njeke ustanove u osnovu uzete, koje su donekle drakoničke naravi, ne odgovarajuće više današnjim odnošajem trgovačkog svieta, i potekle iz načela zastrašenja, koje neima više važnosti, kao možda prije, ter su i iz inih razloga neshodne.

To je najprije predposljednja alineja §-a 95. osnove: „ako propusti koji protokulirani trgovac ili kod javnih ili komanditskih družtva onaj javni član, koji upravlja trgovinom, zaiskati odmah, čim se pokaže, da družtvena imovina ne dotječe za podmirenje svih dugova, otvorenje stečaja, ima se kazniti za takov propust zatvorom od jednog do tri mjeseca". Tako strog nije ni sadanji stečajni red (§ 187.), koji tu kaznu odredjuje za propust objave obustave plaćanja. U koliko bi pako odgovarati imao u takovom slučaju trgovac radi grubijeg nehajstva, za to je sasma dovoljno skrbljeno već ustanovom §-a 486. lit. g) k. z. Nadalje je neshodna predposliednja alineja §-a 96. osnove, po kojoj se kr. javnom bilježniku za propust objave ob obustavi plaćanja kojeg trgovca zapriećuje globa od 50 for. Ta je ustanova i s toga neshodna, jer sigurno odkad u nas obstoji slična ustanova §-a 188. steč. reda, nije uporavljena. Posljednja alineja §-a 96. osnove sloveća ob utočnom roku od 3. dana imala bi pogledom na obću glede toga ustonovu §-a 9. osnove izostati, jer se samo suviše epetuje.

§ 98. osnove je preobsežan i imao bi se razdieliti, isto i § 101.

Predposljednja i posljednja alineja §-a 100. osnove mogle bi pozivom na § 17. i 18. osnove posve izostati, jer se same sobom razumiju.

Propisa o posljedicah trgovačkog stečaja u pogledu osobe prezaduženika ne sadržaje ugarski stečajni red, a ni steč. red za carevinu Njemačku. Osnivač ipak u §-u 102. te posliedice zadržaje prema ustanovi §-a 203. sadanjeg našeg stečajnog reda. Ja držim, da se protive u obće liberalizmu današnjeg vieka, koji mora i u zakonu odziva naći.

Kad bih se ipak odlučio u načelu za usvojenje tih posljedica, tad bih predlagao samo one u §-u 246. austrijskog steč. reda sadržane, ali i to pod uvjeti i stegami, kako to osnivač uzima (§ 102. druga i treća alinea). I glede uvjeta, pod kojimi bi mogao prezaduženi trgovac opet steći iznovičnu sposobnost za samostalnog trgovca, prihvatio bih postojeće glede toga propise austrijskog steč. reda.

Digitized by Google

Pristupajući k partiji prisilne nagode u stečajnom postupku, slobodan sam opaziti, da je ta, a napose poglavlje deseto o prisilnoj nagodi izvan stečaja, nepodpuna. Već uvjet postavljen u § 104. osnove „ako se pripravnim izjavi prezaduženik, da će vjerovnikom platiti u namirenje njihovih likvidiranih tražbina brojevno izraženi veći postotak, nego li bi ga vjerojatno dobiti mogli iz stečajne mase, je neshodan, dajući prilike mnogim prigovorom stranaka i zavlačenju, a mimogred budi rečeno, da toga nesadržaje ni ugarski ni austrijski stečajni red.

Uvjet točke a) § 104. osnove je prestrog, koja strogost nije opravdana, pa u koliko bi se u tom pogledu odstupilo od ustanove §-a 200. ugarskoga stečajnoga reda, koja bi se u cielosti prihvati mogla, ne bi se smjelo ići još dalje od odredbe § 208. točke d) austrijskog steč. reda.

Pisac drži ustanovu ugarskog stečajnog reda, po kojoj da mora prezaduženik ponuditi stanoviti barem 40% postotak za namirenje tražbine stečajnih vjerovnika, neshodnom. Dodaje se, da niti stečajni red austrijski ni za njemačku državu te ustanove ne sadržaje.

Razlozi, koji se za to na strani 132. osnove navadjaju, ako i nisu nevažni, ipak mi se čine nedostatnimi, da se izostavi ta važna ustanova, koja je baš medju ostalimi prikladno sredstvo, da se što sigurnije zloporabe u takovih nagodah zaprieče. Jer kakovu ima svrhu, onakovo radikalno sredstvo, kao što je prisilna nagoda, upotrebljivati za možebitno 10% ili i manje uplatne količine? Zar to nebi značilo to sredstvo — koje ipak in ultima analyzi vriedja po strogom shvaćanju prava vjerovnika u razpolaganju sa njegovom tražbinom, do skrajnosti tjerati? Preporuča se dakle, da se ta uredba prisilne nagode ne diskreditira, uvedenje izvjestnog minimuma kod stavljanja ponuda za takovu nagodu. K tomu baš izražena uvodno želja, da prema mogućnosti budu jednolični zakonski propisi u našem i ugarskom stečajnom redu, opravdava, da se to prilagodjenje traži napose u glavnijih djelovih, medju koje u prvom redu spada institucija prisilne nagode.

I ja sam doduše — sa strogo pravnog gledišta — zastupao u mojoj razpravi „o prisilnoj nagodi unutar i izvan stečaja“ priobćenoj u broju 48 „Nar. Novina“ iz g. 1894., nazor piščev u tom pogledu, nu iz gori navedenih razloga slobodan sam sada protivnog mnienja biti.

§§ 106., 107. i 108. osnove imali bi po mom nemjerodavnom mnienju iz razloga jednoličnosti prilagoditi se prema §-u 203. i 204. zatim 207., 208. i 210. ugarskog stečajnog reda, nadalje prema osnovi novele ugarskog stečajnog reda k §-u 211. i 212. Po tih ustanovah nebi se najme imalo odredjivati posebno ročište, da se ustanovi, da li i u koliko pripada vjerovnikom i do kojeg iznosa njihovih tražbina pravo glasa kod razprave o prisilnoj nagodi, već bi se unutar 15 dana (ili makar i u kraćem roku od 8 dana) imalo ročište ujedno u svrhu ustanovljenja

Digitized by Google

prava glasa i za razpravu o nagodi odrediti, i ako nastane priepor kod ustanovljivanja prava glasa, tad se odnosno ročište najdalje na tri dana odgodi, a dotle odluči stečajni sud ob upitnom prieporu, tako da se na tom iznovičnom ročištu odmah pristupa k razpravi o nagodi. Napose glede većine nuždne za valjanost prisilne nagode zahtieva ustanova gornje novele k §-u 212 ugarskog stečajnog reda samo većinu od prisutnih na nagodbenom ročištu vjerovnika, kojih da tražbine iznose ukupno najmanje tri četvrtine svih kolikih tražbina, pravo glasa imajućih.

§ 212. ugarskog stečajnog reda traži najme u tu svrhu dvie trećine prisutnih vjerovnika, predstavljajućih četiri petine ukupnih tražbina, što je svakako prestrogo, osobito kad se već pridrži minimum od 40%, koji se ponuditi ima. Osim toga opažam, da je utočni rok od 3 dana, o kom je spomen u §-u 106. osnove, prekratak.

Pristajem uz predlog osnovača, da se u slučajevih, kad ima stečajni sud potvrdu nagode uskratiti, izpusti točka 3. §-a 217. ugarskog stečajnog reda, najme „ako se takova nagoda protivi obćim interesom vjerovnika štečajninskih", jer daje povoda svakojakim napadanjem učestnika, a nije ni nuždna, jer se jedva dade pomisliti, da bi propisana većina prihvatila nagodu, protiveću se obćim interesom vjerovnika.

Pasus §-a 110. „utok se ima uložiti u roku od 8 dana" je suvišan prema obćoj ustanovi § 122. osnove u tom pogledu.

§ 113. osnove imao bi se prema gornjim primjetbam učinjenim kod §-a 102. preinačiti.

Kod §-a 115. osnove je posve puštena iz vida eventualnost, ako prezaduženik ne udovolji nagodom preuzetoj obvezi (§ 226. ug. steč. reda), glede česa predlažem recipiranje odredbe novele k §-u 226 ug. stečajnog reda, da najme u tom slučaju naprama dotičnom vjerovniku popust u nagodi učinjen postaje bezkriepostnim i da može tad i popušteni dio svoje tražbine propisanim postupkom ostvariti proti prezaduženiku.

Neznam, iz kojih su razloga u osnovi izostale kaznene ustanove §-a 265. i 266. ugarskog stečajnog reda, koje su vrlo umjestne, i kadre zapriečiti zloporabe sa izmišljenimi prijavami proti stečajnini i sa iznudjenjem glasanja za stanoviti zaključak. Imale bi se svakako te ustanove i u nas uvesti.

U pogledu pobližeg obrazloženja partije „o prisilnoj nagodi unutar i izvan stečaja" slobodan sam, da mnogo toga ne opetujem, pozvati se na svoju razpravu glede tog pitanja, priobćenu u brojevih 47—50 i 52 „Narodnih Novina" od godine 1894, gdje sam i na ina zakonodavstva obzir uzimao.

U osnovi su izpuštene odredbe prikraćenog postupka, koji bi se iznimno kod neznatnih stečaja upotrebiti imao (§§ 262 264. ugarskog steč. reda).

Digitized by Google

Pošto su i te ustanove vrlo prikladne, preporučam uvedenje istih i u našem stečajnom redu.

Primjećujem, da su nadalje u osnovi neopravdano izostale ustanove §-a 238. i slied. ugarskog steč. reda, (kojim odgovaraju § 55. i slied. austrijskog steč. reda), koje govore o pravih vjerovnika proti dužnikom iza dovršenja stečaja, a koje su ustanove važne.

Poglavje deseto, sloveće o prisilnoj nagodi izvan stečaja je najmanje uspjelo osnovaču, i imalo bi se posvema preraditi, i to u bitnom prilagoditi vrlo zgodno zasnovanoj ugarskoj zakonskoj osnovi ob obustavi plaćanja i nagodi izvan stečaja, o kojoj sam ja napisao članak u broju 60 „Narodnih Novina“ od god. 1893.

Pitanje o takozvanoj preventivnoj nagodi je u obće najdelikatnije u cielom stečajnom redu, jer ove pravne uredbe ne ima ni sadanji ugarski stečajni red, ni austrijski niti za njemačko carstvo, dakle je svakako najnovijeg vremena. Ja uvedenje iste zagovaram iz mnogih razloga, koje sam pobliže jur u gori spomenutih svojih člancih naveo i na koje se ovdje naprosto pozivam.

Jedino bi se preinaka prema gornjoj noveli ugarskog stečajnog reda glede iste uredbe sastojati imala u tom, da samo vjerovnik, koji se može izkazati, da je samo uslied nesreće i bez svoje krivnje dospio do toga, da ne može namiriti podpuno svojih vjerovnika, tu blagodat uživati može. Time se bo ta uredba steže na slučajeve, u kojih je i pravedna, u kojih će najmanje dirati u prava vjerovnička.

Primjećujem mimogred, da se preporuča, da uvjeti, koji se u pogledu nuždne za valjanost nagode većine stavljaju, radi jednoličnosti budu jednaki za prisilne nagode unutar stečaja kao i izvan, što prema osnovi nije, jer dočim ista traži za nagodu preventivnu tri četvrtine prisutnih vjerovnika, traži za to u stečaju samo dvie trećine. A i po belgijskom zakonu concordat préventif de la faillite od 20. lipnja 1883. (a ne 26. prosinca 1882., kake osnova navadja), kojeg se osnovač držao, traži se glede toga dvie trećine prisutnih vjerovnika.

U poglavju obćenitih ustanova glede stečajnog postupka, predlažem, da se propisi § 73—90. gr. p. p. o dostavi samo ondje upotrebe, gdje se nebi u zakonu umjesto toga upotrebilo javno oglašivanje i to pribićem dotične odluke na sudnicu, ili i u važnijih slučajevih oglašivanjem u službenih novinah, u kojem potonjem slučaju se mora naznačiti dan, od kada se oglas smatra obavljenim na pr. na treći djelatni dan iza prve uvrstbe u službene novine. Jedino bih pristao, da se izuimno u njekih slučajevih odluke putem pošte dostavljaju, pri čemu bi tad trebalo ustanoviti, da se uzme obćenito, da je dostava uzsliedila najkašnje na treći djelatni dan iza kako je odnosna odluka na poštu predana. Napose novela k ugarskom stečajnom redu usvaja dostavu putem pošte kod §-â 76., 103., 162., 188.,

Digitized by Google

209. i 219. pa bi se mogla ta vrst dostave lih u tih slučajevih i u našem stečajnom redu prihvatiti. U obće bi se § 121. osnove mogao obćenitije redigovati, ter se ne pozivati napose na sve tamo citirane zakone.

Što se tiče jedino dopustivog pravnog lieka utoka u stečajnom postupku (§ 122. osnove), slažem se sa rokom 8 dana, nu držim, da bi se radi pospješenja postupka mogla prihvatiti još i obćenita ustanova §-a 78. ugarskog stečajnog reda, po kojoj neima proti suglasnim odlukam dvijuh molba daljnjeg lieka. U koliko bi se ipak dopustio i izvanredni previdni utok, trebao bi svakako u najuže granice stegnut biti.

Time bi u obćenitih crta svoje primjetbe k osnovi gornjoj izcrpio.

Vrlo rado ću se danom prigodom i pobliže na koju partiju osnove stečajnog reda osvrnuti, i š njom pozabaviti, nadajuć se i onako, da će naš pravnički sviet što veću pozornost toj vrlo važnoj zakonskoj osnovi posvetiti, kod koje osim strogo pravne strane odlučuju u veliko i obziri praktičnosti i shodnosti pogledom na vječnoj fluktuaciji izložene prometne i trgovinske odnošaje. Samo tako polučiti ćemo što bolji i što je glavno, i našim odnošajem najbolje odgovarajući stečajni red. Quod felix, faustum fortunatumque sit!

Dr. ***Stjepan Posilović.***

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Može li sudbeni stol u postupku radi smetanja posjeda povodom utoka, uloženoga jedino radi parbenih troškova, ukinuti odluku kotarskoga suda kao ništetnu?

K tumačenju §-a 66. zakona o postupku u slučajevih smetana posjeda od 8. svibnja 1890., br. 44. sbor.

(Plenarna rješitba kr. hrv.-slav.dalm. stola sedmorice od 25. listopada 1894. broj 3727.)

U parbenom predmetu M. C. k. br. 151. iz C., tužitelja, proti zadruzi C. k. br. 150 iz C., tuženici, zastupanoj po kuće gospodaru L. C. radi smetanja posjeda, — u kojoj je parnici kr. kotarski sud u G. nakon obavljenog sudbeno-mjestnog očevida i provedene s obim strankama ustmene javne razprave odlukom od 24. travnja 1894. br. 3667 gr. sudio:

Tužena zadruga C. k. br. 150 smetala je tužitelja M. C. u mirnom i faktičnom posjedu oranice „Njiverak“ zvane, ležeće u C. time, što je dne 5. travnja 1894. prigradila od iste oranice plotom komad u duljini od 90 koračaja, a u širini od jednog pednja do dvie stope, i pripojila ga svojoj oranici, ležećoj pokraj iste i to preko svog kuće gospodara L. C.,

Digitized by Google

te je dužna posjed tužitelju vratiti, učinjeni plot odstraniti i svakog se smetanja kaniti pod prietnjom globe od 100 for., odnosno toj globi odgovarajućeg zatvora, koji će se izvršiti na kuće gospodaru, te imade tužitelju naknaditi parbeni, sudbeno na 31 for. 36 nč. obredjeni trošak, — sve u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe, — a kr. sudbeni stol u P. uslied utoka tužene zadruge uloženog u pogledu parbenih troškova riešenjem od 24. lipnja 1894. br. 1203 gr. napadnutu prvosudnu odluku temeljem §-a 66. zakona od 8. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetana posjeda ukinuo, te uputio stvar kr. kot. sudu u G., da o njoj iznovično razpravlja i za tim novu odluku izreče,

obnašao je kr. stol sedmorice na predlog kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, stavljen dopisom od 30. rujna 1894. br. 10567 po §-u 14. slovo d) zakona od 23. veljače 1893. br. 11 sbornika o nut. uredjenju kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice izreći: da kr. sudbeni stol u P. nije bio vlastan, povodom utoka tužene zadruge C. k. br. 150 iz C. uloženog proti odluci kr. kotarskog suda u G. od 24. travnja 1894. br. 3667 gr. — i to samo proti rješitbi u pogledu parbenih troškova — ukinuti prvosudnu odluku u glavnoj stvari po §-u 66. obzirom na § 62. toč. 9. i § 78. zakona od 8. svibnja 1890. broj 44 sbor. o postupku u slučajevih smetanja posjeda i § 343. gr. p. p., te odrediti u tom parbenom premetu iznovičnu razpravu, — već da se je sudbeni stol shodno propisom §-a 63. i zadnje al. §-a 66. zakona od 8. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetana posjeda ograničiti imao na riešenje utoka, uloženog po tuženoj zadruzi proti prvosudnoj riešitbi u pogledu parbenih troškova — a to s razloga sliedećih:

Iz razpravnih spisa proizlazi, da L. C. kao kuće gospodar i zastupnik tužene zadruge doduše odmah iza proglašenja prvosudne odluke od 24. travnja 1894. broj 3667 proti toj odluci uložio bio žalbu ništovnu moleći, da mu se dostavi prepis te odluke, no da je L. C. iza dostave napadnute odluke due 7. svibnja 1894. kod kr. kot. suda u G. u zapisnik dao samo utok proti rješitbi u točki parbenih troškova.

Uvaži li se, da se u tom utoku više ne spominje žalba ništovna prijavljena proti rješitbi u glavnoj stvari, već da utjecatelj sam navodi, da je odluci u glavnoj stvari odstranjenjem plota jur udovoljeno;

uvaži li se nadalje, da je utjecatelj svoj zahtjev u utoku ograničio izrikom na to, da se provedena odluka u pogledu parbenih troškova preinači, ter da se izrekne preboj tih troškova ili da se tužitelju dosudi barem samo polovica sniženog troška, — to je očito, da je tužena zadruga odustala od žalbe ništovne prijavljene proti rješitbi u glavnoj stvari, akoprem to u utoku od 7. svibnja 1894. izrikom navedeno nije.

Da je ovako shvatio stvar i kr. sudbeni stol u P., koji je o podnešenom utoku odlučiti imao po zakonu od 8. svibnja 1890. br. 44 sbor.

Digitized by Google

o postupku u slučajevih smetana posjeda, — vidi se od tuda, što rečeni sudbeni stol nije pronašao za nuždno zastupnika tužene zadruge saslušati dati o tom, da li tužena zadruga odustaje od prijavljene žalbe ništovne, — ter se što ova žalba niti ne spominje u rješitbi kr. sudbenog stola u P. od 24. lipnja 1894. broj 1203 gr. već se prvosudna odluka ukida ureda radi s pozivom na § 62. t. 9) i § 78. zakona o postupku u slučajevih smetana posjeda i na § 343. gr. p. p., jer da je prvosudna odluka tobože tako manjkava, da se stvar u obće prosuditi neda.

Odredjenoj pak po sudbenom stolu iznovičnoj razpravi protivi se i sama tužena zadruga, jer je njezin zastupnik L. C. na ročištu dne 28. srpnja 1894. izjavio, da se tužena zadruga neće ni upustiti u novu razpravu, jer da se ona u pogledu glavne stvari zadovoljila sa prvosudnom odlukom od 24. travnja 1894. broj 3667 gr., pak da samo želi, da se rieši njezin utok uložen u pogledu parbenih troškova.

Tim povodom priobćila je kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, odjel za pravosudje, dopisom od 30. rujna 1894. broj 10567 sve na taj parbeni predmet odnoseće se spise (pošto proti rješitbam kr. sudbenih stolova kao sudova druge molbe izrečenim u postupku radi smetana posjeda po §-u 73. gore navedenoga zakona neima daljega pravnoga lieka) — kr. stolu sedmorice s pozivom na § 14. sl. d) zakona od 23. veljače 1893. broj 11 sbornika o nutarnjem uredjenju kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice sa predlogom, da kr. stol sedmorice rieši pravno pitanje: „Može li sudbeni stol u postupku radi smetanja posjeda povodom utoka, uložena jedino radi parbenih troškova, ukinuti odluku kot. suda kao ništetnu".

U tom pogledu valja iztaknuti, da se konačne odluke kr. kotarskih sudova izrečene u postupku radi smetanja posjeda — u pogledu glavne stvari pobijati mogu samo žalbom ništonom i to samo s razloga ništovnih taksativno navedenih u §-u 62. zakona od 8. svibnja 1890. br. 44 sbornika, dočim za slučaj onaj, ako se koja stranka smatra povriedjenom u svojih pravih samo onim dielem odluke, kojim je odlučeno o troškovih postupka, ima mjesta samo pravnom lieku utoka (§ 63. istoga zakona).

Po §-u 63. toga zakona može se utok spojiti i sa žalbom ništovnom.

Što se pak tiče načina, kojim se riešavati imadu prenavedeni pravni liekovi, odredjuje zakon u prvom dielu §-a 66., kako sudbeni stol postupati ima, ako je proti prvosudnoj odluci podnešena žalba ništovna, dočim je u zadnjoj alinei §-a 66. ustanovljeno, da sudbeni stol „ako je podnešen utok jedino radi parbenih troškova, glede istih ima stvoriti odluku".

Iz prenavedenoga sliedi, da se propisi treće i četvrte alineje §-a 66. zakona o postupku radi smetanja posjeda, po kojih je sudbeni stol vlastan povodom žalbe ništovne ukinuti prvosudnu odiuku i odrediti novu razpravu pred prvim sudom, — nedadu protegnuti na slučaj predvidjeni u zadnjoj alineji §-a 66., ako je podnešen samo utok radi parbenih troškova, već

Digitized by Google

da se sudbeni stol u tom slučaju, ako ne predleži očita nenadležnost suda u smislu §-a 47. alinea 2. gr. sud., — ograničiti ima samo na riešenje utoka u pogledu parbenih troškova, i to obzirom na rješitbu prvoga suda u glavnoj stvari, koja je postala pravomoćnom.

Gore navedena rješitba kr. sudbenoga stola u P. ne odgovara dakle propisom §-a 66. zakona o postupku radi smetanja posjeda, pa se neda opravdati ni pozivom na § 62. t. 9. i § 78. istoga zakona i na § 343 gr. p. p. osobito kad se uvaži, da se i u redovitom postupku, ako se odluka ili osuda nižega suda napada utokom, prizivom ili previdom samo u stanovitih točkah — viši sudac pri rješitbi svojoj ograničiti ima na one točke, koje su napadnute (§ 323. i 333. gr. p. p.), dočim rješitba nižega sudca u ostalih, pravodobno ne napadnutih točkah, postaje pravomoćnom, — pa se nebi dalo opravdati ni po §-u 343. gr. p. p., da se prvosudna osuda, ako je priziv uložen jedino glede parbenih troškova, u glavnoj stvari ureda radi ukine sbog manjkavosti razprave, u kojem se pravcu prvosudna osuda ne napada.

S tih razloga valja glede gore iztaknutoga pravnoga pitanja na predlog kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade po §-u 14. slovo d) zakona od 23. veljače 1893. broj 11 sbornika odlučiti, kako je to učinjeno u dispozitivnom dielu vrhovne ove rješitbe.

No pošto ovakve rješitbe služiti imadu samo kao pouka nižim sudovom, imati će kr. kotarski sud u G., jer je tamosudna odluka od 24. travnja 1894. broj 3667. gr. ukinuta riešenjem kr. sudbenoga stola u P. od 24. lipnja 1894. broj 1203 gr. — u tom parbenom predmetu obzirom na očitovanja stranaka prigodom nastavljene razprave od 28. srpnja 1894. izreći na novo odluku, proti kojoj će strankam biti prosto poslužiti se pravnim liekom po zakonu dopuštenim. ***A. R.***

U onom slučaju, gdje odvjetnik bez zakonitog razloga preuzeto zastupstvo ostaviti ne može, — nije dopustivo obredjenje njegovih troškova i zaslužbe prije dogotovljenog djela.

K tumačenju §-a 27., 30. i 24. odvjetničkog reda; §§ 1155., 1156. i 1163. o. g. z.

Na molbu odvjetnika dra. O. iz K. obredio je kr. kot. sud u K. odlukom od 31. svibnja 1894. broj 3558 gr. njegov troškovnik za zastupanje Nikole K. i Franje G. u njihovoj jošte nedovršenoj parnici proti Gjuri T. iz Kl. J. radi 550 for. 14. nč. sa 74 for. 44 nč. a. v.

Na utok Nikole K. i Franje G. izdao je kr. banski stol dne 16. kolovoza 1894. pod brojem 17271 sliedeću rješitbu:

„Uvaživ, da se po §-u 27. odvj. reda nagrada, koju odvjetnik imade tražiti od stranke svoje, ne ima ustanovljivati ni po broju araka podne-

Digitized by Google

šenih pisama, ni po broju ročišta, nego po uslugah, što ih je stranci u istinu učinio odvjetnik u parnici, u kojoj ju je zastupao, a u predležećem slučaju, u kojem ustmena razprava gore napomenute parnice i dokazni postupak u njoj jošte nisu po odredbi ovosudne ukidne rješitbe od 15. listopada 1890. broj 18090 potvrdjene vrhovnom rješitbom kr. stola sedmorice od 19. lipnja 1891. broj 84 (priobćenom kotarskom sudu tomu ovosudnom intimacijom od 15. srpnja 1891. broj 14776) dopunjeni, i osuda izrečena, da se u tom stanju stvari za sada jošte, dokle ne bude obavljeno to nadopunjenje upitne parnice, prosuditi i ustanoviti ne može, koje i kakave je usluge odvjetnik dr. O., kojemu utjecatelji punomoći dosele nisu odkazali, a niti ju je on njima odkazao, — u toj parnici istim doista učinio, i s toga da se ni podneseni sudu tomu njegovom molbom de praes. 19. svibnja, 1894. broj 3358 gr. troškovnik zakonito obrediti ne može,

obnašao povodom napred navedenoga utoka napadnutu odluku preinačiti, i netom navedenu molbu dra. O. kao prerano podnešenu za sada odbiti, ujedno pako tomu kr. kot. sudu naložiti, da za odredjeno gore citiranom ukidnom rješitbom dopunjenje ustmene razprave u više pomenutoj parnici ureda radi (§ 342 gr. p. p.) ročište odredi i dalje po zakonu postupa.

Ujedno se utjecatelji sa zahtjevom naknade utočnih troškova odpućuju, jer ne dostaju uvjeti za uporabu §-a 316. gr. p. p., dočim se sa zahtjevom, da se odvjetniku dru. O. naloži, da jih uz priobćenje svih im parničnih spisa o stanju upitne parnice obaviesti, — upućuju na propis §-a 1012. o. g. z., po kojem neposredno sami tu obaviest od njega zatražiti mogu, koje do sada po prizvanju u utoku zahtjevali nisu, te samo u slučaju, ako im ju on uzkrati, — prosto im je sudnu pomoć za postignuće te obaviesti zaiskati".

Proti ovoj rješitbi uložio je odvjetnik dr. O. previdni utok, na koji je kr. stol sedmorice dne 13. prosinca 1894. broj 4189. izdao sliedeću vrhovnu rješitbu:

„...uvaživ, da odvjetnik kao zastupnik stranke po §-u 1163. i 1156. o. g. z. može u pravilu tražiti plaću po dovršenom poslu, a samo ako se radnja svršava u njekih razdielih posla ili vremena, ali ako su š njome skopčani troškovi, može tražiti dio plaće i naknadu učinjenih troškova;

uvaživ, da utjeranje stanovite tražbine po odvjetniku predstavlja djelo, koje se svršava sa dovršenjem sudbenoga postupka, odnosno sa sudbenim ili izvansudbenim utjeranjem iste, pa da odvjetnik ni po odvjetničkom redu ni po gradjanskom zakonu (§ 1160. o. g. z.) ne može bez zakonitoga razloga preuzeto zastupstvo ostaviti;

uvaživ, da i po posebnoj za odvjetnike valjajućoj ustanovi §-a 30. odvj. reda, s kojom u savezu stoji ustanova §-a 24. cit. reda, odvjetnik

Digitized by Google

može primiti od stranke unapried svotu novaca za potrebite troškove, i da je ovlašten tražiti primjeren predujam za pristojbe, — vrhu kojih iznosa ima voditi knjigu i stranci na zahtjev davati izkaz, na što su potrošeni;

uvaživ, da se po tom ne može pronaći razlog, niti je molitelj kakav posebni razlog naveo, s kojega bi po zakonu opravdano bilo obredjenje troškova i zaslužbe prije dogotovljenoga djela, to jest prije utjeranja tražbine ili inakog opravdanog prestanka zastupstva (§ 1155. o. g. z.);

vidiv, da se prije toga obredjenje nagrade ni u smislu §-a 27. odvj. reda preduzeti ne može, jer se prije dovršenog sudbenog zastupanja ne može prosuditi usluga, što ju je odvjetnik stranci učinio,

vidiv, da je takodjer i nepripustivo, da se sa obredjenjem parbenih troškova na više puta troškovi obredjenja, kao obredbene molbe, ročišta itd. pomnažaju, —

obnašao je uz odpućenje previdnoga utoka odvjetnika dra. O. potvrditi napadnutu rješitbu kr. banskoga stola". —*a*—

Na temelju kaznene osude, kojom je darovatelj nekretnina radi frauduloznog odsvojenja nekretnina osudjen, ne smije gruntovna oblast na molbu privatnog učestnika dozvoliti uzpostavu gruntovnog stanja.

Osudom kr. sudbenoga stola u Z. od 20. srpnja 1892 br. 4198 k. z. osudjen bje Petar K. radi zločina prevare, što je darovnim ugovorom od 15. listopada 1891. na štetu svojih vjerovnika svoje nekretnine prenio pravom vlastničtva na Maru K.

Uslied molbe dvaju vjerovnika dozvolio je kr. kotarski sud u K. odlukom od 30. kolovoza 1893. br. 1447 z. na temelju gornje kaznene osude, koja je postala pravomoćnom, brisanje uknjižbe prava vlastničtva Mare K. na darovane nekretnine.

Uslied utoka skrbnika Mare K. ukinuo je kr. banski stol rješitbom od 18. srpnja 1894. broj 14328. gr. napadnutu odluku i odbio zahtjev molitelja s razloga, što je prvi sud napadnutom odlukom protuzakonito dozvolio uzpostavu gruntovnog stanja nekretnina upisanih u grunt. uložku br. 72. obćine N. onako kako je obstojalo prije darovanja temeljem osude kr. sudbenog stola kao kaznenog suda u Z. od 20 lipnja 1892 br. 4198 kz. pošto ta osuda nije izrečena proti Mari K., koja nije ni bila suobtužena sa Petrom K., pa su s toga imali molitelji, ako su htjeli izposlovati uzpostavu grunt. stanja onako, kako je obstojalo prije ugovora od 15. listopada 1891., čim je sada gruntovna vlastnica prenavedenih nekretnina Mara K., proti njoj udariti tužbom predvidjenom u §-u 148. grunt. reda.

Kr. stol sedmorice potvrdio je ovu rješitbu vrhovnom rješitbom od 12. listopada 1894. br. 3646. *Dr. V. R.*

Digitized by Google

B. Kazneno.

Pod gubitkom oka, mišice ili ruke u smislu §-a 156. sl. a) k. z. razumieva se samo efektivni gubitak, a ne i gubitak sposobnosti upotrebe istih.

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 8. svibnja 1894. br. 1564 kz. proglašen je M. P. krivim zločinstva težke tjelesne ozlede označenog u §-u 152., 155. sl. b) i 156. slovo a) i c) k. z., a počinjenog time, što je dana 7. siečnja 1894. u I. ako i ne u namjeri, da ga ubije, to ipak drugim kojim neprijateljskim namišljajem T. K-a. sabljom povrh zgloba lieve ruke tako zasjekao, da mu je nanieo težku tjelesnu ozledu, skopčanu s poremećenjem zdravlja i nesposobnošću za izvršivanje zvanja preko 30 dana s tim, da je trajna posliedica zaostala, sastojeća se u tom, da nikad lievu ruku upotriebiti neće moći, koja se dakle kao gubitak lieve ruke smatrati ima, i čini ga obzirom na njegovo zanimanje kao ratara za uviek nesposobnim, za izvršivanje njegovog zvanja, te je po §-u 156. k. z. osudjen na težku tamnicu od 3 godime.

Kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni zabacio je rješitbom svojom od 7. rujna 1894. broj 2792 k. z. ništovnu žalbu obtuženog M. P., no ukinuo je po §-u 303. k. p. ureda radi dio osude prvoga suda, kojim je izrečeno, da je ozliedjeni T. K. pretrpio gubitak lieve ruke, i toga radi da nanešena mu ozlieda tvori zločinstvo težke tjelesne ozlede i u smislu §-a 156. sl. a) k. z., te uslied toga obalio obtuženom M. P. po §-u 292. k. p. kazan na godinu dana težke tamnice.

Exmissis exmittendis glase razlozi ovako:

„Presudni je sud uzeo, da je tim, što T. K. lievu ruku dalje uporabiti ne može, uzrokovan uz vjekovitu nesposobnost njegovu, za moći izvršivati zvanje svoje, takodjer i gubitak lieve ruke, a s toga da predleži i kvalifikacija §-a 156. sl. a) k. z.; no taj je nazor pogriešan jur po običnom znamenovanju rieči „gubitak“ kao takodjer po cielom smjeru ustanova §-a 156. sl. a) k. z. T. K. nije po mnienju vještaka izgubio ruku, već ju samo ne može rabiti, pak je uslied toga postao za vazda nesposoban da vrši zvanje svoje“.

Dr. O.

Zločinstvo javnoga nasilja III. slučaja, počinjeno oblicom (Prügel) podpada strožijoj kaznenoj stavci §-a 82.

Kr. sudb. stol u O. izrekao je svojom osudom od 9. svibnja 1894. broj 1524 kz.:

„I. L. kriv je: da je dana 21. prosinca 1893. u O. zaprisegnutom gradskom ovrhovoditelju P. P. te redarstveniku P. S., koji su transferaciju zaplienjenih duga za dužni porez obaviti imali, suprotstavio se time, da je premda bez oružja i ranjenja, ali psujuć povjerenstvu boga i sveca, te tjerajuć ih van iz dvorišta, šakom ovrhovoditelja u prsa rinuo, a za tim

Digitized by Google

priglom zamahnuo na ovrhovoditelja, da ga udari, dočim je redara P. S. šakom od sebe rinuo, sve to u nakani, da njihovo uredovanje osujeti, kao što mu je to zaista i za rukom pošlo, — zločinstva javnog nasilja III. slučaja, označenog u §-u 81. k. z., pa se toga radi po §-u 82. k. z. I. stavci, uporabom §-a 54. i 55. k. z. osudjuje na kazan težke tamnice u trajanju od tri mjeseca dana itd.“

U obrazloženju ove osude izrečeno je izmediu ostaloga: „Kazan je odmjerio ovaj sud po §-u 82. k. z. I. stavci, jer je smatrao, da orudje, koje je obtuženik upotrebio, nije oružje“.

Proti ovoj osudi uložio je kr. državni odvjetnik žalbu ništovnu na temelju §-a 277. t. 11 k. p., našto je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni svojom osudom od 13. listopada 1894. na broj 2770/3809 iza obavljene javne razprave napadnutu prvosudnu osudu ukinuo u onom dielu, koji se odnosi na izrečenu kazan, ter obtuženoga po II. stavci §-a 82 k. z. uporabom §-a 54. i 55. k. z. osudio na težku tamnicu od četiri mjeseca mjeseca uz pooštrenje.

U obrazloženju ove vrhovne rješitbe veli se izmedju ostaloga:

„Osnovana je ništovna žalba državnoga odvjetničtva, koja pobija prvosudnu osudu po §-u 277. t. 11 k. p., jer čim je presudni sud ustanovio, da je obtuženik prigodom izvedenja čina oblicom (priglom) zamahnuo na ovrhovoditelja u nakani, da osujeti uredovanje, to se je on poslužio oružjem, kakovo predpolaže II. stavka 82. k. z. — jer se u tom §-u pod oružjem ima razumjevati orudje takovo, koje je prikladno i koje u obće služi za izvedenje navale i obrane, a takovo je oblica, kojom je već prema izkustvu u mnogih slučajevih zadana čovjeku smrtonosna ozleda, — to sve dokazuju i ustanove §-a 158 i 192. k. z. — u kojih se spominje u b o j i t o oružje, koje pak kvalifikacije oružja u §-u 82. k. z. ne ima.

Pošto je ali presudni sud obtuženiku kazan odmjerio po I. stavci §-a 82. — počinio je ništetnost, navedenu u §-u 277. brojka 11 k. p., — pak s toga valja povodom osnovane ništovne žalbe državnog odvjetničtva prvosudnu osudu u točki izrečene kazni ukinuti, ter obtuženiku dosuditi kazan po II. stavci §-a 82. k. z. izmedju 1—5 godina težke tamnice“.

Dragj. Markovac.

C. Mjenbeno-trgovačko.

Pravna narav protokoliranja trgovačke tvrdke; u kojem roku imade se taj utok uložiti?

K tumačenju §-a 8. zakona od 3. listopada 1876. o sudbenosti trgovačko-mjenbenoj i postupku pred trgovačko-mjenbenimi sudovi savezno sa §-om 11. izvam parb. postupka.

Kr. sudbeni stol u B. naložio je trgovcu sa staklom S. Z. u K. odlukom od 13. listopada 1894. broj 3982 gr., da dade svoju tvrdku potokolirati pod inakom globom od 15 for.

Digitized by Google

Proti toj odluci uložio je S. L. utok, koji je kr. sudbeni stol u B. odlukom od 1. prosinca 1894. broj 4308 primio, te kr. banskomu stolu na riešenje podnio. Na taj utok izdao je kr. banski stol dne 20. prosinca 1894. pod brojem 27959 sliedeću rješitbu:

„Vidiv, da se po §-u 10. zakona od 3. listopada 1876. (sbor. br. 86) ustanovljuje rok, uz koji se imade u trgovačkih stvari podnieti utok, na 8 dana, te bude li prekasno podnesen, da se isti imade po prvom sudu odbiti;

vidiv, da je utok S. L-a. podnesen istom 11. dan nakon dostavljene mu napadnute odluke prvosudne, pa da je zato imao kr. sudbeni stol u B. isti utok kao prekasno podnešen odbiti,

obnašao je po §-u 343. gr. p. p. ukinuti odluku kr. sudbenoga stola u B. od 1. prosinca 1894. broj 4308; kojom je primio taj utok, te odrediti, da taj sudbeni stol isti utok vrati utjecatelju kao prekasno podnesen".

Dne 15. veljače 1895. br. 549 izdao je kr. stol sedmorice sliedeću vrhovnu rješitbu.

„Vidiv, da se ovdje radi o predmetu neparbenom, koji se u smislu §-a 8. zakona od 3. listopada 1876. o sudbenosti trgovačko-mjenbenoj i postupku pred trgovačko-mjenbenimi sudovi (br. 86 sbor.) ima rješavati po izvanparbenom postupku od 9. kolovoza 1854. broj. 208 drž z. l., odnosno po naredbah i propisih, izdanih naknadno k rečenom postupku, ali sve samo u koliko nisu preinačene spomenutim zakonom od 3. listopada 1876.;

vidiv, da se doduše po §-u 10. istoga zakona rokovi, u kojih se podnieti imadu prizivi, previdi ter utoci i predstavke, ustanovljuju na 8 dana, ter ujedno odrejuje, da budu li prekasno podnešeni, da se već po prvom sudu ureda radi imadu odputiti, no

vidiv, da se te iznimne ustanove ne mogu odnositi na predmete, koji se riešavaju po ustanovah izvanparbenog postupka, ter u kojih je moći preinačiti odredbu nižega suda bez štete koga trećega, pak da se u takovih slučajih imade uporabiti ustanova §-a 11. izv. p. p., po kojoj viši sudac i nakon minuloga roka za pravni liek može uzeti obzir na predstavke i utoke;

vidiv, da je predmet takove vrsti i sada predležeći slučaj protokoliranja,

obnašao je povodom utoka S. L. ukinuti napadnutu rješitbu kr. banskoga stola od 20. prosinca 1894. broj 27959, te banskom stolu naložiti, da utok S. L. uložen proti prvosudnoj odluci od 13. listopada 1894. broj 3982 na novo u pretres uzme, i da ga rieši mimo toga, što je uložen nakom osamdnevnoga roka, računajuć od dostave napadnute prvosudne odluke". —a—

Digitized by Google

Iz upravne prakse.

Zakupnik občinske potrošarine nije ovlašten pobirati potrošarinu od stvari, koje si trošioc za vlastitu porabu iz drugoga područja nabavlja.

Zakupnik obć. potrošarine u E. tražio je u potrošarinskom području E. od trošioca občinsku potrošarinu za meso, koje si isti nabavljahu na malo iz potrošarinskoga područja D. — S tim zahtjevom odpućen je odlukom obć. poglavarstva u E. od 17. veljače 1893. broj 164.

Uslied uložena utoka ukinuo je upravni odbor rješitbom od 9. ožujka 1893. broj 306 napadnutu odluku te odlučio, da dotični trošioci imadu plaćati obć. potrošarinu te prema tomu, da se zakupniku priznaje pravo na pobiranje potrošarinskih pristojba u gornjih slučajevih a to s razloga: „što bi se inače potrošarinski prihod samovoljom konsumenta lasno izigrati mogao".

Povodom uložene predstavke odlučila je kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, rješitbom od 13. prosinca 1893. br. 43587 sliedeće:

„s razloga, što su po §-u 2. potrošarinskoga propisnika i cienika u §-u 1. istoga cienika napomenuti predmeti samo onda podvrgnuti potrošarinskoj daći, kada se u občini obrtnim načinom na malo prodavaju, a nipošto na malo kupuju;

s razloga, što su po jasnih ustanovah §-a 4., 6., 7. i 9. istoga propisnika potrošarinsku pristojbu dužni namiriti producenti, a nipošto konsumenti;

s razloga, što se po §-u 1. točki 6. istoga propisnika potrošarinska pristojba govedjega mesa ne ustanovljuje prema kilogramskoj jedinici, već prema komadu zaklanoga blaga;

s razloga, što je u konkrentnom slučaju zakupnik občinske potrošarine u E. ista osoba, koja je zakupila i pravo pobiranja obć. potrošarine u D., a pošto si žitelji u E. svoje meso nabavljaju iz D., to bi tim od predmeta, od koje je već u D. ubrao potrošarinsku pristojbu, istu još jedanput ubrao u E.:

s razloga napokon, što po §-u 3. dražbenih uvjeta občina ne jamči zakupniku za stanoviti dohodak;

dokinuti rješitbu upravnoga odbora od 9. ožujka 1893. br. 360, kao što i sve na temelju te rješitbe uzsliedivše daljnje odredbe, te u cielosti potvrditi odluku obć. poglavarstva u E. od 17. veljače 1893. br. 164".

Dr. Križ.

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

Od uknjižbe eventualnih troškova utjerivanja plaća se $^{7}/_{10}\%$ upisna pristojba.

N. N. molio je za uknjižbu prava zaloga u korist I. hrv. štedione u Z. za glavnicu od 170 for. i 80 for. eventuanih troškova utjerivanja,

Digitized by Google

te je u smislu tarif. čl. 90/16 t. B) sbirke pristojbenih propisa biljegovao u ime $^7/_{10}$% upisne pristojbe svoju molbu ali samo sa 1 for. 19 novč., prema iznosu uknjižene glavnice od 170 for., ne uračunav 80 for. troškova.

Ova je molba obustavljena uz primjetbu, da ju je valjalo biljegovati prema iznosu uknjižene glavnice i troškova t. j. prema 250 for. sa 1 for. 75. nč., te je sliedom ove obustave kr. porezni ured u B. izdao pod K. stv. 126. g. 1893. N. N-u. platežni nalog, po komu imade on naknadno platiti jednostavnu pristojbu od 56 nč. i prema §-u 104. sb. p. p. povišicu od 1 for. 68 nč.

Proti ovom platežnom nalogu uložila je stranka priziv na kr. finac. ravnateljstvo u N., u kojem tvrdi, da u smislu §-a 449. o. g. z. za onih 80 for. — pošto oni ne imaju u tom §-u ustanovljeni uvjet za založno pravo, jer nisu zbiljna već samo moguća tražbina — za ovu svotu nije stečeno stvarno pravo, te da prema tomu ni ne može podpadati pod ustanove tarif. čl. 90/16 točka B) sb. p. p., koja traži upisnu pristojbu samo „za stečenje stvarnih prava“; te da već analogno deciziji financ. upravnog sudišta br. XXIII.[1] sliedi, da se neima plaćati ta pristojba od troškova izpod 100 for. niti od uknjižbe eventualnih troškova, i napokon da prema tomu u Hrvatskoj vlada obćenito mnienje, da se od eventualnih troškova prigodom uknjižbe istih, ne ima platiti $^7/_{10}$% upisna pristojba.

Na ovaj priziv izreklo je kr. financ. ravnateljstvo u N. dne 24. rujna 1893. pod br. 36060 odluku, da se priziv uvažiti ne može, jer se po opazci 3. k tarif. čl. 90/16 B) sb p. p. imade platiti $^7/_{10}$% upisna pristojba od ukupne vriednosti svih uknjižiti se imajućih prava i nuzgredica te se o toga niti ne izuzimlju slučajni troškovi utjerivanja.

Proti ovoj odluci uložila je stranka priziv, u kojem poriče u odluci pozvatoj opazci 3. k. tarif. čl. 90/16 B) zakonsku moć, te izvadja ponovno tvrdnje svog prvog priziva.

Kr. ug. financijalno upravno sudište u Budimpešti izreklo je na ovaj priziv dne 22. prosinca 1894. pod broj 7222 o s u d u, kojom potvrdjuje napadnutu odluku sa razloga iste, jer: „ne stoji taj navod prizivatelja, da točka 3. opazke k tarif. čl. 90/16 nadopunjujući dio zbirke zakona i propisa o biljegovini i pristojba sačinjavajući pristojbene tarife zakonitu moć ne ima, jer je pozvana zbirka izdana na temelju §-a 29. z. čl XXIV. god. 1881, te se sa napadnutom opazkom izrično odredjuje, da se polag vriednosti pripadajuća upisna pristojba imade odmjeriti od ukupne, u

[1] Po toj deciziji se ne ima plaćati $^7/_{10}$% uknjižbena pristojba, ako tečajem ovrhe radi namirenja glede takove glavnice, koja je pravom zaloga j u r u k n j i ž e n a, bude ubilježeno založno pravo do namirenja, istodobno pako bude odredjeno, da se uknjiži i ovršno založno pravo do namirenja glede dosele još n e u k n j i ž e n i h p r i p a d a k a iste glavnice, odnosno glede parbenih troškova, ako ovi ne premašuju 100 for.

Digitized by Google

vrieme upisa obstojeće vriednosti svih upisat se imajućih prava i nuzgredica, kao što i možebitne jamčevine, dočim se pod izrazom „jamčevina“ ima nedvojbeno razumievati i ona upisat se imajuća svota, koja služi za osiguranje eventualnog troška utjerivanja; nadalje, jer je decizijom ovoga sudišta, br. XXIII. obzirom na točku B) b) tarif. čl. 90/16 sb. p. p., glasom koje je upis oprošten od biljegovine, ako vriednost upisat se imajućeg te od onog, pod točkom a) pozvanoga tarif. članka različitog prava 100 for. ne premašuje, riešeno samo ono pitanje, da se u onom slučaju, ako tečajem ovrhe do namirenja glede jedne, založnim pravom jur upisane glavnice, bude ubilježena ovrha do namirenja, istodobno pako bude odredjeno, da se uknjiži i ovršno založno pravo do namirenja glede dosele još ne uknjiženih pripadaka iste glavnice, kao što i glede parbenih troškova, ima li mjesta odmjeri $^{7}/_{10}$% pristojbe, ako svota novo uknjiženih pripadaka i parbenih troškova ne premašuje 100 for.? — o tome pako u nazočnom slučaju ne ima govora.“[1] *M.*

SVAŠTICE.

(Reforma pravosudja u Rusiji.)

Dobrotom našega zemljaka g. Krunoslava Heruca, knjižara u Petrogradu, na kojoj mu srdačno hvalimo, dobili smo govor ruskoga ministra pravosudja N. V. Muravjeva, držan dne 30. travnja 1894. prigodom otvorenja sjednica povjerenstva za reziziju pravosudnoga zakonodavstva, koji na našu žalost radi ostaloga silnoga gradiva ne mogosmo do sada priobćiti. Taj govor glasi u hrvatskom prievodu:

Pomolivši se bogu za uspjeh predstojećega nam posla, možemo pristupiti k samomu njegovomu izvedenju. Svaki od nas, držim, sviestan si je svih teškoća i sve odgovornosti naše zadaće. Što se mene tiče, moram priznati, da me izpunja neko strahopočitanje kad otvaram prvo zasjedanje povjerenstva, o kojemu će znamenito zavisjeti daljnja sudbina ruskoga pravosudja. Nu nas predvodi dragocieni izvor bodrosti, s kojom se mi s podpunim pravom možemo poslužiti znajući, da smo pozvani izpuniti jasno izraženu, tvrdu i odlučnu volju Gosudora Imperatora o sistematičnoj reviziji pravosudnoga zakonodavstva, o njegovom ujedinjenju i poboljšanju.

[1] Zanimivo je, da je prije izdanja sadanje sbirke pristojbenih propisa od godine 1883., ministarstvo financija naredbom od 21. lipnja 1874. br. 9254 izreklo baš protivno načelo t. j. da podpadaju upisnoj pristojbi od uknjiženih pripadaka samo oni, koji su do dana uknjižbe dospjeli, koje se načelo u spomenutoj sbirci pridržalo samo glede kamata, koji se glasom op. 3. k tarif. čl. 90/16 računaju kod upisa do dana predane uknjižbene molbe.

Digitized by Google

Ova volja vladareva, kao sve što dolazi s visine priestola, smjera lih na boljak i napredak naše otačbine. I doista, pristup k reviziji baš sada, uz današnju organizaciju sudstva i uslova, što no ju okružuju, ukazuje se više nego ikad u horu i nuždnim, da se u nas učvrsti zakonitost i pravednost. Budući lično duboko toga osvjedočenja, uvjeren sam i o tom, da pravilno ostvarenje postavljene nam zadaće ne nadilazi naših sila, tek bi trebalo da pokažemo pri tom djelu osim znanja i izkustva još i dobre volje, snažnu energiju i revno nastojanje oko interesa službe. Sastav našega povjerenstva bez sumnje je obdaren sa svim tim svojstvima, pa mi ne preostaje nego još umoliti, da članovi povjerenstva k tim svojstvima pridruže i uzčuvaju ono medjusobno druževno i kolegijalno jedinstvo, koje, kako je svakomu poznato, već samo po sebi sačinjava silu.

Pročitavši za tim preponizni predlog o reviziji pravosudnoga zakonodavstva, potvrdjen vis. riešenjem od 7. aprila 1894., izložio je ministar pvavosudja sliedeće:

U nadopunjenju, reče, sadržaja netom pročitanoga preponiznoga predloga smatram nuždnim učiniti još neke primjetbe glede obsega i tečaja predstojećega nam rada. Ne prejudicirajući ničemu i ne želeći nipošto i najmanje suziti buduće poslovanje izrazujući svoje osobno mnienje o stvari, neka mi je dozvoljeno predhodno komisiji izložiti neke misli o tom, kako bi trebalo organizirati razdiobu povjerena joj posla. Ti su preliminari u današnjoj našoj prvoj sjednici neizbježivi; oni su zalog reda, jasnosti i skladnosti u radu toli mučnom i velikom kao što je revizija svega obširnoga sudbenoga zakonodavstva.

I.

U golemoj gradji toga posla možemo u svrhu udobnijega njegovoga pregleda lučiti tri momenta, koji su jedan od drugoga jasno odieljeni vremenom, prostorom i karakterom. Eto ih: prije svega sudbeno ustrojstvo u onom obliku, u kojem je izašlo 20. studena 1864. iz rvku državnoga zakonodavca ter u krepost stupio 1866. u nekim gubernijama, podpadajućim izprva u područje st. peterburškoga i moskovskoga vrhovnoga sudišta; drugo sva nadopunjenja i promjene sudb. ustrojstvâ, tečajem 28 godina, t. j. od 1866. do 1. siečnja 1894., i treće-glavna pravosudna pitanja, što ih je izniela praksa, nu koja još nisu zadobila zakonodavnoga riešenja, koje je jednako nuždno s gledišta države, obćine i sudbene tehnike.

II.

Ne gledeći na svu bitnu razliku medju tim momentima, koji se djelomice jedan prema drugomu odnose kao fakti prošlosti, potrebe sadašnjosti i pitanja budućnosti, ne treba ipak u dugom nizu uredjenja, zakona upitaka, što no ih ti momenti ostvaraju, pregledati onih obćenitih nji-

Digitized by Google

hovih crta, koje ostadoše nepromienjene posred razvitka i napredka sudbenoga života u svim njegovim fazama, nuancama i pojavima. Te su crte sukladne s onim temeljnim načelima sudbenoga ustrojstva, koja ostadoše čitava kraj svih mogućih promjena ter tiem dokazaše svoju sposobnost života i praktičnu shodnost. Podvrgavajući se ograničenjima i iznimkama ona uza sve to izdržaše kušnju i tako izadjoše iz nje, ako ne s pobjedom, a ono s pravom na daljnji obstanak. Što se tiče tih načela gotovo nema načelnoga spora medju protivnicima i pristašama reforme od g. 1864., jedni i drugi priznavaju važnost i korist tih osnova pravilnoga sudovanja, pa svode svoje nesuglasice lih na stupanj i oblike uporave (primjene), koja može biti različita s obzirom na zadatke i organizaciju pravde. Sudbeno ustrojstvo prvobitne redakcije ustrojeno je na tim načelima, kasnije su ga novele mienjale i ograničivale, ali ga niesu uzdrmale, a još manje uništile; iz njega bo proizlaze i oko njega se grupiraju odnosno — njega nipošto ne izključuju nove potrebe današnjega doba i po njima izazvana nastojanja, koja se, kako je poznato, u sferi suda niposto ne udaljuju od naravi. Očevidno je, da spomenuta načela ne zavise ni od kakvih tendencija, ni od kakvih struja i smjerova, a sačinjavaju neobhodnu pripadnost, svakoga pravoga suda, pa bile ma kakove osobitosti ili tančine u njegovom ustrojstvu. To je doista od svih do dandanas u civilizovanom svietu izradjenih jamstva obćenito priznato i najljepše jamstvo za to, da sudbena istina bude pronadjena, da zakon bude točno uporavljen i da svaka od prućih se stranaka poluči ono, što je zaslužila. Takovih stupova pravosudja nije mnogo, pu se oni mogu po svom elementarnom izražaju, odstranivši sve što je drugotno, slučajno i medjuupadno, resunirati u sliedećim kratkim, jednostavnim, no vrlo važnim točkama:

1. Sud mora biti ustmen ili neposredan, t. j. sudac treba da lično vidi i sluša stranke, a ne da sudi lih iz pustih spisa.

2. Sud mora biti javan, t. j. obćinstvo treba da znade, što se radi pri sudu i kako se kroji pravda.

3. Sud mora biti osnovan na načelu razpravnom, t. j. stranke, tužitelj i okrivljenik, tužitelj i tuženik, valja da jedan suprot drugomu bude postavljen u tu svrhu, da se iz njihovih protuslovnih tvrdnja razjasni istina u svem njenom obsegu.

4. Sud treba da je državni, vladarski i ujedno nezavisan od svakoga upliva i utjecaja sa bilo koje strane, kako bi sudac mogao izpunjavati svoje zvanje ne dajući se rukovoditi niti stjesnjivati u vršenju svojih dužnosti ničim drugim osim zakona, savjesti i činjenica.

5. Postupajući sudac mora imati stanovito osposobljenje — naravno, znanstveno i praktično, t. j. on ima biti osoba u svakom obziru sposobna i spremna za sudovanje.

Digitized by Google

6. Sud treba da je sastavljen i od vladinih službenih osoba, ali ne bez učestvovanja narodnoga elementa, koje je u izvjestnim slučajevima neizbježivo, t. j. ne bez učestvovanja stanovničtva, koje ima državljansku dužnost sudjelovati kod pravosudja u svojstvu sudaca, priseżnika, vještaka i svjedoka.

7. Sud treba da se izriče na osnovu ocjene dokazala, ali ne po unapried ustanovljenoj formalnoj teoriji, već po razumnom i slobodnom unutarnjem uvjerenju savjesti.

8. Država, personificirana vladom, mora imati u sudu svoga osobitoga predstavnika ili agenta, u osobi prokurora — čuvara zakonitosti i organa javnoga progona, krivice.

9. Pojedinac gradjanin, stanovnik treba da je pred sudom providjen takvim položajem, koji će mu podpuno uzčuvat njegova zakonita prava. Odatle proizlazi:

a) Potreba, da svaku krivnju i svaku tražbinu, da se prva uzmogne kazniti, a drugoj da se uzmogne udovoljiti, dokaže tužitelj;

b) ograničenje osobne slobode smije se radi potrebâ pravosudja dozvoliti samo u neuklonivoj nuždi;

c) pravo zaštite u stvarima kaznenim i gradjanskim i pravo kako kaznene tužbe tako i gradjanskoga potraživanja radi nedopuštenih djela, koja izključivo ili neposredno zadiru osobu;

d) široko pravo žalbe po zakonskim ustanovama i konačno

10. Sud mora biti tako ustrojen, da se u prvom stepenu (molbi) nalaze organi narodu blizi i pristupni, da nadalje druga obća instancija bude jaka ne količinom već svojstvom svoje organizacije i da na vrhu sudbene hierarhije bude postavljen senat (Правительствующій Сенать) kao vrhovni sud, izravno podredjen najvišoj (carevoj) vlasti.

Evo temeljnih ugalnih kamena preustrojstva pravde, neizhitrenih na jedan mah nikakvim okolnostima ili argumentima, već jednako vriednih bilo ma s kojega gledišta; evo osnove, pojmljive svakom nepredrasudnom i nepristranom umu, osnove, koja odgovara čuvstvima svih blagodušnih ljudi pa po tome i zaslužuje čvrste obrane pri svim mogućim promjenama i usavršenjima. Ta načela predstavljaju trajni i stalni temelj, na kojemu mora i može biti osnovano povjereno nam preustrojstvo sudstva. To će u svakom slučaju biti podpuno sigurna osnovka, koja na će prietiti padom, uviek dosta elastična, a ipak dosti čvrsta, da odoljeva nesgodama. U nabrojenim točkama već davnó nema, a u nekima nije nigda ni bilo ma što nategnuto, teoretično, naduto, oponašano. One sačinjavaju prosječni i kako se čini neprieporni rezultat svega onoga, čemu se je domislilo čovječanstvo u području pravosudja; one su osim toga već uspjele prožeti krv i meso zemlje, prešle su u običaj i postale dragim blagom našega naroda; one sačinjavaju čuvajući, konzervativni — ako se tako može reći

Digitized by Google

— elemenat naših sudbenih zakona. Oblik, način pa i razmjerja pri uporavi njihovoj mogu se mienjati, ali njihov obstanak, njihova sućnost, njihov duh moraju ostati nepovrjedivi, i u tome sastoji predraga stečevina, koju nam namrješe naši predji trudeći se toliko za Rusiju. (Sliedi.)

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Viestnik hrvatskoga arheložkoga družtva.

Uredničtvo „Viestnika hrvatskoga arheložkoga družtva“ izdalo je sliedeći proglas:

„Dvie su godine prošle, odkako je hrvatsko arheološko društvo u Zagrebu moralo izdavanje društvenoga organa „Viestnika“ obustaviti, jedno što mu se iza odstupa g. prof. Šime Ljubića nije odmah mogao naći urednik, a drugo, što je društveni dohodak od članarine i kamata glavnice tako spao, da nije bio dostatan, da se s njime podmire troškovi oko izdavanja časopisa. Na predstavku društvene uprave visoka se je zem. vlada odazvala podporom od 600 for., te je tim darom omogućen nastavak društvenoga djelovanja. U glavnoj je skupštini, držanoj 25. marta o. g. odlučeno, da se iznova započme izdavanje „Viestnika hrvatskoga arheološkoga društva“, te mu je urednikom izabran upravitelj arheološkoga muzeja, dr. Brunšmid. Zaključeno je nadalje, da se djelokrug „Viestnika“ znatno razširi, tako, da se unj ne će uvrštavati samo članci strogo arheološkoga i umjetničko-historičkoga sadržaja (o predhistorijskim klasičnim i starohrvatskim starinama, o epigrafici, numizmatici itd.), već će se tiskati i članci historijski. Tim će hrvatska čitalačka publika uz arheološki dobiti još i historijski časopis, koji joj je dosele manjkao. „Viestnik“ će donositi članaka, kojim će biti svrha razbistriti i tumačiti prošlost starih gradova, gradina, samostana, crkava, občina, obrtnih zadruga itd., posvetiti će osobitu pažnju folkloristici hrvatskoga naroda, te će priobćivati pučka pričanja o mitologiji, o starim gradinama, o narodnim junacima, rasprave i viesti o narodnim običajima itd. Mnoga će historijska, bibliografska, literarna, arhivalna i folklorištična bilješka, koja bi kojekuda po dnevnicima rastepeno priobćena izginula ili neopaženom ostala, naći sigurno zaklonište u „Viestniku“, gdje će se moći tražiti i naći.

„Viestnik“ će izlaziti u svezcima neomedjena obsega. Ove će godine izići jedan svezak od 12—16 tiskanih araka, a odazove li se hrvatski narod, kako se je nadati, to bi se u buduće moglo još i više štampati. Družtveni članovi, koji plaćaju neznatnu godišnju članarinu od 2 for., dobivaju sve pubtikacije, koje družtvo tečajem dotične godine izdade, bezplatno. Ona gospoda, koja su za godine 1893. ili 1894. poslala prinos, dobiti će časopis za godinu 1895. badava.

Digitized by Google

Od patriotične sviesti hrvatskog naroda pravom se može očekivati, da će mnogi i mnogi drage volje žrtvovati neznatnu svotu od 2 for., za koju će ne samo dobiti liepu bogato ilustrovanu knjigu poučnoga sadržaja, već će tim i sa svoje strane doprinieti, da se unapriedi družtvo, komu je, kod mnogobrojnih njegovih koneksija sa inozemskim znanstvenim družtvima po cielom svietu, zadaća, da svojim časopisom zastupa hrvatsku znanost pred cielim inozemstvom. — Osim godišnjih članova sa prinosom od 2 for., družtvo prima i utemeljiteljne članove, koji plaćaju u jedan put za uviek ili u pet godišnjih obroka svotu od 50 for. Utemeljitelji dobivaju kod pristupa sve dosele izašle svezke „Arkiva za povjestnicu jugoslavensku“ (osim I. i III., koji su razpačani), „Viestnika hrv. arheologičkog družtva“ (14 godišta), „Codex diplomaticus“ (2 svezka) i „Bibliografiju“ od Kukuljevića bezplatno.

Da se barem približno može ustanoviti naklada „Viestnika“, koji je izlazio samo u 750 iztisaka, pozivlju se svi prijatelji hrvatske prosvjete, da se što prije prijave kao članovi, dotično da pošalju članarinu. Svi prijatelji i dosadašnji dopisnici „Viestnika“ umoljavaju se, da mu i nadalje ostanu vierni, nebi li ovo glasilo hrvatskoga arheložkog družtva što bolje procvalo na korist i na čast hrvatskoga naroda. Članci za „Viestnik“, dopisi i novci šalju se uredničtvu „Viestnika hrv. arh. družtva“ u Zagrebu, Zrinjski trg, arheložki muzej.

Mi se ovom pozivu pridružujemo, te molimo hrvatske pravnike, da se u što većem broju upišu u družtvo. Da će „Viestnik“ dostojno zastupati hrvatsku znanost, jamči nam njegov urednik g. dr. Brunšmid, koji je u nas na tom polju priznata vrstna sila.

* * *

Općinski glasnik. Mjesečnik „zadruge općinskih činovnika u Dalmaciji“. Uredjuje ga Dujam *Mikačić* i Vicko *Butier.*

Primili smo prvi broj „Općinskoga glasnika“, što je počeo izlaziti u Splitu, kao organ „zadruge općinskih činovnika u Dalmaciji“. On će se baviti svim, što je u interesu dobre občinske uprave, što može zanimati občine, občinske upravitelje i občinske činovnike, jednom riečju sa svimi granami občinske uprave sa teoretičkog i praktičnoga gledišta, kako to ustanovljuje §. 2. slovo b) pravilnika „zadruge občinskih činovnika u Dalmaciji“.

Za to moli uredničtvo, da ga savjetom i svojim radom počaste oni, koje je nauka upoznala sa občinskom upravom i službom ili ih je družtveni položaj doveo do toga, da se oko nje bave.

Mi se pouzdano nadamo, da će „Općinski glasnik“ naći i u Banovini u obilju predplatnika i suradnika.

Sadržaj prvoga broja jest sliedeći: Pristupna rieč. — Pravilnik zadruge općinskih činovnika u Dalmaciji. — Općine u Dalmaciji i njihovo stanovništvo po anagrafi godine 1890 — Pro domo — Crte o javnom zdravstvu u Dalmaciji, od dra. Nike Marinkovića. — Općinski ured. —

Digitized by Google

O disciplinarnoj vlasti nad općinskim i lugarskim osobljem. — Pravo pedepsavanja kod općina, od P. Montia. — Za izborne imenike. — Zakon 9. siečnja 1895., kriepostan za kraljevinu Dalmaciju. — Okružnica zemaljskoga odbora dalmatinskoga 7. listopada 1885 br. 3907 o uredjenju imenica članova seoskih zborova. — Rješidbe. — Praktični slučajevi. — Na zanovietanja, od Martina Pera. — Pitanja i odgovori. — Vjesnik. — „Općinski glasnik" izlazi koncem svakoga mjeseca, na dva tiskana arka u velikoj osmini, a predplatna mu je ciena 8 kruna na godinu. Svaki broj napose zapada 1 krunu. Mi ga ponovno preporučamo našim čitaocima.

* * *

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo Pravnik) svezak 4. za mjesec travanj sadržaje: O naših agrarskih operacijah in dotičnih zakonih, od dr. E. Volčića. — Uživaju li dolžniki okupnih zastavljenin pravico na mejsebojno povračilo tujega, na onih nepremičninah počez vknjiženega dolga? od dra. R. Bežega. — Iz pravosodne prakse. — Razne vesti. - Pregled pravosodstva.

VIESTNIK.

(Previšnje priznanje našim višim sudovom.) Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 3. travnja 1895. sa zadovoljstvom uzeti na previšnje znanje poslovne izkaze kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice i banskoga stola za godinu 1894.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 6. travnja t. g. svoju redovitu sjednicu, u kojoj su primljeni ovi novi članovi: *Trohar* Srećko sudbeni pristav u Delnicah, *Jacobi* dr. Ivan odvjetnički perovodja u Zagrebu, *Hoffer* Nikola, odvjetnički perovodja Zagrebu, *Theodorović* dr. Pajo odvjetnik u Zagrebu i *Belobrk* Petar, *Horvat* dr. Rudolf i *Latas* dr. Gjuro, odvjetnički perovodje u Zagrebu. Nakon toga bude primljeno izvješće blagajnikovo o stanju blagajne.

Imenovanja. Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je imenovati: Jovana *Dimitrijevića* pravnoga vježbenika kod kr. kot. suda u Rumi prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola, za tim sudbenimi pristavi II. razreda extra statum prislušnike Tomu *Meglera* kod kot. suda u Šidu za kot. sud u Doljnjem Miholjcu, Bogoslava *Sachsa* kod sudbenoga stola u Zagrebu za kot. sud u Otočcu i dra. Petra *Sabolića* kod kot. suda u Belovaru za kot. sud u Novoj Gradiški, onda Franju *Haladi-a* tajničkog pristava banskoga stola zamjenikom kr. drž. odvjetnika I. razreda i dodieliti ga na službovanje ka kr. drž. nadodvjetničtvu, dra. Franju *Salavari-a* sudbenog pristava II. razr. u službovanju kod tajničtva banskoga stola, tajničkim pristavom banskog stola extra statum; Iliju M. *Pricu* pravnoga vježbenika kod kr. sudbenog stola u Zagrebu prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola i Marka *Vukelića* pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Ogulinu prislušnikom u obsegu banskoga stola.

(U Bosni i Hercegovini.) Ces. i kr. zajedničko ministarstvo imenovalo je financijalnog tajnika Rudolfa *Schweinbacha*, kojem je povjerena uprava financijalnim nadzorničtvom u Banjaluci, financijalnim nadzornikom manje pri-

Digitized by Google

stojbe u VIII. dnevnom razredu za financijalni kotar u Banjaluci; financijalnog perovodju Jaroslava *Baudischa* financijalnim tajnikom u VIII. dnevnom razredu. Poglavica zem vlade naimenovao je okružnoj oblasti u Banjaluci dodieljenog pristava poreznog nadzorničtva Mihajla *Koczynskog* financijalnim perovodjom ostavivši ga u sadašnjem mjestu službovanja; svršenog pravnika Feliksa *Kocielskog* privremenim auskultanton u okružnom sudu u Mostaru, svršenog pravnika Vladimira *Treščeca* privr. perovodnim vježbenikom u I. odjeljenju zem. vlade, privr. auskultanta kod kot. ureda u Livnu Ambrozija *Šurana* privr. sudskim pristavom manje pristojbe, svršenog pravnika Jovana *Bernadzikowskog* privr. auskultantom kod okr. suda u Mostaru, adjutovanog auskultanta kod c. i kr. okr. suda u Leitmeritzu Karla *Sedlačeka* definitivnim auskultantom kod okr. suda u D. Tuzli, sudskog pristava manje pr. kod kot. ureda u Maglaju Josipa pl. *Pajtonija* sudskim pristavom veće pristojbe i auskultanta kod kot. ureda u Drventi Ljudevita *Tertila* sudskim pristavom manje pristojbe.

Premještenja. Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao premjestiti Stjepana *Lukića* sudbenoga pristava kod kot. suda u Novoj Gradiški k sudbenomu stolu u Mitrovici, sudbene pristave Ljudevita pl. *Cekuša,* kod sudbenoga stola u Belovaru ka kotarskom sudu u Brinje, povjeriv mu podjedno upravu rečenoga kotarskoga suda; nadalje dra. Franju *Hofstättera* kod kot. suda u Križevcih k onomu u Belovaru, Roberta *Habijanca* kod kot. suda u Belovaru k sudbenom stolu u Belovaru, kot. sudce Jovana *Semitekolu* u službovanju kod sudbenoga stola u Mitrovici ka kotarskom sudu u Križevcih te Franju *Mihelića* kod kot. suda u Brinju k onomu u Koprivnici, sudbene pristave II. razreda Dušana pl *Barca* kod kot. suda u Dugomselu k onomu u Zagrebu a Matiju *Vučetića* kod kot. suda u Otočcu k onomu u Dugomselu.

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zemaljske vlade premjestio je auskultanta Josipa *Novaka* od okr. suda u Travniku ka kot. uredu u Zenici, razriešio je privr. sudskog pristava u kot. uredu u Zenici dra. Franju *Hofstättera* na njegovu molbu od daljeg službovanja u ovih zemljah, nadalje je premjestio sudskog tajnika Mavra *Neuschula* od kot. ureda u Vlasenici k okr. sudu u Banjaluci i sudskog pristava Ivana *Mandušića* od okr. suda u D. Tuzli ka kot. uredu u Vlasenici, a pozvao je kotarskom uredu Bos. Petrovcu uvrštenog političkog pristava II. razreda dra. Antuna *Neuga* na službovanje k zem. vladi, i razriešio je sudskog pristava u Jajcu Stjepana pl. *Somogja* na njegovu molbu od daljeg službovanja u ovih zemljah.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad V. godine 1895. izdan i razposlan je dne 19. travnja 1895. a sadržaje:

pod brojem 18 naredbu kr. ug. ministra trgovine od 25. srpnja 1894. br. 52452, kojom se preinačuju njeke ustanove naredbe od 1. kolovoza 1893. broj 37039, glede odpremanja razpršnjivih predmeta po željeznicah (sbornik broj 71. god. 1893.)

pod brojem 19 naredbu kr. ug. ministarstva financija od 28. srpnja 1894. br. 54755, upravljenu na kr. financijalno ravnateljstvo u Zagrebu, kojom se ustanovljuje, da se dozvole točenja pića, podieljene kazinam, čitaonicam i inim zatvorenim družtvenim krugovom, odnosno ovlašteniku istih ne mogu ubrojiti u broj točionah, ustanovljen na temelju § 8. zak. čl. XXXV.: 1888. daklem se takove dozvole mogu podieljivati i preko broja;

pod brojem 20 naredbu kr. ug. ministarstva financija od 27. listopada 1894. br. 35005, upravljenu na kr. financijalno ravnateljstvo u Zagrebu, u

Digitized by Google

svrhu jednoličnog postupka kod izdavanja dozvola, traženih za prodavanje žestokih pića u kavanah i slastičarnah,

pod brojem 21. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, od 6. ožujka 1895. broj 2165, izdanu na sve kr. županijske oblasti i gradska poglavarstva, o popaši po usjevih;

pod brojem 22 naredbu bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 17. ožujka 1895. broj 2824 pravos., kojom se proglašuje naredbom kr. ug. ministra financija od 5. studenoga 1894. broj 31749, izdani službeni naputak za kr. ravnateljstvo erarskih pravnih posala u Zagrebu;

pod brojem 23 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, od 21. ožujka 1895. br. 13040, kojom se proglašuje ustrojenje novih upravnih občina Berkasovo, Kukunjevac i Nova Gradiška-vanjska,

pod brojem 24 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, od 26. ožujka 1895. broj 8327, kojom se tumači naredba od 19. kolovoza 1894. br. 44136 o skladištih drva (sbornik broj 61 godine 1894) i konačno

pod brojem 25 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove i za pravosudje, od 7. travnja 1895. broj 4651, kojom se odredjuju neke promjene u broju, sjedištu i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova.

(Uredovne sbirke naredaba pravosudne struke) svezak IV. brojevi 542, do 554 idani i razposlani su dne 19. travnja 1895. Sadržaj netom izašlih brojeva jest sliedeći:

Broj 542. Okružnica kr. banskog stola od 27. prosinca 1894. br. 28187 na sve sudbene oblasti u obsegu banskoga stola glede utjeranja novčanih globa, dosudjenih u kaznenom postupku.

Broj 543 Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 13. siečnja 1895. broj 15830 g. 1894. glede zaračunavanja globa karnostnih, izrečenih proti odvjetnikom i kr. javnim bilježnikom, kao i globa dosudjenih povodom gradjanskog postupka.

Br. 544. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 18. siečnja 1895. broj 887 upravljena na sve kr. sudbene oblasti, predsjedničtva kr. sudbenih stolova, kr. banskoga stola i kr. stola sedmorice, kr. državno nadodvjetničtvo, i kr. državna odvjetničtva, ter napokon ravnateljstvo kr. zem. kaznione u Lepoglavi, i upraviteljstva kr. kaznionah u Gospiću i Mitrovici, glede budućega postupka kod uvršćivanja službenih oglasa u službeni list „Narodne Novine“ i podnašanja računah uprave toga lista na obredjenje.

Broj 545. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 11. siečnja 1895. br. 60284 ex 1894. upravljena na sve kr. županije i gradove u pogledu zabrane izdavanja t. zv. „viza reperta“ sa strane podčinjenoga liečničkoga osoblja u slučajevih ozleda zadanih po drugih osobah, dakle kažnjivih čina.

Broj 546. Okružnica kr. banskoga stola od 16. siečnja 1895. br. 1057 glede podpisivanja sudbenih odpravaka.

Broj 547. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 10. veljače 1895. broj 1047, glede odredaba sudbenih u slučajevih, kada povodom sudbenih riešitaba valja unieti preinakah ili dodataka u matice krštenih (rodjenih), vjenčanih ili umrših.

Broj 548 Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 13. veljače 1895. broj 1949 o tom, kamo idu globe utjerane od osoba, osudjenih radi nadripisarstva.

Digitized by Google

Broj 549. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem vlade, odjela za unuturnje poslove i za pravosudje, od 16. siečnja 1895. br. 881, kojom se odredjuju neke promjene u broju, sjedištu i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova.

Broj 550. Naredba kr. hrv.slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 30. siečnja 1895. br. 1040, kojom se u sporazumku s kr. vladnim odjelom za unuturnje poslove ustanovljuje visina ter način ubiranja pristojba za dostave u gradjanskih parbenih i neparbenih poslovih, obavljene po občinskih organih.

Broj 551. Naredba bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, od 30. siečnja 1895. broj 1317 pravos., kojom se saobćuje naredba kr. ug. ministra predsjednika od 22. prosinca 1894. br. 2821 M. E. o pridruženju englezke naselbine „South-Australia" državnomu dne 24. travnja 1893. sa Velikom Britanijom, sklopljenomu, a zakonskim čl X.: 1894. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora uzakonjenom ugovoru radi uzajamne zaštite prava auktora književnih i umjetničkih djela (Sbor. br. 72. g. 1894.)

Broj 552. Naredba bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 25. veljače 1895. broj 2442 izdana sporazumno sa kr. ug. ministrom financija glede oprosta od biljega za gruntovne izvadke izdane u svrhu postupka po §-u 179. i 180. zakona od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu.

Broj 553. Okružnica predsjedničtva banskoga stola od 19. veljače 1895. broj 571 glede prava razpolaganja sa dnevnicami (na sva predsjedničtva kr. sudbenih stolova i predstojničtva kr. kotarskih sudova u području kr. banskoga stola).

Broj 554. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 14. ožujka 1895. broj 4393. glede jamčevne sposobnosti 4% na 200, 1000, 5000 i 10000 kruna glasećih, putem žriebanja izplativih založnica I. peštanskoga domovnoga štedioničkoga družtva u Budimpešti.

Stečaji.

Svibanj. Josip *Jonke*, protokolirani trgovac u Karlovcu. — Kr. sudb. stol u Zagrebu (odluka od 22. ožujka 1895. broj 4641 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Grünwald, odvjetnik u Zagrebu, zamjenik njegov dr. G. Kornicer, odvjetnik u Karlovcu. — Rok prijavni do 31. svibnja, ročište 1. lipnja 1895.

— Adela *Davila*, trgovkinja u Pregradi. — Kr. kot. sud u Pregradi (odluka 22. ožujka 1895. broj 2424 gr.) — Zastupnik i privremeni upravitelj stečajnoga imetka odvjetnik Barbot u Krapini, njegov zamjenik Vjekoslav Glojnarić u Pregradi. — Rok prijavni do 30. svibnja, ročište 10. lipnja 1895.

— Jula *Fuchs*, sitničarka u Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odluka od 23. veljače 1895. br. 1320 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Vladimir Kovačević, zamjenik dr. Antun Pinterović odvjetnici u Osieku. — Rok prijavni do 31. svibnja, ročište 6. lipnja 1895.

Lipanj. Otilia *Schwerer*, sitničarka u Komletincih. — Kr. kot. sud u Vinkovcih (odluka od 21. veljače 1895. br. 2027 gr.) — Zastupnik i medjut. upravitelj Mišo Anastasijević odvjetnik u Vinkovcih, zamjenik dr. E. Sies iz Vinkovaca. — Rok prijavni do 1. lipnja, ročište 4. lipnja 1895.

— Sava *Borić*, protokolirani trgovac u Gospiću. — Kr. sudbeni stol u Gospiću. (odluka od 14. ožujka 1895. br. 226 gr.) — Zastupnik i medjut. upravitelj stečajnoga imetka odvj. u Gospiću Vladoj Nevečerel, zamjenik Antun Vranićan. — Rok prijavni do 1. lipnja, ročište 5. lipnja 1895.

Digitized by Google

Sirotinjska povjerenstva u gradovima.

Napisao dr. F. J. Spevec.

(Nastavak.)

II.

1) Dosele smo letimice spominjali, kako je država, otkada se je organizovala, sve više uzimala u svoje ruke starateljstvo nad sirotama, i kako je ona izvršavala to starateljstvo po različitim oblastima, sad sudovima, sad administrativnim oblastima. Da vidimo sada, kako je uredjeno te pitanje po novijem pravu u modernim državama.

I moderna država brine se za to, da dobiju staratelja osobe, kojima ga treba, i da staratelji obavljaju svoje starateljske dužnosti onako, kako odgovara interesima i štićenika i općim interesima. Prema tome država starateljstvo nad tim osobama stranom upravlja, stranom nadgleda. To svoje djelovanje, koje se, kako već spomenusmo, zove nadstarateljstvo, izvršuju države danas većinom po *sudovima*. Sudovi obavljaju te nadstarateljske poslove kao dio tako zvanog preventivnoga, kautelarnoga pravosudja, iliti neparbene, izvanparbene sudbenosti.[1] Kako sudovi u jednu ruku ne izvršuju svegakolikoga pravosudja, tako u drugu ruku nijesu ograničeni samo na onu djelatnost, kojoj po njezinom materijalnom sadržaju pripada karakter sudačkih funkcija, već obavljaju i takove funkcije, koje nijesu po svojoj naravi ništa drugo, nego upravni akti. Ovamo spada i djelovanje njihovo kao nadstarateljskih oblasti.[2]

---

[1] „Verfahren ausser Streitsachen", „nichtstreitige Gerichtsbarkeit", češki: „řizení nesporné", rusinski: „неспорове поступованіе". Izraz neshodan u toliko, što se mnogo puta i u području toga neparbenoga postupka radi o parbi, o sporu. Menger, Sistem des österr. Civilprocessrechts I. str. 22 sl.

[2] Laband, das Staatsrecht des deutschen Reiches, (2. izd.) I. str. 678. Meyer, Lehrbuch d. d. Staatsrechts § 70. — Da li je opravdano, da se povjeravaju sudovima drugi poslovi nego oni, koji imaju karakter sudačkih funkcija, ne zaslužuje li naprotiv prvenstva francuski sistem, po kojem je stvar sudova samo izricanje presuda; o svem tom ima različitih nazora. Dočim jedni osobito hvale tu uredbu, naziruć najljepšu granu sudačkoga djelovanja baš u tom, što štiti i uzdržaje i ona prava, koja još nijesu postala prijeporna, što

Digitized by Google

Sudovi — naravno civilni — fungiraju kao nadstarateljska oblast prije svega po t. zv. općem (pandektalnom) pravu.[1] Zatim po pravu pruskom, po zakonu od 5. jula 1875., koji je stupio na mjesto prijašnjega prava. „Das Vormundschaftsgericht wird von Einzelrichtern (Friedensrichtern, Amtsrichtern, Gerichtskommissarien) verwaltet".[2] Isto tako po pravu saksonskom: „Uiber der Vormundschaft steht als Obervormundschaft das zuständige Gericht".[3] Nadalje po pravu badenskom. Badensko zemaljsko pravo ima poput francuskoga prava instituciju obiteljskoga vijeća.[4] No te ustanove o obiteljskom vijeću preinačene su kasnijim zakonima, imenito čini to Rechtspolizeigesetz od 6. februara 1879. über die Verwaltung der freiwilligen Gerichtsbarkeit. Obligatornost obiteljskoga vijeća ukinuta je, kao nadstarateljska oblast prve molbe uveden je t. zv. Amtsgericht.[5] —

Sudovi su nadstarateljska oblast i po austrijskom općem gradjanskom zakoniku,[6] i to u Cislajtaniji samo sudovi, dočim ćemo o tom, kako je u nas, govoriti kasnije.

Isto tako po osnovi gradjanskoga zakonika za njemačko carstvo. „Die Vormundschaft wird von dem Vormundschaftsgerichte von Amtswegen angeordnet".[7] „Das Vormundschaftsgerich hat über die gesammte Thätigkeit des Vormundes und des Gegenvormundes die Aufsicht zu führen und gegen Pflichtwidrigkeiten derselben durch geeignete Gebote und Verbote einzuschreiten.[8]

U Engleskoj, gdje je Lord-kancelar (Lord High Chanceller of Gr. Br.) u ime krune vrhovni staratelj svih sirota, takodjer su sudovi nadstarateljske oblasti. Isto tako u sjedinjenim državama sjeverne Amerike, gdje bi stareteljski poslovi načelno imali spadati u kompetenciju sudova pravice (Courts of Equity, u Engleskoj i kancelarov sud ovamo); no sada

---

ravna djela državljana, kako odgovara pravu; drugi smatraju tu uredbu neshodnom, na uštrb pravomu sudačkomu zvanju. Mittermaier, der gemeine deutsche Proces, 2 sv. str. 47. sl., Schuster, Commentar zum G. über das V. a. Str. 3. sl.

[1] Windscheit, Pendekten § 445. op. 2. Dernburg, Pandekten III. § 43. op. 2.

[2] Vormundschaftsordnug v. 5. juli 1875. § 1. Dernburg, Vormundschaftsrecht § 15.

[3] Saks. zakonik § 1880.

[4] §§ 405. sl.

[5] „Die Amtsgerichte beschliesen in denjenigen Angelegenheiten, welche das Landrecht dem Familienrathe zuweist, nach Anhörung der nächsten Verwandten..." § 2. točka 2. Cf. § 5. a) spomenutoga zakona.

[6] §§ 189. sl. o. g. z. §§ 181. sl. izvan parb. postupnika.

[7] § 1634.

[8] § 1684. Zweite Lesung § 1714. Osnova, normirajući staratelјstvo slijedi većinom spomenuti pruski zakon od god. 1875. Cf. Gierke, der Entwurf eines bürg. G. B. und das deutsche Recht str. 490. sl.

Digitized by Google

ih obavljaju i drugi sudovi; ali u slučaju kakovoga spora izmedju staratelja i štićenika može se stranka obratiti na court of Equity.[1]

Po crnogorskom zakoniku „nadstarateljska vlast biva kapetanski sud, u čijem području stanuje maloljetnik“ (čl. 647.) „Nadstarateljska je vlast onaj nadležni sud, koji je pozvan, da stavlja pod starateljstvo itd. (čl. 963.)

Ima nadalje država, gdje su sudovi nadstarateljska oblast samo za njeke staleže. Tako na pr. u Württembergu za eximirane osobe, obitelji viših staleža.

U mnogim od onih država, u kojima su sudovi nadstarateljske oblasti, pomažu sudovima u obavljanju starateljskih posala obitelj štićenikova i općina. O tom niže.

Nadležan kao nadstarateljska oblast u opće je sud domicila štićenikova.[2] Taj je domicil redovno isti s posljednjim domicilom pokojnoga oca, s toga mnogi zakoni odredjuju, da ovaj domicil odlučuje. Ako je štićenik promjenio domicil prije nego mu je postavljen staratelj, na pr. mati, kod koje se nalazi dijete, ode na drugo mjesto, onda po njekim zakonima odlučuje takodjer posljednji domicil oca. Po drugima pak nadležan je onaj sud, pod čiju jurisdikciju spada štićenik u doba, kad mu se postavlja staratelj. Kasnija promjena domicila ne preinačuje nadležnosti nadstarateljske oblasti.

Za nezakonitu djecu nadležan je onaj sud, u čijem području imala je mati svoj domicil, kad je rodila dijete, makar ona kasnije promijeni svoj domicil prije nego se postavi djetetu staratelj. Nema li mati domicila, odlučuje mjesto, gdje boravi u vrijeme poroda.[3]

Nadležnost suda proteže se načelno na svukoliku imovinu štićenikovu, i na onu, koja se nalazi u području kojega drugoga suda. Tako izrijekom odredjuje prusko zemaljsko pravo (II. 18. § 81.), dočim novi zakon od god. 1875. to muče pretpostavlja. To vrijedi i po austrijskom o. g. z. § 226., jedino t. zv. realne akte kao inventuru, procjenu i druge glede nekretnina, što se nalaze u području drugoga suda, nadležan je obavljati ovaj sud.[4]

---

[1] Vocke, Handbuch der Rechtspflege in den vereinigten Staaten von Nordamerika str. 8. i § 73. Gneist, das englische Vervaltungsrecht, imenito odsjek VII. Colditz, W. Blackstone's Handbuch des engl. Rechts I. str. 228.

[2] Po našem pravu u opće onaj sud (kotarski ili sudbeni stol) „kojega je osobnoj sudbenosti maloljetnik ili skrbljenik podvržen u parnicah“ § 81. 82. sudovnika. Odlučuju dakle u opće oni momenti, po kojima se ravna „osobna podsudnost“.

[3] Pruski zakon § 3.

[4] Po rimskom pravu može svaki sud, u čijem se području nalazi imovina pupilova, postaviti posebnoga tutora i svaki onda fungira kao nadstarateljska oblast za dotičnu imovinu. L. 27. pr. D, de tut. dat. 26. 5, l. 21. §. 2. D. de excus 27. 1. „Licet datus tutor ad universum patrimonium datus est, tamen

Digitized by Google

Proteže li se nadležnost suda kao nadstarateljske oblasti samo na domaće državljane, ili vrijedi li ona i za inozemce? Na to pitanje odgovaraju različito i teorija i pojedini positivni zakoni. Kako se najzgodnije stara za štićenika ondje, gdje on trajno boravi i gdje je središte njegovih pravnih odnošaja, drže jedni, da je irelevantno, da li je štićenik državljanin one države, u kojoj ima svoj domicil; da je dakle nadležan sud kao nadstarateljska oblast i za inozemce, koji imaju u njegovom području svoj domicil. To ima vrediti posvuda, gdje zakoni ne traže izrijekom državljanstva kao pretpostavku za nadležnost suda. Badenski zakon od 6. februara 1879. § 56. izrijekom odredjuje: „Die Zuständigkeit des Amtsgerichtes zur Ausübung der vormundschaftlichen Rechte erstreckt sich auch auf Nichtbadener, welche zur Zeit der Eröffnung der Vormundschaft oder Plegschaft in dessen Bezirk ihren Wohnsitz oder in Ermangelung eines solchen ihren Aufenthalt haben. Die Vormundschaft über einen Nichtbadener ist auf Verlangen der Behörden des Heimatstaates an diese abzugeben".[1]

Naprotiv drugi drže, da je stvar svake države, da se brine za svoje državljane, kojima treba staratelja; prema tome da je svaki sud kao nadstarateljska oblast nadležan samo za domaće državljane. To stanovište zauzimlju i mnogi zakoni, imenito ondje, gdje vrijedi načelo, da se t. zv. statuta personalia ravnaju po državljanstvu, da se djelotvorna sposobnost osobe prosudjuje po pravu njezine države, kojoj pripada ta osoba kao državljanin.[2] Tako na pr. saksonski zakonik (§ 16.) veli: „Die Vormundschaft wird nach den Gesetzen des Staates beurtheilt, dessen Unterthan der zu Bevormundende ist".

To stoji, da je tamo, gdje država štićenikova hoće da vodi nadstarateljsvo nad svojim državljanima, i onima, koji imaju svoj domicil u inozemstvu, nadležna ta država, bilo da to općenito odredjuje zakon, bilo da ta država u konkretnom slučaju reklamira za sebe nadstarateljstvo nad svojim državljaninom, za kojega je u inozemstvu odredjeno starateljstvo. U ovom posljednjem slučaju imat će se odredjeno jur starateljstvo ustupiti nadležnoj oblasti štićenikove države, kako to izrijekom odredjuje spomenuti badenski i pruski zakon. Isto tako je austrijsko ministarstvo pravosudja rješilo njeki slučaj u prilog pruskim sudovima, kad su ovi tražili, da se njima ustupi nadstarateljstvo nad osobom X., za koju je bilo odreojeno starateljstvo po austrijskim sudovima, ali je medjutim ta

excusare se potest, ne ultra centesimum lapidem tutelam gerat, nisi in eadem provincia pupilli patrimonium sit; et ideo illarum rerum dabunt tutores in provincia Praesides eius" Cf. l. 2. C. eod. 5. 62.

[1] Slično i prusko pravo. Dernburg cit. § 17. 4.

[2] Ovo načelo vrijedi i po o. g. z. §§ 4. 34. Danas se pretežito drži, da je tako.

Digitized by Google

osoba postala državljanin pruski. A u motivima rješitbe vrhovnog sudišta u Beču od 4. januara 1870. veli se: „Sud dosadašnjega domicila osobe, koja je bila dosele austrijski podanik, ali je istupila iz austrijske državne sveze, nije više nadležan da obavlja nadstarateljske poslove, jer onaj, koji je istupio iz austrijske državne sveze, nije više podčinjen nadstarateljstvu austrijskih sudova".[1]

Ali i to stoji, da će tamo, gdje se država ne brine za svoje državljane, koji borave u inozemstvu, imati sud domicila sirote prethodno pobrinuti se za nj, ili ako nema domicila, onda sud onoga mjesta, gdje boravi.[2]

2) Mnoge države povjeravaju nadstarateljstvo političkim oblastima, imenito općinama ili pak posebnim oblastima, ustrojenim upravo za starateljske poslove. Kao najzgodniju uredbu zagovaraju mnogi to, da se povjere nadstarateljske funkcije općinama. Jer općini je u prvom redu stalo do dobrobiti njezinih članova, do toga, da oni uspjevaju, da uživaju potrebitu zaštitu. Općina je i onako dužna, da se brine za svoje uboge članove, a s tom dužnošću dade se dobro spojiti i dužnost, da pruža zaštitu sirotama i drugim svojim članovima, koji se sami ne mogu brinuti za sebe.

Općina nadalje najbolje poznaje odnošaje i potrebe svojih članova, moći će se dakle najbolje brinuti za interese sirota: najbolje će znati, kome se može najsigurnije povjeriti starateljstvo, neposredno može da motri, kako obavlja staratelj svoje poslove, najprije će saznati, što ne valja i što treba popraviti; ona poznaje najbolje lokalne odnošaje, prema kojima valja riješiti mnogo pitanje, na pr. ima li se dobro štićenikovo prodati ili dati u zakup, da li je glavnica sigurno uložena kod ove ili one osobe itd. — Najpravednije je dakle, da bude nadstarateljska oblast općina, da ona po svojim organima obavlja poslove, koje drugdje obavljaju sudovi kao nadstarateljske oblasti. Ali — vele mnogi zagovaratelji ovoga sistema — za to nijesu prikladni redoviti općinski organi, a ni to nebi bilo zgodno, da občinsko zastupsvo jednostavno delegira njekolicinu svojih članova za te poslove, jer treba za to drugih sposobnosti, nego su one za običnoga člana općinskoga zastupstva. Treba dakle, da općina napose odabere sposobne osobe, po kojima će ona obavljati svoje zvanje kao nadstarateljska oblast.[3]

Nema sumnje, da stoji mnogi od onih razloga, što se navode za općine kao nadstarateljske oblasti prve molbe. Isto tako stoji i to, da

[1] Vidi: Jettel, Handbuch des internationalen Privat- und Strafrechtes str. 59.

[2] Pruski zakon od god. 1875. § 6 str. 2. Dernburg cit. str. 37.

[3] Vidi imenito Mittermaier, die neuste Gesetzgebung über das Vormundschaftswesen, u: Archiv für die civilistische Praxis Bd. 16. str. 206. sl.

Digitized by Google

obava nadstarateljskih poslova nema karaktera sudačkih funkcija. No ova potonja okolnost ne bi bila razlog, da se ne povjeri nadstarateljstvo sudovima, dok sudovi nijesu ograničeni samo na sudačke funkcije, već obavljaju i druge, upravne. U drugu ruku opet ima razloga, koji govore za sudove. Načelo, da imaju općine biti nadstarateljske oblasti, to načelo ne bi se moglo u mnogim državama provesti potpuno i s uspjehom. Bilo bi to možda moguće jedino u gradovima, dočim bi se u seoskim općinama teško našli za to sposobni organi. U opće bi se moglo povjeriti nadstarateljstvo općinama samo tamo, gdje je inače dostatno razvit općinski život, gdje ima u općini sposobnosti i sklonosti za obavljanje javnih poslova; dočim bi ondje, gdje je inače slabo razvit općinski život, bilo teško i pogibeljno, da se takovoj općini prepusti briga za sirote. Jedni misle, da bi se imalo povjeriti općinama nadstarateljstvo već s toga, što su one i onako dužne, da se brinu za uboge svoje članove; drugima opet smeta upravo ta okolnost, jer kako vele motivi osnove zakonika za njemačko carstvo, „dadurch, dass die Obervormundschaft und die Armenlast in der Gemeinde zusammenfallen, wird die im Interesse armer Mündel wünschenswerthe Energie des Druckes auf Gewährung hinlänglicher Unterstützung abgeschwächt".

Kao razlog za sudove navode spomenuti motivi i to, „dass das Pflichtgefühl wohl bei keinem der sonst in Frage kommenden Organe in dem Masse ausgeprägt ist, wie bei den Gerichten", nadalje to, da je pravo, što normira starateljstvo, dio privatnoga prava, djelovanje nadstarateljske oblasti pretpostavlja poznavanje prava, s toga je najzgodnije povjeriti nadstarateljstvo onomu oganu, koji najbolje poznaje pravo.[1]

Tako je većina novijih zakonodavstva u njemačkim državama, koja su se bavila tim pitanjem, držala, da nema danas u općina uvjeta za to, da se njima općenito i načelno povjeri nadstarateljstvo. Ali i mnoge od onih država, koje izvršuju nadstarateljstvo po sudovima, uvidjaju ipak, da je općina sposobna i pozvana, da sudjeluje kod obavljanja nadstarateljskih posala. U tom smislu izjavio se i dvanajsti sastanak njemačkih pravnika, zaključivši jednoglasno, da se ima nadstarateljstvo povjeriti sudovima, ali ovima da imaju biti na pomoć i općine. Prema tomu, kako jur naglasismo, i tamo, gdje su sudovi nadstarateljske oblasti, često sudjeluju uza sudove i općine u ovom ili onom smijeru. Tako na pr. u Badenskoj. Ovdje je, kako znademo, nadstarateljska oblast prve molbe t. z. Amtsgericht, redoviti inokosni sud I. molbe. Taj sud odlučuje u stvarima, što ih badensko zemaljsko pravo dopituje obiteljskomu vijeću,

[1] Motive zu dem Entwurfe eines bürgerlichen Gesetzbuches für das deutsche Reich, Bd. IV. str. 1016.

Digitized by Google

ali taj sud treba da saslušava u tim poslovima ne samo bliži rod štićenikov već i t. zv. sirotinjske suce.

U svakoj općini ima se postaviti izmedju općinara jedan ili više sirotinjskih sudaca (Waisenrichter) i njihovi zamjenici. Njihov broj u pojedinim općinama ustanovljuje sud (Amtsgericht) na predlog općinskoga odbora, a ustanovljuje se on prema množini pučanstva i prema ostalim prilikama mjesta. Sirotinjske suce predlaže općinski odbor a sud ih potvrdjuje. Općinski odbor treba da predlaže muževe neporočne, čestita karaktera, koji imaju imovine te su vješti upravi imovinom. Služba sirotinjskih sudaca traje šest godina; oni ne dobivaju stalne plaće, već redovno odredjene pristojbe. Dužnost je sirotinjskih sudaca, da nadgledaju, kako staratelji u njihovoj općini izvršuju svoje zvanje, i što se tiče osobe kao što i imovine štićenikove. Osobito su dužni, da dojave nadležnomu sudu kao nadstarateljskoj oblasti svaki slučaj, gdje treba postaviti staratelja, da predlažu sposobne osobe za staratelje, paze na slučajeve, gdje prijeti interesima štićenika kakova pogibelj, pa da to prijave sudu; oni imaju da sudjeluju kod polaganja starateljskih računa i kod različitih drugih posala, što ih označuju zakoni.[1]

U velikoj vojvodini Hessen dužno je općinsko poglavarstvo u njekim provincijama ne samo, da dojavljuje nadležnomu sudu slučajeve, gdje treba staratelja i da predlaže staratelje, već i da pazi na nedostatke u odgojivanju i obskrbljivanju sirota, kao što i na nedostatke u upravi imovine, pa da ih prijavljuje sudu.

Weimarski zakon od 27. marta 1872. nalaže po prilici iste dužnosti općinskomu poglavarstvu. Po bavarskoj osnovi zakona o starateljstvu od godine 1874. dužna je općinska oblast, da podupire nadležni starateljski sud u njegovom djelovanju, imenito da mu dojavljuje nedostatke, što bi ih opazila glede odgoja štićenika, i u opće da obavješćuje sud o osobi štićenika.

Po pruskom jur više puta spomenutom zakonu od 5. jula 1875. god ima se u svakoj općini ili u odredjenim dijelovima općine ustrojiti sirotinjsko vijeće, Waisenrath.

Služba sirotinjskoga vijećnika jest općinska služba. S toga način, kako se postavljaju sirotinjski vijećnici, trajanje njihove službe, dužnost primiti tu službu, nadzor i disciplina nad tim činovnicima, sve se to ravna po istim načelima, koja u opće vrijede za općinsku službu. Potanja organizacija sirotinjskoga vijeća prepuštena je općini. Ona odlučuje, ima li se postaviti jedan ili više vijećnika, imaju li oni rješavati svoje poslove kolegijalno, ili se ti poslovi porazdjeljuju medju njih tako, da svaki svoj posao obavlja samostalno. Općina može takodjer službu sirotinjskih vijećnika

[1] Wielandt, Handbuch des badischen Gemeinderechtes I. str. 132. 119.

Digitized by Google

povjeriti kojemu od postojećih odjela općinske uprave ili organima, ustrojenim za druge općinske poslove, na pr. uboškomu ili školskomu povjerenstvu.

Zadaća je sirotinjskoga vijeća, da vodi nadzor vrh osobnoga dobra štićenikova i njegova odgoja. Gdje treba, ima sirotinjsko vieće da poukom i autoritetom utječe na staratelja i štićenika. Nedostatke i neurednosti, što ih opazi glede tjelesnoga ili ćudorednoga odgoja štićenika, ima dojaviti starateljskome sudu, a ovaj ima onda učiniti, što treba. Kadgodj sud ustraži, ima mu sirotinjsko vijeće podnijeti izvješće o osobi štićenika.

Dalja zadaća sirotinjskoga vijeća jest, da predlaže sudu one osobe, koje su u pojedinom slučaju sposobne, da budu staratelj ili staratelj-priglednik (Gegenvormund, po prilici ono, što francuski subrogé-tuteur). Nije dakle dostatno, da sastavi samo listinu, iz koje bi imao sud uzimati staratelje. Sirotinjsko vijeće je dužno, da predlaže sposobne osobe. Isto tako treba da pazi na propise zakona o tom, u koliko valja uzimati obzir na rodbinu, konfesiju itd.

Sud nije vezan za predloge sirotinjskoga vijeća. On može da odbije koji predlog i zatraži od sirotinjskoga vijeća drugi.

Nadzor sirotinjskoga vijeća proteže se na sve štićenike, koji borave u njegovom kotaru. S toga starateljski sudac ima da obavjesti sirotinjsko vijeće onoga kotara, u kojem stanuje štićenik, da je postavljen staratelj i priopćiti mu ime staratelja.[1]

Po primjeru spomenutoga pruskoga zakona uvadja i osnova zakonika za njemačko carstvo općinsko sirotinjsko vijeće.[2] Sirotinjsko vijeće osnove pomoćni je organ sudova, koji fungiraju kao nadstarateljske oblasti. Glavna mu je zadaća kao što i po pruskom pravu, da bdije vrh toga, da li se kako treba staraju staratelji za osobu stićenika, i da prijavljuje nadležnomu sudu nedostatke i pogreške, što ih opazi bilo glede tjelesne njege bilo glede ćudorednoga odgoja štićenika. No sirotinjsko vijeće osnove nije onako, kao što prusko ograničeno samo na to, da nadgleda osobne interese štićenika, već ima ono da prijavljuje sudu i nedostatke, što ih opazi u upravi štićenikovom imovinom. Dužnost mu je samo da prijavi neurednosti, ali se nema pačati u samu upravu imovinom, što je vodi staratelj. Sirotinjsko vijeće osnove ima nadalje da predlaže osobe sposobne ne samo za staratelja i staratelja-priglednika, već i osobe, koje smatra u pojedinom slučaju sposobnima za obiteljsko vijeće[3]

Slična uredba, kao što su spomenute, postoji medj ostalim i u gradu Beču po statutu na osnovu zaključka gradskoga vijeća od 3. novembra

---

[1] Dernburg cit. §§ 28—30. Leidig, Preussisches Stadtrecht str. 397.
[2] § 1725. Po drugom čitanju §§ 1723—1725.
[3] Motive IV. str. 1225. sl.

Digitized by Google

1854. potvrdjenom minist. naredbom od 5. februara 1855. Općinska naime uprava obvezala se, da će biti na pomoć kotarskim sudovima time, što će im saopćivati osobe sposobne za staratelje, zatim tako postavljene staratelje podupirati u njihovom nastojanju oko odgoja štićenika, nadzirati njihovo djelovanje i dojavljivati sudu opažene neurednosti. U tu svrhu ustrojava se u svakom kotaru sirotinjski odbor (Waisencomité), koji sastoji od šest članova i predsjednika. Članovi toga sirotinjskoga odbora podčinjeni su gradskomu načelniku, a ne sudu, ne stoje dakle niti pod disciplinom suda. No niti sud nije vezan za predloge sirotinjskoga odbora.[1]

Dosele smo naveli njekoliko primjera za to, kako ondje, gdje su nadstarateljske oblasti načelno sudovi, ipak često sudjeluju i općine kod nadstarateljstva i pomažu sudovima. No imade država, u kojima nijesu općine samo pomoćni organi sudova, već su općinske oblasti kao takove i nadstarateljske oblasti, a izvršuju taj posao ili po svojim redovnim organima ili pak posebnom u tu svrhu stvorenom organu.

Tako prije svega u različitim švicarskim kantonima. Nadstarateljska oblast redovno je općinsko vijeće. Tako u kantonu Bern, u Aarau, Luzern, Zürich, St. Galen i dr.[2] Poznati züriški zakonik odredjuje § 353.: „Die Obervormundschaft wird ausgeübt von dem Gemeinderathe der politischen Gemeinde, wo der Bevormundete verbürgert ist, in erster, von dem betreffenden Bezirksrathe in zweiter, von dem Regierungsrathe, beziehungsweise der Direkzion der Justitz, in dritter Instanz". Iznimice može biti nadležna i općina domicila stićenikova.[3] Općinsko vijeće može da povjeri obavljanje starateljskih poslova stalnoj komisiji (Waisenkommision, Waisenamt, Schirmvogteiamt), sastojećoj od 3—5 članova općinskoga vijeća. U tom slučaju odgovaraju članovi komisije za svaku štetu, ali subsidijarno jamče i ostali članovi općinskoga vijeća, ako koji član komisije ne bi mogao platiti.[4]

Od njemačkih država spada ovamo imenito Württemberg. Kao nadstarateljsku oblast fungira redovno t. j. za sve osobe, koje nijesu izuzete (eximirane) t. z. sirotinjski sud, Waisengericht; to je odbor općinskoga vijeća, izabran u tu svrhu, na ime za starateljske poslove. U važnijim slučajevima izvršuje nadstarateljstvo samo općinsko vijeće, ono na pr. potvrdjuje staratelje, postavljene po sirotinjskom sudu, daje privolu za važnije akte. Isto tako sudjeluje kod obavljanja tih poslova javni bilježnik. Nadzor vrh tih organa ima Amtsgericht. — Bilježnički zakon od 14. juna 1843., koji vrijedi još uvijek pored kasnijih zakona i naredaba, od-

[1] Anders, das (oesterr.) Familienrecht str. 243.
[2] Mittermaier cit. str. 211. sl.
[3] §§ 354. 356.
[4] § 358.

Digitized by Google

redjuje u čl. 2.: „Für diejenigen Geschäfte der willkührlichen Gerichtsbarkeit, welche Theilungs- und Vormundschaft-Sachen betreffen und ihrer Weitläufigkeit oder anderer Umstände wegen nicht füglich vor versammeltem Gemeinde Rathe verhandelt werden können, namentlich zu Vornahme von Inventuren und Theilungen, zur Aufsicht über die Pflegschaften, zur Mitwirkung bei der Abhör der Wormundschafts-Rechnungen, ist das Waisengericht bestimmt.

Das Waisengericht ist ein Ausschuss des Gemeinde-Raths und handelt im Namen und aus beständigen Auftrage desselben".

Taj sirotinjski sud sačinjavaju općinski načeonik i 3—5 članova općinskoga vijeća. Načeonik je stalni predsjednik sirotinjskoga suda, a ostale članove bira općinsko vijeće na tri godine.[1]

Isto tako u Meklenburgu, gdje je inače nadstarateljska oblast, Amtsgericht, u većini je gradova to gradski magistrat, a obavlja te poslove po posebnim sirotinjskim sudovima.

U slobodnom gradu Lübeck-u nadstarateljska oblast je Stadt und Landamt, što ga sačinjavaju članovi senata. U Hamburgu i Bremenu postoje posebne nadstarateljske oblasti, sastavljene od članova suda i drugih osoba nesudačkoga ili i nepravničkoga staleža.[2]

U baltičkim pokrajinama nadstarateljska je oblast u mnogim gradovima samo gradsko vijeće, u drugima gradsko vijeće u savezu sa podčinjenim si sirotinjskim sudom, u trećima samo sirotinjski sud.[3]

U Rusiji u opće postoje posebne i to staleške nadstarateljske oblasti. Za plemiće „дворянская опека". Sačinjava je ujezdni maršal kao predsjednik i dva prisjednika. Pod nadzorom je gubernijske vlade, kojoj mora svake godine podnašati izvješće; i okružnoga (округъ) suda, na koji se upravljaju pritužbe protiv odredaba one nadstarateljske oblasti.

Za gradjane je nadstarateljska oblast gradski sirotinjski sud, „городскій сиротскій судъ". Predsjednik mu je načeonik grada, a uz predsjednika ima tri ili više prisjednika, što ih biraju na tri godine korporacije trgovaca, obrtnika i t. zv. malogradjana (мѣщанинъ). Ne preuzme li predsjedničtva načeonik grada, onda skupština svih triju korporacija bira predsjednika sirotinjskoga suda, a gubernator ga potvrdjuje.

Za sirote seljačkoga stališa ima se starati seoska općina.[4]

---

[1] Čl. 3. 4. spomenutoga bilježničkoga zakona. Kappler, das Königlich Württembergische Gesetz über das Notariatswesen vom 14. juni 1843. nebst etc. 2. izdanje 1855. god. Lang, Handbuch des im Königreich Würtemberg geltenden Personen- Familien- und Vormundschaftsrechts str. 577.

[2] Roth, System des deutschen Privatrechts II. § 180.

[3] Erdmann, System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv- Est- und Curland, I. str. 560 sl.

[4] Шахматъ, Исторія кодификаціи гражданскаго права II. strana 49. sl. Leuthold, Russische Rechtskunde str. 49. sl.

Digitized by Google

U Ugarskoj po zakonskom-članku XX. god. 1877. nadstarateljske oblasti prve molbe s potpunim djelokrugom jesu municipiji i gradovi s uredjenim magistratom, a izvršuju to svoje zvanje po svojem sirotinjskom sudu (sirotinjska stolica, árvaszék.)[1] Iznimice može ministar nutarnjih posala saslušavši upravni odbor povjeriti funkcije nadstarateljske oblasti i drugim velikim i malim općinama, koje raspolažu dostatnim materijalnim i duševnim sretstvima. (§§ 176. i 174.) Inače ove općine obavljaju samo njeke starateljske poslove, odnosno pomažu nadstarateljskim oblastima u izvršivanju njihovih funkcija. Tako napose ima svaka općina da postavi javnoga općinskoga staratelja. Ne može li se u kojoj manjoj općini naći za to sposobna osoba, onda ima municipij skrbiti za to, da se prema mjesnim prilikama spoji više općina u tu svrhu, da namjeste zajedničkoga staratelja. U kojoj općini imade stanovati taki zajednički javni staratelj i kako imaju općine nositi trošak, o tom odlučuje od slučaja do slučaja upravni odbor (§ 173.). — Dužnost je toga općinskoga ili javnoga staratelja medj ostalim to, da predlaže staratelja, gdje ga kojoj osobi treba, zatim ondje, gdje još nema staratelja ili još nije počeo djelovati, da zamjenjuje staratelja; isto tako zamjenjuje on u njekim slučajevima rodbinu; sudjeluje kod sastavljanja inventara, posreduje općenje izmedju staratelja, roditelja i rodbine, drži u evidenciji stićenike, što se nalaze u općini, nadgleda djelovanje starateljâ u svojoj općini, pak ako opazi neurednosti, izvješćuje nadstarateljskoj oblasti, prima u zapisnik izvješća i račune od onih staratelja, koji ne mogu sastavljati pismenih izvješća i računa, pa ih predlaže nadležnoj oblasti itd. (§ 170.)

Općini se može nadalje povjeriti nadstarateljstvo glede sirota, koje nemaju imovine ili tako neznatnu, da se ne radi toliko o polaganju računa koliko o nadzoru toga, da li se štićenik uzdržaje prema dohotku imovine (§ 171.).

Sirotinjski sud municipija i gradova s uredjenim magistratom sastoji od predsjednika, najmanje dva prisjednika, bilježnika i potrebnoga pomoćnoga osoblja (§ 177.). U gradovima s uredjenim magistratom gradonačelnik je predsjednik sirotinjskoga suda (§ 181.)

Predsjednik municipijskoga sirotinjskoga suda mora da je svršio pravoslovne nauke.[2] Isto tako prisjednici municipijskoga sirotinjskoga suda; a u gradovima s uredjenim magistratom i u općinama mora da je barem jedan prisjednik svršio pravoslovne nauke. Izuzetak može se dopustiti kod

[1] Samo u njekim slučajevima redoviti sud izriče, da se ima njetko staviti pod kuratelu, i imenuje kuratora, § 28. a), b), c), § 30. a), b), § 31. zak. čl. XX. 1877.

[2] Dužnosti predsjednika normira potanje poslovnik za sirotinjske sudove, propisan cirkularnom naredbom ministra nut. posala od 11. novembra 1877. § 1—12.

Digitized by Google

onoga, koji je već dulje vremena obavljao nadstarateljske i sudske agende, pa se odlikovao osobitom vještinom i marljivošću. (§§ 180.)

Prisjednici sirotinjskoga suda fungiraju kao referenti. Glavna skupština odredjuje unaprijed, koji prisjednik ima zastupati predsjednika, kad je ovaj zapriječen. (§ 182.)[1]

Član sirotinjskoga suda jest, kako spomenuto, i bilježnik. No on ima samo onda pravo glasa, ako zastupa prisjednika ili obavlja poslove prisjednika. (§ 177.) U takovom slučaju fungira i on kao referent. (§ 13. poslovnika.)

Municipijski odbori odnosno gradska zastupstva mogu izabrati iz svoje sredine stanoviti broj osoba, koje po ustanovljenom redu, a jednakog broja sa prisjednicima sirotinjskoga suda učestvuju kod sjednica sirotinjskoga suda, i to s pravom glasa, ali su prema tomu i odgovorne (§ 178.)

Fiškal municipija odnosno grada s uredjenim magistratom takodjer je prisjednik sirotinjskoga suda, ali nema pravo glasa. No on daje svoja pravna mnijenja, bdije vrh toga, da se obdržavaju postojeći pravni propisi, te može protiv meritornog zaključka sirotinjskog odbora apelovati. Dužan je da zastupa u sudu nadstarateljsku oblast i štićenika prema odredbi nadstarateljske oblasti. (§ 179. i poslovnik §§ 25—28.)

Računarske poslove sirotinjskoga suda obavlja municipijsko odnosno gradsko knjigovodstvo. Ono ispituje račune, šlo ih polažu staratelji, zatim žurnale sirotinjske blagajne itd. (§ 183. i poslovnik §§ 29—30.)

Sirotinjski sud ima i svoje eksekutivne organe (§ 184.).

Meritorne zaključke stvara sirotinjski sud u sjednici. Sjednice su javne, no s važnih razloga može se isključiti javnost, ali i onda mogu prisustvovati stranke i njihovi zastupnici (§ 186.). Za valjan zaključak treba da je prisutan predsjednik i dva redovna prisjednika, ili pak jedan redovni prisjednik i bilježnik kao zamjenik prisjednika, ili delegat municipijskoga odbora odnosno gradskog zastupstva (§ 187.). Zaključak stvara se većinom glasova (§ 188.). Meritorni zaključak valja obrazložiti (§ 189.)[2]

Sirotinjski sud ima svoj vlastiti pečat, koji nosi grb municipija odnosno grada s uredjenim magistratom i naslov sirotinjskoga suda. (§ 196.)

Sirotinjski sud ureduje u svim poslovima, koji spadaju u njegov djelokrug pod vlastitom odgovornošću, samostalno, on opći neposredno s nadležnim višim i drugim oblastima kao što i sa sirotinjskim sudovima (§ 190.).

Nadležan je redovno za one osobe, koje su općinari u onom teritoriju, za koji je bila ustrojena nadstarateljska oblast (§ 198.). No može se ta nadležnost prenijeti i na onaj sirotinjski sud, u čijem području šti-

[1] Predsjednik sirotinjskoga suda i prisjednici spadaju medju centralne činovnike. § 57. zak. čl. XLVII.: 1870. o uredjenju municipija.

[2] Potanje o sjednicama sirotinjskoga odbora §§ 55—75. poslovnika.

Digitized by Google

ćenik trajno boravi, ako to traži štićenik odnosno staratelj ili rodjaci (§ 199.). Može nadalje tražiti za sebe kompetenciju ona nadstarateljska oblast, u čijem se području nalazi veći dio štićenikove imovine; no dosuditi kompetenciju u takovom slučaju ima ministar nutarnjih posala (§ 200. i 203.).

No i onda, kad nastarateljska oblast nije nadležna, ipak je iznimice dok se ustanovi, koja je oblast nadležna, dužna učiniti najpotrebitije odredbe glede osoba, koje se nalaze u njezinom kotaru u doba, kad je nastala potreba staratelja (§ 201.).

Redovna nadležnost nadstarateljske oblasti traje dotle, dok druga oblast koja je medjutim postala nadležna, ne preuzme poslova. (§ 202.)

Spor o nadležnosti nadstarateljskih oblasti u granicama teritorija jednoga te istoga municipija rješava upravni odbor, a spor medju nadstarateljskim oblastima različitih municipija ministar nutarnjih posala (§ 203.). Porodi li se spor o nadležnosti izmedju sudova i nadstarateljskih oblasti, imaju ove prijaviti to ministru nutarnjih posala (§ 204.).

Starateljstvo, što ga odredi ugarska nadstarateljska oblast za ugarske državljane, proteže se i na onu imovinu štićenikovu, koja se nalazi u inozemstvu, ako se ne protive tomu internacijonalni ugovori ili osobiti razlozi (§ 62.).

Ako ugarski državljanin stoji u inozemstvu pod starateljstvom, a ima u Ugarskoj imovine, onda ima za tu imovinu postaviti ugarska nadstarateljska oblast posebnoga kuratora (§ 61.). Isto tako za nalazeću se u Ugarskoj imovinu inozemaca, koji su u inozemstvu pod starateljstvom, ako internacionalni ugovori ne odredjuju drugačije (§ 63.). Taki kurator podčinjen je ugarskoj nadstarateljskoj oblasti i ima izvršivati starateljstvo po ugarskim zakonima. (§ 65.) Ako koji inozemac ostavi u Ugarskoj malodobne djece, ima ovoj ugarska nadstarateljska oblast imenovati provisornoga staratelja, a to starateljstvo traje dotle, dok nadležna oblast štićenikova ne odredi drugačije. (§ 64.)

Više instancije u starateljskim poslovima jesu sirotinjski sud, upravni odbor municipija i ministar nutarnjih posala. Protiv odluka općine kao nadstarateljske oblasti apeluje se na sirotinjski sud, a u trećoj i posljednjoj molbi na upravni odbor municipija. Protiv odluka sirotinjskoga suda kao prve molbe apeluje se na upravni odbor, a u trećoj i posljednjoj molbi na ministra nutarnjih posala. (§ 212.)

3) Spomenuli smo, kako je starateljstvo nad sirotama bilo isprvice stvar obitelji i roda. Kad je stala država uzimati starateljstvo u svoje ruke, ona je sve više ograničivala rod i obitelj, pa je u mnogim državama bila mal ne posve istisnuta obitelj tako, da joj nije pripadalo ni koje pravo sudjelovanja kod starateljstva. Tek novije pravo vraća se opet više ili manje k obitelji, pak joj priznaje sad veći sad manji utjecaj na starateljstvo.

No francusko pravo nije se bilo onako raskrstilo s obitelju, kao što

Digitized by Google

pravo mnogih drugih država. Dočim ostale države, kako vidjesmo, povjeravaju nadstarateljstvo javnim oblastima, povjerava ga Francuska organu obitelji i roda, t. zv. obiteljskomu vijeću, conseil de famille. Za svaki slučaj starateljstva ima se ustrojiti obiteljsko vijeće. To vijeće sačinjava primiriteljni sudac (juge de paix) kao predsjednik i redovno šest drugih osoba, što ih ima izabrati sudac izmedju štićenikovih rodjaka po krvi i po tazbini, koji ne stanuju dalje od dva myriametra; polovicu s očeve polovicu s materine strane, uzimajući obzir na blizinu srodstva.[1] Ascendenti, koji nijesu sami staratelji, a po smrti kojega ascendenta njegova udova, zatim punokrvna braća i supruzi punokrvnih sestara štićenikovih, već kao takovi članovi su obiteljskoga vijeća, i u tom slučaju može njegov broj biti veći nego šest (art. 408.). Ako u propisanoj daljini (2 myriametra) nema rodjaka štićenikovih, onda može juge de paix pozvati i rodjake, koji stanuju dalje, pače i nerodjake, za koje se znade, da su s ocem ili materom štićenikovom neprestano živjeli u prijateljstvu (art. 409.). Juge de paix može i onda kad ima u mjestu dostatan broj rodjaka, dozvoliti, da se pozovu drugi rodjaci, stanovali oni kako mu drago daleko, ako su oni bliži ili jednako blizi rodjaci kao što i oni, koji su u mjestu; ali onda valja ispustiti njekolicinu od ovih potonjih, da se ne prekorači propisani broj obiteljskoga vijeća (art. 410.).

Ne mogu biti članovi obiteljskoga vijeća osobe maloljetne, osim oca i matere, za tim osobe interdicirane, onda žene osim matere i ženskih ascendenata, nadalje oni, koji imaju parnicu s maloljetnikom (art. 442.), oni, koji su izključeni od starateljstva ili svrgnuti (art. 445.), kao što i oni, koji su stranka u stvari, o kojoj valja razpravljati (art. 426. i 495.).

Onaj, koji je pozvan u obiteljsko vijeće, mora se tomu odazvati, ako nema razloga, koji ga izpričavaju. Ne odazove li se bez razloga, može biti kažnjen globom do 50 franaka.[2]

Obiteljsko vijeće sazivlje za svaki slučaj juge de paix. Članovi dužni su doći ili osobno ili se dati zastupati po punomoćniku. (Art. 412.) Sjednice nijesu javne. Za valjanost zaključka treba da su prisutne $^3/_4$ članova, a stvara se zaključak apsolutnom većinom. Glasuje i predsjednik; pa ako su glasovi podjeljeni jednako odlučuje glas predsjednikov. (Art. 415. 416.)

---

[1] Code civil art. 407. „Le conseil de famille sera composé, non compris le juge de paix, de six parens ou alliés, pris tant dans la commune, où la tutelle sera ouverte, que dans la distance de deux myriamètres, moitié du côté paternel, moitié du côté maternel, et en suivant l'ordre de proximité dans chaque ligne. — Leparent sera préféré à l'allié du même degré; et, parmi les parens de même degré, le plus âgé a celui, qui le sera le moins".

[2] „Tout parent, allié ou ami, convoqué, et qui, sans excuse légitime, ne comparaîtra point, encourra une amende qui ne pourra excéder cinquante francs, et sera prononcée sans appel par le juge de paix". Art. 413.

Digitized by Google

Zaključke obiteljskoga vijeća može pobijati tužbom kod suda prve molbe staratelj, subrogé tuteur i pojedini članovi obiteljskoga vijeća, i to ako se nijesu obdržavale zakonom propisane forme, ili ako se zaključak kosi s interesima štićenika. Takodjer treće osobe, koje drže, da zaključak obiteljskoga vijeća vrijedja njihovo pravo, mogu ga pobijati.

Važnije funkcije obiteljskoga vijeća jesu slijedeće: Ono imenuje staratelja, ako roditelji ne žive i ako nijesu odabrali staratelja, ili ako je onaj, koji je pozvan na starateljstvo, nesposoban ili se valjano ispriča;[1] isto tako imenuje ono t. zv. sustaratelja (staratelja-priglednika), subrogé tuteur, čija je zadaća „à agir pour les intérêts du mineur, lorsqu'ils seront en opposition avec seux du tuteur" (art. 420.). Obiteljsko vijeće odredjuje svotu, koja se smije potrošiti za uzdržavanje štićenika i za upravu njegove imovine (art. 454); isto tako svotu, kod koje počinje dužnost staratelja, da uloži ostatak dohodaka po odbitku troškova (art. 455.). Obiteljsko vijeće daje privolu za važnije poslove, na pr. kad se hoće uzeti za štićenika zajam, ili otudjiti njegove nekretnine (art. 457.), prihvatiti ili odbiti pripalo štićeniku nasljedstvo (art. 461.); isto tako darovanje učinjeno štićeniku može prihvatiti staratelj samo „avec l'autorisation du conseil de famille" (art. 463.); nadalje za tužbe, koje se tiču nepokretnih dobara štićenikovih, treba staratelj privolu obiteljskoga vijeća (art. 464 465.) a i za njeke druge poslove, na pr. da sklopi nagodbu u ime štićenika. No za taku nagodbu nije dostatna samo privola obiteljskoga vijeća, već treba i mnienje trojice pravnika, što ih označuje prokurator kod suda prve molbe, za tim potvrda toga suda, pošto je on saslušao prokuratora (art. 467.)

Kada se štićenik zlo ponaša, može se staratelj pritužiti kod obiteljskoga vijeća, a ovo ga može ovlastiti, da zatraži „la reclusion du mineur" (art. 468.).

Institucija obiteljskoga vijeća kako je poznaje francusko pravo, mnogima se osobito svidja i mnoga zakonodavstva prihvaćaju je po primjeru francuskoga prava. Nema sumnje, da je temeljna misao te institucije posve osnovana. Jer naravno je i opravdano, da se prizna rodu štićenikovu pravo, da može i on reći koju, kad se odlučuje o interesima njegovoga člana.

No kakogod je osnovana sama ideja, ipak se je pokazalo, da način, kako je provadja francusko pravo, nije najzgodniji. Obiteljsko vijeće ima vlast, kakovu u drugim državama javna nadstarateljska oblast, a ipak nije ono za svoja djela napose odgovorno. Kad bi u članova obiteljskoga vijeća

[1] Lorsqu'un enfant mineur et non émancipé restera sans père ni mére, ni tuteur élu par ses pére ou mére, ni ascendans mâles, comme aussi lorsque le tuteur de l'une des qualités ci-dessus exprimées se trouvera ou dans le cas des exclusions... ou valablement excusé, il sera pourvu, par un conseil de famille, à la nomination d'un tuteur". Art. 405.

Digitized by Google

svagda bilo one ljubavi prema štićeniku, one revnosti i onoga čuvstva o dužnosti, kako to pretpostavlja francusko zakonodavstvo, onda bi ta svojstva obiteljskoga vijeća pružala možda veću sigurnost za štićenika, nego drugdje odgovornost nadstarateljske oblasti. Ali takovoga moralnoga jamstva nema u svakom slučaju. Pa kako zakonodavstvo u opće ne može da stvara svoje uredbe prema idealističnim predočbama o uzoritosti ljudi, tako se mora i glede ovoga pitanja pobrinuti za uredbu, po kojoj onaj javni interes, radi kojega postoji nastarateljska vlast države, ne bude zavisio od puke dobre volje rodjaka sirote. Treba doduše, da se u svakom slučaju uvažava mudar savjet rodbine, ali treba i to, da se učini neškodljivim nemar, neznanje i zloćudnost rodjaka. Pravo veli Bruns: „Die Idee, dass eigentlich ein Familienrat die Obervormundschaft bilden müsse, ist mehr ideal als praktisch. Man muss nur im einzelnen sehen, wieviel Unverstand und Eigennutz in kleinen Verhältnissen in einem solchen Verwandtenrathe zu Tage treten kann. Der vormundschaftliche Schutz muss eine objektivere Natur haben".[1]

Neprilika je nadalje ta, što se ideja, da se povjeri nadstarateljstvo organu obitelji, neda provesti. Ima mnogo slučajeva, u kojima štićenik ili u opće nema rodjaka u onom mjestu, gdje mu valja postaviti staratelja, ili nema takovih, od kojih bi se moglo sastaviti obiteljsko vijeće. U takim slučajevima nema druge, nego iznevjeriti se osnovnome načelu, napustiti sastav obiteljskoga vijeća od rodbine, pa pozvati u ovo druge osobe, nerodjake; ali to onda više nije vijeće obiteljsko.

Prigovara se obiteljskomu vijeću i to, da ono redovno ne pruža u onoj mjeri, kako javna oblast jamstva za to, da će se uprava voditi potrebitom vještinom i potpuno u interesu štićenika. Doduše u onakim slučajevima, gdje se traži za upravu posebna vještina, na pr. trgovačko, agrikulturno ili tehničko znanje, bit će koristno, ako se nadstarateljstvo nalazi u rukama obiteljskoga vijeća, u čijih članova ima one posebne vještine, kakove nema možda u organa javne oblasti. Ali redovno se ne može računati na to, da će upravo rodjaci štićenikovi imati ono potrebito posebno znanje, a ne valja zaboraviti ni na to, da često puta interesi tih osoba nijesu istovjetni s interesima štićenika.

Radi svega toga mnoga prava, koja inače slijede u glavnom francuski primjer, ipak normiraju položaj obiteljskoga vijeća drugačije, nego francusko pravo, tako da nije ono kao što u Francuskoj odlučni organ nadstarateljstva, već samo više ili manje na pomoć javnoj nadstarateljskoj oblasti. Tako civilni zakonik švicarskoga kantona Vaud (Code civil du Canton de Vaud 1821) sastavljen u suštini po francuskom zakoniku, preinačuje njegove ustanove o obiteljskom vijeću. Juge de paix ima da

[1] Holtzendorff's Encyklopädie str. 539.

Digitized by Google

imenuje staratelje, pošto je prije pitao za savjet najbližu rodbinu štićenika. U slučajevima, u kojima francusko obiteljsko vijeće ovlašćuje staratelja za važnije poslove, čini to juge de paix, ali treba da čuje prije mnijenje rodjaka o tom slučaju.[1]

Badensko zemaljsko pravo slijedi glede obiteljskoga vijeća francuski zakonik. No spomenuti gore zakon od 6. februara 1876. preinačuje ustanove zemaljskoga prava o obiteljskom vijeću. Po tom zakonu obiteljsko je vijeće samo pomoćni organ sudu kao nadstarateljskoj oblasti. Za svako starateljstvo imaju se pozvati dva ili četiri najbliža štićenikova rodjaka po krvi ili po tazbini, što stanuju u mjestu ili u blizini, po mogućnosti polovica s očeve polovica s materine strane. Ako pak nema rodjaka, onda dva druga sposobna stanovnika mjesta. Te osobe imaju da pomažu sudu kao stalni savjetnici u starateljskim poslovima (§ 11. cit. zakona). U važnim i dvojbenim slučajevima preslušava to obiteljsko vijeće sam Amtsgericht, inače može se to učiniti po kojem općinskom činovniku ili po notaru (§ 12.) Pozvanici dužni su da dodju osobno i da daju svoje mnijenje. Ne dodje li jedan ili više njih, za to se ipak redovno ne odgadja raspravljanje i odluka. No ako nema pogibelji u odvlaci, a mnogo je do toga, da sudjeluje obiteljsko vijeće, onda se mogu oni, koji ne dodjoše, pozvati ponovno. Ne dodju li ni sada, nosit će troškove ročišta. (§ 13.) Staratelj i svaki član obiteljskoga vijeća može, ako nije sporazuman sa zaključkom suda, tečajem 8 dana zahtijevati, da se upita državni odvjetnik za mnijenje. Pristane li državni odvjetnik na zaključak suda, biva on pravomoćan; u protivnom slučaju predlaže državni odvjetnik stvar Landgericht-u (po prilici naš sudbeni stol), da ovaj konačno odluči.[2] Članovi obiteljskoga vijeća ne dobivaju plaće, no putni trošak kao što i drugi eventualni izdaci u gotovom naknadjuju im se iz imovine štićenikove. (§ 15. cit.)

Züriški zakonik poznaje obiteljsko starateljstvo, *Familienbevogtigung*, samo kao izuzetnu uredbu. Mjesto običnoga poglavarstvenoga starateljstva može se iznimice dozvoliti obiteljsko starateljstvo onda, ako posebni razlozi, koji se nalaze u interesima štićenika, opravdavaju taki izuzetak, i ako rodjaci, koji se nudjaju kao garanti, kao što i staratelj, što ga oni predlažu ili što ga je predložio pokojni otac, zaslužuju nesumnjivo povjerenje nadstarateljske oblasti, i što se tiče njihove čestitosti i razboritosti kao što i imovine. (§ 411.) Kad se traži, da se dozvoli obiteljsko starateljstvo, onda ispituje taj zahtjev najprije sirotinjski ured; ovaj treba da sasluša štićenika, ako je punodoban, i bliže rodjake. Za tim ima sirotinjski ured

[1] Mittermaier cit. str. 212.

[2] Državni odvjetnik sudjeluje kod nadstarateljstva (kao što i po francuskom pravu) u slučajevima, što ih navodi spomenuti zakon od god. 1889. Vidi § 18. i 25.

Digitized by Google

predložiti predmet zajedno sa svojim mnijenjem okružnomu vijeću (Bezirksrath), a ovo opet sa svojim mnijenjem direkciji pravosudja, koja odlučuje (§ 412.). — Bude li dozvoljeno obiteljsko starateljstvo, onda se ima prije svega sastaviti točan inventar, kod čijega sastava ima sudjelovati obitelj, jedan član i pisar okružnoga vijeća, i sve te osobe imaju potpisati inventar. Staratelja, što ga predlaže obitelj, potvrdit će, ako je sposoban, okružno vijeće, a obitelj ima da pruži jamstvo jamčevnom ispravom potpisanom barem po dvojici rodjaka. Rodjaci, koji preuzeše jamstvo, garanti, jamče štićeniku zajedno sa starateljem za svaku štetu, koja bi nastala od njihove nemarnosti, ili od nemarnosti staratelja, ili od njihove zajedničke nemarnosti. No ako je kriv šteti samo staratelj ili isključivo garanti, onda može nedužna stranka tražiti od krive naknadu. (§ 413.)

Kad su ispunjeni svi ti uvjeti, onda rodjaci, koji preuzeše jamstvo, zauzimlju mjesto obične nadstarateljske oblasti. Od njih ima tražiti staratelj privolu za važnije poslove, njima ima svake godine polagati račun itd. Nad obiteljskim starateljstvom stoji okružno vijeće, kojemu se ima izvješćivati o stanju imovine štićenikove, i ono daje privolu za njekoje poslove, kao na pr. za otudjivanje ili zalaganje nekretnina, za prihvat ili odbijanje nasljedstva itd. (§§ 414. 415.)

Pakaže li se, da nebi zgodan bio dalji opstanak obiteljskoga starateljstva, onda može okružno vijeće kao što i garanti i sám štićenik zatražiti u direkcije pravosudja, da se obiteljsko starateljstvo pretvori u redovno starateljstvo (§ 416.).

Obiteljsko vijeće poznaje i najnovije prusko pravo, dočim je ono pruskomu zemaljskomu pravu bilo nepoznato. Po ovom imala je oblast samo kod njekih važnijih poslova prizivati po jednoga ili dva bliža rodjaka štićenika, tako kod važnijih zaključaka o odgoju, otudjivanju nekretnina itd.[1]

Osnova poznatoga nam pruskoga zakona od 5. jula 1875. uvidja, da valja povećati utjecaj obitelji na starateljstvo. Ali ipak drži, da se ne mogu jednostavno prihvatiti ustanove francuskoga prava, premda one vrijede i u mnogim predjelima Njemačke. Ne mogu se pak prihvatiti s toga, što obitelj u mnogim slučajevima ne pruža za to sposobna materijala, zatim što se dovodi u opasnost jednostavnost, preglednost i brzina uprave, ako se izmedju staratelja i suca umetne organ obitelji. I osnova hoće doduše obiteljsko vijeće, ali drugačije nego francusko pravo. Predsjednik tomu vijeću nema biti primiriteljni sudac, kao što po francuskom pravu, već ima to vijeće sámo bez suca i bez zakonom odredjenoga predsjednika rješavati svoje poslove. Takovo obiteljsko vijeće ima se ustrojiti, kad to odredi otac, a može se ustrojiti i na predlog staratelja i staratelja-prigledника. Obiteljsko vijeće ima samo da nadgleda staratelja, dočim akti

[1] Prusko zemaljsko pravo II. 18. § 313. sl. 558., 615.

Digitized by Google

oblasnoga karaktera, kao izricanje kazne, otpuštanje i namještanje staratelja, pridržani su sucu.

Tomu predlogu osnove mnogo se prigovaralo. Tako na pr. to, što se ne odredjuje obiteljskomu vijeću predsjedničtvo, a ipak je to za poslovanje nužno. Držalo se nadalje, da valja više olakotiti ustrojavanje obiteljskoga vijeća, nego to biva po osnovi. Prema tomu pravljeni su novi predlozi, a ove prihvati i spomenuti zakon od god. 1875.

Po tom zakonu obiteljsko vijeće nije institucija obligatorna, kao što po francuskom pravu, već samo fakultativna. Obiteljsko vijeće ne ustrojava se nikada ureda radi, po odredbi samoga suda, već samo na osnovu odredbe posljednje volje ili na predlog ovlaštenih za to osoba. Ustrojiti se ima obiteljsko vijeće onda, kad je to u posljednjoj volji odredio otac, koji je sve do svoje smrti imao očinsku vlast ili starateljstvo nad maloljetnikom, za tim kad je to odredila u posljednjoj volji mati, koja je sve do svoje smrti imala starateljstvo; isto tako onda, kad to predlože tri djelotvorno sposobna rodjaka maloljetnika, srodna š njim do trećega koljena, ili pak staratelj odnosno staratelj-priglednik. Tomu predlogu mora se odazvati nadležni sud. No ako su otac ili mati u propisanoj formi zabranili ustroj obiteljskoga vijeća, ne smije sud uvažiti predloga.

Obiteljsko vijeće pruskoga zakona sastoji od starateljskoga suca kao predsjednika i redovno od rodbine štićenikove po krvi i po tazbini. Blizina srodstva ne odlučuje, bliži rodjaci nemaju već kao taki prvenstva. Isto tako nije nužno, da članovi obiteljskoga vijeća stanuju u kotaru nadležnoga suda.

Važno je je bilo pitanje, mogu li članovi obiteljskoga vijeća biti i nerodjaci, t. zv. prijatelji obitelji? Po francuskom pravu, kako znademo, mogu. No to može imati za posljedicu, da obiteljsko vijeće izgubi karakter organa obitelji. S toga o nova pruskoga zakona nije dopuštala, da nerodjaci budu članovi obiteljskoga vijeća. No zakon pruski to ipak dopušta pod stanovitim uvjetima. Mogu naime nerodjaci biti članovi obiteljskoga vijeća onda, ako ih je pravovaljano pozvao otac ili mati štićenika; zatim onda, ako je već ustrojeno obiteljsko vijeće, pa ono zaključi, da se imaju pozvati i strane osobe, bilo da se time umnoža broj članova, bilo u svrhu zamjeničtva kojega člana.

Članovi obiteljskoga vijeća mogu biti samo osobe muškoga spola, a i ove moraju biti sposobne za starateljstvo u opće.[1] Član može biti i staratelj-priglednik, dočim staratelj ne, jer obiteljsko vijeće ima upravo da nadgleda staratelja. Broj članova obiteljskoga vijeća mora biti osim predsjednika najmanje dva, a više od četvorice ne smije ih biti.

[1] Po francuskom pravu mogu i žene, u koliko su sposobne za starateljstvo, biti članovi obiteljskoga vijeća. Code civil art. 408., 442.

Digitized by Google

Obiteljsko vijeće sastavlja se tako, da se najprije zovu osobe, koje je označio otac, onda osobe označene po materi. Nema li na taj način odredbom posljednje volje pozvanih osoba, ili ih nema dostatan broj za stvaranje zaključaka, onda pozivlje sudac izmedju rodjaka štićenikovih toliko osoba, koliko treba, da se mogu stvarati zaključci, dakle najmanje dvije. No prije treba da sasluša sudac o tom rod štićenikov, u koliko može to biti bez odvlake. Kad je dostignut ili prekoračen broj članova obiteljskoga vijeća, potrebit za stvaranje zaključaka, onda odlučuje samo obiteljsko vijeće, hoće li pozvati još drugih članova u granicama maksimalnoga broja. Kad obiteljsko vijeće ima osim predsjednika samo dva člana, onda ima pozvati jednoga ili dva zamjenika i ustanoviti red, kojim će prema potrebi imati fungirati.

Niko se ne može siliti, da bude član obiteljskoga vijeća; niti onaj ne, koji je to možda obećao roditeljima štićenika. Članovi obiteljskoga vijeća imaju se pred sucem zavjeriti, da će vjerno i savjesno izvršivati svoje zvanje. U tu svrhu davaju oni ruku mjesto prisege.

Kad je obiteljsko vijeće ustrojeno, onda su mu članovi stalni, pa ne mogu svojevoljno ostaviti svoju službu. No mogu biti zbačeni ili otpušteni i to s razloga, s kojih i staratelj.

Obiteljsko vijeće može se ustrojiti ne samo za starateljstvo nad maloljètnim osobama, već i za druge vrste starateljstva.

U sjednice sastaje se obiteljsko vijeće na poziv nadležnoga starateljskoga suca. Sazvati može ga sudac ureda radi; a mora ga sazvati, kad to predlože dva člana obiteljskoga vijeća ili staratelj odnosno staratelj-priglednik. Svaki član obiteljskoga vijeća ima doći osobno, a ne može se kao po francuskom pravu dati zastupati po punomoćniku. Protiv onoga, koji ne dodje, a ne ispriča se, može sudac izreći globu do 100 maraka.

Sjednice nijesu javne. Za valjanost zaključka treba da su prisutni predsjednik i barem dva člana. Zaključak stvara se većinom glasova prisutnih.

Koja je kompetencija pruskoga obiteljskoga vijeća?

Zakon veli, da obiteljsko vijeće ima prava i dužnosti starateljskoga suda (§ 75.).

Nadležno je dakle za one poslove, za koje inače, gdje nema obiteljskoga vijeća, sud. Prema tomu ono postavlja i otpušta staratelja, izriče redne kazne, ispituje predloženi mu inventar, račune staratelja, daje privolu za one poslove starateljeve, za koje treba privola starateljskoga suda itd. No poslove, za koje ne treba zaključka, obavlja sam sudac kao predsjednik. Isto tako u prešnim slučajevima, kad se nebi moglo dosta brzo sazvati obiteljsko vijeće, može sudac sam učiniti potrebite odredbe. No treba da smjesta sazove obiteljsko vijeće i da mu saopći, što je odredio.

Digitized by Google

Budući da članovi obiteljskoga vijeća imaju iste dužnosti kao što i starateljski sudac, oni su takodjer odgovorni poput suca.

Kada nema potrebitoga broja osoba, sposobnih za obiteljsko vijeće, onda se ono ne ustrojava. Nema li sposobnih osoba, da se obiteljsko vijeće dopuni, onda ono prestaje, a sudac sam obavlja starateljske poslove.

No i onda, kad nema obiteljskoga vijeća, sudjeluje obitelj kod starateljstva po novijem pruskom pravu više nego po zemaljskom pravu. Ne samo da stoji prosto nadležnome sudu, da pita u pojedinom slučaju za savjet rodjake štićenikove, već on to u njekim slučajevima mora činiti, naime onda, kada to predloži staratelj, staratelj-priglednik ili koji rodjak štićenikov. U takovom slučaju mora sudac prije svake svoje odredbe saslušati tri bliža rodjaka štićenikova, u koliko to može biti bez odvlake.[1]

Osnova zakonika za njemačko carstvo takodjer prihvaća institut obiteljskoga vijeća, a slijedi i glede toga većinom spomenuti pruski zakon. No ona umanjuje slučajeve, u kojima se mora ustrojiti obiteljsko vijeće. Mora se naime ustrojiti samo onda, kad je to odredio otac ili mati štićenika; dočim u slučaju, kad to predlažu rodjaci štićenikovi ili staratelj, prepušteno je rasudi sučevoj, da li će odrediti ustroj obiteljskoga vijeća ili ne (§§ 1712. 1713.). I protiv te ustanove osnove digli su se prigovori.[2] Drugo čitanje preinačuje samo slog prvobitne ustanove, pa odredjuje § 1752.: „Ein Familienrath soll von dem Vormundschaftsgericht eingesetzt werden, wenn ein Verwandter oder Verschwägerter des Mündels oder der Vormund oder der Gegenvormund es beantragt und die Einsetzung von dem Vormundschaftsgericht im Interesse des Mündels für angemessen erachtet wird".[3]

Inače se ustanove osnove o obiteljskom vijeću u suštini slažu s pruskim zakonom.

Ondje, gdje nema obiteljskoga vijeća, ima sud i po osnovi dà sasluša prije nego će što odrediti, rodjake štićenikove, ako to predloži staratelj ili staratelj-priglednik, u koliko to može biti bez odugovlačenja i bez nerazmjernih troškova. U važnim poslovima ima sudac ureda radi da sasluša rodjake.[4] Koliko rodjaka i koje ima da sasluša sudac, prepušta se njegovoj rasudi.

---

[1] O svem tom vidi Dernburg cit. §§ 24—27.

[2] Gierke cit. str. 500.

[3] Po prvom čitanju § 1713.: „Ein Familienrath kann von dem Vormundschaftsgerichte eingesetzt werden, wenn die Einsetzung von dem Vormundschaftsgerichte im Interesse des Mündels für angemessen erachtet wird. Die Einsetzung soll jedoch in einem solchen Falle nur erfolgen, wenn ein Verwandter oder Verschwägerter oder der Vormund oder Gegenvormund des Mündels die Einsetzung beantragt."

[4] § 1678. veli „von Amtswegen"; dočim drugo čitanje §-a 1706. „In

Digitized by Google

Obiteljsko vijeće poznaje i ugarski zak. čl. XX.: 1877. Otac, koji faktično izvršuje očinsku vlast, može u oporuci ili u formi propisanoj za oporuke, ako njegova imovina po odbitku tereta iznosi više od 100.000 for., odrediti za svoju malodobnu djecu obiteljsko vijeće (családtanács) i označiti njegove članove (§ 151.). Da li takova odredba obiteljskoga vijeća odgovara propisima zakona, to ispituje nadstarateljska oblast. (§ 165. al. 1.)

Gdje nema takove očeve odredbe, tamo može ministar nutarnjih posala na predlog matere, babe ili rodjaka dozvoliti, da se ustroji obiteljsko vijeće u takovim slučajevima, gdje ima maloljetnik opsežnu imovinu i takovu, da se za nadzor njezine uprave hoće brzo i vještačko postupanje. Mati može zamoliti to i u oporuci. (§ 152.)

Obiteljsko vijeće sastoji od predsjednika i četvorice članova. Predsjednik obiteljskom vijeću jest predsjednik odnosno potpredsjednik onoga sirotinjskoga suda, koji bi bio nadležna nadstarateljska oblast maloljetnika (§§ 153. 154.).

Članovi obiteljskoga vijeća mogu redovno biti samo rodjaci; no jedan član može biti i nerodjak, koji je prijatelj s obitelju štićenikovom i poznaje njegove odnošaje (§ 156.)

U opće mogu članovi obiteljskoga vijeća biti samo oni, koji su sposobni, da preuzmu starateljstvo; no rodjaci ženskoga spola, ako nema druge kakove zapreke, mogu biti izabrani u obiteljsko vijeće.[1]

Izabrani članovi dužni su da se u roku od 8 dana, kako su pozvani po oblasti, izjave, da li primaju mjesto u obiteljskom vijeću (§ 159.).

Kad se je obiteljsko vieće kako treba konstituiralo, onda ga nadležna nadstarateljska oblast potvrdjuje pa saobćuje to staratelju zajedno s imenima članova obiteljskoga vijeća, isto tako predsjedniku obiteljskoga vijeća, i proglašuje u službenim novinama, da je ustrojeno obiteljsko vijeće (§ 165.).

Obiteljsko vijeće zaključuje većinom glasova. Prisutan mora biti predsjednik i barem dva člana (§ 162). Protiv zaključaka obiteljskoga vijeća može apelovati na ministra nutarnjih posala staratelj i svaki član obiteljskoga vijeća, kad je zaključena kakova promjena u stožernoj imovini štićenika na štetu njegovim interesima (§ 163. 164.).

Djelokrug obiteljskoga vijeća načelno je isti kao što i nadstarateljske oblasti. No ako mu treba sudjelovanje javnih činovnika, da bi izvršilo svoje zaključke, onda se ima obratiti u tu svrhu na nadležnu nadstarateljsku oblast.

Nadstarateljskoj oblasti pridržani su takodjer slijedeći poslovi: postavljanje staratelja, proglašivanje punoljetnim, inventura i ostavinska rasprava, isto tako pravo izricati kazne kao što i disciplinarno pravo (§ 161.).

---

wichtigen Angelegenheiten soll die Anhörung auch ohne Antrag erfolgen". Ujedno navodi njekoje od tih važnih poslova.

[1] § 157. Dakle i one ženske, koje ne mogu biti stareljice?

Digitized by Google

U poslovima, za koje inače redovno treba sporazumak izmedju staratelja, roditelja ili rodbine, odredjuje staratelj i predsjednik obiteljskoga vijeća (§ 155).

Obiteljsko je vijeće odgovorno za to, da se očuva imovina štićenikova (§ 160.). O stanju imovine štićenikove ima obiteljsko vijeće svake godine podnositi izvješće ministru nutarnjih posala. Ako se ministar uvjeri iz toga izvješća, ili inače, da su u pogibelji duševni ili materijalni interesi štićenikovi uslijed djelovanja ili nemara obiteljskoga vijeća, onda može on ovo raspustiti. (§ 168.)

Obiteljsko vijeće ugarskoga prava, kako vidjesmo samo je fakultativno kao što i po pruskom pravu. Ali i ondje, gdje nema obiteljskoga vijeća, ima i po ugarskom zakonu rodbina štićenikova pravo, da sudjeluje kod starateljstva. Takovo sudjelovanje mogu zahtijevati rodjaci štićenikovi do 4. koljena, ako su inače djelotvorno sposobni i nemaju sa štićenikom nikakova spora, a štićenik nema roditelja, djeda ni babe, ili su ovi isključeni od starateljstva. (§ 142.) Imade li više takovih rodjaka, onda biraju oni u tu svrhu najviše četiri osobe i označuju onoga, s kojim ima staratelj da opći. (§ 143.) Kad nema rodbine štićenikove, onda može općinski staratelj predložiti kao zamjenika osobu, koja živi u prijateljstvu s obitelju štićenikovom. (§ 144).

Privola spomenutih rodjaka dostaje za njekoje poslove, tako da ne treba privole nadstarateljske oblasti. Takovi poslovi jesu: uzdržavanje i odgoj štićenika, kao što i pitanje, ima li štićenik stupiti u kakovu službu; pitanje o braku štićenika, ako je mladić navršio 18. a djevojka 16. godinu; prodaja pokretnih stvari, i napokon pitanje o načinu uprave imovinom. (§ 147.)

U svim onim slučajevima, u kojima treba staratelj privole nadstarateljske oblasti, treba da sasluša on rodjake štićenikove.

Nadalje nadstarateljska oblast može ih saslušati, kad drži to potrebitim. Ali mora to učiniti onda, kad se radi o pitanju, koje se tiče osobe staratelja. (§ 149.)

Tako evo mnoga novija prava ne povjeravaju nadstarateljstva isključivo javnim oblastima, već osiguravaju i rodbini štićenikovoj onaj utjecaj, za koji drže da odgovara njezinim interesima. K onomu, što navedosmo dosele, spominjemo jošte bavarsku osnovu od godine 1874., koja slijedi u suštini francusko pravo, pa u svakom slučaju, gdje se radi o znatnijoj imovinskoj upravi, povjerava nadstarateljstvo obiteljskomu vijeću, što sastoji od inokosnoga suca i dvojice do četvorice članova.

Naprotiv naš opći gradjanski zakonik ne poznaje niti instituta obiteljskoga vijeća, niti u opće ne priznaje rodbini štićenikovoj onakovoga utjecaja na starateljstvo, kako to čine mnoga druga prava i ne gledeći na obiteljsko vijeće. Doduše i po našem zakoniku imaju rodjaci štićeni-

Digitized by Google

kovi prije svega pravo, da budu staratelji (§§ 198., 211., 258. i 259.), oni imaju da ispituju račune staratelja, ako im je to povjereno (§ 209. izvan. p p.). Isto tako u gdje kojem slučaju ima sud da sasluša rodbinu (§ 251.); ali redovno je prepušteno njegovoj rasudi, hoće li je saslušati (§ 252.). „Ostavlja se rasudi suda, da u važnih i dvojbenih slučajevih prije nego što odobri predloge tutora ili skrbnika, presluša i pritomne najbliže rodjake skrbljenika". (§ 185. izvan p. p.)

No rodbina štićenikova kao takova nema prava, da neposredno sudjeluje kod uprave starateljstva. Jedino što se materi odnosno djedu i babi povjerava skrb oko osobe štićenikove pod nadzorom nadstarateljske oblasti (§§ 218. 143.).[1]

Isto tako saksonski zakonik prepušta rasudi starateljskoga suda, u koliko će pitati u pojedinom slučaju savjet rodjaka štićenikovih. § 1882.: „Bei wichtigen Angelegenheiten kann das Vormundschaftsgericht nach seinem Ermessen im Inlande wohnende Verwandte und Verschwägerte des Bevormundeten zu Rathe ziehen".[2]

4) Zadaće nadstarateljskih oblastih mnogovrsne su. Ne možemo se ovdje upuštati u potankosti, pa ćemo samo navesti njekoje tih zadaća:

a) Nadstarateljska oblast ima se starati za to, da dobije staratelja svaka osoba, kojoj ga treba. Ako i ne bude oblasti javljeno propisanim načinom, da je nastala potreba staratelja, ona nema čekati, dok se to zbude, već ima ureda radi postupati. Naš zakonik § 190. veli: „Čim je sud saznao, treba službeno da odredi sposobnoga tutora".[3]

b) Oblast predaje staratelju njegov starateljski „ured", kako veli naš zakonik (na pr. § 200., 201., 204. i dr.). Niti staratelj pozvan po oporuci ili po zakonu, ne smije se latiti starateljstva prije, nego oblast ispita njegovu kvalifikaciju te mu preda starateljstvo. „Ureda tutorstvenog može se tko primiti samo po nalogu, što mu ga je dao nadležni sud". (§ 204. o. g. z.). Isto tako veli ugarski zak. čl. XX. god. 1877. § 66.: „A gyámság és gondnokság csak gyámhatósági intézkedés alapján vehető át" (Tutorstvo i skrničtvo može se preuzeti samo na osnovu odredbe starateljske [tutorske] oblasti).

c) Nadstarateljska oblast ima se pobrinuti za to, da se ustanovi imovina štićenikova i osigura. „Skrb povjerena sudu tutorstvenomu nad

[1] Anders cit. str. 242. sl.

[2] Tako i njekoja druga prava. Stobbe cit. str. 471. op. 25.

[3] Slično i druga prava. Osnova zakonika za njemačko carstvo § 1634.: „Die Vormundschaft wird von dem Vormundschaftsgerichte von Amstwegen angeordnet." Drugo čitanje §-a 1656.: „Das Vormundschaftsgericht hat die Vormundschaft von Amtswegen anzuordnen".

Digitized by Google

imovinom sirote ište, da se sud isti prije svega postara razviditi imovinu djeteta i osigurat ju zapečaćenjem, popisom i procjenom". (§ 222. o. g. z.)[1]

d) Nadstarateljska oblast nadgleda svukoliku upravu, što je vodi staratelj.

Njoj ima staratelj da polaže račune;[2] gdje postoji potreba, mora pružiti i sigurnost.[3] Nemarnog staratelja može oblast prinuditi primjerenim kaznama, da izvršuje svoje dužnosti;[4] nevaljanoga staratelja može oblast skinuti;[5] ako je nanio kakovu štetu, oblast traži od njega naknadu.[6] Kad prestane starateljstvo, oblast se ima brinuti za to, da staratelj u redu preda imovinu dosadašnjemu štićeniku ili drugomu staratelju.[7]

e) Zamašan utjecaj nadstarateljske oblasti, stoji u tom, što ona ima da daje privolu za sve važnije pravne poslove, što ih hoće da preuzme staratelj u interesu štićenikovu. No i u tim slučajevima, u kojima radi staratelj uz privolu nadstarateljske oblasti ipak je on, koji radi. Oblast — po korektnom shvaćanju — ne smije sama da obavlja dotične upravne akte ili da sklapa u ime štićenika pravne poslove. Ona ima samo da bdije vrh toga, da staratelj vodi upravu prema zakonu i da traži oblasnu privolu, gdje to zakon propisuje.

Radi li staratelj bez privole i odobrenja oblasti, onda nastaju po različitim pravima različiti pravni učinci. Po njekim pravima pravni je posao u jednim slučajevima bez svakoga pravnoga učinka, u drugima uzrokuje namjeravani učinak, ali staratelj je odgovoran.[8] Drugdje opet bez privole nadstarateljske oblasti sklopljeni pravni posao jest t. zv. negotium claudicans.[9]

Koji su to poslovi, za koje treba privola nadstarateljske oblasti, to redovno navode pojedini zakoni napose ili pak odredjuju samo, da treba takova privola kod svih važnijih poslova Naš zakonik § 233. veli: „U opće tutor bez dopuštenja sudnoga ne može ništa preduzimati u poslovih, koji ne spadaju na uredno gospodarstveno upravljanje i koji su od veće

[1] Cf. § 193. sl. izvan parbenog postupnika. Tako i druga prava.

[2] §§ 238—242., 262. o. g. z., 203—216. izvan p. p. Ugarski zak. §§ 115—137.

[3] § 237. o. g. z. Osnova zakonika za njem. carstvo § 1689.

[4] § 239. o. g. z., § 19., 213. izv. p p. Osnova zakona za njem. carstvo § 1684. Drugo čitanje §-a 1714. dodaje: „Das Vormundschaftsgericht kann den Vormund ... zur Befolgung seiner Anordnungen durch Ordnungsstrafen anhalten. Die einzelne Strafe darf den Betrag von 300 Mark nicht übersteigen."

[5] §§ 254., 261. o. g. z. Osnova § 1705.

[6] §§ 228., 264. o. g. z., § 19. izv. p. p.

[7] § 263. o. g. z., 217., 218. izv. p. p.

[8] Po ugarskom cit. zakonu pravni posao je „érvénytelen", a staratelj odgovoran za štetu § 114.

[9] Zürički zakonik § 379. Saksonski § 1918. Pruski § 46. Glede našega prava v. § 865. o. g. z.

Digitized by Google

važnosti" (Cf. § 216.); za tim navodi pojedine takove poslove. Isto tako navodi ih poimence zürički zakonik (§ 372. sl.), pruski zakon (§ 42.), osnova zakonika za njemačko carstvo (§ 1674. drugo čitanje § 1702.), ugarski zakon (§§ 113 - 114.) i dr.

Takovi poslovi, za koje se traži privola nadstarateljske oblasti, nijesu samo poslovi imovinske uprave, već i mnogi od onih posala, koji spadaju u starateljevu skrb oko osobe štićenika. Glede ovih potonjih veli naš zakonik u opće: „Tutor ima isto kao otac obvezu i pravo skrbit se za odgojenje maloljetnika; ali u poslovih važnih i trudnih treba najprije da zaište odobrenja i naputka od suda tutorstvenog". (§ 216.)

Tako se traži privola nadstarateljske oblasti, kad bi imao štićenik promijeniti svoje obiteljske odnošaje po adopciji,[1] ili kad ima da promijeni državljanstvo;[2] isto tako traže to njekoji zakoni za promjenu domicila, dočim po drugima dostaje za to privola staratelja.[3] Za zaruke i ženitbu štićenika traži se privola mal ne općenito.[4] Za izbor zvanja štićenikova dostaje po njekim pravima privola staratelja, koji ima kod toga respektirati eventualne odredbe oca. Isto tako onda, kad hoće štićenik da stupi u koju službu. No nastane li glede toga spor izmedju staratelja, rodjaka i štićenika, onda odlučuje nadstarateljska oblast. Njekoji zakoni medjutim u opće traže privolu nadstarateljske oblasti, kad se daje štićenik u službu. Tako na pr. zürički zakonik za t. zv. „Vertischgeldungen, Uibergabe zu einem Meister als Lehrling oder in Erziehungsanstalten" (§ 372. d).[5]

Troškove za uzdržavanje štićenika odredjuje po mnogim pravima nadstarateljska oblast. Tako po našem zakoniku § 219. „Troškove uzdržavanja odredjuje sud tutorstveni i odredjujući ih gleda na razredbu očevu, na mnijenje tutora, na imovinu, na stalež i na ine okolnosti maloljetnika".[6]

Mnogi su akti imovinske uprave, za koje se traži privola nastarateljske oblasti. Tako:

α Otudjivanje i opterećivanje nekretnina štićenikovih u opće ili u koliko ne biva to putem ovrhe protiv štićenika ili putem ekspropriacije.[7]

---

[1] Pruski zakon § 42. br. 2, naš o. g. z. § 181., zürički zakonik § 242., saski § 1794., ugarski § 113. br. 3.

[2] Pruski zakon § 42. br. 1, ugarski § 113. br. 4.

[3] Stobbe cit. § 271. op. 30. Anders cit. § 56. op. 3.

[4] O. g. z. §§ 49—51, 245., ugarski zakon § 113. br. 5.

[5] Po ugarskom zakonu treba privola nadstarateljske oblasti samo onda, kad nije štićenik zadovoljan sa zvanjem, odabranim za nj. § 113 br. 2., § 95.

[6] Saksonski zakonik § 1922.: „Die Art der Erziehung, den Betrag der Unterhaltskosten und den künftigen Beruf bestimmt das Vormundschaftsgericht nach Gehör des Vormundes, unter Berücksichtigung der Anordnungen der Eltern und der sonstigen Verhältnisse .... Prusko zemaljsko pravo II. 18. § 335. Drugačije pruski zakon od god. 1875. § 37.

[7] Pruski zakon § 42. br. 5., saksonski § 1942 sl., Osnova § 1674 br. 1,

Digitized by Google

Često se propisuje, da se i onda, kad se dobrovoljno prodavaju nekretnine, imaju one prodati na javnoj dražbi, a samo s važnih razloga mogu se prodati i bez dražbe.[1]

Privolu na otudjenje može dati nadstarateljska oblast ne samo onda, kad je otudjenje nužno, kao što po rimskom pravu, već i onda, kad je ono korisno za štićenika.[2]

β) Privolu nadstarateljske oblasti traže njekoji zakoni i za otudjivanje drugih vrijednijih predmeta, kao dragocjenosti, papira od vrijednosti,[3] „dobara, koja su povjerena staratelju, da ih čuva", kako veli naš zakonik, (§ 233.), dočim „državne zadužnice, koje su vlastništvo maloljetnika i koje podleže žriebanju, te se tako od njih može očekivati kakov dobitak, ne smiju se nikada prodati, ako toga ne iziskuje koji silni slučaj i očevidna korist malodobnika" (§ 201. izvan p. p.).

γ) Zakupni i najamski ugovori, bilo općenito,[4] bilo onda, ako se uglavljuje ugovor na dulje vrijeme ili o nekretnini veće vrijednosti.[5]

δ Ulaganje štićenikovih novaca na hipoteku, kupovanje vrijednosnih papira, osobito kupovanje nekretnina,[6] isto tako otkaz glavnice „uložene sa sigurnošću zakonitom" (§ 233. o. g. z.).

ε) Ustupanje tražbine,[7] uzimanje zajma za štićenika,[8] preuzimanje mjenbenih obveza.[9]

ζ) Sklapanje nagodbâ sad općenito,[10] sad samo u važnijim slučajevima.[11]

η) Kad se hoće započeti, produžiti ili ukinuti kakova fabrika, trgovina i obrt.[12]

---

ugarski § 113. broj 9, austrijski o. g. z. § 232. Code civil art. 457. — obiteljsko vijeće.

[1] Tako naš o. g. z. § 232. C. civ. 459. zürički zakonik § 376.

[2] O. g. z. § 232., saksonski zak. § 1943.

[3] Saks. zak. § 1941., ugarski § 113. br. 9. po pruskom dostaje privola staratelja-prigleднika (41.).

[4] Tako po našem zakoniku zakupni ugovori § 233., najamski pak po §-u 233. prva alin. Cf. § 189. izvan. p. p.

[5] Zürički zak. § 372. sl. e), 374. sl. k), saks. zak. § 1915., pruski zak. § 42 br. 7. osnova § 1672 br. 6. 7., ugarski § 108.

[6] Zürički zak. § 372. sl. a) § 374 sl d), pruski zakon § 42. br. 6. Osnova cit. br. 5, ugarski z. § 113. br. 7, naš o. g. z. § 235., izvan p. p. § 193. i slijedeći.

[7] O. g. z. 233., ug. z. cit. br. 7.

[8] Zür. zak. § 372. sl. b). C. civ. 457. sak. z. 1939., pruski § 42 br. 12. osnova cit. br. 10.

[9] Pruski zak. 42. br. 10, osnova cit. br. 9, ug. z. cit. br. 13.

[10] O. g. z. ibid, saks. zak. § 1917.

[11] Pruski zak. § 42. br. 8, osnova cit. br. 8, ug. zak. cit. br. 11.

[12] O. g. z. § 233., zürički zak. § 374. sl. i), pruski zak. § 42. broj 9, osnova cit. br. 14, ug. zak. cit. br. 6.

Digitized by Google

9) Primanje ili neprimanje nasljedstva i legata. Njekoji zakoni traže privolu nadstarateljske oblasti za jedno i za drugo, i opet prihvaćalo se nasljedstvo cum beneficio ili sine beneficio inventarii.[1]

Po drugima treba privole samo onda, kad se hoće odbiti nasljedstvo, ili prihvatiti sine beneficio, dočim cum beneficio može ga prihvatiti sam staratelj.[2]

Osim ovih primjerice navedenih ima i drugih posala, za koje traže pojedini zakoni privolu nadstarateljske oblasti. Svi se zakoni ne slažu sasma glede svih posala, premda su glede većine složni.

U opće slijede pojedini zakoni različita načela glede toga, u koliko ima nadstarateljska oblast da sudjeluje kod uprave štićenikove imovine i kod skrbi za njegovu osobu, a u koliko ima se to prepustiti staratelju. Njekoja prava idu tako daleko, da povjeravaju upravu samoj oblasti, a staratelj radi samo po njezinom nalogu: oblast zaključuje, a staratelj izvadja. Ovamo spada imenito prusko zemaljsko pravo. Misao, da je stvar države, da se brine za svoje državljane, za njihov odgoj i uzdržavanje, za očuvanje njihove imovine i za korisnu upravu, gdje svega toga ne mogu činiti državljani sami, tu po sebi opravdanu misao hoće da provede prusko zemaljsko pravo sasma dosljedno. Prema tome štićenik smatra se štićenikom države (II. 18. § 3. 6.) a staratelj nije samo privatni upravitelj tudje imovine, već je on punomoćnik i činovnik države: „in allen diesen Beziehungen sind die Vormünder als Bevollmächtigte des Staates angesehen“ (II. 18. § 235.) Po tom je svakolika uprava starateljstva koncentrirana u oblasti, od nje dobiva staratelj upute, ona ga neprestano dirigira i nadgleda; svaki važniji akt ima da njoj prijavi i zatraži od nje uputu, njoj ima polagati najtočnije račune itd.[3]

Austrijski opći gradjanski zakonik ne polazi doduše tako daleko, ne ograničuje staratelja onako, kao što prusko zemaljsko pravo; ali i po austrijskom pravu oblast nije ograničena samo na to, da nadgleda staratelja, već se često pača u samu upravu, tako da se donjekle može reći i za austrijsko pravo, da oblast vodi starateljstvo, a staratelj radi po njezinom nalogu, njezin je eksekutivni organ.[4]

Ovamo spada i züriški zakonik. „Die Obervormundschaft äussert sich theils in der Mitwirkung bei der Verwaltung und Stellvertretung der Bevormundeten, theils in der Aufsicht über die vormundschaftliche Besorgung“. (§ 361. cf. § 381.)

---

[1] Code civ. 461., zür. zak. § 374. sl. m), saks. zak. § 1913.
[2] O. g. z. § 233., pruski zak. § 42. br. 14.
[3] Dernburg cit. §. 5.
[4] Anders cit. str. 241.

Digitized by Google

Francusko pravo više povoljuje načelu samostalnosti staratelja. Staratelj je doduše podčinjen nadzoru obiteljskoga vijeća, ovo daje privolu za pojedine važnije poslove, ali taj nadzor nije tako intensivan, kao što po spomenutim pravima. Obiteljskom vijeću ne polažu se računi; no obiteljsko vijeće može naložiti staratelju, da predlaže perijodično staratelju-prigledniku „des états de situation de sa gestion" (C. civ. art. 470.).

Takodjer noviji zakoni nastoje više ili manje u suglasju s općim (pandektalnim) pravom, da pribave staratelju veću samostalnost. Tako pruski zakon od godine 1875. Upravu starateljstva vodi sam staratelj, a oblast ima da nadgleda njegovo djelovanje (§ 51.). Prema tomu ne može starateljski sud da sam neposredno ili po drugom organu radi za štićenika mimoišavši staratelja, ne može prisiliti staratelja, da preduzme koji pravni akt, na primjer kupi stanovito zemljište itd.[1] U ostalom je medju pruskim pravnicima vrlo prijeporno, da li i u koliko može nadstarateljska oblast na osnovu svojega prava nadzora da se pača u upravu i da daje staratelju upute.

Osnova zakonika za njemačko carstvo slijedi načela općega prava i spomenutoga pruskoga zakona. Upravu vodi staratelj, a nadstarateljska oblast ima da sudjeluje samo kod pojedinih odredjenih posala, inače pak ima samo da nadgleda djelovanje staratelja. Motivi drže, da je to najshodniji način i on da odgovara najbolje naravnomu uzoru starateljstva, roditeljskoj vlasti. Na mjesto pokojnog oca odnosno matere dolazi staratelj i preuzima mjesto njih brigu za osobu i imovinu djeteta. Ta koncentracija uprave u jednoj ruci pruža tu korist, da je uprava jedinstvena i odgovornost nerazdjeljena. Gdje nadstarateljska oblast nije ograničena samo na nadzor, već sudjeluje kod uprave positivno radeći, tamo se mora u toliko i odgovornost prenijeti na nadstarateljsku oblast, a to će imati za posljedicu ili da će se ta odgovornost praktično gubiti ili pak da će se osjećati ona kao teški teret te smetati energiju i upravu. Poda li se nadstarateljskoj oblasti pravo, da daje staratelju za njegovu upravu upute, osnovane na obzirima shodnosti, onda se može lako zbiti, da će se oblast služiti tim u mnogim slučajevima bez potrebe. a time oduzimati staratelju volju i ljubav za upravu, pa ga na štetu štićenikovu naučiti na to, da očekuje upute od oblasti, mjesto da radi samostalno i na vlastitu odgovornost. Osnova se drži s toga načela, da se nadstarateljska oblast nema pačati u upravu tako da sama radi,[2] i da na osnovu svojega prava nadzora nema davati staratelju po pukim obzirima shodnosti upute tako,

[1] Dernburg cit. str. 40.

[2] Jedino po §-u 1683. odnosno 1713.: „Ist ein Vormund noch nicht bestellt oder ist der Vormund an der Erfüllung seiner Pflichten verhindert, so hat das Vormundschaftsgericht die im Interesse des Mündels erforderlichen Massregeln zu treffen".

Digitized by Google

da bi se mjesto nazora starateljeva imao provesti nazor oblasti. Pače i onda, kad se, gdje ima više staratelja, porode medju njima različita mnijenja, pa nadstarateljska oblast ima da odluči, može ona samo da se pridruži jednomu od tih mnijenja, a ne da postavi novo i primora staratelje, da po tom rade.[1]

Izuzetak od navedenoga načela sadržava § 1232. alineja 2., drugo čitanje § 1210 al. 2.: privolu za ženidbu može dati nadstarateljska oblast mjesto staratelja, kad je ovaj uskrati; za tim § 1685. odnosno 1715., po kojem može nadstarateljska oblast odrediti sama i bez staratelja, da se štićenik smjesti u svrhu odgoja u kojoj prikladnoj obitelji ili kojem zavodu.[2]

U drugu ruku — naglasuju motivi osnove — ne smije se načelo samostalnosti staratelja tako pretjeravati, da bi pravo nadzora nadstarateljske oblasti bilo ograničeno samo na to, da prima na znanje akte starateljeve uprave, da traži o njima izvješće, da ga upozoruje na nedostatke, a u slučaju potrebe da ga skine. Treba svakako, da ima nadstarateljska oblast pravo, da može primjerenim sredstvima prinuditi staratelja, da ispunjuje svoje dužnosti, a da ga ne mora u mah skinuti; treba joj dati nadalje pravo, da ona odobrava važnije akte starateljeve uprave, no kod toga nije ona, koja radi, već je to staratelj, jer on vodi upravu, a ne oblast; ova samo po svojem pravu nadzora pazi na to, da li je vodi staratelj po zakonu[3] (Slijedi.)

Primjetba k poglavju trećem, odsjeku II., odjelu 10. Rušnovljeve osnove stečajnoga reda:

„o pobijanju pravnih posala sklopljenih prije otvorenja stečaja po prezaduženiku na štetu njegovih vjerovnika".

Predležeća osnova razpravlja načelno o pravnih poslnovih „koje je prezaduženik sklopio" a odmah zatim u logičnoj posliedici toga načela odredjuje u §-u 36. da se pobijati mogu pravni poslovi sklopljeni po prezaduženiku itd.

Stilizacija ta oslanja se bitno na odnosne ustanove ugarskoga stečajnoga reda (zak. čl. XVII. ex 1881.), koji mi je doduše samo u njemačkom izdanju, kojega točnosti prosuditi ne mogu, pri ruci, ali koj na više mjesta,

[1] Za prusko pravo v. Dernburg cit. str. 39.

[2] I toj ustanovi se prigovara. Gierke cit. str. 497. Pruski zakon ne ide tako daleko

[3] Motive IV. str. 1024. sl.

Digitized by Google

naročito kod §-a 26. i 27. spominje: unternommene Rechtshandlungen — abgeschlossene Geschäfte — Annahme der Befriedigung — iz česa bi se zaključiti moglo, a možda i moralo, da se pobijati mogu samo oni pravni poslovi, u kojih je prezaduženik kao ugovarajuća stranka aktivno sudjelovao i tim sudjelovanjem skupnost svojih vjerovnika oštetio, a da se u obće proti prezaduženiku provedeni ovršni čini pobijati ne mogu.

Polazim sa toga načelnoga stanovišta, da se svakomu dužniku, koji je došao do prezaduženosti, makar i nasilnim sredstvom iznimnoga zakona, oduzeti ima pravo razpolaganja ostatkom njegove imovine, tim više, što u tom času predleže svi uvjeti formalnoga stečaja, koga je prezaduženik u smislu zakona najaviti dužan, pak da je s toga ovoj zakonskoj ustanovi svrhom, imovinu prezaduženika njegovoj upravi a dohvatu pojedinoga vjerovnika oduzeti, ter skupnosti vjerovnika sačuvati, dosliedno tomu izdati odredbu, kojom bi se u okrug pobijati se imajućih pravnih posala povući imali isto tako i svi ovršni čini provedeni proti prezaduženiku na korist pojedinoga vjerovnika.

Izuzećem ovršnih čina iz kruga pobijivih pravnih posala došlo bi zakonodavstvo do te kritične situacije, da sjedne strane iz imovine prezaduženikove pojedinomu vjerovniku pokriće uzimati zabranjuje, dočim bi mu s druge strane k istoj svrsi ovršnim postupkom dapače svoju pomoć davalo.

Nisam toga nazora, da je to nakana predležeće osnove, ali mi se čini, da se iz predložene stilizacije uključenje ovršnih čina u red pobijivih pravnih posala dovoljno ne razabire, pošto bi se pasivno držanje prezaduženika, kao što se kod ovrhe ukazuje, njegovim pravnim poslom smatrati moglo samo onda, kad bi nastalo uslied oprieke izmedju njega i vjerovnika, a da se manjkajuće aktivno djelovanje njegovo u nijednom slučaju ovršnim postupkom nadomješćenim nazrieti ne može, jer se svaki posao osniva na volji, a ipak je poznato, da u ovršnom postupku sud proti ovršeniku ne postupa voljom prezaduženika, nego proti volji njegovoj, jerbo svaka substitucija predpostavlja nalog, a ipak je poznato, da u ovršnom postupku sud nepostupa po nalogu ovršenika, već usuprot po nalogu njegovoga protivnika.

Pruski stečajni red služeći se istimi oznakami pravnih posala, koje rabi ugarski stečajni red, je s toga ovršne čine izključio iz kruga pobijivih pravnih posala, dočim se je austrijski zakon ob ovlasti vjerovnika na pobijanje pravnih posala (zakon od 16. ožujka 1884. broj 36. d. z. l.) i njemu uzorom služeći njemački stečajni red (zakon od 10. veljače 1877.) poslužio mnogo markantnijimi općenitimi izrazi: „posala o imovini prezaduženika“ (von Rechtshandlungen, welche das Vermögen eines zahlungsunfähigen Schuldners betreffen), u koje su uključeni ujedno i

Digitized by Google

ovršni čini provedeni proti prezaduženiku u svrhu namirenja pojedinoga vjerovnika.

Da je taj nazor usvojen, sliedi odatle:

U izvješću pravnoga odbora austrijske gospodske kuće k osnovi jur spomenutoga zakona od 16. ožujka 1884. br. 36. d. z. l. veli se medju ostalim: U pogledu pobijivih pravnih posala je obćenito priznano, da se barem načelno pobijati mogu svi oni pravni poslovi, koji se odnose na imovnu prezaduženika, bilo da su to poslovi prezaduženika samoga, bilo treće osobe" itd.

Vladino obrazloženje §-a 1. iste osnove kaže: — „nije bezuvjetno potrebno, da takav pravni posao potiče od dužnika samoga — usuprot je dapače moguće, da će trećih osoba pravnimi poslovi, u kojih dužnik u obće sudjelovao nije, — naročito dakle u ovršnih proti njemu povedenih činih — uslied česa se potrebnim ukazuje i takove pravne poslove u krug pobijivih čina uključiti".

Temeljem toga predlažem sliedeću stilizaciju:

Naslov. 10. O pobijanju pravnih posala u imovini prezaduženika prije otvorenja stečaja obavljenih.

Pododsjek. a) Proti onim, koji u pogledu pravnoga posla, koji se imade pobijati, stoje prema prezaduženiku kao stranka.

§ 36. Pobijati se mogu pravni poslovi obavljeni prije otvorenja stečaja proti stranci.

I. Ne gledeć na vrieme:

II. Ako još nisu prošle 2 godine može se pobijati: itd. *ff.*

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Kod prodaje uknjižene tražbine imadu se uporabiti i propisi §-a 508. i 509. gr. p. p. a ne samo §§ 23—29. ovršne novele. — Ne bude li hypotekarni vjerovnik, za koga se je znalo prigodom dozvole ovršne dražbe, obaviešten načinom propisanim u §-u 508. gr. p. p. — moći će dražbu samo s toga razloga napadati kao ništetnu. — U Bosnoj prebivajućim valja kao izvan okoliša monarkije nalazećim se narediti skrbnika, te im dražbu obznaniti izrokom.

Prinos k tumačenju §-a 478. te §-a 508. savezno sa posliednjom izrekom §-a 509. gr. p. p.

U ovršnom predmetu Antuna M. po odvjetniku dru. V. proti J. S. po odvj. dru. S. radi 117 for. spp. primio je kr. kot. sud u B. odlukom

Digitized by Google

od 5. svibnja 1894. broj 2669 gr. na znanje zapisnik o provedenoj dne 4. lipnja 1894. ovršnoj dražbi tražbine I. S. proti Josipu S., uknjižene na nakretninah grunt. nap. br. 269. općine T.

Uslied utoka naduknjiženoga vjerovnika Ivana K. po odvj. dru. B. potvrdio je kr. banski stol rješitbom od 29. kolovoza 1894. br. 19065 napadnutu prvosudnu odluku.

Razlozi: „Vidiv, da se kod ovrhe na dužnikove novčane tražbine ima postupati kao što je propisano za ovrhu prodajom pokretnina § 478. gr. p. p. dotično §§ 23. do 29. zakona od 17. prosinca 1876.;

vidiv, da se sam čin obavljene ovršne dražbe upitne uknjižene tražbine ne može pobijati s razloga, što utjecatelj kao založni vjerovnik nije posebnom odlukom ob odredjenoj prisilnoj dražbi ubaviešten; dočim su založni vjerovnici izdanim oglasom, uvrštenim u službeni list „Narodnih Novina“ obaviešteni, — obnašao itd.

Uslied izvanrednog previdnog utoka naduknjiženog vjerovnika Ivana K. izdao je kr. stol sedmorice dne 15. veljače 1895. broj 404 sliedeću vrhovnu rješitbu:

„Uvaživ, da je naduknjiženi vjerovnik odnosno utočnik Ivan K. iz L. u Bosni, da dakle izvan austro-ugarske monarkije prebiva, te da se je s toga imao o dražbi ubaviestiti načinom propisanim u §-u 508. gr. p. p., i

uvaživ, da to nije učinjeno, a on tako povriedjen u pravu, koje mu pripada po §-u 462. o. g. z., da može najme izplatiti iskanje, radi kojega se je tražila prodaja, —

obnašao je povodom izvanrednoga previdnoga utoka uknjiženog vjerovnika Ivana K. preinačiti napadnute niže odluke i ne odobriti čin ovršne dražbe tražbine I. S, obavljene dne 4. lipnja 1894. pod brojem 2669 gr. ter sudu prve molbe naložiti, da po §-u 13. točka 9. ovršne novele razpiše novi dražbeni rok i po tom postupa dalje po zakonu“. —

—a—

K tumačenju §-a 51. gruntovnoga reda.

U parnici M. D. tužitelja, proti zadruzi B. k. br. 82. iz B., tuženoj na priznanje prava vlastničtva i ustupa u posjed nekretninah spp., izrekao je kr. kot. sud u K. sliedeću osudu od 19. svibnja 1894. br. 1553 gr.

Tužena zadruga B. k. br. 82. u B. zastupana po kuće gospodaru Svetozaru B. dužna je priznati tužitelju M. D. izključivo pravo vlastničtva na dio kat. čestice br. 640 u pravcu h. i. j. k. u površini od 93□° nadalje na dio kat. čestice broj 641 u pravcu L. m. n. o. u površini od 283□° te konačno na dio kat. čestice broj 642 u pravcu p. g. r. s. u površini od 132□° upisane u grunt. ul. br. 168. p. o. B. a označene u nacrtu pod V., te mu usljed toga iste ustupiti u fizični posjed i uživanje

Digitized by Google

kao i naknaditi parbeni sudbeno na 79 for. 52 nč. obredjeni trošak to sve u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Tu svoju odluku obrazložio je pomenuti kr. kot. sud u K. ovako:

Neprigovorenim kupoprodajnim ugovorom pod A. ad I. te grunt. izvadkom pod B. ad I. dokazao je tužitelj Matija D. u smislu §-a 380. o. g. z., da je vlastnikom nekretnina upisanih u grunt. ul. broj 168. p. o. B.

Kako isti tužitelj nacrtom pod V. ad I. tvrdi, da tužena zadruga B. k. br. 82 od nekretnina upisanih u gr. ul. br. 168. p. o. B. u svom posjedu drži, i to: od kad čest. br. 640 površinu od 93□", od kat. čestice broj 641 površinu br. 283□° te od kat. čestice broj 642 prostor od 132□°, i jer ovu okolnost ne samo da tužena zadruga izrično priznaje, nego je ovo ustanovljeno i sudbenim očevidom, to u smislu §-a 369. o. g. z. ne ima zaprieka, a da se tužbenom zahtjevu u cielosti ne udovolji.

Ovomu udovoljenju ne čini zaprieka ni ta okolnost, što je sa izkazi svjedoka K. K. i F. W. ustanovljeno, da tužena zadruga preporno zemljište već 30 godina u svom posjedu drži i uživa, — pošto bi prigovorom dosielosti mogla se tužena zadruga poslužiti samo onda, da je uspjela dokazati zlu vjeru tužiteljevu kod sticanja uparničenih nekretnina. (§ 1500. o. g. z.)

Kako je na ovu okolnost tužena zadruga i riešenjem kr. stola sedmorice od 10 lipnja 1893. broj 1729 upozorena, a te zle vjere na strani tužiteljevoj po shvaćanju ovog suda dokazala nije, jer naime nije oprovrgla navode tužiteljeve, da nije u preporu stojeće nekretnine dostao oslanjajuć se na gruntovnicu, — to se neuvaženje prigovara dosielosti u smislu §-a 1500. o. g. z. opravdanim ukazuje.

Presuda glede parničnog troška temelji se na §-u 573. gr. p. p. —

Na priziv tužene zadruge odbio je kr. banski stol osudom svojom od 20. srpnja 1894. br. 18622 tužitelja M. D. sa gore citiranim zahtjevom uz preboj parbenih troškova i to iz sliedećih razloga:

Da je tužitelj vlastnik nekretnina grunt. ul. br. 168 občine B. imenito parcela 640, 641 i 642, to je dokazano kupo-prodajnim ugovorom A. i grunt. izvadkom B., kojim izpravama tužena zadruga nije istinost prigovorila, s toga ona tužitelju to pravo vlastničtva priznati mora, koje pravo mu je ona u ostalom i u parnici priznala.

Drugo je sasvim pitanje, je li tuženica dužna tužitelju priznati pravo vlastničtva glede uparničene ukupne površine od 508□°, koje ona faktično posjeduje i uživa.

U tom pogledu naime stavila je tužena zadruga prigovor, da ju je preko 30 godišnjim poštenim posjedom dosjela, ta površina naime, da je jošte godine 1859. prigodom diobe livada medju stanovnike B. zapala djelomično zadrugu K. k. br. 26, a djelomično zadrugu J. k. br. 27, od kojih ju je tužena zadruga godine 1882. kupila i u posjed primila.

Digitized by Google

Prenavedenu izvanknjižnu dosjelost dokazala je tuženica suglasnom izpovjedkom svjedoka K. K. i F. W. (§ 158. gr. p. p., 1468., 1493. i 1498. o. g. z.), dakle je ona i stekla izključivo pravo vlastničtva na istu s pravom takovo si proti knjižnom vlastniku dosuditi dati i gruntovno ono tada provesti.

Na tu površinu tužitelj već po glasu samog kupo-prodajnog ugovora A. prava imao nije, jer se u istom izrazito veli: da zadruga P. (prodavaoc) ne jamči kupcu (tužitelju) za podpunu mjeru prodanog žemljišta, već ga prodaje onako, kako je takovi sama posjedovala, a ustanovljeno je izkazi prenavedenih svjedoka, da ta prodavajuća zadruga u doba toga ugovora nije bila u posjedu preporne površine, dakle tužitelj nije mogao kupujući upitne nekretnine „onako, kako jih je prodavaoc posjedovao", — „kako stoje i leže", — više prava steći, nego li ga je prodavaoc imao, — dakle u smislu toga ugovora samog već uparničena površina mu ne bijaše ni prodana.

Tim manje prava na istu može tužitelj imati, kada je tužena zadruga osim toga kako proti njegovom pravnom predniku, tako i proti njemu samomu izvanknjižnom dosielošću pravo vlastničtva stekla, dosliedno tomu je i knjižno vlastničtvo tužitelja na ovu površinu zastarom utrnulo. (§ 1451. 1452. i 1478. o. g. z.)

Pošto dakle tužitelj nije ni porekao, a nekmo li dokazao, da posjed taj tužene zadruge odnosno njenih pravnih prednika nije bio pošten, to je time dokazano, da je tužena zadruga podpuno udovoljila propisom §-â 1460., 1452., 1468. i 1493. al. 1. o. g z., pa s toga nije dužna tužitelju niti priznati njegovo pravo vlastničtva na uparničenu površinu, niti mu ju u posjed i uživanje predati.

Iz tih razloga valjalo je prvomolbenu osudu preinačiti.

Parbeni trošak morao se prebiti, jer glede nijedne stranke ne predleže uvjeti §-a 573. gr. p. p.

Kr. je stol sedmorice rješitbom svojom od 15. studenoga 1894. broj 4081 gr. uslied previda tužitelja M. D. bansko-stolnu osudu iz sliedećih razloga potvrdio:

Tužitelj ničim nije dokazao, da je on vlastnikom postao preporne površine 508□°, koja navodno spada k njegovim čest. br. 640., 641., 642. gr. ul. br. 168. občine B., i da ovu površinu protupravno posjeduje tužena zadruga.

Obzirom na propis §-a 51. in fine gr. r., po kojem gruntovnica osnivajuća se na katastralnoj izmjeri, ne jamči ni za vanjsku sliku ni za površinu česticah, nije tužitelj dokazao ni da je on kupoprodajnim ugovorom od 3. prosinca 1880. pod A.—I. od zadruge P. kupio prepornu površinu, ni da je ova bila vlastnicom te površine, pa pošto nije drugih dokaza svoga vlastničtva pružio, ter pošto se ne može glede površine

Digitized by Google

čestice pozivati u vjeru na javne knjige, to se ukazuje napadnuta osuda banskoga stola opravdanom, pa ju valja potvrditi, a previd tužitelja odputiti. *A. R.*

Tužba na izdanje brisovne namire ima se podnieti osobnom sudu, a ne realnoj oblasti.

Kr. kotarski sud u K. obnašao je povodom prigovora nenadležnosti suda stavljenom po tuženiku J. V. na tužbu zadruge R. de praes. 27. kolovoza 1891. broj 8687 radi izdanja brisovne namire vrhu 243 for. 44 nč. spp. izjaviti se nenadležnim, postupak po §-u 47. gr. p. p. dokinuti i tužiteljicu odputiti na nadležni sud u J. itd., i to iz sliedećih razloga:

Tužiteljica tužbom de praes. 27. kolovoza 1891. broj 8687, traži da pošto je glasom privitih namira tužbi izplatila tuženiku tražbinu izviruću iz obveznice od 31. srpnja 1876. vrhu 243 for. 44 nč. spp. uknjiženu na nekretninah njezinih upisanih u grunt. ul. br. 12 por. občine P. temeljeću se na platežnoj zapovjedi kr. kotarskog suda u K. od 11. srpnja 1882. broj 4010, da joj tuženi izda brisovnu namiru. — Tuženi stavio je prigovor nenadležnosti suda tvrdeći, da je petit tužbe smjerajući na osobnu činitbu, a da je njegovo redovito prebivalište u V. kotar J. — Uvaživ da predmet tužbe nije stvarno pravo na negibivo dobro (§ 40. sud.) već izvršba osobne činitbe tuženika sastojeća se u tom, da tužiteljici izdade izpravu sposobnu za brisanje tereta; uvaživ da su u sudovniku navedeni taksativno svi slučajevi realne podsudnosti, a naročito § 54. sud. govori samo o tužbah na izplatu uknjižene tražbine i na opravdanje predbilježbe, a ne proteže se to na tužbe ob osobnih činitbah, kako je nazočna tužba; napokon uvaživ da tuženi svoje redovito prebivalište imade u V. u području kot. suda u J. to se ukazuje ova odluka opravdanom.

Kr. banski stol rješitbom od 30. prosinca 1892. broj 25750 potvrdi ovu odluku s razloga, što se ustanove §-a 88. i 70. sud., na koje se utjecatelj zadruga R. poziva, ne mogu uporaviti na ovaj prepor, jerbo se prvi tiče gruntovnih molba, a drugi govori o tužbah podnesenih temeljem § 447. o. g. z. itd.

Kr. stol sedmorice rješitbom od 16. ožujka 1893. broj 825 potvrdi obje niže odluke. *Dr. V. R.*

Prigovor nenadležnosti suda može se u postupku maličnom staviti samo na prvom ročištu za razpravu tužbe odredjenom.

K tumačenju §-a 27. zakona o mal. postupku, § 47. sud. i § 54. gr. p. p.

F. G. podigne tužbu proti E. S. iz Ž. u Ugarskoj kod kr. kotarskog suda u M. radi 50 for. a. vr. spp. Na prvo na tužbu odredjeno ročište ne pristupi tuženi E. S. već brzojavi tužiteljevu zastupniku, da ročište

Digitized by Google

odgodi. Tužiteljev zastupnik ne htjede bez razloga ročišta odgadjati već izhodi oglušnu osudu po §-u 25. zakona o stvarih manje vriednosti.

Prije odpravka osude oglušne zatraži tuženi E. S. po odvj. dru. V. Č. povratu u prijašnje stanje. Na ročištu odredjenom u pomenutu svrhu privoli zastupnik tužitelja odvj. dr. K. na povratu. Sada stavi tuženi E. S. po svom zastupniku prigovor nenadležnosti suda; jer da tuženi imade svoj domicil u Ugarskoj, a nije dokazano da je sud ugovora grad M.

Kr. kot. sud u M. uvaži prigovor tuženoga E. S. i odbije tužbu tužiteljevu radi nenadležnosti suda, jer tuženi stalno prebiva u Ž. u Ugarskoj i to osudom od 31. prosinca 1894. broj 7334 gr.

Proti toj osudi podnese tužitelj F. G. žalbu ništovnu po svom zastupniku odvjetniku dru. F. K, a kr. banski stol rješitbom od 8. ožujka 1895. broj 5217 ukine napadnutu osudu po §-u 75. točka 9. zakona o mal. postupku te odredi, da I. sud stvar mimo odbijajućih razloga ukinute osude iznova rieši, — a to sve sa razloga:

Vidiv, da je kr. kot. sud tužitelja s tužbom odbio sbog nenadležnosti kr. kot. suda za razpravljanje i riešenje priepora, a da niti iz razpravnoga zapisnika, a niti iz razloga osude ne proizlazi, da je tuženi učinio prigovor nenadležnosti suda; vidiv da tuženi na prvom ročištu odredjenom za razpravu na tužbu, — prigovora nenadležnosti suda nije učinio i da tako ni ne može više s uspjehom podignuti exceptio fori (§ 27. zak. o mal. post. § 47. gr. sud. i § 54. gr. p. p.), — obnašao je itd.

Dr. Kucelić.

B. Kazneno.

K tumačenju §-a 8., 11. i 199. sl. c) k. z.

Osudom kr. sudbenoga stola u M. od 30. lipnja 1894. br. 4737 k. z. proglašen je I. Sch. krivim zločinstva pokušane prevare u smislu §-a 8., 197. i 199. sl. c) k. z., a počinjenog time, što je u namjeri, da se u svom javnom obrtu kao krčmar posluži krivom mjerom, pa da tako zavadjajuć ljude, od kojih bi vino kupovao, u bludnju, iste ošteti a tako i državu i občinu pri plaćanju točarine odnosno potrošarine dana 1. odnosno 2. travnja 1894. u baždarski ured občine M. poslao na baždarenje 2 bureta jedno od 534 litre a drugo od 314 litara, u kojima je iznutra na gornju dugu odnosno vranju bilo prikovano po jedno burence i to u prvom od 25·3 litre, a u drugom od 12·7 litara, čime bi postigao to, da bi se ta burad providila sa baždarskim biljegom, koji bi manje pokazivao, nego što je prava sadržina tih buradi, da je tako poduzeo čin na djelotvorno izvršenje zločinstva prevare vodeći, koje nije uspjelo samo uslied tudje zaprieke, jer je gradski baždar naišao na tu prevaru i istu vlasti prijavio.

Digitized by Google

te je po §-u 202. uporabom §-a 54. i 55. k. z. osudjen na tamnicu od 2 mjeseca.

Ništovnu žalbu obtuženog I. Sch. proti toj osudi zabacio je kr. stol sedmorice kao sud kasacioni riešenjem svojim od 3. studenoga 1894. broj 3723 sa sliedećih razloga:

„U izvedenju svoje žalbe ništovne ističe obtuženi I. Sch. kao razloge ništetnosti § 277. t. 4., 5., 9. i 10. k. p. pak tvrdi, da mu je odbijen predlog, što ga je stavio tečajem glavne razprave onamo, da se saslušaju kao svjedoci J. P. i N. F. ob okolnosti, da se je znala pokazati znatna diferencija kod baždarene buradi; ovom okolnosti da je kanio dokazati, da mu nakana nije bila naperena na prevaru, već da je jedino htjeo dokumentirati površno djelovanje baždara L. Tvrdi nadalje, da je kao izučeni bačvar stvar dručije udesiti mogao, da mu je bilo stalo do prevare, zatim da se po §-u 199. k. z. kazni samo uporaba mjere ili vage, dočim bure da nije ni jedno ni drugo, a dokaza da nema tomu, da je bure u obrtu ili rabljeno ili da se je rabiti namjeravalo, uslied čega da bi predležao samo § 11. k. z. i u tom slučaju, ako bi bio imao zlu nakanu.

Suprot tomu valja uvažiti, da je, istina, prvi sud odbio predlog obtuženikov, da se saslušaju svjedoci J. P. i N. F., nu tim nije ipak utemeljen razlog ništetnosti §-a 277. t. 4. k. p., pošto se nedvojbeno vidi, da okolnost, vrhu koje bi se rečeni svjedoci imali saslušati sa činom, sa kojim je obiedjen obtuženik, ne stoji u nikakovom savezu, uslied čega zaključak suda nije mogao za obtuženika štetno djelovati na rješitbu.

Obtuženi nije naveo okolnosti, koje bi sačinjavati imale ništetnost osude po §-u 277. t. 5. i 9. k. p. uslied čega se ne može ni obzir uzeti na te razloge ništetnosti, a naposeb ne može se uvažiti § 277. t. 5. k. p. u pogledu po prvom sudu dokazanom uzete zle nakane, jer ova spada medju one učine, što ih prvi sud po §-u 249. k. p polag slobodnog svog osvjedočenja ustanovljuje i jer je presudni sud u tom pravcu svoju izreku i obrazložio u skladu sa sadržajem spisâ načinom takovim, suprot kojemu se ne pojavljuje nikakva dvojba, čim presudni sud uvažuje, da se obtuženik bavi krčmarskim obrtom, u kojemu po vlastitom priznanju troši poprieko mjesečno po 6—7 hektolitara vina, nadalje da je burad pod tudjim imenom na baždarenje poslao, te ća i tajio, da je znao za to, da u buradi ima predmeta kakovih, koji bi uzrokovali krivo obaždarenje.

Što se pak tiče same kvalifikacije, to biva jasno, da postupanje obtuženikovo prelazi granice, što ih § 11. k. z. stavlja, jer je poduzet čin, koji je prikladan, da vodi do djelotvornog izvršenja, koje ipak nije uspjelo rad nastupivše tudje zaprieke.

Stiču se s toga u činu obtuženoga sva obilježja §-a 8. i 197. te 199. sl. c) k. z., jer se izličnim izpostavlja, što obtuženi drži, da bure nije niti mjera niti vaga.

Digitized by Google

Prema svemu do sad navedenom izpostavlja se žalba ništovna obtuženog I. Sch. očito netemeljitom, uslied čega ju valja po §-u 282. st. IV. sl. b) k. p. zabaciti. *Dr. O.*

C. Mjenbeno-trgovačko.

Prodavalac ne može tražiti izplatu kupovnine pouzećem, ako taj način plateža nije izrično ustanovljen.

U ustmenoj parnici M. C. trgovca iz Z. tužitelja, proti Ch. V. trgovcu u E. zastupanom po odvj. dru. F. u Z., tuženiku, radi 555 maraka ili 332 for. 98 nč. a. v. spp. sudio je kr. sudbeni stol kao trgovački sud u Z. osudom od 24. travnja 1894. broj 5499 po tužbenom zahtjevu naime:

Tuženi Ch. V., trgovac u E., dužan je platiti tužitelju M. C., trgovcu u Z., za kupljeni u svrhu preprodaje vagon luka ostatak kupovnine od 555 maraka ili 332 for. 98 nč. a. v. sa 6% kamatami od 1. veljače 1893. do izplate i sudbeno na 31 for. obredjeni trošak platiti odnosno naknaditi za 8 dana pod prietnjom ovrhe.

Tu osudu obrazložio je prvi sud kako sliedi:

Nepreporno je priznanjem obijuh stranaka ustanovljeno, da je tuženi mjeseca siečnja 1893. sklopio s tužiteljem pogodbu, glasom koje je od ovoga kupio vagon luka za 800 maraka, i da mu je u ime kapare predao 300 maraka, dočim glede ostatka od 500 maraka kao i odštete za vreće u iznosu od 55 m. ukupno dakle 555 maraka medju strankami ništa nije bilo utanačeno.

Tuženi poriče, da bi u obće bio dužan tužitelju izplatiti utuženu tražbinu od 555 m., a naročito, da bi ovaj sud bio nadležan za riešenje ovog priepora.

Istina je, da medju kontrahenti nije izrično ugovoren sud ovaj kao sud ugovora prema ustanovi §-a 42. gr. sud., nu obzirom na priznanje tuženika, da je od tužitelja primio fakturu, u kojoj je bilo navedeno: „Zahlbar in A.“, valja prigovor nenadležnosti ovog sudišta kao suda ugovora kao neumjestan odputiti, a to tim više, što tuženi nije ni uztvrdio a kamo li dokazao, da bi odmah, kad je fakturu primio tom dometku „Zahlbar in A.“ prigovorio bio. Osim toga utemeljena je nadležnost ovoga sudišta i neprigovorenim pismom A - I., glasom kojeg se je prodana roba u Z. (ab Station A.) predati imala, dakle se ima Z. kao mjesto izpunjenja pogodbe smatrati.

Što se pak same glavne stvari tiče, to tuženi tvrdi, da nije dužan platiti utuženu tražbinu, jer nije preuzeo po tužitelju priposlanu mu robu, koju mu je ovaj uz pouzeće poslao, prem mu je pismom od 26. siečnja 1893. pod 8—VII javio, da nesmije robu uz pouzeće poslati, i jer mu je tužitelj poslao smrznutu robu, premda mu je tuženik javio, da reflektira samo na zdravu i nesmrznutu robu, te da ju odpravi, kada bude zima popustila.

Digitized by Google

Ovi se prigovori ne mogu uvažiti, jer tuženi nije postupao prema propisu §-a 346. trg. zakona.

Tuženi priznaje, da je primio fakturu, glasom koje mu je tužitelj iz Z. željeznicom odpravio vagon luka, ali nije ni uztvrdio, a kamo li dokazao, da je odmah, čim je fakturu primio, iz koje je mogao razabrati, da je roba uz pouzeće poslana, — tužitelju javio, da ne prima robe iz razloga, što je uz pouzeće poslana i smrznuta, i da mu ju na razpolaganje stavlja, te da se je predtečno poskrbio glede pohrane njezine.

Tužitelj doduše priznaje, da mu je glavar željezničke postaje u Z. predao brzojavku pod D—VI. od 10. veljače 1893., glasom koje željezn ička postaja u E. javlja glavaru postaje željezničke u Z., da je vagon luka opredieljen za V. 1. veljače 1893. prispio, te da ga V. preuzeti neće, jer je uz pouzeće poslan, ali ta brzojavka nije tuženika riešila dužnosti propisane u §-u 346. i 347. trg zakona, jer ta brzojavka nije odpravljena po tuženiku na tužitelja, već službena brzojavka željezničke postaje u E. na željezničku postaju u Z., i jer je ista tek 10 dana iza kako je roba u E. prispjela, a ne odmah prema propisu §-a 346. trg. z. opravljena.

U ostalom nije tuženi ni dokazao da je ovlašten bio uzkratiti prijetak po tužitelju uz pouzeće priposlane mu robe, već protivno proizlazi iz neprigovorenog pisma tužiteljevog od 24. siečnja 1893. (3—II).

Ovim je naime pismom dokazano, da je tužitelj dne 24. siečnja 1893. prihvatio ponudu po tuženiku stavljenu glede nabave jednog vagona luka, za ovaj prihvat doznao je tuženi 26. siečnja 1893., te mu odmah brzojavno odpravio kaparu od 300 m. (vidi neprigovoreno pismo pod 8 VII.) Pogodba dakle bila je perfektna 26. siečnja 1893.

Pošto je tuženi tek pismom od 26. siečnja 1893. pod 8—VII., dakle iza kako je doznao, da je tužitelj njegovu ponudu prihvatio i iza kako je istomu brzojavno odpravio kaparu od 300 mar., — javio da nesmije robu uz pouzeće poslati, to tužitelj na ovaj uvjet stavljen iza sklopljene pogodbe nije bio vezan, te je bio ovlašten, robu uz pouzeće odpraviti, a to tim više, što pogodbom nije bio ustanovljen način izplate kupovnine.

Isto tako je neumjestan i prigovor, da je luk bio smrznut. Tuženi je tek tečajem ove parnice taj prigovor stavio, a nije dokazao, da je prema propisu §-u 346. trg. z. bez odvlake iz Z. poslanu mu robu pregledao, te o pronadjenih manah tužitelja obaviesti. — Tužitelj doduše priznaje, da mu je željeznička uprava u E. javila, da je dala po gradskih zastupnicih D. i S. te vrtlaru J. u E. pregledati luk, i da ga je za tim prodala na dražbi obdržavanoj 16. veljače 1893. u E., nu pošto tuženi nije dokazao, da je željeznička uprava sve to radila po nalogu i naputku njegovom, te pošto je tuženi o toj okolnosti dobio ubavjest tek iza 16. veljače 1893., prem je luk već 1. veljače 1893. u E. stigao bio, dakle očito prekasno, te je nedvojbeno ustanovljeno, da se tuženi ni glede ovog prigovora

Digitized by Google

nije držao propisa § 346. trg. z., pa s toga se ima roba smatrati neprigovorenom. — Suvišno bi bilo o toj okolnosti preslušati po tuženiku predložene svjedoke D., S. i J. jer se kvalitet robe može jedino sudbenim očevidom uz vještake ustanoviti.

Iz istog razloga nije sud ovaj obnašao odrediti preslušanje svjedoka Arthura P. i Antuna T., koji bi imali posvjedočiti, da je roba, jedan vagon luka, što ga je tužitelj iz Z. za tuženika odpravio u E., bio smrznut, kao i preslušanje svjedoka Mate i Jurja B. ob okolnosti, da je luk prigodom odprave iz Z. bio zdrav i nesmrznut.

Preslušanje ovih svjedoka bilo bi neumjestno i suvišno još i s toga, što se roba ima smatrati neprigovorenom, jer je tuženi propustio iz Z. u E. odpravljenu robu bez odvlake pregledati, ter tužitelja o pronadjenih manah odmah ubaviestiti.

Osuda u pogledu troškova temelji se na propisu §-a 573. gr. p. p.

Uslied priziva tužitelja kr. je banski stol osudom svojom od 20. lipnja 1894. broj 14020 prvosudnu osudu djelomice preinačio, te je dosudio tužitelju samo dioni iznos od 109 maraka i 25 pf. ili 67 for. 2 nč. a. v. uz preboj parbenog troška i to iz sliedećih razloga:

U razlozih prvosudne osude, činjenicah i navedenih propisih trg. zak. dovoljno je oprovrgnut prigovor tuženog Ch. V. podignut proti nadležnosti suda.

Kako se iz razprave ove parnice jasno uvidja, a osobito iz obavjesti željezničke uprave u E. od 10. veljače 1893. pod D. na IV., da je dotle došlo, da je po tužitelju M. C. na tuženika Ch. V. iz Z. u E. poslan jedan vagon luka po željezničkoj upravi u E. prodan za 400 maraka, pa da je ista uprava željeznice od tuda zadržala za namirenje vozarine i troška 381 mar. i 75. pf., a samo ostatak priposlala tužitelju M. C. sa 18 mar. 25 pf. ili 10 for. 82 nč. a. vr., svemu je tomu povod i uzrok bio taj, što je tužitelj M. C. spomenuti vagon luka odpravio uz pouzeće ostatka kupovnine od 555 maraka.

Kad je vagon luka tako uz pouzeće odpravljen, to tuženi C. V. nije mogao od željezničke uprave u E. dobiti izručbu poslanog luka prije, dok neizplati podpuno ne samo trošak transporta već i pouzeće, a usljed toga nije mogao tuženi C. V. poslani luk ni pregledati, pa niti dati tužitelju M. C. obavjest po §. 346. trg. zak. Sav uspjeh parnice ove zavisi od pitanja, da li je M. C. imao pravo, da odpravi upitni vagon luka uz pouzeće, i da li je tuženi C. V. obvezan taj luk primiti uz pouzeće naznačenog ostatka kupovnine. Kao što je u razpravi uztvrdjeno, samo je kapara od 300 mar. ugovorena, i tu je kaparu tužitelj od tuženika priposlanu mu primio prije odpreme luka. Glede vremena i načina izplate ostatka kupovnine nisu stranke ništa ugovorile. Tek poslje, iza kako je kapara data i pogodba svršena bila, pismom od 21. siečnja 1893.

Digitized by Google

pod 8 na VII. piše tuženik tužitelju, da mu luk ne smije poslati uz pouzeće i ako neće tako, neka kaparu vrati M-u ili A. A-u u Z. — Luk je uz pouzeće odpravljen iz Z. 1. veljače 1893., a da li je tužitelj do tada već primio bio pismo tuženikovo od 26. siečnja 1893., to se nemože ustanoviti osim navraćenom tužitelju prisegom neuzvratnom, no ta prisega je suvišna, jer ako je tužitelj to pismo primio prije odpreme luka, od tuda ne sliedi, da je on obvezan bio od svršene pogodbe kupoprodajne odustati, niti da je obvezan bio vagon luka odpraviti bez pouzeća, -- ali isto tako od tuda ne sliedi, da je tuženik dužan bio poslani vagon luka preuzeti uz platež pouzeća.

Pošto ništa glede izplate ostatka kupovnine ugovoreno nije, mogao je tužitelj odpraviti luk uz pouzeće, a s istog tog razloga mogao je i tuženik uzkratiti primanje luka uz pouzeće.

Zakon odredjuje u alinei 2. §. 345. trg. zak., da se izplata kupovnine ima učiniti prigodom predaje, ako nije ino što ugovoreno, ili običaj trgovački, ili narav posla nezahtieva ino što. Kupac je dužan robu preuzeti, u koliko je ona primjerena ugovoru ili zahtievom zakona. — No pošto je luk poslat uz pouzeće, kao što je već navedeno, nije tuženik mogao robu pregledati i preuzeti.

Iz do sada navedenog sliedi, da su obje stranke jednako krive, da nisu glede izplate ostatka kupovnine i odpreme vagona luka ugovorile točnu i opredieljenu pogodbu pak se moraju obje stranke jednako pokriviti, da je nastala šteta.

U takovom stanju stvari valja uporaviti propis §. 1. trg. zak. i §. 1304. o. g. z. tako, da obje stranke štetu nose na jednake dielove, a u tom slučaju nemože o kamatama ni govora biti.

Tužitelj je imao dobiti za lukac i vreće 855 mar. i pošto od toga polovinu kvarovati ima, imao bi dobiti 427 mar. 50 pf., a dobio je kapare 300 mar. i preostatak od prodanog luka 18 mar. i 25 pf., pa s toga je banski stol povodom priziva tuženikovog morao napadnutu prvosudnu osudu preinačiti i suditi, da tuženik ima tužitelju M. C. platiti samo 109 mar. i 25 pf. ili 67 for. 2 nč. a vr., dočim su parbeni i prizivni troškovi po §. 576. i 582. gr. p. p. prebijeni medju strankami.

Nasuprot tomu obnašao je kr. stol sedmorica riešitbom svojom od 4. travnja 1895. br. 513. previd tužitelja M. C. odputiti, a uslied izvanrednog previda tuženoga C. V. preinačiti obje osude nižih sudova i tužitelja M. C. odputiti sa zahtievom njegove tužbe prim. 6. ožujka 1893. br. 3246, parbene troškove pak medju strankama prebiti u sve tri molbe.

Razlozi ove vrhovne riešitbe jesu sliedeći:

Medju strankama je nepreporno, da je tuženi od tužitelja kupio vagon luka za cienu od 800 mar. i to od postaje u Z. u vrećah sa slamom dobro i proti zimi zamotano.

Digitized by Google

Nepreporno je, da je tužitelj od tuženoga prije odpravka robe primio kapare od 300 mar. i da je po naputku tuženoga ovaj luk željeznicom na njega u E. u Njemačkoj dne 1. veljače 1893. odpravio.

Tužitelj traži od tuženika izplatu ostatka kupovnine i embalage od 555 mar. ili 332 for. 98 nč. spp.

Proti ovom zahtievu stavlja tuženi osim prigovora nenadležnosti suda glavni prigovor, da nije dužan platiti, jer robe primio nije.

U tom pogledu predleži ustanovljeno sa priloženom korespodencijom i priznanjem stranakah, da je tužitelj po naputku tuženika vagon luka na ovoga u E. odpravio, da je ta roba tamo stigla, no da tuženi poslanu robu nije htio primiti, jer ju je tužitelj sa pouzećem obteretio bio, i jer je po navodu tuženika pokvarena t. j. smrznuta bila.

Isto tako je ustanovljeno, da je tužitelj od strane željezničke uprave 10. veljače 1893. obavješten bio, da tuženi neće pošiljku da primi, jer je sa pouzećem odpravljena, i da tužitelj uslied ove obaviesti nije glede ove pošiljke nikakove odredbe učinio, uslied čega je ista po željezničkoj upravi u E. dne 16. ožujka 1893. za 400 mar. prodana, od kojih je tužitelj nakon odbitka vozarine, od ove kupovnine dobio oko 10 for.

Po tom stanju stvari postoji medju strankama prepor, je li tužitelj sklopljeni kupoprodajni (dotično dobavni) ugóvor izpunio, i je li tuženi od svoje strane dužan bio u izpunjenje ugovora robu primiti i kupovninu platiti. Tužitelj, koji je po naputku tuženoga kupca robu na njega odpravio, drži, da je tuženi obvezan kupovninu izplatiti tim više, što kod dospjetka na mjesto opredieljenja nije robu preuzeo i pregledao, kako to propisuje § 346. trg. zak., ter ako je proti njoj kakovih prigovorah imao, o tom njega obavjestio i po § 347. trg. zak. na razpoloženje stavio i predhodno za njezinu pohranu skrbio, dočim tuženi drži, da on po ovih zakonskih propisih toga nije imao niti mogao učiniti s obzirom na protuugovorno obterećenje robe sa pouzećem.

U tom pogledu valja uvažiti, da kod posla na distanciju, kakov je nazočni, izpunjenje dužnosti kupca (osim plateža) sastoji po trg. zak. u preuzeću i prihvatu robe. Dužan je kupac naime naručenu robu, kad na njega stigne, bez odvlake preuzeti, i ako ugovoru ili zakonu odgovara, primiti ili prihvatiti (§ 345. trg. zak.), a ako ugovoru neodgovora, odmah o tom prodavaoca obavjestiti, jer se inače uzima, da je robu bez prigovorno prihvatio. (§ 346. trg. zak.)

Kupac, koji robu nemože preuzeti, nije obvezan na gore iztaknuto postupanje po § 346. 347. trg. zak., dotično nemože ju prihvatiti ni odbiti. U nazočnom slučaju nije tuženi kupac u stanju bio prispjelu robu preuzeti bez da kupovninu neizplati, što kupac učiniti nije dužan bio, dok robu prihvatio nije i dok nije dokazano, da ju je prihvatiti morao. **(§ 345. trg. zak.)**

Digitized by Google

Tužitelj-prodavalac, koji je bez izričnog ugovora obteretio robu sa pouzećem, i tuženoga kupca sprečio u preuzeću robe i pregledanju iste bez izplate kupovnine, nemože mu suprotstaviti, da ovaj bez zakonitog razloga robu prihvatio nije, dotično da se roba ima prihvaćenom smatrati.

Ovakova odredba prodavaoca, da se roba kupcu neizruči prije izplate kupovnine, pošto prieči kupca u pravu pregledanja kvaliteta robe, ako nije izrično pogodjena, protivi se zakonu.

Osim toga je tužitelj-prodavalac od željezničke uprave, kojoj je prevoz robe povjerio bio uz nalog, da ju tuženom izruči samo uz izplatu kupovnine, obavješten bio, da kupac tim vezanu robu neće da preuzme, pa ipak nije nikakovu odredbu učinio, da ovu zaprieku odkloni ili da si osigura dokaz, da tuženi kupac, koji kupovninu nakon prihvata robe i onako platiti ima, bez razloga pouzeće krati, što mu je moguće bilo učiniti po § 351. trg. zak. tim, da od svoje strane dade konstatirati ugovorni kvalitet robe, i dokaže moram solvendi kupca. Kada to učinio nije i kada prihvat t. j. odobrenje robe od strane tuženoga kupca dokazan nije, nemože se ni u promotrenje uzeti, je li roba ugovoru odgovarala, i na koga pogibelj izkvarenja u ovom slučaju pada.

S toga nemože tužitelj tražiti ni izplatu kupovnine ni u cielosti ni diono, kako je osudom druge molbe sudjeno, pa se s toga dolnjosudne osude, pošto su utemeljene na krivoj uporabi zakona, imadu po § 335. grpp. preinačiti tako, da se tužitelj sa svojim u tužbi stavljenim zahtievom na platež kupovnine odpućuje uz preboj parbenih troškova u sve tri molbe, pošto se ne može reći, da je tužitelj iz objesti parnicu započeo, i pošto je u prvoj molbi sasvim, a u drugoj diono sa zahtievom uspjeo bio.

A. R,

Iz upravne prakse.

Ženska glava priudata u zadrugu neimade prava tražiti diobu. Vidi §. 29. 31. i 32. zadr. zak. od 9. svibnja 1889.

Na zadružnom selištu zadruge V. kbr. 32 iz P. ostala je udova Andjelija iza pokoj. Pavla, te udova Stana iza pokoj. Miloša, sina prve dvojice, koja je priudajom u zadrugu došla.

Ova udova Stana zatražila je mjeseca ožujka 1893. kod poglavarstva obćine J. diobu i jer udova Andjelija na istu pristati nehtjede, predloženi su spisi nadležnoj kr. kot. oblasti u P.

Kot. oblast u P. odlučila je odlukom od 15. svibnja 1893. br. 2888 nakon provedene razprave, prigodom koje obje stranke pristaše na diobu, nu Angjelija uvjetno, ako joj se izluči vriednost od 1085 for., što je u zadrugu prinjela:

da se zadružni imetak imade razdjeliti na dva jednaka diela, od

Digitized by Google

kojih da će zapasti jedan udovu Andjeliju, a drugi udovu Stanu, i to iz razloga:

U istoj zadruzi nema drugih zadrugarah nego pomenute dvie udove, od kojih svaka za sebe sačinjava posebnu obitelj, pak pošto su obadvie stranke za diobu i pošto je nadalje svakoj stranci osjegurana najmanja izmjera, to se dioba imade provesti, a po §. 32. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah pripada svakoj stranci jednaki dio.

Na zahtjev Andjelije udove, da se iz zadružnog imetka izluči vriednost od 1085 for., koju da je ona u zadrugu prinjela, nemože se obzir uzeti, jer po vlastitom priznanju nije ona sa zadrugom nikakvoga ugovora pravila, po kojem bi si ona bila sačuvala kakovo pravo na kakav posebni imetak, pak tako se imade i ono, što je u zadrugu prinjela, smatrati zadružnim dobrom, a tako i sve ono, što je kasnije u zadruzi uz svoga supruga kućegospodara stekla.

Uslied utoka Andjelije udove V. ukinuo je upravni odbor županije zagrebačke rješitbom svojom od 4. kolovoza 1893. br. 1472. napadnutu odluku, ter odputio Stanu udovu V. sa njenim zahtjevom glede provedenja diobe s razloga:

što istoj kao udovi pok. Miloša sina udove Andjelije gledom na ustanovu §. 29. 31. i 32. zad. zak. od 9. svibnja 1889. nepripada pravo tražiti diobu, jer je priudajom došla u zadrugu ovu.

Povodom utoka Stane udove V. potvrdila je visoka kr. zemaljska vlada odpisom od 4. studenoga 1893. br. 49.433 u cielosti drugomolbenu rješitbu upravnog odbora iz razlogah u istoj navedenih.

SVAŠTICE.

Globe dosudjene povodom gradjanskoga postupka, globe karnostne, izrečene proti odvjetnikom i kr. javnim bilježnikom i globe utjerane od osobah, osudjenih radi nadripisarstva.

Radi njihove važnosti priobćujemo u cielosti naredbe, kojima se odredjuje, da se navedene u naslovu globe imadu odpremati kr. zemaljskoj blagajni u Zagrebu i zaračunavati na korist autonomnoga budgeta kraljevina Hrvatske i Slavonije kao prihod pravosudja.

Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje od 13. siečnja 1895. broj 15.830/94., glede zaračunavanja globah karnostnih, izrečenih proti odvjetnikom i kr. javnim bilježnikom, kao i globah dosudjenih povodom gradjanskoga postupka.

Uslied promienjenih državopravnih odnošaja globe karnostne, izrečene proti odvjetnikom i kr. javnim bilježnikom u smislu ces. patenta od

Digitized by Google

24. srpnja 1852., (odvjetničkoga reda) i ces. patenta od 7. veljače 1858., (bilježničkog reda) kao i globe dosudjene u smislu zakonah o gradjanskom postupku pred kr. sudovi, o pobiranju kojih globah govori naredba ministarstva pravosudja od 5. studenoga 1852., br. 227. d. z. l., imadu se zaračunavati na korist autonomnoga budgeta kraljevinah Hrvatske i Slavonije kao prihod pravosudja.

Glede pobiranja tih globah postupati će kr. sudovi i nadalje u smislu pomenute naredbe od 5. studenoga 1852. br. 227. d. z. l. samo tim, da se mjesto tamo spomenute oblasti financijalne, ima razumievati kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada, odjel za pravosudje.

Naredba kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinske vlade odjela za pravosudje od 13. veljače 1895. broj 1949 o tom, kamo idu globe utjerane od osobah, osudjenih radi nadripisarstva.

Ovostrana naredba od 13. siječnja 1895. broj 15.830 glede zaračunavanja globah karnostnih, izrečenih proti odvjetnikom i kr. javnim bilježnikom kao i rednih globah, dosudjenih u gradjanskom postupku (ured. sbirka naredabah pravosudne struke sv. IV. broj 543) ima se uporaviti i na globe karnostne, dosudjene radi nadripisarstva u smislu naredbe ministarstva pravosudja od 8. lipnja 1857. broj 114 dzl.

Okružnica kr. banskoga stola od 13. ožujka 1895. za sve sudbene stolove i kotarske sudove.

Povodom naredbe visoke kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade odjela za pravosudje od 8. ožujka 1895. broj 3070 upućuju se sudbene oblasti I. molbe da o ubranih i poreznomu uredu (dotično zemaljskoj blagajni) odpremljenih globah (naredba kr. zemaljske vlade od 13. siečnja 1895. broj 15.830 i 13. veljače 1895. broj 1949 te ministarska naredba od 5. studenoga 1852. broj 227 d. z. l.) imadu u svakom slučaju, dakle i u slučaju po višem sudu dosudjene globe, izvješće podnieti neposredno vladnomu odjelu za pravosudje.

Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 31. travnja 1895. broj 5214.

Svim kr. sudbenim stolovom i kotarskim sudovom.

Pozivaju se kr. sudbeni stolovi i kotarski sudovi, da sve iznose novčane, ubrane u ime globah, izrečenih proti odvjetnikom i kr. javnim bilježnikom, ter globah izrečenih u gradjanskom postupku (ovostrana naredba od 13. siečnja 1895. br. 15.830. u sv. IV. pod br. 543 uredovne sbirke pravosudnih naredabah), kao i globah, izrečenih proti nadripisarom, (ovostrana naredba od 13. veljače 1895. br. 1949 u sv. IV. pod br. 548 uredovne sbirke pravosudnih naredabah) odsele imadu odpremati kr. ze-

Digitized by Google

maljskoj blagajni u Zagrebu, a ne, kako je to dosele bilo propisano u ministarskoj naredbi od 5. studenoga 1852. br. 227 d. z. l., kr. poreznim uredom.

Reforma pravosudja u Rusiji.

III.

U svrhu očuvanja izloženih osnovnih načela u našem sudbenom ustroju, podpuno su moguća, unutar njihovih granica a doista i nuždna posve ozbiljna, stvarna poboljšanja i promjene. Ako ta poboljšanja generalizujemo u onom obliku, kako su postavljena životom a djelomice već i poznata u nacrtima vlade, to se pokazuje, da se po sadržaju najslabijih strana naše sudbene oblasti glavni zadatci preduzeti mogućih se reforma izrazuju u uzu vrlo važnih potreba i želja, imenito:

1. Neobhodno je nuždno ujediniti i u sklad dovesti pravosudne ustanove i propise, kako one danas postoje, jer su medjusobom različite i raznorodne, kadkada pak baš protuslovne. Oko 700 nadopuniteljnih zakona, izdanih poslije sudbenoga ustrojstva od 20. studena 1864., do 12 različitih na teritoriju carstva postojećih zakona o ustrojstvu sudova i postupku, do 9 različitih tipova samoga mjestnoga pravosudja, koje neriedko djeluju redom u raznim kombinacijama, skrajna raznolikost u podsudnosti i nadležnosti, načelno važne razlike u ustrojstvu sudbenih mjesta, obstanak značajem različitih sudbenih instituta u isto vrieme i u istom mjestu kao što su kasacija, revizija, — sud prisežnika, sud izborni, stališki i krunski, — sud, da tako rečemo, čisto sudbeni i sud sudbeno-administrativni, — postupak iztražni, što ga vodi iztražni sudac i iztražni činovnik, postupak formalni, što ga vodi i sudac iztražitelj i mirovni sudija i policajnŕ prisjednik, — advokatura zaprisegnuta, advokatura privatna pak legalna i advokatura zakutna, potajna, bez ikakove zaštite na sudu, — napokon dublje ili plitče zasižuće promjene tih ili drugih prvobitno ustanovljenih načela i uredaba s prerazličitim iznimkama, ograničenjima i odstupima, — eto to su izraziti znakovi te neobične razcjepkanosti, koja truje našu sudbenu organizaciju. Taj je trulež postigao tolik stupanj, što n. pr. u razmjerno nevelikom području petrogradskoga vrhovnoga sudišta postoji osam različitih poslovnih redova. Sve su to konačno pojavi sasma abnormalni, koji posvjedočuju, da je narušen svaki sistem i da podpuno manjka jedinstvo, a po tome da je tu već jednoć red od prieke nužde.

2. Neobhodno je potrebno ujednostaviti postupak suda i tiem olakotiti i samo njegovo uredovanje ter korist njegovu za sve i svakoga tako, da on bude sredstvom zaštite a ne teretom ličnoga i gradjanskoga života, koje potonje na žalost danas doista i biva. A s ujednostručenjem i olakšanjem mora se umanjiti formalizam, koji se lako izrodi u suhoparnost i bezdušnost, kazuističnost, koja teži, da pod svaku cienu nategne žive inte-

Digitized by Google

rese na mehaničko mjerilo unapried postavljenih, tiesnih pravila, nadalje posebni sudbeni pogled birokratizma, koji sve promatra s nekoga profesionalnoga gledišta, te koji neriedko postaje jednako tudj i višoj nauci i pravilima životnoga izkustva i zdravim potrebama državnih ili občinskih interesa. Takovi bi se ciljevi dali postići upornim izpravljanjem svega onoga, što je u istrojstvu sudova i procesa, osobito gradjanskom, izlišno i teretno, težko ili fiktivno, — riečju, svega onoga, što poput podvodnih grebena i plitčina zametava široku maticu pravosudja.

3. Ujednostručenje postupka nerazdruživo je spojeno sa pospješenjem, pošto se sve što je jednostavnije i udobnije brže svršava, brže dovodi do riešenja. Pa ako i jest bezkrajno zavlačenje doreformene pravde već davno prešlo u oblast predaje, ne smije se ipak poricati, da još i sada tečaj sudbenih parnica ostavlja što se brzine tiče često mnogo željeti. Godina dvie za provedenje gradjanske ili kaznene parnice kroz sve instancije po obćim sudbenim ustanovama, više mjeseci za provedenje parnica pred mjestnim sudom, koje zahvataju blizke, svakidašnje potrebe pučanstva, nisu neobični rokovi, a to je, razumije se, predugo vrieme za stranku, koja se više nego ičesa boji hodanja ili natezanja po sudovima, te sud brzi dapače predpostavlja sudu dobromu. Da ni ne govorimo o slučajevima, gdje se svi rokovi po nekolikoputa odgadjaju, čineći tim iluzornim svako značenje pravosudja, koje ima smisao lih kao sredstvo za odmazdu nezagladjena jošte zla il povrate nezaboravljenoga ili nenapuštenoga jošte prava. Borba sa sporošću suda, podražavanom kadkada fizičkim, neodoljivim zaprekama, zadaje velikih težkoća, nu upravo za to je bez sumnje jedna od najvažnijih i najblagodarnijih zakonodavnih zadaća u obće nastojanje, da se poduzmu nuždne mjere protiv sporosti suda, na koliko se to procesualnim ustanovama dade polučiti. (Sliedi.)

KNJIŽEVNE OBZNANE.

D. Ernest Till: *Pravo prywatne austryackie. Tom trzeci. Wyklad nauki o stosunkach obowiązkowych.* We Lwowie Nakladem ksieqarni Seyfartha i Czajkonszkiego. 1895.

Ovo je treći svezak sistematičnoga djela o austrijskom privatnom pravu, što ga piše profesor Ernest Till u Lavovu, urednik poznatoga časopisa „Przeglad prava i administracyi“ itd. Prvi svezak, što sadržaje općenite nauke, t. j. obći dio, izašao je god. 1890., a god. 1892. u drugom izdanju; drugi svezak: stvarna prava, takodjer 1892. god. Nazočni treći svezak bavi se obveznim pravom, i to samo općenitim dijelom obveznoga prava, dočim će posebni dio sadržavati drugu polovicu toga svezka.

Digitized by Google

Mi već sada svraćamo pažnju naših čitalaca na ovo vrsno djelo, a svakako ćemo se još osvrnuti na nj potanje.

* * *

Zbornik povjestnih spomenika književnosti hrvatske u novom vieku. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti izdala je sliedeći poziv:

Od prvih dana svojega života držala je jugoslavenska akademija jednom od prijekih svojih dužnosti, da prione sabirati književne spomenike južnih Slavena i objelodanjivati ih u svojim izdanjima. To je ponukalo akademiju, da je počela štampati kritična izdanja „Starih pisaca hrvatskih", od kojih je do sada izišlo dvadeset knjiga, zato je pokrenula „Starine", u koje slaže već godinama ponajpače gradju za sredovječnu rukopisnu književnost, a pored toga izdala je i nekoliko posebnih djela s istom svrhom. No akademija imade sama već podosta gradje i za novovječnu književnost, a uza to joj sve češće dolaze takovi prilozi s raznih strana, pa je zato akademija odlučila opet koraknuti naprijed i osnovati nov zbornik, u kojemu će objelodanjivati priloge za povjest književnosti hrvatske u novom vijeku.

Četiri su stoljeća već prošla, što se štampaju hrvatske knjige, pa se je tako naslagalo mnogo gradje, koju treba da objelodanimo, ako želimo, da što prije dočekamo kritičnu povjest svoje knjige. Odmah u početku novoga vijeka nahodimo u povjesti svoje književne prosvjete duboke tragove talijanske kulture i susrećemo se s humanizmom, te je posve prirodno, što književnost naših strana progovara trima jezicima: hrvatskim, talijanskim i latinskim, dapače imade dosta književnika, koji pišu u sva tri jezika, a mnogo ih radi u dva. Povjest naše književnosti ostala bi nepodpuna, kad se historik ne bi osvrtao takodjer na talijanska i latinska djela naših književnika, te je poradi toga akademija odlučila u svojem novom, literarno-historijskom zborniku priopćivati uporedo gradju za našu književnost svih triju jezika. Bit će prilike, da se u ovome zborniku prikuplja gradja za povjest književnosti počevši od konca XV. stoljeća sve do godine 1860, a akademija će se najpače brinuti oko toga, da sabere što obilniju gradju za historiju ilirizma, koji je udario osnovu modernoj knjizi hrvatskoj.

Ovdje će se štampati manji izvorni sastavci starijih pisaca, koji se ne mogu objelodaniti u posebnoj knjizi, nadalje važnija književnička korespondencija i napokon razni prilozi, koji su podobni objasniti koju stranicu književne historije naše. Ovakova će gradja bez sumnje doći u dobar čas svakomu, koga zanima prošlost naše književne prosvjete.

Mnogo se ove gradje nahodi u javnim arhivima i knjižnicama, koja je akademiji dohodna, ali je za cijelo imade veoma mnogo i u privatnim rukama, — s toga akademija učtivo moli sve rodoljube, da joj priloge iz

Digitized by Google

svojih knjižnica za ovaj zbornik ili sami točno prepišu ili pošalju, pa će ih akademija pregledati i prirediti za štampu. Akademija će rukopise što prije sa zahvalnošću povratiti njihovim vlasnicima, a voljna je i namiriti sve troškove, koji nastanu. Prva knjiga ovoga zbornika izići će već do godine.

Kako je ovaj podhvat namijenjen ne samo koristi nauke nego i slavi naroda hrvatskoga, akademija se živo nada, da će se njezinu pozivu rado odazvati svi rodoljubi, koji bi joj ma kako mogli u tom poslu biti na ruku.

* * *

Folkloristički zbornik. Podjedno sa gornjim pozivom izdala je jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i ovaj poziv:

Općenito je poznato, kako u narodu našemu uslied kulturnih prilika i neprilika sve više propada pravi narodni život, narodni običaji i vjerovanja. Za to jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti drži, da to sve treba za vremena sakupiti i na svijet izdati, dok još nije sasvim propalo. Poradi toga odlučila je ona izdavati *folkloristički zbornik,* u kojem će se štampati opisi života, običaja i vjerovanja naroda hrvatskoga i srpskoga, i poziva ovim sve prijatelje narodne folklore, da joj šalju gradju za pomenuti zbornik. Jugoslavenska će akademija primati sa zahvalom svaki prilog, a što bude vriedno za štampu, štampat će u rečenom svom zborniku i svaki će štampani prilog primjereno honorirati.

Uza svaki prilog, što ga tko jugoslavenskoj akademiji za njezin folkloristički zbornik pošalje, treba da pisac točno naznači, u kojem je kraju ili selu čuo ili vidio ono, što priobćuje. Isto tako treba spomenuti, da li je ono, što se navodi, jednako rašireno po svem onom kraju ili selu ili možda već propada, te se nalazi samo u gdjekojoj porodici ili kući, ili to drže samo još starci i bake.

Da bi priložnici znali, kakovu upravo gradju misli jugoslavenska akademija donositi u pomenutom svojem zborniku, za to se ovdje navode nadpisi za sve folklorističke priloge.

I. Narodni život u tješnjem smislu.

Hrana, kuća, nošnja, igre, plesovi, radnje (kojih u drugim krajevima nema ili su drukčije). Forme općenja (medju mladjima i starijima, medju mužkinjem i ženskinjem, medju domaćima i gostima ili strancima).

II. Narodni običaji i vjerovanja.

1. Porod, vjenčanje, smrt. (Ne treba ograničiti se samo na to, da se reče, što narod čini u ta tri najznatnija odsjeka ljudskoga života, već treba opisati i priprave za njih, n. pr. što čine i čega se čuvaju žene, dok su trudne, kako se prosi i vjeri djevojka itd.)

Digitized by Google

2. Različni godovi preko godine (n. pr. Božić, Uskrs, Bogojavljenje, Djurdjev dan i dr. Treba navesti, što se čini na same te dane i prije njih i ne samo, što ljudi čine, već i čega se čuvaju).

3. Narodne priče o Bogu i o svetima (kao o sv. Iliji, Nikoli, Bogorodici i dr.), o duši, o drugom svietu itd.

4. Narodni kalendar (t. j. koje kućne i poljske poslove misli narod da treba raditi u ovo ili ono doba godine, o ovom ili onom prazniku, uz ovu ili onu mjesečevu mijenu itd.)

5. Gatanja o vremenu i u opće o budućnosti (po kojim znacima pogadja narod, kakvo će biti vrieme, kakva li ljetina, n. pr. po tom kako ptice lete ili pjevaju, po tom, je li n. pr. na veliki petak liepo vrieme ili je kiša; što se drži, ako čovjek polazi na put pa sretne najprije svećenika? itd.)

6. Pričanja o prirodnim pojavima: o grmljavini, o vjetrovima, o pomrčini sunca i mjeseca, o potresu, o suncu i mjesecu, o danici i o drugim zviezdama, o mliečnom putu (kumovskoj slami). Imena pojedinih zviezda kao: „vlašići“, „volujara“, „štapci“, „plug i volovi“ i priče o njima, ako ih ima.

7. Pričanja o životinjama i biljkama (kojima se tumači njihovo postanje, život i svojstva).

8. Priče o postanju i prošlosti sela, varoši, gradina, brda, jezera, ponora itd.

9. Narodna medicina (kojima liekovima lieči narod različne bolesti ili samo baje).

10. Vjerovanja i pričanja o bićima, kojih nema (n. pr. o kugi, o vilama, vukodlacima, vještacama, vjedogonjama itd.)

11. Narodno tumačenje sana.

12. Gatanja i bajanja o različnim prigodama života (n. pr. kad tko što izgubi, kad se zaljubi itd.)

III. Dijalektologija.

Opisi naših narječja u gramatičkom i leksičkom pogledu. Nitko neka ne zaboravi uza svoj dijalektologički prilog točno navesti geografičke granice narječja, što ga prikazuje. Jugoslavenska će akademija osim opisa pravih narodnih narječja primati vrlo rado i opise dogovornih i umjetnih govora, kamo pripada n. pr. kozarski, poslovički, osaćanski i gegavački jezik (koje spominje Vuk u svojem rječniku i prof. dr. T. Maretić u „Radu“ jugosl. akad. knj. 108. str. 185—186.)

Mi upozorujemo naše čitatelje napose na ovaj potonji zbornik, za koji bi oni, pošto se nalaze po svem narodu našem, uz malo truda mogli sabrati veoma dragocienih priloga. Mi smo uvjereni, da će naši

Digitized by Google

čitatelji ovoj svojoj patriotskoj dužnosti tim više udovoljiti, pošto će se samo na takav način moći spasiti od propasti ovo naše narodno blago.

* * *

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik“) svezak 5. za mjesece svibanj sadržaje: O naših agrarskih operacijah in dotičnih zakonih, od dra. E. Valčića. — Iz pravosodne prakse. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 4. svibnja t. g. svoju redovitu sjednicu, u kojoj je na predlog družtvenoga podpredsjednika dra. F. J. *Spevca*, koji je sa strane družtva izabran u zemaljski izložbeni odbor za sudjelovanje kraljevina Hrvatske i Slavonije na tisućgodišnjoj zemaljskoj izložbi kraljevine Ugarske, koja će se obdržavati godine 1896. u Budimpešti, zaključeno, da će naše družtvo izložiti svoje edicije, krasno uvezane. Nadalje bude na predlog uredničtva „Mjesečnika“ zaključeno, da se nabave za družtvenu knjižnicu publikacije jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti osim onih knjiga „Rada“, koje je družtvo dobilo u zamjenu za „Mjesečnik“. Za tim saobćuje uredničtvo „Mjesečnika“. da će se razprava dra. F. J. Spevca „Sirotinjska povjerenstva u gradovima“ i napose štampati na trošak piščev. Nakon toga budu primljeni sliedeći novi članovi: Antun *Kešer* odvjetnik u Vojnom Križu, Jovan *Jovanović* sudbeni pristav u Zemunu, Tješimir K. *Mihičić* kot. pristav u Zemunu, Jakob *Dežma* odvjetnik u Zemunu, dr. Petar *Marković* i dr. Jovan *Radivojević* odvjetnički perovodje u Zemunu, dr. Vilim *Breyer* odvjetnik u Križevcih i dr. Dragutin *Oštrić* odvjetnički perovodja u Križevcih. Konačno bude primljeno izvješće blagajnika o stanju blagajne.

(Sa hrvatskoga sveučilišta.) Njegovo ces. i kraljevsko apošt. Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 24. travnja 1895. premilostivo dozvoliti, da se bibliotekar na previšnje ime nosećem sveučilištu u Zagrebu Ivan *Kostrenčić* promakne u šesti (VI.) nadnevni razred.

(† Dr. Josip Ivandija), odvjetnik u Petrinji, umro je 19. svibnja u 42. godini života. Pokojnik, koji bijaše član pravničkoga družtva od njegovoga osnutka pa sve do svoje prerane smrti, bio je veoma naobražen pravnik i dobar odvjetnik. Lahka mu zemlja!

(† Dr. Aleksander Rogulić), odvjetnik u Vukovaru, umro je u travnju t. g. Pokojnik je takodjer bio član pravničkoga družtva od njegova osnutka pa sve do svoje smrti, a bijaše vrlo dobar pravnik i valjan odvjetnik. Pokoj mu duši!

Imenovanja. Njegovo cesarsko i kraljevsko apošt. Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 30. travnja 1895. odsječnoga savjetnika Vladimira *Mažuranića* ostavljajuć ga u sadanjem službovanju kod hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odiela za pravosudje, imenovati podpredsjednikom banskoga stola extra statum sa sustavnimi berivi.

Digitized by Google

Ban kraljevinah Hrvatske Slavonije i Dalmacije obnašao je imenovati dra. Mirka *Košutića* prislušnika kod kot. suda u Petrinji, sudbenim pristavom II. razreda extra statum za isti kotarski sud Rudolfa pl. *Horvata* branitelja u kaznenih stvarih i odvjetničkog perovodju u Zagrebu sudbenim pristavom II. razreda extra statum kod kr. sudb. stola u Zagrebu, prislušnika kod kr. kot. suda u Jaski Mirka *Ričara* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade.

Premještenja. Njegovo ces. i kr. apošt. Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 19. travnja 1895. odobriti, da se sudbeni viećnik i upravitelj kr. kot. suda u Zemunu Aleksander pl. *Samphir* u svojstvu pomoćnoga izvjestitelja dodieli kr. banskomu stolu.

Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je premjestiti sudbene pristave Pavla *Starčevića* kod sudbenoga stola u Petrinji ka kot. sudu u Slunju, te dra. Dragana *Filipovića* kod kot. suda u Petrinji k onomu u Otočcu, Mihajla *Dimovića* sudbenoga pristava kod kot. suda u Ogulinu k onomu u Bakru, Zvonimira *Vinkovića* sudbenoga pristava kod kot. suda u Slunju k onomu u Klanjcu, Ivana *Trgovčića* sudbenoga pristava kod kot. suda u Otočcu k onomu u Šidu, dra. Sigismunda *Finka* sudbenog pristava kod kot. suda u Krapini k onomu u Novom marofu povjeriv mu podjedno upravu rečenoga kr. kot. suda, nadalje kotarske sudce Petra *Brusića* kod kr. kot. suda u Daruvaru k onomu u Zemunu i Eugena *Müllera* kod kr. kot. suda u Novom marofu k onomu u Daruvaru, dra. Dragana *Filipovića* sudb pristava kod kot. suda u Otočcu k onomu u Krapini i Konrada *Nemca* sudb. pristava kod kot. suda u Vukovaru k onomu u Otočcu, onda županijskoga perovodju Franju *Pilepića* iz Požege u Zagreb, dodielivši ga na službovanje kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vladi, županijskoj oblasti u Osieku na službovanje dodieljenoga kot. predstojnika Stjepana *Kenfelja* iz Osieka kotarskoj oblasti u Slatini, kotarskog predstojnika Antonija pl. *Mačvanskoga* iz Slatine u Osiek dodielivši ga na službovanje tamošnjoj županijskoj oblasti, županijskoga perovodju Vjekoslava *Stenzla* iz Gospića u Osiek dodielivši ga na službovanje tamošnjoj kot. oblasti i Marka *Jurinčića* kot. predstojnika u Vrbovskom kot. oblasti u Vojniću.

(U Bosni i Hercegovini.) Ces. i kr. zajedničko ministarstvo premjestilo je državnog odvjetnika Severina *Niedźwieckog* iz Sarajeva u Travnik i drž. odvjetnika Marijana vit. *Turšánskog* iz Travnika u Sarajevo, kot. predstojnika I. razr. Franju *Plentaja* iz Fojnice ka kot. uredu u Sarajevu, kot. predstojnika II. razreda Viktora pl. *Barcsaya* iz Rogatice ka kot. uredu u Fojnici, kot. predstojnika II. razreda Stanislava *Babinskog* iz Mostara ka kot. uredu u Rogatici i kot. predstojnika II. razreda Otona baruna *Klimburga* od zem. vlade ka gradskom kot. uredu u Mostaru, kot. predstojnika I. razr. Gezu pl. *Szirmaya* iz Cazina u Prijedor, kot. predstojnika II. razreda Erwina baruna *Wimmera* upravitelja gradskog kot. ureda u Banjaluci, u Cazin, i kot. predstojnika II. razreda Atif ef. *Bahtijarevića* iz Gračanice u Vlasenicu.

(Pravo odvjetovanja) podieljeno je dru. Vilatoru *D' Eliji* u obsegu banskoga stola sa sjedištem u Virovitici i dru. Vatroslavu *Reineru* u obsegu banskoga stola sa sjedištem u Karlovcu.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad VI. godine 1895. izdan i razposlan je dne 30. travnja 1895. **a sadržaje:**

Digitized by Google

pod brojem 26 naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut poslove, od 8. travnja 1895. broj 15966, kojom se naknadno k ovo-vladnoj naredbi od 30. listopada 1893. broj 50826 (sbor. god 1893. komad XVIII. str. 881) temeljem §-a 21. zakona od 17. prosinca 1889. ob odšteti regalnoga prava točenja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, izdaje konačna odplatna osnova regalno-odstetnoga duga, po kojoj se sredstvom polugodišnjih žriebanja do 1. travnja 1960. imadu izkupiti $4^1/_2$% bezporezne hr.-slav.-regalno odštetne zadužnice;

pod brojem 27. zakon od 11. travnja 1895. o vršenju trgovačko-mjenbene sudbenosti po kr. kotarskomu sudu u Bakru i konačno

pod brojem 28. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove i za pravosudje, od 17. travnja 1895. broj 4597, kojom se odredjuju neke promjene u broju, sjedištu i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova.

Stečaji.

Lipanj. Gustav *Hauslinger*, urar u Osieku. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odluka od 26. ožujka 1895. broj 2227 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Vilim Winter, odvjetnik u Osieku. — Rok prijavni do 10. lipnja, ročište 20. lipnja 1895.

— Josipa *Korun* neprotokolirana trgovkinja u Pregradi. — Kr. kot. sud u Pregradi (odluka od 3. travnja 1895. broj 2820 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Rudolf Mindszenty odvjetnik u Krapini, zamjenik Vjekoslav Gleinarić iz Pregrade. — Rok prijavni do 28. lipnja, ročište 9. srpnja 1895.

— Mavro *Rechnitzer* iz Vojnića. — Kr. kot. sud u Krnjaku (odluka od 6. svibnja 1895. broj 2014 gr.) — Privremeni upravitelj stečajnine obć. bilježnik Kosta Basara iz Vojnića, njegov zamjenik Emil Gredelj, trgovac iz Vojnića. — Rok prijani do 10. lipnja, ročište 20. svibnja 1895.

— S. L. *Rosenberg*, trgovac u Zagrebu, Jelačićev trg. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 23. travnja 1895. broj 6836 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Marijan Derenčin, zamjenik dr. Ivan Zahar, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijave do 6. lipnja, ročište 8. lipnja 1895.

Srpanj. Berta *Pfeiffer* neprotokolirana trgovkinja u Daruvaru. — Kr. kot. sud u Daruvaru (odluka od 16. ožujka 1895. broj 2545 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine dr. Mirko Grahovac, odvjetnik u Daruvaru, zamjenik Josip Živoder, odvjetnički perovodja u Daruvaru. — Rok prijavni do 1. srpnja, ročište 2. srpnja 1895.

— Vilim *Konrad*, trgovac u Karlovcu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 6. travnja 1895. broj 7950 gr.) — Zastupnik stečajnoga imetka dr. V. Devčić odvjetnik u Zagrebu, zamjenik dr. I. Novotny odvjetnik u Karlovcu, a medjutomni upravitelj stečajnine Adolf Herman trgovac u Karlovcu. Rok prijavni do 1. srpnja, ročište 3. srpnja 1895.

Digitized by Google

— Justina *Huzek*, kitničarka u Zagrebu, Ilica br. 25. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 18. svibnja 1895. broj 8837 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Josip Frank, zamjenik dr. Lovro Vidrić, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 8. srpnja, ročište 10. srpnja 1895.

— Heinrich *Löbl*, protokolirani trgovac u Zemunu. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 4. svibnja 1895. broj 8170 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Theodor Nedeljković, zamjenik dr. Petar Paulović, odvjetnici u Zemunu. — Rok prijavni do 13. srpnja, ročište 20. srpnja 1895.

Dušan *Koščičarić*, neprotokolirani trgovac u Vinkovcih. — Kr. kotarski sud u Vinkovcih (odluka od 21. svibnja 1895. broj 6090 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine dr. P. Kovačević, odvjetnik u Vinkovcih, zamjenik Gjuro Raić u Vinkovcih. — Rok prijavni do 22. srpnja, ročište 23. srpnja 1895.

— Trgovačka tvrdka A. *Grzalj* u Senju. — Kr. kotarski sud u Senju (odluka od 14. svibnja 1895. broj 1211 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka kr. javni bilježnik u Senju Marijan Didolić, njegov zamjenik Dane Gruber, umirovljeni činovnik u Senju. — Rok prijavni do 27. srpnja, ročište 21. svibnja 1895.

— Julijana *Kohn*, neprotokolirana trgovkinja u Belovaru. — Kr. sudb. stol u Belovaru (odluka od 18. svibnja 1895. broj 1692 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka Milan Rojc, odvjetnik u Belovaru, zamjenik dr. Ivan Winter u Belovaru. — Rok prijavni do 1. srpnja, ročište 8. srpnja 1895.

Kolovoz. Antun *Fischer*, neprotokolirani trgovac u Vukovaru. — Kr. kotarski sud u Vukovaru (odluka od 18. svibnja 1895. broj 9351 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnog imetka Konst. Stojšić, zamjenik dr. L. Velić, odvjetnici u Vukovaru. — Rok prijavni do 20. kolovoza, ročište 21. kolovoza. 1895.

Družtveni prinos

platiše p. n. gg. vanjski članovi pravničkoga družtva.

Dan i mjesec	Ime i prezime	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895
30/4	Preko p. n. g. povj. dra. M. Antolkovića:								
	Vuičić dr. Josip	—	—	—	—	—	—	—	3
	Oštrić dr. Ognjan	—	—	—	—	—	—	—	3
	Domin pl. Gjuro	—	—	—	—	—	—	—	3
	Antolković dr. Mirko	—	—	—	—	—	—	—	3
	Ukupno . . . 12 for. — nč. a. vr.								

Digitized by Google

Dan i mjesec	Ime i prezime	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895
	Prenos	12 for. — nč.							
30/4	Preko p. n. g. povj. dra. M. Antolkovića:								
	Žigović Ivan	—	—	—	—	—	—	6	3
	Breyer dr. Vilim	—	—	—	—	—	—	—	3
	Oštrić dr. Dragutin	—	—	—	—	—	—	—	3
3/5	A. D. [po želji g. pošiljača ovako označeno] (neposredno)	—	—	—	—	3	—	—	—
3/5	Sl. predstoj. kr. kot. suda u Karlovcu:								
	Banjavčić dr. Ivan	—	—	—	—	—	—	—	3
	Kornitzer dr. Gustav	—	—	—	—	—	—	—	3
	Holjac Izidor	—	—	—	—	—	—	—	3
	Horvat Milan[1]	—	—	—	—	3	—	—	—
	Horvat Nikola	—	—	—	—	—	—	—	3
	Stancer Rudolfo	—	—	—	—	—	—	—	3
	Skavić Dragutin	—	—	—	—	—	—	—	3
	Mihalić dr. Adolfo	—	—	—	—	—	—	—	3
	Šibenik Janko	—	—	—	—	—	—	—	3
3/5	Sl. predstoj. kr. kot. suda u Stubici:								
	Babić Mato	—	—	—	—	—	—	—	3
	Štajdaher Vojtjeh	—	—	—	—	—	—	—	3
	Miletić Gjuro	—	—	—	—	—	—	—	3
3/5	Sl. predstoj. kr. kot. suda u V. Gorici:								
	Radošević dr. Jakov	—	—	—	—	—	—	—	3
	Gašparac dr. Ante	—	—	—	—	—	—	—	3
	Vrkljan Pavao (neposredno)	—	—	—	—	—	—	—	3
4/5	Matijević dr. V. (neposredno)	—	—	—	—	—	—	—	6
4/5	P. n. g. povj. A. Davila:								
	Horvat dr. Franjo	—	—	—	—	—	—	6	—
	Dimić Stevan	—	—	—	—	—	—	3	—
	Sieber Josip	—	—	—	—	—	—	3	—
	Pobor Josip	—	—	—	—	—	—	3	—
	Šobat dr. Nikola	—	—	—	—	—	—	—	6
	Neubauer dr. Josip	—	—	—	—	—	—	—	6
	Gjurgjević dr. Nikola	—	—	—	—	—	—	—	6
4/5	Sl. predstoj. kr. kot. suda u Jaski:								
	Gaj dr. Gustav	—	—	—	—	—	—	—	3
	Peklić Metel	—	—	—	—	—	—	—	3
	Horvatić dr. Otokar	—	—	—	—	—	—	3	—
4/5	P. n. g. povjerenik dr. J. Laudenbach:								
	Brnić Dragutin	—	—	—	—	—	—	—	3
	Jurković pl. Petar	—	—	—	—	—	—	—	3
	Krašković dr. Lud.	—	—	—	—	—	—	—	3
	Löwy Makso	—	—	—	—	—	—	—	3
	Nemec Konrad	—	—	—	—	—	—	—	3
	Peičić dr. Aleks.	—	—	—	—	—	—	—	3
	Rogulić Mihajlo	—	—	—	—	—	—	—	3
	Stojšić Kosta	—	—	—	—	—	—	—	3
	Velić dr. L.	—	—	—	—	—	—	—	3
	Laudenbach dr. Josip	—	—	—	—	—	—	—	3
4/5	P. n. g. povj. dr. T. Nedeljković:								
	Avakumović dr. G.	—	—	—	—	—	—	—	3
	Badaj dr. Al.	—	—	—	—	—	—	—	3
	Benčević Ivan	—	—	—	—	—	—	—	3
		Ukupno 162 for. — nč. a. v.							

[1] Odpada na I. polug. 1892.

Digitized by Google

Sirotinjska povjerenstva u gradovima.

Napisao dr. F. J. Spevec.

(Nastavak.)

III.

1) Vidjeli smo, kako država izvršuje svoje nadstarateljstvo po različitim oblastima, sad sudovima, sad redovitim administrativnim oblastima, sad opet po posebnim u tu svrhu ustrojenim oblastima. Također u području našega općega gradjanskoga zakonika različite su nadstarateljske oblasti. Pretežito su to sudovi, a to je u skladu sa samim zakonikom, koji, kako jur spomenusmo, povjerava nadstarateljstvo sudovima; i to kako veli Zeiller, premda je to „im Grunde eine politische Vorkehrung", ipak se povjerava sudovima „aus besonderen Nebenbetrachtungen", .na ime za to, „weil das Verhältniss zwischen Vormündern und Pflegebefohlenen dem Rechtsverhältnisse zwischen Aeltern und Kindern ähnlich und (die vormundschaftliche Obsorge) vorzüglich auf die Beachtung und Vertheidigung der Rechte gerichtet ist".[1]

[1] Commentar I. ad § 187. 190. Isto tako po prvobitnoj osnovi § 166: „Dasjenige Gericht, unter dessen Gerichtbarkeit der Minderjährige steht, bestellt den Vormund von Amtswegen". Cf. § 167. (Ofner, der Ur-Entwurf I. str. XVII.) Tako i po starijem pravu. Na pr. patenat od 9. septembra 1785. dio II. glava 6. „Von dem Benehmem der ersten Behörden in Waisensachen und Kuratelen". S tim se posve slaže zakon od 27. novembra 1801. glava 16. Isto tako su sudovi nadstarateljske oblasti po Jozefinskom zakoniku, glava V. § 7. 22. Za Josipa II. bilo je odredjeno i za Ugarsku, da nadstarateljstvo imaju izvršivati sudovi, a ne, kao što prije i kasnije, županije. „Rei quoque pupillaris directio Tabulis districtualibus commissa est. Quamobrem omnes Tutorum et Curatorum rationes huc mittantur oportet, per Exactorem rationum eique adjunctos duos Officiales rite revidendae atquae censurandae." (Keresztury, Collectio resolutionum Josephi II. tom. I. pars II. pag. 55.). Inače su, kako znademo, po hrvatsko-ugarskom pravu nadstarateljske oblasti bile županije a u gradovima gradski magistrati. Njima su također polagali staratelji račune, a magistrati (županijski odnosno gradski) dali bi ih ispitivati po posebnoj deputaciji. Kelemen veli o tom: „Porrectas sibi rationes idem Magistratus delectae e suo gremio Deputationi perscrutandas committit, quae per Exactorem Rationum, quoad singulas positiones, severo examine discuti, et occurentes

Digitized by Google

Sudovi su nadstarateljske oblasti ne samo u Cislajtaniji, nego i u nas posvuda osim gradova s uredjenim magistratom, gdje su uvedena *sirotinjska povjerenstva*. Današnja sirotinjska povjerenstva uvedena su istodobno, kad se uvadjao u nas opći gradjanski zakonik; uveo ih je naputak od 14. jula 1851. „o obavljanju sirotinjskih i skrbničkih poslova", izdan pō ministru pravosudja u sporazumku sa ministrom nutarnjih poslova i financija.

Institucija sirotinjskih povjerenstva stara je, kako znademo, poznata odavna ne samo austrijskim zemljama nego i drugim državama. Imenito u gradovima rano su za starateljske poslove postavljeni posebni odbori odnosno povjerenstva, ili ako i ne za sve poslove, a ono barem za njekoje na pr. za ispitivanje sirotinjskih računa. Takova sirotinjska povjerenstva postojahu i u nas još prije spomenutoga naputka, nazivana ili tako, ili drugim kojim imenom, na pr. pupilarne deputacije.[1] Kad je s toga spomenuti naputak uveo u nas sirotinjska povjerenstva, nije to nipošto bila novost, nepoznata starijemu pravu, premda te institucije ne poznaje opći gradjanski zakonik.

Difficultates, veras tamen et solidas tantum, obmoveri facit, easque pro Dilucidationibus, cum ratiocinante Tutore communicat. Istas dein praesentatas rursus Exactori pro Super-difficultatibus ac denique has Tutori prō Super-dilucidationibus tradit, quibus etiam acceptis, et omnibus rite expensis et inter se collatis, Deputatio cum sua opinione Acta Magistratui refert". „Magistratus ipse recepta Acta denuo in severum examen vocat" ... (cit. § 300 II. 2.) Sravni takodjer Huszty: Jurisprudentia practica seu Commentarius novus in jus hungaricum lib. II p. 135.

[1] Iz spisa, što se nalaze u našem zemaljskom arkivu, napose iz „Acta Consilii Croatici" razabire se, da su uvedene pupilarne deputacije god. 1769. Tako se izrijekom veli u naredbi od 22. septembra 1773. g. i od 8. augusta 1776., kojom se propisuje osnova naputka za pupilarne deputacije. Veli se tamo u uvodu: „Ut instituta in Anno 1769. pro Pertractione pupillarium Negotiorum via Camerali in civitatibus Regnorum horum Deputatio tanto ordinatius in suis operationibus procedere valeat, benigne visum est suae Maiestati sacratissimae sequens Instructionis Planum pro Cynosura eidem deputationi deserviturum clementer praescribere". Ta deputacija sastojala je „e duobus Senatoribus per Magistratum Civicum pro continuo et stabili ordinandis, Tribuno item plebis et Curatore Pupillorum". Sastajati u sjednice imala se svakoga mjeseca, a kad iziskuje potreba, i češće, i to „in domo Curiali".

Glavne zadaće te pupilarne deputacije bijahu:

1° ut Personis Pupilorum congrua Provisio, Statuique et Conditioni eorundem conformis et proportionata praestetur Educatio;

2° ut Substantia Pupillorum in omnigena Securitate conservetur, et quo majori cum utilitate Pupillorum curetur atque administretur".

Imao sam prilike zagledati u njekoliko zapisnika o sjednicama gradskoga poglavarstva zagrebačkoga od god. 1847., 1848. i 1849. Odatle se razabire, kako su obavljani sirotinjski poslovi i kaki je bio odnošaj sirotinjskoga povje-

Digitized by Google

Već „ustanovljenja“ od 1. marta 1850., kojima se uredjuju privremeno sudovi u Hrvatskoj i Slavoniji, i koja poslove „tutorstvene i skrbstvene doznačuju kotarskim sudovima [§ 9. sl. m)], obećaju, da će se za obavljanje tutorstvenih i skrbstvenih poslova izdati posebna naredba. (§ 9. na koncu.)

Prema tomu izadje spomenuti naputak od 14. jula 1851., koji uredjuje ustrojstvo sirotinjskih povjerenstva, a dopunjuju ga različiti kasniji propisi. Tako otpis ministarstva pravosudja od 19. augusta 1851. odredjuje i potanje normira predaju sirotinjske imovine sirotinjskim povjerenstvima; za tim naredba ministra pravosudja od 17. decembra 1852., kojom se izdaje provisorni naputak o sudbenom postupku u pravnim poslovima izvan parnica; naredba ministarstva pravosudja od 17. maja 1853. o tom, kako imaju sirotinjska povjerenstva da rukuju sirotinjskom imovinom; na tu naredbu upućuje i naredba od 24. juna 1859, o kumulativnom rukovanju imovine sirotinjske; naredba ministarstva pravosudja od 23. jula 1854. o nadležnosti sirotinjskih povjerenstva; okružnica hrvatsko-slav. namjesničtva od 9. oktobra 1858., kojom se proglašuje, da Izraelićani mogu biti članovi sirotinjskoga povjerenstva itd.

2) Sirotinjska povjerenstva uvedena su samo u gradovima i trgovištima s uredjenim magistratom, koji se izjaviše pripravnima za to. Da li će se i u drugim općinama ustrojiti takova povjerenstva, to je bilo pridržano odobrenju ministarstva pravosudja i ministarstva nutarnjih posala.[1]

Sirotinjsko povjerenstvo sastoji od kotarskog suca kao predsjednika i barem četvorice prisjednika, što ih bira zastupstvo općine. Može imati prema potrebi i više prisjednika, o tom odlučuje općinsko zastupstvo, ali najmanje četiri prisjednika moraju biti uz predsjednika.[2]

---

renstva prema poglavarstvu. U zapisniku od 5. maja 1848. pod brojem 1534. spominje se pupilarna stvar baštinika iza pok. Suppana. Zaključeno bje o toj stvari da se ona „odputi na odbor sirotinjski s time, da posao ... promotri, što dobro sirota iziskuje odredi, i posljedak svoga postupanja simo (t. j. gradskomu poglavarstvu) podnese“. — Po zaključku stvorenom u sjednici 14. decembra 1847. izaslan bi u istom poslu „Dominus Capetaneus Aloisius Schrabecz cum adjungendo et fisco“ (fiscus bio je Tomo Cuculić); a u zapisniku od 29. januara 1849. pod br. 1. veli se, da „u svakom, napose u ovom slučaju, gdje se malodobna takodjer djeca s materom diele, prisutnost i sudjelovanje pučnika kao malodobne djece predstavnika neophodno potrebito jest“.

Ne možemo se ovdje potanje baviti historijom sirotinjskoga povjerenstva i promjenama u njegovom ustroju. Dostaje nam, da konstatiramo, kako su sirotinjska povjerenstva postojala odavna i u nas i u drugim državama.

[1] § 1. naputka od 14. jula 1851., čl. IV. naredbe od 17. decembra 1852. Spomenuti naputak citirat ćemo u buduće samo kao naputak, a spomenutu naredbu jednostavno „naredba“.

[2] §§ 4. i 6. naputka, čl. VII. i IX. naredbe.

Digitized by Google

Jedan od prisjednika mora biti pravoslovac, a jedan računoznanac. Osim toga ima se za svako sirotinjsko povjerenstvo postaviti jedan pjeneznik, koji ima zajedno s kontrolorom upravljati sirotinjsku pjeneznicu, i potrebito pomoćno osoblje. Pjeneznika i kontrolora kao što i pomoćno osoblje postavlja općinsko zastupstvo.[1]

Kotarski sudac kao predsjednik sirotinjskoga povjerenstva predsjeda sjednicama. Svaki prisjednik ima odlučan glas, a zaključci stvaraju se polag propisa, koji vrijede za vijećanje zbornih sudova.[2]

Kotarski sudac ima da nadgleda tečaj poslova sirotinjskoga povjerenstva i njegovih pomoćnih ureda; naprotiv neposredno ravnanje tih poslova pripada „pravoslovnom prisjedniku", izabranomu po zastupstvu općine.[3]

Po naputku imala bi sudjelovati kod obavljanja nadstarateljskih posala i državna odvjetničtva po primjeru francuskoga, badenskoga prava i dr. Naputak § 12.: „Upliv državnih odvjetničtva na tečaj sirotinjskih poslova", odredjuje: „Državna odvjetničtva nemaju istina u prvom stupnju uticati u odlučenje pojedinih poslovnih komada. No dužna su se u opće osvjedočivati, da li se kao što treba obavljaju sirotinjski i skrbnički poslovi kod sudnih oblastih prvoga stupnja, bile kao takve postavljene sirotinjske komisije, zemaljski sudovi (kotarski zborni sudovi), ili kotarski sudovi, i ako u tom opaze manâ, ili u porazumljenju s istim sudom ili prijavljenjem na više mjesto gledati, da se poprave. U drugom i trećem stupnju moraju u svim slučajevima postupanja izvan parnicâ, u kojima je upleten interes sirota i skrbstvenika, biti saslušani predlozi glavnog državnog odvjetničtva prije, nego se stvar odluči".[4]

Djelokrug sirotinjskih povjerenstva označuje naputak općenito time, što veli, da se postavljaju ona „za obavljanje poslova naznačenih sirotinjskim i skrbničkim oblastima prvoga stupnja" (I. instancije); a naredba

---

[1] § 4. i 6. naputka, čl. VII. i IX. naredbe. — Glede toga, kako se ima upravljati sirotinjskim novcem, izdano je sijaset propisa, kojima se ne možemo ovdje baviti potanje, a svi se ni ne tiču samo sirotinjskih povjerenstva. Napose za sirotinjska povjerenstva, kako imaju ona upravljati sirotinjskim novcem, izdana je citirana naredba od 17. maja 1853.; na nju upućuje i naredba od 24. juna 1859. § 4.

[2] § 5. naputka, čl. VIII. naredbe. Otpis ministarstva pravosudja od 21. jula 1855. upravljen na njekoja viša sudišta u Ugarskoj odredjuje, da se sirotinjska povjerenstva imaju držati propisa zakona od 3. maja 1853. o poslovnom redu za zborne sudove, i to ne samo što se tiče glasovanja i vijećanja, već i u svim drugim točkama, koje se odnose na nutarnje uredjenje i poslovni red, u koliko se ti propisi mogu primjenjivati prema djelokrugu sirotinjskih povjerenstva.

[3] § 5. naputka, čl. VIII. naredbe.

[4] Naredba ne govori o tom. Danas državna odvjetničtva ne vrše te ingerencije.

Digitized by Google

govori: „Naredjivati tutora ili skrbnika i providjati svekolike poslove, koji su po zakonu naloženi vlasti tutorstvenoj i skrbstvenoj, zvano je u onim mjestima, gdje će se zavesti povjerenstva sirotinjska, isto ovo povjerenstvo".[1]

Po naredbi ministarstva pravosudja od 23. jula 1854. spada u djelokrug sirotinjskoga povjerenstva takodjer i to, da postavlja staratelja umobolnicima i rasipnicima, da produljuje očinsku ili starateljsku vlast i preko godinah maloljetnosti, i da potvrdjuje otudjivanje nekretnina štićenikovih. Za sirotinjska povjerenstva ne postoje dakle one stege, koje po §-u 81. sudovnika za kotarske sudove kao nadstarateljske oblasti. No glede adopcije štićenika, podčinjenih sirotinjskomu povjerenstvu, i glede legitimacije po milosti vladara imaju i sirotinjska povjerenstva postupati kao što i kotarski sudovi po §§ 258—260., 264. izvan parb. postupnika.

Po spomenutom već otpisu ministarstva pravosudja od 21. jula 1855. upravljenom na njekoje vrhovne zemaljske sudove u Ugarskoj, sirotinjsko je povjerenstvo nadstarateljska oblast i za djecu iza ostavitelja, u čijoj ostavini ima nekretnina, što leže u opsegu mjesta, gdje imaju sudišta prve molbe svoje sjedište, i u opće za štićenike, koji sami posjeduju ili steku takova dobra. Po tom ustanova §-a 82. sudovnika, po kojoj je sudište prve molbe nadstarateljska oblast „o maloljetnoj djeci takovih ostavnika, u kojih ostavštini ima nepokretnosti u opsegu takovih mjesta, gdje sudišta prve molbe sjedišta svoja imadu, i o pupilih i skrbljenicih u opće, koji sami takova dobra posjeduju ili steku", ta ustanova vrijedi samo za ona sudišta prve molbe, u čijem sjedištu nema sirotinjskoga povjerenstva; dočim gdje u mjestu sudišta prve molbe postoji sirotinjsko povjerenstvo, tamo je ono nadležna nadstarateljska oblast. Isto to odredjuje za Sedmogradsku otpis ministarstva pravosudja od 31. jula 1855. upravljen na vrhovni zemaljski sud u Sibinju. Ovo je u skladu sa člankom III. točka 2. citirane naredbe.

Sirotinjsko povjerenstvo ima da nadgleda sirotinjsku pjeneznicu, koja mu je podčinjena, ima „osvjedočivati se tako godišnjima kao i drugima istraživanjima, koja se imaju preduzeti od vremena do vremena, nalazi li se ista u redu, kao takodjer račune prosudjivati i rješavati".[2] „Ali slobodno je i zastupničtvu općine kontrolirati, da li se pjeneznica rukuje kao što treba, tražiti, da mu se pokažu računi i priopće izkazi o stanju pjeneznice, ako je potrebno činiti, da sirotinjska komisija preduzme istraživanja i odrediti, da se uzme oprez na sve, što smatra potrebno za svoju sigurnost.[3]

---

[1] **Naputak § 1., naredba čl. III.**
[2] **Naputak § 8., naredba čl. XI.**
[3] **Ibid.**

Digitized by Google

Više instancije za odluke sirotinjskoga povjerenstva jesu viši sudovi. Naputak veli, da su sirotinjska povjerenstva podčinjena „u drugom stupnju zemaljskim sudovima, a u trećem stupnju distriktualnomu vrhovnomu sudu (vrhovnomu zemaljskomu sudu, banskomu stolu); a naredba: „Povjerenstva sirotinjska podčinjena su u drugoj molbi višim sudovima, a u trećoj molbi višemu sudištu (dem obersten Gerichtshofe)".[1]

3) Sirotinjska povjerenstva bila su uvedena u nas u navedenom obliku samo provisorno i samo u toliko, u koliko su općine pristale na to. Naputak veli u uvodu, da se izdavaju samo „privremena ustanovljenja", a sirotinjska povjerenstva, da se imaju ustrojiti samo „ako se rečene općine (naime gradovi i trgovišta s uredjenim magistratom) izjave, da na to pristaju". (§ 1.) Prema tomu imali su viši sudovi, u nas banski stol, u sporazumku s namjestničtvom pozvati spomenute općine, a izmedju ostalih one, koje drže za sposobne, da se izjave za četiri nedjelje dana, da li pristaju na to, da se iz njihovoga kruga sastave sirotinjska povjerenstva.[2]

Naredba već odredjuje, da „ustrojavanje takovih povjerenstva imaju viši sudovi u sporazumljenju s namjestničtvom što najkrepčije promicati".[3]

Ta je uredba pridržana i kasnije. Pridržaje ju i gradjanski sudovnik od 16. februara 1853. § 81., isto tako uvodni patenat izvanparbenomu postupniku, čl. IV., koji odredjuje: „Gdje postoje povjerenstva sirotinjska i zajedničke pjeneznice sirotinjske, treba se dotle, dok zavodi ovi ne budu konačno uredjeni, koli u obziru upravljanja imovine sirotinjske, i obračunavanja i pjenezničkoga rukovanja novaca sirotinjskih, toli i glede dioničtva povjerenstva sirotinjskih pri rješavanju računa tutorstvenih i skrbstvenih držati osobitih naputaka, koji su o tom već izdani ili koji se još izdali budu".

Tako su se poput mnogih uredaba, uvedenih u doba apsolutizna, održala i sirotinjska povjerenstva sve do danas. Pokazalo se je većinom, da su ta povjerenstva cilju shodna uredba, ma da bi se samomu sastavu povjerenstva dalo što šta prigovoriti.

Bez sumnje je opravdano i zgodno, da kod izvršivanja nadstarateljstva sudjeluje općina štićenikova; pa noviji zakoni o starateljstvu, i oni, koji ne povjeravaju nadstarateljstva općinama, ipak im osiguravaju, kako vidjesmo, u znatnoj mjeri sudjelovanje kod toga. Bilo bi opravdano, da se učini tako u nas i u seoskim općinama. Ne bi se doduše moglo danas povjeriti nadstarateljstvo seoskim općinama; ali bi se moglo u ovoj ili onoj formi izvesti to, da općina pomaže sudu kao nadstarateljskoj

[1] Naputak § 1., naredba čl. V.
[2] Naputak § 2.
[3] Čl. IV.

Digitized by Google

oblasti svojim savjetom, neposrednim nadgledanjem staratelja i štićenika, kako je to u Ugarskoj i mnogim drugim državama.[1] Tom zgodom mogla bi se i sirotinjska povjerenstva u gradovima preustrojiti prema potrebi, tako da bi naše nadstarateljstvo bilo uredjeno više jedinstveno, nego je danas.

Trebalo bi nadalje, da se pribavi obitelji štićenikovoj veće pravo glede starateljstva, nego ga ima ona po sadašnjim našim zakonima Bilo bi to u interesu samoga štićenika, a od pomoći i staratelju i nadležnoj oblasti, koja često ne pozna onako prilika štićenikovih, kao što ih poznavaju njegovi bliži rodjaci; a ovima opet mora da je stalo do dobra i koristi štićenika, člana njihove obitelji. Može doduše i po sadašnjem pravu nadstarateljska oblast u važnim slučajevima da pita za savjet najbliže rodjake štićenikove;[2] ali nije svejedno, da li je ko pozvan po zakonu, da da daje savjet i sudjeluje kod odlučivanja, ili mu je samo pružena mogućnost za to, prepuštena rasudi oblasti. U prvom slučaju redovno će se raditi s većom revnošću i s više interesa, a čuvstvo o vlastitoj odgovornosti pruža veće jamstvo za to, da će dotična odredba biti valjana i temeljita.

S toga ako i nebismo mogli zagovarati ustroj obiteljskoga vijeća poput francuskoga prava, ako se i mora nadstarateljstvo povjeriti javnim oblastima, ipak bi trebalo, da oblast pita mnijenje bliže rodbine štićenikove u svim važnijim pitanjima, prije nego će izdati odredbu; isto tako da se staratelj u važnim poslovima savjetuje s rodbinom, kako to propisuju novija prava i ne gledeći na obiteljsko vijeće.[3]

Kad se bude uredjivao u nas institut starateljstva, onda će valjati riješiti i pitanje, bi li bilo shodno za naše odnošaje, da se učini staratelj samostalnijim napram oblasti, nego li je on po sadašnjem našem pravu. Kad bi se uvelo u nas općenito sudjelovanje općine kod nadstarateljstva, pak osigurao rodbini štićenikovoj odredjeni utjecaj, onda bi se lagljе mogao provesti i princip samostalnosti staratelja, tako da nebi bio on samo eksekutivni organ nadstarateljske oblasti, već bi mu samostalno pripadalo pravo i dužnost, da se stara za osobu i imovinu štićenikovu. Staratelj bi onda bio onaj, koji radi i odlučuje o tom, da li se ima i kako raditi, samo treba da se drži zakonskih propisa o starateljstvu, i da nadležna oblast kontrolira njegovo djelovanje.

4) Dolazimo napokon do pitanja, koji je pravni položaj sirotinjskoga povjerenstva, u kakovom se nalazi ono odnošaju napram općini?

---

[1] Vidi gore II. 2.
[2] § 252. o. g. z., § 185. izvan p. p.
[3] Vidi gore II. 3.

Digitized by Google

a) Sirotinjska su povjerenstva, kako rekosmo, nadstarateljske oblasti prve molbe, kao što su to inače kotarski sudovi, samo što je djelokrug sirotinjskih povjerenstva donjekle prostraniji.

Sirotinjsko povjerenstvo organ je općine. U gradovima s uredjenim magistratom povjerava država u suglasju s našim starim pravom nadstarateljstvo općinama, a ove izvršuju ga po sirotinjskim povjerenstvima. Kao organ općine postavlja ga sáma općina; općina bira članove sirotinjskoga povjerenstva osim kotarskoga suca, koji je već po zakonu član toga povjerenstva.

Općina nadalje nosi trošak skopčan s poslovanjem sirotinjskoga povjerenstva.[1] Općini odgovara sirotinjsko povjerenstvo za svoje poslovanje. Naputak veli: „Pjeneznik sirotinjskoga ureda i kontrolor odgovorni su općini za imetak njim povjereni i za svaku krivnju učinjenu u njihovoj službi nerazdielno sa svim svojim imetkom. I članovi sirotinjske komisije i ostali činovnici i službenici odgovorni su *općini* na toliko za učinjenu štetu, na koliko su tomu krivi". (§ 9.) Isto tako naredba: „Pjeneznik sirotinjski i kontrolor jamče *općini* za imetak, koji im je povjeren i za svaku u službi učinjenu krivinu nerazdjelno sa svim svojim imetkom. A i članovi povjerenstva sirotinjskoga i ostali urednici i službenici *odgovorni su općini* za štetu, koja se dogodi, u toliko, u koliko krivina na njih pane". (čl. XII.)

Da li odgovara općini i kotarski sudac kao predsjednik sirotinjskoga povjerenstva? Naputak i spomenuta naredba govore posve općenito, da svaki član sirotinjskoga povjerenstva odgovara općini, na koliko je kriv. Vrijedi to dakle i za kotarskoga suca u njegovom svojstvu kao predsjednika sirotinjskoga povjerenstva; to je njegova specijalna odgovornost pored njegove općenite odgovornosti kao kotarskoga suca.

To je i opravdano, jer opet općina odgovara za poslovanje sirotinjskoga povjerenstva kao svojega organa. Naputak odredjuje: „Obavljanje poslova po sirotinjskim komisijama i čuvanje, upravljanje i računanje sirotinjskog i skrbstveničkog imetka po sirotinjskim njima podčinjenim pjeneznicama biva *pod neposrednom odgovornošću općina*, za koje su iste postavljene". (§ 3.) Isto tako naredba: „Obskrbljivanje poslova po povjerenstvima sirotinjskim, a tako i pohranjivanje, upravljanje i obračunavanje imetka sirotinjskoga i skrbljeničkoga po pjeneznicama sirotinjskim, istim povjerenstvima podčinjenim, biva *pod neposrednim jamčenjem* općinâ, za koje su naredjena". (čl. VI.)

Članovi sirotinjskoga povjerenstva odgovaraju dakle općini, a općina odgovara višim oblastima i štićeniku za nanesenu štetu.

[1] U gradu Zagrebu iznosi taj trošak preko 9000 for. na godinu.

Digitized by Google

Prema tome je odgovornost sirotinjskoga povjerenstva odnosno općine drugačija, nego odgovornost kotarskih sudova kao nadstarateljskih oblasti po o. g. z. O. g. z. na ime odredjuje: „I sud tutorstveni, koji je zanemario svoj ured na štetu maloljetnika, odgovara za to, i ako nebi bilo drugih sredstva naplate, treba da naknadi štetu". (§ 265.) — Po prvobitnoj osnovi glasila je ta ustanova ovako: „Selbst die Beisitzer des vormundschaftlichen Gerichtes, welche ihr Amt zum Nachtheile eines Minderjährigen vernachlässiget haben, sind für jede pflichtwidrige Handlung verantwortlich, und wenn keine andere Erholungsmittel vorhanden sind, den erweislichen Schaden zu ersetzen verbunden". (§ 247.)

Prigodom vijećanja predlagano je, da bi se u skladu sa starijim pravom preinačio uvod toga §-a onamo, da imaju osobito gospoštije i općine da jamče za naknadu štete. U povodu te opaske izjavi referent, da se može u uvodu reći: „Selbst die Obervormundschaft und die Beisitzer des vormundschaftlichen Gerichtes etc." Tomu nije bilo prigovora, pa bje zaključeno, da se spomenuti § tekstira ovako: „Selbst die Obervormundschaft und die Mitglieder des obervormunschaftlichen Gerichtes, welche ihr Amt zum Nachtheile eines Minderjährigen vernachlässiget haben, sind dafür verantwortlich, und wenn andere Mittel zum Ersatz mangeln, den erweislichen Schaden zu ersetzen verbunden".

Kasnije je medjutim uvod toga § a opet preinačivan, dok je napokon prihvaćen onako, kako danas glasi § 265.[1]

Po tom odgovara starateljski sud samo za štetu, koja je nastala od njegove krivnje, ali odgovara vazda samo subsidijarno, „ako ne bi bilo drugih sredstva naplate". Predlagano je doduše prigodom vijećanja o toj ustanovi o. g. z. i to, da se može tražiti naknada umah od suda, a sud da ima dalje tražiti svoj regres; ali taj predlog ne bje prihvaćen.[2]

Naknada od suda ima se tražiti t. zv. sindikatnom tužbom po ces. naredbi od 12. marta 1859., koja takodjer pretpostavlja krivnju suca, osim toga i to, da oštećenik ne može dobiti od nikoga drugoga naknade.

U Cislajtaniji može oštećenik tražiti od starateljskoga suda naknadu po zakonu od 12. jula 1872., koji normira u opće odgovornost sudskih činovnika za štetu, što je nanesu oni stranci povredom svojih službenih dužnosti; a odgovara ne samo dotični činovnik, već i država. „Wenn ein richterlicher Beamter in der Ausübung seiner amtlichen Wirksamkeit durch Uibertretung seiner Amtspflicht einer Partei eine Rechtsverletzung und dadurch einen Schaden zugefügt hat, gegen welchen die in dem gerichtlichen Verfahren vorgezeichneten Rechtsmittel eine Abhilfe nicht gewähren, so ist die beschädigte Partei nach Massgabe dieses Gesetzes

[1] Ofner cit. str. 206.
[2] Ibidem.

Digitized by Google

berechtigt, den Ersatz des Schadens mittelst Klage gegen den schuldtragenden richterlichen Beamten allein, oder gegen den Staat allein, oder gegen beide anzusprechen. Der Schuldtragende richterliche Beamte haftet als Hauptschuldner, und der Staat kraft dieses Gesetzes gleich einem Bürgen und Zahler" (§ 1. spomenutoga zakona).

Naprotiv odgovornost sirotinjskih povjerenstva odnosno općine normiraju spomenuti propisi o sirotinjskim povjerenstvima, naputak od g. 1851. i naredba od god. 1852. Ovi su propisi mjerodavni za pitanje: ko odgovara i kako odgovara. I po tim propisima odgovara općina samo u slučaju krivnje. To se doduše za općinu izrijekom ne veli, ali slijedi to iz općenitih načela; a za članove sirotinjskoga povjerenstva veli se izrijekom, da odgovaraju općini samo u toliko, u koliko su krivi. Ali općina ne odgovara samo za svoju krivnju, već i za krivnju članova sirotinjskoga povjerenstva. Da odgovara samo za krivnju njihovu, slijedi odatle, što i oni odgovaraju općini samo onda, ako su krivi; općina će dakle moći tražiti od njih regres samo onda, ako su oni krivi, dosljedno odgovara i općina samo za krivnju sirotinjskoga povjerenstva.

No općina ne odgovara, kao što po o. g. z. sud, samo subsidijarno, već primarno; „obavljanje poslova po sirotinjskim povjerenstvima biva pod neposrednom odgovornošću, neposrednim jamčenjem općina", veli naputak i naredba. Oštećenik može dakle tražiti naknadu neposredno od općine, a općina, bude li morala dati naknadu, ima pravo regresa napram sirotinjskomu povjerenstvu.[1]

---

[1] Drugačije shvaćaju odgovornosto pćine i sirotinjskoga povjerenstva slijedeće osude:

Dr. M. B. tužio je općinu grada Karlovca radi naknade štete od 3020 for. 40 nč. spp. prouzročene krivnjom njezinoga sirotinjskoga odbora. Sud prve molbe odbio je tu tužbu, a kao razlog tomu navodi se pored ostalih (koji ne spadaju ovamo) ovo: „Nema sumnje, da po smislu §-a 3. ministarske naredbe od 14. srpnja 1851. općine odgovaraju neposredno za čine i propuste svojih sirotinjskih odbora; nu kada je tužitelj imao na umu ovaj propis, onda je imao pomišljati i na ustanove III. dijela poglavja prvoga o. g. z., a naročito na ustanove §§ 1346. i 1355. o. g. z., po kojih poruk odnosno jamac može redovito stoprv tada biti pozvan na sud, da plati, kada glavni dužnik — ovdje sirotinjski odbor, bolje rekuć dotični članovi njegovi — nije ispunio svoje obveze".

Ovo je sasvim samovoljno. Premda spomenuta ministarska naredba izrijekom veli, da općina odgovara za poslovanje sirotinjskoga povjerenstva neposredno, i premda osuda to sama priznaje, ipak ona najedanput pretvara općinu u poruka, a sirotinjsko povjerenstvo koje po citiranoj naredbi odgovara općini, u glavnoga dužnika! Poziv na § 1346. sasvim je pogrešan, jer taj § govori o preuzimanju poručanstva ugovorom. A kad je općina preuzela takovo poručanstvo? Može doduše biti, da ko odgovara kao poruk i po odredbi

Digitized by Google

Po tom su interesi štićenika, kojima je sirotinjsko povjerenstvo grada nadstarateljska oblast, zaštićeni bolje, nego interesi onih štićenika, kojima je kotarski sud nadstarateljska oblast. I tu razliku trebalo bi izgladiti. Ta neposredna odgovornost općine kako god je u interesu štićenika, tako je za općinu znatan teret, i tim više mora općina da pazi na poslovanje sirotinjskoga povjerenstva. .

---

samoga zakona; ali za to treba, da to zakon izrijekom odredjuje, kao što na pr. odredjuje citirani gore austrijski zakon od 12. jula 1872.

Osuda veli dalje: „U suglasju sa sada navedenim ustanovama o. g. z. stoje i propisi carske naredbe od 12. ožujka 1859, br. 46 d. z. l., pak i ustanove zakona od 15. studenoga 1874. o ustroju političke uprave u Hrvatskoj i Slavoniji, po kojih su ustanovah upravni činovnici i poslužnici odgovorni za svaku štetu, koju svojom krivnjom, povredom ili zanemarenjem svoje uredovne dužnosti (§ 1294. o. g. z.) kojoj stranci nanesu, „na koliko ova drugim načinom naknadu zadobiti ne može".

Neću istraživati, da li naredba od 12. ožujka 1859. i zakon od 15. studenoga 1874. stoje u suglasju s ustanovama o. g. z., što ih citira osuda — o poručanstvu —; ali glavno je to, da ta naredba i zakon ne stoje u suglasju s propisima o sirotinjskim povjerenstvima, a ovdje su mjerodavni ti propisi, a ne naredba od g. 1859. i zakon od g. 1874. Ovo su doduše kasnije norme, ali one nijesu derogirale propisa o sirotinjskim povjerenstvima. Citirana naredba od godine 1859. normira u opće odgovornost sudskih činovnika, a zakon od 1874. god. u opće odgovornost upravnih činovnika; dočim naputak od god. 1851. i naredba 1852. normiraju specijalno odgovornost sirotinjskih povjerenstva odnosno općine. Ako se i može naredba od godine 1859. analogno primijeniti u njekim točkama sirotinjskomu povjerenstvu, kako je to na pr. odredjeno zaposlovni red sudova; ali u ovom pitanju, kako odgovara općina i sirotinjsko povjerenstvo, nema mjesta analogiji, jer je to pitanje normirano izrijekom i specijalno propisima o sirotinjskom povjerenstvu.

Osuda kr. banskoga stola od 6. lipnja 1894. broj 11122 potvrdjuje osudu prvoga suda, pak veli medju ostalim: „Gledom na ustanove carske naredbe od 12. ožujka 1859. broj 46 d. z. l., i na ustanove zakona od 15. studenoga 1874. o ustroju političke uprave u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji ne može dvojbe biti o tom, da državna blagajna i općine jamče za štetu po podčinjenih im urednicih počinjenu, — nu gledom na ustanove § a 7. i 8. navedene carske naredbe te § 3. i 9. naputka, izdanog naredbom ministarstva pravosudja, od 14. srpnja 1851. broj 9118 i na ustanove točke 7. prehvaljenog zakona samo u toliko, u koliko su podčinjeni im urednici šteti krivi.

Iz ovih ustanova proizlazi nepobitno, da se prije svega krivina dotičnih urednika konstatirati mora, krivina kojih se pako i učinjena po njima šteta ustanovljuje putem naznačenim u carskoj naredbi od 12. ožujke 1859. br. 46. d. z. l., na koju točka 7-dma al. II. rečenog dodatka izrično upućuje. — Tužitelj imao je indi svoju tužbu udesiti proti uredniku, krivnjom kojega mu je šteta nanesena bila, te je po tom prigovor tužene općine i prigovor manjkajuće pasivne legitimacije posve osnovan".

I ovdje se bez potrebe brkaju naredba od g. 1859. i zakon od g. 1874. s propisima o sirotinjskim povjerenstvima. I ovdje se jednostavno ignorira ona ustanova, koja izrijekom odredjuje, da općina odgovara neposredno, a čla-

Digitized by Google

Budući, da je općina odgovorna za poslovanje sirotinjskoga povjerenstva, ima ona naravski pravo, da nadgleda to poslovanje i da se osvjedoči o njem. Naputak veli izrijekom kao što i naredba, da zastupstvo općine može kontrolirati, da li se rukuje pjeneznica sirotinjska kao što treba, može tražiti, da mu se predlažu računi i iskazi o stanju pjeneznice, može odrediti potrebita istraživanja po sirotinjskom povjerenstvu, i u opće sve, što smatra potrebitim za svoju sigurnost.[1] Nije dakle ograničena općina samo na kontroliranje računa, već može činiti ona „svekolike razredbe, koje joj se za njezinu sigurnost potrebne uzvide". Tako i mora da bude, jer općina ne odgovora samo za rukovanje pjeneznice, već u opće za poslovanje sirotinjskoga povjerenstva; i odgovornost može nastati ne

---

novi sirotinjskoga povjerenstva da odgovaraju općini. Istina je, da oni odgovaraju samo ako su krivi, ali odgovaraju općini, a općina odgovara dalje. No može biti kriva i općina sama. Tad odgovara ona za svoju vlastitu krivnju. Ako pak ima da odgovara za krivnju članova sirotinjskoga povjerenstva, onda ima regres napram njima. A stvar je same općine, da umah, kad se traži od nje naknada, učini sve, što treba, da osigura svoj regres; a stvar je članova sirotinjskoga povjerenstva, da dokažu, da nijesu krivi pa po tom niti obvezani na regres.

Kr. stol sedmorice rješitbom od 2. novembra 1894. broj 3777 zabacio je izvanredni previd tužiteljev poglavito radi zastare, a glede našega pitanja veli ovo: „Obzirom na propise § 81. gradj. sud. ne može biti nikakove dvojbe o tom, da medju one sudbene oblasti, kojim su povjereni poslovi i agende, skopčane sa izvršivanjem nadtutorstvene ili nadskrbničke vlasti, spadaju i tako zvani sirotinjski odbori, ustrojeni u gradskih općinah. Iz prenavedenoga slijedi, da je stranka, kojoj je nanešena koja šteta time, što su sirotinjsko povjerenstvo ili pojedini organi istoga povriedili ili zanemarili uredovne svoje dužnosti, vlastna zatražiti naknadu štete putem sindikatne tužbe po car. naredbi od 12. ožujka 1859. br. 46. d. z. l., ter da se na ovakovu tužbu ureda radi izvidjeti imadu sve odlučne okolnosti, koje su važne za rješitbu, ter da se na temelju dotičnih izvida po propisih prenavedene carske naredbe odlučiti ima o tom, da li oštećenoj stranci pripada pravo na odštetu, ter koje su osobe dužne naknaditi stranci prouzročenu štetu, te eventualno u kojem iznosu. — Tužitelj dr. M. B. dosele nije podneo tužbu sindikatnu, pa s toga su preiztaknuta pitanja još sveudilj neriešena, niti je onim organom sirotinjskoga odbora grada Karlovca, koji bi se eventualno imali učiniti odgovornimi za štetu, nanešenu tužitelju — navodno krivnjom njihovom, pružena bila prilika, navesti i dokazati ono, što bi imalo služiti za obranu njihovu".

Sve bi ovo stajalo, da se radi ovdje o odgovornosti redovne nadstarateljske oblasti, kotarskoga suda.

Ali odgovornost sirotinjskoga povjerenstva i općine ima se prosudjivati po propisima, što postoje za sirotinjska povjerenstva, a ne po t. zv. sindikatnoj naredbi, barem u onim pitanjima ne, za koja pružaju oni propisi izričnu normu, Što se tiče prilike, koja se ima pružiti članovima sirotinjskoga odbora, da se mogu braniti, pružit će im tu priliku općina, pozvana da odgovara za njihovu krivnju.

[1] Naputak § 8., naredba čl. XI.

Digitized by Google

samo od rukovanja novaca, već i od drugih posala. Da općina odgovara za poslovanje sirotinjskoga povjerenstva u opće, to jasno kažu naputak i naredba. Naputak veli, da je općina odgovorna za „obavljanje poslova po sirotinjskim komisijama", i onda napose navadja „čuvanje, upravljanje i uračunavanje sirotinjskog i skrbstveničkog imetka" (§ 3.); isto tako naredba najprije općenito spominje „obskrbljivanje poslova po povjerenstvima sirotinjskim", i onda napose „pohranjivanje, upravljanje i obračunavanje imetka sirotinjskoga i skrbljeničkoga".

Tako dakle nema sumnje, da općina budući odgovorna za poslovanje sirotinjskoga povjerenstva, ima pravo i treba da znade za to poslovanje, jer inače bilo bi protivoslovje činiti je odgovornom za ono, što ne stoji pod njezinom kontrolom. Nije dakle opravdano mišljenje, što se ističe ovdje ondje, da je sirotinjsko povjerenstvo samostalna oblast, neovisna od gradskoga poglavarstva i podčinjena samo višim sudovima. Kad bi se to bilo htjelo, onda bi prema tomu bio normiran i položaj sirotinjskoga povjerenstva; onda bi se bilo takodjer reklo, da sirotinjsko povjerenstvo obavlja svoje poslove samostalno i pod vlastitom odgovornošću. Naputak i naredba kažu doduše, da su sirotinjska povjerenstva podčinjena višim sudovima, ali time su označeni viši sudovi samo kao druga i treća instancija za odluke sirotinjskoga povjerenstva.

Na onu okolnost, što je kotarski sudac predsjednik sirotinjskoga povjerenstva, ne može se polagati odlučna važnost, jer bi inače pravo uzevši kotarski sud bio nadstarateljska oblast, a po općini izabrani odbor samo pomoćni organ suda. No takovo shvaćanje nebi bilo u skladu niti sa faktičnim položajem sirotinjskoga povjerenstva, niti sa spomenutim propisima o njem, po kojima ne sudac, nego baš član, izabran po općini, neposredno vodi poslove sirotinjskoga povjerenstva. Što je kotarski sudac odredjen za člana i predsjednika sirotinjskoga povjerenstva, tomu je bez sumnje taj razlog, što je i po starom pravu bio gradski sudac član, za tim, što se nadstarateljstvo shvaća kao stvar pravosudna, ter ga izvan gradova izvršuju kotarski sudovi.

Da spomenemo jošte u kratko, kako odgovara nadstarateljska oblast za štetu po njekim drugim pravima.

Takovu odgovornost poznaje već rimsko pravo. Magistratus municipales odgovarahu pupilu na osnovu njekog senatuskonsulta za Trajanove vlade, ako su štogodj skrivili prigodom postavljanja staratelja;[1] na pr. ako su propustili postaviti staratelja, ako se nijesu pobrinuli za valjano jamstvo staratelja itd.[2] U t. zv. općem pravu protegnuta je ta odgovornost

[1] L. 5. C. de magistr. conveniendis 5. 75. Viši magistrati ne odgovaraju l. 1. pr. D. de magistr. conv. 27. 8.

[2] L. 1. § 6., 11., 17. D. cit.

Digitized by Google

na sve nadstarateljske oblasti i za svako zanemarenje dužnosti. Prema tomu ako zanemari nadstarateljska oblast koju od svojih dužnosti, jamči štićeniku za naknadu štete tako, da ima sama da ispuni obveze staratelja, ako se ne može dobiti ništa od njega ili od osoba, koje jamče za nj'; a odgovara ne samo za dolus i culpa lata, već i radi obične nemarnosti.[1]

Ako je starateljski sud zborni sud, onda odgovaraju solidarno svi članovi suda, koji su krivi; no oni, koji su jednako krivi, imaju — izuzevši dolus — beneficium divisionis;[2] — a oni, koji su povjerili kolegi posao, što bi ga jednako bili imali sami obavljati, ili koji su zanemarili potrebito nadgledanje, imaju beneficium excussionis s. ordinis.[3] — Takodjer nasljednici dužnika odgovaraju, ali samo za dolus i culpa lata.[4]

Nadstarateljska oblast odgovara za štetu i po partikularnim pravima. Po jednima vrijede za tu odgovornost općeniti propisi, koji za odgovornost činovnika u opće; druga opet pored toga normiraju napose odgovornost nadstarateljskih oblasti. Tako prusko zemaljsko pravo govori napose o odgovornosti nadstarateljske obasti (II. 18. § 170. § 301. i dr.). Naprotiv najnoviji pruski zakon o starateljstvu od 5. jula 1875. nema za to posebnih propisa, s toga vrijede glede toga općeniti propisi o odgovornosti činovnika u opće.[5]

Francusko pravo dopušta u opće tužbu protiv suca (prise en partie) ali samo kad je dolus ili krupna nemarnost, i uz različite formalitete kao što i uz prijetnju, da će morati tužitelj platiti globu, ako pane s tužbom. Za odgovornost nadstarateljske oblasti nema posebnih propisa, napose ne kako jur navedosmo, za odgovornost obiteljskoga vijeća.

Isto tako u Cislajtaniji vrijedi za odgovornost starateljskoga suca spomenuti gore zakon o odgovornosti sudskih činovnika u opće.

Naprotiv posebno i to potanko normirana je odgovornost nadstarateljskih oblastih u würtemberškom pravu. Tamo obavlja, kako znademo, nadstarateljske poslove posebni odbor općinskoga vijeća, t. zv. sirotinjski sud, a važnije poslove samo općinsko vijeće. Za štetu, kojoj je kriv sirotinjski sud, odgovara ovaj. Citirani gore bilježnički zakon odredjuje: „Wenn die Waisengerichte bei den ihnen übertragenen Geschäften in Vormundschafts- .... Sachen die ihnen obliegenden Pflichten absichtlich oder aus Nachlässigkeit hintangesetzt haben, so sind sie den Betheiligten den diesen hiedurch zugefügten Schaden aushülflich zu vergüten

[1] Da li vrijedi to i za ostale činovnike, da li odgovaraju i oni za omnis culpa, ili samo za dolus i culpa lata, o tom se mnogo prepire. Vidi o tomu Windscheid cit. § 470.

[2] L. 7. 8. D. cit.

[3] Windscheid § 445. op. 9.

[4] L. 4. 6. D. cit.

[5] Dernburg, Vormundschaftsrecht § 22.

Digitized by Google

verbunden.[1] — Za poslove, što ih obavlja sirotinjski sud, odgovara općinsko vijeće samo u toliko, u koliko ono sudjeluje kod toga i u koliko je krivo. „Der Gemeinderath ist wegen seiner Mitwirkung in den vorgenannten Geschäften (Art. 67. 68.) nur in so weit verantwortlich, als ihm selbst in Absicht auf die Wahl, Bestellung oder Entlassung der Pfleger, oder durch unterlassene Benachrichtigung des Notars von dem zur Kenntniss des Gemeinderaths gekommenen Anfall einer Pflegschaft oder aus irgend einem andern Beschlusse ein gegründeter Vorwurf trifft". (čl. 69.) No glede posala, za koje je nadležno sámo općinsko vijeće, ono je sámo i potpuno odgovorno".[2] Isto tako odgovara i javni bilježnik i sud za poslove, koji padaju u njihovu kompetenciju.[3]

Za kolegijalno stvorene zaključke odgovaraju svi članovi, koji su sudjelovali kod zaključka; izuzimlju se oni, koji mogu dokazati, da su izjavili, da se oni ne slažu sa zaključkom. Oštećenik može tražiti od svakoga člana cielu naknadu, no tuženik, ako nije radio zlobno, ima exceptio divisionis u toliko, u koliko ostali krivci mogu da plate (čl. 70. cit. bilježnikoga zakona).

No ako je kolegij kod njegovoga zaključka zaveo jedan član ili bilježnik, onda doduše odgovara kolegij oštećeniku za svoj zaključak, ali ima pravo regresa napram krivomu članu.[4]

Ako pak štete nije uzrokovao zaključak ili propust kolegija, već dužnosti protivno djelo pojedinih članova kolegija, onda se može tražiti naknada samo od krivoga člana. (čl. 71. cit.)

Ako je više javnih službenika, koji nijesu članovi kolegija, krivo šteti, jer je svaki zanemario svoje dužnosti, onda odgovara svaki za štetu. No ako se ti službenici nalaze medjusobno u takovom odnošaju, da je jedan od njih bio dužan specijalno i u prvom redu ono, što je propustio, a drugi samo općenito i tek iza njega, onda se ima tužiti najprije prvi, a drugi tekar onda, ako prvi ne može da plati. Ako su pak na dužnosti, koje su za nemarili, bili obvezani usporedo ili jednako, onda odgovaraju usporedo, i to tako, da pojedincu ne pripada niti exceptio divisionis.[5]

Nadstarateljske oblasti odgovaraju tekar onda, ako su najprije tuženi oni, koji su po civilnim zakonima obvezani dati naknadu štete (dakle

---

[1] Čl. 67. Slijedeći članak 68. navodi napose pojedine slučajeve odgovornosti.

[2] Lang cit. str. 641.

[3] Čl. 72. i sl.

[4] U nas po carskoj naredbi od 12. marta 1859. odgovara jedini izvjestitelj, koji je krivo izvjestio, eventualno i predsjednik, § 5. Slično po pruskom pravu, koje ima potanke propise o odgovornosti kolegija. (Prusko zemaljsko pravo II. 10. §§ 127. i sl.).

[5] Lang, cit. str. 643.

Digitized by Google

osobito staratelj sám), i samo u toliko, u koliko tužitelj nije tim putem dobio naknade. (Čl. 67., 75. cit.)

Zürišk i zakonik takodjer normira napose odgovornost nadstarateljske oblasti (§§ 408—410.) „Die Mitglieder der Vormundschaftsbehörden sind verantwortlich für allen Schaden, den sie durch Absicht oder Fahrlässigkeit verschuldet haben". (§ 408.) Odgovaraju dakle članovi oblasti, a ne oblast kao takova. Ako je učinjena šteta dolozno, onda svi krivci odgovaraju solidarno, t. j. neposredno svaki za cijelu štetu. Naprotiv u slučaju nemarnosti odgovaraju krive osobe zajedno za cijelu štetu, dakle načelno pro parte, tako da svaki krivac plaća svoj dio, ako svi mogu platiti; ali ako ne može koji od njih platiti, onda se za toliko povećava dio onih, koji mogu platiti. No onaj, koji je platio više nego svoj dio, ima pravo regresa napram onomu, za koga je platio (§ 410.). Ako su nemarnosti, od koje je postala šteta, krivi zajedno i staratelj i članovi oblasti, onda ovi odgovaraju samo subsidijarno, u koliko ne može staratelj da naknadi štetu (§ 409.).

Redaktor züriškoga zakonika (dr. Bluntschli) predlagao je, da bi iza članova općinskoga vijeća kao nadstarateljske oblasti odgovarala i općina. Obrazlagao je to time, jer da općina bira svoje zastupnike, njima dakle dobrovoljno poklanja svoje povjerenje, dočim štićenici su primorani, da im povjere svoju imovinu. S toga bi bilo pravedno, da mogu štićenici tražiti naknadu štete od općine, ako članovi općinskoga vijeća ne mogu platiti; a to bi ujedno pružalo garanciju za to, da će se birati pomnjivi i solidni muževi.

No taj prijedlog redaktorov ne bje prihvaćen, jer da bi se radi takove zamašne odredbe morale učiniti i dalje promjene u organizmu općinskoga ustava; nadalje da bi se ta odredba kosila s dosadašnjim züriškim pravom, koje redovno ne poznaje odgovornosti države ili općine za pogreške oblasti.[1]

Nije dakle prihvaćena niti subsidijarna odgovornost općine, dočim u nas u gradovima odgovara ona primarno! (Slijedi.)

[1] To pitanje, da li i u koliko odgovara država za štetu, koju je nanio njekomu njezin činovnik svojom krivnjom, prijeporno je u teoriji, a i praksa ga rješava različito. Jedni tvrde, da država ima svagda da odgovara, i to ili tako, da oštećenik može po volji tražiti naknadu bilo od države, bilo od dotičnoga činovnika; ili tako, da država odgovara samo subsidijarno, ako se ne može dobiti naknada od činovnika. — Drugi negiraju načelno svaku odgovornost države, ili je dopuštaju samo u toliko, u koliko je propisuje positivno pravo. Jellinek u svojem izvrsnom djelu „System der subjektiven öffentlichen Rechte" veli, da pitanje, da li ima država da odgovara za krivnju svojih činovnika, nije pitanje juristično, već pitanje zakonodavne politike. Iz naravi same stvari ne slijedi a priori odgovornost države. „Der Staat als Subjekt seiner Hoheitsrechte ist es, dem die Gewaltüberschreitung seines Organes zu-

Digitized by Google

Poštansko pravo u zemljah krune ugarske.

Napisao dr. Stjepan Radić.

b) Pošta može zahtjevati samo poštarinu pod kojom se razumjeva ona svota, koja se plaća za odpremu pošiljke iz jednoga mjesta u drugo, i razne pristojbe za posebna djelovanja, koja ona osim pošt. odpreme u strogom smislu obavlja. Takve su pristojbe: preporučbina, dostavnina, provizije za ubranje pouzetne svote, efektuiranje pošt. naloga, zatraženje razpoložbe predavateljeve itd. Izuzev pošiljke, za koje postoji t. zv. frankovno prisilje, t. j. za koje se poštarina prigodom predaje platiti ima,[1] stoji predavatelju na volju, da li će poštarinu sam platiti ili će ju po naslovniku platiti dati. Naslovnik je dužan poštarinu, koje predavatelj namirio nije, samo onda platiti, ako pošiljku primi. Budući pako da naslovnik, koji pri sklapanju odpremnoga posla ne sudjeluje, nije u sliedstvu toga prama pošti obvezan, da pošiljku primi,[2] to on može primitak pošiljke i time i platež poštarine uzkratiti. Biva li ovo potonje, to se u svojoj podpunosti pokazuje posliedica načela, da se poštanska odpremna pogodba sklapa izmedju pošte i predavatelja, jer je predavatelj u ovom slučaju bezuvjetno dužan poštarinu namiriti; pošta bo je obvezi svojoj glede odpreme udovoljila, a nije krivnja, njezina što odprema nije svrhe svoje postigla. Nasuprot se dostavnina i provizija samo onda plaća, ako je pošiljka dostavljena odnosno pouzetna svota ubrana.

Zakon trgovački (§ 409. i 411.) daje vozaru pravo založna na dopremljenoj robi za sve tražbine, nastale iz vozarskog posla, poimence pako za vozarinu, skladištne pristojbe, carinske i ine izdatke, na temelju

---

zurechnen ist. Das Subjekt des Imperiums steht aber unter dem Privatrecht, nur soweit es sich ihm ausdrücklich unterworfen hat" (str. 232.) — Što se tiče positivnoga prava, ne može se reći, da je općenito pravilo, da država ima jamčiti za krivnju svojih činovnika, već postoje samo specijalni zakoni, koji normiraju odgovornost za pojedine slučaje. Vidi o tom pitanju osim Jellineka, Stobbe cit. III. § 201. točka 6, Windscheid cit. § 470. op. 3a. 4, Dernburg Preuss, Privatrecht § 53. op. 17., Stubenrauch ad § 1341. točka II., Meyer cit. § 1 točka 2. 49.

[1] Vidi § 24. st. 1. i 3. l. p. r., § 19. st. a) t. 1. v. p. r. zatim otvoreno predani novč. listovi i one pošiljke pošto-prostih oblasti, glede kojih oprosta od poštarine ne uživaju (čl. IX. zakona od 2. listopada 1865 ob oprostu od poštarine, br. 81. sbor. zak. i nar. za Hrv. i Slav. od g. 1865.). t. zv. colis postaux i lettres de valeur.

[2] § 30. v. p. r. i § 40. l. p. r. Jedino službena pisma pošto-prostih oblasti i ureda mora naslovnik primiti, jer mu se inače putem mjestne oblasti prisilno dostavljaju (v. i § 79. gr. p. p. i naredbu min. trg. broj 15832 u broju 23. sbor. pošt. nar. od g. 1878.)

Digitized by Google

kojega može vozar — a da prije tražbine utužiti ne treba — zahtjevati od suda, da se roba javnom dražbom proda.

Da li i pošti takovo pravo pripada?

Kad nastane zaprieka dostave, to se, kako gore vidjesmo, ima predavatelj o tome odjavom (Rückmeldung) razpoložbe radi obaviestiti (van ako je roba brzom pokvarenju izvrgnuta, u kojem slučaju bude u pošt. uredu, nu bez intervencije suda ili ovlasti dražbom prodana). Zahtjeva li predavatelj povratak pošiljke ili nije li razpoložba njegova izvršiva ili ne razpoloži li u propisano vrieme, to se pošiljka na mjesto predaje povraća, te ju mora predavatelj natrag uzeti pod prietnjom prisilne dostave. Ova sastoji u tom, što se urednik mjestne oblasti na molbu pošt. ureda sa pošiljkom uputi u stan predavateljev, te mu pošiljku uruči, ubiruć nastale troškove. Uzkrati li predavatelj opet primitak pošiljke, to ju urednik ostavlja u stanu predavatelja (pošiljka dakle izadje iz posjeda pošte); troškovi se pako utjeraju poput javnih poreza te ako se pokažu neutjerivimi, to pošt. ured o tome dobiva obaviest u svrhu, da troškove, kojima je obterećen, briše. Samo u onom slučaju, ako predavatelja nije moguće pronaći, podastire se pošiljka pošt. ravnateljstvu, gdje bude, ako se u propisanom roku predavatelj ne javi, dražbom prodana, nu opet bez intervencije mjestne oblasti (naredba br. 20993 u broju 32 sbor. pošt. nar. od god. 1878.). Na temelju do sada rečenog konstatovati nam je, da s jedne strane pravo zaloga, zajamčeno vozaru trg. zakonom, pošti u pravilu ne pripada, s druge strane da ovlast pošte, pošiljku u stanovitih slučajevih dražbom prodati, nije uvjetovana od na to smjerajućega pismenoga ugovora niti treba kod te dražbene prodaje intervencije javnoga bilježnika ili mjestne oblasti, te za to ta ovlast daleko prekoračuje pravo, što no pripada vjerovniku u slučaju §-a 306. trg. zakona.

Kao što pošti u pravilu ne pripada pravo zaloga u smislu trg. z., tako ona ne ima ni prava pridržaja (retencije), o kojem govori § 309. trg. z. Jer premda naš trg. z. ne zahtjeva, kao njemački (§ 313.), da tražbina, koja bi imala utemeljiti pravo retencije, poteče iz dvostranoga trg. posla, niti da poteče iz posla, koji je sa strane vjerovnika trg. posao, niti da budu pokretnine itd. dužnikove na temelju trg. posla došle u posjed vjerovnika, to se ipak ne da pomisliti, da bi pošta mogla doći u faktični posjed drugih pokretnina dužnika (od kojega se na pr. poštarina za prijašnju pošiljku ovrhom utjerati mogla nije) van onih, koje on kasnije odpreme radi preda ili koje na njegov naslov prispiju. Nu u ovom slučaju dolaze te pokretnine izvjestne razpoložbe radi u posjed pošte, što izključuje vršenje prava pridržanja, ne gledeći na to, da je realizovanje prava pridržanja, naime stečenje založnoga prava i ovrha, izključena

Digitized by Google

§-om 21. zak. hrv. sabora od 18. siečnja 1883. o stegah ovrhe, koja je ustanova i napram pošti samoj kriepostna.

Što se napokon tiče pravne naravi poštarine i pošt. pristojba, primjetit nam je, da one, premda se u slučaju uzkrate plateža utjeravaju poput javnih poreza, ipak nisu javne daće, već se dosliedno načelu, da potiču iz privatno pravnoga ugovora, imadu smatrati priv. pravnom protučinitbom za pošt. odpremu.[1] S toga se ne mogu brojiti u privilegirane tražbine, o kojima govore § 20. st. 4. stečajnoga reda od godine 1853. odnosno § 60. st. 3. z. čl. XVII. ug. sabora od god. 1881. o stečajnom postupku.

3. Pravni odnošaj medju poštom i naslovnikom. — Dosliedno načelu, da vozarsku pogodbu sklapa pošta i predavatelj, ne ima naslovnik za vrieme, dok se pošiljka na putu nalazi, prava razpolaganja s istom. Jedina mu ovlast sastoji u tome, što može zahtjevati, da pošt. ured pošiljku, kad prispije, za njim pošalje, u drugo koje označeno mjesto (Nachsendung, § 64. pka št. 8 a), — ako je on pošt. uredu poznat, te ako se obveže, da će nastale troškove platiti. Ova ovlast ne alterira pravnoga položaja predavatelja spram pošiljci; nalog potonjega, da se pošiljka naslovniku uruči, djeluje i nadalje, makar se naslovnik u označenom mjestu ne pronadje; molba naslovnikova pruža pošti naprosto mogućnost, da nalogu predavateljevu, ma bilo to i na drugom mjestu, udovolji.[2]

Po §-u 406. st. 2. trg. z. ne može primatelj zahtjevati, da mu se pošiljka, dok ne stigne na odredište, dostavi, van ako predavatelj vozara na to opunovlasti. Isto stoji i glede pošt. odpreme; jer § 23. v. p. r. i § 30. l. p. r. govore samo o dostavi na mjestu opredieljenja, a ne imadu ustanova, iz kojih bi se slično pravo naslovnikovo izvesti moglo. Ovo je i opravdano, jer ovakova razpoložba mogla bi krnjiti pravo razpolaganja predavatelja, te bi se naslovniku dala mogućnost, da izbjegne takovim ustanovama, polag kojih bi pošiljka na mjestu opredieljenja imala dopasti rukuh sudca iztražitelja ili stečajnom skrbniku ili bi se podvrnula drugim u interesu javnoga reda postojećim mjerama[3] (vidi nar. minist. za javne radnje i komunikacije od 18. travnja 1888. broj 16529 priobćenu u broju 41. sbornika zakona i naredaba za Hrvatsku i Slavoniju od g. 1894.).

Po §-u 417. trg. z. uredjuje pravne odnošaje izmedju vozara i primatelja tovarni list. Akoprem se popratna izprava pošti predanih paketa zove takodjer „tovarni list“, to ona ipak nije tovarni list u smislu §-â 415. do 419. trg. z., koji se na nju ne uporavljuju, već je naprosto vozni list

[1] Mittelstein, str. 77.
[2] Gad, str. 96.
[3] Gad, str. 96.

Digitized by Google

u smislu §-a 395. trg. z., s tom razlikom, da ne sadržaje nikad ustanova glede vremena roka prispjetka pošiljke.

Kakovo pravo ima naslovnik prema pošti u pogledu jamstva, vidi sliedeći odsjek. (Sliedi.)

Primjetbe k osnovi steč. reda u nas od g. A. Rušnova.

Pozivu gosp. osnovača na praktične pravnike, da na podlozi njegove osnove izjave svoje mnienje i stave shodan predlog glede onih ustanova, koje bi im se neshodnimi činile, odlučio sam se odazvati tim više, što sam glede potrebe uvedenja novoga stečajnoga reda u nas svoje nazore razvio jur u broju 1. „Mjesečnika“ od godine 1892.

Tečajem sastavka ovih primjetaba bijahu u br. 5. „Mjesečnika“ t. g. priobćene primjetbe gosp. dra. Posilovića. Uslied toga sam pri sastavu mojih primjetaba uvažio one u pomenutom 5. broju „Mjesečnika“ priobćenu, te ne mogu na ino, nego odmah u početku izjaviti, da bezuvjetno pristajem na ono, što je gosp. dr. Posilović glede ocjene rada g. osnivača stečajnog reda izjavio.

Prije nego razvijem svoje nazore glede pojedinih ustanova osnove, očitujem u obće, da bi se za podlogu našeg stečajnog reda imamo uzeti ugarski stečajni red, jer držim, da bi stečajni red, kao što su trgovački i mjenbeni zakoni, imao biti barem u zemljah krune sv. Stjepana po mogućnosti jednoličan.

Razpored materijala stečajnoga reda mogao bi biti sistematičan, pa s toga bi valjalo ponajprije u zakon uvrstiti materialno-pravne ustanove, a nakon toga stečajni postupak.

Zagovaram takodjer, da bi se glede ovlasti na pobijanje pravnih posala, poput austr. zakona od 16. ožujka 1884. imao stvoriti jedinstven zakon za pobijanje unutar i izvan stečaja i to istodobno i zajedno sa stečajnim redom. Kad bi se po predlogu gosp. A. Rušnova uvrstila u novi stečajni zakon ovlast na pobijanje pravnih posala, takova pako ovlast izvan stečaja kasnijem i posebnom zakonu prepustila, onda bi se moglo dogoditi, da bi do donesenja ovog kasnijega posebnoga zakona vjerovnik proti svojem dužniku morao otvoriti stečaj, da se uzmogne poslužiti odnosnom ovlasti, kako to često biva u Ugarskoj, gdje ni dandanas upitna ovlast izvan stečaja još uvedena nije.

A pošto kod nas o donesenju zakona glede pobijanja pravnih posala izvan stečaja do danas ni govora ne ima, to bi moralo nastati ono, što sam gore iztaknuo, ako se ne bi načelno odlučilo, istodobno sa stečajnim

Digitized by Google

redom stvoriti posebni i jedinstveni zakon glede pobijanja pravnih posala unutar i izvan stečaja.

Pristajem podpuno uz nazor g. dra. Posilovića, da se nebi smjela napustiti uredba stečajnog povjerenika, jer upravo ova uredba omogućuje brži i jeftiniji postupak u stečaju.

Razlog zašto g. osnovač napušta ovu odredbu nalazim u tom, što on u §-u 3. doznačuje sve stečaje, osim onih protokoliranih trgovaca, kompetenciji kotarskih sudova. Pri takovoj kompetenciji opravdana je donjekle bojazan g. osnovača glede stečajnoga povjerenika.

Ali ako se prema §-u 58. austr. i § 72. ug. stečajnoga reda doznače stečaji kompetenciji sudbenih stolova, onda gubi iztaknuta bojazan gosp. osnovača svaku podlogu, te se moraju uvažiti po g. dru. Posiloviću navedeni razlozi za pridržanje ove uredbe.

Iz §-a 160. ug. stečajnog zakona izvadjeni razlog, da uredba stečajnog povjerenika stečajni postupak otegoćuje i zavlačuje s toga, što treba za važnije odredbe privola suda, držim, da ne stoji, jer je glasom toga §-a privola suda potrebna samo prije obćenitoga likvidacionalnoga roka; nakon toga pako ta privola više potrebna nije. A pošto onih 9 stavaka u tom §-u nabrojenih prije izminuća prijavnoga roka veoma riedko u pretres dolazi, to držim, da ovaj § ug. steč. reda ne dokazuje, da uredba steč. povjerenika otegoćuje i zavlači stečajni postupak.

Ako se dakle poput inih modernih stečajnih zakona i kod nas uvede uredba stečajnoga povjerenika, i ako se pri njegovom imenovanju bude postupalo po alineji 1., 2. i 3. točke I. odpisa austrijskog ministarstva pravosudja od 6. kolovoza 1874. broj 11005, onda će ta uredba i kod nas uplivisati i na brži i jeftiniji tok stečaja, kao i ondje, gdje ta uredba de facto postoji.

Držim, da nije praktična niti da odgovara svrsi ustanova osnove da se utok u njekih slučajevih za tri, a u njekih za osam dana podnieti imade, jer dosta i dosta puta može ova različitost roka za podnesenje utoka prouzrokovati promašenje toga roka. S toga držim, da bi se u slučajevima, gdje je utok u obće dozvoljen, imao ustanoviti jedan jedinstveni rok od osam dana.

Glede pravnih liekova u osnovi sadržana ustanova, da bude bansko-stolna rješitba u mnogih slučajevih konačna odluka, bez obzira, da li je sa prvosudnom suglasna ili ne, takodjer držim da bi se morala razširiti onamo, da se i proti bansko-stolnoj rješitbi, koja nije suglasna sa prvosudnom, dozvoli previdni utok.

Ne mogu zagovarati niti ustanove osnove, da se sudbene odluke u obće interesentom ne dostavljaju u njihove ruke, nego da se ove odluke i odredbe do znanja stavljaju oglasom, koji se obnarodovati imade redovito pribijanjem na sudnici, a veoma riedko uvrštenjem u službene novine.

Digitized by Google

Priobćenje sudbenih odluka putem obnarodovanja oglasom, držim da samo onda uzslieditи mora, ako nisu poznate osobe, koje ta sudbena odluka interesira, ili ako boravište njihovo nije poznato; ali ako su interesenti u pravnoj kojoj stvari ne samo glede osobe, nego i glede domicila poznati, onda držim, da je u redu, da se sudbene odluke do rukuh interesenta dostavljaju, tim više, što se od stečajninskih interesenta ne može zahtievati, da svaki dan idu u sudnicu i tamo oglasne tablice pregledavaju ili da službeni list pročitaju, nije li koji oglas tičući se stečaja pribijen ili uvršten, pa ako se takov oglas nadje, proti kojem bi se imao utok uložiti, morala bi se ta odluka istom prepisati, što je svakako skopčano s dangubom, i što bi pogledom na kratki rok za podnesenje utoka promašenje roka prouzočiti moglo. S toga bi preporučio odrediti, da se sudbene odluke, kao i do sada interesentom do rukuh dostavljati imadu.

Konačno primjećujem još u obće, da su premnogi §§ nerazmjerno dugi, i da osnova dosta toga sadržaje, što spada na katedru i u tumač, a ne u zakon.

Prelazeći na pojedine §§-e držim, da bi se § 1. sasvim izpustiti imao, jer definicija spada na katedru i u tumač a ne u zakon, koji ima po mojem nazoru precizno i abstraktno odrediti i propisati, što i kako biti mora, nikako ne imade zakon tumačiti iz odredjenoga i propisanoga izviruće zaključke.

U §-u 3. osnove predložena je iznimna nadležnost kotarskih sudova za stečajnu razpravu. Po tom bi dakle i u onih mjestih, gdje imade sudbeni stol sjedište, spadao stečaj svih stanovnika, koji nisu protokolirani trgovci, na nadležnost kotarskih sudova.

Ova uredba nije opravdana, kako nisu opravdane ni ustanove §-a 58. i 72. austr. i ug. stečajnoga zakona, glasom kojih su svikoliki stečaji doznačeni nadležnosti sudbenih stolova.

Po mojem nazoru bi se glede nadležnosti pridržati mogli §§ 2., 3., 4., 5. i 6. sadašnjega našega stečajnoga reda, naravno izpustivši u §-u 2. pomenutu nadležnost glede vlastelinskih dobara.

Ovu je nadležnost imao po svoj prilici pred očima g. dr. Posilović pri sastavku razloga svoje primjetbe glede pridržanja ustanove stečajnih povjerenika. Ova se nadležnost preporuča, jer se kod nas sasvim praktičnom pokazala

Propisi §-a 2., 3., 4., 5. i 6. sadašnjega našega stečajnoga reda mogli bi se, uzdržavajuć načelnu nadležnost, razširiti i nadopuniti s njekimi u §-u 3., 4. i 5. osnove sadržanimi ustanovami.

Glede ustanovah §-a 6. točke II., § 11. i 96. osnove tičućih se otvorenja stečaja ureda radi, slažem se sa g. osnovačem, ter potvrdjujem sve po njem navedene razloge za uzdržanje ustanove ob otvorenju stečaja ureda radi, jer ja sam takodjer u praksi izkusio, kako je uspješno djelovao

Digitized by Google

ureda radi povedeni pootupak proti dužniku, koji je pokušao uzprkos svoje insolvencije jednoga fingiranoga vjerovnika osigurati i time druge svoje vjerovnike prikratiti.

Na § 6. osnove učinjeni predlog g. dra. Posilovića, da se u zakon uvrsti ustanova, da se do konačnog riešenja molbe za otvorenje stečaja dozvoliti mogu osigurateljne mjere eventualnom sekvestracijom dužnikove imovine, veoma je praktičan, te se prihvat toga predloga preporuča već s toga, što posljedice otvorenja stečaja nastupaju istom danom pribijanja oglasa; do toga dana se pako ovrhe pravovaljano provadjati mogu, što je štetno po vjerovnike, ako razprava ob otvorenju stečaja njekoliko dana traje.

Kod §-a 9. osnove predložio bih, da se izpusti ustanova, da vjerovnik, tražeći otvorenje stečaja, podjedno vjerodostojnimi svjedočanstvi ili inim načinom izkazati imade, da dužnik nema dovoljnih platila, da podpuno namiri molitelja i vjerovnika, koji ga tjera dugovnom tužbom ili sudbenom ovrhom.

Ova ustanova može za vjerovnika biti veoma eksatorna, a držim, da će biti osobito teško pridonjeti svjedočbu, koju će sud uvažiti kao dostatnu glede posvjedočenja ove okolnosti.

Uvaženje takovoga posvjedočenja odvisi o subjektivnom nazoru sudca, pa svaki praktični pravnik, koji je ikada sa zabranom posla imao, znade kako takovo u §-u 107. gr. p. p. propisano posvjedočenje, razni sudci razno uvažavaju.

Ja držim, da je dovoljno, ako vjerovnik, koji otvaranje stečaja proti svojem dužniku traži, ne samo izpravom, koja po gr. p. p. imade podpunu moć dokaza, svoju tražbinu izkaže, nego i dokaže, da dužnika tjera bar još jedan vjerovnik dugovnom tužbom ili sudbenom ovrhom.

Ako se naime dokaže, da se dužnik radi dospjeloga duga utužuje, dapače da se proti njemu ovrha vodi, onda je i posvjedočeno, da dužnik ili ne može platiti ili neće da plati, u prvom slučaju je otvorenje stečaja opravdano, a u drugom slučaju, ako naime dužnik, koji platiti može, neće da plati, neće ni biti nepravda ili šteta, ako se proti takovom dužniku otvorenje stečaja, zahtjeva i razprava o tom povede.

Bojazan g. osnivača, da bi se bez izkaza nemogućnosti platiti navaljujuće vjerovnike, zlorabiti moglo pravo zahtievati otvorenje stečaja time, da vjerovnik sa nedospjelom tražbinom prije dospjeća do namirenja doći može, ne stoji, jer pri razpravi molbe glede otvorenja stečaja nema dužnik izkazati, da je navaljivajuće vjerovnike namirio, nego da ih je osigurao tako, da će njihova tražbina u vrieme dospieća namirena biti.

§ 10. osnove pridržao bih, jer bi se proti odsutnom dužniku stečaj otvoriti imao samo pod stanovitimi kautelami, napose ako se stanje stvari sudu prijavi; a pošto će takovu prijavu po svoj prilici samo vjerovnik

Digitized by Google

učiniti, to neće biti na uštrb vjerovnika, ako se u §-u 10. providjeni slučaj otvorenja stečaja uzdrži.

§ 13. osnove sadržaje dosta toga, što je stranom u sliedećih pojedinih §-ih sadržano, stranom iz sliedećih §-â sliedi, s toga bi se ovaj § izpuštenjem suvišnoga, prilično skratiti imao.

Glede §-a 14. i 14. nebi imao prigovora, nego bi s razloga, što se povrata u prijašnje stanje zbog promašenoga prijavnoga roka ne dopušta, što je sasvim opravdano, produljio prijavni rok na dulje vrieme, nego najmanje 30 dana i najdulje dva mjeseca.

Alineja 3. § 16. osnove imala bi se u zakonu pridržati, i nikako prepustiti administrativnoj odredbi, gdje se imade otvorenje stečaja oglasiti. Ta 3. alinea §-a 16. je tim većma nuždna, jer je prijavni rok prilično kratak, a proti promašenom roku nije povrata dozvoljena, s toga mora zakon odrediti, da vjerovnik izvan trojednice stanujući, ob otvorenju stečaja za vremena ubaviest dobiti može.

§ 17. i 18. sadržavaju odredbe, koje u svakom stečajnom zakonu sadržane biti moraju, s toga bi se odnosne odredbe sasvim pridržati mogle, samo bi se točka o posebnih odredbah kr. državnog odvjetničtva glede zatvora prezaduženikovog, kako je to g. dr. Posilović sasvim dobro iztaknuo, imala jasnije stilizirati.

Ustanove §-â 19., 20., 21., 22. i 23. odgovaraju namienjenoj svrsi, a glede §-a 22. pristajem uz g. osnovača, jer držim, da je ova ustanova potrebna, da se izbjegne parnicam pri likvidaciji prijavljenih založnih prava. Za to držim, da bi se ova ustanova pridržati imala, ma da se takova ne nalazi niti u ugarskom niti austrijskom stečajnom zakonu.

Da se napusti zastupnik stečajnine, držim da je sasvim u redu, ali se ne slažem s ustanovom, da se pri otvorenju stečaja privremeni upravitelj imenuje, a definitivni da se nakon likvidacionog ročišta po vjerovnicih izabere, nego ja držim, da bi se imao odmah definitivni upravitelj pri otvorenju stečaja imenovati.

Definitivnost upravitelja garantira mnogo brži tok stečajnoga postupka, nego ako se pri otvorenju stečaja imenuje privremeni upravitelj, a nakon likvidacionalnoga ročišta definitivni izabere. Ako naime izbor definitivnoga ne pade na privremenog upravitelja, koji je već od početka o cielom stečaju podpuno verziran, mora izbrani definitivni upravitelj početi „ab ovo“, uputiti se u stanje stečaja, što je s troškom i dangubom skopčano.

Da će pako pri otvorenju stečaja imenovani definitivni upravitelj sdušno i revno stečajem upravljati, jamči nam sudska ovlast upravitelja kazniti, i eventualno dignuti od upraviteljstva.

Temeljem ovoga predložio bih, da se pri otvorenju stečaja odmah

Digitized by Google

imenuje definitivni upravitelj, i u tom pravcu promjene ustanove odnoseće se na upraviteljstvo.

Glede §-å 24. do uključivo §-a 35. osnove slažem se podpuno sa g. osnovačem, samo bih prigovorio glede ustanove §-a 25. da se za slučaj, ako pri otvorenju stečaja na odredjeno ročište za izbor privremenoga vjerovničkoga odbora ne dodju bar dva vjerovnika, te ne prijave svoga zastupnika u mjestu suda, privremeni vjerovnički odbor postaviti ne imade, i predložio, da i u ovom slučaju sud ureda radi imenovati imade privremeni vjerovnički odbor iz vjerovnika u mjestu suda stanujućih, makar njihove tražbine ma kako neznatne bile, jer se bez vjerovničkoga odbora nebi smjelo u stečaju uredovati.

§§ 36. do uključivo 40., koji rade o pobijanju pravnih posala unutar stečaja, jesu, kako je to g. dr. Posilović iztaknuo, vrlo dobro redigirani i po osnovaču, zrelo promišljeni, nu ja ostajem pri svojem gore iztaknutom nazoru, da se za pobijanje pravnih posala unutar i izvan stečaja stvori poseban jedinstven zakon istodobno sa stečajnim redom i u kriepost stavi, pa da se s toga ova partija iz stečajnog reda da se izpusti.

Ja ostajem pri svojoj tvrdnji, da će se stečaji znatno pomnožiti, ako se uvede u stečajni red pravo pobijanja pravnih posala, a ako se to pravo ne podieli vjerovnikom izvan stečaja, jer će svaki vjerovnik, ako predleži uvjet za pobijanje pravnih posala, radi mogućnosti vršenja toga prava nastojati natjerati svoga dužnika u stečaj.

Poglavje peto osnove i to § 41. do 50. rade o upravi i prodaji stečajne imovine, pa su sastavljeni na predpostavi, da se iz stečajnog reda izpusti ustanova stečajnog povjerenika, i da se pri otvorenju stečaja imenuje privremeni upravitelj, a definitivni da se po vjerovnicih izabere istom nakon obavljene likvidacije.

Kako sam već gore razložio, ja bi predložio, da se ustanova stečajnoga povjerenika pridrži, i da se pri otvorenju stečaja odmah imenuje definitivni upravitelj. Uslied toga moralo bi se, ako se ova po meni predložena načela prihvate, cielo peto poglavje preraditi.

Ali bez obzira na to, da li se po g. osnovaču ili po meni predložena načela prihvate, držim, da bi se glede uprave i realiziranja stečajne masse ona u austr. i ugarskom stečajnom zakonu prihvaćena dva stadija prihvatiti morala, naime prije i poslie roka za obćenitu likvidaciju, pa da bi se s toga ustanove §-a 154. do 160. ug. stečajni reda u naš stečajni red imale uvrstiti.

Ustanova §-a 51. osnove doduše nije potrebna, ali jasnoće radi mogla bi se pridržati. Ustanove §-a 52. do 59. odgovaraju sasvim namienjenoj svrsi i služe za izbjegnuće parnica pri diobi kupovnine.

Mjesto §-a 60. osnove bi i ja, kako je i g. dr. Posilović učinio, pre-

Digitized by Google

poručio prihvat §-â 55., 56. i 57. ugarskoga stečajnoga reda, dočim bi se §-i 61. 62. i 63. osnove pridržati mogli.

Poglavje šesto osnove sadržaje §§ 64. do 81. te radi o prijavi i o postupku, pri likvidaciji, i odredjuje § 64., da imade samo onaj svoju tražbinu prijaviti proti stečajnoj gromadi, koji iz obćenite gromade svoje namirenje traži, dočim §§ 65., 78. i 81. odredjuju, da hipotekarni vjerovnici, kao i oni, koji su na pokretnine založno pravo stekli, kojim pripada izlučenje temeljem prava vlastničtva ili pridržnoga prava, ne moraju svoje tražbine i prava prijaviti, ako se zadovoljuju s namirenjem iz zaloga odnosno pridržane stvari.

Ja bi predložio, da svaki, koji ma kakovu tražbinu ili pravo od stečajne gromade zatraži, ovo prijaviti imade, kako to § 76. sadašnjega našega stečajnoga reda propisuje, naravno u formi, kako to § 66. osnove odredjuje.

Ova sveobća prijava je po mojem nazoru potrebna, da stečajni povjerenik odnosno upravitelj stečajnine do roka obćenite likvidacije cielo aktivno i pasivno stanje stečajnine saznade, pa da pri likvidacionalnom ročištu vjerovnikom priobćiti uzmogne sliku i stanje stečajnine. Ovo pako nije moguće, ako jedan dio vjerovnika može sasvim separatno od stečajnog postupka, makar i preko stečajnog suda, iztjerati svoje tražbine i svoja prava iz stečajne gromade.

Kad bi se moj nazor i predlog prihvatio, onda bi se poglavje šesto drugčije imalo preraditi, te bi nakon §-a 64. sastavljenoga po mojem predlogu, slieditи imali §§ 66., 67., 68., 69., 70. i 71. osnove, a nakon tih bi imali slieditи §§ 65., 75. do 81. a §§ 72., 73. i 74. bi došli sasvim na koncu.

Ovim bi se razredjenjem §-â šestoga poglavja odredilo, tko što prijaviti imade i u kakovoj formi, za tim bi sliedila odredba kako se likvidacija obaviti imade u obće i kako napose glede onih vjerovnika, koji svoju stvar traže, koji iz hipoteke ili pokretnog zaloga, i iz pridržanih stvarih namirenje traže, kao i zahtjevi u pogledu poreza, proti javnim urednikom, glede prebijenih tražbina.

Uvrštenje §-a 72., 73. i 74. na koncu ovog poglavlja držim, da je shodno, jer se ponajprije mora odrediti likvidacija u obće i glede posebnih tražbinah, a nakon toga istom postupak glede nelikvidiranih tražbina, glede promašenja prijavnog roka i troškova likvidacionalnoga postupka.

Glede pojedinih §-â šestoga poglavja osnove uslobadjam se primietiti, da je treća alineja §-a 66. s obzirom na § 69. suvišna, jer ako po ovom potonjem §-u vjerovnik pri likvidacionalnom ročištu pravo imade svoju prijavu popuniti i promieniti s obzirom na pravni razlog, iznos i razred, što je sasvim u redu, onda držim, da je suvišno neodgovarajuću pri-

Digitized by Google

javu prijavitelju popravka radi povratiti, kako to treća alinea §-a 66. osnove odredjuje.

Ako se po §-u 67. osnove prijava onamo riešiti imade, da se prijavitelj povratom jednog primjerka prijave sa izvornimi prilozi uputi, da izvorne priloge na likvidacionalno ročište pridonese, neznam, zašto se u toj rješitbi nebi ujedno prijavitelj na dan toga ročišta upozorio i na nj pozvao, s uputom na posljedice nedošašća.

Taj dodatak u rješitbi prijave jest u interesu vjerovnika i ne škodi stečajnini.

U drugoj alineji §-a 72. osnove odredjeni razni postupak u stečajih, koji kod kotarskih sudova i onih koji kod sudbenih stolova teku, držim, da nije praktičan, pak se slažem sa g. dr. Posilovićem, da se odredi jednoličan postupak u stečaju bez obzira na to da li teče kod kotarskog suda ili kod sudbenoga stola, i to onaj, koji teče pred mjenbeno-trgovačkimi sudovi.

Slažem se takodjer podpuno sa g. dr. Posilovićem, da se mjesto drakoničkoga i neopravdanoga propisa §-a 74. osnove usvoji ustanova §-a 143. ug. stečajnoga zakona za slučaj, ako je vjerovnik promašio do obćenitoga prijavnoga roka prijaviti svoju tražbinu.

Istina je doduše, da bi oni §§-i osnove, koji rade o namirenju vjerovnika iz stanovitoga objekta stečajne gromade, spadali u poglavje sloveće o namirenju vjerovnika, ali se mogu i u šesto poglavje uvrstiti, kao posebni način likvidacije.

Glede četvrte alineje §-a 75, osnove uslobadjam se primietiti, da ne odgovara pravdi odredba, da se imade tražbina založnoga vjerovnika, koji je svoju tražbinu u otvorenom roku pri obćenitoj stečajnoj massi prijavio, i ako prijavljena tražbina likvidirana bude, pri diobi sveobće mase u cielom iznosu u račun staviti, da se od te ciele svote razmjerje, koje na ime vjerovnika odnosnoga razreda odpada, zaračunati i u svoje vrieme založnom vjerovniku izplatiti imade za namirenje onog diela njegove tražbine, kojom iz zaloga do namirenja došao nije.

Ja bo držim, da se samo iz zaloga nenamireni dio tražbine založnoga vjerovnika pri diobi sveobće gromade u račun staviti, i da se samo od toga diela takove tražbine razmjerje zaračunavati imade, jer založni vjerovnik ne postaje sa cielom svojom tražbinom, nego samo sa nenamirenim iz zaloga dielom svoje tražbine, vjerovnik sveobće mase, pa se samo za ovaj dio razmjerje zaračunati imade.

Glede dovršenja stečaja privolom vjerovnika o kojem govori § 82. osnove, držim, da je prestroga odredba, kojom svaki podpis na dignuće privoljućega vjerovnika legaliziran odnosno po austro-ugarskom poslaničtvu ili konsulatu potvrdjen biti mora, a vrh toga da je troškom i dangubom

Digitized by Google

skopčana. Jasnoće radi uvrstio bih, da takove privole na dignuće stečaja, i izkazani zastupnici dati mogu, kojih podpis ne treba biti legaliziran.

Dovršenje stečaja nagodom, o kojem radi § 83. osnove, je saavim praktično odredjeno, te se prihvat toga §-a u cielom sadržaju preporuča.

Glede diobe stečajne imovine i to iz kupovnine nepokretnog imetka, napose k §-u 84. osnove imao bi istu primjetbu staviti, koju je g. dr. Posilović stavio, ali glede §-a 85. osnove uslobadjam se primietiti, da ustanova za namirenje kamata ni malo ne odgovara načelom pravičnosti. Kako naime dolazi na prvom mjestu uknjiženi vjerovnik do toga, da od svojih uknjiženih kamata od dana dražbe na svoju štetu i u korist kasnijih uknjiženih vjerovnika popustiti mora, pa da mu se do izplate ili manji postotak, ili dapače nikakovi kamati ne doznače, ako se kupovnina u sudbenom pologu nalazi.

Po mojem nazoru imade svaki hipotekarni vjerovnik pravo tražiti, da se njegova tražbina, u koliko kupovnina dosiže, izplati u cielom iznosu zajedno sa kamati u onoj mjeri, u kojoj su uknjiženi, bez obzira na to da li time kasniji uknjiženi vjerovnici štetuju.

Nepravedno je po mojem nazoru, ako je g. osnivač ovo umanjenje kamata odredio s toga razloga, što bi izplata većega postotka, nego što kupac platiti imade, bila na štetu kasnijih vjerovnika.

Što pako g. osnovač u razlozih ove ustanove savjetuje vjerovnikom, koji žele dobiti isti postotak kamata, koji je uknjižen, ne imade pravnoga temelja, jer ako i vjerovnik bude tražio preinačenje dražbenih uvjeta onamo, da kupac na zaostalu kupovninu plati kamate u onoj većoj mjeri, u kojoj kamate vjerovniku pripadaju, i ako vjerovnik i bude zatražio, da se kupovnina koristonosno uloži, to ipak po sadržaju §-a 85. osnove neće dobiti kamate, koje mu pripadaju, ako s ovimi zahtjevi ne reusira.

A napokon pitam, zašto se imade napried uknjiženi vjerovnik brinuti za to, da kasniji vjerovnik ne štetuje. Ako igdje, to se mora ovdje kazati, vigilantibus jura. S toga držim da svaki vjerovnik po prvenstvu uknjižbe imade dobiti iz kupovnine, u koliko ista dosegne, glavnicu sa kamati u uknjiženoj mjeri, ne samo do dana dražbe, nego i do dana izplate, makar time kasniji vjerovnik štetuje.

Iz odredbe treće alineje §-a 85. osnove naime, da upravitelju stečajnine pripadaju oni isti prigovori, koji ovršeniku u redovitom ovršnom postupku, sliedi, da se pri diobi, kupovnine parnica o likvidnosti uknjižene tražbine izroditi i povesti može.

A to je i sasvim naravno, ako hipothekarni vjerovnik ne mora prijaviti svoje tražbine pri stečajnom sudu. Ja držim, da je mnogo praktičnije, ako i hipothekarna tražbina po stečajnom sudu likvidirana bude, pa da realni sud diobu preduzme temeljem ove likvidacije; barem će onda biti

Digitized by Google

jedinstven postupak, a upravitelj stečajnine imati će već pri likvidacionalnom ročistu generalni pregled o stanju stečajnine.

Glede diobe kupovnine iz rudarskoga dobra, § a 86. osnove, opetujem, što sam glede §-a 85. rekao, pošto je postupak u obih slučajevih jedan te isti.

Ustanovljenje troškova uprave, § 87., sastav diobne osnove, § 88., rješitba diobne osnove, § 89., prigovori proti diobnoj osnovi, § 90., izplata osobnih vjerovnika, § 91., izplata prvenstvenih stavaka i vjerovnika I. i II. razreda, § 92., a napokon dioba imovine pronadjene nakon dignuća stečaja, § 93., jest osobito pomnjivo izradjeno i odgovara načelu o bržem postupku i dovršenju stečaja, pa se podpuno slažem sa izjavom g. dr. Posilovića glede ove partije osnove.

Ja se naime podpuno slažem s time, da ne bude djelomične diobe; da pako dioba razpoložive gotovine uslied tekućih parnica o likvidaciji zategnuta nebude, providjeno je u osnovi time, da se na takove tražbine odpadajući iznosi imadu staviti u sudbeni polog, a likvidne tražbine pako da se bez obzira na takove parnice izplate.

Jedino držim, da nije potrebna u drugoj alineji §-a 91. osnove uvrštena uredba, da pologovni ured imade pri izplati zatražiti izprave, dionu izplatu uvrstiti, a podpuno izplaćene pridržati i sudu predati.

Ova ustanova je suvišna, jer u diobnoj osnovi i doznačnoj odluci stoji, koliko je pojedini vjerovnik dobio, i s ovimi može se dužnik odnosno sudužnik u svako doba braniti proti vjerorniku, koji bi kasnije od dužnika ili sudužnika ili jamca tražio onu svotu, koju je već iz stečaja primio.

Nadalje držim, da bi se 7. alineja §-a 91. jasnije stilizirati imala, napose, da bi ovdje točno iztaknuti valjalo, kojom se odredbom predidućih alineja čekati mora, dok još nepokretna imovina prodana nije, i dok se nezna, da li će iz te imovine za sveobću masu štogod preostati.

Iz ustanove 8. §-a 91., kojom se odredjuje, da se posebna diobna osnova sačiniti mora, ako iz nekretnine na stečaj spadajuće štogod preostane, zaključujem, da se je alinejom 7. namjeravalo odrediti, da se u tom slučaju čekati mora samo s onom u petoj alineji toga §-a odredjenom odredbom tičućom se dignuća stečaja.

Ja bi dakle predložio, da se u 7. alineji §-a 91. točno naznači, kojom se odredbom toga §-a čekati mora dok još nepokretnina na stečaj spadajuća prodana, i dioba kupovnine provedena nije.

Poglavje 8. radi o stečaju trgovaca, tvornica i trgovačkih družtva, pa odredjuje, da se ovo poglavje samo onda uporabiti može i mora, ako je u ove kategorije spadajući prezaduženik protokoliran.

Ja se time podpuno slažem, nu držim, da bi imali sudovi po propisu §-a 551. trg. zakona obdržavanje i izpunjenje §-a 16. trg. zakona svom strogošću nadzirati i vršiti, jer time će biti postignuto, da važniji i veći

Digitized by Google

stečaji podpadnu kompetenciji sudbenih stolova odnosno mjenbeno-trgovačkih sudova, što je svakako u interesu vjerovnika i odgavara duhu stečajnoga i trgovačkoga suda.

Pristajem na odredjenu u predposljednjoj alineji §-a 95. osnove kaznu, ali sam protivan tomu, da se ova kazna u novčanu globu pretvoriti može, jer bi to bilo samo na štetu vjerovnika kod prezaduženoga dužnika.

Nu nisam ni zato, da se odredi, da trgovac mora odmah stečaj otvoriti odnosno otvorenje stečaja sudu prijaviti, da izbegne odredjenoj kazni. S obzirom na poglavlje deseto, glasom kojega je prisilna nagoda izvan stečaja dopuštena, držim, da bi se glede odredjene kazne pridržati mogao propis treće alineje §-a 187. sadanjeg stečajnog reda.

Naravno, ako se ova ustanova u zakonu pridrži, onda se mora vršiti svaki put i uviek, čim sud uredovno sazna, da prezaduženi protokolirani trgovac nikakove trgovine ne ima, da su njeki vjerovnici cielu zalihu robe ovršno prodali i svoje tražbine namirili, da je supruga prezaduženika ovršno zapljenila i da si je dala uručiti sve utjerive aktivne tražbine, da je već mnogo ovrha dozvoljeno na pokretnine prezaduženikove, i da su sve te ovrhe radi pomanjkanja pokretnog imetka ostale bezuspiešne.

Ako se pako dogodi, kako se je u konkretnom slučaju faktično dogodilo, da se niti na molbu jednoga vjerovnika stečaj po prvom sudu ne otvori, nego istom uslied bansko-stolne rješitbe, pa ako prvomolbeni sud otvorivši stečaj, neizreče u trećoj alineji §-a 187. sadanjega stečajnoga reda odredjenu kaznu, a viši sud ovaj propust potvrdi i utok vjerovnika, koji je izposlovao stečaj. odputi s razloga „da vjerovnikom ne pripada pravo utoka proti po sudu neodredjenoj kazni osobnoga zatvora, ma i bila ova po zakonu opravdana“, dapače ako se vjerovnikov zastupnik, koji je u previdnom utoku gornji razlog temeljem postojećeg zakona oštro kritizirao, i zahtievao, da se zakon vrši, jošte i globom kazni, onda je bolje ovu kaznenu ustanovu sasvim iz zakona izpustiti, da se ne uzmogne ni posumnjati, da kod nas postoji favor in judice et lex in codice.

U §-u 96. osnove ustanovljena kazna kr. javnih bilježnika, držim, da bi se pridržati morala, jer upravo kod kralj. javnih bilježnika utanačeni poslovi radi tajnosti, i što pružaju podpuni dokaz, jesu najškodljiviji za vjerovnike.

Razlog pako izpuštenja te ustanove, jer je i dosada obstojala, ali nikada nije uporabljena, ne može se uvažiti, jer što je u zakonu, to moraju sudovi vršiti.

K §-u 97. osnove primjećujem, da je propis, da vjerovnik izkazati imade obustavu plateža dužnikova, takove naravi, da se taj propis težko ili nikako izpuniti neda.

Isto tako je prestroga ustanova, da vjerovnik, koji traži otvorenje stečaja, dokazati imade, da bar dva vjerovnika dužnika tjeraju tužbom ili

Digitized by Google

ovrhom, te držim, da vodjenje ovrhe proti dužniku, ma i samo jedna ovrha dokazuje insolvenciju dužnikovu.

Propisi §-a 98., 99., 100. i 101. osnove sadržavaju sasvim praktične ustanove, samo su prvi i potonji preobsežni i predugi, pa bi se, kako to i g. dr. Posilović predlaže, razdieliti imali.

Glede §-a 98. osnove primjećujem još, da se poput ugarskoga i austrijskoga stečajnog reda ustanoviti mora postupak za slučaj, ako se proti javnom drugu trgovačkog družtva stečaj otvori, a da se proti družtvu stečaj ne otvori, pa držim, da ne odgovara pojmu zakona, ako se o kojoj ustanovi spadajućoj na stečajni red u stečajnom redu ništa ne govori, niti se ne poziva na odnosni propis trgovačkog zakona.

Ustanove §-a 102. i 103. osnove prihvaćam po predlogu g. osnivača, jer držim, da se mora zaštita i liberalizam rabiti ne samo proti dužnikom, nego u mnogo većoj mjeri i proti vjerovnikom, ako zakonodavac hoće štititi i uzdržavati vjeresiju, koja je pri današnjem toli razvijenom prometnom životu tako nuždna, da bez nje nemože procvasti narodno-gospodarski život.

Poglavlje deveto osnove radi o prisilnoj nagodi unutar stečaja, pa pošto se takovom nagodom odredjuje, da zaključak njekolicine na razpravu pridošlih vjerovnika, koji su se sa prezaduženikom nagodili, imade taj posljedak, da na ovu nagodu budu prisiljeni pristati i oni vjerovnici, koji na razpravu došli nisu, i oni vjerovnici, koji su se na razpravi proti takovoj nagodi očitovali, dapače i takovi vjerovnici, koji nisu svoje tražbine ni prijavili, to je očito, da se takovom ustanovom pravo vjerovnika razpolagati sa svojom tražbinom veoma vriedja, s toga sam načelno proti svakoj prisilnoj nagodi.

Ali pošto je u ugarskom i austrijskom stečajnom redu, dapače u najviše novijih stečajnih zakonah ta ustanova poprimljena, to se pri sastavu, novoga stečajnoga reda ni kod nas drugčije postupati ne može, već valja prisilnu nagodu uvrstiti i u naš novi stečajni red.

Ali ako se ta ustanova vredjajuća prava vjerovnika radi jednoličnosti zakona našega s ugarskim i austrijskim već u naš novi stečajni red uvrstiti mora, onda neka se na tu ustanovu odnoseći se propisi što moguće strožije odrede, pa ću glede pojedinih ustanova moje nazore kod odnosnih §§-a razložiti i iztaknuti.

Glede §-a 104. osnove bi ja predložio, da se pridrže svekolike točke §-a 200. ugarskoga stečajnoga zakona, samo bi mjesto točke 2. uvrstio točku a) §-a 104. osnove, glede koje sasvim usvajam razloge g. osnivača, dočim glede točke 5. §-a 200. ug. steč. reda pristajem na razloge g. dr. Posilovića.

§ 105. osnove sadržaje poput § 199. ug. i § 207. austr. stečajnoga reda odredbu, koga takova prisilna nagoda veže, pa bi se radi jednoličnosti

Digitized by Google

tih zakona s našim ustanove §-a 199. ug. steč. reda pridržati imale, te se slažem sa g. osnovačem, da se postupak o prisilnoj nagodi ne imade uporabiti na trgovačke zadruge.

Pristajem na prelog g. dr. Posilovića, da se §§-i 106., 107. i 108. osnove imadu prilagoditi §§-ima 203., 204., 207., 208. i 210. ug. stečaj. reda, pa bi osim toga zagovarao, da se vjerovnikom, koji imadu pravo glasa pri razpravi o prisilnoj nagodi, dopusti ugledati nagodbenu ponudu prežaduženikovu kod upravitelja i suda, kako to odredjuje § 209. ugar. stečajnog reda, jer se vjerovnici moraju o toj nagodbenoj ponudi prije razprave uputiti, inače će prvi razpravni rok svaki put ostati bez uspieha.

Ja bi pridržao u §-u 212. ugar. stečajnog reda u točki 1. ustanovljenu većinu glasova i representiranih iznosa, nuždnu za valjanost prisilne nagode, isto tako bi prihvatio u tom §-u 212. ugar. steč. reda u točki 2. sadržanu ustanovu, da se rodbini prezaduženikovoj bezuvjetno uzkrati pravo glasovanja kod prisilne nagode.

Ako se u §-u 109. osnove odredi, da prezaduženik ima za prieporne tražbine pružiti pupilarnu sigurnost, uslobadjam se pitati, zašto to isto nije odredjeno glede neparbenih i likvidnih tražbina? Glede tih držim, da bi prezaduženik morao sigurnost u toliko pružiti, da će te tražbine po prihvaćenom postotku u svoje vrieme bezuvjetno namirene biti.

Da je u §-u 110. osnove izpuštena točka 3. §-a 117. ugar. stečajnog reda, sasvim je opravdano, iz razloga po g. dr. Posiloviću navedenih.

Sasvim dobro je g. osnovač obrazložio ustanovu u §-u 111. osnove, da se u izrok o dovršenju stečaja prisilnom nagodom uvrsti, kojim su postotkom namireni vjerovnici, koji su svoje tražbiene prijavili, i da se oni vjerovnici, koji svoje tražbine prijavili nisu, upute, da ni oni neće imati pravo tražiti više od prezaduženika.

Kod §§-a 112., 113., 114. i 115. primetio bih, da bi se druga alineja §-a 225. ugar. stečajnog reda uvrstiti imala, pošto se time zapreèuje ustup tekućih u stečaju parnica na pojedine nadležne sudove, a za slučaj, da bi prisilna nagoda uništena bila ili berkriepostnom postala, iznovični ustup tih parnica na stečajni sud.

Nadalje imala bi se po predlogu g. dr. Posilovića uvrstiti prva alinea §-a 226. ugar. steč. reda, da prisilna nagoda bezkrepostnom postaje, ako prezaduženik nebi izpunio nagodom preuzete obveze.

Naravno, da bi se ova ustanova samo onda uvrstiti imala, ako se ne bi prihvatio moj predlog k §-u 109. osnove, da prezaduženik imade osigurati nagodjeni postotak neprepornih i prijavljenih tražbina.

Ovom bi se ustanovom zapriečilo, da se nakon prisilne nagode lih toga radi, što prezaduženik nagodjenu svotu ne izplati, stečaj opet otvoriti i nastaviti mora.

Digitized by Google

Zagovaram takodjer, da se u naš stečajni red uvrste kaznene ustanove §§-a 265. i 266. ugarskoga stečajnoga reda. Nu ne bi uvrstio po g. dr. Posiloviću predloženu ustanovu, da za slučaj, ako prisilna nagoda bezkrepostnom postane, vjerovnik i popušteni dio svoje tražbine ostvariti može propisanim putem proti prezaduženiku.

Ja bo držim, da se za slučaj ako prisilna nagoda bezkrepostnom postane, stečaj opet otvoriti i nastaviti mora, a pošto onda na novo troškovi nastaju, ne će vjerovnici ni tolik postotak dobiti, na koliki su se nagodili; čemu dakle onda ova ustanova, koja se vršiti ne može, pa ako se moj predlog glede osiguranja likvidnih tražbina primi, niti nastati ne može.

Ustanove §§-a 262. i 264. ugarskoga stečajnoga reda, naime, da bi se kod neznatnih stečaja upotrebiti imao sumarni postupak, mogle bi se doduše poprimiti, ali slučajevi kada se ovaj prikraćeni postupak poprimiti imade, morali bi još točnije precizirani biti nego li su u ugarskom stečajnom redu.

Primjetba g. dr. Posilovića, da su iz osnove neopravdano izostale ustanove §-a 238. do 240. ugarskoga stečajnoga reda, koje govore o pravih vjerovnika proti dužnikom nakon dovršena stečaja, držim da nije opravdana, pošto § 93. osnove sadrži u §-u 237. ugarskoga stečajnoga reda providjeni slučaj, a propise §§ a 238., 239. i 240. ugarskoga stečajnoga reda ne bi ja prihvatio.

Poglavlje deseto osnove radi o prisilnoj nagodi izvan stečaja, koje ni ugarski ni austrijski stečajni red ne imadu.

Glasom odnosnih u §§ ima 116. do 120. uvrštenih ustanova bili bi vjerovnici jednoga prezaduženika, uslied molbe ovoga, temeljem zaključka njekolicine po prezaduženiku samom u molbi popisanih vjerovnika, prisiljeni prezaduženiku popustiti jedan dio svojih tražbina, a da se stečaj ni ne otvori.

Ove su ustanove za prezaduženika mnogo povoljnije, nego one prisilne nagode unutar stečaja, pošto prezaduženik postizava bez otvorenja stečaja odpust njekoga diela svojih dugova, a vrh toga ne ima nositi posljedica stečaja.

Pošto bi ovom ustanovom prezaduženikovi vjerovnici putem majorisiranja prisiljeni bili popustiti jedan dio svojih tražbina, a osim toga bi prezaduženik uživao osobite pogodnosti, to bi morale po mojem nazoru ustanove glede prisilne nagode izvan stečaja strožije biti nego one glede prisilne nagode unutar stečaja.

Koncem pedesetih ili početkom šestdesetih godina ovoga stoljeća bijaše u Austriji, Ugarskoj i kod nas zakon o prisilnoj nagodi izvan stečaja uveden, pak pošto se je taj zakon nepraktičnim pokazao, bijaše po svih zakonodavnih tjelih ovih zemalja izvan krieposti stavljen, pa niti je

Digitized by Google

u Austriji niti u Ugarskoj pri stvaranju novih stečajnih redova 1868. i 1881. primljen u novi zakon.

Ali pošto imade slučajeva, u kojih dužnik bez svoje krivnje i uslied nesreće do toga dolazi, da ne može podpuno namiriti svojih vjerovnika, pošto pako takov dužnik zaslužuje ovom ustanovom namenjenu blagodat, a napokon pošto je u Ugarskoj ista ustanova za uvedenje kao zakon jur prijavljena, to bi se ona i kod nas uvesti imala u gore razloženom pravcu, te se uslobadjam predložiti sliedeće:

Uvjeti §-a 116. osnove za stavljanje nagodbene ponude imali bi se razširiti onamo, da se ta ponuda staviti ne može: 1. ako je prezaduženik dao ovrhu na svoj imetak provesti; 2. ako je bjegunac; 3. ako je kaznenim putem radi kažnjivoga čina potićućega iz koristoljublja pod obtužbu stavljen, a nije pravomoćno riešen; 4. ako je trgovac, pak nije vodio propisanih trgovačkih knjiga; 5. ako je bio već pod stečajem, ili se je jur sa vjerovnici nagodio; 6. ako ne ponudi na izravnanje 50% od glavničnih vjerovničkih tražbina.

U §-u 117. osnove uvrstio bi ja, da imade sud, ako ne obnadje udovoljiti nagodbenoj ponudi prezaduženikovoj, ne samo odnosnu molbu odbiti, nego odmah ureda radi otvoriti stečaj, pošto je insolvencija dokazana.

Nadalje bi u §-u 117. osnove uvrstio, da po dužniku sudu podnesena molba za povedenje postupka za prisilnu nagodu imade tu poslledicu, da od toga dana na dužnikov imetak povedena ovrha nije kriepostna.

Glede u §-u 118. osnove utanačenoga glasovanja, izlučio bi ja od toga glasovanja rodbinu prezaduženikovu, pa bi ustanovio većinu glasova i tražbina isto onako, ako ne strožije, kao u prisilnoj nagodi unutar stečaja.

Ovdje bih uvrstio novi §, u kojem bi odredio, da vjerovnikom pristoji pravo utoka proti sudbenoj odluci, odobravajućoj nagodbu, ili uzkraćujućoj joj odobrenje, zatim da imade sud nakon pravomoćnosti prihvata nagodbene ponude taj nagodbeni postupak dovršenim izjaviti i sekvestra dignuti, inače pako da imade ureda radi otvoriti stečaj.

Ustanova druge alineje §-a 119. osnove je takove naravi, da cielu tu instituciju prisilne nagode izvan stečaja iluzornom čini, jer ako dužnik nebude za uviek riešen dužnosti plateža viška tražbine, koji se je pri nagodi odpustio, pa se svakom vjerovniku prepusti, da taj višak od dužnika putem tužbe traži, ako drži, da se je imovinsko stanje dužnikovo na dolje okrenulo, onda će biti dužnik neprestano progonjen sa parnicama nakon izpunjenja nagode, te će uslied toga uzprkos prisilne nagode izvan stečaja postavljen biti u gore stanje, nego li da je stečaj otvoren.

U §-u 120. osnove sadržana ustanova, kada se izvan krieposti staviti imade prisilna nagoda izvan stečaja, nije izcrpivo izradjena, niti odgovara svrsi.

Ja bi predložio ustanovu, da nagoda postaje bezkriepostna, ako dužnik

Digitized by Google

ne zadovolji obvezam, nagodom preuzetim, ako je dužnik postavio izmišljenu bilancu ili našastar ili dugove ili ako je kojem vjerovniku, da dobije većinu, stavio povoljnije uvjete, naravno ako se taj grigovor nije mogao crpiti pri nagodbenoj razpravi, ter da se ovo stavljanje nagode izvan krieposti može potjerati samo tužbom, koja zastaruje za godinu dana od pravomoćno odobrene nagode.

Nadalje bi se imalo odrediti, da u slučaju prve alineje §-a 120. osnove svi nagodbeni popusti gube pravnu moć, a ne da se nagoda izvan krieposti stavlja; ja ne bi ni za taj slučaj odriešio poruka ni jamaca prezaduženikovih glede vjerovnikom temeljem nagode pripadajućega diela njihovih tražbina.

Slučaj smrti prezaduženikove ne smije se takodjer iz vida pustiti, pa valja odrediti, što biva, ako njegovi nasliednici ili skrbnik ostavine neće da preuzme po preminulom prezaduženiku nagodom preuzete dužnosti.

U takovom bi se slučaju preporučilo likvidiranje prezaduženikovoga imetka, te bi se naravno moralo odrediti, kako se ova likvidacija obaviti imade.

Napokon bi se imala u osnovu uvrstiti kazna ne samo za onoga, koji pogodnost namakne dužniku, sebi ili drugom, potražuje izmišljene tražbine, nego i za onog, koji kojemu vjerovniku u svrhu da pristupi k nagodi, dade ili obeća novac ili druge pogodnosti, dapače i za onoga, koji to primi u gornju svrhu.

Ovdje moram još spomenuti, da sam većinu k desetom poglavlju osnove učinjenih primjetaba crpio iz osnove za prisilnu nagodu izvan stečaja, koju je sastavilo ugarsko pravosudno ministarstvo, koju je g. dr. Posilović priobćio u br. 60. „Narodnih Novina“ od god. 1893.

Svršavajući time moje primjetbe izjavljujem jošte, da bi se po mojem nazoru dobar, našim odnošajem najbolje odgovarajući stečajni red stvoriti mogao samo putem ankete, napose kad bi se ova anketa sastojala iz praktičnih pravnika i verziranih trgovaca, a pošto se je strukovna anketa veoma uspješnom pokazala ne samo u pravnoj, nego u svakoj zakonodavnoj struci u drugih zemljah, to neće valjda ni kod nas namenjenoj svrsi biti na uštrb.

Ignjo Wagner.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

K tumačenju §-a 30. odvj. reda. Sudbeno obredjeni te neizplaćeni troškovi sudb. vještaka imadu se eventualno na molbu dotičnika utjerati ureda radi.

U parbenom predmetu ostavine B. M. zastupane po P. M. i S. M. iz Z., tužiteljice, po odvj. dru. Z., proti M. M. i N. M. iz Z., tuženikom,

Digitized by Google

po odvj. dru. M. radi ustupa u posjed nekretninah spp., kr. je kotarski sud u S. uslied ovršne molbe vještaka F. M. odlukom od 30. siečnja 1894. br. 464 gr. pomenutom mjerniku priobćio, da njemu kao sudbeno uredujućoj osobi ne pristoji pravo za sudbeno mu obredjeni ali ne izplaćeni mu povjerenstveni trošak voditi ovrhu, nego samo pravo, to sudu prijaviti, — podjedno pak naložio odvj. dru. Z, da u roku od 3 dana, udovolji prvosudnoj pravomoćnoj odluci od 18. lipnja 1892. br. 3654 z., kojom se tužiteljici nalaže, da položi za mjernike ostatak nepredujmljenog troška povjerenstva naročito iznos od 4 for. 99 nč. za mjerničkog vještaka molitelja F. M. i trošak požurne molbe istoga od 1 for. 30 nč. pod prietnjom ovrhe u roku od tri dana.

Uslied utoka vještaka F. M. i odvj. dra. Z. kr. banski stol rješitbom od 15. ožujka 1894. br. 4731; — vidiv, da se pristojbe dopitane sudbenim vještakom imadu ureda radi nečekajuć predloga interesenta u evidenciji držati i utjerivati po sudu, prema čemu sudbenom postupku po propisu gradj. parb. postupnika ni mjesta ne ima, jer je predmet naravi sudbeno-administrativne (§ 29. naredbe ministarstva unutarnjih posala, pravosudja i financija od 3. srpnja 1854. br. 169. d. z. l.), — vidiv pak što se utoka odvj. dra. Z. tiče, da po ustanovi §-a 30. odvjetničkog reda odvjetnik mora jamčiti za pristojbe pri poslovih, koje zastupa, te je i za to vlastan, kada primi koji nalog, iskati od stranke, da mu dade primjeran predujam;

nu vidiv, što se iznosa tiče, koj iznos da bi imao platiti u ime troška požurne molbe za upotrebljeni biljeg, da su po §-u 30. više spomenute ministarske naredbe slične molbe i pobnesci prosti od biljegovine, pa da se i rok, uz koj treba, da stranka zadovolji osudi po propisu §-a 300. gr. p. p. u pravilu na 14 dana ustanoviti ima, pa da i u nazočnom slučaju neima po zakonu razloga, da se taj rok skrati, — obnašao je utok mjernika F. M. odputiti, te uz odpućenje utoka odvjetnika dra. Z. potvrditi odluku suda prvoga u dielu onom, kojim mu se u prvom redu kao zastupniku tužitelja nalaže, da za mjerničkog vještaka F. M. položi još ostatak obredjenog povjerenstvenog troška sa 4 for. 99 nč., nu povodom istog utoka preinačiti ju, u koliko mu se ujedno nalaže, da plati trošak požurne molbe sa 1 for. 30 nč., te ga odriešiti od dužnosti plateža ove svote, — kao što napokon preinačiti istu odluku u točki onoj, u kojoj mu se nalaže dužnost plateža u roku od tri dana, te odlučiti da gornju pristojbu u iznosu od 4 for. 99 nč. položiti imade kod suda u roku od 14 dana pod inakom ovrhom; —

Izvanredni previdni utok odvj. dra Z. je kr. stol sedmorice rješitbom svojom od 6. prosinca 1894 broj 1819 po §-u 318. gr. p. p. kao neumjestan odputio. *A. R.*

Digitized by Google

Osiguranje tek u buduće dospjelih kazneno-obskrbnih troškova temeljem unapred sastavljenog izkaza kaznioničkog ravnateljstva dozvoljivo je po §-u 93. grunt. reda.

Kr. banski stol izdao je dne 29. kolovoza. 1894. pod brojem 18590 povodom utoka Milana P. kaznenika u Lepoglavi, proti odluci kr. sudb. stola u Z. kao gruntovnoj oblasti od 29. svibnja 1894. br. 779 gr., kojom je na njegov dio nekretnina, upisanih u grunt. uložčih broj 201 por. obć. Z. dolnji grad i br. 114 i 227 porezne občine V. ulica za korist kr. slav. zemaljskoga erara dozvoljena,

1) na temelju izkaza ravnateljstva kr. zemaljske kaznione u Lepoglavi od 15. svibnja 1894. br. 3217 i vrhovne osude kr. hr.-slav.-dalm. stola sedmorice od 24. rujna 1892. br. 3325, uknjižba prava zaloga za dospjele od 1. siečnja 1893. do 15. 1894. kazneno ovršne novele u iznosu od 200 for.;

2) na temelju dopisa pomenutoga ravnateljstva od 15. svibnja 1894. broj 3217 i molbe kr. državnoga odvjetničtva u Z. od 18. svibnja 1894. br. 56. gr., u zastupanju zemaljskog erara predbilježba prava zaloga za za osiguranje obskrbnih troškova za utjecatelja, koji će teći od 16. svibnja 1894. do 4. listopada 1907. kao svršetka njegove kazni u iznosu od 1955 for. 60 nč. spp. — sliedeću rješitbu:

„Uvaživ, da se dozvoljena napadnutom odlukom uknjižba prava zaloga za dospjelu tražbinu od 200 for. u ime kazneno ovršnih troškova osniva na izpravi izdanoj i ovršivoj u smislu §-a 27. i 28. naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 3. prosinca 1877. broj 7501 (broj 67 sbornika zakona i naredaba od iste godine 1877.), te da je s toga upitna dozvola uknjižbe opravdana propisom §-a 84. slovo c) grunt. reda, dočim s druge strane.

uvaživ, da ujedno dozvoljena predbilježba prava zaloga za one kaznenoovršne troškove, koje bi utjecatelj, ako prije ne umre, ili ne dobije uvjetnoga dopusta, imao naknaditi za vrieme dalje tamnične kazni svoje od 16. svibnja 1894. do 4. listopada 1907. te kojih se iznos po glasu napred navedenoga dopisa ravnateljstva kr. zemaljske kaznione u Lepoglavi unapred ustanoviti ni ne može poradi neizvjestnosti te tražbine dospjevajuće po §-u 27. gore navedene naredbe postupice tek iza svakoga polugodišta doista pretrpljene kazni, nije opravdana ni propisom §-a 93. ni propisom §-a 89. odnosno §-a 88 sl. d) ni propisom §-a 65. grunt. reda, i da se ta predbilježba prava zaloga po ustanovah §-â 94. do 102. grunt. reda opravdati nebi ni mogla,

obnašao utok Milana P., u koliko je naperen proti dozvoli uknjižbe prava zaloga za dospjelu tražbinu zemaljskoga erara od 200 for. kao neosnovan odputiti, i u tom dielu potvrditi napadnutu tamosudnu odluku, u koliko je pako naperen i proti dozvoli predbilježbe prava zaloga za neizvjestnu tražbinu od 1955 for. 60 nč. spp. isti utok uvažiti, te u

Digitized by Google

tom dielu napadnutu odluku preinačiti odlučujuć, da se kr. hrv.-slav. zem. erar sa zahtjevom molbe svoje de praes. 19. svibnja 1894. broj 779 grt. odbija.

Povodom previdnog utoka kr. državnog odvjetničtva u Z. u zastupanju kr. hrvatsko-slavonskog zemaljskog erara izdao je kr. stol sedmorice dne 22. studenoga 1894. pod brojem 4188 vrhovnu rješitbu, kojom je preinačena odluka kr. banskoga stola odbijajuća zahtjev radi predbilježbe prava zaloga radi tražbina od 1955 for. 60 nč., ter potvrdjena odluka prvoga suda, i to s razlòga, jer je ista opravdana po §-u 93. grunt. reda, budući da je iznos, osigurat se imajuće svote, brojevno označen.

—a—

Razvrgnuće zajednice nekretnina može tražiti samo dionik proti dioniku te zajednice i to tužbom.

Kr. kot. sud u B. odlukom od 15. prosinca 1893. br. 13.748 uzeo je na znanje nagodu sklopljenu medju F. mladjim i F. starijim R. glede razvrgnuća zajednice nekretnina i vještaka N. K. pozvao, da u roku od dva mjeseca predloži nacrt razcjepanih čestica prema sklopljenoj nagodi, da se uzmogne razvrgnuće zajednice nekretnina gruntovno u korist stranaka provesti.

Povodom utoka M. R. kr. ban. stola riešitbom od 26. srpnja 1894. br. 7429, ukinuo je napadnutu odluku sa cielim postupkom do uključivo odluke na molbu izdane kao ništetnu, a molbu Fr. R. ml. odbio, te molitelja sa istom na put redovite pravde odputio s razloga:

vidiv, da se razvrgnuće zajednice u smislu §-a 830. o. g. z. može sudbeno poćerati samo redovitom tužbom, vidiv, da je u nazočnom slučaju sudbeni postupak na razvrgnuće zajednice poveden na jednostavnu molbu F. R. ml., koja proti M. R. niti upravljena nije, akoprem se u molbi samoj veli, da se M. R. tomu protivi i akoprem je on, kako je zapisnikom od 10. prosinca 1893. br. 13.748 ustanovljeno, posjednik $^1/_3$ upitnih nekretnina, pa se stvar radi toga bez kontradiktornoga postupka tim manje riešiti može; vidiv, da se prema tomu napadnuta odluka kao i cieli postupak protuzakonitim i ništetnim ukazuje.

Kr. stol sedmorice rješitbom od 4. travnja 1895. br. 1310 usljed providnog utoka F. R. ml. i F. R. st. potvrdio je bansko-stolnu riešitbu iz razloga tamo navedenih s tom ipak preinakom, da se F. R. ml. s njegovom molbom odpućuje na put redovite pravde, jer on s tom molbom nastoji polučiti razvrgnuće zajednice proti M. R., koj se po navodu samoga molitelja u posjedu jednog diela gorespomenutih nekretnina nalazi, takovom pak razvrgnuću nema u nazočnom slučaju mjesta, jer zajednica više osoba glede jedne stanovite stvari predpostavlja, da postoji glede tih osoba materijalno nerazdieljeno vlastničtvo, pa gledom na te

Digitized by Google

može samo dionik takove zajednice proti drugom dioniku takove zajednice ustati tužbom na razvrgnuće te zajednice (§ 825. i 843. o. g. z.), pa pošto M. R. nije dionik takove zajednice, već jedino posjednik stanovitih parcela od gore spomenutih nekretnina, to nepreostaje molitelju F. R. ml. drugo van drugim shodnim putem udariti, da do svojega uztvrdjenoga prava dodje. *F. S.*

Predujam za očevid sudbeni imade se od stranke ureda radi utjerati.

U mjenbenoj parnici A. pl. T., proti J. S. i drug. radi 46 for. 64 nvč. spp. kr. kot. sud u P. u riešenju molbe tuženih J. S. i drug. br. 2007 gr. ex. 1894. pozivom na odluku od 22. prosinca 1892. br. 1843 gr. odnosno od 17. ožujka 1894. br. 536 gr. odredio, da u svrhu preduzeća odredjenog sudbenog očevida i preslušanja svjedokah potrebite povjerenstvene troškove imadu predujmiti i to za sudbene izaslanike i perovodju obe stranke na jednake dielove, za vještake tužitelji, a za svjedoke tuženi, te za preduzeće očevida i preslušanja svjedoka zamolio kr. kotarski sud u D. time, da od stranaka potrebiti predujam zatraži s opomenom, da će se, nepolože li u danom im roku predujma, bez obzira na dokaz očevidom i svedoci dokazni postupak smatrati zaglavljenim i izreći presuda u glavnoj stvari.

Ovu odluku je prvosudnu kr. banski stol riešitbom svojom od 10. listopada 1894. br. 22011 uz odpućenje utoka obih stranaka pozivno na propise §§-a 179. i 217. gr. p. p. potvrdio.

Rješitbom svojom od 13. prosinca 1894. br. 4368 obnašao je kr. stol sedmorice izvanredni previdni utok tuženika J. S. i A. Č. po §-u 318. gr. p. p. kao neosnovan odputiti, ujedno pak ureda radi po §-u 343. i 339. točka 3. gr. p. p. suglasne odluke nižih sudova ukinuti u onom dielu, kojim se kr. kotarski sud u D. umoljava, da potrebiti predujam od stranaka zatraži pod prietnjom, da će se osuda na temelju spisah izreći, ako koja od stranaka tom pozivu neudovolji, ter odrediti, da se zahtjevani predujam, ako ga koja stranka predložila nebi, po nar. min. od 3. srpnja 1854. br. 169 d. z. l. od stranke ili odvjetnika joj ureda radi utjera.

Opazka: Drugog nazora jesu Rušnov-Šilović u svom komentaru k §-u 207. str. 188. i 189. *A. R.*

B. Kazneno.

Ako se na glavnoj razpravi, držanoj uslied obnove kaznenoga postupka dozvoljene na štetu obtuženika, pokaže, da nisu postojali stvarni uvjeti, od kojih zakon obnovu postupka ovisnom čini, onda se ima obtuženik riešiti od obtužbe.

Osudu kr. sudbenoga stola u P. od 14. kolovoza 1894. broj 3304, kojom su N. N. proglašeni krivimi sukrivnje zločinstva javnoga nasilja

Digitized by Google

§ 85. sl. a) k. z. ter osudjeni na kaznu težke tamnice, jest kr. stol sedmorice kao sud kasacijonalni osudom od 9. ožujka 1895. broj 4307. ukinuo te obtuženike po §-u 250. st. 3. k. p. od obtužbe riešio i to iz sliedećih razloga:

U ovoj su kaznenoj parnici proti obtuženim N. N. radi zločinstva javnoga nasilja V. slučaja zlobnom oštetom tudjega vlastničtva vodjeni izvidi na predlog državnoga odvjetničtva i na predlog privatnoga učestnika A., pa su ti izvidi bili priobćeni državnomu odvjetničtvu, koje je dopisom na kotarski sud u K. od 30. prosinca 1889. broj 3211 od progona proti obtuženikom odustalo, uslied čega je rečeni kotarski sud dalji postupak proti obtuženikom zaključkom od 5. siečnja 1890 broj 78 k. z. obustavio, — a isto je tako državno odvjetničtvo na temelju izvida, koji su obavljeni uslied molbe privatnoga učestnika u svrhu povedenja iztrage proti obtuženikom, dopisom svojim od 6. lipnja 1891. broj 1402, upravljenim na kr. sudbeni stol u P. izjavilo, da ostaje kod svoje je odluke od 30. prosinca 1889. broj 3211, kojom je od progova proti obtuženikom odustalo.

Istina je, da je na temelju istih naknadnih izvida kr. sudbeni stol u P. uslied predloga privatnoga učestnika zaključkom od 13. lipnja 1891. broj 2432 kz. odredio proti obtuženikom iztragu radi zločinstva javnoga nasilja V. slučaja, ter da je svu četvoricu obtuženika na temelju obtužnice privatnoga učestnika A. radi zločinstva toga i osudio osudom od 7. studenoga 1892. broj 4212 kz., nu tu je osudu kr. stol sedmorice, kao sud kasacionalni osudom od 8. travnja 1893. broj 4784 ukinuo, jer proti obtuženikom nije bila dozvoljena obnova kaznenoga postupka u smislu XIII. glave kaznenoga postupnika, ter je podjedno stol sedmorice sudu prve molbe naložio, da ustupi spise državnomu odvjetničtvu na eventualni predlog za obnovu kaznenoga postupka, ako za to obstoje uvjeti.

Na predlog kr. državnoga odvjetničtva, pošto su prije još obavljeni njeki izvidi, dozvolio je sud prve molbe zaključkom od 23. prosinca 1893. broj 2754 obnovu kaznenoga postupka proti obtuženikom radi zločinstva javnoga nasilja V. slučaja na štetu A. počinjenoga, te je taj zaključak uslied pritužbe obtuženika kr. banski stol rješitbom od 1. veljače 1894. broj 2068 potvrdio. Na tom temelju predalo je kr. državno odvjetničtvo proti obtuženikom obtužnicu, a na temelju iste uzsliedila je sada napadnuta prvosudna osuda.

Valja s toga kod prosudjenja ovoga kaznenoga predmeta prosuditi u prvom redu, da li su obstojali stvarni uvjeti, od kojih zakon obnovu postupka na štetu obtuženika zavisnim čini, a pri tom treba iztaknuti, da kod izricanja osude ne smeta, što je zaključak o dozvoli obnove postupka na štetu obtuženika pravomoćnim postao, jer po smislu §-a 250. točka 3. k. p. ima presudni sud, kad izriče osudu, o svih prigovorih, osnivali se oni na materijalnom zakonu ili na procesualnom pravu, samostalno svoj

Digitized by Google

sud izreći bez obzira na sudbene odluke, koje su predtekle glavnoj razpravi, pošto ovakove sudbene odluke imadu pravnu kriepost samo za neposrednu procesualnu svrhu, koja se hoće njimi polučiti, ne imadu pako uplivati na definitivno riešenje same kaznene stvari, ter se od ovoga načelnoga pravila ima jedino izuzeti slučaj predvidjen u §-u 210. k. p., po kojem se neće moći više napadati nadležnost onoga suda, koji je po pravomoćnoj obtužnici ili uslied rješitbe izrečene o prigovorih proti istoj, zvan za glavnu razpravu.

Na prije stavljeno pitanje valja odgovoriti niječno, t. j. da nije bilo stvarnih uvjeta, po kojih se je u ovom kaznenom predmetu mogla dozvoliti obnova kaznenoga postupka na štetu obtuženika i to iz ovih razloga: Obnova kaznenoga postupka dozvoljena je proti obtuženikom na temelju §-a 293. k. p., nu po toj ustanovi zakona može se uslišati predlog drž. odvjetnika ili privatnoga tužitelja glaseći na obnovu kaznenoga postupka na štetu okrivljenika samo onda, ako kažnjivost djela nije još ugasla zastarom i ako se doprinesu nova sredstva dokazna, koja su kadra dokazati krivnju obtuženika. Prema tomu moralo bi u predležećem slučaju ustanovljeno biti, da su sa izvidi. koji su obavljeni nakon što je državno odvjetničtvo prije spomenutim dopisom svojim od 6. lipnja 1891. br. 1402 na kr. sudbeni stol u P. izjavilo, da ostaje kod svoje odluke, da ne nalazi razloga obtuženika progoniti, — doprinešena nova dokazna sredstva, koja su kadra dokazati krivnju obtuženika; nu takova nova dokazna sredstva doprinešena nisu. Dapače izjavom naknadno saslušanih svjedoka podkriepljena je obrana obtuženika; pa i sama obtužnica kr. državnoga odvjetničtva pokazuje, da se obrazloženje iste ne osniva na izjavah naknadno saslušanih svjedoka, već na onih izvidih, koji su jur obavljeni bili, kad je državno odvjetničtvo ponovno izjavilo, da ne nalazi nastaviti progon obuženika.

Prema tomu stanju stvari nije bilo umjestno dozvoliti proti obtuženikom obnovu kaznenoga postupka radi zločinstva javnog nasilja V. slučaja, — pa pošto je to ipak učinjeno, ter i proti istim izrečena napadnuta kondemnatorna osuda, predleži ništetnost, predvidjena u §-u 277. broj 9 sl. b) k. p., jer predleže okolnosti, poradi kojih nije dopušteno bilo obtuženike progoniti, pak ako obtuženici i nisu u svojoj ništovnoj žalbi naročito tu ništinu iztaknuli, valja po §-u 286. k. p. na istu ureda radi obzir uzeti, ter napadnutu prvosudnu osudu po §-u 284. broj 3 k. p. ukinuti, obtuženike po §-u 250. 3 k. p. od obtužbe riešiti, a privatnoga učestnika po § u 307. k. p. sa njegovimi odštetnimi tražbinami odpraviti na put gradjanske parnice.

Digitized by Google

K tumačenju §§-a 5., 8. i 107. k. z.

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 12. listopada 1893. broj 6289 kz. oslobodjen je D. T. po §-u 250. t. 3. k. p. od obtužbe radi zločinstva pokušanog krivotvorja javnih vjerovnih papira označenog u §§-u 8. i 107. k. z. a počinjenog tobože time, što se je u nakani, da se spotvore austro-ugarski javni vjerovni papiri, s družio sa J. R. i drugovi, pa da je u svrhu ostvarenja upitnog zločinstvenog podhvata sa novčanimi prinosi J. R. u družtvu s drugimi kupio u Budimpešti stroj prikladan za krivotvotvorenje istih papira.

Povodom ništovne žalbe kr. državnog odvjetničtva u M. ukinuo je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni iza obavljene javne razprave riešenjem svojim od 14. travnja 1894. broj 969 gornju osudu i sudio:

D. T. kriv je, da se je g. 1892. u nakani, da se spotvore austro-ugarski vjerovni papiri, sdružio s J. R. i drugovi, i da je u svrhu ostvarenja upitnog zločinstvenog podhvata s novčanimi sredstvi. J. R. kupio u Budimpešti stroj prikladan za krivotvorenje takovih papira, pa je tim počinio i to kao sukrirac pokušano zločinstvo krivotvorenja javnih vjerovnih papira označeno u §§-u 5., 8., i 107. k. z., te se toga radi osudjuje po nižoj stavci §-a 110. k. z. na kazan težke tamnice od 18 mjeseci itd.

Razlozi: Kr. državno odvjetničtvo napada u svojoj ništovnoj žalbi onaj dio osude presudnoga suda, kojim se obtuženi D. T. riješava od obtužbe radi pokušanoga zločinstva krivotvorenja javnih vjerovnih papira po §-u 250. t. 3. k. p. s razloga ništovnoga, označenoga u točki 9. sl. b. § 277. kp.

Kr. državno odvjetničtvo mnije u tom pogledu, da se okolnost što obtuženi D. T. nakon nabavljenog njegovim uticajem prvoga stroja za krivotvorenje javnih vjerovnih papira nije dalje htjeo sudjelovati kod naumljenog po J. R. i drug. zločinstvenog podhvata i što naročito nije htjeo sudjelovati kod nabave drugoga u mjesto netom pomenutoga stroja. ne leži dobrovoljna odustaja od pokušaja pomenutoga zločinstva, koja bi odustaja činila bezkaznjivim čin obtuženoga D. T-a., jer da ovaj obtuženik nije sa svoje strane ništa pozitivna poduzeo, da njegovim učestvovanjem i posredovanjem poduzeto djelo na vidjelo dodje, nego je djelo ostalo u pokušaju jedino s toga, što je oblast, doznav za upitno zločinstveno poduzeće, inim načinom, J. R-a. i J. N-a. u Beču uhitila.

Ako i ne stoji, da je obtuženi D. T. prestrašen uhićenjem J. R-a. i J. N-a, i uslied ovoga uhićenja odustao od dalnjega sudjelovanja pri upitnom zločinstvenom podhvatu, jer iz predležećih kaznenih spisa proizlazi, da su J. R. i J. N. po redarstvu bečkom dne 15. rujna 1892. uhvaćeni, dočim je D. T. uzkratio svako dalnje sudjelovanje oko nabave drugoga umjesto prvoga stroja, kada J. R. i drugovi jošte niti nisu bili započeli dogovaranje s J. R-om., te su se ti urotnici upravo radi uzkra-

Digitized by Google

ćene im po D. T-u. daljnje pripomoći oko nabave za spotvaranje javnih vjerovnih papira prikladnijega stroja obratili na J. R-a., to se ipak o bezkaznjivoj odustaji D. T-a. od pokušanoga zločinstva krivotvorenja javnih vjerovnih papira govoriti ne može. Jer po §-u 107. k. z. sukrivac je zločinstva krivotvorenja javnih vjerovnih papira svatko, tko načinom, u istom §-u pobliže označenim ili makar kojim inim načinom sudjeluje k spotvaranju, premda pripomoć njegova ostane bez uspjeha.

Da je pako obtuženi D. T. sudjelovao kod nabave prvoga stroja za krivotvorenje austro-ugarskih vjerovnih papira, obrazloženo je dovoljno u osudi presudnoga suda.

Presudni bo sud ustanovio je, da je D. T. svjestan si nakane svojih ortaka, znajuć naime, da se radi o krivotvorenju javnih vjerovnih papira, i o nabavi za to krivotvorenje prikladnoga stroja, nabavio takav stroj, koji je po nalazu i mnienju izpitajućeg povjerenstva austro-ugarske banke u savezu s manjkajućimi još dielovi, koji su se lahko naknadno nabaviti mogli, prikladan bio i za krivotvorenje javnih vjerovnih papira, te je presudni sud na temelju svega toga uzeo, da je D. T. sudjelovao i pripomogao kod zločinstvenoga podhvata J. R. i drugova.

Po citiranom §-u 107. k. z. pako nema više govora o bezkaznjivoj odustaji od pokušaja, čim je sudjelovanje sukrivca započeto, makar ta njegova pripomoć ostala bez uspjeha, dakle čim je sudjelovanjem obtuženoga D. R-a. upitni stroj bio nabavljen.

Presudni je sud dakle tim, što je proti jasnoj ustanovi §-a 107. k. z. obtuženoga D. T. riešio po §-u 250. t. 3. k. p. od obtužbe radi tobože bezkažnjive odustaje od pokušaja, jer nije poslie nabave prvoga po J. R. i drug. razstavljenoga i odstranjenoga stroja više u naumljeni zločinstveni podhvat uticao, i napose uzkratio svoje sudjelovanje oko nabave drugoga stroja, zakon krivo uporavio, te tim počinio ništetnost, iztaknutu u točki 9 sl. b § 277. k. p. *Dr. Ogorelica.*

Iz upravne prakse.

Poradi prileţničtva može se po upravnoj oblasti kazneno postupati tek onda, ako je izdana pismena odluka strankam, da se razidju, ostala bezuspješnom. — Bračne razmirice ne spadaju pod postupak upravnih oblasti.

Supruzi Tomo S. i Marija S. iz K., pošto je medju njima zavladala takova nesloga, da mogućnost zajedničkoga bračnoga života nije bila vjerojatna, sklopiše 4. prosinca 1891. ugovor, kojim se supruga Marija S. odriče svakoga prava tražiti išta više od svoga supruga Tome S., budi za

Digitized by Google

njegova života budi za slučaj njegove smrti, te ostavlja odmah njegovu kuću. Suprug Tomo S. obvezao se je pako svojoj ženi osim njekih stvari u naravi isplatiti 900 for. za sedam godina. Ovaj ugovor bude i gruntovno proveden na nekretninama Tome S. u pogledu navedenih 900 for.

Supruga Marija S. ipak nakon toga nije htjela mirovati, već je kod kr. kot. oblasti — nakon što je po sudbenim oblastima bila odpućena — u zapisniku od 19. svibnja 1892. podnijela prijavu, da njezin suprug živi u priležničtvu sa njekom M. A., da je s toga njezin daljnji boravak kod njega postao nemoguć te da je bila primorana ostaviti zajedničko gospodarstvo. Kr. kot. oblast u D. otputila je tužiteljicu s razloga, što se je dobrovolino rastala od svoga supruga po glasu doprinešenoga ugovora, te što se oblast nije mogla uvjeriti u sablažnjivom odnošaju njenoga supruga sa M. A, jer da ona kod njega služi; dočim je tuženi suprug Tomo S. upućen na podignuće parnice na rastavu od stola i postelje.

Ženitbeni sud u D. izrekao je na to pod 29. svibnja 1893. br. 112 osudu, da se tužitelju Tomi S. nedozvoljuje razstava od stola i postelje, nego se upućuje, da se griješnoga priležničtva odrekne, te bračni život u slogi, miru i ljubavi nastavi.

Podneskom od 16. listopada 1893. zamolila je Marija S. kod kr. žup. oblasti, da se kot. oblasti naloži, da njezinu bračnu razmiricu sa suprugom joj na čistac izvede i da se priležnica M. A. od njezinoga supruga makar i prisilnim načinom odstrani. Ovaj podnesak dostavljen je kr. kot. oblasti na uredovanje, naročito s obzirom na okolnost, što je sudbeno dokazano, da Tomo S. živi u priležničtvu.

Presudom kr. kot. oblasti u D. od 31. listopada 1893. naloženo je tuženomu Tomi S., da pod pretnjom zatvora od 14 dana odstrani iz svoje kuće M. A., ovu u roku od 10 dana, te da u tom roku primi natrag zakonitu ženu Mariju S., potonje s toga, jer glasom pravomoćne osude ženitbenoga suda u D. od 29. svibnja 1893. br. 112 nije tuženomu rastava od stola i postelje dozvoljena.

Povodom pravodobno najavljenoga i izvedenoga priziva Tome S. obnašla je kr. županijska oblast u O. presudom od 18. studenoga 1893. br. 10.885 napadnutu I. molbenu presudu u prvom dijelu preinačiti, a u drugom dijelu ukinuti na slijedeći način: „Tomo S. poziva se pod prijetnjom zatvora od 5 dana, dotično globe od 25 for. na korist opć. uboške zaklade, da svoju priležnicu M. A., ovu u roku od 10 dana, odstrani iz svoje kuće; a riješava se od dužnosti, da u tom roku natrag primi svoju zakonitu ženu Mariju. — To pako sve iz razloga: Tomi S. morala se je izdati pismena odluka, da se u opredieljenom roku razidje sa svojom priležnicom M. A. obzirom na javnu ćudorednost, te je u tom dijelu — uz ublaženje — prvomolbenu presudu valjalo potvrditi, uzev nedozvoljeni odnošaj izmedju okrivljenika i njegove priležnice pravomoćnom

Digitized by Google

osudom ženitbenoga suda u D. od 29. svibnja 1893. br. 112 dovoljno dokazanim. Drugi dio napadnute presude morao se je ukinuti, pošto je po kr. kot. oblasti nenadležno donesen. Medjusobni odnošaj supruga značaja je posve sukromno-pravnoga, spadajući na nadležnost sudova, te bi upravne oblasti mogle doći na zahtjev jednoga od supružnih drugova samo u taj položaj, da privremeno, dok nepukne odluka suda, shodno odrede glede nužnoga uzdržavanja. Takav zahtjev žena Tome S. nije stavila, dočim se glede toga, da ju njezin čovjek primi natrag u kuću, upućuje na nadležnu sudbenu oblast.

Proti prvom dijelu II. molbene presude podnešen je po Tomi S. priziv na kr. zem. vladu, odjel za poslove unutarnje, koja je rješitbom od 7. veljače 1894. br. 2119 drugo-molbenu presudu u napadnutom dijelu ukinula i odredila: „da se u nazočnem slučaju u smislu vladinih naredaba od 30. rujna 1875. br. 18.519, 9. prosinca 1875. br. 23.440 i 3. siječnja 1880. br. 8196 : 1878 strankam, živućim u prileżničtvu, najprije pismena odluka bez ikakve pretnje izdati imade, da se do odrediti se imajućega roka razidju i nežive skupa; a nepokore li se dotične osobe, imati će se tek onda proti njima kazneno postupati po §-u 7. i 11. cesarske naredbe od 20. travnja 1854.“ *Dr. Križ.*

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

K tumačenju §-a 92. i 105. sbirke pristojbenih propisa.

A. S. u ovršnom predmetu proti F. S. podnio je molbu za obustavu dražbe na kr. sudbeni stol u P. u jednom primjerku, redovito biljegovanu sa 50 nč.

Pošto je tu molbu valjalo podnieti u dva primjerka, sačinjeno je glede tog nedoprinešenog drugog primjerka obnašašće, na temelju kojeg je kr. por. ured u P. pod K. štv. 441 god. 1892. A. S-u. propisao za duplikat jednostavnu pristojbu od 50 nč. i povišicu u smislu §-a 105. sb. p. p. sa 2 for.

U prizivu proti ovoj odmjeri navadja stranka, da joj se je morala molba povratiti uz nalog, da doprinese još jedan primjerak iste, a nije se trebao sačiniti kod suda taj duplikat te ga manisati kao da je tobože nebiljegovan podnesen, te da je prema tomu tudjom krivnjom prikrata počinjena.

Priziv ovaj odputilo kr. financijalno ravnateljstvo u Z. odlukom od 7. veljače 1893. broj 56645/1892. „pošto je prizivatelj imao sam predati biljegovani spis, koji je bio po sudu prigotovljen“.

Proti ovoj odluci uložen je priziv na kr. ug. financ. upravno sudište u Budimpešti, u kojem se opetuje gornji prigovor. Na ovaj priziv izreklo

Digitized by Google

je spomenuto sudište 26. svibnja 1894. pod brojem 10832/1893. sliedeću osudu:

„Kr. ug. financ. upravno sudište preinačuje odluku financijalnoga ravnateljstva, pak ustanovljuje prizvanu pristojbu u jednostavnom iznosu od 50 nč. na teret prizivatelja, dočim odredjuje, da se povišena pristojba briše.

Razlozi: U smislu §-a 92. sb. p. p. imade mjesta sastavljanju nalaza, ako se u parbenom postupku ne podnese podnesak u dovoljnom broju primjeraka.

U smislu §-a 105. sb. p. p. imade se peterostručni iznos prikraćene pristojbe propisati samo kod podnesaka, koji su u parbenih stvarih doista i podnešeni.

U nazočnom slučaju sud nije stranku niti pozvao na nadopunjenje manjkajućeg i obustavljenog II. primjerka, s toga povišenoj pristojbi ne imade zakonitoga temelja, pa se prizivatelj može na temelju §-a 92. sb. p. p. obvezati samo na platež jednostavne biljegovine od 50 nč. a brisanje viška trebalo je odrediti.“ *M.*

SVAŠTICE.

Reforma pravosudja u Rusiji.

4. Sudbeni postupci učinili su mnogo za obranu i što veće umirenje dvaju velikih interesa, koji se kod suda sastaju: interesa obćenoga, koji treba pravilne i sbiljne represije prestupka, a tako isto pravednoga riešenja gradjanskih tužaba, i interesa individualnoga, zakonite lične slobode, koji zahtjevaju zaštitu osobnih i privatnih prava, te koji se smiju suzivati tek u koliko to krajne granice državne nužde iziskuju. Nu valja priznati i to, da taj cilj zakona nije uviek bio postizavan i da u stanovitim slučajevima to družtvo to pojedinac nisu bili providjeni dovoljnim garancijama, kadkada može biti imenito sbog toga, što su pod uplivom prekomjerne sklonosti k sporazumku i kompromisu medjusobno neutralizirali jedan drugoga, ostavljajući preširoko polje samovolji prakse. Tako se u području gradjanskoga procesa, gdje neizbježivo prevladava razpravno načelo, ipak čuju ne neopravdane žalbe na nedostatak djelatnosti samoga suda, koji da je previše pasivan gotovo na uštrb istine, zaklanjajući se u okvir saslušanja stranaka, uslied česa u riešinjama često manjka ćudoredni elemenat, koji je spretno iztisnut nepravdom, — a sve na formalno-zakonitom temelju. Tako iztražni stadij kaznenoga postupka izaziva predbacivanje, da je u iztrazi slabo osigurana lična sloboda okrivljenoga, koji da često trpi od samovoljnih odredaba sudca iztražitelja; tako se u kaznenim parnicama u obće pokazuje na slabost represione odmazde, na bezkažnjivost prestupaka,

Digitized by Google

koje nije istrazi uspjelo odkriti ili koji su zavrgnuti uslied odriešujuće osude. — Mjere, što ih treba poprimiti da se to sve popravi, spadaju medju najteže probleme t. zv. sudbene politike. Nu pošto su nesuzdržívom silom stvari niknule pred zakonodavcem, to ih, kako se samo od sebe razumije, ne mogu nasilnim pokušajima u njihovom riešenju suspregnuti ni poteškoće ni zapletenost njihova.

5. Što se tiče nezavisnosti suda i samostalnosti sudaca, to glede njih naši sudbeni ustavi s jedne strane nisu podpuno jasno dovodili svoje ustanove u sklad s osnovnim načelima našega državnoga prava, a s druge strane nisu vladu dovoljno snabdjeli o moćnim i pravim sredstvima za bezodvlačno odstranjenje svakoga nereda iz sudbenoga područja već u prvom njegovom zametku. Odtuda donekle dvoumni i neshvatljivi pojmovi o sudačkoj nesvrzivosti, koju treba neodgodivo opredieliti, ne vazda praktična ustanova o sudbenom nadzoru i odgovornosti, i druge slabe strane sudbene eiscipline.

Odtuda — po sudstvo toli škodljiva ustanova o ukorima u kastičnoj osamljenosti i tedencijoznosti, koja se ne sudara vazda s ciljevima i namjerama vlade. Pa ako i jest u ovim pojavima mnogo štošta pretjerana a mnogo se opet temelji na prostom nerazumievanju ili nepravom shvaćanju, a ono ipak jest, ili točnije bio je a može biti i u buduće, neki dio toga faktički opravdan. S toga je nuždno, da se odstrani svaki povod tome, da se učini svako pretjerivanje nemogućim i bezpredmetnim, da se svako nesporazumljenje razprši. Pri tom pak držim, ne valja se bojati na oči škakljivoga i oštroga karaktera toga predmeta. Tamo, gdje neima ni političkih stranaka ni njihovih neprijateljstva, koja uplivaju na sud, nego je pravosudje lih državno, koje po vladinim odredbama sudi u ime Imperatorskoga Veličanstva, što može tamo biti mučno i škakljivo priznati i jasno, izravno izraziti, da su i sudci jednako sa svim ostalim vjernim podanicima domovine podvrgnuti u ovom ili onom smjeru uplivu neposrednoga nadzora samodržavne vrhovne vlasti i da dosljedno vladi mora uviek biti moguće brzo uspostaviti narušeni poredak u sudu ili riešiti se nedostojnih činbenika. Priegled i izpravak odnosnih zakonskih ustanova treba da na krepkom osnovu utvrde strogo oblastni karakter suda i sudstva u obće ter će tiem donieti i njemu samomu i njegovu autoritetu i pravoj samostalnosti neprocjenivu, ogromnu korist.

6. Ni za koga od nas nije tajna, da kao što se je obći niveau pravosudja uslied reforme visoko podignuo u epohu nekuda idealnu, da je tako napose nuždno, da se položaj osobnoga sastava naše magistrature sada, nakon izmaka od 30 godina, podigne na trajnijem i realnijem osnovu. Takovo podignuće može i mora biti trojako: ćudoredno, t. j. podignuće profesionalnoga duha i službenoga značaja, umno, t. j. podignuće obrazovanja, prosvjete, i materijalno, t. j. podignuće gospodarskoga blagostanja.

Digitized by Google

Naše sudbeno osoblje u obće — s riedkim, svuda mogućim iznimkama — obavlja častno i na podpuno zadovoljstvo svoju težku i vrlo odgovornu službu, u mehanizmu koje, po zgodnom slikovnom izrazu jednoga od najslavnijih naših pravnika, još i do sada odpada toliko sila „na trenje“, t. j. na izlišni, često bezplodni rad ne podpuno uredjenoga stroja. Nu prilike, okolnosti i uslovi, sred kojih to osoblje djeluje, postaju mu svake godine neprijatniji ter se u njemu samomu što s vanjskih upliva a što opet s nutarnje nezrelosti počimaju provlačiti uznemirujuće crte. Duh i čilost pada, ideali oskudjevaju, obrtničtvo raste, interes k znanju slabi, razvitak je zastao, a povrh toga diže se imućtvena nužda, gotovo bieda, s njenim beskrajnim mukama za obstanak, koji je to teži, što su mu potrebe veće. Sa godišnje dvie tisuće (rub.) ne može s obitelju živjeti ni sudac iztražitelj, ni član okružnoga suda, a medju tim ima jedan od njih u rukama slobodu, dobar glas svojih sugradjana, dok od drugoga zavisi njihova sudbina. Jošte jedan ili dva desetka godina, još nekoliko koraka na tom putu, — i težko bi bilo pogoditi, čemu će takovo napredovanje dovesti, u svakom slučaju ne na visinu, već u nizinu ili na stranu. Bilo kako mu drago, ne valja tu na nešto čekati i ravnodušno se prema tomu vladati već s jedinoga toga razloga, što je nedavno utemeljeni i još neokriepljeni sudbeni stališ, ne uspjevši izraditi si predaje, biljka, koja treba svjetla, zraka i najbližnije njege. A ipak kakovi su sudci, takav je i sud! I baš radi toga ja dajem ozbiljnije značenje mjerama, s pomoću kojih bi se imala pridići magistratura u spomenutom trojakom pravcu, i budući duboko uvjeren o podpunoj mogućnosti to postići razumnom kombinacijom upravnoga upliva i zakonodavnih — imenito etatnih — poboljšica, smjelo predlažem tu ne laku ali u višem stepenu sistematičnu zadaću slavnoj komisiji na prosudjenje i riešenje.

7. Dugi niz sazrelih i više ili manje bitnih pitanja sudbenoga preustrojstva tiče se pojedinih sudbenih instituta ili opet različitih predmeta uredjenja sudbenih ustanova i zakona procesualnih. To su svi oni sudbeni defekti, na koje je nizom mnogih godina pokazivalo motrenje živeta i zaključci prakse, a pod njihovim uplivom ne riedko i nauka zajedno s ozbiljnim proizvodima pravničke štampe. Slična pitanja, koja su većinom po samomu biću svojem tiesno medju sobom svezana, trebaju jedinstvenoga i zajedničkoga svestranoga iztraživanja i riešenja radi toga, da se iznova ne opetuje izkustvo nesistematičnoga i slučajnoga, pocjepkanoga popravljanja. Prema tomu imadu predmeti takove vrsti biti ne samo sa svom pomnošću prispodabljani u njihovim uzajamnim odnošajima i u onom značenju, što ga svaki od njih imade u obćem sudbenom sistemu, nego se dapače mora pregledati odnosno prebrati sve ono, što se medju njima nalazi u tu svrhu, da bi sgrada nakon temeljitoga njenoga opravka, izišla strojnom i cjelovitom, bez podpora i krpa, s trajnim i pravilnim spoje-

Digitized by Google

vima pojedinih joj česti. Razumije se napokon, da nitko ne će ići drmati ili rušiti ono, što stoji čvrsto, što se je priljubilo, uvriežilo, što nosi dobra ploda, — radi se lih o tom, da smo o tom uvjereni a zatiem da se opreznim izpitivanjem i izpravljanjem dovinemo do takovoga položaja stvari, uz koji bi postepeno sav sudbeni ustroj mogao polučiti organičku, tako reći, jedinstvenu jakost neoborivoga i blagotvornoga bedema narodnoga života.

8. Imade jošte jedna osnovna potreba ili zadaća ustrojstva suda u obće, koja se mora prikazati kao neobhodni uvjet budućih naših namjera. Ta je potreba: ujeftinjenje pravosudja, i to dvostrano: umanjenje ili barem ograničenje izdataka za sudstvo, koji godimice rastu, i što veće umanjenje sudbenih troškova, spojenih po obćinstvo sa svakim korakom k sudu. Ma kolike i bile potrebe sudstva, ipak je željeti, da se prekomjerno ne uvećavaju već sada vrlo znatni razhodi za njihovo pokriće. Po tome je željeti, da se prigodom projektiranih promjena u sudbenim ustroju pronadju izvori, koji po mogućnosti ne će proizlaziti samo iz sadanjega pravosudnoga proračuna, i to najprije odstranjenjem svega suvišnoga i upotrebljem razpoloživih svota na potrebe, koje su doista prieke i neodložne kao što je n. pr. povišenje oskudnih beriva sudbenoga osoblja. Ja znam, da to nije lak i sasma običan posao, ali ga smatram za nas moralno obvezatnim i uslijed toga jedino dostojnim i razumnim. Daleko je od mene misao tražiti umanjenje sredstava ondje, gdje bez njih nikako ne može postojati nešto, što je nuždno, ozbiljno i koristno, pa unapred izražavam pouzdanje u prosvietljeno djelovanje financijalne uprave pri svakomu dobromu poduzeću, dapače će ono dragovoljno pripomoći, bude li trebalo nekih, imenito privremenih žrtava za bolje uredjenje sudstva kao važnoga ekonomskoga faktora. Ali naročita mogućnost računati u krajnom slučaju na pomoć iz državne blagajnice pobudjuje nas, da svaki novi izdatak prosudjujemo s osobitom minucioznom brižljivošću, i svaki rubalj, izvučen iz državnoga i narodnoga imetka, treba da je opravdan prešnom, strogo promišljenom nuždom. U savezu s tiem, premda mi sa skupoće suda za gradjanstvo mnogo manje stradamo nego mnogi od naših sasma kulturnih zapadnih susjeda, ne bi bilo suvišno barem točno ustanoviti razmjerja i urediti uzimanje onih posrednih sudbenih prinosa, što već radi toga nije lako, jer su oni, kako se god ne dadu motivirati, ipak plaća za koristovanje zakonom i pravednošću. Čim jeftiniji bude sud po državu i privatne osobe — dakako bez uštrba za pravilnost njegove organizacije i djelatnosti — tim je on pristupniji, a što je dobar sud pristupniji, to će biti manje pravdaštva, to više pravde, mira i sklada u obćenomu životu. (Sliedi.)

Digitized by Google

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Institucije rimskoga prava. Napisao Filip Serafini. Sa spisateljevom dozvolom po petom talijanskom izdanju preveli dr. A. Trumbić i dr. I. Smodlaka. Knjiga I. Spljet, 1895. 8° 334. Ciena 3 for.

Mi ćemo ob ovom prievodu, koga našim čitaocem toplo preporučamo, donieti u budućem broju obširniju ocjenu.

* * *

Празноверице и злочини с нарочитим погледом на празноверицу о закопаном благу, od dra. Milenka R. Vesnića. (Napose štampano iz Godišnjice N. Čupića knjiga XIV. U Biogradu, 1894. 8° 62.) Ciena 1 dinar.

Jedan od najodličnijih i najmarljivijih srpskih mladjih pravnika, Mjesečnikov dobri znanac dr. Milenko R. Vesnić, profesor na velikoj školi u Biogradu i bivši ministar prosvjete napisao je veoma zanimivu studiju sa kojom ćemo naše čitaoce nješto duže pozabaviti, jer to ona po našem mnienju i s obzirom na predmet, o kojem radi, i s obzirom na samu izradbu teme u podpunoj mjeri i zaslužuje.

Najprije razpravlja g. pisac o važnosti proučavanja praznovjerica u srpskom narodu za sociologa, za pravnika, a napose za kriminalistu, jer praznoverice u njem upravo kipte. Za tim govori o praznoverici o zakopanom blagu kod raznih naroda, dolazi onda na tu praznovericu kod Srba, te govori o njoj veoma obširno.

Glede Hrvata i Slovenaca kaže samo, da se kopanje blaga zove kod njih „u ris ići“ kako je to već Stanko Vraz zabilježio. Bit će, da su g. piscu majnkali podatci glede ove praznoverice kod Hrvata, pak da se radi toga nije s njome pobliže bavio, što vrlo žalimo, jer bi onda slika o toj praznoverici u cielom našem narodu podpunija bila nego li je sada, gdje se je g. pisac ograničio lih na istočni dio naroda našega.

U „Vienacu“ broj 7 od ove godine, u kojem se obzanjuje ova studija, saobćuje se, da se je držalo, da ima mnogo blaga na Medvedgradu kod Zagreba (nješto ima u izdanju „Matice Hrvatske“ u pripoviesti J. G. Tomića: „Za kralja — za dom“ spomena o tom), da ga zmija čuva, ali bi ga mogao dobiti onaj, koji bi dao zmiji svoje krvi. Na njekih mjestih u Hrvatskoj pričaju i vjeruju, da može biti blaga samo pod bazgovinom, te da se gdjekad tamo vidi plavi plamen kako gori.

Mi smo prolistali hrvatske narodne pripoviedke, do kojih smo mogli doći, te smo našli sliedeće pripoviedke o zakopanom blagu: U sbirci narodnih pripoviedaka pod naslovom „Šala i Zbilja“ od Mijata Stojanovića (Senj, 1874.) nalazimo na strani 42. i sliedećih ovu pripoviest pod naslovom „Zakopano blago“ iz Sriema. Neka snaša ručkonoša noseć užinu ratarom u polje podje stazicom posred gaja, u kom je puno gusta

Digitized by Google

grmlja i sipraga bilo, a samo po gdjekoje veliko drvo: hrast, jasen, brest, bukva itd. Iduć tako gajem bljesne ručkonoši nješto sjajna iz grma u oči. ona onamo začeprka prsti i izčeprka tri dukata. Uzme ih snaša, te kad dodje k težakom, pohvali se starijemu djeveru, što je našla u gaju pod grmom, maši se u njedra i pokaže mu žućake. Vodi ti mene snao na ono mjesto u gaju, gdje si to našla, reče djever, možebit nadjemo ondje i više toga, možebit leži ondje zakopano blago. Vodit ću te drage volje, reče snaša, te odu u gaj. Poneo djever budak i domalo izkopa izpod grma pun ćup dukata i odnese doma, pak poslie podieli blago izkopano ravno na dvoje, polag dade snaši svojoj, a polag uzme sebi. Snaša, koje muž bio skoro kao vojnik odišo na vojsku, spremi svoj dio blaga u ajatu u sanduk ili skrinju, djever pako spremi svoje dukate u svomu ajatu.

Poslie nekoliko dana požeti djever pogledati svoje dukate, te napasti oči zlatom, a kad otvori sanduk, nadje mjesto dukata ugljevje. Odmah ode k snaši, te otvori snaša svoj sanduk i razpentra kesu, zablištaju žućaci. Po tom odvede djever snašu u svoj ajat (kućar) i pokaže joj svoje ugljevje. A šta bi to moglo biti? zapita snaša. A nismo dobro podielili, nego daj da opet na novo dielimo smiešavši sve skupa. Pak ja ne marim, možemo slobodno, na to će snaša, i kad smiešaju dukate i ugljevje, ovo postanu opet dukati. Sad djever podieli opet na dvoje, al za njekoliko dana pretvore se njegovi dukati opet u ugljevje. Tako i treći put. Tada reče djever snaši: Smiešajmo još jedanput dukate i ugljevje, pak ćemo dieliti drugčije. Ti si snašo možebit noseća? Da, odgovori ona, već preko pol godine. Dakle dielit ćemo dukate na troje: tebi, djetetu i meni, svakom podjednako. Kad su tako podielili, nisu se djeverovi dukati više pretvorili u ugljevje.

U sbirci „Narodne pripoviedke u i oko Varaždina“ od Matije Valjavca (Varaždin 1858.) nalazi se na strani 252. i sl. pod naslovom „od trave, koja ima tu moć, da more svaki zatvor odpreti“, sliedeću pripoviest:

Pripoviedaju, da je crna žuna pametna, je znade naći onu travu, koja imade moć, da može otvoriti svaki zatvor, ma bio kako mu drago velik.

Jednom je jedan pastir našao mlade u gnjezdu jednoga drva: to su bili mladi od žune. On se sjeti, da žuna pozna jednu travu, s kojom se sve na svietu može otvoriti, i da se ta trava može dobiti na takav način, da, ako se žunini mladi nadju, valja zabiti luknju s klinom i odozdo metnnti rubac. Kada stara dodje i vidi, da su joj mladi zabiti, odleti i doleti za koji čas s nekakvom travom u kljunu, koju travu čim do klina donese, klin odskoči i trava pade na rubac. Kada je pastir opazio, dotrči po travu i kako ju je imao u ruci, opazi pećinu i na toj pećini željezna vrata. On metne na vrata ovu travu i vrata se strašnim praskom otvore, ali kada se otvore, opazi jednoga starca, koji mu reče: evo uzmi si novaca

Digitized by Google

kolikogod hoćeš, ali pazi da travu ne ostaviš u nutri; jer onda nećeš moći po drugi put doći po novce. On od veselja skoči odmah kupu žutaka, jer on nije znao, što je drago kamenje i druge drage stvari, nego nagrabi si punu torbu žutaka i od veselja zaboravio travu. Za to kad van izadje, htjeo je opet unutar, da si jošte novaca donese, ali kad se obazre, nije već bilo nikakove pećine, jer je nutri travu ostavio, i tako je pećine nestalo.

U sbirci „Narodne pripoviedke i pjesme iz hrvatskoga primorja" od Frana Mikuličića (Kraljevica 1876.) štampana je na strani 11. i sl. pripoviedka pod naslovom „Z dimnjaka neč viče: padan, padan". U toj se pripoviedci pripovieda kako je jedan neustrašivi mladić u jednoj gradini kroz noć boravio, u kojoj bijaše strašilo, pa jer se nije bojao i jer nije htio prvi sam ništa u ruku primiti, izbavio je iz te gradine zakletoga čovjeka. Taj je zakleti čovjek kazao mladiću, kada su bili u podrumu, neka tri puta zakopa motikom u zemlju, pa da će naći tri žare cekina, a mladić mu odvrati, da neće, nego neka ih on onako i odkopa kako ih je zakopao. Na to je taj zakleti čovjek odkopao tri žare cekina, te je dvie žare dao mladiću kao nagradu za to, što ga je svojom hrabrošću izbavio, a s trećom žarom cekina da ima platit mise za duše, koje su ondje poginule. (Sliedi.)

VIESTNIK.

(Previšnje odlikovanje.) Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 6. lipnja 1895. predsjedniku hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice dru. Stjepanu *Spevcu* podieliti dostojanstvo pravog tajnog savjetnika uz oprost od pristojba. Previšnjim ovim odlikovanjem preuzvišenoga gospodina počašćeno je koli hrvatsko sudstvo, toli i cieli hrvatski pravnički stalež, kojega je preuzvišeni gospodin odličan član. Mi srdačno čestitamo preuzvišenom gospodinu, koji je jedan od najstarijih suradnika mjesečnikovih i član našega družtva od njegovoga postanka.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 1. lipnja t. g. svoju redovitu sjednicu, u kojoj je povjereno dru. Franji J. Spevcu i dru. J. Šiloviću, da dadu napraviti nacrt ormara, u kom će se izložiti družtvene edicije na milenijskoj izložbi, da taj nacrt onda predadu eksekutivnom izložbenom odboru, te da se pobrinu za krasan uvez družtvenih edicija, koje će se izložiti. Nakon toga bude primljeno izvješće blagajnika o stanju blagajne.

(Sa hrvatskoga sveučilišta.) Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 22. svibnja 1895. profesora na realnoj gimnaziji zagrebačkoj dra. Ivana *Quiquereza* premilostivo imenovati izvanrednim javnim profesorom za njemački jezik i literaturu na mudroslovnom fakultetu previšnje ime nosećega sveučilišta u Zagrebu.

Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije podielio je na predlog profesorskoga sbora mudroslovnoga fakulteta kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu profesoru kr. velike realke zagrebačke, dru. Augustu *Langhofferu*

Digitized by Google

dozvolu (veniam legendi), da kao privatni docent može predavati na rečenom fakultetu entomologiju.

Imenovanja. Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 29. svibnja 1895. predstojnika statističkoga ureda hrv. slav.-dalm. zem. vlade Milovana *Zoričića* imenovati ravnateljem zem. statističkoga ureda, previšnjim riešenjem od 14. lipnja 1895. viećnike sudbenoga stola Aleksandra *Gayera*, Franju *Weinerta* i Stevana *Popovića*, viećnici banskoga stola; viećnika sudbenoga stola Pavla *Mariaševića*, predsjednikom te zamjenika drž. odvjetnika I. razr. Franju *Vidmara*, državnim odvjetnikom kod sudb. stola u Gospiću, previšnjim riešenjem od 16. lipnja 1895. županijskoga tajnika županije ličke-krbavske Antuna *Vardu* podžupanom županije modruško-riečke.

Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je imenovati sudbenimi pristavi II. razreda extra statum prislušnike: Stjepana *Šijakovića* kod kot. suda u Kostajnici za kot. sud u Bošnjacih i dra. Josipa *Brusića* kod kot. suda u Varaždinu za sudbeni stol u Petrinji, pristavn statističkoga ureda kr. hrv.-slav.-dalm. zem vlade dra. Krunoslava *Bobinca* i kr. sudbenoga pristava dra. Rudolfa *Signara* pristavi II. razr. kr. zem. statističkoga ureda u IX. činovnom razredu; kotarskoga pristava II. razr. Matu *Vrkljana* kot. pristavom I. razreda u IX. činovnom razredu, ostavivši ga na dosadašnjem mjestu službovanja kod kot. oblasti u Varaždinu.

(U Bosni i Hercegovini.) Ces. i kr. zajedničko ministarstvo imenovalo je predstojnike II. razr. Vladislava vit. *Chrszanowskog* u Travniku i Adama *Karsniewicza* u Foči kotarskimi predstojnici I. razreda; za tim političkog pristava I. razr. Josipa *Kellnera* kot. upravitelja u Ključu i vladinog perovodju Camilla barona *Malcomesa* kot. upravitelja u Bos. Kostajnici, kotarskimi predstojnici II. razreda; dalje okružne povjerenike Filipa *Kranjčevića* kod zem. vlade i Karla *Bastendorfa* kod okr. oblasti u Bihaću vladinimi podtajnici, ostavivši svekolike u njihovih dosadašnjih mjestih službovanja; nadalje c. i kr. kot. povjerenika kod c. kr. namjestničtva u Pragu Karla bar. *Brauna* definitivnim kot. predstojnikom II. razr. i dodielilo ga zem. vladi na službovanja. Poglavica zem. vlade imenovao je polit. pristava II. razr. Josipa *Tabourea* upravitelja izpostave u Orašju, i Spiridiona *Jankovića* dodieljenog gradskom kot. uredu u Mostaru okružnimi povjerenici; političke pristave II. razreda Nikolu *Lekawskog* kod kot. ureda u Bugojnu, Kazimira *Henocka* kod seoskog kot. ureda u Mostaru, Metoda *Krejči-a* kod kot ureda u Brčkom i Eduarda *Graffa* kod kot. ureda u Sanskom Mostu političkimi pristavi I. razr.; najzad perovodne vježbenike Josipa *Tumu* kod kot. ureda u Tešnju, Luku *Trappa* kod kot. ureda u Bjelini, Ivana *Brmbolića* kod kot. ureda u Visokom, dra. Vilibalda *Lockera* u kotarskom uredu Nevesinju i dra. Fridrika Vilima *Mathiasa* u kot. uredu u Livnu političkimi pristavi II. razreda ostavivši sve kolike u sadašnjih mjestih službovanja; dalje povjerio je političkom pristavu I. razreda dru. Gjuri *Grasslu* kotarskom upravitelju u Vlasenici, upravu kot. ureda u Gračanici; policajnom povjereniku Karlu *Nagliću*, upravitelju izpostave u Bos. Brodu, upravu gradskim kot. uredom u Banjaluci; polit. pristavu II. razreda Josipu pl. *Mihanoviću* upravitelju izpostave u Grahovu upravu izpostave u Bos. Brodu i pisarničkom oficijalu Petru *Popoviću* kod kot. ureda u Konjicu upravu izpostavom u Grahovu, polit. pristavu II. razreda dru. Adolfu *Beckeru* u upotrebi kod zem. vlade, upravu izpostavom u Kreševu; političkom pristavu I. razreda Mirku *Navratilu*, upravitelju izpostave u Kreševu upravu

Digitized by Google

izpostavom u Doboju i političkom pristavu II. razreda Jovanu *Rauchu* upravu kot. ureda u Bos. Dubici, koji će se 1. srpnja o. g. ustanoviti onda je povjerio vladinom perovodji Camillu barunu *Malcomesu* kotarskom upravitelju u Bihaću, upravu kot. uredom u Bos. Kostajnici i političkom pristavu I. razr. na upotrebi kod c. i k. zajedničkog ministarstva Maksi *Gjurkoviću* upravu kot. uredom u Bihaću, a imenovao je pravnog vježbenika kod c. i kr. zem. suda u Pragu Ljudevita *Herrmanna* privr. perovodnim vježbenikom u kot uredu u Bos. Krupi, svršenog pravnika Antona *Remy-Berzencovicha* pl. Szilasa privremenim perovodnim vježbenikom i dodijelio ga zemaljskoj vladi na službovanje i konačno imenovao je dra. Davida *Sternberga* privr. financ. perovodnim vježbenikom u XI. dnevnom razredu.

Nadalje imenovalo je ces. i kr. zajedničko ministarstvo sudskog pristava u kot. uredu u Stolcu Nikolu *Nardelli-a* sudskim tajnikom manje pr., šerijatskog sudiju u kotar. uredu u Zenici Abdulah ef. *Gjonlagića* šerijatskim sudijom u VIII. dnevnom razredu II. stepena plaće, vladinog tajnika u pravosudnom odieljenju Arnolda *Wendela* pomoćnim referentom u vrhovnom sudu.

Poglavica zem. vlade imenovao je šerijatskog sudiju u kot. uredu u Županjcu Vehbi ef. *Sikirića* šerijatskim sudijom u IX. dnevnom razredu II. stepena plaće, privr. auskultanta kod kot. ureda u Gračanici Venzela *Gluszaka* privr. sudskim pristavom manje pr., šerijatskog vježbenika Muhamed ef. *Kresa* privr. šerijatskim sudijom X. dnevnog razreda kod kot. ureda u Sarajevu, privr. financ. perovodnog vježbenika na upotrebi kod financ. nadzorničtva u Sarajevu Stanislava *Lojasiewicza* privr. auskultantom kod okr. suda u Sarajevu, šerijatskog vježbenika kod seoskog kot. ureda u Mostaru Hašim ef. *Muhića* privr. šerijatskim sudijom u X. dnevnom razredu kod kot. ureda u Stolcu, i sudskog pristava manje pr. u pravosudnom odjelenju zem. vlade Jovana *Stahla* vladinim perovodjom.

Premještenja. Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, obnašao je Stjepana *Burazovića* sudbenog pristava kod kot. ureda u Staroj Pazovi premjestiti ka kot. sudu u Kostajnici, dra. Jeronima *Lopašića* sudb. pristava kod kot. suda u Bošnjacih k onomu u Vukovaru, kotarskog predstojnika Šimu *Pavičića* od kot. oblasti u Vojniću k onoj u Čabru, kot. pristave I. razreda Milana *Kramarića* od kotarske oblasti u Slatini k onoj u Doljnjem Miholjcu i Matiju *Čordašića* od kot. oblasti u Doljnjem Miholjcu k onoj u Slatini, i županijskog perovodju i upravitelja kot. oblasti u Čabru Milana *Bosanca*, iz Čabra kot. oblasti u Vrbovskom, povjeriv mu podjedno upravu potonje kotarske oblasti.

(U Bosni i Hercegovini.) C. i kr. zajedničko ministarstvo razriešilo je privr. vladinog tajnika i upravitelja statističkog odsjeka zemaljske vlade u Sarajevu dra. Ferdinanda *Schmida* u na njegovu vlastitu molbu od dalje upotrebe u zemaljskoj službi.

Poglavica zem. vlade premjestio je zem. vladi uvrštenog kot. predstojnika II. razreda Gjuru *Paulića* u Prnjavor i povjerio mu upravu tamošnjim kot. uredom; dalje je premjestio okružnog povjerenika Mihajla *Petraša* od okružne oblasti u Travniku ka kot. uredu u Bugojnu, polit. pristava I. razr. Nikolu *Lekawskog* iz Bugojna ka kot. uredu u Travniku i okružnog povjerenika Baja *Bošića* od kot. ureda u Travniku ka kot. uredu u Županjcu; za tim perovodnog vježbenika Inocenta *Monassa* od okr. oblasti u Travniku ka kot. uredu u Livnu, polit. pristava II. razr. dra. Fridrika *Mathiasa* iz Livna ka gradskom kotarskom uredu u Banjaluci, polit. pristava I. razr. Leopolda *Pečara* iz

Digitized by Google

Banjaluke k okr. oblasti u Travniku, sudskog pristava Karla *Granowskog* od kot. ureda u Drventi k onom u Jajcu, sudskog pristava Kostantina *Milića* od okružnog suda u Sarajevu ka kot. uredu u Drventi i sudskog pristava Petra *Mykowskog* od okr. suda u Sarajevu ka kot. uredu u Sarajevu. Za tim je ostavio ka kot. uredu u Vlasenici premještenog sudskog pristava Ivana *Mandušića* u službenoj upotrebi kod okr. suda u D. Tuzli, a premjestio je sudb. pristava Venzela *Podhurskog* od kot. ureda u Višegradu k onom u Vlasenici, sudskog pristava Josipa *Kasimoura* od kotarskog ureda u Visokom k onom u Višegradu i auskultanta Simona *Elblinga* od okr. suda u Sarajevu ka kot. uredu u Visokom, šerijatskog sudiju Abdulah ef *Hafizovića* od kot. ureda u Prozoru k onom u Vlasenici i šerijatskog sudiju Ali Riza ef. *Prohića* od seoskog kot. ureda u Mostaru ka kot. uredu u D. Tuzli, šerijatskoga sudiju Jusuf ef. *Midžića* od kot. ureda u Sarajevu k onom u Tešnju, kot. predstojnika II. razreda Tomislava *Ferljana* u Prnjavoru na službovanje kod zem. vlade, auskultanta dra. Lothara *Goldschmidta* od okr. suda u Mostaru ka kot. uredu Prnjavoru, kot. predstojnika Camila baruna *Malcomesa* i perovodnog vježbenika dra. Otona *Taussiga* od kot. ureda u Bos. Kostajnici k novo ustrojenom kot. uredu u Bos. Novom; te je povjerio političkom pristavu I. razr. Mihajlu *Murku* upravitelju izpostave u Bos. Novom upravu izpostave, koja će se aktivirati u Bos. Kostajnici za tim je premjestio sudske pristave Karla *Kanjaka* i Ernesta *Ferenza* od kot. ureda u Bos. Kostajnici ka kot. uredu u Bos. Novom; dalje sudskog pristava Miecislava viteza *Rozwadowskog* od kot. ureda u Bileću ka kot. uredu u Bos. Dubici; sudskog pristava Jovana *Bezecny-a* od kot. ureda u Brčkom ka kot. uredu u Bileću; sudskog pristava Petra *Martechini-a* od kot. ureda u Konjicu k onom u Brčkom, auskultanta dra. Aleksandra *Saxla* od okr. suda u Mostaru ka kot. ureda u Konjicu, auskultanta Natana *Schattnera* od okr. suda u Banjaluci ka kot. uredu u Bos. Gradišci, auskultanta dra. Eusignija *Lastowieckog* od okružnog suda u Bihaću ka kot. uredu u Sanskom mostu i šerijatskog sudiju Ragib ef. *Muftića* od kot. ureda u Bos Kostajnici k onom u Bos. Dubici, a odpustio je vladinog perovodju Josipa *Neumanna* kot. upravitelja u Bos. Kostajnici i šerijatskog sudiju kot. ureda u Kladnju Hašimef. *Aganovića* iz ovozemske službe.

(Kr. javnim bilježnikom) imenovan je zamjenik državnog odvjetnika I. razr. Zador pl. *Kelecsényi* u obsegu kr. sudbenoga stola u Osieku sa sjedištem u Vukovaru.

(Novi odvjetnik u Bosni.) Odvjetnički kandidat dr. Milan *Katičić* imenovan je odvjetnikom u Bosni i Hercegovini s uredovnim sjedištem u Bihaću.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad VII. godine 1895. izdan i razposlan je dne 22. svibnja 1895. a sadržaje:

pod brojem 29. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za za unut. poslove od 26. prosinca 1894. broj 60092, kojom se k hrvatsko-slavonskoj farmakopei izdaje cienik liekova od god. 1895. i

pod brojem 30. zakon od 1. svibnja 1895. o uredjenju plemenite općine turopoljske.

Komad VIII. godine 1895. izdan i razposlan je dne 1. lipnja 1895. a sadržaje:

pod brojem 31. zakon od 1. svibnja 1895., kojim se ustrojavaju mjesta banskih savjetnika kod kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade;

Digitized by Google

pod brojem 32. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 17. svibnja 1895. br. 4438, glede popune dotično i preinake obrazaca za izkaze o poslovanju sudova u postupku radi smetana posjeda, u postupku maličnom i u postupku kaznenom, i konačno

izpravak k zborniku kom. XXI. br. 76 god. 1894., tičući se tiskarske pogrieške u §-u 10., točki 6., redku 3. zak. članka XV.: 1894. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora „u predmetu osiguranja poreza na žestu za potrošno područje."

Stečaji.

Srpanj. Ana *Jurek*, kitničarka u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka 31. svibnja 1895. broj 9803 gr.). — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Pero Gavranić, zamjenik Mijo Tkalčić, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 12. srpnja, ročište 13. srpnja 1895.

— Leopold *Kohn*, protokolirani trgovac u Belovaru. — Kr. sudbeni stol u Belovaru (odluka od 3. svibnja 1895. broj 1561. gr.). — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Miroslav Strižić odvjetnik u Belovaru, zamjenik dr. Mihajlo Bogdanović-Tomić odvjetnički perovodja u Belovaru. — Rok prijavni do 15. srpnja 1895.

Kolovoz. L. *Ehrenfeld*, protokolirana trgovačka tvrdka u Sisku. — Kr. sudbeni stol u Petrinji (odluka od 25. svibnja 1895. broj 1088 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Benjamin Šuperina, zamjenik Oktavijan Klemenčić, odvjetnici u Sisku. — Rok prijave do 13. kolovoza, ročište 28. kolovoza 1895.

— Jovan *Falica*, u Petrinji. — Kr. sudbeni stol u Petrinji (odluka od 14. lipnja 1895. broj 1234 gr.). — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Benjamin Šuperina, zamjenik dr. Vladimir Crnadak, odvjetnici u Sisku. — Rok prijavni do 20. kolovoza, ročište 29. kolovoza 1895.

Rujan. S. *Kessler*, protokolirana trgovačka tvrdka u Medjuriću. — Kr. sudbeni stol u Požegi (odluka od 2. lipnja 1895. broj 1807 gr.). — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka Juraj Strišković odvjetnik u Novojgradiški, zamjenik dr. Eduard Kürschner odvjetnik u Požegi. — Rok prijave do 2. rujna, ročište 3. rujna 1895.

— Ostavina Josipa *Kurila*. — Kr. kot. sud u Jaski (odluka od 29. svibnja 1895. broj 369 gr.) — Zastupnik stečajnoga imetka dr. Gustav Gaj, zamjenik V. Lenac, odvjetnici u Jaski. — Rok prijavni do 16. rujna. ročište 17. rujna 1895.

— Protokolirana trgovačka tvrdka I. *Sarajlije udova*, trgovina mješovitom robom u Okučanih. — Kr. kotarski sud u Novojgradiški (odluka od 9. lipnja 1895. br. 6198 gr.). — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka J. Strišković, zamjenik dr. M. Posilović, odvjetnici u Novojgradiški. — Rok prijave do 18. rujna, ročište 21. rujna 1895.

— Neprotokolirana trgovkinja Salika *Tausig* u Križevcih. — Kr. kot. sud u Križevcih (odluka od 3. lipnja 1895. broj 6394 gr.). Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Antolković, zamjenik Marković odvjetnici u Križevcih. — Rok prijavni do 28. rujna, ročište 29. rujna 1895.

Digitized by Google

Sirotinjska povjerenstva u gradovima.

Napisao dr. F. J. Spevec.

(Svršetak.)

b) U koji djelokrug općine spada djelovanje sirotinjskih povjerenstva, da li u t. zv. naravni ili preneseni djelokrug?

Da uzmožemo odgovoriti na ovo pitanje, treba najprije da znademo, što znači naravni a što preneseni djelokrug općine.

Ideja o naravnom djelokrugu općine nije nikla u Austriji, kako su mnogi držali, već je ona plod francuske revolucije, kako je to dokazao Jellinek u svojem gore spomenutom djelu. Jedna od prvih zadaća, koje se bila latila francuska narodna skupština, bila je potpuna reforma komunalne uprave. U oštroj opreci s birokratičnim idejama, na kojima se osnivao ancien régime, narodna je skupština predala svukoliku nutarnju upravu novim departementima, arrondissementima i municipalitetima, stvorenim bez svakoga obzira na historičke tradicije, i tako učini prvi korak za preobrazbu države. Naglasivalo se kod toga, da općine imaju svoju vlastitu sferu, koja obuhvaća njihove njekim načinom privatne poslove, i da se glede toga nalaze općine napram državi u sličnom odnošaju, kao što i individua glede svojih privatnih poslova. Ti vlastiti poslovi općine da su dvojake naravi, legislativne i eksekutivne, a oboje da imaju obavljati organi općine.

Te misli prihvati onda i zakonodavac. Zakon od 14. decembra 1789. veli, da izabrana municipalna zastupstva imaju da ispune dvije vrste funkcija: „les unes propres au pouvoir municipal; les autres propres à l'administration générale de l'État et déléguées par elle au municipalités". Vlastiti djelokrug obuhvaća svukoliku gospodarsku upravu i lokalnu policiju u različitim pravcima. U granicama toga djelokruga općina je podčinjena samo kontroli višega samoupravnoga tijela, jer „velika općina naroda ima interes za to, da su malene općine, koje sačinjavaju njezine elemente, valjano upravljane".[1]

[1] Jellinek cit. str. 265.

Digitized by Google

Ideja o vlastitom djelokrugu općine pripada dakle medju tvorevine godine 1789.

A kad se stvar potanje promotri, vidi se, da je ta ideja u savezu s čitavim mišljenjem revolucije. Revolucija pokušala je, da ostvari doktrinu škole naravnoga prava; pa tako i ideja o naravnom djelokrugu općine nije ništa drugo, nego samo primjena misli naravnoga prava općini. Kao što pojedinac čovjek, tako treba i općina da ima svoja temeljna prava, što ih država ne stvara, nego samo priznaje, i kojih općina ne dobiva od države, već su ona općini kao prirodjena.

Medjutim revolucija u daljem svojem tečaju nije ostala vjerna tim načelima. Na mjesto suverenih komuna naskoro su postale općine više ili manje samo upravni kotari države. Samostalno pravo općine ograničeno bje u suštini samo na funkcije gospodarske uprave, ali i ovdje podčinjeno budnoj kontroli države.

No ideje francuske konstituante ostale su dugo nezaboravljene izvan Francuske. Podržavala ih je liberalna škola konstitucijonalnoga državnoga prava, a prihvatila belgijska konstitucija od godine 1830/31. Rotteck, u čijoj se nauci nalaze formulovani postulati tadašnjega liberalizma, i čija nauka mnogo je utjecala na tadašnji svijet, uči u svojim djelima, da je općina kao što i obitelj postojala prije države. Svaka veća država pravo reći samo je federacija općina. Općina ne postoji radi države, već država radi općine, kao što u opće postoji država radi svojih članova. Općina ima dakle nužnim načinom svoju vlastitu sferu, u kojoj se može slobodno i samostalno razvijati. No u drugu ruku može i država u zajedničkom interesu da upotrebi općinu za svoje svrhe te da joj delegira jedan dio svoje vlasti. Najvažnije funkcije, koje pripadaju samostalnoj vlasti općine, jesu: slobodan izbor njezinih zastupnika, slobodno primanje općinara, uprava imovine, lokalna policija i udaranje poreza.

Belgijska citirana konstitucija po primjeru francuskoga zakona od 14. decembra 1789. priznaje vlastiti i samostalni djelokrug općine, a ubraja ovamo direktni izbor njezinih zastupnika, upravu lokalnih posala, javnost sjednica, javnost proračuna i polaganja računa.

Isto tako pruski ustav od 5. decembra 1848., frankfurtski državni ustav i austrijski ustav od 4 marta 1849. priznavaju po primjeru belgijske konstitucije općini stanovita stožerna prava, koja se odnose na njezinu organizaciju, kompetenciju i javnost poslovanja, i u koja ne smije država dirati isto onako, kao što ni u stožerna prava individua. Polazeći s toga stanovišta provisorni općinski zakon austrijski od 17. marta 1849. razlikuje dvojaki djelokrug općine, naravni i preneseni. „Der Wirkungskreis der freien Gemeinde ist a) der natürliche, b) ein übertragener (čl. II). „Der natürliche umfasst Alles, was das Interesse der Gemeinde zunächst berührt und innerhalb ihrer Gränzen vollständig durchführbar ist". —

Digitized by Google

„Der übertragene umfast die Besorgung bestimmter öffentlicher Geschäfte, welche der Gemeinde vom Staate im Delegationswege zugewiesen werden". — To se opetuje onda i u kasnijim zakonima. Tako na pr. statut grada Praga od 27. aprila 1850. veli: „Působnost obce jest: a) přirozená, b) přenešená. „Přirozená působnost zavírá v sobě vše, co se potřeb obce nejúžeji dotýče, a v mezich jeji zùplna provésti se dá". — Přenesená působnost obsahuje obstarávání jistých věřejných praci, kteréž od státu se přikazuji k obci způsobem přenášky". (§ 78.)[1]

Tako i carski patenat od 7. septembra 1850., kojim se uvodi za grad Zagreb privremeni općinski red, veli u §-u 65.: „Djelokrug općine jest a) naravni, b) preneseni. Naravni djelokrug obuzima sve ono, što se na interese občinske pobliže odnosi i unutar njihovih granica potpuno se izvesti može. S obzirom na sveopće dobro ograničuje se ovaj djelokrug samo zakonom. -- Preneseni djelokrug obuzima obskrbljenje stanovitih poslova, koji su općini od države odrednim putem (via delegationis) povjereni".[2]

Takodjer noviji austrijski zakoni razlikuju djelokrug općine po primjeru navedenih starijih. Tako zakon od 5. marta 1862: „Der Wirkungskreis der Gemeinde ist ein doppelter, a) ein selständiger, b) ein übertragener (art. IV.) „Der selbständige, das ist derjenige Wirkungskreis, in welchem die Gemeinde mit Beobachtung der besteheden Reichs- und Landesgesetze nach freier Selbstbestimmung anordnen und verfügen kann, umfasst überhaupt Alles, was das Interesse der Gemeinde zunächst berührt und innerhalb ihrer Gränzen durch ihre eigene Kräfte besorgt und durchgeführt werden kann". (art. V.) „Den übertragenen Wirkungskreis der Gemeinde, das ist die Verpflichtung derselben zur Mitwirkung für die Zwecke der öffentlichen Verwaltung, bestimmen die allgemeinen Gesetze und innerhalb derselben die Landesgesetze". (art. VI.)

To opetuju i pojedini zemaljski zakoni, koji uredjuju općine. Isto tako naši općinski zakoni. Tako zak. čl. XVI. god. 1870. razlikuje naravni i preneseni djelokrug općine. „U djelokrug naravni spada uprava općinske imovine i sve ono, što se neposredno tiče interesa općine". — „U preneseni djelokrug spada izvedenje poslova i odredaba zasjecajućih u javnu upravu, na koliko bude to općini zakonom ili kroz višju oblast dodieljeno". (§ 26.) Isto tako zakon od 28. januara 1881. o ustroju gradskih općina § 57.: „Djelokrug gradske općine jest:

---

[1] Pražák, rakouské právo ústavní, část první, str. 51. i sl. dodatka.

[2] Isto tako § 62. provis. općinskoga zakona za grad Osijek od iste godine. Naprotiv naredba Jelačića bana od 19. augusta 1851. za opravljanje općinskih poslova u gradovima i trgovištima s magistratom, i ona za vodjenje općinskih poslova u vanjskim općinama, nema takove definicije o naravnom i prenesenom djelokrugu općine.

Digitized by Google

1) naravni, u kojem općina uz obdržavanje postojećih zakona samostalno odlučuje i odredjuje o svem, što se neposredno tiče interesa općine, što u području svojem vlastitimi silami upravljati može;

2) preneseni, u kojem općina na temelju postojećih zakona vrši dužnost javne uprave".

Cijelo to razlikovanje naravnoga i prenesenoga djelokruga općine nije dosta jasno i odredjeno; ne kaže dosta jasno, što sve spada u jedan što u drugi djelokrug, i koja mu je pravna narav. Polazeći sa stanovišta „naravnoga" ili „prirodjenoga" prava općine, to je razlikovanje uzrokovalo mnogo konfusija, često puta krivo shvaćanje odnošaja izmedju općine i države; ono je imalo za posljedicu onaj razdvoj izmedju općine i države, koji je osobito žigosao ministar Unger prigodom saborskih rasprava o osnutku austrijskoga upravnoga sudišta, veleći medj ostalim: „Es gibt nichts Unnatürlicheres als den natürlichen Wirkungskreis der Gemeinde".

Nema sumnje, da na pitanje, koji poslovi spadaju u djelokrug općine, ne možemo odgovoriti po nikakovom „naravnom" ili „prirodjenom" pravu, već jedino po positivnom pravu dotične države. Država svojim zakonima ustanovljuje djelokrug općine, ona ga može modificirati, proširiti ili stegnuti. Oštro ističe to imenito Tezner u svojoj recensiji spomenutoga Jellinekovoga djela. „In dem Fortgange der Gesetzgebung gewahrt man, dass der Inhalt des eigenen Wirkungskreises sich stetig nach subjectiven gesetzgeberischen Erwägungen und one jede Einflussnahme der Gemeinde ändert". — „Darum zweifelt man nicht mehr, dass die Gemeindegewalt willkürliche Schöpfung des Staates sei. Das Gemeinderecht enthält die Clausel, dass jederzeit durch Gesetz aus dem Wirkungskreise der Gemeinde, ohne weitere Beschränkung, beliebige Befugnisse herausgenommen werden können".[1] Naprotiv po Pražaku naravni djelokrug općine „jaksi nutně vyplývá z existence svazku obecniho dle zákonů přirody a společenského řádu"; ali dodaje i Pražák: „ovšem toliko in abstracto; neb konkretni vymazení tohoto oboru působnosti děje se právem positivnim".[2]

Razlikovanje naravnoga i prenesenoga djelokruga općine zabacuje izrijekom i Loening. To razlikovanje osniva se, veli on „auf einem unrichtigen Grundgedanken. Alle Funktionen der Gemeinde sind vielmehr staatliche Funktionen, und nur die Selbständigkeit der Gemeinde in ihrer Verwaltung ist eine verschiedene".[3] Loening razlikuje u djelokrugu općine zadaće, što ih je dužna općina ispunjavati, i onakove, što ih je ona ovlaštena preuzimati; razlikuje dakle obligatorni i dobrovoljni djelokrug općine, pa veli: „Der hier ausgeführte Gegensatz der obligatorischen und der

[1] Grünhut, Zeitschrift für das Privat- und öff. R. XXI. str. 204.
[2] Cit. 46.
[3] Bluntschli, Staatswörterbuch, izdanje Loeningovo, art. Gemeinde.

Digitized by Google

freiwilligen Aufgaben der Gemeinde ist allein juristisch von durchgreifender Bedeutung. Die seit der französischen Gesetzgebung von 1789 vielfach angenommene Scheidung in einen eigenen und einen übertragenen Wirkungskreis der Gemeinde beruht auf Unklarheit und einer Verkennung des Wesens der Gemeinde.[1]

Točno razlikuje pojedine sastojine djelokruga općine osobito Jellinek u svojem već više puta spomenutom djelu (str. 269—281). Njegova jasna i poučna razlaganja kadra su osobito, da razbistre pitanje, kojim se bavimo, s toga priobćujemo ovdje ta razlaganja.

Da uzmožemo odgovoriti na pitanje, kakove je pravne naravi samostalni djelokrug općine i u kojem odnošaju nalazi se on prema pravima državne vlasti, treba, kaže Jellinek, da prije svega upoznamo sredstva i sile, kojima se služi općina u svojoj upravi. To pak jesu u jednu ruku ista sredstva i sile, kakovima raspolaže svaka upravljajuća osobnost, privatnici kao što i udruge: duševna, gospodarska, tehnička sredstva i sile, što se upotrebljavaju u granicama pravnoga poretka, da se postignu socijalni ciljevi. Podupirati siromake, graditi pučke škole i gimnazije, podizati bolnice, skrbiti za razsvjetu ulica, dobru vodu, čistoću javnih mjesta, saditi vrtove, kopati kanale itd. — to su poslovi, koji imaju doduše javni karakter, ali ne javno-pravni; oni su publicistične naravi u socijalnom smislu, ali ne u smislu juristićnom. Isto tako pravo općine, da slobodno postavlja svoje zastupstvo i prima nove članove u svoju svezu, nije specifično javno-pravne naravi, vidi se to umah odatle, što i svako privatno društvo ima takovo pravo.

No općina izvršuje u svojoj upravi i gospodstvena prava, imperium, (Herrschaftsrechte) imenito po komunalnoj policiji, financijalnoj upravi, a i drugdje.[2] — Pita se sada, odakle općini taj imperij? Izvire li on iz same naravi općine, je li on imanentan općini, ili pak pripada on primarno državi, a od države dobiva ga općina?

Ima pisaca, koji trvde poput škole naravnoga prava, da ima općina svoj vlastiti od države neovisni imperij. (Tako imenito Gierke, Rosin i dr.) Po toj nauci svaka organizovana zajednica gospoduje već po svojoj nepromjenljivoj naravi nad svojim članovima. Gdjegod više osoba sačinjava jednu jedinstvenu cjelinu, tamo socijalna volja jedinstva nužnim načinom gospoduje nad voljom članova u granicama svoje kompetencije. Gospodovati, to nije privilegij države. Obitelj, općina, kotar, provincija, crkva, javne i privatne udruge najrazličitije vrste podvrgavaju si individua pored države.[3]

---

[1] Lehrbuch des Vervaltungsrecht § 38.

[2] Jellinek cit. str. 262, 263.

[3] Na pr. Rosin, Souveränetät, Staat, Gemeinde, Selbstverwaltung str. 36. „Hiernach dürfte sich als Folgerung ergeben, dass die Herrschaftsbefugniss

Digitized by Google

Da ispitamo tu teoriju (za koju veli i Tezner cit., da je „eine überwundene Rechtsanschauung"), treba, kaže Jelinek, da odgovorimo na pitanje: što znači gospodovati? Naravno da mi kod toga imamo pred očima samo današnju modernu državu. Ne treba pak ni spominjati, da nije vazda bilo tako. Bilo je vremena, kad se je priznavalo samostalno gospodstvo nedržavnoga karaktera, što obuzimaše čitavu osobnost. Rimski pater familias, kome pripadaše jus vitae ac necis, vjerovnik, koji je prodavao svojega dužnika trans Tiberim, sredovječni baroni i gradovi, koji si mačem u ruci izvojštavahu svoje pravo, crkva, koja je postavljala i skidala vladare — svi ti izvršivahu gospodstvo, koje nije bilo izvedeno od državne vlasti, ograničene tada samo na usko polje. No tih gospodstvenih prava do nas je do njekih rudimenta nestalo, povukla ih je država u svoju sferu.

Nije li ipak ostalo štogodj od gospodstvenih prava nedržavnih zajednica?

Uzmimo prije svega čisto pvivatnu korporaciju, koja ne stoji u ni kojem odnosu s državnim svrhama. U takovoj čisto privatnoj korporaciji morali bismo naći najčišći onaj imperij, za koji se tvrdi, da joj je imanentan, neovisan od državne vlasti. Svaka takova korporacija može sastavljati svoje statute, može se u granicama zakona slobodno organisovati, svoje organe snabdjeti korporativnom vlašću, odredjivati prava i dužnosti svojih članova, postavljati obranike za rješavanje nutarnjih sporova. Nema sumnje, da je svaki član podvrgnut njekoj korporativnoj vlasti. No sredstva, kojima razpolaže korporacija, da ostvari svoju volju, ta sredstva jesu, kako dokazuje Jellinek, samo disciplinarne naravi. A kao posljednje i najteže disciplinarno sredstvo pristoji korporaciji u najboljem slučaju (i to ne uvijek!) pravo, da isključi iz korporacije člana, koji se je ogriješio o njezina prava. U drugu ruku može svaki član u svako doba istupiti. Takodjer, korporacija može samo isključiti, a ne može držati člana u korporaciji;

---

als blosse abstrakte Potenz, als Bestimmbarkeit anderer Persönlichkeiten durch den Willen der herrschenden aus deren eigener Macht, nichts dem Staate characteristisches ist. Schon auf dem Gebiete des Privatrechtes stehen ihr die Gewaltverhältnisse des Familienrechts, mit denen die staatrechtlichen von je verglichen worden sind, auf dem Grenzgebiete zwischen Privat- und öffentlichen Recht das lehnrechtliche Herrschaftsverhältniss formell gleich; für die Beziehungen der öffentlich-rechtlichen Körperschaften, welche dem Staate eingeordnet sind, dürfte dasselbe kaum noch bestritten werden. Es muss aber noch weiter behauptet werden das jede Gesammtpersönlichkeit, auch die des Privatrechts, das Moment der Herrschaft gegenüber ihren Gliedpersönlichkeiten in sich trägt. Denn da die Gesammtpersönlichkeit eine über den Gliedpersönlichkeiten stehende höhere Einheit darstellt, so ist die Beherrschung der Einzelnen durch die Gesammtheit vermöge des Begriffs ihrer Uiberordnung direkt gegeben".

Digitized by Google

ona nema sredstva, da onoga, koji se apsolutno protivi, na osnovu vlastite svoje moći prisili, da ispuni svoju dužnost.

To vrijedi i za općinu. Njezina vlastita joj vlast čisto je negativne naravi, a osim toga zakonom znatno ograničena. Ona se manifestira poglavito u tom, što može općina strance otpraviti iz svojega područja, ako postoje stanovite zakonske pretpostavke. — Naprotiv najvažniji fundamenat današnjega općinskoga prava, na ime članstvo u općini, ne osniva se na vlastitoj vlasti općine. Niti u onim slučajevima, gdje općina slobodnim upravnim aktom prima koju osobu u svoju svezu, ne osnivaju se javno-pravne posljedice, što resultiraju odatle za primljenu osobu i eventualno treće osobo, na volji općine, već na volji države. Pravni sadržaj članstva u općini jednom je za vazda fiksiran zakonom. Općina nema prava, da kojega od svojih članova isključi za kaznu, kao što to može ona činiti sa strancem. A o tom opet nema ni koje sumnje, da samo država može da drži člana općine u općinskoj svezi; država je dakle ona, koja prinudjuje pojedinca, da ispuni svoje dužnosti prema općini, jer držati nekoga u zajednici ne znači drugo, nego siliti ga, da ispuni svoje dužnosti prema zajednici. Time je ujedno označena ona prinudna vlast, što je izvršuje općina u vlastitom djelokrugu po redarstvu, u financijalnoj upravi itd. kao gospodstvo, što pripada originarno državi, a od države dobiva ga općina. Uklonimo li to gospodstvo, od države zakonom lokalizovano u pravnoj sferi općine, ostat će općini samo korporativna disciplinarna vlast, onakova, kakova je vlastita svakoj korporaciji.

Tako dakle ne stoji niti teorija Francuza o pouvoir municipal, niti njemačka nauka o vlastitom samostalnom imperiju općine. Ta nauka ne da se složiti sa spoznajom moderne države. Jer država, u kojoj su pojedine korporacije, pače i pojedine fizične osobe imale svoja vlastita gospodstvena prava, što su sačinjavala apsolutnu granicu državnoj vlasti, takova država bila je sredoviječna država. No „diese mittelalterliche Staatsidee ist für die Erkenntnis des modernen Staates nur als ein für alle Zeiten abschrekendes Beispiel zu gebrauchen, und aller juristischen Romantik wird es nicht gelingen, ihr wieder einiges Leben einzuhauchen", veli Jellinek.

Naprotiv svaka državo-pravna spoznaja mora da računa s onom velikom, neoborivom historičkom činjenicom, koje ne može izbrisati ni koje juristično otkriće, na ime činjenicom, da je malne posvuda u današnjim evropskim državama apsolutnomu kraljevstvu pošlo bilo za rukom, da ukloni samostalna gospodstvena prava pojedinih korporacija i individua u državi, pa da mjesto sredoviječnoga društva s njegovim mnogobrojnim stepenima izmedju države i pojedinca pripravi homogeno državljansko društvo. Revolucija i pojavila se onda konstitucijonalna ideja nijesu u tom pogledu smetale djelo apsolutizma, već ga dogotoviše svojim putom. Čitava historija posljednjih četiriju stoljeća udilj potvrdjuje izreku Hobbesovu,

Digitized by Google

da je država veliki Leviatan, koji je pozobao sva prvobitna gospodstvena prava svojih državljana.

Ali s tim resultatom nije se zadovoljilo najnovije doba. Karakteristična je crta političnih borba u našem stoljeću ta, što državljani nastoje, da si pribave sudjelovanje kod izvršivanja državne vlasti. A resultat tih borba jest onaj, kako veli Jellinek, veličajni proces, po kojem država sama ograničuje svoj imperij te ga prenosi na državljane. Drugačije, nego je sredoviječna država prenosila prava na svoje vasale, podaje moderna država prava svojim državljanima. Moderni državljanin ne nalazi se napram državi samo u odnošaju podložnosti, u kojem joj je dužan poslušnost, po Jellineku t. zv. pasivni status, status subjectionis;[1] državljanin ima i stanovitu svoju slobodnu sferu, u kojoj je on slobodan od gospodstva države, t. zv. negativni status, status libertatis;[2] državljanin može nadalje zahtijevati od države i positivne činidbe, da mu pruža zaštitu, da se smije služiti njezinim institucijama itd. t. zv. positivni status.[3] No ne samo to, već moderni državljanim ima i to pravo, da radi za državu, da radi kao njezin organ, to je t. zv. aktivni status,[4] po kojem državljanin sudjeluje kod izvršivanja državnoga imperija, po kojem je sposoban, da utječe na taj imperij i da ga ograničuje. Ali to pravo pripada modernomu državljaninu na posve drugi način, nego je svojedobno pripadalo feudalno vrhovničtvo vasalu. Nema moderni državljanin toga prava poradi sebe, nije to pravo apsolutno oteto jednostranoj razpoložbi državne volje, tako da bi se moglo raspolagati o njem samo u formi ugovora; već ima moderni državljanin to pravo na osnovu zakona kao član države, to pravo proishodi iz državne zajednice i podvrgnuto je udilj njezinomu legalnomu utjecaju. Samo kao aktivni član države, kao mogući nosilac državnih funkcija ima čovjek politička prava.

Isto tako je s imperijem, što ga posjeduju općine. Kao što političko pravo državljana, isto tako proishodi i taj imperij od države i vrelo mu je članstvo u državi. Jerbo je općina samostalno i nužno udo države, za to ju je država opremila imperijem tako, da je ona i napram državi nosilac javnoga prava. Tako je općina po državi uzvišena do aktivne korporacije javnoga prava.[5] Ali to ona nije po svojoj vlastitoj nepromjenljivoj naravi, već je ona to po naravi moderne države.

---

[1] O tom Jellinek cit. str. 81.

[2] Potanje razpravlja Jellinek taj status cit. str. 89—108.

[3] Potanje o tom cit. 109—129.

[4] O tom cit. 129—183.

[5] Pojam i biće korporacije javnoga prava označuje se vrlo različito. (Vidi moju raspravu: osnova zakona o vodnom pravu, „Mjesečnik" 1891. br. 11. str. 517 opaska 137.) Tim pitanjem bavi se Jellinek str. 250 i sl. Potanje ispituje on imenito shvaćanje Rosinovo (navedeno u Mjesečniku cit.),

Digitized by Google

Na osnovu svega toga označuje Jellinek pravni položaj općine u državi analogno s položajem pojedinca državljanina. Općina ima kao što i svaki državljanin, svoj pasivni status. U taj status spada i preneseni djelokrug općine, u kojem ima općina da izvršuje državne funkcije. Općini pripada nadalje i negativni status, po kojem može stvarati vlastite zaključke, u njegovim granicama može do stanovitog stepena da odredjuje opseg svojemu djelovanju. Radi toga razlikuju se fakultativne zadaće općine u opreci s obligatornima. No negativni status a s njim i fakultativne zadaće općine upravo su radi javno-pravnoga položaja općine ograničene više nego kod privatne korporacije. Budući da je općina sastavno udo državne uprave, radi toga ne može ona izvršivati funkcija, koje bi je priječile u izvršivanju njezinih nužnih zadataka. S toga je općina posvuda, da bi se zajamčila državi harmonija izmedju djelovanja općine i državnih interesa, podvrgnuta oštrijoj kontroli, nego privatna korporacija.

O positivnom statusu općine nema Jellinek da opazi što osobita. Tim zanimljivije mu je ispitivanje aktivnoga statusa. Općina može prije svega biti onako kao što i pojedinac aktivno kvalificirana, dakle imenito tako, da joj se priznavaju izborna prava različite vrste. Njoj može pripadati sposobnost, da pošilja članove u zastupstva viših komunalnih zajednica, ili u državne oblasti. Njoj mogu pripadati parlamentarna izborna prava, kao što u Engleskoj do danas donja kuća nije toliko representacija naroda, koliko s pravnoga gledišta representacija općina. No aktivni status općine razlikuje se u drugom smijeru bitno od aktivnoga statusa individua.

Općina naime ima po zakonu pravo na izvršivanje imperija. Njoj je doduše podan taj imperij i u interesu države, koji se može bolje zadovoljiti, ako općina u odredjenim granicama izvršuje imperij, nego ako ga izvršuju državni organi. Ali općina izvršuje imperij i u svojem partikularnom interesu. Kad općina posjeduje redarstvenu vlast, kad može nalagati komunalne poreze i tražiti osobne činidbe, onda joj pripadaju ta prava ne samo u svrhu, da ispuni svoje dužnosti prema državi, nego

---

po kojem je kriterij korporacije javnoga prava u tom, što je ona obvezana državi, da ispuni svoje zadaće. Jellinek zabacuje tu nauku. Kriterij korporacije javnoga prava stoji po Jellineku u tom, što je ona subjekt javnoga prava, što joj pristoje prava, kakova načelno pripadaju u gospodstvenu sferu države, t. j. što joj pripada imperij. Taj imperij mora da se kaže u dvojakom smijeru. U jednu ruku u tom, da je izvršivanje imperija zakonom lokalisovano u sferi dotične korporacije tako, da ona ima pravo na izvršivanje imperija i nasuprot državi. Država je prenijela na te korporacije imperij tako, da one ne samo ispunjuju svoju dužnost, kad izvršuju taj imperij, već se one tada služe i svojim pravom. Država ne može dakle, da upravnim aktom oduzme imperij, podan korporaciji zakonom. — U drugu ruku izvršuju te korporacije nužnim načinom svoja gospodstvena prava nad svojim članovima, one gospoduju nad

Digitized by Google

takodjer da bolje i sigurnije ostvari svoje vlastite interese. Prilozi, što ih moraju plaćati oni, koji su podčinjeni općinskoj vlasti, ne upotrebljuju se samo za to, da se ispune zadaće propisane općini od države, već za sve općinske svrhe bez razlike. Imperij je dakle upravno sredstvo općine za svukoliku njezinu djelatnost.

Po tom dobiva pravo općine na izvršivanje imperija drugačiji karakter, nego pravo pojedinca na sudjelovanje kod državnih funkcija. Pravo individua stoji u tom, da mu se priznaje i dopušta sudjelovanje kod državnih funkcija; ali funkcije, što ih on izvršuje na osnovu toga svojega prava, jesu i ostaju državne funkcije tako, da se imaju one izvršivati isključivo u interesu države, a nikada u individualnom interesu. Naprotiv kod općine nije samo pravo, već je i funkcija sama u interesu ovlaštenika. U prenesenom djelokrugu općina je državni organ, u samostalnom djelokrugu izvršuje svoje pravo.

S tim u savezu označuje Jellinek juristično narav samouprave. Početak toga pojma bio je politički, kao što mal ne svih državo-pravnih pojmova. No dublje istraživanje razlučilo je državo-pravni momenat samouprave od političkoga momenta. Politički pojam samouprave polaže glavnu važnost na narav osoba, koje upravljaju, tako da mu je samouprava ona uprava, što je obavljaju sami interesenti. Naprotiv juristično biće samouprave može da stoji samo u odnošaju kompetencije njeke podčinjene zajednice napram državnoj kompetenciji. Prema tomu označuje Jellinek samoupravu kao onu upravu općine (i drugih zajednica), koja u suglasju sa zakonima i pod kontrolom države izvršuje državni imperij kao pravo pripadajuće općini, da ispuni svoje zadaće.[1]

Samouprava je dakle pravo općine, njezino subjektivno pravo. No općina je ujedno i dužna, da izvršuje to pravo. Općina ima na pr. pravo sajamske policije, ali je ona i dužna izvršivati tu policiju. Ne ispuni li ona te svoje dužnosti, doći će država pa po svojim organima dati obaviti funkcije, što ih je dužna općina. Odatle se jasno vidi, da je država svoje pravo samo posudila, a nije ga sasvim otudjila. Samouprava ima dakle to karakterističko obilježje, da je ona doduše pravo općine, ali općina je i dužna, da izvršuje to svoje pravo.

---

njima t. j. izvršuju kvalificiranu vlast. — Takove korporacije, snabdjevene imperijem, zove Jellinek aktivnim korporacijama javnoga prava, dočim one, koje uživaju manja privilegija, jesu pasivne javno-pravne korporacije. Isto tako G. Meyer nazire kriterij javno-pravne korporacije u tomu, što joj pripada poglavarstvena (oblasna) vlast. (Verwaltungsrecht I. str. 24.) Slično i Hinschius u Marquardsenovom Handsbuch des öffentlichen Rechts I. str. 250 sl.

[1] U čem stoji suština i karakter samouprave, to je vanredno prijeporno. Slično s Jellinekom shvaća samoupravu i Laband, Staatsrecht d. d R. I. str. 101. Ostala različita shvaćanja navodi sada imenito Blodig, die Selbstverwaltung Wien und Leipzig 1894. str. 4—14.

Digitized by Google

Da samouprava općine proishodi od države, vidi se i odatle, što je država bez sumnje nadležna, da zakonom uredi samoupravu općine u općem interesu, da je ograniči ili proširi. Općina se ne može pozivati kod toga na ni koje stečeno pravo, koje bi bilo stega za državnu volju.

To nipošto ne znači, zagovarati samovolju države nasuprot općini. Jellinek odlučno protestira protiv toga, da se miješa sloboda države sa samovoljom države. Etični i politični sadržaj državnoj volji ustanovljuje narod dotične države, zadaće i ciljevi toga naroda, u opće cijelo historički dano stanje društva. Da uzmože postići te svrhe, državi je inherentna juristična sloboda; samo po njoj može ona da prethodi historički razvoj ili da ga slijedi. Ta juristična sloboda čisto je formalne naravi; a način, kako će se država poslužiti tom slobodom, ovisan je od momenata, koji niti nijesu predmet juristične spoznaje. Jellinek priznaje, da se državnoj volji mogu postaviti i formalne stege, ali samo relativne. Tvrditi pak, da postoje za državnu volju apsolutne juristične stege, to znači oduzimati državi mogućnost, da na osnovu vlastite, samostalne pravne moći udesi svoj poredak prema historičkome tečaju razvoja svojega naroda, to znači osudjivati državu „zur endlichen Erstarrung" (cit. str. 279).

Na osnovu navedenoga istraživanja razlikuje Jellinek djelokrug općine u tri smijera. Općina ima prije svega kao što i svaka druga korporacija svoje vlastite zadaće, što pripadaju samo njoj, kao što su: postavljanje njezinih organa, primanje novih članova, uprava imovine, uprava posala, što resultiraju iz specijalno lokalnih odnošaja.

Da bi općina bolje ispunila te zadaće — a njihovo ispunjenje takodjer je u interesu države, jer na širokom polju uprave ima država da postupa tek ondje, gdje ne dotječe djelovanje individua i zajednica — u tu svrhu podaje država općini imperij kao pravo općine, ali ga je ona i dužna izvršivati. Taj imperij, što se manifestira u opravljanju svihkolikih općinskih poslova, sačinjava dakle drugu sastojinu djelokruga općine. No posve sigurno ne mogu se razlučiti vlastita korporativna prava i posudjena državna vlast, kao što je i u državnoj upravi gospodstvo samo jedno od sredstava uprave. Najviše ističe se to nutarnje lučenje u opreci izmedju gospodarske i poglavarstvene (oblasne) samouprave, premda niti ta opreka nije zgodna, tim više, što se gospodarsko djelovanje općine — koje treba u ostalom i poglavarstvenoga — ne može subsumirati pod juristični pojam samouprave: imače bi se morala i svaka gospodarska djelatnost individua smatrati kao samouprava i tako oduzeti tom pojmu svaki stalni upotrebljivi sadržaj.[1] Nadalje poglavarstvena uprava nije posebna grana općinske samouprave, nego jedan inherentni joj momenat.

[1] Tako čini imenito Rösler u svojem djelu „das sociale Verwaltungsrecht", za čiju oznaku samouprave veli Laband cit.: „Dahin führt die Begriffs-

Digitized by Google

Treći pravac djelovanja općine stoji u ispunjavanju njezinih državnih dužnosti, i to poglavito podupirajući državnu upravu. No ovdje ne izvršuje općina svoje pravo, već pravo države; u ovom je pravcu postala općina državni organ. Dotične upravne zadaće ne mogu se s toga smatrati kao zadaće općine u strogom smislu. Dade se pomisliti i takova državna organisacija, koja ne nalaže općini takovih dužnosti. Prema tomu bitno općini jest ono područje, u kojem se može da udjelotvoruje samouprava.

Sada možemo lako, da odgovorimo na pitanje, što ga postavismo gore, naime na pitanje, u koji djelokrug općine spada djelovanje općinskoga sirotinjskoga odbora? Jasno je na osnovu navedenih dosele razlaganja, da to djelovanje spada u preneseni djelokrug općine. Nadstarateljstvo je, kako znademo, stvar države; ono se pretežito shvaća kao pravosudna stvar, kao dio kautelarnoga pravosudja ili t. zv. izvanparbene sudbenosti. Općina dakle, kad fungira kao nadstarateljska oblast, obavlja pravosudnu funkciju, kao što joj se povjeravaju i njekoje druge pravosudne funkcije. U tom smislu naš naputak o sirotinjskim povjerenstvima zove sirotinjsko povjerenstvo upravo sudnom oblašću.[1] Da djelovanje sirotinjskoga povjerenstva ne spada u vlastiti djelokrug općine, medju vlastite joj poslove, onakove, kakove ima i svaka druga korporacija, to se jasno vidi i odatle, što tih poslova ne obavlja svaka općina, napose ne obavljaju ih seoske općine; nijesu to dakle poslovi, koji bi bili vlastiti općini kao bitno joj područje, jer onda bi morali oni spadati u kompetenciju svake općine.

Dodatak.

Prije dvije godine raspravljalo se u nas, imenito u krugu gradskoga zastupstva zagrebačkoga pitanje, u koji djelokrug općine, naravni ili preneseni spada t. zv. mjesno redarstvo. Tada bje piscu ove rasprave, kao članu pravnoga odbora gradskoga zastupstva povjereno, da izradi o tom pitanju pravno mnijenje; a on je u tom povodu podnio pravnomu odboru slijedeće izvješće, koje ovdje priopćujemo:

Slavni odbore!

Predlog g. dra. Franka i drugova, o kojem imam da izvijestim, traži, da pravni odbor izjavi svoje mnijenje o tom, „da li i u koliko predmeti javne sigurnosti i mjesnoga redarstva spadaju u naravni djelokrug gradske općine i da li su to općinski poslovi“.

---

bestimmung der Selbstverwaltung als freie unbesoldete Selbstthätigkeit der Bürger, dass schliesslich Heirathen, Zeitunglesen, Briefschreiben und vielleicht auch Essen, Trinken und Tabakrauchen zum Bereich der Selbstverwaltung gehören“.

[1] § 12. Vidi gore str. 304 pod opaskom 4.

Digitized by Google

Radi se dakle o javnoj sigurnosti i mjesnom redarstvu. Odgovor na pitanje, što ga stavlja predlog, bio bi laglji, kad bi nam predlog kazao, što razumijeva on pod poslovima javne sigurnosti, kad ih stavlja nasuprot poslovima mjesnoga redarstva, nadalje kad bi nam kazao, kako shvaća mjesno redarstvo.

I. Pojam mjesnoga redarstva mal ne tako je prijeporan i neodredjen, kao što i pojam redarstva u opće.

Danas doduše nitko više ne identificira policije s djelovanjem države u opće; isto tako dosta je osamljeno shvaćanje, po kojem se pod policijom ima razumijevati svakolika nutarnja uprava, ma da je to shvaćanje onakoga autoriteta, kaki je Robert Mohl.

Danas se prilično slažu u tom, da je policaja samo jedna strana djelatnosti uprave, da ne spada ovamo t. zv. „cura promovendae salutis" t. j. ona djelatnost uprave, po kojoj država zajamčuje pojedincima p o s i t i v n e uvjete za razvoj i napredak, pruža na pr. priliku, da se naobraze, da unaprijede svoje materijalne interese itd. (t. zv. „Pflege", „nur Verwaltung", „stara teljska djelatnost"). No i oni, koji su složni o tom, ipak označuju pojam policije različito. Jedni naglasuju osobito momenat sile, te im je policija „prisilna vlast države na polju nutarnje uprave" (Schulze, Gareis, Loening, Meyer); drugi pak ističu u prvom redu momenat predupredjivanja i odbrane od pogibelji, što prijete sigurnosti i blagostanju pojedinaca i društva (Stein, Stengel), te im je policija ona djelatnost uprave, koja uklanja te pogibelji, ograničujući u tu svrhu osobnu slobodu.

Nadalje jedni drže, da nabrajanje različitih vrsta policije, isticanje pojedinih pravaca redarstvene djelatnosti (bez one grane uprave, kojoj služi i s kojom sačinjava jednu cjelinu) nema smisla, da je nesistematično „einem ungeordneten Arsenal von Wehr- und Waffenstücken vergleichbar" (Gareis).

Naprotiv drugi razlikuju različite vrste policije, imenito ih se većina slaže u tom, da valja razlikovati upravnu policiju (police administrative, Verwaltungspolizei) i policiju sigurnosti (police politique, police de sûreté, Sicherheitspolizei). Pod upravnom policijom razumijevaju onu, koja služi pojedinim granama uprave, odvraća pogibelji, koje prijete pojedinoj specijalnoj grani uprave, odredjenim životnim odnošajima. Ta upravna policija ne sačinjava za sebe posebnoga područja u nutarnjoj upravi, već je imanentan dio svake grane te uprave: svaka grana uprave imade i svoju redarstvenu stranu, svaka svoju policiju, kojoj je zadaća, da se osigura provedba zakona i naredaba u granicama kompetencije te grane uprave. Malne svaki veći upravni zakon ima i svoj vlastiti redarstveni sadržaj, tako zakoni o vodi, šumski zakoni, obrtni zakoni, zakoni o zdravstvu itd.

Te redarstvene djelatnosti, koje se izvršuju u interesu pojedinih grana uprave i koje se nazivlju upravnom policijom, tako su usko spojene

Digitized by Google

sa čistom upravom, sa starateljskom djelatnošću uprave, da se ni ne dadu točno lučiti od nje i s njom zajedno sačinjavaju jednu cjelinu; tako policija zdravstva s upravom zdravstva, policija šumska s upravom šumskom, gradjevna s upravom gradjevnom itd. Po tom je jasno, da t. zv. upravna policija nema svojega vlastitoga sistema.

Različita od upravne policije jest policija sigurnosti (Sicherheitspolizei), t. j. ona, koja ima da odvraća pogibelji, što no prijete sigurnosti pojedinaca ili društva u opće, a ne samo ovoj ili onoj grani uprave, („koja ima da savlada individualni odpor protiv volje države, izražene u zakonu i naredbi", Stein). Pod sigurnošću razumijeva se ovdje nepovredivost javnoga i privatnoga poretka, prema tome se razlikuje viša i niža policija sigurnosti; prva ima da štiti javno pravo i njegove podloge, te obuhvaća policiju udruživanja, sakupljanja i štampe, kretanje pučanstva itd. — druga ima posla sa zaštitom privatnoga pravnoga poretka, a spadaju ovamo odredbe protiv prosjaka, skitalica, kažnjenih zločinaca, tudjinaca itd. No primjetit nam je, da se i policija sigurnosti shvaća različito, te prema tome nijesu složni ni o tom, što sve spada u policiju sigurnosti. (Vidi Schulze, Staatsrecht §§ 219—221., Loening, Verwaltungsrecht §§ 57—64., G. Meyer, Verwaltungsrecht §§ 46—72., Kirchenheim, Handbibliothek II. §§ 55—60., Stein i Stengl u Stenglovu: Wörterbuch, Ulbrich, österr.-ung. Staatsrecht § 126. i 127. pored upravne policije i policije sigurnosti luči još Hilfspolizei. Bluntschli allgem. Staatsrecht II. str. 287.)

Poznavaju nadalje i zakoni i literatura lokalnu policiju, mjesno redarstvo. No jednima nije mjesno redarstvo ništa drugo, nego obično redarstvo, izvršivano samo s obzirom na odredjeno mjesto, redarstvena djelatnost nutarnje uprave, ograničena na odredjeno mjesto općine.

Po tom se razlika izmedju opće zemaljske policije i mjesne ne osniva na različitosti interesa, koje ima da štiti jedna i druga, već samo na različitosti opsega, u granicama kojega se izvršuje. Predmeti mjesne policije nijesu dakle samo posebni interesi odnosnoga mjesta, općine, već u opće svi interesi, za koje se ima brinuti nutarnja uprava po svojoj redarstvenoj djelatnosti, u koliko to biva s ograničenjem na odredjeno mjesto (Meyer, Loening, Ulbrich, Handbuch str. 149).

Naprotiv drugi drže, da se mjesno redarstvo odnosi samo na posebne interese dotične općine ili druge mjesne zajednice; da se dakle ono razlikuje od opće zemaljske policije po predmetu svoje djelatnosti (Schulze, Rönne, Rosin).

Kako se različito shvaća pojam mjesnoga redarstva, tako mu se različito označuje i opseg. Na pr. badenski općinski zakon § 69. „Zur Ortspolizei gehören die Sicherheits-, Reinlichkeits-, Gesundheits-, Armen-, Strassen-, Feuer-, Markt-, niedere Gewerbs-, weltliche Kirchen-, Sittlichkeits-, Gemarkungs-, Bau- und Gesinde Polizei, sovie die Aufsicht

Digitized by Google

auf Mass und Gewicht". (Wielandt, die badische Gemeindegesetzgebung 1893. str. 164.) Slično austrijski zakon od 5. marta 1862. čl. 5. „Die Sorge für die Sicherheit der Person und des Eigenthums, die Bau-, Feuer-, Strassen- und Wege-Polizei, die Gesinde-, Arbeiter- und Sittlichkeits-Polizei" (Ulbrich, Staatsrecht str. 157). Tako i po našem zakonskom članku XVI.: 1870. § 26. točka 7., gdje su u ostalom pobrkane različite stvari.

II. Medju redarstvene oblasti spadaju posvuda i općine, one izvršuju t. zv. mjesno redarstvo. No položaj, što ga zauzimlju u tom pogledu općine, nije posvuda jednak. U jednim državama smatra se redarstvena vlast općine kao specifično pravo države, a država povjerava općinskim organima samo izvršivanje toga prava, mjesno redarstvo smatra se dakle kao prenesena državna funkcija, t. j. spada u t. zv. preneseni djelokrug općine.

Tako u Francuskoj, u Pruskoj, Badenskoj i mnogim drugim njemačkim državama.

Naprotiv u drugim državama smatra se mjesno redarstvo kao vlastito pravo općine, t. j. spada u t. zv. naravni djelokrug općine. Tako u Würtembergu, Weimaru, osobito pak po austr. zakonu od 5. marta 1862. čl. 5.

Tako i u nas po zak. čl. XVI.: 1870. § 26. točka 7.

Naprotiv zakon od 21. januara 1881. o ustroju gradskih općina nejasan je i nepotpun u tom pogledu. § 59., koji nabraja poslove, što spadaju u naravni djelokrug gradske općine, ne navodi medju tim poslovima redarstvenih posala. Doduše točka 18. toga §-a veli, da u djelokrug gradskoga zastupstva spada „brinuti se za uzdržavanje redarstvenih i zdravstvenih zavoda". Isto veli točka 11. §-a 75. No odatle se još ne može izvesti, kako to hoće predlog dra. Franka i dr., da redarstveni poslovi spadaju u naravni djelokrug općine; znade se da i ondje, gdje redarstvene poslove obavlja općina u prenesenom djelokrugu, ipak je ona dužna nositi troškove mjesnoga redarstva (Loening cit. str. 183 i 184 Ulbrich, Handbuch str. 153).

Isto načelo izriče sama točka 18. §-a 59., kad odredjuje, da se gradsko zastupstvo ima brinuti „za namirivanje potreba, skopčanih s djelokrugom gradskoga poglavarstva u poslovih javne uprave", dakle u poslovima prenesenoga djelokruga.

§ 75. cit., koji navodi „unutarnje poslove občinske", t. j. one, „koji izviru iz naravnoga djelokruga općine", govori samo o čistoj upravi, o t. zv. starateljskoj djelatnosti uprave, ne naglasujući napose redarstvene djelatnosti No budući je ova, kako znademo, nerazdjelno spojena s prvom djelatnošću, smije se izvadjati odatle, da se implicite ubraja ovamo, medju nutarnje općinske poslove i redarstvena djelatnost, i to u poslovima uboškim, gradjevnim, cestovnim, vodovodnim, uličnim itd. (točka 7., 9. i 10.).

Digitized by Google

Isto tako neda se po gradskom statutu točno odgovoriti na pitanje, da li mjesno redarstvo spada u naravni ili preneseni djelokrug. Dočim bi ustanova §-a 97., po kojoj ima gradsko poglavarstvo predlagati zastupstvu izvješće „o javnoj sigurnosti", govorila donekle za naravni djelokrug, slijedi iz §-a 96. protivno. Taj § naime glasi: „Gradsko poglavarstvo obavlja sve poslove mjesnoga redarstva".

Utoci proti odlukam i odredbam poglavarstva u predmetih mjesnoga redarstva imaju se predložiti kr. zem. vladi, odjelu za unut. poslove. Tegobe i pritužbe proti odredbam i odlukam poglavarstva u predmetih unutarnje občinske uprave ima isto predložiti gradskomu zastupstvu na konačno riešenje".

Ovdje se dakle odredbama poglavarstva u poslovima mjesnoga redarstva stavljaju nasuprot odredbe u poslovima unutarnje općinske uprave; protiv onih može se rekurirati samo na kr. zem. vladu, protiv ovih na zastupstvo gradsko, jer ovi spadaju u naravni djelokrug općine, ne pak poslovi mjesnoga redarstva.

Tako dakle niti zakon niti statut gradski nijesu jasni glede toga, što oni razumijevaju pod mjesnim redarstvom i kamo ga uvršćuju, u naravni ili preneseni djelokrug općine. U §-u 14. veli zakon posve općenito: „Svatko u općini ima pravo zahtijevati, da mu gradska oblast štiti osobu i imetak, ležeći u opsegu gradske općine". Isto tako na drugim mjestima, kako vidjesmo, spominje i zakon i statut mjesno redarstvo u opće, a da mu ne označuje opsega, ili pak navodi doduše pojedine poslove, ali tako, da je dvojbeno, smatra li jih kao poslove mjesnoga redarstva.

Ne preostaje nam po tom drugo, nego, da na pitanje, što ga postavlja predlog dra. Franka i drugova, odgovorimo po naravi same stvari. Po naravi pak mjesnoga redarstva kao redarstvene djelatnosti, koja je ograničena samo na općinu i koja ima da štiti načelno iste interese, koje i opće zemaljsko redarstvo, u koliko može to biti u granicama općine, spada mjesno redarstvo u naravni ili preneseni djelokrug općine, prema tome, u koji djelokrug spada ona grana uprave, kojoj ima da služi redarstvena djelatnost. Kako svaka grana uprave ima i svoju redarstvenu stranu, spada redarstvo onih grana uprave, koje idu u naravni djelokrug općine, takodjer u naravni djelokrug.

Do istoga resultata, što se tiče naravnoga djelokruga, moraju doći i oni, koji drže, da je mjesno redarstvo ono, kojemu su predmet samo posebni interesi općine, da se ono dakle razlikuje od općega redarstva po predmetima svoje djelatnosti. Tako shvaćeno mjesno redarstvo spada samo u naravni djelokrug općine, jer taj djelokrug obuhvaća ono, što se po njima neposredno tiče interesa općine.

Evo što kaže vrsni pisac državnoga prava Schulze, koji oštro kori shvaćanje, da mjesno redarstvo spada u preneseni djelokrug općine, te ga toplo zagovara kao predmet naravnoga djelokruga.

Digitized by Google

„Ausser der Vermögensverwaltung..... gehört zum Wirkungskreise der Gemeinden die Besorgung aller derjenigen Angelegenheiten, welche die Sicherung gegen örtliche Gefahren und die Förderung lokaler Wohlfahrtsinteressen zum Gegenstande haben. Lassen sich diese Aufgaben in ihrer Allseitigkeit auch nicht erschöpfend aufzählen, so können doch folgende Angelegenheiten als die am häufigsten vorkommenden und zugleich wichtigsten genannt werden: Sorge für die Erhaltung der Gemeindestrassen, Wege, Plätze, Brücken, sowie für die Sicherheit und Leichtigkeit des Verkehrs auf Strassen und Gewässern, die Erhaltung der Flur- und Feld-Ordnung, die Ueberwachung des Marktverkehres, besonders mit Lebensmitteln, die Aufsicht auf Mass und Gewicht, das Armenwesen und die Sorge für die Gemeinde-Wohlthätigkeits-Anstalten, Handhabung der Bauordnung, Einrichtung der Feuerlöschanstalten, gesetzlich geregelter Einfluss auf das Schulwesen u. s. w.

Die Besorgung aller dieser Angelegenheiten, insoferne sie mit Ausübung eines gewissen Zwanges gegen die Individuen verbunden ist, bildet recht eigentlich den Inhalt der Localpolizei.... Alles, was über die Grenzen der Gemeinde hinausgeht und unmittelbar auf das Staatsganze, oder einen örtlich nicht begrenzten Theil desselben einwirkt, gehört ausschliesslich der Staatsgewalt an.

Dahin gehört die eigentlich politische Polizeithätigkeit, die Aufsicht über Presse, Vereine, Versammlungen, die s. g. gerichtliche Polizei u. s. w. Wo derartige nicht mehr zur Ortspolizei gehörige Funktionen den Gemeindebehörden übertragen sind, handeln sie als Organe der Staats-, nicht der Gemeinde-Gewalt“ (cit. str. 15. sl.).

Isto tako govori Brater u svojem mnogo hvaljenom članku „Gemeinde“ (Bluntschli et Brater, Staatswörterbuch). Iste po prilici predmete ubraja i on u mjestno redarstvo: „örtliche Wohlfahrtsinteressen, die man unter den Namen Ortspolizei begreift“. — Kod tih predmeta mjesnoga blagostanja radi se „von Beziehungen und Bedürfnissen, die ausschliessend oder doch vorherrschend an die Örtlichkeit geknüpft sind“, dočim kod onih posala, koji se imaju smatrati kao državni poslovi, radi se „von Beziehungen und Bedürfnissen des grösseren Gemeinwesens, oder von solchen, die ungeachtet ihrer speziellen Beziehung zur Ortgemeinschaft doch nur durch eine einheitlich geleitete, über das ganze Land verbreitete Anstalt befriedigt werden können. In diese Klase gehören namentlich die Zweige der Polizeiverwaltung, die man gemeinhin Sicherheitspolizei und gerichtliche Polizei nennt. Beide Funktionen können nur durch ein centralisirtes Behörde Institut, folglich nur als Staatsanstalt wirksam gehandhabt werden.“

I po ovom shvaćanju, po kojem mjesno redarstvo spada samo u naravni djelokrug općine, obuhvaća ono u jezgri isto, što i po našem

Digitized by Google

shvaćanju mjesno redarstvo naravnoga djelokruga, a to je redarstvo onih grana uprave, koje spadaju u naravni djelokrug općine.

III. A sada da se osvrnemo na slučaj, koji je dao povod predlogu gosp. dra. Josipa Franka i drugova.

Prigodom posljednjega saborskoga izbora u gradu Zagrebu izdalo je gradsko poglavarstvo neke odredbe, koje je držalo nužnimi, da se uzdrži poredak i da se ne čini nikakova presija na izbornike. Protiv onih, koji nijesu htjeli respektirati tih odredaba, postupali su redarstveni organi.

Radi toga postupka htjelo se te organe povući na odgovornost na skupštini gradskoga zastupstva. Gradski načelnik i većina gradskoga zastupstva bili su toga mnijenja, da stvar ne spada u djelokrug gradskoga zastupstva. I pravo su imali.

Provadjanje izbora za sabor ne spada u t. zv. naravni djelokrug gradske općine. Uvrstili mi provadjanje izbora za sabor u koju mu drago granu uprave (Ulbrich uvršćuje ga u političnu upravu u užem smislu, Handbuch I. str. 10), ono nikako ne spada u naravni djelokrug gradske općine, jer ga ona neprovadja kao općina, već kao upravna oblast prve molbe (§ 88. zakona gr.). Iz naravi dakle same stvari slijedi, da provadjanje izbora za sabor ne spada u naravni djelokrug općine, za nj se ne može reći, da je to posao, koji slijedi eo ipso iz pojma općine (Ulbrich cit. navadja potanko pojedine slučajeve, koji po austrijskom zakonu spadaju u naravni i one, koji spadaju u preneseni djelokrug, pak medju ovima i izbore, kako je to naravno. I. str. 155.)

Kad pak provadjanje izbora za sabor ne spada u naravni djelokrug općine, onda nije gradsko zastupstvo nadležno, da prosudjuje to provadjanje i odredbe, izdane u interesu toga provadjanja. Jer samo u „poslovima naravnoga djelokruga općine gradsko je zastupstvo zaključujući i nadgledajući organ“ (§ 58. zak. grad.); samo „unutarnje poslove općinske“ t. j. „one, koji izviru iz naravnoga djelokruga općine“, upravlja i rukovodi gradsko poglavarstvo sudjelovanjem i pod kontrolom gradskoga zastupstva“ (§ 74. i 75. zakona; § 73. i 77. štatuta).

Naprotiv poslove javne uprave, t. j. prenesenoga djelokruga općine, kamo spada i izbor za sabor, obavlja gradsko poglavarstvo „samostalno i pod odgovornosti gradskoga načelnika“ (§ 74. sravni sa §-om 57. toč. 2, § 89. zakona); u tim poslovima „vrši gradsko poglavarstvo svoj zakonom opredijeljeni djelokrug samostalno, t. j. bez uticaja gradskoga zastupstva i pod odgovornošću gradskoga načelnika“. (§ 98. štatuta).

Predlog gosp. dra. Franka i drugova, da bi dokazao, kako je gosp. dr. Bresztyenszky imao pravo interpelirati u gradskom zastupstvu radi postupka redarstvenih organa prigodom izbora narodnog zastupnika, poziva se poglavito na § 19. statuta, koji glasi: „Svakomu zastupniku pristoji pravo, stavljati predloge i pitanja na gradskoga načelnika o poslovih općinskih.“

Digitized by Google

No poziv na § 19. statuta u slučaju, o kojem je riječ, nije osnovan. Jer „općinski poslovi“ § 19. štatuta, to su unutarnji općinski poslovi, t. j. oni, koji izviru iz naravnoga djelokruga općine. Dokazuje to § 73. gr. zakona, po kojem se „posebnim statutom i poslovnikom .... ustanovljuje način službovanja i upravljanja unutarnjih posala gradskoga zastupstva“.

Već odavle se vidi, da se statutom normira samo upravljanje nutarnjih posala, a ne onih prenesenoga djelokruga, za koje postoje posebni propisi.

Dokazuje to nadalje § 87. gr. zakona. Taj paragraf nalazi se na koncu odsjeka, koji radi o unutarnjim poslovima, zove ih naprosto „općinski poslovi, dakle onako, kao što i § 19. statuta.

Naprotiv poslovi prenesenoga djelokruga ne zovu se nikada općinskim poslovima, već ih i zakon i statut gradski vazda zovu: „poslovi javne uprave“. (§ 57. točka 2., § 74., 88. i 89. zakona i § 98. statuta).

Tako se dakle pod „općinskim poslovima“ §-a 19. statuta ne mogu razumijevati poslovi prenesenoga djelokruga, po tom ni provadjanje izbora za sabor.

* * *

Prema svemu, što navedoh, predlažem, da pravni odbor poda slavnomu gradskomu zastupstvu glede pitanja, koje je upravljeno na nj, svoje mnijenje toga sadržaja: da mjesno redarstvo spada i u naravni i u preneseni djelokrug općine prema tome, u koji djelokrug spada ona grana uprave, kojoj ima da služi redarstvo.

Dr. Fr. J. Spevec.

Ovo izvješće polazi sa stanovišta, da je mjesno redarstvo u ovom slučaju identično s redarstvenom vlašću u opće, što je izvršuje općina, te da se mjesno redarstvo razlikuje od općega redarstva samo po svojem lokalnom opsegu, po svojoj ograničenosti na općinu, tako da se može ono načelno odnositi na sve interese, na koje i opće redarstvo, u koliko dopuštaju oni lokalisovanje.

Shvaća li se naprotiv mjesno redarstvo kao nješto posebno, različito od državnoga redarstva po interesima, koje ima da štiti, pa se stavlja u opreku sa državnim redarstvom, onda biva nejasno, što spada u mjesno redarstvo, a odatle nastaju lako nesigurnosti i konflikti kompetencije. To ističe imenito Tezner u gore navedenoj svojoj recensiji; ističe za austrijsko pravo, da bi pokazao njegove nedostatke, premda su mnogi njemački učitelji državnoga prava oduševljeni za nj „weil sie in Folge eines Missverständnisses ein theoretisches Ideal in demselben verwirklicht fanden“. (Cit. str. 210.) Po tamošnjem shvaćanju imao bi u gradu Beču biti gradski magistrat nadležan za redarstvene propise protiv zakrčenja ceste, no kad

*

Digitized by Google

se ko vozi po trottoiru, onda ima postupati državna redarstvena oblast, jer da su tuj radi o smetanju prometa a ne o zakrčenju pasaže! Dozvolu za kaki obrt ima sa stanovišta obrtnoga redarstva dati državna oblast, sa stanovišta gradjevnoga redarstva općina, a ipak se radi ovdje i ondje većinom o istim interesima.

Po rješidbama austrijskoga upravnoga sudišta propisi o tom, kad se imaju u kojem mjestu zatvarati gostijone, spadaju u kompetenciju državne obrtne oblasti, jer se tuj radi o ograničenju gostijoničkog obrta; no i općina može pod naslovom redarstva ćudorednosti vindicirati za sebe izvršenje dotične odredbe državne oblasti. Po tom nije nije čudo, da se jedan dio mjesnoga cestovnoga redarstva, naime vozni red za fijakere, smatra predmetom državne policije, jer se tuj radi o ograničenju fijakerskoga obrta.

Bojazan, što je mora da uzrokuje takovo pravno stanje, posvjedočava medj ostalim otpis ministarstva upravljen na namjestnika u Galiciji onom zgodom, kad je buknula bila u Rusiji kolera; taj otpis zaklinje državne oblasti i organe samouprave, neka se s obzirom na pogibelj, što no prijeti, ne prepiru o kompetenciji. — S kakovom je opasnošću skopčano lučenje mjesnoga i državnoga redarstva, to se je pokazalo takodjer prigodom procesa radi požara bečkoga Ringtheatra. Obtužba u tom procesu konstatuje, kako su se namjesnik i gradski načelnik prepirali o tom, da li je državna oblast ili oblast mjesnoga redarstva nadležna, da izda onu redarstvenu naredbu, po kojoj bi se bila imala upotrebiti iskustva stečena prigodom požara kazališta u Nizzi; a dok su se oni prepirali o tom, dotle je izgorio Ringtheater sa više od 300 ljudi.

Kad se na spomenuti način mjesno redarstvo stavlja nasuprot državnomu, onda se na nenaravni način rastavlja ono, što po svojoj naravi spada skupa. Državna obrtna policija po svojoj suštini jest policija zdravstvena, gradjevna, sajamska i policija ćudorednosti, odnosi se dakle na same onakve svrhe, koje se pod zajedničkim imenom mjesnoga redarstva prepuštaju brizi općine. Redarstvena je uprava, kako veli njeka rješidba pruskoga upravnoga sudišta, jedinstvena ma da se izvršuje po različitim instancijama; ove sve dobivaju svoje ovlasti iz jednoga te istog vrela, naime redarstvene vlasti države.[1] Svaka redarstvena djelatnost, u koliko joj nije zakonom odredjen nepromjenljivi pravac, mora da individualisuje prema vremenu i mjestu, ima dakle da uvažava javne interese i u toliko, u koliko utječu na njih mjesni odnošaji. Po tom svaka policija, i ona, što je obavljaju organi državne uprave, mora biti mjesna. S toga izmedju državne i mjesne policije nema opreke, koja bi se osnivala na

[1] Gerland, Uiber den Begriff der Polizei und insbesondere der Sicherheitspolizei nach preuss. R., Archiv für öff. Recht V. str. 13.

Digitized by Google

nutarnjoj različitosti svrha, već ima samo positivno-pravno lučenje policije, što je obavljaju organi općine, i policije, što je obavljaju organi države. Pravo veli Tezner: „Weiters wird die künftige Verwaltungsgesetzgebung das schon bisher hie und da beobachtete Verfahren einschlagen müssen, in allen neuen Polizeigesetzen sich darüber auszusprechen, ob und welcher Antheil der Gemeinde an der Vervaltung eines polizeilichen Interesses zukommen solle, anstatt sich auf die Scheidung der Staatlichen und der Competenz der Gemeinde nach Massgabe des Begriffes des selbständigen Wirkungskreises zu verlassen". (Cit. str. 211.)

Priopćeno ovdje izvješće, podneseno pravnomu odboru gradskoga zastupstva zagrebačkoga veli, da mjesno redarstvo spada u naravni (to je toliko, koliko po gornjem razlaganju vlastiti djelokrug, u koji spadaju poslovi vlastiti općini) djelokrug i preneseni prema tomu, u koji djelokrug spada ona grana uprave, kojoj služi redarstvena djelatnost. To shvaćanje izvješća slaže se s onim, što navedosmo gore o djelokrugu općine, imenito o imperiju, što ga izvršuje općina. Po redarstvu imenito izvršuje općina onaj imperij, što ga dobiva od države. Taj imperij ne sačinjava posebnoga djelokruga općine, već je on sastojina svega kolikoga joj djelokruga. Taj imperij sredstvo je svekolike općinske uprave; a i za redarstvo znademo, da ono nije posebna grana uprave, već da je njim protkana svakolika uprava, ono je samo jedna strana svake grane uprave.

U koliko sada onaj imperij a po tom i redarstvena vlast općine služi njezinim vlastitim poslovima, onima, koji su joj vlastiti i kakovih ima svaka korporacija, u toliko spada i redarstvo u vlastiti djelokrug općine. U koliko ga pak izvršuje općina u upravi, po kojoj ispunjuje svoje državne zadaće, dakle u upravi, koja spada u preneseni djelokrug, u toliko i redarstvena vlast, izvršivana po općini, ide u preneseni djelokrug. U vlastitom djelokrugu izvršuje općina redarstvo kao svoje pravo, u prenesenom kao pravo države.

Poštansko pravo u zemljah krune ugarske.

Napisao dr. ***Stjepan Radits.***

IV. Odgovornost pošte za preuzete pošiljke.

Pitanje, da li država odgovara za štetu, prouzročenu uredovnim djelovanjem ili propustom svojih organa privatnim strankam, riešila su zakonarstva zemalja krune ugarske u smislu niječnom. Članak 52. zakona hrvatskog sabora od 10. prosinca 1890. o karnostnoj odgovornosti sudaca i pravosudnih činovnika, točka 7. dodatka A k zakonu od 15. studenoga

Digitized by Google

1874. o uredjenju političke uprave, kao što § 66. zak. čl. VIII. ugarskog sabora od g. 1871. o karnostnoj odgovornosti sudaca i pravosudnih činovnika, § 85. zak. čl. XLIV. od godine 1883. o rukovanju javnih poreza — upućujuć povriedjenu stranku izravno proti dotičnomu organu i nespominjuć ni subsidiarno odgovornosti države ovu odgovornost izključuju.[1] Ovo stoji načelno i glede države kao odpremnog zavoda, glede pošte. Jer čim v. p. r. i pk. taksativno nabrajaju slučajeve, u kojih priznavaju odštetnu dužnost pošte, — izvire iz toga pravilo, da pošta osim ovih iznimnih slučajeva, neće da odgovornosti preuzme. Nu dok polag ustanova navedenih zakona onaj, koji je djelovanjem ili propustom uredovnih organa štetu pretrpio, ima udariti tužbom neposredno proti tim organom, to je u slučaju, gdje pošiljaču u smislu v. p. r. i pka pripada pravo na odštetu, država in prima alinea odgovorna, te stranka u slučaju, ako je pošt. oblast odštetu odklonila, proti organom poštanske uprave u pravilu niti subsidijarno tužbom udariti ne može. Sa gledišta našeg poštanskog prava u tom obziru ne može biti dvojbe, jer premda v. p. r. i pk. toga pitanja ne riešavaju, to § 91. službovnika pošt. činovnika i poslužnika (naredba c. kr. minist. trgovine od 16. prosinca 1852. br. 2649, str. 643 sbor. pošt. naredaba od god. 1852.) gore spomenuto načelo jasno izriče.[2] S toga je diskusija glede slučajeva i uvjeta, u kojih i pod kojimi može stranka proti organu pošt. uprave potražiti pravo svoje uredovnim putem pravde, sa gledišta našega pozitivnoga pošt. prava bezpredmetna, te upućujem one, koje stvar zanima, na veoma interesantna razlaganja Wirsinga u cit. dj. str. 23—30 i drugdje. Što s druge strane pošta u tih taksativno nabrojenih slučajevih odgovara a da ne treba povriedjena stranka utužiti najprije krivoga organa, opravdano je time, što stranka nebi kraj ogromnog broja pošt. organa, kroz čije ruke pošiljka prolazi, krivca pronaći mogla, dočim država ima glede toga izdašnu kontrolu, te zato, čim se pokaže, da je zahtjev na odštetu utemeljen, doznačuje ju, ne čekajuć dok krivca pronadje (§ 45. v. p. r.).

Da predjemo sada na ustanove glede odgovornosti pošte za preuzete pošiljke.

---

[1] Vidi čl. 12. temeljnoga zakona za kraljevine i zemlje, zastupane u carevinskom vieću, od 21. prosinca 1867. glede odgovornosti organa eksekutivne vlasti, i zakon od 12. srpnja 1872. glede odgovornosti sudačkih činovnika.

[2] § 91. službovnika: „Činovnici i poslužnici ne mogu se uparničiti pred gradjanskimi sudovi poradi službenoga djelovanja ili propusta istih; gradjanski sudac mora dakle svaku takovu tužbu ureda radi odputiti. Samo je u jednom slučaju iznimka, ako je naime koju stranku nadležna upravna ili kaznena oblast povodom razprave proti činovniku ili poslužniku izrično uputila na put gradjanske parbe.“ (Vidi takodjer dvorski dekret od 14. ožujka 1806. br. 758. str. 67. sbor. prav. zak. i naredaba.)

Digitized by Google

A. Odgovornost pošte za vozno-poštanske pošiljke[1] (§ 32. do 46. v. p. r. i § 66. pka.).

1)[2] Kr. pošta, ako je predavatelj udovoljio propisanim uvjetom, (vidi str. 210) odgovara za predane, ali još nedostavljene pošiljke u slučaju

a) gubitka (Verlust),

b) manjka (Abgang) t. j, umanjenja sadržaja u pogledu količine,

c) ozlede (Beschädigung) t. j. posvemašnjega ili djelomičnoga razvriedjenja sadržaja uslied vanjskoga uticaja, ako to nije posliedica naravi sadržaja ili manjkavoga omatanja; i to u sva tri slučaja do visine prave štete, u koliko ova očitovane vriednosti ne nadilazi i bez obzira na to, da li je šteta prouzročena krivnjom poštanskoga organa, vanjskom silom ili slučajem (§ 32. v. p. r.).

Pročitamo li pomno ovu ustanovu, mora da nam padne dvoje u oči: prvo, da pk. ne definira pojma gubitka, drugo, da pošta preuzima jamstvo i za „slučaj", dapače i za „vis major".

V. p. r. (§ 34. a) razumjeva pod gubitkom nestatak čitavoga sadržaja koje pošiljke za vlastnika.

Unatoč toj definiciji (koja je već za to kriva, što mieša pitanje vlastničtva pošiljke) može se u konkretnih slučajevih poroditi sumnja glede pitanja, da li predleži gubitak.

Polag Kompe-a[3] predleži gubitak, ako pošiljka naslovniku dostavljena nije i ne zna se za mjesto, gdje se ona nalazi.

Ova je definicija preuzka. Pošiljka na pr. sastojeća iz papira na donosnika ili po naredbi glasećih bude ukradena, tat uglavljen, nu ovaj ju je već založio (§ 300 hrv.-ug. trg. z.) kojem novčanom zavodu i dobivenu svotu potrošio. Pošiljka nije dostavljena, zna se, gdje se nalazi, nebi dakle (po definiciji K.) predležao gubitak, pa je ipak nedvojbeno, da će pošta morati vriednost papira naknaditi.[4]

Polag Linde-a[5] je pošiljka izgubljena, ako ili sasvim nestane ili se u posjed iste doći ne može. Ova je definicija točnija, nu biti će ipak najpreciznija definicija Schott-ova,[6] polag koje predleži gubitak, ako pošta nije u stanju pošiljku dostaviti, jer je nema u dispozitivnoj vlasti svojoj.

---

[1] Glede listovno-pošt. pošiljaka vidi str. 206 ovog lista.

[2] Tekući brojevi i pismena uzeti su iz §-a 66. pka.

[3] Vom Posttransportvertrage (Zeitschrift für deutsches Recht, XVIII. str. 354).

[4] Wirsing, cit. dj. str. 52.

[5] Über die Haffverbindlichkeit der Postanstalt, 1859. str. 96.

[6] Endemanns Handbuch, III. str. 555.

Digitized by Google

Odgovornost pošte, u oprieci sa §-om 398. trg. z. proteže se i na slučajeve veće sile, pod kojom se razumjevaju ne samo elementarni dogodjaji, već i dogodjaji, nastali djelovanjem ljudi, na pr. kradja, razbojstvo, buna, rat itd. (Vrbanić, trg. zak. str. 373).[1]

Pk. i v. p. r. subsumuje elementarne dogodjaje pod pojam „slučaja", ljudskim djelovanjem nastale dogodjaje pod pojam „vis major". Ova se ustanova ne proteže na promet sa inozemstvom, koje za takve slučajeve ne jamči, već samo na promet unutar austro-ugarske monarkije.[2] Iznimno dolazi u obzir u prometu sa Njemačkom ustanova §-a 42. točke c) ugovora od god. 1872.. primljena iz §-a 6. njem. p. z., glasom koje pošta ne jamči, ako je gubitak, manjak ili ozlieda posliedica kojega neodklonivoga elementarnoga dogodjaja, t. j. koji se nije mogao odkloniti djelovanjem organa poštanskoga zavoda.[3] (Sliedi.)

---

[1] Zanimivo je motriti stepene odgovornosti vozara u smislu općeg gr. z. (koji se ne bavi obrtimice prevažanjem robe), vozara po trg. z., pošte kao vozara u smislu njem. p. z. i napokon c. kr. austrijske i kr. hrv.-ug. pošte po v. p. r. — Prvi odgovara za izpunjenje dužnosti samo u toliko, u koliko ga tereti krivnja te ne odgovara za štetu nastalu bez krivnje njegove (slučaj, casus); drugi odgovara i za štetu, prouzročenu slučajem, ako se ovaj ne pokazuje kao viša sila (§ 398. našega i § 395. i 607. njem trg. z.); njemačka pošta odgovara i za vis major, osim ako je šteta nastala neodklonivimi posliedicami elementarnoga dogodjaja (§ 6. točka b] njem. p. z.) Pošta se dakle ne liberira, ako predleži elem. dogodjaj, nu nastala šteta nije posliedica toga dogodjaja; tako je na pr. njem. drž. pošt. ured (Reichspostamt, ime vrhovne pošt. uprave) dopitao odštetu u slučaju, kad se je zemlja odronila, nu zločesti su ljudi ovu zgodu upotrebili i pošt. pošiljke ukrali; dočim nije dopitao odštete za pošiljke, koje su samim odronom oštećene bile (Dambach, Gesetz über das Postwesen des deutsches Reiches 1892. str. 63). Austrijska i hrv.-ug. pošta napokon odgovaraju i za neodklonive posliedice elem. dogodjaja.

[2] U prometu sa Bosnom i Hercegovinom daje vojnička pošta odštetu samo onda, ako se je gubitak itd. zadesio krivnjom kojega organa vojničke pošte, § 68. pka.

[3] Sliedeći klasični primjer, što ga navadja Wirsing (cit. dj. str. 29.) neka služi za razjašnjenje: Udari li grom u pošt. zgradu, na kojoj neima munjovoda, te upali pošiljke, to će pošta odgovarati, jer je nâmještenjem munjovoda mogla te posliedice ukloniti. Udari li nasuprot grom u susjednu kuću, te se vatra dohvati i pošt. zgrade i pošiljke izgore, to pošta neće biti odgovorna. (U prometu unutar austro-ugarske monarkije odgovara pošta u oba slučaja, dapače imadu se predavatelji u takovih slučajevih ureda radi obaviestiti o udesu pošiljke (vidi nar. br. 1832. na str. 35. sbor. pošt. i brz. nar. od god. 1874.).

Digitized by Google

Privatni i obiteljski život obtuženika i svjedoka pred sudom.

Nedavno dogodio se je u Beču sliedeći slučaj. Prolazeći u večer jedan gradjanin ulicom, čuo je viku i pomaganje djece i žene. Došavši bliže opazi, gdje više ljudi zlostavlja noseću ženu. On razjaren zavikne, da je to deranski (bubenhaft) postupak, premda je imao pravo priskočiti u pomoć napadnutoj ženi, t. j. poslužiti se na njezinu korist pravom nuždne obrane (§ 2. sl. g] k. z.). Jedan od ovih napadača tuži ga radi uvrede poštenja, te bude na razpravu pozvana kao svjedok i napadnuta žena. Na predlog zastupnika tužiteljeva odredi sudac, da se ima izpitati privatni život svjedokinje, jer je tužitelj tvrdio, da ima svako njezino diete drugoga otca; dakle da ona ne spada medju osobe, koje valja u zaštitu uzimati. Valja mi naglasiti, da onaj gradjanin nije poznavao ni napadača ni napadnute, i da je s jednim od napadača ta žena zanosila te ga došla sada moliti, da joj nješta novaca dade za babinje. Ova odluka postupajućega sudca tako je u zdvojnost natjerala svjedokinju, da je kao luda odletila iz sudnice i bila bi se bacila kroz prozor, da ju nije podvornik težkom mukom zadržao. Sudac proglasi obtuženoga krivim i odsudi ga na globu.

Ovaj je slučaj dao povoda naredbi austrijskoga ministra pravosudja grofa Schönborna od 15. svibnja 1895. na predsjedničtva prizivnih sudova, koja u hrvatskom prevodu glasi:

Ja sam uviek smatrao jednom od glavnih zadaća moga uredovanja čuvati neodvisnost sudova u izricanju pravde, te ću se i u buduće najodlučnije oprieti svakomu pokusu uplivanja na sudove u tom smjeru. Ovo me ali načelo ne lišava dužnosti, da pomno motrim sudovanje, ter ako opazim nedostojne dogodjaje i izgrede bilo i sa strane sudbenih organa, da nastojim stati im na put. Na moju veliku žalost morao sam opetovano opaziti, da se kod vodjenja kaznenih razprava bez razloga iznosi na javu privatni i obiteljski život pojedinih osoba, što se uvlače u razpravu stvari, koje bi se po dužnosti morale iz nje izključiti. Ovi se dogadjaji dadu najviše puta svesti na to, što se dozvoljava provedenje dokaza istine o navedenih okolnostih i u onih slučajevih, gdje je mogao sudac, da je upotrebio dužnu opreznost, doći do osvjedočenja, da riešenje odnosnoga slučaja nije odvisno od činjenica, glede kojih je proveo dokaz. Razlog ovoj nepodobštini leži i u neprikladnih pitanjih sa strane sudaca i zastupnika stranaka u razpravi, koja su pitanja kadra voditi do odkrića internih stvari, a da nije narav slučaja zahtievala postavljanja i dopuštanja ovakovih primjetaba i pitanja. Samo se po sebi razumije te upravo nerado spominjem, da imadu sudci sve propustiti, što se tome protivi,

Digitized by Google

taj bo je propust usadjen u naravi stvari. Uza sve to držim, da mi je to dužnost učiniti, da prepriečim opetovanje slučajeva, u kojima se grieši proti ovom načelu, koje je po sebi jasno. Obtuženi došavši na glavnu razpravu, nije još osudjen, njemu još nije dokazano kažnjivo djelo, s kojega se okrivljuje, pak ima pravo zahtievati, da se s njim u onoj mjeri obzirno postupa, u koliko je to samo moguće, a da se ne osujeti kazneni progon. I za njega vriedi načelo, da valja štediti svetost njegovoga privatnoga i obiteljskoga života, ako nije neobhodno nuždno u konkretnom slučaju, da se u nj ne dira. Bude li obtuženi riešen, to je već uslied glavne razprave pretrpio ako i neodklonivo zlo, za koje mu odriešenje ne daje dovoljne odštete. Ako se obtuženi osudi, ne smije mu se nanieti drugo zlo do onoga, koje je u osudi izraženo. Kad se već čuvati mora i privatni i obiteljski život obtuženika od nepovlaštenoga zadiranja u nj, te kada već i obtuženi može u tom pogledu računati na zaštitu sudbenu, — to mora da ovo načelo vriedi još u većoj mjeri ili bar najmanje u istoj mjeri za svjedoke; koji već time što svjedoče, izpunjavaju često težku dužnost, po državi im naloženu.

Nije medjutim dovoljno da se sudac u ovom predmetu sam kreće u granicah zakonskih, već on imade i nad tim bditi, da se bez neobhodne nužde ne uvlači u razpravu privatni i obiteljski život obtuženika i svjedoka. U ovom smjeru imati će sudac uplivati osobito na zastupnike stranaka, te mu je dužnost nedopustiti pitanja kojimi se bez neobhodne nužde uvlači u razpravu privatni i obiteljski život. Ova će zadaća sudca biti znamenito olakšana, ako bude imao pred očima, da su po kaznenom postupku doduše zastupnici stranaka ovlašteni stavljati pitanja i predloge te držati govore, ali da nisu ovlašteni po kaznenom postupku stavljati „primjetbe“ takove vrsti, kakove na žalost sudci često dopuštaju. Umoljavam slavno predsjedničtvo, da izvoli onamo uznastojati, da se za kaznene stvari upotrebe samo takovi sudci, koji su za to sposobni, te da se one oduzmu sudcem, koji su se pokazali nesposobnimi za vodjenje kaznenih razprava.

Dr. J. Šilović.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Za utjerivanje potrošarinskih pristojba potrošarinskoga zakupnika nadležne su administrativne oblasti, a ne sudovi.

(Plenarna rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice od 28. prosinca 1894. broj 4438.)

Riešavajući zamolbu kr. vladnoga odjela za unutarnje poslove od 10. kolovoza 1894. broj 31856 za ukinuće rješitbah nenadležnih sudbenih

Digitized by Google

oblastih u predmetu bivšeg zakupnika potrošarine M. H. proti J. i M. O. radi potrošarine od 15 for., u kojem predmetu je mjestni sud u T. osudom od 29. listopada 1887. tekući broj 211 ured. knjige odsudio J. i M. O. k. br. 18 iz P. na platež od 15 for. 22 nč. sudbenih troškova u ime potrošarine za 19 hektl. vina, a kr. kot. kao malični sud u G. uslied pritužbe tuženika J. i M. O. osudom od 23. prosinca 1887. broj 14123 napadnutu osudu mjestnoga suda potvrdio, ter odlukom od 31. prosinca 1889. broj 2773 radi utjeranja dosudjene svote od 15 for. spp. dozvolio ovršnu uknjižbu prava zaloga na idealne dielove nepokretnostih tuženika u zemlj. br. 59. općine P. — kr. stol sedmorice vidiv, da tražbina tužitelja M. H. proti tuženim J. i M. O. sastoji u potrošarini na vino, koju je on kao zakupnik potrošarine u T. općini na temelju dražbenoga zapisnika od 29. studenoga 1886. pravo imao pobirati; — vidiv, da je potrošarina javni državni dohodak koji po §-u 18. nagode od 8. studenoga 1868. br. 14 sbor. odnosno zak. čl. XXX.: 1868. broj 6. sbornika ex 1869. i po §-u 8. zakona 8. lipnja 1871. o ustrojnih uredbah gradskih i seoskih općina u vojnoj krajini pripada općinam, ter koji se imade kao i drugi javni porezi rukovati i utjerivati po zak. čl. XLIV.: 1883. načinom tamo i u općinskom redu od god. 1870. ter onom za vojnu krajinu od 8. lipnja 1871. propisanim, koje ustanove i zakupnika potrošarine glasom §-a 22. zakupnih dražbenih uvjeta vežu tako, da on svoja potrošarinska potraživanja samo putem nadležne političke oblasti utjerivati ima, —

vidiv, da s toga za presudjenje i u tjeranje u pitanju stojeće tražbine ni mjestni ni malični sudovi nadležni nisu po §-u 21—25. zakona od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih i zakona od 3. listopada 1876. o postupku u pravnih poslovih manje vriednosti, ter § 1. gr. sudov. i § 2. gr. p. p., — obnašao je uslied zamolbe kr. vladnoga odjela za unutarnje poslove od 10. kolovoza 1894. broj 31856 po čl. 7. zakona o vlasti sudačkoj od 28. veljače 1874. sbor. br. 15 i § 47. sudov. ukinuti osudu mjestnoga suda u T. od 29. listopada 1887. ur. knj. br. 211, osudu mal. suda u G. od 23. prosinca 1887. br. 14123, kojima su J. i M. O. odsudjeni, da M. H-u. u ime potrošarine imadu platiti 15 for. spp. ter odluku kr. kot. suda u G. od 31. prosinca 1889. br. 2773., kojom je za ovu tražbinu dozvoljena ovršna uknjižba prava zaloga na idealne dielove nepokretnostih tuženika u zemlj. br. 59 općine P., te kr. kotarskom sudu u G. naložiti, da ovu uknjižbu u zemljištniku brisati dade. *A. R.*

Prilog k tumačenju ovršne sekvestracije prava doživotnog uživanja diela kuće, § 480. gr. p. p.

U ovršnom predmetu Makse J. proti Ivanu K. radi 467 for. 53 nč. spp. primio je kr. sudbeni stol u V. odlukom od 6. listopada 1894. broj 4549 gr. zapisnik sudbenoga izaslanika, zemetnut u pogledu uvedenja

Digitized by Google

ovršnog sekvestra Mavre K-a. u upravu sjenokoše i vrta, upisanih u grunt. uložku broj 2792 občine V. i ovrhovoditelju obredio trošak intervencije sa 5 for., te odobrio, što sudbeni izaslanik nije uveo rečenoga sekvestra u upravu polovine kuće broj 512 u M. ulici nalazećoj se na spomenutoj nepokretnosti.

Uslied utoka ovrhovoditelja Makse J. proti potonjem dielu prvosudne odluke izdao je kr. banski stol dne 22. studenoga 1894. broj 25.173 sliedeću rješitbu:

„Kr. banski stol obnašao je utok ovrhovoditelja odputiti, te potvrditi napadnutu gornju odluku suda prve molbe s razloga, što je kuća sa gospodarstvenimi zgradami na čestici kat. broj 2089 u grunt. uložku broj 2792 občine, V. na kojoj nekretnini ovršeniku Ivanu K. pripada pravo doživotnoga uživanja samo u polovini, dobro nerazdieljivo, te se s toga ne zna, koja je ona polovica, na kojoj ovršeniku rečeno pred ovrhu uzeto pravo pripada; zatim

s razloga, što se ne zna, da li i koje plodove ovršenik od pomenute nekretnine uživa, pošto ovršenik sa suprugom svojom Anom K. — samovlastnicom gornje nekretnine — u kući stanuje i š njome zajedno te nekretnine uživa, pak je s toga nemoguće sekvestra uvesti u posjed takova prava, kojega plodovi nisu označeni, niti inače iz naravi same stvari poznati.

Trošak utoka nosi utjecatelj sam, pošto s utokom nije uspjeo".

Na izvanredni previdni utok izdao je kr. stol sedmorice dne 28. veljače 1895. pod brojem 329 sliedeću vrhovnu rješitbu:

„Vidiv, da je odlukom kr. kotarskoga kao trgovačkoga suda u P. od 22. veljače 1894. broj 3502 za namirenje tražbine Makse J. od 467 for. 53 nč. spp. dozvoljena ovrha na dosmrtno uživanje, uknjiženo na korist ovršenika Ivana K. na nepokretnostih gruntovnoga uložka br. 2792 občine V., a za uvedenje sekvestra, da je zamoljen prvi sud;

vidiv, da niži sudovi uvedenja sekvestra Mavre K. u upravu na rečenih nepokretnostih nalazeće se kuće i nuzzgrada uzkraćuje iz razloga, što je vlastnikom iste nepokretnosti Ana K., dočim ovršeniku Ivanu K. pripada dosmrtno uživanje samo polovice iste; zatim iz razloga, što kuća sačinjava dobro nerazdielivo, te se ne zna, koja je ona polovica, na kojoj ovršeniku pripada pod ovrhu uzeto pravo uživanja, niti da se znade, koje on plodove uživa;

vidiv, da ovi razlozi nisu osnovani s toga, što će biti stvar sekvestra, da prema propisom II. diela 16. poglavja obć. gradj. zakonika, slovećim o zajednici vlastnosti i o inih pravih stvarnih obzirom na § 509. o. g. z. svoj postupak udesi, da se prema stanju stvari svrha poluči; za tim s toga, što se jedino uvedenjem sekvestra zapriečiti može daljnje samovoljno upravljanje i potezanje dohodka od strane Ane i Ivana K.,

Digitized by Google

obnašao povodom izvanrednog previdnog utoka ovrhovoditelja Makse J. uloženoga proti onom dielu odluka, kojimi niži sudovi uzkraćuju uvedenje sekvestra u pogledu kuće i gospodarskih zgrada nalazećih se na nepokretnostih grantovnog uložka broj 2792 občine V. taj napadnuti dio suglasnih odluka po §§ 243. i 339 br. 3. gr. p. p. ukinuti, te u prvoj molbi postupajućem sudu naložiti, da i u pogledu rečene kuće sa pristajališti uvedenje sekvestra obavi, a istodobno ob ovrsi obaviesti i Anu K.

Trošak previdnog utoka ima sam utjecatelj nositi, jer ne dotiče uvjet §-a 316. gr. p. p.“ —*a*—

Nagodom u postupku radi smetanja posjeda ustupa se i fizični posjed. S molbom podnesenom nakon dugog vremena poslie nagode radi ovršnog uvedenja u posjed indirektno priznaje tužitelj, da je posjed tuženi zadobio, te bi tužitelj u tom slučaju mogao jedino redovitim putem udariti.

Prilog k tumačenju §-a 441. gr. p. p. i § 339. o. g. z.

G. P. iz G. po odvj. dru. Č. iz M. podnio je molbu kr. kot. sudu u M. radi ovršnog uvedenja u posjed i isti sud je svojom odlukom od 1. srpnja 1891. broj 5367 gr. na temelju nagode od 11. lipnja 1889. dozvolio ovršno uvedenje u posjed kat. čestice broj 1524.

Protiv odluke istog suda od 1. srpnja 1891. broj 5367 gr. podniela je zadruga M. iz G. utok, koji je ovako obrazložila:

Prvi sud dozvolio je ovršno uvedenje u posjed parcele kat. br. 1524 grunt. ul. br. 71 občine G., i to na osnovu nagode, koja je još 11. lipnja 1889. god. sklopljena bila.

Ove godine je već prošao 11. lipnja, te po tome ima više od dvie godine, kako je rečena nagoda sklopljena.

To je vrlo važna činjenica, koja se u postupku radi smetanja posjeda, gdje su i onako rokovi kratki, u obzir uzeti ima, jer čim smo mi dvie godine u posjedu bili, to smo se u posjedu i održali.

Prema tome uvedenje u posjed nije umjestno bilo, jer nagoda više ne može odlučna in concreto biti.

Osim toga protivnik je nama nakon nagode gornje i sam dozvolio, da možemo u posjedu prieporne njive ostati, te tako je i sam, tako reći, nagodu pomenutu obezkriepio.

Iz tog izlazi, da prvi sud nije trebao na protivničku molbu prosto dozvoliti ovršno uredovanje, već je trebao odrediti preslušanje stranaka, pošto su od dana nagode do danas mnoge promjene nastupiti mogle, kao što doista i jesu.

Protivnik je u ostalom trebao nas tužiti radi ponovnog smetanja, ako drži, da smo ga u posjedu smetali, a ne zahtjevati ovršno uvedenje.

Digitized by Google

Na ovaj utok je kr. banski stol rješitbom svojom od 24. rujna 1891. broj 20747 ovo riešio:

Kr. banski stol obnalazi uvažiti podneseni tamošnjim izvješćem od 14. rujna 1891. broj 7403 gr. pravodobni utok zadruge M. iz G., zastupane po kuće gospodaru T. M., proti odluci toga kr. kot. suda od 1. srpnja 1891. broj 5367 gr., kojom je na prošnju Gj. P. iz G. zastupanoga po odvjetniku dru. Č., de praes. 30. lipnja 1891. br. 5367 gr., na temelju tamosudne nagode od 22. lipnja 1891. broj 5367 gr. nu pravije od 11. lipnja 1889. dozvoljeno, i na 10. srpnja 1891. opredjeno bilo ovršno uvedenje molitelja u posjed kat. čestice broj 1524, upisane u grunt. ul. 71 obćine G., oranice naime Lipovac zvane, koju posjeduje zadruga utjecateljica, — te uslied toga ukinuti napadnutu odluku kao ništetnu sa svim na temelju iste provedenim postupkom, i molitelja Gj. P. sa gori naznačenom prošujom njegovom na put parnice odputiti s razloga, jerbo je nagodbenim zapisnikom od 11. lipnja 1889., od kojega je tek uredovni odpravak dne 22. 1891. pod br. 5367 gr. izdan, izvan svake sumnje dokazano, da je tada provedena tužbom od 17. lipnja 1889. parnica Gj. P. proti zadruzi M. radi smetana posjeda napred navedene oranice poravnana bezodvlačnom predajom iste oranice od strane tužene zadruge tužitelju Gj. P. u fizični posjed, a ovaj, zaiskavši sada nakon dvie godine iza toga na temelju iste nagode ovršnu predaju iste oranice u svoj posjed, time je neizravno priznao, da je pomenuta zadruga M. medjutim opet u posjed upitne oranice došla, za koji posjed kao novi pozniji učin nije molitelj kao ovrhovoditelj ni uztvrdio, a kamo li dokazao da je nedopuštenim načinom nastao, i s toga da je ovlašten tražiti zamoljenu ovršbu.

Čim mu je pako ova unatoč tomu i jasnomu propisu §-a 441. gr. p. p. te § 339. o. g. z. po sudu prve molbe dozvoljena, to je očevidno, da je tom povredom propisa gradj. parb. postupnika u bitnosti počinjena niština §-a 339. t. 3. gradj. p. p., radi česa morala se je napadnuta odluka sa cielim na temelju iste provedenim postupkom na temelju §-a 343. gr. p. p. ukinuti, i odnosna ovršna molba Gj. P. kao neosnovana i neopravdana jednastavno odputiti napropisani put pravde.

Naknada troškova utoka nije tražena i za to se o njoj ništa neodlučuje.

Protiv bansko-stolne rješitbe podnio je Gj. P. po odvjetniku dru. Č. previdni utok, na koji je kr. stol sedmorice svojom vrhovnom rješitbom od 26 studenoga 1891. broj 4187 riešio:

Riešavajuć izvješće od 20. studenoga 1891. broj 23491, kojim kr. banski stol podnosi spise u ovršnom predmetu Gj. P. iz G. po odvjetniku dru Č., proti zadruzi M. iz G. po kuće gospodaru T. M. po odvj. dru. R., radi ovršnog uvedenja u posjed jedne oranice spp., u kojem je kr. kot. sud u M. odlukom od 1. srpnja 1891. broj 5367 gr. dozvolio ovršno uvedenje u posjed ovrhovoditelja Gj. P. na česticu broj 1524 u grunt.

Digitized by Google

uložku br. 71. obćine G. naime oranicu, koju u posjedu drži zadruga M., te za provedbu uvedenja odredio potrebno, — a kr. banski stol usljed utoka zadruge M. rješitbom od 24. rujna 1891. broj 20747 odluku suda prvoga zajedno sa provedenim na temelju te odluke postupkom ukinuo, te ovrhovoditelja Gj. P. sa njegovom ovršnom molbom de pr. 22. lipnja 1891. broj 5367 gr. na propisani put pravde odputio, —

obnašao je kr. stol sedmorice previdni utok ovrhovoditelja Gj. P. odputiti i potvrditi napadnutu rješitbu banskog stola, jer je opravdana razlozi, koji su za nju navedeni". *Dr. Ž. M.*

Kad stranke ne pristupe k ročištu za izbor vještaka u svrhu obave sudb. očevida, ne može sudac ureda radi imenovati vještake. — K tumačenju §-a 207. gr. p. p.

U mjenbenoj parnici V. K. tužitelja proti ostavini T. B. i drug. tuženiku radi mjenbene tražbine od 90 for spp. ponudio je tužitelj u svrhu dokaza istinitosti podpisa T. B. na utuženoj mjenici dokaz sudb. očevida i kr. kot. sud u B. odredio je po §-u 207. gr. p. p. ročište za izbor vještaka pozvav na to ročište obje stranke. Na to ročište, koje je odredjeno bilo na dan 19. studenoga 1894., nije nijedna stranka pristupila i kr. kotarski sud u B. odlukom od 24. studenoga 1894. broj 4608 gr. u riešenju zapisnika od 19. studenoga 1894. imenovao je po §-u 207. gr. p. p. ureda radi sudbenimi vještaci profesore I. H. i I. K. i odredio sudbeni očevid s ovimi vještaci vrhu dokaza istinitosti podpisa T. B. na utuženoj mjenici A ad I.

Kr. banski stol povodom utoka tužitelja proti gornjoj prvomolbenoj odluci riešenjem od 27. veljače 1895. broj 4524 ukinuo je prvomolbenu napadnutu odluku, ter postupajućem u prvoj molbi sudu naložio, da zapisnik od 19. studenoga 1894. riješi prema razloženju u sliedećih razlozih:

Vidiv, da je u §-u 207. gr. p. p. naročito ustanovljeno kada sudac imade ureda radi imenovati vještake, najme: ako se stranke na ročištu glede izbora vještaka ne slože, ili ako jedna stranka ne dodje na ročište;

vidiv, da na ročište dne 19. studenoga 1894. odredjeno za izbor vještaka nijedna stranka pristupila nije, ter po tom sudac po sada pozvanoj zakonskoj ustanovi nije imao ureda radi imenovati vještake, već postupati i zapisnik o ročištu od 19. studenoga 1894. riešiti onako, kako se zapisnici u obće postupa i zapisnik riešava u svih drugih slučajevih, u kojih stranke na ročište ne pristupe.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 16. svibnja 1895. broj 1766. povodom utoka i ništovnice tužene ostavine T. B. potvrdio je banako-

Digitized by Google

stolno riešenje iz razloga gore navedenih i još iz razloga, što je tuženoj ostavini slobodno, ako ona želi, da se postupak u upitnoj parnici nastavi, zamoliti reasumaciju ročišta, što no je odredjeno bilo za izbor vještaka, ter na iznovičnom ročištu staviti svoj zahtjev glede nastavaka sudbenoga postupka. *Dr. F. Salavari.*

B. Kazneno.

Sbrajanje iznosa raznih učina pronevjerenja po §-u 181. i 183. k. z.

Kr. sudbeni stol u O. izrekao je svojom osudom od 14. ožujka 1894. broj 849 k. z.: „K. N. kriv je:

1) što si je za vrijeme, dok je bio upraviteljem i bilježnikom upr. općine S. zadržao i prisvojio novaca, što su mu kriepošću javnog ureda njegova i osobitim poglavarstvenim nalogom povjereni bili, naročito prema zaključku zastupstva upravne općine S. od 22. travnja 1891. broj 35 od raznih općinara za prodanu im modru galicu i vinogradsko škropilo ubrani novac u iznosu od 93 for. 15 nč., — zločinstva povjerenja označenoga u §-u 181. k. z.

2) što si je izvan svoga javnoga ureda od raznih stranaka povjereni mu novac i to:

a) u ime upisnine za gospodarsku podružnicu 6 for.

b) u ime članarine za gospodarsku podružnicu za god. 1891. 13 for., ukupno dakle 19 for. pridržao i prisvojio — prekršaja pronevjerenja označena u §-u 461. k. z.

Radi toga osudjuje se po blažijoj stavci §-a 182. k. z., obzirom na § 35. i uporabom §-a 54. i 55. k. z. na kaznu težke tamnice od četiri mjeseca etc.“

U obrazloženju ove osude veli se medju ostalim:

„Na temelju svega toga morao je ovaj sud izreći, da je obtuženik K. N. pridržavši i prisvojivši si prenavedenu svotu od 93 for. 15 nč. počinio se krivcem zločinstva pronevjerenja označena u §-u 181. k. z.

Dopisom obć. polavarstva u S. od 4. travnja 1892. broj 727, upravljenim na kr. kotarsku oblast u V. i dopisom istoga općinskoga poglavarstva od 20. srpnja 1892. broj 1288 upravljenim na kr. kot. sud u V. i napokon priznanjem obtuženika K. N. ustanovljeno je, da su J. St. i drugi, obtuženiku godine 1891. povjerili svaki po 1 for. upisnine, htijući pristupiti kao članovi gospodarskoj podružnici u V. s molbom, da ove svote u ukupnom iznosu od 6 for. odašalje rečenoj gospodarskoj podružnici i da obtuženik ove svote ovoj podružnici ni do danas poslao nije, niti dotičnim strankam pvratio.

Za tim da je godine 1891. od R. T. i drugih na zamolbu gospodarske podružnice u V. ubrao članarinu i to od prvoga u iznosu od 3 for.

Digitized by Google

a od potonje desetorice po 1 for., indi u ukupnom iznosu od 13 for., pa da ni ove svote gospodarskoj podružnici priposlao nije, nego kad je već davno prijava o tom sudu podnesena, poslao je ovu svotu glasom poštanske predatnice od 13. listopada 1893. občinsko poglavarstva u S.

U tom činu, što si je naime obtuženik i ove dvie povjerene mu svote od 6 for. i 13 for. nepovlašteno pridržao, ne poslavši ih na mjesto njihova opredieljenja, stiču se sva kriterija prekršaja pronevjerenja označena u §-u 461. k. z., pa se je s toga istoga prekršaja krivim proglasiti morao.

Sud se ne može priključiti nazoru javne obtužbe, da bi se ove dvie svote sa 19 for., imale pribrojiti pronevjerenoj svoti od 93 for. 15 nč. tako, da bi se pronevjerenje ukupno pronevjerene svote od 112 for. 15 nč. imalo kvalifikovati kao zločinstvo i po §-u 181. k. z., s toga što je obtuženik pronevjerio svotu preko 25 for., povjerenu mu kriepošću njegova javnoga ureda i osobitim poglavarstvenim nalogom, — i opet kao zločinstvo po §-u 183. s toga, što pronevjereni iznos prevaljuje svotu od 100 for., a to s toga ne, što bi se time od pronevjerene svote od 93 for. 15 nč. dioni iznos od 25 for. 1 nč., koji je neobhodno potrebit za kvalifikaciju zločinstva po § u 181 k. z. i po drugi put stavio obtuženiku u teret kod kvalifikacije zločinstva po §-u 183. k. z.

Jer kada se od povjerene obtuženiku kriepošću njegovoga javnoga ureda svote od 93 for. 15 nč. odbije za kvalifikaciju uredovnoga pronevjerenja kao zločinstvo po §-u 181. k. z. potrebiti iznos od 25 for. 1 nč., ostaje svota od 68 for. 14 nč., a ako se k tomu pribroji jošte pronevjerenih 19 for. povjerenih obtuženiku privatnim povjerenjem, onda ukupno svota čini samo 87 for. 14 nč.

Da bi se dakle dobila za kvalifikaciju zločinstva pronevjerenja po §-u 183. k. z. potrebita minimalna svota od 100 for. 1 nč., morala bi se u pomoć uzeti bar dielomice i svota od 25 for. 1 nč., koja je jur kod kvalifikacije §-a 181. k. z. u obzir uzeta. — To se pako protivi duhu kaznenoga zakona".

Ovu osudu napade kr. državni odvjetnik sa žalbom ništovnom, u kojoj medju ostalim veli:

„Condemnatornom dielu prehvaljene osude prigovaram pako sa razloga ništetnosti po §-u 277. točka 10. k. p., koji postoji u tom, što slavno sudište nije inkriminirane učine pronevjerenja sbrojilo i prema tužbovnom petitu subsumiralo ustanovi §-a 181. i 183. k. z. nego je pronevjerenje iznosa od 6 for. i 13 for. odielilo i podvrglo kaznenoj ustanovi §-a 461. k. z. Ovaj dio svoje presude opravdava slavno sudište sa razlozi, što ih je bečko kasacijonalno sudište u svojoj rješitbu od 20. kolovoza 1856. broj 8103, citiranoj u kaznenom zak. od Kranjčića i Rušnova na § 173. k. z. str. 62 poprimilo.

Digitized by Google

Slobodan sam ali primjetiti, da je pravno mnienje i tumačenje §-a 173. k. z., zastupano u citiranoj vrhovnoj rješitbi, kasnija konstantna judikatura odklonila, kao što ga i dr. Herbst u svom „Handbuch des österr. Strfr." na str. 358. pod točkom 6 pobija. Naša judikatura bez iznimke sbraja na pr. kradnju sluge u stvarima svoga gospodara u iznosu od 26 for. i kradnju istoga u zatvorenih stvarih u vrijednosti od 26 for. od stranoga posjednika i podvrgava oba ova učina ustanovam §-a 173., 174. II. sl. c) i § 176. sl. b) k. z.

Akoprem dakle predleže razna kvalifikatorna obilježja, to ipak vladajuća sudbena praksa sbraja ove učine i podvrgava ih ustanovi §-a 173. k. z., što po nazoru toga sudišta ne bi trebalo da bude, pošto bi se imalo odbiti 25 for. 1 nč., podvrgnutih kvalifikaciji po §-u 74. II. sl. c) k. z., po čem nebi preostao nuždan iznos za kvalifikaciju po §-u 173 k. z.

Ova sudbena praksa posve odgovara duhu našega zakona, kako ga i teorija tumači.

Da pako u §-u 173. k. z. sadržani propis o sbrajanju iznosa nije singularne naravi, nego da se ima uporabiti uviek, kada o stanovitom iznosu štete ovisi ili sama kriminalnost ili viša kaznena stavka, to sliedi već iz dvorskoga dekreta od 11. svibnja 1816. broj 1243 I. G. S., pa je to tumačenje usvojila i doktrina i judikatura.

Po istih pravilih imadu se dakle sbrajati iznosi učinâ pronevjerenja, pa kao što kod kradnje može jedan te isti iznos biti više struko kvalificiran zločinstvom, tako može i kod pronevjerenja.

Po mom čednom mnienju nebi se protivilo duhu našega kaznenoga zakona, da se in concreto svota od 93 for. 15 nč., što ju je obtuženi kriepošću svoga javnoga ureda primio i pronevjerio, podvrgne kvalifikaciji §-a 181 k. z., i ujedno broji svotom od 19 for., povjerenih obtuženomu privatnim povjerenjem i podvrgne kvalifikaciji po §-u 183. k. z.

U tom povodu obnašao je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni iza obavljene javne razprave sa svojom osudom od 27. listopada 1894. broj 2765: „davši mjesta žaobi ništovnoj kr. državnog odvjetničtva, uloženoj proti onom dielu prvosudne osude, kojim je sudjeno, da je obtuženi K. N. tim, što si je izvan svoga javnoga ureda od raznih stranaka povjereni mu novac i to:

a) u ime upisnine za gospodarsku podružnicu 6 for.,

b) u ime članarine za gospodarsku podružnicu za g. 1891. 13 for., ukupno dakle 19 for. pridržao i prisvojio, kriv prekršaja pronevjerenja označenog u §-u 461. k. z., i da mu se uslied toga kazan odmjeruje uvaženjem §-a 35. k. z., taj napadnuti dio sude po §-u 284. točka 3. k. p. ukinuti i podjedno izreći, da je obtuženi K. N. rečenimi čini u savezu sa činom pod 1) prvosudne osude navedenim počinio zločinstvo pronevjerenja u §-u 183 k. z. označenoga.

Digitized by Google

U obrazloženju ove vrhovne rješitbe veli se:

„Prvi sud uzima posve pravilno, da se i kod pronevjerenja ima uporaviti ustanova alineje 2. §-a 173. k. z., po kojoj se sbrojiti imadu iznosci ili vriednosti izviruće iz više čina makar i u različito doba počinjeni.

Nu prvi sud uzima nadalje u konkretnom slučaju ipak, da se ne imaju svi iznosci iz čina navedenih pod 1) te 2) sl. a) i b) u prvosudnoj osudi skupno sbrojiti, već da se ima od cjelokupnog iznosa od 112 for. 15 nč. odbiti svota od 25 for. 1 nč., koja je potrebna za kvalifikaciju §-a 181. k. z., a po tom da preostatak od 87 for. 14 nč. ne dotiče za kvalifikaciju §-a 183. k. z.

Za ovakovo računanje nema u citiranoj alineji 2. §-a 173. k. z. nikakovog uporišta, te je očito, da je prvi sud po krivom tumačenju zakona došao do rečenog načina računanja, jer se po pravilnom tumačenju citirane ustanove, pošto po obtuženiku prisvojene svote iznose 112 for. 15 nč. indi nadilaze iznos od 100 for., čin kvalificirati mora kao zločinstvo pronevjerenja u §-u 183. k. z. a uz to i u §-u 181. k. z. označenoga.

Drugčije bi stvar stajala, kad iznos nebi doticao za kvalifikaciju §-a 181 k. z. u takovom bo slučaju nebi se mogao pribrojiti koji ne kvalificirani iznos, da se postigne rečena kvalifikacija §-a 181. k. z., ali takav slučaj ne predleži.

Utemeljen je s toga razlog ništetnosti §-a 277. t. 10 k. z. u onom dielu prvosudne osude, kojim je u istoj pod točkom 2 sl. a) i b) navedeni čin bez obzira na čin u točki 1) navedeni, kvalificiran posebce kao prekršaj §-a 461. k. z. pak se je morala u tom dielu, koji napada kr. drž. odvjetničtvo svojom žalbom ništovnom, prvosudna osuda po §-u 284. t. 3. k. p. ukinuti i podjedno valjalo je izreći, kako je učinjeno u dispositivnom dielu vrhovne ove osude". ***D. Markovac.***

Iz upravne prakse.

Doprinos željeznice troškovom zadruga za regulaciju vode.

Zadruga za regulaciju rieke Rabe želila je, da se doprinos kr. ug. državnih željeznica troškovom regulacije tako uračuna, da bi željeznica od onog njezinog u podvodno područje spadajućeg teritorija, koji u same prometne svrhe služi, deseterostruko prinosa ustanovljenog za zemljišta prvog razreda, — za ine pako njezine u podvodno područje spadajuće teritorije samo toliko doprinieti imala, koliko doprinos zemljišta I. razreda u obće iznaša.

Ministar za poljodjelstvo naredbom svojom broj 78121 ex 1894. nije ovaj način doprinosa odobrio, pošto se ne temelji na zakonu. Nasuprot je odobrio uračunanje one prištednje, koje se kod željezničkih gradjevina

*

Digitized by Google

tim polučuje, što prestaje uslied rada zadruge potreba povišenja vlastitih nasipa.

Za uračunanje prištednje oko zemljoradnja inače potrebitih za povišenje željezničkog nasipa uzelo se za mjerilo povišenje nasipa sa jednim metrom nad najvišom vodom, uračunajuć amo i pošljunčenje pruge. Takovo povišenje da bi posvema dostatno za osjeguranje prometa bilo, jer da se je u drugih slučajevih i povišenje sa samo 0·4 m. nad najvišom vodom dostatnim pokazalo. Prema tomu ustanovila se je prištednja oko zemljoradnjah na 35.549 m³ uz jedinstvenu cienu po 23 nč.

Što se onih prištednja tiče, koje će željeznica uslied rada zadruge oko obrane proti povodnjam od vremena do vremena polučiti. to je zadruga za uredjenje rieke Rabe predložila, da se ova prištednja sa 10 nč. po tekućem metru uračuna, državne željeznice pako želile su paušal samo od 5 nč. po tek metru. Glede troškova obrane na rieci Rabi neima zaista izkustva, dočim se zna, da duž Tise popriečni trošak uzdržavanja 10 do 12 nč. po tek. metru iznaša. Pa je za to ministar prihvatio u nazočnom slučaju srednji iznos, tako da je trošak obrane proti podvodnji sa 7·5 nč. po tekućem metru ustanovio.

Duljinu željezničkog nasipa podvrgnutu pogibelji podvodnje računala je zadruga na 13·201 metar, ravnateljstvo kr. ug. državnih željeznica pako na 12·200 metara. Ministar je prihvatio potonju brojku, jer se je morao odbiti jedan dio pruge, koji po naravi uzvišen nad najvišom vodom leži.

Prema tomu je doprinos kr. ug. državnih željeznica troškovom regulacije rieke Rabe sliedeći:

1) Za povišenje pruge potrebita zemljoradnja za 35.549 m³ po 23 nč.	8166 for. 27 nč.
2) S povišenjem pruge nastavši viši trošak za umjetne gradnje, računajuć sa 3% vriednosti zemljoradnja	245 „ 29 „
Ukupno	8421 „ 56 „
Od ove glavnice imade željeznica godimice 5% platiti, te tako iznaša godišnji doprinos u ime ove prištednje	421 for. 08 nč.
Prištednja pako polučena kod obrane 12200 m. dugog nasipa proti podvodnji iznaša po 7·5 nč. računajuć	915 „ — „
Cieli godišnji doprinos državnih željeznica troškovom vodne zadruge iznaša dakle	1336 for. 08 nč.

Za slučaj pako, da bi visoka voda obranbene zadružne nasipe prolomila ili da bi željeznička uprava iz inih razloga prisiljena bila, da sama za obranu njezine u povodno područje spadajuće pruge skrbi, počivat će za odnosnu godinu dužnost željeznica za doprinašanje, te prestaje ova

Digitized by Google

dužnost posvema, ako bi sè iz ma kojih razloga odustalo od uzdržavanja zadružnih obranbenih gradjevina.

Ovom rješitbom udovoljeno je pravednim zahtjevom ug. državnih željeznica, koje su u prijašnjih slučajevih zaista sa doprinosima u zadružne svrhe preobterećene bile; na pr. mora željeznica za njezine pruge u dužini od 25660 tek. metara, spadajuće u povodno područje sövényhaz-szegetske vodne zadruge godimice 14017 for. 25 nč. doprinašati.

(Iz „Vizügyi Közlöny-a".)

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

K tumačenju opazke 1. točke c) tarif. čl. 9/95. sb. p. p. u predmetu pristojbene takmine.

Plemenitoj občini T. propisana je platežnim nalogom od 18. kolovoza 1894. G. G. 351. od regalno odkupne glavnice sa 74800 for. $^{2}/_{10}$% godišnje pristojbene takmine sa 149 for. 60 nč.

Proti tom platežnom nalogu podniela je stranka priziv u kojem se prigovara izpravnosti toga propisa obzirom na to, što je ovlaštenje na pokretnu i nepokretnu imovinu ove zajednice spojeno sa pojedinimi dvornimi mjesti, koja u gruntovnici glase na imena pojedinih ovlaštenika, pa su uslied toga podvrgnuta prometu kao i svako drugo privatno nepokretno dobro, kod kojega uslied ovog sa dvornim mjestom skopčanog ovlaštenja, dotične nekretnine imadu veću vriednost, od koje se vriednosti u svakom pojedinom slučaju plaća postotna pristojba, pa bi se ta vrijednost propisanim jednačkom po drugi put opristojbila.

Ovaj je priziv odpućen odlukom kr. financijalnoga ravnateljstva u Z. od 10. rujna 1894. broj 34491, jer da pojedini članovi juristične osobe ove ne imaju vlastničkog diela u stožernom imetku občine, pak uslied toga i gornja obveznica kao pokretni imetak občine u smislu tarif čl. 9/95. d. z. pristojbenom jednačku od $^{2}/_{10}$% podpoda, dočim je u tom slučaju irelevantna ona okolnost, što pojedini članovi ovlaštenje na uživanje gornjeg imetka imadu.

Proti ovoj odluci podniela je stranka priziv, u kojem ona ističe, da svaki pojedini član odnosno t. zv. plemićko dvorno mjesto imade vlastnički odnosno suvlastnički dio u stožernom pokretnom i nepokretnom imetku, te da se to suvlastničtvo i samim gruntovnim upisom dokazuje, koji glasi „Compossessorat T.", te glede toga i doprinosi uredovnu svjedočbu občinskog poglavarstva u V. G. od 29. rujna 1894. broj 3382 u kojoj se tvrdi, da svako plemićko dvorno mjesto spadajuće članovom plem. komposesorata T. (koje se inače plem. občinom T. naziva), s kojim je skopčano pravo ovlaštenja (t. zv. juša) imade toli na nepokretni koli na po-

Digitized by Google

kretni imetak, vlastnički odnosno suvlastnički dio, pa da svaki posjednik mjesta pripadajući ga dio rečene pokretne i nepokretne imovine od vajkada takodjer faktično uživa, koja okolnost se takodjer, budi kod javne dražbe budi kod nasljedstva dvornog mjesta u obzir uzima, i na taj način polučuje znatno veća kupovnina, pa se prema tomu i veća pristojba financ. eraru plaća.

Na ovaj priziv izreklo je kr. ug. financ. upravno sudište u Budimpešti dne 15. prosinca 1894. pod br. 16481 sliedeću osudu:

Kr. financ. upravno sudište preinačujuć napadnutu odluku rieša spomenutu plemenitu občinu od dužnosti plaćanja napadnute pristojbene takmine i odredjuje, da se ova briše.

Razlozi: Prizivateljica plem. občina molila je brisanje na teret joj od regalno odštetnih obveznica u nom. vriednosti od 74800 for. propisane pristojbene takmine za to, jer uživanje odnosno poraba koristi toli pokretnog, toli nepokretnog imetka pripada samo članovom njezinim, uslied njihovih plemićkih dvornih posjeda, kojih nadopunjujući dio sačinjava ovo pravo.

Prizivateljica plem. občina, bolje reći komposesorat jest i dokazao ovaj pravni odnošaj po kr. kot. predstojniku vidimovanom i prizivu priklopljenom svjedočbom obć. poglavarstva u V. G. od 29. rujna 1894.

Kamati, predmet napadnute pristojbene takmine sačinjavajuće regal. odštetne, obveznice dakle budu razdieljeni med ovlaštenimi posjednici dotičnih dvornih mjesta, neima prema tomu dvojbe, da dotična dvorna mjesta uslied toga u vriednosti dobivaju, te tako i prenosi istih podpadaju većoj pristojbi, nego da s istimi nebi skopčano bilo spomenuto pravo.

Gledom dakle na to, da prigodom prenosa dotičnih dvornih mjesta sačinjava predmet pristojbe skupa sa ovimi i ono integrirajući dio istih sačinjavajuće pravo na pokretni i nepokretni imetak plem. občine, nadalje gledom na to, da pošto su dotična dvorna mjesta gruntovno upisana na ime pojedinih ovlaštenika, i tako skupa sa ovimi i ovo integrirajući dio sačinjavajuće pravo u redovita razdobja sačinjava predmet prometa kao što i nasljedstvo, to neima razloga, da se upitna regalno odštetna obveznica prizivateljice plem. občine podvrgne pristoj, takmini, koja po svojoj naravi suponira baš protivno od razvijenih okolnosti, tim manje jer glasom odredaba, srdržanih u pristojbenih propisih, odnosno u prist. tarifi, sačinjavajućoj nadopunjujući dio istih, ne može se glede pokretnosti uporaviti strožiji postupak, nego glede nekretnosti, dočim glede nekretnosti ustanovljuje točka c) opazka 1) tarif. čl. 9/95. pr. tarif. u sličnih okolnostih izrični oprost od pristojbe; glasom pozvane zakonske ustanove naime takova nepokretna dobra, koja su doduše nerazdielivo vlasničtvo kojega občinstva, nu uživanje ili poraba koristi od njih stoji jedino u nerazdruživoj svezi sa kućnim ili zemljištnim posjedom pojedinih

Digitized by Google

stanovnika, tako, da te nerazdieljive nepokretnine izključivo samo cjeloviti dio sačinjavaju pojedinih posjeda — oproštena su od prist. takmine; napokon jer u pristojbenih propisih, odnosno u pristojbenoj tarifi, sačinjavajućoj nadopunjujući dio istih, neima ni jedne takove ustanove, s koje bi se moglo zaključiti na protino mnijenje.

Postupajuće kr. financ. ravnateljstvo jest doduše svoju napadnutu uzkratnu odluku temeljilo na točki d) 2) tarif. čl. 9/95. prist. tarif. zato, jer pojedini članovi prizivateljice plem. općine, kao pravne osobe, ne imaju dio vlastničtva u stožernom imetku ove općine; nu pošto pozvana zakonska ustanova ovu okolnost predpostavlja u svrhu podvrgnuća pokretnoga imetka prist. takmini samo kod družtva, zavoda, korporacija i udruženja, ovdje se pako radi o pokretnom imetku komposesorata, to se ova zakonska ustanova ovdje upotrebiti ne može.

Uslied svega toga valjalo je odlučiti u smislu odredjujućeg diela ove osude. *M.*

SVAŠTICE.

Reforma pravosudja u Rusiji.

9. Letimični pregled glavnih općih zadaća našega povjerenstva, što ga nacrtah, nebi bio podpun, kad nebih spomenuo još štogod i o historičkom momentu u njima. Kako on imade nedvojbenu važnost pri svakomu trieznomu i promišljenomu zakonodavnomu radu, mi bismo se ogriešili o naš poziv, kad ne bismo dali dolikujućega mjesta tomu elementu kao živoj svezi sadašnjosti s prošlošću. Taj se elemenat u postojećemu sudbenomu ustroju običaje ograničiti na dva momenta: na ono, što je bilo neposredno pred sudbenom reformom od g. 1864., i na ono, što je nastupilo poslije nje, kao da je sve ono, što je prije bilo, izgubilo svako pravo na uvaženje. To je ili praktična pogrješka ili oholo no kratkovidno samopouzdanje suvremene kulture ili opet prosto neznanje, — ili sve zajedno uzeto. Nije historička prošlost našega suda osudjena sudbenom reformom, već se njegova neshodnost za potrebe vremena i nazadovoljujuća praksa ne dadu odstraniti bez korenite reforme. Istina, sastaviteljem sudbenoga ustrojstva bilo je što radi njihovoga razpoloženja, što opet radi nestašice za ondašnje prilike zgodnih uzora raditi djelomice izvorno a djelomice oponašajući zapad, — ali ni oni se neodricahu nasljedne sile starodavnih uredaba. Iz mnogih okolnosti, koje poslužiše kao motivi, vidi se, da je i radi opravdanja takovih krupnih novotarija, kao što su sud prisežnika, izborni mirovni sud i neki drugi instituti, bilo nuždno pozivati se na sudovnu historičku tradiciju ruskoga naroda. Želja, da se tradicija ne mimoide, da se ona ne ignorira, bijaše toli silna, da je medju

Digitized by Google

ostalim imenito povodom sudbene reforme od godine 1864. ta želja našla našla svoj izraz u nekomu preokretu moskovskih starovjeraca u njihovoj preponiznoj adresi na pokojnoga cara-reformatora s riečima: „U tvojim novotama, Gospodaru, čuva nam se naša starina“... Ni mi nemamo prava ukloniti se od stečevina povjesti našega sudstva, nego treba da se okoristimo njezinim naukama i po mogućnosti podamo našim sudbenim uredbama više narodni stalni značaj. Medju nama i našim budućim sutrudbenicima naći će ih se — nadam se — takovih, koji neće propustiti zanimati se i s tom stranom djela i tim razširiti sam osnov naših nastojanja.

Na takav način svadja se napokon naša zadaća glede revizije pravosudnoga zakonodavstva u bitnosti na dva predmeta: a) na ujedinjenje sada u krieposti stojećih raznovrstnih sudbenih uredaba i zakona i b) na rad oko njihovoga poboljšanja i promjene, što no ih izazvaše praktične potrebe državnoga i narodnoga bića.

IV.

Prelazeći za tim k podrobnijemu pogramu naših posala u krugu spomenutih zadaća valja opaziti, da se taj program sada može nacrtati samo približno prema sadržaju pitanja sudstva, koja već na sebe obratiše pažnju vlade i ozbiljne misli občinstva. Sada prije početka revizije treba napomenuti u glavnih crtah samo projekt njezinoga programa, koji će se razviti, nadopuniti i promieniti za samoga tečaja posala prema pojavom, proizlasećim iz njih. U svakomu se slučaju mogu rečena pitanja već prema njihovom svojstvu preglednosti radi grupirati u nekoliko ovećih dielova (судебной части) sudbenoga zakonodavstva.

Prvi dio treba da sačinjavaju sva pitanja tičuća se propisa o ustrojstvu i djelatnosti mjestnih sudova. Ovaj se dio ističe nad drugimi radi vanredne zamršenosti i važnosti predmeta, koji zasjeca u svakidanje bitne potrebe i interese mjestnoga i pretežno seoskoga pučanstva. Tu prije svega navire pitanje:

1. O uskladjenju i ujedinjenju svih medjusobno toli različitih instituta mjestne pravde; i to: a) sudbeno-administrativnih uredaba po zakonu od 12. srpnja 1889.; b) mirovnoga suda izbornoga u stolnim i nekim većim gradovima; c) mirovnoga suda imenovanoga vladom, koji djeluje na različitom temelju po različitih krajevih, kao što su: pribaltijska i privislanska gubernija, sjevero-zapadni i jugo-zapadni kraj, arhangelska i vologodska gubernija, Kavkaz, Turkestan i stepne oblasti; i g) sibirskih okružnih sudova prijašnjega ustrojstva.

2. Nadalje, nepokazuje li se mogućim izraditi za svu Rusiju takav srednji obći tip mjestnoga, občinstvu blizoga suda, koji bi, udovoljavajući potrebama gubernija, koje se upravljaju na občenitom temelju, ipak bio

Digitized by Google

na toliko elastičan i udoban, da bi ga moguće bilo uz njeke promiene primieniti i za pogranične krajeve.(окрайна)?

3, Nije li nuždno u savezu s tim bitno promieniti položaj sudstva (судебной части) u novim sudbeno-administrativnim uredbam ograničenjem djelokruga ministarstva unutarnjih posala i pravosudja?

4. Ne mora li mjestna pravda predstavljati prvu najnižu sudbenu jedinicu, koja obuhvaća specijalno sudovanje u parnicah manje važnosti i i djelomično sudovanje važnijih parnica i iztražne poslove i sigurnostne razprave (охранительное производство) i bilježničke stvari (нотаріальное дѣло) i u obće sve funkcije t. zv. sudbene uprave?

5. Ne treba li, dovedavši u sklad i ujedinivši medjusobom različita procesualna pravila mjestnoga suda, učiniti ih jednostavnijimi i udobnijimi s obzirom na njihovu neprestanu uporavu na život?

6. U kakovom odnošaju treba da je mjestna pravda prema sudbenoj vlasti, prepuštenoj mjestnim administrativnim uredbam, i prema sudu okružnomu (волостному) ili njemu odgovarajućim sudovom?

7. Kako valja organizirati višu instanciju za mjestni sud te nadzor nad njim, i na koliko bi u tom pogledu prikladan bio sadašnji kasacionalni postupak (kasacionalni порядокъ производства)?

Evo pitanja, koja nadleže razsudi i riešenju komisije, odsjeka za mjestnu pravdu, koji je u savezu sa svimi drugimi česti sudbenoga uredjenja, sa ustrojstvom suda i s postupkom, ali ipak posred njih predstavlja nešto samostalna i cjelovita, po tome treba posebnoga obradjivanja.

Drugi dio našega budućega rada tiče se napose ustrojstva sudova (судоустройства) u užem smislu, t. j. predmeta takovih, koji ne stoje naprama sudbenom postupku u tako izravnom i tiesnom odnošaju, da ih nebi bilo moguće promatrati izvan pravila i uredaba postupka. Ovamo zapadaju sliedeća glavna pitanja: 1) o pravilnijem i točnijem opredieljenju sudačke neovisnosti i napose nesvrzivosti, drugimi rieči revizija čl. 243. sudb. ust.; 2) o mogućim promjenam u ustrojstvu i sastavu obćih sudbenih ustanova, medju ostalim, kod kolegijalnih sudova sa svrhom a) potražiti izvor za povećanje plaće sudbenih činova i b) u obće ujednostaviti sudbenu organizaciju; 3) napose — o temeljima spomenutoga povećanja plaća, a u tom nizu i o periodičkih doplatcih k plaćam; 4) o ustanovljenju najduljega trajanja službe u sudbenom resortu; 5) o promjenama propisa glede nadzora i disciplinarne odgovornosti sudbenoga osoblja, kako bi se polučilo bolje djelovanje tih propisa; 6) o sastavu obćega naputka za sudbene oblasti; 7) o preobrazbi trgovačkih sudova u dielove okružnih sudova (po trgovačkoj podsudnosti); 8) o promjenah u organizaciji a) advokature, b) bilježničtva i c) nadopunjujućih uredaba, i dr., 9) o svrsishodnijem uredjenju kandidature za sudstvo; 10) o točnijem

Digitized by Google

opredieljenju i nekom razširenju prava i dužnosti prokuratorskoga nadzora gledom na zaštitu zakona.

Zatim se imadu mnoga procesualna pitanja uslied njihove nerazlučne organičke sveze (предположеніе) s predpostavami o poboljšanju postupka, taknuti i razpraviti zajedno s njimi. Potonje razpadaju se prema vrsti procesa u dva diela: kaznene i gradjanske; nu medju njima imade pitanja obćenite naravi, koje se odnose jednako na obje grane procesa, a ujedno se tiču i sudb. ustrojstva. (Sliedi.)

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Празноверице и злочини с нарочитим погледом на празновериду о закопаном благу, od dra. Milenka R. Vesnića. (Napose štampano iz Godišnjice N. Čupića knjiga XIV. U Biogradu, 1894. 8° 62.) Ciena 1 dinar. (Nastavak).

Glede praznovericah o zakopanom blagu kaže g. pisac, da im kod svih naroda pa i kod našega leži u osnovi još u prvih začetcih njihovih ta prava i istinita misao, da se blago doista nalazi u zemlji, da nju valja kopati i obradjivati je i da će ljudi onda postati bogati. Ta pravilna osnovna misao zaodjenula se u toku vjekova takovom odjećom, dobila je takav oblik, da ju je nevičnom oku gotovo nemoguće razpoznati i uočiti. ona je u toku vjekova djetinstva i jake mašte naših predaka protkana u u tolikoj mjeri raznimi drugimi praznovericami, da ju je danas gotovo nemoguće izdvojiti i zasebno proučavati.

Na proučavanje ove praznoverice ponukao je g. pisca smederevački slučaj, koji je tako zanimiv, da ćemo ga našim čitaočem u cielosti priobćiti, premda u zapadnom dielu našega naroda, kod Hrvata, hvala Bogu pravnovjerico nisu više tako jake, da bi mogle voditi do zločina. Barem nama nije nijedan slučaj poznat, gdje bi praznovjerica bila neposrednim uzrokom zločina.

Ožujka 31. godine 1892. zaklan je izmedju 9 i 10 sati na večer u platnu grada smederevskog artilerijski podnarednik V. baterije dunavskog artiler. puka Ilija Konstantinović iz Beograda. Sutra dan nadjen je na mestu izvršenja djela nag, ležeći nauznačice na jednom ćebetu. Pored glave mu nadjen je nož, kojim je djelo izvršeno, njegovo odielo jedno na drugo naslagano i još nekoliko sitnijeh predmeta, medju kojima su padali naročito u oči nekoliko komada bieloga šećera.

Liečničkim pregledom konstatovane su na njemu dvie smrtonosne ozlede i to: prerezan grkljan i dušnik sa podpuno izvadjenom jabučicom iz njenog ležišta i prorez na grudima, kroz koji je provlačena ruka u grudnu duplju, jedan dio plućnog krila odkinut i srce izvadjeno napolje, a po tom nožem odsječeno.

Digitized by Google

Podnarednik Ilija bio je dobro razvijen i zdrav. Bilo mu oko 25 godina, a odrastao je u Beogradu, gdje je svršio osnovnu školu, učio malo gimnazije, a za tim obućarski zanat kod svoga otca Vase Konstantinovića. U vojsku je stupio dobrovoljno, te je tako iz nje jednom i izlazio i putovao van zemlje, po svoj prilici po južnoj i istočnoj Ugarskoj u Erdelju. Pregledom nije se našlo na njemu nikakvih znakova, koji bi upućivali na zaključak, da se on, prilikom izvršenja ovoga djela, otimao ili branio.

Ubojica je Vasilije Radulović, razvodnik iste baterije, rodom iz Svinjareva sreza moravskog u okrugu požarevačkom. Njemu je dvadeset i dvie godine. Oženjen je i ima dvoje djece, a materinski mu je jezik vlaški. Pošto je sutra dan po ubojstvu u jutro nadjeno mrtvo Ilijino tielo, i pošto se počelo sumnjati da ga je Vasilije izvršio, on je sam otišao zapovjedniku baterije i izpričao mu sve kako je bilo.

Za ovim je došla zakonom propisana iztraga, koja je bila povedena po vojno-sudskom poručniku g. Andriji Šuškaloviću, i koji ju je, ja to ovdje rado tvrdim, vodio ne samo s pohvalnom revnošću, no u isto vrieme s odličnim razumievanjem ovoga, u svome rodu jedinstvenog slučaja. Radi što boljeg razjašnjenja slučaja biti će najsgodnije, da najpre pustimo okrivljenog Vasilija, da nam on izpriča samo djelo. Od izkaza ostalih svjedoka uzeti ćemo, u težnji da budemo što kraći i zbijeniji, samo ono, što je za razumjevanje i objašnjenje njegovo veoma potrebno.

„Prije četiri dana nego što sam ovo djelo izvršio, priča na iztrazi Vasilije, podnarednik Ilija spavao je u baterijskom spremištu (Zeighaus) na jednoj klupi, na kojoj su ćebeta. Ja sam podmazivao sedla. Bilo je prije podne. Podnarednik je počeo u snu govoriti, pitajući i odgovarajući sam. — Tu, u Dunav-kapiji, gdje pojimo konje, izmedju šljive i kule ima para — mogu li da se izvade? Da se ne traži moja krv da dovedem dvojicu, ali kad se moja krv traži, ja ću prežaliti ... A tko će da me zakolje?... Je li moj drugar?... Zar neće mene da boli?... Sa jednim parčetom šećera uspavat ću se da me ne boli i da ništa ne osiećam. — Dalje je više puta vikao: pamti dobro Vasilije, pamti dobro. Da mi izvadiš jabučicu i srce, pa da nosiš na ovo mjesto i da izciediš krv, a poslje da vratiš na svoje mjesto, a po tom da se obučeš pa da ideš na ono mjesto i da kopaš dok ne nadješ jednu gvozdenu šibku i jedno staklo s vodom, s kojom da me poliješ da se dignem, pa da zajedno izkopamo pare.

O ovim stvarima on mi prije nije nikad govorio, a sad me je, pošto sam ga probudio, pitao, da li sam čuo, da on što u snu govori. Ja mu rekoh da nisam ništa čuo, da li će da mi kaže onako, kao što sam prije čuo. On poče da priča: Snio sam da izmedju kule i šljive, tu na Dunavu, gdje pojimo konje, ima para i to ima jedna šipka, jedno staklo i pare. Ali da li to može da se nadje? A dobro sam vidjeo. — Ja mu odgovorim: Ne znam podnaredniče, kako ste vi snili, da li ima

Digitized by Google

ili nema? On reče: Jamačno. Vidio sam dobro, da ima tu. Tada sam mu kazao: Podnaredniče ne zna se da li tu ima ili nema, — nemojte, ali on odgovori: a, to mora da se proba kao što sam snio. Ja sam ga opet odvaćao, a on mi je ponovo rekao, da to mora da se učini, pa kad izkopamo pare da kupimo po jednog konja, pa da putujemo po Evropi, t. j. da me on tamo vodi.

Na moje pitanje: kako ćemo mi to izvršiti, ako baš treba da bude, on mi je odgovorio — ti ćeš me prvo zaklati, pošto se svučem sve do košulje. Kad me zakolješ, da izvadiš srce i jabučicu, pa da nosiš na ono mjesto i da tamo izciediš krv, a po tom da ih vratiš na njihovo mjesto. Onda da se obučeš, da ideš na ono mjesto i da kopaš i tamo ćeš naći jednu gvozdenu šibku i jedno staklo vode. Time da me poliješ, i ja ću oživjeti. Probuditi ćeš me, pa ćemo onda zajedno produžiti kopanje, ako slučajno ti već ne nadješ. (Slijedi.)

* * *

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik") broj 6. za mjesec lipanj t. g. sadržaje: O početku in zgodovini beležniške naprave, od dra. Vladimira Pappafave. — Iz pravosudne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

* * *

Općinski glasnik. Mjesečnik zadruge općinskih činovnika u Dalmaciji. Uredjuju ga Dujam Mikačić i Vicko Butier. Broj 2. sadržaje: Nešto o našim statističnim prilikama, od dra. Gaje Bulata jun. — Ustrojstvo naših općina. — Mjesni gradjevni planovi. — Izborno pravo težaka. — Bo'nice i bolesnici. — Anagrafa godine 1890.: 1880. — Pro domo. — Državni zakoni. — Zemaljski zakoni. — Rješitbe. — Praktični slučajevi. — Za općinsku baštinu. — Bibliografija. — Viestnik. — Broj 3. sadržaje: Ustrojstvo naših općina. — Pro domo. — Jedna praznina u gradjevnom pravilniku. — Proti sudjenju na zatvor kod dalmatinskih općina, od M. Pera. — Šume. — Vladin povjerenik kod općinskih izbora. — Anagrafa godine 1890.: 1880. — Zemaljski nameti. — Rješitbe. — Zemaljski zakoni. — Upraviteljni propisi. — Važnost obilježja zakletih stražara. — Bibliografija. — Vjestnik. — Broj 4. sadržaje: Općinski činovnici.

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 6. srpnja t. g. svoju redovitu sjednicu, u kojoj je zaključeno, da se dadu sve nevezane knjige družtvene vezati. Nakon toga budu primljeni sliedeći novi članovi: Gjuro *Radja* sudbeni pristav u Gjurgjevcu, Mihovil *Mocnay* sudbeni pristav u Gjurgjevcu,

Digitized by Google

Vladimir *Virag* sudbeni pristav u Koprivnici, Franjo *Jančić*, sudbeni pristav u Križu, Franjo *Posavac* kotarski sudac u Belovaru, Velimir *Ličić*, perovodni vježbenik u Kutini, dr. Josip *Majcen* odjetnik u Krapini, Stjepan pl. *Somogji* sudbeni pristav u Zagrebu i Ivan *Živić* prislušnik u Zagrebu. Za tim bude primljen iztup iz družtva Alberta *Harsanyia* odvjetnika u Brčki Josipa *Napadiewicza* nadsavjetnika vrh. suda u Sarajevu, Guide *Špigelski* umir. kotarskoga predstojnika, Jure *Borovića* odvj. perovodje u Šibeniku, Antuna *Indraka* sudbenoga pristava u Sarajevu, *Jovanovića* Milana P. u Vukovaru, Antuna pl. *Kalaja* umir. kot. pristava u Zlataru i Jovana *Maksimovića* većnika kr. banskoga stola u Zagrebu. Za tim je izabran družtvenim povjerenikom dr. Mirko *Antolković* odvjetnik u Križevcih, a konačno je primljeno izvješće blagajnikovo o stanju blagajne.

(† Milan Babić) predsjednik kr. sudbenoga stola u Varaždinu, umro je dne 21. srpnja t. g. Pokojnik, koji bijaše član pravničkoga družtva od njegovoga početka i jedan od najrevnijih družtvenih povjerenika, odlikovao se je svojom pravednošću i marljivošću, te je uživao koli medju drugovima toli medju prijateljima ljubav i štovanje. Pokoj mu duši!

(† Jovan Mudrinić) kr. kotarski sudac u Vrbovskom, umro je u srpnju t. g. Pokojnik, koji bijaše član našega družtva od g. 1885., uživao je glas dobra pravnika i valjana sudca. Lahka mu zemlja!

(Sa hrvatskoga sveučilišta.) Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je u smislu zakona od 6. listopada 1894., kojim se preinačuju, odnosno nadopunjuju neke ustanove zakonskoga članka sabora kraljevinah, Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 5. siečnja 1874. ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu (broj 63 sbor. od god. 1894.), te naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 1. srpnja 1895. broj 8189, kojom se uredjuju pravo- i državoslovni teoretički državni izpiti na kr. sveučilistu Franje Josipa I. u Zagrebu, imenovati sliedeća izpitna povjerenstva:

A. Za I. pravno-povjestni teoretički državni izpit: predsjednik: odsječni savjetnik kr. zem. vlade, dr. Ivo *Mallin;* članovi: kr. javni redoviti sveučilištni profesori: dr. Luka *Marjanović*, dr. Josip *Pliverić*, dr. Franjo *Spevec*, dr. Aleksander *Egersdorfer;* kr. javni izvanredni sveučilištni profesor dr. Milivoj *Maurović*, te kr. vladni perovodja i privatni docent dr. Dragutin *Čupović*.

B. Za II. pravno-povjestni teoretički državni izpit: predsjednik: odsječni savjetnik kr. zemaljske vlade dr. Ivo *Mallin;* članovi: kanonik prvostolne crkve zagrebačke Ivan *Krapac;* kr. javni redoviti sveučilištni profesori: dr. Luka *Marjanović*, dr. Josip *Pliverić*, dr. Franjo *Spevec*, dr. Aleksander *Egersdorfer*, dr. Josip *Šilović;* kr. javni izvanredni sveučilištni profesor dr. Milivoj *Maurović*, te kr. vladni perovodja i privatni docent dr. Dragutin *Čupović*.

C. Za pravno-povjestni teoretički državni izpit u smislu posljednje alineje §-a 57. sveučilištnog zakona od 6. listopada 1894. te § a 2. naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 1. srpnja 1895. broj 8189: predsjednik: odsječni savjetnik kr. zem. vlade dr. Ivo *Mallin;* članovi: kr. javni redoviti sveučilištni profesori: dr. Luka *Marjanović*, dr. Josip *Pliverić*, dr. Franjo *Spevec*, dr. Aleksander *Egersdorfer;* kr. javni izvanredni sveučilištni profesor dr. Milivoj *Maurović*, kr. vladni perovodja i privatni docent dr. Dragutin *Čupović*, te kot. pristav dr. Milan *Novak*.

Digitized by Google

D. Za pravno-povjestni teoretički državni izpit u smislu čl. III. sveučilištnog zakona od 6. listopada 1894.: predsjednik: odsječni savjetnik kr. zem. vlade dr. Ivo *Mallin*, članovi: kr. javni redoviti sveučilištni profesori: dr. Luka *Marjanović*, dr. Josip *Pliverić*, dr. Franjo *Spevec*, dr. Aleksander *Egersdorfer*; kr. javni izvanredni sveučilištni profesor dr. Milivoj *Maurović*, te kr. vladni perovodja i privatni docent dr. Dragutin *Čapović*.

E. Za III. sudstveni teoretički državni izpit: predsjednik kr. javni redoviti sveučilištni profesor dr. Franjo *Spevec*, članovi: viećnici kr. banskoga stola Milan *Savić* i Adolfo *Rušnov*, zamjenik kr. drž. nadodvjetnika dr. Nikodem *Jakšić*; kr. javni redoviti sveučilištni profesori: dr. Franjo *Vrbanić*, dr. Janko *Čakanić*, dr. Aleksander *Egersdorfer* i dr. Josip *Šilović*, odvjetnik dr. Lovro *Vidrić*, te kr. javni bilježnici Franjo *Arnold* i dr. Mirko pl. *Crnčić*.

F. Za IV. državo-znanstveni teoretički državni izpit: predsjednik kr. javni redoviti sveučilištni profesor dr. Josip *Pliverić*, članovi: kr. nadsavjetnik i načelnik kr. ravnateljstva erarijalno-pravnih posala u Zagrebu Ivan pl. *Kugler*; kr. javni redoviti sveučilištni profesori: dr. Franjo *Vrbanić*, dr. Nikola pl. *Tomašić*; tajnici kr. zem. vlade dr. Milorad vitez *Cuculić* i Milan *Smrekar*, narodni zastupnik dr. Vladimir *Nikolić*, financijalni tajnik u Zagrebu Filip *Perok*, privatni docent i tajnik gradskoga poglavarstva zagrebačkoga dr. Juraj *Vrbanić*, te kr. sudbeni pristav dr. Hugo *Štefanić*.

Imenovanja. Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je dra. Arnolda *Pulgrama* pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Varaždinu, i Nikolu *Protića* pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Požegi imenovati prislušnici u obsegu kr. banskoga stola, nadalje sudbenimi pristavi II. razreda extra statum prislušnike, Franju *Duića* kod kr. kot. suda u Gospiću za isti kr. kot. sud i Antuna *Turkovića* kod kr. kot. suda u Belovaru za kr. kot. sud u Osieku, Zvonimira *Derenčina* pravnoga vježbenika kod kr. kot. suda u Zagrebu prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola, za tim kot. pristava I. razreda u drugom plaćevnom stupnju i upravitelja kot. oblasti u Novommarofu Žigu vit. *Maravića* županijskim perovodjom drugoga plaćevnnga stupnja; županijskoga perovodju u trećem plaćevnom stupnju i upravitelja kot. oblasti u Staroj Pazovi Bogdana *Novakovića* kot. pristavom I. razreda drugog plaćevnog stupnja, a kot. pristava I. razr. u trećem plaćevnom stupnju i pravitelja kot. oblasti u Gračacu Dragutina *Vilfana* županijskim perovodjom trećeg plaćevnog stupnja, ostaviv ih na sadašnjem mjestu službovanja, svršenoga pravnika Jurja *Stojanovića* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, absolviranoga pravnika Vinka *Krišković*a kotarskim pristavom u X. činovnom razredu sa sustavnimi berivi kod kr. kot. oblasti u Zagrebu, prislušnika kod kot. suda u Daruvaru Emanuela *Lopašića* perovod. vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, kr. sudbenog pristava II. razreda dra. Hugu *Štefanića* perovodjom kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade u IX. činovnom razredu i sudbenog pristava dra. Edu *Lovrića* perovodjom kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade u IX. činovnom razredu sa sustavnimi berivi.

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zemaljske vlade imenovao je šerijatskog vježbenika u šerijatskom sudu u D. Tuzli Šačir ef. *Begića* privremenim šerijatskim sudijom u IX dnevnom razredu kod kot. ureda u Prozoru.

Premještenja. Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličansto blagoizvoljelo previšnjim riešenjem od 3. srpnja 1895. dozvoliti, da se viećnik banskoga stola Julio pl. *Halper* kao pomoćni izvjestitelj dodieli kr. hrv.-slav.-dalm. stolu sedmorice.

Digitized by Google

Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je premjestiti Otona *Potočnika* sudbenoga pristava I. razreda kod kr. kotarskog suda u Vukovaru k onomu u Vrbovsko, ter mu podjedno povjeriti upravu rečenoga kot. suda, Antuna *Marjanovića* sudbenoga pristava kod kr. kot. suda u Bakru k novoustrojenoj izpostavi bakarskog kot. suda na Sušaku ter mu podjedno povjeriti upravu rečene izpostave, nadalje sudbene pristave Mihajla *Dimovića* kod kot. suda u Bakru k onomu u Korenici i dra. Ljudevita *Köröskeny-a* kod kr. kot. suda u Gospiću k onomu u Staroj Pazui, sudbene pristave Gavru pl. *Drenovačkoga* kod kot. suda u Zlataru k onomu u Bakru te Ljuboslava *Maričića* kod kot. suda u Osieku k onomu u Zlataru, kotarske predstojnike Milana *Mrkšića* iz Korenice u Gospić, dodieliv ga na službovanje tamošnjoj kr. žup. oblasti; Jaroslava *Riedla* iz Gline kr. kot. oblasti u Kostajnici, Stjepana *Kalinića* iz Ogulina kr. kot. oblasti u Glini, Ostoju *Vučkovića* iz Gospića kr. kot. oblasti u Ogulinu, Jovana *Živkovića* iz Kostajnice kr. kot. oblasti u Korenici i Gjuru *Horvata* iz Križa kr. kot. oblasti u Gospiću; nadalje županijskoga perovodju dodieljenoga kr. kot. oblasti u Karlovcu Rudolfa *Mühlsteina* kr. kot. oblasti u Križu, povjeriv mu upravu potonje oblasti, kotarske predstojnike Platona *Mihajlovića* iz Županje kot. oblasti u Ludbregu i Otona *Rajakovića* iz Ludbrega kot. oblasti u Belovaru; nadalje kot. pristave I. razr. Vilima *Muhu* iz Udbine kot. oblasti u Karlovcu, Radoslava *Durbešića* iz Dolnjeg Lapca kot. oblasti u Udbini i Matiju *Babića* iz Stubice kot. oblasti u Županji, povjeriv potonjoj dvojici upravu dotičnih kotarskih oblastih, kot. pristavu I. razreda dru. Stjepanu *Reischilu* u Stubici povjerio je upravu tamošnje kot. oblasti, a premjestio je kot. pristava II. razreda Milana pl. *Špišića-Japranskoga* iz Novogmarofa kr. kot. oblasti u Križu.

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zem. vlade premjestio je političkoga pristava II. razr. dra. Ljudevita pl. *Zsilinskog* od kotarskog ureda u Sarajevu ka kot. uredu u Bjelini i političkog pristava II. razz. Josipa *Michlowskog* od kot. ureda u Drventi ka kot. uredu u Sarajevu.

(Kr. javnim bilježnikom) imenovan je odvjetnik dr. Andrija *Peršić* za obseg kr. sudbenoga stola u Belovaru sa sjedištem u Gjurgjevcu.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad IX. godine 1895. izdan i razposlan je dne 28. lipnja 1895. a sadržaje:

pod brojem 33. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 5. lipnja 1895. broj 7200, kojom se odredjuje dan za predaju novosastavljenih gruntovnih uložaka i gruntovnog napisnika kr. sudbenomu stolu u Zagrebu i Osieku, kao i kr. kotarskim sudovom u Novom Vukovaru, Sisku, Velikoj Gorici, Dvoru i Novoj Gradiški, ter ujedno ustanovljuje rok za povedenje izpravnoga postupka i

pod brojem 34. zakon od 21. lipnja 1895. ob ustroju gradskih občina u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

Komad X. godine 1895. izdan i razposlan je dne 2. srpnja 1895. a sadržaje:

pod brojem 36. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 1. srpnja 1895. broj 8199, kojom se uredjuju pravo- i državoslovni teoretički državni izpiti na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu.

Komad XI. godine 1895. izdan i razposlan je dne 17. srpnja 1895. a sadržaje:

Digitized by Google

pod brojem 37. zakonski članak IV.: 1895. zajedničkoga hrvatsko-ug. državnoga sabora o državnom proračunu za godinu 1895.

(Potvrdjen dne 31. ožujka 1895. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 3. travnja 1895. pod br. 2),

pod brojem 38. naredbu kr. ug. ministra trgovine od 1. svibnja 1895. broj 26836, kojom se preinačuje, odnosno nadopunjuje naredba od 1. kolovoza 1893. broj 37039 ob uredjenju odpremanja razpršivih materijala po željeznicah (Sbor. br. 71. godine 1893.),

pod brojem 39 zakonski članak V.: 1895. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se osiguravaju troškovi, potrebiti za izgradjenje i poslovno uredjenje vicinalne željeznice Segesvár-Szent-Ágotha.

(Potvrdjen dne 28. travnja 1895. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 5. svibnja 1895. pod br. 3),

pod brojem 40. zakonski članak VI.: 1895. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se dozvoljuje vicinalna željeznica Párdány-Szombolya.

(Potvrdjen dne 28. travnja 1895. Proglašen u ug. sborniku državnih zakona dne 5. svibnja. 1895. pod br. 3),

pod brojem 41. zakonski članak VII.: 1895 zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora o gradnji sikulskih želježnica.

(Potvrdjen dne 28. travnja 1895. Proglašen u ug. sborniku državnih zakona dne 5. svibnja 1895. pod br. 3.),

pod brojem 42. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 9. srpnja 1895. broj 2413: 1894., kojom se ustrojava novo mjesto kr. javnog bilježnika u Gjurgjevcu, te zaokružuju uži okoliši za kr. javne bilježnike u Križevcih i Belovaru, — i konačno

pod brojem 43. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 15. srpnja 1895. broj 9461., kojom se ustrojava izpostava bakarskoga kr. kotarskoga suda na Sušaku.

Stečaji.

Kolovoz. Pravoil *Goricaj*, trgovina kitničarskom robom u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 28. lipnja 1895. broj 11602 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Dragutin Goldman, zamjenik dr P. Theodorović, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijave do 9. kolovoza, ročište 10. kolovoza 1895.

— Ostavina neprotokoliranoga krojača Ivana *Bukovića* u Belovaru. — Kr. sudbeni stol u Belovaru (odluka od 22. lipnja 1895. broj 2231 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Miroslav Strižić odvjetnik u Belovaru, zamjenik dr. Mihajlo Bogdanović-Tomić odvjetnički perovodja u Belovaru. — Rok prijave do 18. kolovoza, ročište 21. kolovoza 1895.

Listopad. Marija *Kohn* u Vukovaru. — Kr. kot. sud u Vukovaru (odluka od 6. srpnja 1895. broj 20788 gr.) Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Josip Laudenbach, zamjenik dr. Ljudevit Kraškoviće, odvjetnici u Vukovaru. — Rok prijave do 1. listopada, ročište 2. listopada 1895.

— Adolf *Weiss*, protokolirani trgovac mješovitom robom u Zaboku. — Kr. sudbeni stol u Varaždinu (odluka od 3. srpnja 1895. broj 3084 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Gjuro Gruber, zamjenik Ferdo pl. Matačić, odvjetnici u Varaždinu. — Rok prijave do 5. listopada, ročište 21. listopada 1895.

Digitized by Google

Poštansko pravo u zemljah krune ugarske.

Napisao dr. Stjepan Raditz.

Odšteta se ravna po „pravoj šteti“, nu nenadilazi nikada očitovane vriednosti. Očitovanje vriednosti je dakle za predavatelja najveći iznos, koji će u ime odštete dobiti moći, on je na tu deklaraciju bezuvjetno vezan; pošta nasuprot nije na tu deklaraciju vezana, jer ako dokaže da je prava šteta manja, to će samo ovu naknaditi morati. Proti pošti je dakle deklaracija vriednosti „praesumptio juris“, napram predavatelju nasuprot „praesumptio juris et de jure“ (Wirsing, str. 63).

Pod „pravom štetom“ ima se razumievati ne ona razlika, koja će se u imovini predavateljevoj uslied gubitka itd pokazati, nego ona šteta, koja je pošiljku samu zadesila.[1] Izgubi li se na pr. novčano pismo, kojim mjenbeni dužnik dug svoj namiriti hoće, to će imovina njegova postati uslied gubitka toga pisma manja i za event. prosvjedne troškove, zatezne kamate itd., nu tih troškova neće pošta naknaditi, već samo vriednost novčanoga pisma.

U slučaju rata može se jamčenje posebnom naredbom ograničiti (§ 66. pka. t. 1. al. zadnja). V. p. red te ustanove ne ima.

§ 42. st. b) ugovora sa Njemačkom izključuje jamčenje pošte za slučaj rata eo ipso, dočim se jamčenje pošte polag pka. ograničuje samo onda, ako to posebna naredba odredi.

2. Prema pošti ima pravo na odštetu: a) predavatelj ili ustupovnik njegov, ako je pošiljka izgubljena, ili ako je u slučaju manjka ili ozlede naslovnik primitak uzkratio; b) naslovnik ili ustupovnik njegov, ako je pošiljku unatoč manjku ili ozlede primio, nu zahtjev na odštetu na dostavnoj izpravi pridržao (§ 35. v. p. r.).

Kao što je predavatelj vlastan razpolagati s pošiljkom sve dotle, dok ona dostavljena nije, to je u pravilu i on ovlašten odštetu tražiti, i to i onda, kad je nedvojbeno, da nije vlastnik pošiljke.[2]

---

[1] Vidi naredbu min. trg. od 28. studenoga 1890. br. 73445.

[2] Na pr. ako urar šalje uru u vriednosti od 200 for. uz pouzeće od 2 for., gdje je nedvojbeno, da mu je ura samo popravka radi predana bila.

Digitized by Google

Iznimno je samo naslovnik ovlašten tražiti odštetu, i to jedino onda, ako pošiljku unatoč manjka ili ozlede primi, nu pravo na odštetu na dostavnoj izpravi pridrži. Ova je iznimka podpuno opravdana načelom, da pravo razpolaganja predavatelja prelazi dostavom pošiljke na naslovnika. Unatoč tomu niti u njemačkom p. z., niti u prijašnjih poštanskih redovih za pojedine njem. države (vidi Gad, Haftpflicht der Postanstalten, 1863.) te iznimne ustanove, koju Linde (str. 123) smatra najviše primjerenom zahtjevom znanosti i prakse, — ne nalazimo.

3. U slučaju g u b i t k a plaća se u ime odštete — uz povratak predatnice — prava vriednost pošiljke,[1] koja će se imati ustanoviti, nu odštetna svota ne smije nadilaziti očitovane vriednosti, u pomanjkanju ove kod težine do 3 klgr. 6 for., do težine od 5 klgr. 10 for., iznad ove težine po kilogramu 2 for. (§ 38 v. p. r. i naredba min. za javne radnje i komunikacije br. 32492 u broju 38. sbor. pošt. i brz. nar. od g. 1888.)

U točki 1. i 2. § 66. ustanovljuje pk. obćenita načela glede odštete, u točki 3—6 provadja ih detaljno glede slučajeva gubitka, manjka i ozlede.

Pk. uzima temeljem odštete za gubitak pravu vriednost pošiljke, koja se ima ustanoviti. Njemački pošt. zakon nasuprot uzima kao temelj očitovanu vriednost (§ 8), dozvoljujuć obaljenje, ako se pokaže, da je običajna vriednost pošiljke (gemeiner Werth) od očitovane manja. Ovo je stanovište opravdanije, jer bi po ustanovi pka. p. oblast dužna bila pravu vriednost u svakom pojedinom slučaju ustanoviti dati, što je više puta jako tegotno te se s toga niti praksa te ustanove ne drži. Jedino ako se porodi znatna sumnja glede izpravnosti očitovane vriednosti, ili ako bi se za pošiljku, koje vriednost očitovana nije, pogledom na težinu iste imala platiti svota, koja možebit pravu vriednost iste znatno nadilazi, biti će umjestno po mogućnosti točno ustanoviti sadržaj pošiljke i vriednost istoga.

Pod pravom vriednošću ima se razumjevati bez dvojbe vriednost, o kojoj govori § 339. hrv.-ug. trg. zakona.

Prema gornjoj ustanovi, ako na temelju zahtjevane oznake sadržaja ili iz drugih okolnostih ustanovljena vriednost izgubljene pošiljke bez očitovane vriednosti iznosi 10 for., težina iste polag voznog lista i predatnice 2 klgr. to će se u ime odštete platiti 6 for., da je bila vriednost očitovana sa 12 for. — 10 for., da je bila prava vriednost ustanovljena sa 3 for., — to bi se platilo 3 for. itd.; da je pako vriednost bila oči-

[1] Odavle, što je mjerilom odštete prava vriednost pošiljke sliedi, da se se pod izrazom „podpuna odšteta“ §-a 32. v. p. r. ne ima razumjevati podpuna odšteta u smislu §-a 1323 o. g. z., t. j. i damnum emergens i lucrum cessans, što je od osobite važnosti za slučaj previsokog očitovanja vriednosti, kad bi naime prava vriednost, lucrum cessans i damnum emergens dostigli ili ćak nadmašili očitovanu vriednost; i u ovom slučaju plaća se samo prava vriednost, ako ne predleži nakana na prevaru.

Digitized by Google

tovana sa 50 for., to jamstvu pošte u obće nebi bilo mjesta radi očito lažnog očitovanja sadržaja (§ 13. v. p. r.).

Posebne ustanove ima v. p. r. i pk. glede gubitka vriednostnih papira.

U slučaju gubitka vriednostnih papira na ime glasećih (recta Papiere) plaćaju se samo usmrtbeni troškovi (§ 38. v. p. r.). (Pk. propisuje, da je kod tih vriednostnih papira probitačno kao vriednost očitovati samo eventualne usmrtbene troškove).

U slučaju gubika papira, na donosnika glasećih (Inhaberpapiere), daje se odšteta do očitovane vriednosti, nu samo pod uvjetom, da predavatelj vlastničtvo istih na erar prenese te za usmrtbu potrebite podatke p. oblasti priobći. Ove se ustanove osnivaju na pravnoj naravi prenosa vlastničtva tih papira. Jer dočim prenos „rekta papira" biva gradjansko-pravnom cesijom te cesionar stupa u prava cedenta, te imadu proti njemu mjesta svi prigovori, koji cesatu proti cedentu pripadaju: to bi pošta, nakon što je predavatelju platila vriednost, na koju papir glasi i vlastničtvo papira na se prenieti dala, mogla doći u položaj, da njoj dužnik tražbinu prebije eventualnom protutražbinom proti cedentu, te bi nastala anomalija, da predavatelj u slučaju gubitka pošiljke više dobije, nego li bi bio dobio, da pošiljka izgubljena nije.

Kod papira na donosnika glasećih nasuprot stupa novi posjednik u samostalan položaj proti dužniku, što opravdava rečenu ustanovu pka. i v. p. r-a. Dok v. p. r. glede papira na ime glasećih, koji se bielim naledjem naledjiti mogu (Ordrepapiere) ne ima ustanove, to pk. ove papire u pogledu odštete smatra jednakimi sa papiri, što no glase na donosnika.

Niti v. p. r. niti pk. ne ustanovljuje roka, poslie izmaka kojega se ima pošiljka smatrati izgubljenom. U tom pogledu može se samo toliko tvrditi, da se gubitak smatra ustanovljenim, čim redovite potrage ostadoše bez uspjeha.[1] U željezničkom prometu smatra se p r t l j a g a izgubljenom tri dana poslie kako je prispio vlak, na koji je bila predana, b r z o v o z i n a i o b i č n a r o b a, ako se izručba otegne preko 30 dana, nakon što je izminuo odpremni rok (vidi § 35. i 79. provedbene naredbe k zak. čl. XXV. hrv.-ug. sabora od god. 1892. o uzakonjenju medjunarodne željezničke konvencije u Bernu sklopljene dne 14. listopada 1890. br. 12 i 15 sbor. za Hrvatsku i Slavoniju od god 1893.).

4. Pronadje li se opet poslie izplate odštete pošiljka, koje je nestalo, to je predavatelj v l a s t a n istu u roku od 8 dana od dobivene obaviesti, uz povrat odštetne svote natrag uzeti. Zatvorene novčane pošiljke, vriednostne papire i takove pošiljke, kod kojih se pronadje, da izplaćena odšteta nadilazi pravu vriednost istih, — d u ž a n je predavatelj uz povrat dobivene odštete natrag uzeti (§ 39. v. p. r.). Ovdje se govori o slučaju,

[1] Dambach, str. 53.

Digitized by Google

ako pošta steče opet posjed izgubljene pošiljke; jer ako ga steče sam predavatelj, to je on po običem pravu dužan iznos, kojim se je obogatio, povratiti. Nu pošt. uprava može ga samo alternativno tužiti, da ili dobivenu odštetu njoj povrati ili da vlastničtvo pošiljke na nju prenese. Pravo izbora pripada predavatelju, što je opravdano, jer je moguće s jedne strane, da si je on za dobivenu odštetu nabavio jednak predmet, s druge strane, da predmet mnogo više vriedi, nego li je on deklarirao te ne predleži razlog, zašto bi se erar obogatio? Steče li pošta posjed stvari, to je predavatelj takodjer vlastan na rečeni izbor, u koliko se ne radi o pošiljci, koju je dužan natrag primiti. Pokaže li se pako u pošiljci opet pronadjenoj manjak ili ozleda, moći će on zahtjevati odštetu (§ 39. v. p. r. al. 3.)[1]

5. U slučaju manjka naknadjuje se (§ 41 v. p. r.):

a) kod pošiljaka sa jednovrstnim sadržajem prava vriednost manjkajućega diela težine, do visine razmjernoga diela očitovane vriednosti, u pomanjkanju ove do 3 klgr. 6 for. itd. kao gore pod 3.[2]

b) kod pošiljaka sa raznovrstnim sadržajem, u koliko se šteta može nedvojbeno ustanoviti, prava šteta do visine očitovane vriednosti, u pomanjkanju ove do 3 klgr. 6 for. itd. kao gore pod 3.; u protivnom slučaju (t. j. ako se prava šteta neda ustanoviti) razlika izmedju vriednosti preostaloga diela, koja će se imati procieniti, te očitovane vriednosti, u pomanjkanju ove do 3 klgr. 6 for. itd. kao gore pod 3.[3]

c) kod novčanih pošiljaka manjkajuća svota do visine očitovane vriednosti.

Pk. kod novčanih pošiljaka ne razlikuje izmedju otvoreno i zatvoreno predanih novčanih pošiljaka te postupa sa potonjimi, ako je primitak istih uslied ozlede omota ili pečata uzkraćen i manjak povjerenstveno ustanovljen, isto tako, kao sa otvoreno predanimi,[4] t. j. odredjuje, da se

---

[1] Ako je predavatelj uslied reklamaciji dobio obaviest, da je pošiljke nestalo, ova se ali prije izplate odštete pronadje, to ova obaviest ne ima nikakovih posliedica za poštu; ona se je ovom obaviešću naprosto varala; pošto je pako pripravna predmet uručiti, ne može se siliti na odštetu (sravni Wirsing, str. 58 do 60).

[2] Na pr. ako je iz pošiljke sa kavom u težini od 5 klgr. i vriednosti od 20 for. uslied probušenja omota izcurilo kave u težini od 2 klgr., platila bi se odšteta od 8 for. u pomanjkanju očitovane vriednosti 6 for.

[3] Na pr. ako iz pošiljke u težini od 3 klgr., i vriednosti od 8 for., sastojeće iz 12 rubaca, 3 para rukavica i raznih igračka fale igračke u težini od 2 klgr., koje polag priloženoga računa vriede 2 for., to će se ta svota naknaditi, ako se vriednost igračka nebi dala ustanoviti te preostali dio vriedi 8 for. ili više, ne bi odšteti bilo mjesta; da je vriednost preostaloga diela 5 for. naknadilo bi se 3 for. itd.

[4] Razlika izmedju otvoreno i zatvoreno predanih novčanih pisama leži samo u načinu dostave; kod prvih naime imade listonoša u stanu naslovnikovu

Digitized by Google

ima naknaditi manjkajuća svota do visine očitovane vriednosti, a ne, da se ima naknaditi razlika izmedju očitovane i pronadjene svote. Ovo je od osobite važnosti za slučaj, ako vriednost sadržaja nije podpuno očitovana.[1]

U smislu naredbe postojalog c. kr. vrhovnoga ravnateljstva komunikacija, odsj. II. od 2. listopada 1850. broj 8087 (broj 83 pošt. i brz. naredb. od god. 1850. sv. III.), kojom se preinačuju §§ 10—12., 28., 29. i 41. b) v. p. r., odgovara pošta za manjak, pronadjen uslied prigovora u zatvoreno predanih novčanih listovih u slučaju, ako se je manjak „unutar iste" („im Bereiche derselben") dogodio, t. j. ako je koji organ pošte manjak sakrivio (vidi Rétay, Postai közigazg. és kezelési szabályok kezikönyve, Kassa, 1883, op. na str. 148). S obzirom na obćenito načelo, izraženo u stavci 1. §-a 66. pka. i jer pk. toga ograničenja jamstva ne spominje, scienim, da je gore spomenuta naredba od god. 1850. ustanovom pka., što se odgovornosti pošte tiče, izvan krieposti stavljena, te da pošta za zatvoreno predane novčane pošiljke jamči i u slučaju veće sile.

d) Kod pošiljaka sa vriednostnimi papiri, ako naknadi u smislu zadnje alineje stavke 3. u obće mjesta ima (t. j. ako je predavatelj kadar označiti podatke, nuždne za amortizaciju papira, na donosnika glasećih ili papira, koji se bielim naledjem naledjiti mogu), naknadjuje se razlika izmedju preostale i očitovane vriednosti; ako se manjkajući dio sadržaja nakon izplate odštete opet pronadje, to je glede povratka odštetne svote mjerodavna stavka 4.

(kod neerarskih ureda poštar u uredu) ovoga pozvati, da se o neprigovornom stanju pošiljke osvjedoči, nakon čega list otvara tako, da omot i pečati, izuzev rez, ostanu cieli i novac prebroji, dočim kod zatvoreno predanih može naslovnik zahtjevati samo to, da mu bude list sa podpunom kod predaje ustanovljenom težinom, ne ozledjenim omotom i pečati dostavljen, a nije mu dozvoljeno, da se prije potvrde primitka o podpunom sadržaju osvjedoči. Postupak, ako se vanjskom stanju otvoreno ili zatvoreno predanog novčanog lista prigovori i primitak uzkrati, odnosno kod prvih cieli sadržaj ne pronadje, propisuje nar. br. 28168 u broju 39. sbor pošt. nar. od g. 1885. i točka 7. i 8 §-a 63. pka.

[1] Moguć je sliedeći slučaj: novčano pismo, deklarirano sa 100 for. u jednom komadu stotinjarke, uslied nespretna rukovanja upali se i djelomično izgori. U omotu se nadje komadić hiljadarke, na kojem je utiskan broj 1000 (te je dakle izvan dvojbe, da se je u omotu nalazila hiljadarka) i jedan komad stotinjarke, koja je uslied načina omatanja ostala slučajno netaknuta. Bilo bi po mojem nazoru neumjestno, odputiti zahtjev na odštetu u ovom i sličnih slučajevih sa motivacijom, da izmedju deklarirane i pronadjene vriednosti ne ima razlike i da pošta jamči samo za to, da naslovnik očitovanu vriednost dobije. Stavka 1. §-a 66. pka. naime izriče obćenito načelo, da se imade prava šteta do visine očitovane vriednosti naknaditi; u ovom je slučaju prava šteta iznos, koji reprezentira izgorjeli dio hiljadarke t. j. ona svota, koju austro-ugarska banka od hiljadarke ne naknadjuje; ali pošto je očitovano samo 100 for., to će predavatelj — osim pronadjene stotinjarke — dobiti samo 100 for. Ovako je i „Reichspostamt" postupao u sličnom slučaju (rješitba od 16. veljače 1874., D. 1389, v. Dambach, cit. dj. str. 80).

Digitized by Google

6. U slučaju ozlede, ako je čitav sadržaj pošiljke ili jedan dio iste razvriedjen, daje se odšteta polag ustanove točke 3. odnosno 5. (to jest glede gubitka ili manjka); kod umanjenja vriednosti pako prava razlika vriednosti, do visine očitovane vriednosti, odnosno polag razmjerja spomenutoga pod točkom 3.

Ovlaštenik ne može zahtjevati, da pošta djelomično okrnjenu ili ozledjenu pošiljku preuzme i njemu čitavu vriednost iste naknadi (§ 44. v. p. r.). Pk. neshvatljivim načinom razlikuje slučaj, ako je jedan dio pošiljke razvriedjen, od slučaja, kad se je vriednost čitave pošiljke umanjila; premda u jednom i drugom slučaju predleži djelomično umanjenje vriednosti. Puno je jasnija ustanova §-a 44. v. p. r., polag koje, ako je sadržaj pošiljke ozledom razvriedjen, pošta cielu, kod predaje očitovanu vriednost, naknadjuje; kod manje ili djelomične ozlede pako naknadjuje štetu do visine očitovane vriednosti prema razmjeru ozledjene količine ili umanjene vriednosti. Dekretom vrhovne dvorske komore od 7. siečnja 1845. broj 51985—2159, priobćenim na str. 27 sbornika vrhovne dvorske pošt. uprave od god. 1845., (sv. V.) tumačena je ustanova §-a 44. v. p. r. onamo, da se ona ne ima shvaćati tako, kao da bi se naknada djelomične štete ravnala po razmjeru očitovane vriednosti, nego da se naknada za djelomičnu ozledu, u koliko ova očitovane vriednosti ne nadilazi, ravna po ozledjenoj količini, t. j. daje se u podpunom iznosu prouzročene štete, te se može ograničiti samo onda, ako iznos štete očitovanu vriednost nadilazi.[1]

Pod ozledom se razumieva umanjenje vriednosti uslied vanjskoga fizičkoga uticaja (§ 43. v. p. r.); neće biti dakle ozleda, ako na primjer vriednostni papir za vrieme pošt. odpreme na kurzu gubi, jer ovdje ne predleži vanjski, fizički uticaj, koji se je papira samoga dohvatio.

7. U pogledu odštete, odmah iza kako je šteta ustanovljena, odlučuje nadležno pošt. i brz. ravnateljstvo na temelju molbenice ovlaštenikove od biljegovine proste, te izplaćuje odštetu uz nebiljegovanu namiru.[2] Ujedno

[1] Prema tome ako je sadržaj pošiljke, na pr. kava, pecivo ili meso u vriednosti od 5 for., ozledjen time, što je iz druge koje pošiljke ulje ili druga koja tekućina u nj curila i kava itd. uslied toga postala za užitak neprikladna, te ozleda iznosi 4 for., to će se platiti naknada od 4 for. Ako nasuprot ozleda iznosi 7 for., to će pošta naknaditi samo 5 for. t. j. očitovanu svotu. Iz toga se vidi, da očitovana vriednost nije „asekuracionа svota", kako su ju prije shvaćali i kako ju shvaća § 33. v. p. r.; jer bi se onda u slučaju djelomičnoga manjka ili ozlede imao platiti razmjerni dio očitovane svote, što biva samo u slučaju §-a 41. stavke a) al. prve v. p. r. (vidi § 66. st. 5. a] pka), te se u pravilu prava šteta nadoknadjuje do visine očitovane vriednosti, koja je maksimum odštetne svote.

[2] Primjetiti mi je ovdje u nadopunjenju opazke 5., da su na teritoriju hrvatsko-ugarske pošte takodjer namire vrhu svote od 20 for. za gubitak

Digitized by Google

se povraćaju poštarina i eventualne pristojbe prigodom predaje plaćene, ako je pošiljke nestalo ili je sasvim razvriedjena. Proti odluci ravnateljstva imade u roku od 15 dana (naredba min. trg. od 16. listopada 1894. br. 75246) mjesta utoku na ministra trgovine (§ 45. i 46. v. p. r., gdje se sa odlukom najviše upravne oblasti nezadovoljna stranka upućuje na redoviti put pravde; pk. o tome šuti).

8. Ako se gubitak, manjak ili ozleda dogodi u području strane uprave, to kr. hrv.-ug. pošta, koja u tom slučaju zastupa predavatelja, daje samo onda i u toliko odštete, ako i u koliko se ona od strane uprave izhoditi može (§ 37. v. p. r.).[1] Inozemstvo u slučajevih veće sile ne jamči. (Sliedi.)

Unger o novom austrijskom gradjanskom parbenom postupku.

Glasoviti pravnik Dr. Josip Unger, predsjednik austrijskoga državnoga sudišta, držao je u gospodskoj kući dne 14. lipnja t. g. govor o osnovi gradjanskoga parbenoga postupka, ali mu je već na početku govora pozlilo tako, da ga nije mogao nastaviti. Na ponuku svojih prijatelja napisao je taj govor, kako ga je kanio držati, te ga je kao manuskript dao štampati i razdielio medju prajatelje. „Neue Freie Presse“ preštampala ga je u broju od 24. srpnja t. g., od kuda ga evo u hrvatskom prievodu donosimo:

Velika je zadaća, koju imade visoka kuća da rieši u ovom času, koji bih skoro svečanim nazvao. U ovom času imademo da pokopamo starodrevni jozefinski postupak od godine 1781. kao i sve bezbrojne dvorske dekrete i novele, koji su na njegovom osnovu izdani, ter veliki dio literature, koja je o njih radila. Na njivovo mjesto imade doći novi gradj. parbeni postupak.

U ovom času, kada se za uviek opraštamo od jozefinskoga gradjanskoga postupka, koji je malo ne kroz 120 godina u Austriji bio u krieposti, pristoji se, da bacimo na nj barem letimični pogled, te da mu posvetimo njekoliko rieči pieteta.

---

preporučene pošiljke od biljegovine proste (okružnica kr. ministra financija od 28. ožujka 1883. br. 16052, br. 18 sbor. pošt. nar. od god. 1883.). Ova okružnica ne provadja dakle dosliedno onog principa, da ta svota nije „odšteta“, već „ugovorena kazan“.

[1] Na pr. Rusija daje samo za novčane i vriednostne pošiljke odštetu, za pošiljke sa robom niti onda, ako je u carinskoj deklaraciji vriednost očitovana (§ 105. pka točka XIX.).

Digitized by Google

Jozefinski je postupak nastao na temelju germanskoga procesualnoga prava, i on je u istinu uzor zakonodavnoga djela na temeljih, na kojih je sagradjen. On se odlikuje jasnošću, skromnošću i jednostavnošću; on imade prednosti, kojih mi epigoni nismo kadri polučiti. Jer onu sretnu nevinost — skoro bih rekao naivnost, kojom su se onda promatrale stvari, mi smo izgubili, mi smo nakon toga malo ne toliko jeli od drva spoznaje, da od same učenosti i znanja često dolazimo u pogibelj, da postanemo premudri.

Jozefinski postupak počiva na načelih pismenosti, posrednosti, tajnosti i tako zvane legalne dokazne teorije. Parnica se vodi u spisih i sa spisi. Izmedju sudca i stranaka stoji papirnati zid, koji ih dieli. Sudac je kod prosudjivanja dokaza vezan na stanovita mekanička dokazna pravila. On imade da odmjeri na funte i lote dokaznu moć pojedinih argumenata.

Premda je jozefinski postupak za vrieme svojega postanka i još za dugo vrieme nakon toga bio uzoran zakon, to su se ipak od onda vremena znamenito promienila. Stari postupak nije više mogao zadovoljavati potrebam novoga vremena.

Sa svih strana dolazili su glasovi, da se stvori novi gradjanski parbeni postupak, ter da se osnuje na temelju ustmenosti, neposrednosti, javnosti i slobodnoga uvažavanja dokaza. Od šestdesetih godina ovamo pravili su se u Austriji najrazniji pokusi, da se na tih temeljih stvori novi gradjanski parbeni postupnik. Izradjen je cieli niz osnova koje su prešle mnogi stadij razprave, ali do konačne razprave i prihvata nije došlo. Sretnija je sudbina one osnove, koja je god. 1893. po vladi predložena, najprije razpravljena i primljena u permanentnom odboru doljnje kuće, onda usljed zakona o razpravljanju permanentnom odboru ove kuće i konačno u sjednicah sjedinjenih permanentnih odbora.

I doista je sretno pošlo za rukom u ovoj vanredno težkoj materiji postići podpun sporazumak obiju permanentnih odbora, pak je sada stvar obiju kuća, da ovim osnovam podiele ustavnu privolu.

Dok odbor moli visoku kuću, da to učini, smatra svojom dužnošću navesti visokoj kući njeke razloge, koji bi možda mogli visoku kuću ponukati, da ovu osnovu prihvati. Već je doduše gospodin izvjestitelj veoma jasno nacrtao glavni nacrt novoga gradjanskoga parbenoga postupka; ali ovo se ne može smatrati dovoljnim, i to tim manje, što se moli visoka kuća na temelju zakona o razpravljanju, da ovu osnovu en bloc prihvati. Prema tomu je, kako se meni čini, još u većoj mjeri dužnost odbora, da navede razloge, koji bi mogli visoku kuću ponukati, da predje preko izpitivanja pojedinosti, koje bi joj inače valjalo preduzeti, pak da prihvati osnovu u njezinoj podpunosti.

Izvršenje ove dužnosti zadaća je veoma težka. Ja mislim, da se ona može samo na taj način riešiti, da se ne ide u bezbroj detaila, već da se pokuša karakterizirati duh novoga postupka u cielosti, navesti temeljne

Digitized by Google

misli, iz kojih polazi, i označiti svrhe, za kojimi ide, da se na takav način dobije pregledni sud o cieloj materiji.

Dok se dajem na to, da izvršim ovu zadaću, osjećam za svoju osobu svu njezinu težinu, pak da nisam imao čast biti predsjednikom pododbora, bio bih joj se radje ugnuo, sviestan slabosti svojih sila.

Ja sam prvobitno kanio ne samo držati se općenitih točaka, već takodjer obširnije progovoriti i o njekojih posebnih ustanovah, koje su u pravničkom svietu veoma živahno razpravljane, kao pripravni postupak, protokoliranje, priziv i mnoge druge ustanove. Ali sam držao u ovom času neshodnim visokoj kući govoriti o pitanjih procesualne tehnike. Za to ću se ograničiti poglavito na razlaganja općenite naravi, te ću se specijalnih pravnih pitanja taknuti samo fragmentarno i aforistički. Naravno da se moram bojati, da ću na onakav način kazati za pravnike premalo a za nepravnike previše: moram nastojati, da brodić moga govora provedem izmedju ovih klisura tako dobro, kako samo mogu.

Nakon ovih uvodnih rieči prelazim na samu stvar.

Napraviti dobar gradjanski parbeni postupak, jedna je od najtežih zadaća, koje se mogu postaviti duhu, koji predvidja i proračunava. Cilj i svrha gradjanskoga parbenoga postupka jest — popularno govoreći — pronaći istinu i pravo, te im pribaviti priznanje i valjanost.

Postupak mora biti tako udešen, da se njim na najsigurniji, najlakši, najbrži i najjeftiniji način ustanoviti može, da li traženo pravo doista postoji ili ne postoji. Već su dugo svi složni o tom, da se postupak u tu svrhu mora osnivati na načelih ustmenosti, javnosti i slobodnoga uvažavanja dokaza. Ali sa postavljenjem ovih načela nije sve učinjeno: za postignuće praktičnih rezultata još je važniji način provedbe ovih načela a napose ustmenosti.

Kako je težka ova zadaća najbolje dokazuje sudbina njemačkoga gradjanskoga parbenoga postupka, koji je dne 1. listopada 1879. stupio u kriepost. Ovaj je postupak djelo duboko promišljeno i pomno izradjeno tako, da u nas ulieva štovanje. U njemu je provedeno načelo ustmenosti velikom dosliednošću i energijom, ali dakako, kako mnogi misle, i na način suviše doktrinaran ter preko mjere prave potrebe i koristi.

Bilo kako mu drago: nade i očekivanja, koja su se stavljala na ovo veliko djelo, čini se, da se nisu izpunila.

Već od godina opaža se reakcija, koja je svaki dan jača. Ima glasova, koji traže povratak k staromu pruskomu postupku, dapače čuje se kadkad i po koji vapaj za uspostavljenjem pismenoga postupka. I sami pristaše postojećega postupka, koji neće da se dira u temeljna njegova načela, traže znatne promjene i raznovrstne reforme. Kako se razilaze mnienja najznamenitijih i najizkusnijih poznavalaca i pristaša njemačkoga procesa o mjeri i smjeru poželjnih promjena, uči nas s jedne strane predavanje,

Digitized by Google

koje je držao u bečkom pravničkom družtvu veliki leipciški procesualista Wach, a s druge strane ocjena toga predavanja po veoma uglednomu i izkusnomu savjetniku u pruskom ministarstvu pravosudja Vierhausu. U najnovije doba sastala se je u njemačkom državnom pravosudnom uredu (Reichs-Justizamt) komisija, da vieća o reviziji njemačkoga postupka, koji još nije ni podpunih 16 godina o krieposti.

Ovaj gradjanski parbeni postupak, o kome razpravljamo okoristio se je s izkustvom učinjenim u Njemačkoj: on počiva na istih temeljih, na na kojih i njemački postupak, ali mu je stil slobodniji i praktičnije je sagradjen.

Novi gradj. parbeni postupak nastoji sa sviestnom odlučnošću, da na vidjelo izadje prava istina, t. zv. materijelna istina, te za to nalaže sudcu, da imade i sam sudjelovati kod pronalazka njenoga. Ovo je jedno od najvažnijih načela i podjedno jedna od najvećih prednostih novoga postupka. Svakako je prije svega stvar stranaka, koje traže pomoć države, da navedu činjenice, na kojih temelje svoj zahtjev na pravnu zaštitu, te da pribave sudcu uvjerenje, da su njihovi navodi istiniti. Ali nije manja stvar sudca, koji bi imao pružiti zahtjevanu pomoć, da stvar promotri do dna, te da se uvjeri o pravom njezinom stanju. Jer država imade da štiti kao čuvarica i zaštitnica pravnoga reda postojeće a ne prividno pravo: ona imade da pripomogne k pobjedi pravoj istini, a ne sjeni istine. Stranke su gospodari svojih zahtjeva, a ne gospodari parbenoga materijala. Tužitelj imade pravo, da podpunoma ili djelomično odustane od tužbenoga zahtjeva, a tuženi podpuno ili djelomice priznati ga: ali čim traže od sudca, da rieši njihov priepor, moraju se s tim sprijateljiti, da sudac stvar iztraži. Sudac se ne smije zadovoljiti s nepodpunim stanjem stvari, koje stranke hoće da mu predlože, već imade da iztraži cielo stanje stvari; on se ne smije zadovoljiti komadićem istine, već imade da sazna podpunu istinu. Dok novi gradj. parbeni postupnik u tu svrhu znatno povećava procesualna ovlaštenja sudca, izpunjava prema dosadašnjem duhu vremena zahtjev, koji je pred 200 godina stavio Leibnitz, te se na samostalan i poseban način vraća na put, kojim je pošlo prije 100 godina prusko zakonodavstvo.

Novi gradj. parbeni postupak ne vode doktrinarni obziri; njegovo temeljno načelo jest svrsishodnost i praktikabilitet. I u širih je krugovih poznata krilata rieč Iheringova, da je svrha stvoritelj prava. S istim se pravom može kazati, da je svrha graditelj gradjanskoga parb. postupka.

Svaka procesualna ustanova, svaki procesualni korak valja izpitivati onamo, da li se pokazuje kao shodno sredstvo za postignuće svrhe parnice. Prema tomu se mora ustmenost podvrći svrsi parnice. U novije doba se više ne precienjuje ustmenost. I ustmenost je samo sredstvo k svrsi, a nije sama sebi svrhom; ona ima samo relativnu, a ne

Digitized by Google

absolutnu vriednost. Bolje da se žrtvuje ustmenost shodnosti, nego li shodnost ustmenosti.

To može pod stanovitimi okolnostmi voditi do toga, da se u stanovitih okolnostih napusti ustmenost. Imade procesualnih situacija, u kojih se može prepustiti razsudi stranaka, da li će doći pred presudnoga sudca na ustmenu razpravu i pred njim same svoju stvar zastupati, ili drže, da je za nje bolje, da prepuste sudcu riešenje priepora bez njihove intervencije.

Ovakov postupak pozna postojeće austrijsko procesualno pravo na polju priepora javnoga prava. Postupak pred državnim sudištem jest ustmen i javan: § 23. zakona od 18. travnja 1869. opetuje ponovno ovo načelo, izraženo u §-u 15. temeljnoga državnoga zakona o sudačkoj vlasti. Ipak ustanovljuje odmah sliedeći § 24., stavka 3., da izostanak stranaka i njihovih zastupnika ne smeta riešenju predmeta Ova se ustanova tumači načinom instrukcije postupka pred državnim sudištem.

Ako dakle stranke nemaju više ništa da kažu u stvarnom ili pravnom pogledu kod javne razprave, zašto da ih zakon sili, da dolaze pred državno sudište te da uzalud troše novac i vrieme? Doista, postupak pred državnim sudištem u takovom slučaju nije ustmen; ali je isto tako sigurno, da je ovaj postupak shodan, i da se je u praksi izvrstnim pokazao.

Ovim putem polazi i novi gradj. parbeni postupak. On ustanovljuje, da se u drugoj molbi, u tako zvanoj prizivnoj molbi imade stvar razpraviti i riešiti i onda, ako izostane jedna ili obje stranke od odredjene razprave (§ 491. gr. p. p.). Priziv ne radja podpuno novom razpravom i riešenjem pravnoga priepora, već i po novom gradj. parbenom postupku, koji se iz praktičnih razloga drži u tom pogledu staroga prava i duboko uvriežnoga domaćega shvaćanja, ograničuje se na izpitivanje osude prve mobe u pogledu stvarnom i pravnom. Ako dakle stranke niti u jednom niti u drugom pogledu nemaju ništa navesti kod odredjenoga ročišta, pak hoće da jednostavno prepuste riešenje priepora prizivnom sudištu, to će biti bez dvojbe u njihovom interesu, da ne dodju na ročište, ter da si tako prištede trud i trošak. Kad bi se htjelo siliti stranke, da i u takovom slučaju ipak moraju doći na ročište pod prietnjom kontumacialnih šteta i tu razpravljati, značilo bi ustmenost, koja imade da služi procesualnoj svrsi, napraviti gospodarom procesa. Samo je konsekventan korak dalje na ovom putu, kada gradj. parbeni postupak dozvoljuje strankam, da se mogu sporazumno odreći ročišta za ustmenu razpravu, ali pridržaje pravo prizivnom sudu, da može i u takovom slučaju, ako je potrebno, odrediti ustmenu razpravu (§ 492. gr. p. p.); na ovaj je način jednako salviran interes stranaka i zadaća suda.

Isto se tako iz razloga shodnosti i s obzirom na naše komplicirane unutarnje odnošaje imade u trećoj molbi, tako zvanoj revizionoj molbi,

Digitized by Google

koja je ograničena na preizpitavavje nižih osuda sa njihove pravne strane, stvar riešiti u nejavnoj sjednici bez predhodne ustmene razprave; ali ipak može revizioni sud, ako je potrebno na predlog ili ureda radi odrediti ustmenu razpravu (§ 509. gr p. p.). Mora se živo željeti, da se vrhovno sudište osobito u najtežih slučajevih služi ovom povlašću, da tako dade strankam i njihovim zastupnikom priliku, da svoje pravno shvaćanje ustmeno razlože i da tako svoje pravne dedukcije na djelotvorniji način iznesu na vidjelo.

I u Švicarskoj, zemlji praktičnoga zakonodavstva, imadu stranke u prizivnom postupku pred saveznim sudištem, na koje u mnogom pogledu upozorujem naše pravnike, pravo a ne dužnost pred sud doći i razpravljati (§ 20. i 30. Bundesgesetz über Organisation der Bundesrechtspflege von 27. Juni 1874.).

Novi gradjanski parbeni postupak uzima u dovoljnoj mjeri obzir na sposobnost domaćega sudstva. On napose neće da sudca, koji je do sada bio naučen na pismen postupak, ostavi u ustmenom postupku bez podpore dobroga viernoga protokola, koji se već radi procesualne ekonomije voditi ima. On ne traži od svakoga austrijskoga kotarskoga sudca, da bude u stanju riešiti zadaću, kojoj je dorasao sudac duševne jakosti Wachove, riešenje koje zadaće smatra savjetnik u pruskom ministarstvu pravosudja Vierhaus iz vlastitoga sudačkoga izkustva veoma težkim. Može nam medjutim služiti na umirenje, da se po svjedočanstvu jednoga uvaženoga člana pruskoga višega sudišta i u pruskih upravnih parnicah dosta mnogo protokolira, pak da pri tom nije štetovala ustmenost postupka i da su sve stranke zadovoljne sa fiksiranjem ustmenoga faktičnoga navadjanja stranaka u protokolu. Nema pogibelji, da će se ustmeni postupak uslied protokoliranja pretvoriti u pismeni. Priloženje nacrta razpravnoga zapisnika, kako to biva u našem sumarnom postupku, zabranjeno je u gradj. parb. postupku (§ 210. stav. 2), te radja ništinom postupka (§ 477. br. 8.). Sudac neće u buduće znanje stvari crpiti istom iz protokola, već iz ustiju stranaka, pa će ga istom onda uvrstiti u zapisnik: zapisnik neće biti vrelom znanja faktičnih okolnostih za sudca, već će biti samo pomagalo za osiguranje i uzdržanje onoga, što je sudcu ustmeno saobćeno. Gradj. parb. postupak (§ 414.) i propisuje za to, da se osuda stvara na temelju ustmene razprave, a ne na temelju zapisnika.

Ja sam ovime nastojao, da u njekoliko crta opišem karakter i smjer novoga gradj. parb. postupka. Na moju veliku žalost ne mogu, da predjem na tehničko uredjenje njegovo, kojemu je svrha ujednostručiti i pospješiti postupak, najpače na prvo ročište, kojemu je svrha, da se pronadju i ustanove preduvjeti procesa, kao i na pripravni postupak, kojim se imade iz obsežnoga i kompliciranoga prepornoga materijala procesualna gradja izlučiti i pročišćena prirediti za razpravu i riešenje.

Digitized by Google

Da li je novi gradj. parbeni postupak u svih svojih ustanovah pošao pravim putem, da li će se izpuniti sve nade i očekivanja, koja se na nj stavljaju — to će nam pokazati samo budućnost. U tom i leži težina zadaće, da ovdje imademo posla sa pitanji shodnosti i procesualne politike, gdje se ne može polučiti matematična izvjestnost, absolutna sigurnost, tuj se može postaviti unapried samo račun vjerojatnosti. Mi konstruiramo sa svom oštroumnošću i mudrošću stroj, koji imade obavljati stanoviti posao: da li će taj stroj biti u stanju obaviti odnosni posao, to će se istom onda viditi, kad bude stroj počeo raditi.

Dok moramo konačni sud prepustiti budućnosti, neka mi bude dopušteno izreći predhodni sud o novom gradj. parbenom postupku.

Ja držim, da se nalazim u suglasju sa svimi članovi permanentnoga odbora, kada izjavljujem svoje osvjedočenje, da ovaj postupak nije doduše najbolji, što se samo pomisliti može, ali da je za Austriju za sada najbolji. On služi na čast zakonodavnom odsjeku ministarstva pravosudja, a napose njegovom veoma darovitom sa riedkim znanjem i radinošću obdarenom sastavitelju. On se može dostojno o bok staviti znamenitom kaznenom postupniku neprežaljenoga ministra pravosudja Glasera. Osobito nas veseli, da imademo opet jednom posla sa zakonodavnim djelom, koje je samostalno, koje je naraslo na domaćem tlu, dočim su mnogi naši noviji zakoni kopirani prema stranim znamenitim uzorom, koji nisu svagda bili vriedni hvale. Isto nas tako sa zadovoljstvom napunjuje okolnost, da je ova osnova odmah čim je izašla sa živim priznanjem i zadovoljstvom primljena u Njemačkoj i da je sa mnogo strana preporučena kao vriedna nasljedovanja kod reforme njemačkoga gradj. parbenoga postupka. Sigurno će mnogi mnogo toga drugčije željeti. Sigurno će i ovaj postupak imati svojih slabosti i mana, koje će istom izkustvo pokazati: mnogi tajni i sakriveni manjak pokazati će se istom u praksi, koji će u mnogo slučajeva dovoljno snage naći i dovoljno pruživosti posjedovati, da se bude moglo preći preko poteškoće, koja se pokaže. Uza sve to možemo se nadati, da će prednosti daleko presizati mane, svjetle strane tamne strane.

Postane li ova osnova, kako se nadamo, zakonom, te stupi li zakon nakon što prodje dulja vacatio u kriepost, početi će nova era gradjanskoga sudovanja u Austriji: novus rerum nascitur ordo.

Mi postavljamo gradjanski parbeni postupak u ruke odvjetnika i sudaca; od toga, kako će ga oni primiti i njegovati, odvisi kakove će plodove nositi.

Od austrijskih odvjetnika možemo s podpunim pouzdanjem očekivati, da će s veseljem pozdraviti novi gradj. parbeni postupnik te da će se sa svimi silami posvetiti njegovoj službi. Možemo se takodjer nadati, da će i oni znameniti odvjetnici, koji su ustmeno i pismeno oštro i oštroumno pobijali mnogu ustanovu osnove, sprijateljiti se s njom u njenom

Digitized by Google

današnjem obliku, te da će joj bez obzira na to, što su u mnogoj točki drugoga mnienja, posvetiti svoj talent i svoju brigu. Odvjetnik biti će novim postupkom oslobodjen tišćećih ga okova zastarjeloga, nesnosnim postaloga postupka. Iz tmine, u koju ga je potjerao bio tajni pismeni postupak, stupa on na svjetlo javnosti; on stoji svomu protivniku čelo o čelo i baca svu svoju osobnost u borbu za pravo. Ja ne trebam istom potanko razlagati, koji upliv ovo neposredno uticanje imade na riešenje pitanja faktičnoga, koliko može odvjetnik doprinieti k razjašnjenju stvari spretnim izpitivanjem protustranke ili njenoga zastupnika (§. 184.)

Još mi se važnijim čini upliv, koji će u buduće imati odvjetnik na riešenje pravne strane priepora. Pismene pravne dedukcije ne obećaju osobito djelovati. Sudac ih često ne uvažuje: on ili imade svoj vlastiti pravni nazor, te neće da se u njem uzkoleba novimi dvojbami i sumnjami, ili on radje posegne za prejudice, te se tako liši vlastitoga izpitivanja, quaestio juris. To će biti drugčije kada budu valjani, znanstveno naobraženi odvjetnici živom rieči razpravljali pravno pitanje.

Niti sudac se neće moći oteti utisku, koji čini disputatio fori, vodjena sa svim oružjem duha i sa svom umjetnošću govorničkom. Pogibeljni kultus prejudica padati će. Pravnimi diskusijami njegovati i pogodovati će se znanost: stare teorije prokušati će svoju neoslabljenu životnu sposobnost, a nove teorije pokazati će svoju životnu snagu. Tako će novi gradj. parb. postupak moćno doprinjeti k razvoju privatnoga prava.

Novi gradj. postupak traži od sudca izpunjuje većih i plemenitijih, ali i mnogo težih zadaća.

Već sam prije iztaknuo, da je po novom gradj. parb. postupniku sudac dužan sudjelovati kod pronalazka pravoga stanja stvari. Ovim izilazi sudac iz svoje dosadanje pasivnosti: on imade da vodi postupak ne samo u formalnom nego i u materijalnom pogledu. On imade izpitivanjem ili drugim shodnim načinom onamo nastojati, da budu dana razjašnjenja, koja su nuždna za rješitbu, te koja su potrebna za istinito ustanovljenje stanja stvari (§. 182. gr. pp.) On može u tu svrhu pozvati stranke, da osobno dodju k ustmenoj razpravi, odrediti, da se predlože izprave i slično, odrediti preduzeće očevida, pozvati svjedoke, od kojih može očekivati razjašnjenje činjenica (§. 183. gr. p. post.) Vršeći ova ovlaštenja, morati će sudac postupati energično ali i diskretno: fortiter in re, sed suaviter in modo. Sudac ima da iztraži stvar, ali nesmije postati inkvirent stranaka. Od takta, kojim bude sudac moć, danu mu u procesu, vršio, odvisiti će, da li će pučanstvo smatrati novi postupak dobročinstvom ili teretom.

I slobodno uvažavanje dokaza (§§. 272., 273. gr. pp.) koje stupa na mjesto legalnoga dokaza, kao što i preslušanje stranaka (§. 371. i sl. gr. pp.), koje stupa na mjesto jednodušno zabačene glavne prisege, stavljaju na sudca zahtjeve, za koje nije dovoljna juristična logika, već se traži i

Digitized by Google

juristični takt, psihološka vještina, ter poznavanje svieta i ljudi. Osobito se mora iztaknuti, da smjer zakona ide onamo, da se samo u najskrajnijih slučajevih imade odrediti preslušanje stranaka pod prisegom (§. 377. gr. p. p.). Valjanost sudca moći će se u buduće prosudjivati i po tom, da li je ovaj ultimum remedium upotrebio samo u najredjih slučajevih.

Poznata je istina, da je često važnija provedba zakona, nego li zakon sam. Ova izreka ima osobitu važnost na polju gradjanskoga procesa. Sudbina novoga gradj. parb. postupka leži najvećim dielom u rukuh sudaca. Mi se podajemo sigurnoj, opravdanoj nadi, da će austrijsko sudstvo, koje se odlikuje valjanošću, savjestnošću, poštenjem i marljivošću, s veseljem primiti novi zakon te da će ga s ljubavlju i shvaćanjem provadjati.

U ovom uvjerenju dovikujem našim sudcem mutatis mutandis rieči Schültera umjetnikom:

Des Gesetzes Würde ist in eure Hand gegeben,
Bewahret sie!
Sie sinkt mit euch, mit euch wird sie sich heben!

Ali ako hoćemo da sudački stališ bude izpunjavao nove velike zadaće, da se bude mogao posvetiti svomu plemenitomu ali i sve težemu zvanju s požrtvovnošću i uspjehom, moramo se pobrinuti za to, da se sudačka mjesta prema potrebi pomnože, da se sudcu dade pristojan položaj i da mu se osigura bezbrižna eksistencija. Permanentni odbor gospodske kuće zaključio je predložiti visokoj kući u tom smislu rezoluciju, te moli, da ju visoka kuća primi.

Stara je tužba, da teorija i praksa ne idu rukom u ruku. Izolirana teorija tiče se tjemenom zviezda, ali joj se nesigurne noge ne dotiču zemlje: izolirana praksa stoji čvrsto na zemlji, ali ne može da se podigne do visine znanosti. Čisti teoretik poznaje pravo, ali ne poznaje dovoljno života: čisti praktik poznaje život, ali ne poznaje dovoljno prava. Spoj teorije i prakse koristi obim. Teorija dolazi time iz pustare na zelenu livadu, te se čuva od toga, da radi u bezzračnom prostoru — travailler dans le vide, kako Francuzi kažu. Praksa se u savezu sa teorijom čuva rutine i šlendrijana, duševno se osvježuje i znanstveno oživljuje.

Zgodno sredstvo za ovaj savez jeste sudjelovanje učiteljâ prava kod sudovanja, kao što se to u Njemačkoj često zbiva. U permanentnom odboru gornje kuće izražena je želja, da se to omogući i u Austriji učiteljem prava, koji su položili sudački izpit. Visoka vlada očitovala se je pripravnom na to, i mi imamo k tomu samo dodati molbu, da se obećanje što skorije pretvori u čin.

Ja sam na koncu moga predugoga govora, čija je juridička jezgra, kako ja to dobro osjećam, malena i slaba. Samo bih još dodao jednu opazku.

Digitized by Google

Važnost novoga gradjan. parb. postupka nije ograničena samo na polje procesualnoga prava, već se proteže daleko preko toga. Gradj. parb. postupak nalaže strankam, da govore istinu (§§. 178. i 182.). Doduše nije s povriedom ove dužnosti spojena nikakova neposredna pravna šteta, prema tomu je ovaj zakonski propis lex imperfecta. Ali već je samo po sebi od velike moralne vriednosti, da zakon priznaje i izriče dužnost kazati istinu.

Neka se stranke i u borbi za pravo služe samo čistim i svjetlim oružjem: laž i šikana neka ne nadju mjesta kod suda. Nastojanje dobiti parnicu neka ne vodi do uporabe nepoštenih sredstava: virtus ante nummos. Tako će postati parnica školom istinitosti, fides et veritas, koje su moralni temelj saobraštaja medju ljudmi. U tom leži veliko etično i pedagoško znamenovanje novoga gradj. parb. postupka, čiji zlatni nadpis glasi. istina i pravo.

Dr. J. Šilović.

Izvlastba nepokretnina u općini grada Zagreba u theoriji i praksi.

Pravo vlastničtva svim kulturnim narodom jeste svetinja. Nikomu se ne može uzeti proti njegovoj volji vlastnost, nitko nije dužan ustupiti je ikomu.

Iznimku stvoriše države za slučajeve, da treba država stanovito zemljište u javne svrhe: puteve, željeznice, javne sgrade itd., ali uz uvjet, da se vlastniku dade podpuna odšteta.

Ovo pravo podieliše države i njekim gradovom. I naš sabor stvorio je zakon od 18. prosinca 1876. br. 94, sbornika, kojim daje pravo općini grada Zagreba, da može putem izvlastbe oduzeti ili stegnuti zemljišta u području gradske občine ležeća: iz razloga javnoga dobra prema podpunoj odšteti.

Vremenita ograničenja prava vlastnosti može dozvoliti gradsko poglavarstvo. Ovo ne smije trajati dulje nego tri godine. §. 3.

Pod izrazom „vremenita ograničenja“ razumieva se, da je stanovito zemljište povučeno pod izvlastbu, koju će občina u svoje vrieme izvesti.

Za vrieme tog ograničenja ne smije vlastnik na zemljištu ništa graditi, ništa promieniti pod pretnjom, da mu se kod izvlastbe trošak, na tu promjenu učinjen, nadoknaditi neće.

Posve je razumljivo, da je zakon u §. 3. ovo ograničenje samo na tri godine dozvolio, jer već trogodišnje ograničenje jeste veoma teretno,

Digitized by Google

pošto je stavljena stvar tim ograničenjem skoro extra commercium, i pošto vlastnik ne smije za to vrieme učiniti nikakvih preinaka.

Poznat je slučaj, da je došao vlastnik nepokretnine za izvlastbu predbilježene malo ne pred kazneni sud toga radi, što je stvar prodao dalje, a nije kupcu priobćio, da stoji pod izvlastbom. Osim toga morao je platiti troškova do 200 for. A imade sto i sto slučajeva, da bi vlastnici rado gradili na zemljištih, za izvlastbu opredjeljenih, ali ne dobivaju dozvole niti od grada, a niti od kr. zemaljske vlade, kamo se utekoše proti uzkratnoj odluci gradskog poglavarstva.

Kad je dakle ograničenje u tolikoj mjeri teretno, tada je posve opravdana ustanova §. 3., da to ograničenje ne smije trajati dulje no tri godine.

Kao stožerna dva načela za vlastnika iztičemo: a) da je dužan ustupiti stvar prama podpunoj odšteti b) da ograničenje ne smije trajati dulje no tri godine.

Tako glasi zakon, a sada pitamo, kako se ova dva načela provadjaju u praksi?

Što se imade razumievati pod izrazom „podpuna odšteta"?

Na to daje odgovor obć. gradj. zakonik, koj kaže, da se pod izrazom podpuna odšteta razumieva: damnum emergens i lucrum cessans. U praksi drugčije se postupa. Ne daje se niti damnum emergens, kamo li lucrum cessans - kako to?

Po zakonu imadu ustanoviti vriednost zemljišta vještaci, od kojih bira jednog vlastnik, a drugog občina. Pročelnika bira sud.

Spisi u registraturi ovdašnjeg kr. sudb. stola ležeći, dokazuju, da su vještak občine i pročelnik obično jednog mnienja, po tome proti vještaku vlastnika u većini, pa procienjuju predmete redovito po ponudi gradske občine.

Sudbeni stol nije vezan na mnienje vještakâ, ali obično usvoji mnienje većine, pa donese osudu, proti kojoj imade do duše pravni liek na vis. kr. stol sedmorice, ali samo ništine radi.

Da uz ovakove okolnosti vlastnik štetu trpjeti mora, jasno je.

Navesti ćemo njekoje drastične slučajeve, koji to pitanje ilustriraju.

I. Gradska občina podvrgla je izvlastbi u Opatovini kaptolske vrte i štale u svrhu razširenja ulice. Ponudila je odštetu za □° po 5 for. Kaptol odgovorio je, da ne pristaje na ponudu po 5 for., već da će, akoprem ta zemljišta više vriede, ustupiti jih občini za 10 for. po □°.

Pošto občina na taj zahtjev pristala nije, došlo je do sudbenoga postupka.

Vještak kaptolski udario je vriednost na □° po 30 for., a vještak občine na 5 for., a pročelnik usvojio je mnienje vještaka gradskog, jer

Digitized by Google

da ova zemljišta, budući vrtovi, nisu gradilišta, a vrtovi da ne vriede više no 5 for. po □°. Sudbeni stol izrekao je odsudom, da vriedi □° po 20 for., pa je općinu na tu svotu i odsudio. Na priziv općine kr. stol sedmorice ukinuo je odsudu s razloga, što vještaci nisu glede toga, da ta zemljišta nisu gradilišta, podali svog obrazloženog mnienja.

Došlo je do ponovnog vještačkog mnienja, koje se u ničem od prvoga ne luči. Nakon toga izrekao je sudbeni stol ponovno odsudu, pa dopitao za □° samo po 5 for.

Osvjedočenje sudčevo mienjalo se u roku od 2 mjeseca za podpunih 15 for. na □°. Na priziv, kr. stol sedmorice potvrdio je odsudu I. molbe, jer da nije našao nikakve ništine u razpravi.

II. Godine 1885. uzela je općina na Savskoj cesti Juriniću zemljište u svrhu sazidanja vatrogasne sgrade, obećavši mu, da će mu dati u zamjenu isto toliko svog zemljišta.

No općina se predomisli, pa umjesto da izpuni obećanje zamjene, tražila je zemljište Jurinićevo putem izvlastbe.

Jurinić se protivio, a putem izvlastbe tražio je prvobitno 15 for. za □°.

Sudbeni stol dopitao je 10 for. na □°. Stol sedmorice dokinuo je odsudu kr. sudb. stola, ter izrekao, da imadu na novo vještaci cieniti zemljište, i to po vriednosti, koju je imalo godine 1893., naime onog dana, kada se je procjena preduzimala. Gospoda vještaci, akoprem je predležao dokaz, da se u tom predjelu plaća za □° preko 30 for., cieniše zemljište 12 for. 50 novč. po □°, jer da je od god. 1890. pa do god. 1893. ponarasla ciena u okolišu grada Zagreba za $^1/_4$, dakle od 10 for. na 12 for. 50 nč. Na opazku stranke, da imadu vještaci ocieniti prirast vriednosti na prepornom zemljištu, a ne u okolišu čitavog grada Zagreba, jer da nije sve jedno po vrijednost zemljišta i prirasta, da li ono leži na Savskoj ulici, Novoj Vesi ili u dolnjem gradu Zagrebu, pa je izpravami dokazala, da je prirast u dolnjem gradu i u okolišu prepornog zemljišta za 200 - 500%, ipak je kr. sudb. stol usvojio mnienje vještaka sa 12 for. 50 n. i kr. stol sedmorice potvrdio je odsudu I. suda.

Već iz ovih slučajeva možemo razabrati, da vlastnik u nas ne dobiva niti naknadu štete, damnum emergens, kamo li izmaklu dobit, lucrum cessans.

Jošte gore stojimo s drugim načelom, da se ne smije ograničiti pravo vlastnosti na dulje nego tri godine.

Kad su se izvlašćivala zemljišta za državni kolodvor, općina grada Zagreba intervenirala je kao tajni drug, pa je pružala državnomu eraru dokaze na ruke, da ona zemljišta nisu gradilišta, jer da po regulatornom planu od god. 1860. spadaju pod izvlastbu. Dakle od god. 1860., od kada je sastavljen regulatorni plan, pa sve dok se općini svidi, traje ograničenje.

Digitized by Google

Tvrdka I. G. hotjela je graditi na čestici za izvlastbu opredjeljenoj. Općina je molbu odbila, a od kr. zemaljske vlade, kamo se utekla, nije dobila pomoći.

U §-u 3. navedene su taksativno svrhe, u koje se smije izvlastba dozvoliti.

U te svrhe spadaju sgrade služeće javnoj obuci. Općina putem izvlastbe oduzela je J-u zemljište u svrhu postavljenja podkivačke škole površinom od 775 □° po 4 for. za □°.

No nije sagradila podkivačke škole na tom mjestu, već na sasma drugom.

J. tražio je, da mu vrati općina to zemljište, jer ono vriedi danas 30 for. i više po □°. Ali općina ga odbi.

Na izravno kr. zemaljskoj vladi podnešenu molbu, dobi negativno riešenje.

Po mom mnienju imao bi pravo J., da tuži pved redovitim sudom na povratak zemljišta, jer su političke oblasti povriedile zakon.

Odsude obično glase: X. dužan je ustupiti zemljište, a općina imade položiti kupovninu, sve to u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe.

No općina ne treba poslušati odsude, ona može i nakon pravomoćne odsude izjaviti, da odustaje od izvlastbe, pozivajući se na §. 40. izv. zakona.

Kuda to vodi, neka sliedeći slučaj razbistri.

Vlastnik R. putem izvlastbe imao bi ustupiti svoju kuću. Postupak se zategnuo prilično dugo. Za vrieme tog postupka vlastnik nije popravljao kuće, a jer ne htjede ostati bez kuće, tražio je drugu. Kad je osuda izrečena i pravomoćnom postala, da mora ustupiti kuću, kupi drugu, a kupovninu htjede pokriti kupovninom, opredjeljenom za izvlašćenu kuću.

Općina ne plati; R. zamoli ovrhu, a općina putem utoka poziva se na §. 40., po kojem da je njoj slobodno odustati od izvlastbe, pa makar i nakon pravomoćne odsude. Kr. stol sedmorice po §-u 40. sudio je, da postaje izvlastba perfektnom nakon položene odštetnine.

Što sada sa očevidno oštećenim vlastnikom? On imade po §. 40. pravo na odštetu. Pošto po tom §-u ne imade prava tražiti lucrum cessans, već lih onu štetu, koju je pretrpio, a kup nove kuće, pa makar i propao radi neplateža kupovnine pod pojam štete težko se subsumirati dade a da se i dade, prošlo bi do odsude toliko vremena, da nebi R. nikako izlazka parnice čekati mogao: stojao je pred golemim gubitkom, od kog ga spasi financijalna operacija, koju je poduzeti prisiljen bio.

Iz ovo njekoliko slučajeva možemo razabrati, da nije toliko krivnje u zakonu, koli u judikaturi, da se svatko boji u nas izvlastbe, dočim se drugdje tomu vesele.

*

Digitized by Google

Staro je pravilo: uz dobar zakon, a zle organe, sudstvo je loše, a uz slab zakon ali dobre organe, sudstvo je dobro; pa priobćujemo gornja nakanom, da upozorimo sve nadležne faktore na anomalije, koje se dogadjaju i kod političkih i kod sudbenih vlasti prigodom uporabljivanja izvlastbenog zakona. *Dr. L. Vidrić.*

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Zamoljena ovršna sekvestracija plodova može se dozvoliti, ma da su odnosne nekretnine po ovršeniku dane u zakup, te ma da je odnosno zakupno pravo uknjiženo. Ovrhovoditelj će u tom slučaju, dok traje zakupni ugovor, po sekvestru pobirati zakupninu.

U ovršnom predmetu Š. G. ovrhovoditelja, po odvj. dru. N. Š. proti L. i R. B., ovršenikom, po punomoćniku J. N., za ovršnu sekvestraciju plodova protivničkih čestica br. 1642, 1643., i 2528., upisanih u gr. ul. br. 881. obć. grada P., te nekretnina upisanih u gr. ul. br. 488. iste por. obć. uz imenovanje sekvestrom J. Sz., kr. je sudbeni stol u P. odlukom od 23. rujna 1893. br. 2483. gr. pomenutu sekvestracionalnu molbu odbio s razloga, što je na odnosnih nekretninah uknjižena zakupna pogodba u korist Z. A. i to na šest godina počam od 1. siečnja 1893. do 6. siečnja 1899., što pomenuti zakupnik Z. A. upitne nepokretnine upravlja, obradjuje te od istih plodove uživa, te što je pravo tog zakupnika stvarno (§. 1095. o. g. z.), koje mora ne samo sliedeći posjednik, nego i hipotekarni vjerovnici trpiti, dok se zakupni objekt za vrieme zakupa ovršnim putem ne proda, (§. 1121. o. g. z.)

Usljed utoka ovrhovoditelja Š. G. kr. je banski stol riešitbom od 3. veljače 1894. br. 22965. napadnutu odluku prvosudnu potvrdio iz razloga u istoj navedenih kao i s razloga toga, što se ovršenici nenalaze u posjedu plodova prenavedenih nekretnina, čim su ih pod zakup dali, pa zato vjerovnici ovrhu voditi mogu samo na zakupninu, a ne na plodove nekretnina.

Usljed izvanrednog previdnog utoka ovrhovoditelja Š. G. kr. stol sedmorice riešitbom od 4. siečnja 1895. broj 2717. ex 1894; — vidiv, da je ovrhovoditelj Š. G. izkazao pravo voditi ovrhu na plodove i ine prihode nepokretnosti dužnika L. i R. B. (§. 438. 459. 480. gr. p. p.), uvaživ, da okolnost ona, što su gore rečene nepokretnosti dužnika, kojih plodove ovrhovoditelj sekvestracijom pod ovrhu uzeti kani, drugom već u zakup dane, neprieči dozvolu ovrhe te vrsti po §. 480. i slied. gr. p. p.,

Digitized by Google

makar je zakupno pravo uknjiženo po §. 1095. o. g. z., pošto ovrhovoditelj sekvestracijom stiče prava na one i onakove plodove, kako ih dužnik kao vlastnik sekvestriranih nepokretnina proizvadjati i pobirati može. dočim se glede uknjiženoga prava zakupa, dok ovo pravo obzirom na propise pogl. 25. o. gr. zak. traje i trajati može, izmedju ovrhovoditelja i zakupnika nemienjaju njihovi odnošaji (§. 484. gr. p. p.), — obnašao po §. 318. gr. p. p. preinačiti obe niže odluke, te na temelju pravomoćne osude kr. sudbenog stola u P. od 25. svibnja 1893. br. 1307. dozvoliti zamoljenu ovršnu sekvestraciju plodova protivničkih čestica kat. br. 1642. 1643. i 2528., upisanih u gr. ul. br. 881. por. obć. grada P. pa i nekretnina upisanih u gr. ul. br. 488. iste por. obć. radi dužnih ovrhovoditelju Š. G. 5330 for. sa 6% kamati od 8. svibnja 1893. do izplate tekućimi, parbenog troška 37 for. 40 nč. i pristojbe od gornje osude odmjeriti se imajuće, troška sekvestracionalne molbe, koji se obredjuje sa 9 for. 70 nč. i troška ročišta od 21. rujna 1893. sa biljegovkom obredjenog sa 3 for. 50 nč. kao i dalnjih još ovršnih troškova u najvećem iznosu do 100 for.

Prvom sudu nalaže se, da obdržavanjem propisa zakona imenuje sekvestra i radi provedbe sekvestracije shodna odredi.

Podjedno se odredjuje zabilježba ove sekvestracije u gruntovnici te obava nalaže kr. sudb. stolu kao grunt. oblasti u P.

Trošak izvanrednog utoka ima utjecatelj sam snositi, jer nedotiču uvjeti §. 316. gr. p. p. ***A. R.***

Prinos k tumačenju §. 943. o. g. z., da se pod riečju „prava“ predaja ustmeno darovane nepokretne stvari nerazumjeva samo upis u gruntovne knjige, već pod tom „pravom“ predajom razumjeva se takodjer faktična predaja posjeda darovane nepokretnine iz vlasti darodavca u vlast daroprimca; — odnosno — po §. 943. o. g. z. ustmeno učinjeno darovanje nepokretnine je perfektno, ako je darodavac darovanu nepokretnost predao u faktični posjed daroprimcu.

Mirko C. kao otac i zakoniti zastupnik mldb. Dragana C. podigao je tužbu proti D. Gj. i drugovom kao očitovanim nasljednikom na ostavinu preminulog J. Gj. na priznanje, da je pok. J. Gj. još za života darovao i u faktični posjed predao mldb. Draganu C. vinograd pod mj. br. 1464., unešen u gr. uložku br. 440. obć. K., pa su dužni to darovanje priznati kriepostnim i shodno tomu dozvoliti, da se darovani vinograd iz ostavine J. Gj. izluči i pravom vlastničtva na ime mldb. Dragana C. uknjiži, u koju svrhu imaju za 14 danah izdati skodnu pismenu izpravu, ako li pak te izprave neizdadu, zamjeniti će istu na tužbu posljedivša odsuda.

Digitized by Google

Nakon obavljene razprave i nakon što su saslušani svjedoci, koji su posvjedočili, da je pok. J. Gj. ustmeno učinio izjavu, da preporni vinograd daruje mldb. tužitelju, koje je darovno obećanje za mldb. tužitelja njegov otac prihvatio, i pošto su posvjedočili, da je pok. J. Gj. darovani vinograd predao u posjed obdareniku, izrekne sud prve molbe kr. kot. sud u K. odsudu od 4. srpnja 1894. br. 3450. gr., kojom je tužitelja sa zahtjevom tužbe odbio.

Razlozi: Tužitelj traži od tuženih kao očitovanih nasljednika na ostavinu J. Gj. temeljem početkom rujna 1893. učinjena ustmena darovanja i posljedivše predaje po pok. J. Gj., da mu priznadu to darovanje glede utuženih nekretninah kriepostnim i da mu dozvole uknjižbu prava vlastnosti za korist mldb. Dragana C.

Uvaživ, da je u smislu §. 943. o. g. z. darovanje kriepostno, ako je učinjeno u pismenoj formi ili ako je nakon ustmena darovanja darovana stvar u istinu obdareniku u posjed predana, to u tom slučaju samo daroprimcu pripada tužbeno pravo.

Uvaživ, da u nazočnom slučaju tužitelj ni netvrdi, da je glede prepornih nekretnina učinio sa pok. J. Gj. pismenu izpravu, zatim da nije ni dokazao, da je učinjeno ustmeno darovanje i da mu je pok. J. Gj. darovane nekretnine i u posjed predao.

Svjedoci bo V. S., F. K. i M. O. ne potvrdiše tobož učinjeno ustmeno darovanje. — Svjedok F. K potvrdio je doduše, da mu je pok. J. Gj. jednoga dana mjeseca rujna 1893. u prepornom vinogradu u prisutnosti M. C. kazao, da je njegovom sinu Draganu preporne nekretnine (vinograd) darovao i neka mu preda ključ od kleti, nu isti svjedok potvrdio je i to, da ključa od klieti M. C-u predao nije, prema tomu nije dokazana predaja, kako ju traži §. 943. o. g. z.

Na po tužitelju podnešeni priziv sa ništovnicom proti odsudi prvoga suda obnašao je kr. banski stol svojom odsudom od 3. studena 1894. br. 19876. ništovnu žaobu zabaciti i uz odpućenje priziva potvrditi prvomolbenu odsudu.

Razlozi: Ništovnu žaobu valja zabaciti, jer nepredleži nijedan od navedenih u §. 339. gr. p. p razloga ništovnih, — što se priziva pako tiče, valja sliedeće:

Darovanje je pogodba, kojom se kakova stvar daje komu bez plaće i može se kao sve pogodbe učiniti ustmeno ili pismeno, te osim slučajevâ u zakonu ustanovljenih ova različnost u formi neima u obziru obveze nikakove razlike. Ali iz darovne pogodbe, koja je učinjena samo ustmeno bez „prave“ predaje darovane stvari, daroprimac nezadobiva nikakva tužbenoga prava, ovo treba da je na pismenoj izpravi osnovano.

Ako se navedene zakonske ustanove shodno i pravilno uporabe na predležeći prepor, valja priznati, da tužitelj neima prava na tužbu, jerbo

Digitized by Google

o darovanju učinjenom ustmeno, nije načinjena izprava; darovana bo stvar, vinograd naime, kao dobro nepokretno, tužitelju ni kod darovnoga očitovanja, ni poslje nije „pravo“ predano.

Tužitelj istina navodi i dokazuje svjedočanstvom F. K. i M. O. te prisegom svojom domirnom, da je pok. J. Gj. darovani vinograd predao mu i on (tužitelj) ga u posjed uzeo načinom naznačeni u §. 312—315. o. g. z., ali dok za stečenje vlastnosti predajom kod nepokretnih stvarih po zakonu se traži, da predaja biva upisom u javne knjige, a osobito kod stečenja pogodbom, da se sastaviti imade vrhu stečenja pismena izprava, u kojoj predavalac imade dopustiti, da primalac kao vlastnik uknjižen biti može, dotle se predaja nepokretne stvari, obavljena načinom spomenutim (§§. 312—315. o. g. z.) nemože smatrati „pravom“, kakovu traži §. 943. o. g z. tomu dosliedno darovna pogodba bez prave predaje jest darovno samo obećanje i daroprimcu daje valjani pravni naslov, koji sam nedaje još nikakove vlastnosti, pa je osobitost darovanja kao pogodbe, da se darodavac i onda, kada se je obvezao o ustmeno učinjenom darovanju izdati pismenu izpravu, na to siliti nemože tužbom.

S ovih razloga valjalo je tužbu odbiti u glavnoj stvari.

Proti odsudi kr. banskog stola podnio je tužitelj izvanredni previd na kr. stol sedmorice, a vrhovno sudište svojom riešitbom od 9. svibnja 1895. br. 1313. obnašlo je obje odsude nižih sudovah preinačiti i suditi bezuvjetno po tužbenom zahtjevu.

Razlozi su ovi:

Navod M. C. da je pok. J. Gj. njegovom mldb. sinu Draganu darovao preporne nekretnine, dokazan je izkazom nesumljivih svjedoka F. K. i V. S.

A da je J. Gj. darovane nepokretnine predao u posjed obdareniku, dokazano je svjedočanstvom F. K. i M. O.

Ovaj prvi izkazuje, da mu je J. Gj. naložio, da preda ključ od klieti M. C., jer je vinograd darovao njegovomu sinu Draganu, te dodaje, da mu od toga dana J. Gj. nije više nikakova naloga davao glede uprave vinograda, a usuprot, da je M. C. svjedoku još za života J. Gj. naložio, da šljive pobere, što je svjedok i učinio.

Drugi svjedok M. O. potvrdjuje, da je M. C. dao gjubre voziti u preporni vinograd i to sa znanjem J. Gj.

Tim je po §. 159. toč. 2. gr. p. p. doprinešen dokaz o tom, da je darovatelj u istinu faktično predao obdareniku preporne nekretnine, a da je obdarenik darovane mu nekretnine u posjed preuzeo od darovatelja, uslied česa se darovanje ima perfektnim smatrati (§. 943. o. g. z.).

Prema tomu je mld. Dragan C. još za života J. Gj. od ovoga posljednjega darovnom pogodbom stekao preporne nepokretnine, a tim je opravdan

Digitized by Google

zahtjev na izlučenje istih nepokretnina iz ostavine J. Gj. i prenos istih na mldb. Dragana C.

Usljed toga nastalo je za obdarenika pravo, da može tužbom odjelotvorenje darovanja tražiti, po §. 943. o. g. z. — Nazor izražen u doljnosudnih odsudah, da se tobož samo pismenom izpravom pravovaljano nepokretnine predati mogu, neima uporišta u zakonu, jer §. 943. o. g. z. predvidja predaju u istinu darovanoga predmeta bez obzira na to, da li je stvar pokretna ili nepokretna.

S toga predleži kriva uporaba zakona, česa radi valja usljed izvanrednoga previda tužitelja po §. 335. gr. p. p. obje odsude nižih sudovah preinačiti, ter u glavnoj stvari udovoljiti zahtjevu tužbovnom.

Dr. M. A.

U postupku proti nadripisarom vriede glede troškova naraslih u iztragi ili povodom ovrhe kazni načela i propisi, koji vriede glede troškova u kaznenom postupku.

Kr. kot. sud u P. odlukom od 23. veljače 1895. broj 1300 gr. naložio je N. N., osudjenom radi nadripisarstva, da plati trošak od 6 for. 26 n. za 14 dana pod prietnjom ovrhe, koj je trošak nastao usljed dopraćenja nadripisara N. N. iz Z. u zatvor kr. kot. suda u P.

Kr. banski stol riešenjem od 18. travnja 1895. broj 8978. potvrdio je prvu odluku.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 11. srpnja 1895. broj 2539. ukinuo je odluke nižih sudova kao prerano donešene, ter sudu prve molbe naložio, da nabavi svjedočbu ob imetku i obiteljskih odnošajih N. N. i zatim, riešiv pitanje o naknadi troškova postupka i ovrhe kazni, dalje po zakonu postupa s razloga sliedećih:

Vidiv, da se u kaznenih stvarih prema ustanovi §. 332. kaz. post. može naknada troškova kaznenog postupka, medju koje spadaju po §. 332. kaz. post. i troškovi ovrhe kazni, — od obsudjenika tražiti samo u koliko ista po razsudi suda nebude propastna za prehranu i zaslužbu njegovu, i u koliko on njom ne bude priečen u izvršbi onih dužnosti, koje mu nalažu ili dati odštetu, proizviruću iz kažnjiva djela ili hraniti svoju obitelj, a da o svem tom ima presudni sud odmah odlučiti, čim se izreče presuda;

vidiv, da to sada navedeno načelo valja da vriedi i za postupak proti nadripisarom, u kojem postupku doduše posebnih ustanova glede naknade troškova naraslih u iztragi ili povodom ovrhe kazni neima;

vidiv, da postupajući u prvoj molbi sud nije još donio odluke o tom ima li N. N. naknaditi troškove postupka i ovrhe kazni od 8 dana za-

Digitized by Google

tvora, na koju je riešitbom kr. banskog stola od 2. svibnja 1894. broj 9982. sbog nadripisarstva osudjen. *Dr. F. Salavari.*

K tumačenju §-a 122. u savezu sa §. 96. grunt. reda.

Odlukom kr. sudb. stola u M. od 17. lipnja 1893. br. 1318 z. dozvoljena bijaše na temelju kupo-prodajnoga ugovora od 27. studenoga 1861 uknjižba prava vlastničtva na polovicu i 27/48. suvlastničkih dielova ostavine K. N. od nekretnosti ulož. br. 176. obć. M. za korist A. G., te je za ostav. K. N. imenovan skrbnik Dr. K. i dostavljena mu uknjižbena odluka.

Skrbnik pomenute ostavine podnese proti odluci uknjižbu dozvoljujućoj utok, usljed kojega preinači kr. banski stol rješitbom od 28. veljače 1894. br. 4719. odluku kr. sudb. stola u M. od 17. lipnja 1893. br. 1318. z. te odbije molitelja A. G. s molbom de pr. 6. rujna 1893. br. 2157. z. a to s razloga:

Vidiv, da u kupo-prodajnom ugovoru od 27. studenoga 1861. veli prodavateljica K. N., da prodaje svoj fertalj nepokretnosti tamo označenih, a da je ona bila u gruntovničkom napisniku br. 176. obć. M. upisana za vrieme sklopljena ugovora kao suvlastnica u polovici, pa da je za to već morao priležati ugovoru nacrt odnosnog fertalja, što ga je prodala; vidiv uz to, da je ona postala nakon već sklopljenog ugovora vlastnicom i 27/48. diela druge polovice nekretnina, upisanih sada u grunt. ulož. br. 176. obć. M., koji se dielovi ne mogu smatrati prodanimi prenavedenim ugovorom, koji je mnogo prije sklopljen, — obnašao je i t. d.

Proti ovoj rješitbi podneo je A. G. po odvj Dr. Č. prevídni utok. usljed kojega je kr. stol sedmorice rješitbom svojom od 6. rujna 1894. br. 2893. preinačio rješitbu kr. banskoga stola, ter po §-u 122. o. gr. z. na temelju ugovora od 27. studena 1861. dozvolio predbilježbu prava zaloga za korist molitelja A. G. na dio nepokretnosti K. N., unešenih u grunt. ulož. br. 176. obć. M., odrediv podjedno, da tu predbilježbu imade molitelj opravdati u roku od 14 dana.

Razlozi: Vidiv, da je u vrieme, kada je kupo-prodajni ugovor od 27. studena 1861. sklopljen bio, prodavkinja bila vlastnicom polovine prodanih molitelju nepokretnosti, dočim je naknadno stekla još 27/48 diela istih, pak se obzirom za zahtjev molbe za uknjižbu prava vlastničtva na suvlastnički dio nepokretnosti, pripadajućih prodavkinji ne može razabrati, traži li molitelj samo uknjižbu na polovinu i ima li on pravo tražiti zajedno sa polovinom i naknadno stečena 27/48. diela po §-u 96. gr. reda, — obnašao je i t. d. *Kucelić.*

Digitized by Google

B. Kazneno.

Za objektivni učin zločinstva krivotvorja novca, označenog u §. 118. sl. b. k. z. dovoljno je, da predleži patvorina, dočim se ne zahtjeva sličnost krivotvorenog novca s pravim novcem.

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 9. studenog 1893. br. 8799. k. z. proglašeni su izmedju ostalih S. A. i M. A. krivimi zločinstva krivotvorja novca, označenog u §. 118. sl. b. k. z., a počinjenog time, što su se pod konac jeseni g. 1892. dogovorili i sdružili, da zajedno prave lažne srebrne forinte austro-ugarske vriednosti, da su ih i pričeli praviti u nakani, da ih razpačaju, pa se tako protupravno okoriste.

Ništavnu žalbu obtuženih S. A. i M. A. obnašao je kr. stol sedmorice kao sud kasacioni riešenjem svojim od 29. siečnja 1894. broj 4389. po §. 282. t. IV. sl. b. k. p. zabaciti s razloga sliedećih:

„Obtuženi S. A. i M. A. napadaju osudu presudnoga suda s ništovnih razloga t. 5. i 9. sl. a) §. 277. k. p.

Što se ponajprije ovoga potonjega ništovnoga razloga tiče, to mniju žalbenici, da u grieh upisano im djelo nesačinjava niti kakovo zločinstvo, niti prestupak ili drugi kakov čin kažnjivi, koji bi spadao pod nadležnost sudova, a napose zločinstvo krivotvorenja novca označeno u § 118. sl. b) k. z., jer da neima objektivnog učina.

Ona bo kod njih pronadjena i na glavnoj razpravi predočena dva komada patvorine da nisu nimalo slična pravom novcu t. j. srebrnim forintačam austro-ugarskim, a takove sličnosti se hoće kod zločinstva krivotvorenja novca, a i nije od potrebe da bude spatvorenje u velikom stepenu uspjelo, jer da je kod krivotvorenja novca svrha izdavanje spotvorenoga novca, a ta se svrha nebi nikako postigla, da patvorina nije bar donjekle slična pravomu novcu.

Nu budući da zakon kod zločinstva krivotvorenja novca ne zahtjeva sličnost krivotvorenog novca s pravim novcem tako, da nebi više predležalo to zločinstvo, kada bi se krivotvoreni od pravoga novca lahko razpoznati dao, to pada već od sebe iztaknuti po žalbenicih razlog ništovni točke 9. sl. a) §. 277. k. p., čim predleži patvorina pravoga novca kovanoga.

A nestoji niti razlog ništovni točke 5. §. 277. k. p., jer je izreka presudnoga suda o ličnoj krivnji obtuženih S. A. i M. A. utemeljena na slobodnom osvjedočenju sudaca po §. 249. k. p., a ta izreka niti nije nerazgovjetna ili nepodpuna, nego je poduprta razlozi takovimi, o kojih se ne može reći, da stoje u protuslovju sa sadržajem kaznenih spisa.

Dr. O.

Digitized by Google

K tumačenju §. 190. k. z.

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 3. listopada 1894. broj 7828. kz. proglašen je Lj. B. krivim zločinstva razbojstva, označenog u §. 190 k. z., a počinjenog time, što je dana 31. kolovoza 1894. na drumu kod St. B. u namjeri, da se silom domogne tudje pokretne stvari, M. R. učinio silu tako, da joj je, kako je kraj druma sjedila, zašao iza ledja, zaklopio joj rukama oči, te gurio maramu u usta i povalio ju na zemlju i tad joj izpod pregače izvadio iz kesice gotovinu od 4 for., te je po §. 194. kaz. z. uporabom §. 254. kaz. p. osudjen na težku tamnicu od 8 godina.

Povodom ništavne žalbe obtuženog Lj. B. ukinuo je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni riješenjem svojim od 3. studenog 1894. br. 3897. po §. 303. kaz. p. ureda radi prvosudnu osudu u točki krivnje i kazni, te sudio:

Lj. B. kriv je, da je dana 31. kolovoza 1894 na drumu kod St. B. odmarajućoj se prosjakinji M. R. bez njenog privoljenja kao posjednici a svoje koristi radi uzeo gotovinu od 4 for., čim je počinio prekršaj suprot sigurnosti vlastničtva, označenog u §. 171. i 460. k. z., te se toga radi po §. 460. i 462. k. z. osudjuje na strogi zatvor od 6 mjeseci.

Razlozi: „Obtuženi poriče u žalbi ništovnoj a poricao je i tečajem izvida i glavne razprave, da je imao nakanu M. R. učiniti silu u svrhu, da osvoji pomičnu njenu koju stvar, usuprot tvrdio je, da mu je, videć žensku glavu sjediti pokraj ceste, došla misao, upotrebiti ju spolno, ako bi bila mlada, uslied toga, da se je sa njive, na kojoj je sa M. S. orao, došuljao kroz kuruz iza ledja rečene žene, zaklopio joj jednom rukom oči, a opaziv da je stara, pusti ju i pobježe u kukuruz uzev ipak zavežljaj, što ga je rečena žena pokraj sebe na marami imala.

M. R. potvrdjuje, da se je tada nepoznati joj momak, u kojem je kod suda upoznala obtuženika, došuljao iza ledja i zaklopio joj oči, te dodaje, da joj je i maramu turio u usta, te prevalio ju na zemlju i uzeo iz kesice, koju je pod zapregom povezanu imala, gotovinu od 4 for.

M. R. udaljila se je tečajem izvida, te joj se nezna za boravište, uslied čega joj se nije mogao uručiti poziv na glavnu razpravu. Ona se s toga nije mogla ni zaprisegnuti, a ni suočiti sa obtuženikom, za da se razjasni medjusobno protuslovje.

Kad se pak uvaži, da je M. S. potvrdio izpovjedku obtuženog u toliko, što kaže, da je sa obtuženikom orao njivu, i da mu je rekao obtuženik, kada su opazili u priličnoj udaljenosti od njih pokraj druma sjedeću ženu, da ide vidjet, je li je mlada, da će ju spolno upotrebiti; kada se nadalje uvaži izpovjedka same M. R., da se je obtuženi došuljao k njoj iza ledja, zaklopio joj oči, začepio usta, prevalio ju, te digao i zapregu,

Digitized by Google

to se svakako prikazuje vjerojatnim, da je do tada obtuženik postupao u nakani, koju sam priznaje, i to tim više, što je sva prilika, da je obtuženik M. R. suknju digao preko glave — ne kako ona kaže, poslie čina, nego u doba, kada joj je zapregu digao, jer se zamisliti neda, odkle bi obtuženi naslućivati mogao, da nepoznata mu prosjakinja novca ima i da ga baš pod zapregom u kesi drži.

Dvojbeno je prema tomu, što prvi sud dokazanim uzima, da je naime obtuženik došao do M. R. i poduzeo na istoj čin u nakani, koju zahtieva §. 1. i 190. k. z.

Dvojbeno je takodjer, da je obtuženik sa svojom maramom M. R. začepio usta, nezna se bo, što se je s tom maramom sbilo, jer ju oštećena nije ni oružnikom, ni sudu pokazala, niti navela, da ju je te kada obtuženik natrag uzeo.

Odlučno bi bilo, da se ustanovi, gdje je M. R. novac imala.

Obtuženi tvrdi, da je uvidiv, da je žena stara, napustio svoju prvobitnu nakanu, al da je ostavljajuć ženu, ponieo zavežljaj, koji je pokraj nje na marami ležao. Stoji prema tome izpovjedka obtuženog osamljena, ali ni izpovjedka M. R. nije ničim poduprta, pak bi se samo njenom prisegom i njenim suočenjem sa obtuženikom bar relativno vjerojatno ustanoviti dalo, čija je izpovjedka istinita.

Povrh toga niti dolus repentinus nije utvrdjen, jer da i je istina, da je obtuženik zapregu M. R. digao i kroz to uočio kesu pod istom privezanu, nije ustanovljeno, da je iza toga jošte silu kakovu upotrebio, da novac posvoji.

Radja se prema svemu znatna sumnja ob istinitosti čina, uzetih za podlogu osudi, al pošto su utvrdjena sva obilježja §. 171. i 460. k. z., valja prvosudnu osudu . . . . ukinuti i podjedno suditi, kako je učinjeno u dispositivnom dielu vrhovne ove osude. *Dr. O.*

Iz upravne prakse.

Ako prigodom diobe zadružnog imetka svakoj stranci najmanja u §. 35. i 38. zad. zak. od 9. svibnja 1889. navedena izmjera osjegurana nije, ne može se dioba dozvoliti ni onda, ako jedna stranka privoli, da iz svoga djela popuni drugoj stranci manjkajuću izmjeru, nu ova na tu ponudu ne pristane.

U zadruzi P. kbr. 6. iz B. živi u svem sedam duša i to J. sa obitelju, svega 5 duša, te malod. A. sa majkom 2 duše.

J. P. zatražio je god. 1892. kod obć. ureda u G. diobu, kojoj se M. udova P. majka i tutorica A., do ženitbe i punoljetnosti ovoga (rodj. 1875.) protivila tim većma, što ni svakoj diobnoj stranci najmanja izmjera osjegurana nije.

Digitized by Google

Zadruga ova ima naime samo 17 ralih 227 □° zemljišta, od koga odpada na J. 5., a na malod. A. sa majkom 2 djela.

J. P. privolio je, da se od njegova djela dio malod. A. i majke mu do najmanje izmjere popuni, nu unatoč tomu nehtjedoše ovi na to pristati, već su na obdržavanom ročištu pred kot. oblasti dne 28. veljače 1893. zatražili, da se cieli zadružni imetak na pola dieli.

Na ponudu J. pristao je i kr. kotar. sud u P. kao nadtutorstvena oblast.

Gledom na stanje stvari izdala je kr. kot. oblast u P. dne 28. travnja 1893. br. 9191. odluku, kojom odlučuje:

da se dioba prema ustanovi §. 38. zad. zak. od 9. svibnja 1889. dozvoljuje, jer su svi pravo glasa imajući članovi makar i uvjetno na diobu privolili, pa da od cielokupnog zadružnog nepokretnog imetka imade pripasti J. grani, sastojećoj od njega, žene mu A. i troje djece — pet sedmina, a udovi M. sa malod. sinom A. dvie sedmine; nu pošto ove dvie sedmine zadružnog nepokretnog imetka ne iznose zakonom propisane najmanje izmjere od 6 jutara, to uz ove dvie sedmine, koje toj grani pripadaju prema broju osoba, da se imade od djela J. grane na temelju njegove naročite privole oduzeti i dodati toliko, koliko je potrebno, da se dio udove M. i malod. A. nadopuni do najmanje izmjere i to bez ikakve odštete.

Povodom utoka tutorstva malod A., a napose udove M. P. potvrdio je upravni odbor županije z., 16. veljače 1894. broj 1970. ex 1893. u cielosti prvomolbenu odluku kao povoljnu za gori navedenog malodobnika.

Uslied daljnjeg utoka istih ukinula je kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, odpisom od 8. studenoga 1894. broj 5290. napadnute odluke, ter odlučila:

da diobi mjesta neima, jer zadružne nekretnine nisu tolike, da bi A. grani dopasti mogla najmanja izmjera zemljišta i jer se ponuda J., da će A. manjak nadopuniti od svojega djela u obzir uzeti nemože, budući je ponuda ova po naravi svojoj darovanje, koje se oživotvoriti nemože, dok A. grana darovnu ponudu po §. 861. obć. gr. zak. neprihvati.

Malvić.

SVAŠTICE.

Reforma pravosudja u Rusiji.

(Svršetak.)

Takova pitanja jesu: 1) o preinaci obćih ustanova o podsudnosti molbâ u svrhu njihove jednoličnosti i ujednostručenja; 2) o preinaci

Digitized by Google

kasacionalne razprave uvedenjem revizionalnoga načela u nju te njekih drugih praktičkih mjera u savezu s pitanji: a) kako bi se najbolje uredila kasacionalna instancija i uz nju postojeći uredi i b) o moći i značenju kasacionalnih rješitaba; 3) o načinu prosudjivanja i rješavanja (исключительныхъ) sudbenih parnica, glede kojih, već prema njihovim osebinam, ima uzslieditи izraz monarkove volje; 4) u obće o umanjenju troškova iz državne blagajne i troškova privatnih osoba; 5) o reformi postupka u onih parnicah, koje su spojene s interesi državnimi ili t. zv. parnica državne uprave.

Nadalje što se napose tiče trećega diela naime kaznenoga postupka, to treba da pozornost i nastojanje povjerenstva na se svrati čitav niz vrlo važnih predmeta i pitanja našega kaznenoga pravosudja u današnjem njegovom obliku, imenito: 1) o poboljšanju iztražnoga diela sistemom svrsishodnih mjera, kojimi bi se odstranili barem glavni nedostatci sadašnje iztrage i prvih policajnih izvida; 2) o preinaci ustanova glede obtužbenoga postupka; 3) o svestranom izpitivanju djelatnosti sudova prisežnih i o mjerah, koje moraju iz toga izpitivanja resultirati, te koje bi imale svrhu, da se uredi učestvovanje pučkoga elemanta u sudu; 4) o temeljih, granicah i redu predloga kaznene obrane; 5) o pospješenju i ujednostavljenju postupka u parnicah neznatnih prestupaka proti javnoj sigurnosti, obćemu redu i poredku ili o uredovanju suda u t. zv. policajnih deliktih; 6) o preinaci prejudicijalnoga postupka u kaznenih stvarih; 7) o proširenju i preinaci prava učestvovanja privatnih osoba u kaznenih progonih, i o preinaci ustanova postupka u parnicah povedenih na privatnu obtužbu; 8) o preinaci ustanova glede obnove kaznene parnice, koja je već pravomoćnom osudom riešena; 9) o odšteti, koja se ima dati osobam, nevino pred sud povučenim; 10) o revisiji ustanova glede posebne podsudnosti za njeke kaznene parnice pod vrhovna sudišta; 11) o preinakama posebnih ustanova postupka za njeke kaznene parnice (prestupke protiv državi, za povredu službene dužnosti i za tiskovne delikte); 12) kaznenoprocesualna pitanja, što se radjaju uslied projekta novoga kaznenoga zakonika.

Što se napokon tiče četvrtoga diela, naime gradjanskoga postupka, to povjerenstvu predstoje prije svega dva velika i obćenita pitanja: 1) o mogućem skraćenju i ujednostavljenju u tečaju i u formalnostima gradjanskoga postupka i 2) o takvim preinakama u njegovim ustanovama i temeljima, koje bi olahkotile gradjanskomu sudu: a) nastojanje k razjašnjenju i priznanju — koliko je to po naravi gradjanskih parnica moguće — faktičnoga stanja ili materijalne istine i b) šira uporava principa moralne pravednosti u prosudjivanju gradjanskih pravnih odnošaja. Neza. visno od toga moraju se nametnuti i sliedeća pitanja: 3) o stupnju praktične shodnosti novo uvedenih ustanova o ujednostručenom postupku u

Digitized by Google

nekim parnicama; 4) o reviziji ustanova i ovrsi sudbenih rješitaba i 5) o reviziji ustanova glede zaštitnih parnica (охранительное производства).

Prešavši zatim na lični sastav povjerenstva, dometnuo je ministar ovo:

Što se tiče članova imenovanih u povjerenstvo previšnjem riešenjem od 7. travnja, to mi je prepušteno prizvati u sastav povjerenstva sve one osobe, kojih će učestvovanje u našim trudovima biti priznato kao koristno radi njihovoga službenoga položaja, naučnoga znanja ili praktičnoga izkustva. Primjećujem odmah, da se kanim široko poslužiti tim pravom, ne bih li k našemu radu privukao sve okretne i vrstne sile bez obzira na različitost njihovih mnienja u pitanjima sudstva, samo ako su ti nazori savjestni i razumni, osnovani na osobnom izučavanju i proniknuti željom iskreno poslužiti našemu nastojanju. Znajući, da je naročito iz skupa različitih mnienja najlaglje doći do istine, mi se ne bojimo nikakvih opreka, ako se ove i pojave u mnienjima pojedinaca.

Glede roka, u kojemu bi imalo povjerenstvo svoj posao izraditi, izrekao je ministar pravosudja sliedeću misao:

Dugotrajno i mnogostrano izkustvo pripravnih zakonodavnih radnja uvjerava nas o tom, da se te radnje, ne budući unapried postavljene u više ili manje opredieljeni okvir s obzirom na vrieme odnosno rok, kad se imadu svršiti, vrlo lako zavlače i postaju nekuda kroničke i tako odgadjaju udovoljenje potreba u nedogled, u tamnu i neizvjestnu budućnost. Meni se čini, da bi bilo poželjno izbjeći toj opasnosti pri izpunjenju naše životne i prešne zadaće i poradi toga mora joj se staviti neki primjereni rok, koji bi sa tri godine dovoljan bio. Ja nipošto ne mislim nagliti i forsirati rad na uštrb njegove temeljitosti i zrelosti; naprotiv mi moramo uložiti sve naše sile u to, kako bi taj rad bio što više promišljen i savjestno izvršen. Uza sve to ipak držim, da će se uz marljiv i uztrajan rad cilj moći polučiti u tri godine dana, računajući od početka proučavanja pitanja t. j. od jeseni tekuće godine 1894., tako da bi dosljedno u jeseni 1897. posao povjerenstva imao biti gotov za podnesenje zakonodavnoj potvrdi.

Zatiem, taknuvši se materijalnih sredstava, kojima će povjerenstvo razpolagati, priobćio je ministar pravosudja, da će mu biti na razpoloženje i važno orudje štampe, a naročito „Žurnal ministarstva Justicije“, koji će se u jeseni obnoviti.

Prešavši onda k razdiobi posala reče ministar:

Taj se predmet prije svega opredjeljuje samim svojim značenjem naime tim, što je to povjerenstvo za reviziju sudbenoga zakonodavstva. Po logičkomu i obćenitom pojmu revizije nije ona drugo nego izpitivanje sa svrhom, da se jasno izpostavi, što je dobro, a što lošo, ter da se dobro pridrži, a lošo zamieni drugim, na novo izradjenim, i to tako, da ono, što

Digitized by Google

je staro i što ostaje, bude u organičkom skladu i savezu s novim. Prema tome uključuje svaka revizija, a tako i naša, u sebi dva glavna momenta: 1) izpitivanje i proučavanje pitanja i 2) njihovo zakonodavno obradjivanje. Na prvi se momenat izpitivanja odnose: sabiranje i sistematiziranje materijala u svrhu razjasnjenja pitanja, a taj posao ima biti na toliko svestran, da iz sabrane gradje moguće bude izvesti pozitivne zaključke. Na drugi momenat spada već samo sastavljenje zakonskih predloga, osnovanih na rečenim zaključcima, pri čemu valja i tu lučiti dva stadija: a) izradak osnovnih ustanova i b) projektiranje teksta budućih zakona već sasma u obliku kodificiranom.

Taknuvši se štampe rekao je ministar:

Govoreći o štampi htio bih, ne precjenjujući je a ni ne omalovažujući je, da ju postavim na dolikujuće joj mjesto u našemu djelovanju. S priezirom se odvraćajući od svega, što se reklamom zove, mi ne ćemo davati hrane za puku izvjedljivost ili lakomislenu polemiku. Veliko djelo državne uprave ne treba halabučne štampe, već ozbiljne suzdržaljivosti i dostojanstva. Nu ne treba, ili točnije, nema razloga, da se od občinstva sakriva ono, što se tiče interesa svih i svakoga kao što je evo pravosudje, koje u istinu na se privlači obće zanimanje ter bi dosljedno, kad se nebi radilo javno, uzbudjivalo najprotuslovnija i sasma neizvjestna naklapanja i nagadjanja. Po mojem je mnienju mnogo razboritije priobćivati občinstvu po mogućnosti što izpravnije smjer ili označivati istinite nacrte, iznositi rezultate izpitivanja, i to otvoreno, službeno tako, da će se sve ono, što će se štampati u privatnim listovima, prikazati kao sumnjivo i neudostovjereno po izvoru. Prema tome služit će našim svrhama „Žurnal ministarstva Justicij" za obširnije razprave a „Praviteljstvenij Viestnik" za kratke priobćaje, a drugih kakovih „inspiriranih" članaka po privatnim listovima ne će biti; ako se u obće dva tri puta u godini čitalačka publika obaviesti o tečaju posala našega povjerenstva, — to držim, da je skromna i umjerena a ipak ne bezkoristna thema našega odnošaja k štampi kao zastupniku javnosti s njenim velikim i nesumnjivim, ako i uza to dvosvrhim značenjem.

Karakter predstojećih radnja ministarstva pravosudja opredieljen je s ovim riečima:

Radi što udobnijega napredovanja poslova oko revizije sudbenoga zakonodavstva te radi ustanovljenja što bolje ekonomije truda i vremena važno je, da se unapried opredieli, u kakovu se konačnu formu. imadu staviti konačni rezultati tih posala. Ta forma proizlazi neposredno iz same stvari to je novo izdanje sudbenih zakona, sastavljenih po naredbi Imperatora Aleksandra II. i revidiranih po naredbi sada blago carujućeg Gosudara Imperatora. Očevidno sve govori za podobni izlazak našega rada; cjelokupnost predstojeće revizije, gotovi okviri prokušane sistematičnosti i

Digitized by Google

čvrstoće, već ukorienjena privika na njih koli od strane sudova toli od strane pučanstva, udobnost i dapače nužda organičkoga spoja svega onoga, što bude novo, k onomu, što će od staroga ostati, napokou zakonodavnom praksom tvrdo usvojen običaj projektirati sve promjene i nadopunjenja rodbenih zakona onako, kako će izgledati, kad budu konačno kodificirani. Od dobra ne traži boljega! Držeći se toga načela mi se ne ćemo prevariti, ako podjemo s uvjerenjem za stopama naših predšastnika i revidirajući sudbene zakone ne izadjemo iz njihovoga vanjskoga plana i razpoloženja, a u mnogom ćemo dapače slieditи obrazac njihove redakcije.

Za zaključak rekao je ministar pravosudja sliedeće prekrasne zaključne rieči:

To su eto obćenite misli i predpostave, koje se predlažu vašoj razsudi i riešenju. Izloživši ih po mom najboljem znanju i shvaćanju završujem s onim, čim sam i počeo, naime otvorenim priznanjem sve teškoće i zamršenosti predležećega nam djela. U ostalom ne ćemo tih teškoća još više uvećavati izlišnim dvojbama, koje medjutim kadkada radja samo po sebi liepo nastojanje postići pod svaku cienu savršenstvo. Nu kao što sve, što proizlazi iz ruku čovječjih, tako i sudbene uredbe ne mogu biti savršene, nego tek poboljšane prema pojavima praktičkoga izkustva, na koliko to dozvoljavaju naša sredstva i njihov svesilni regulator — uvjeti vremena i mjesta. Zadovoljimo se savjestnim i revnim nastojanjem, imenito u tom potonjem pravcu; učinimo sve, što bude u našoj moći, kako bismo opravdali monarkovo povjerenje te sve obmanili ono, što ima blagomislenoga u očekivanju, što ga k nama obraća obćinstvo. Nije uviek moguće udahnuti poslu onaj oživljujući duh gorućega poleta za visokim idealima, koji sili podaje krila a zaprieke čini nevidljivima. Prelazeći najedared od mraka staroga bezsudja k svietlim perspektivama preobraženoga suda, sud i sve njegovo područje već su preživjeli one nepovratne slavne časove idealnoga poleta i mladenačkoga žarkoga oduševljenja. Nastupilo je ozbiljno vrieme, triezne, promišljene i neizbježivo donekle suhoparne dapače nezahvalne kritike svega onoga, što se je pokazalo protuslovnim sa potrebama života ili pojavivšim se nadama. Nu ta kritika valja ne da ruši, već da gradi, jer će ona samo tada polučiti neprieporno pravo na obće simpatije, samo tada može postati moćnom polugom ćudorednoga i umnoga napredka. Pa ako i jesu u sudstvu pod uplivom vremena ostarjela ukrašenja, potamnjeli ideali, a ono je ipak ostala sveta dužnost i iskrena privrženost k radu, koji će nas i u našemu poslu na uztrajnost nukati. Neka sve naše nastojanje bude proniknuto carskim geslom, što no je stavljeno na čelo moga preponiznoga priedloga: učiniti „da napokon u Rusiji zavlada pravo pravosudje!“ Spominjajući te rieči, uvjeren sam, da će nam Bog pomoći pripraviti ruskomu pravosudju ljepše dane. *Dr. M. Novak.*

Digitized by Google

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Празноверице и злочини с нарочитим погледом на празноверицу о закопаном благу, od dra. Milenka R. Vesnića. (Napose štampano iz Godišnjice N. Čupića knjiga XIV. U Biogradu, 1894. 8° 62.) Ciena 1 dinar. (Nastavak).

„Toga dana smo išli na Dunav i on mi je pokazao mjesto rukom i rekao: tu je. Od tada smo išli na Dunav svakoga dana, te gledali mjesto sve do dana, kada je djelo izvršeno, a toga dana, kad sam ga zaklao, išli smo dva puta na Dunav i podnarednik je nogom obilježio mjesto i kazao mi: tu ćeš da kopaš; po tom me je odveo kod druge kule i tamo mi je pokazao, gdje će on da legne, da ga ja zakoljem. Još mi je podnarednik Ilija tada na novo govorio, da kad mu izvadim grkljan i srce, da odmah odem na ono mjesto i kanem krvlju, za tim da odmah kopam, te ću tako naići na jednu gvozdenu šibku i jedno staklence sa živom vodicom. To staklence i šipku da uzmem, da se odmah vratim podnarednika, i da metnem grkljan i srce na njihova mjesta, prvo za tim da mahnem šibkom dva puta preko tiela, pa da za tim živom vodicom prelijem ona mjesta, iz kojih sam izčupao grkljan i srce, — tada će on odmah oživjeti, te ćemo onda zajedno produžiti kopanje i naći ćemo grdan novac. Kad nas je podnarednik Radovan, koji nas je tu vidio, zapitao: šta ćemo tu? podnarednik Ilija mu je odgovorio, da smo došli da mjerimo vodu.

Od sna podnarednikovog mi smo o ovome više puta govorili. U koliko se sjećam 27. na večer spavali smo zajedno u sobi br. 1, gdje je bio razturen obojeni zaprežni pribor, i odakle je podnarednik raztjerao vojnike, da spavaju po drugim sobama, te smo tu ostali samo ja i on. Tada mi je on jednako pričao o tome, da to mora da bude i da ćemo naći pare. Ja sam se opirao i govorio mu, da neću to da učinim, skoro sve do onoga časa, dok nisam i učinio. Dugo smo to veče bili budni. Ja sam bio jednom i zaspao, no on me je probudio te smo popušili još po jednu cigaru. Za to vrieme dolazio je u sobu razvodnik S. D. da spava, no podnarednik mu nije dozvoljavao, nego mu je prvi put rekao, da ide ma gdje medju krevete da spava, drugi put ga je opet otjerao, a kad je treći put došao, žaleći se da ne može na daskama da spava, on mu reče, da uzme ćebe i da ode na moje mjesto u sobu br. 2 te da spava, a onoga koji je na krevetu da pošlje u konjušnjicu, te da u jutro kad uztreba, vadi vodu za vodopoj.

Mi smo se od podnarednikovog sna češće no prije sastajali u baterijskom spremištu, i od tada smo jedino o tome i govorili. Pored toga on je spavao obadvie sliedeće večeri u mojoj sobi i to do moga kreveta.

Digitized by Google

Prvu noć smo zajedno pušili i samo o tim novcima razgovarali, i on je mene jednako natjeravao, da djelo izvršim, jer veli, kako je on snio to mora da bude u ponedjeljak na večer. Drugu noć sam ja poslie povečerja legao. Poslie kratkog vremena netko me guraše, i ja se probudih i vidjeh padnarednika, koji mi šaputaše: ustani, ustani da pušimo. Podnarednik je ležao na krevetu P. do mene, a ovoga je poslao u drugu sobu... Opet podnarednik poče: oca mu, da li je moguće za one pare. Ja mu rekoh: ne može, podnaredniče, a on će na to: E ne može! Znam ja sigurno da može. Nego sutra mi to da probamo, pa kad nadjemo pare, da ih u džakovima donesemo u spremište, te kad ulučimo priliku da ih pošljemo kući, a za nas da ostavimo za konje, pa da idemo po Evropi. U tome se je kaplar J. okrenuo te tako ućutasno. Ja nisam nikako pristajao na podnarednikov predlog, da ga zakoljem, ali on navaljivaše jako na mene, tvrdeći, da samo tako možemo naći pare.

„Onoga dana, kad sam podnarednika zaklao, vidio sam se s njime još u jutro i to opet u spremištu. Odmah mi je počeo govoriti o tim novcima i o njihovom kopanju, a pošto sam ga ja opet odvraćao i pošto nisam pristajao, on je vikao: to mora da se svrši, i to još večeras. Za sve dalje, reče mi, treba nam jedan pijuk i ašov. Traži od P. S., a ako te on slučajno upita, šta će ti, kaži da ti treba da nabijamo stup u štali. Osim toga rekao mi je, da je njegov nož u razvodnika Gj. i da će od njega da ga traži.

„Poslje podne sam ja od P. S. uzeo ašov i pijuk... Za tim ne znam koji od novaka dodje pa mi reče, da me podnarednik zove u sobu. Ja odem i zateknem ga gdje sjedi na mome krevetu. Kad sam ušao i javio mu se, on izvadi iz čizme nož i dajući mi ga reče: otidi u kovačnicu i podaj ovaj nož Ž. kovaču i kaži mu da ga naoštri što bolje može. Kaži mu da sam te ja poslao i da nož treba da bude vrlo oštar; hoću da pravim koje bičalo. U sobi tada nije nikog od vojnika bilo, a kad sam pošao, on mi reče: zavuci nož u čizmu, da tko ne vidi.... Kad sam se vratio s naoštrenim nožem, podnarednik je stajao pred konjušnicom i čekao me. Otvorim zatim spremište, te udjemo, i ja spustih nož na ambar, a podnarednik ga odmah uze. Ja sam zatim gledao posla po spremištu i konjušnici i opravljao neke sanduke od zobi. Podnarednik se bio legao na ćebet i čitao jednu knjigu, u kojoj, u koliko se sjećam, ima slika „arapski svirači". On je tako čitao do četiri časa, dok nisu došli njeki vojnici u spremište, te sam im izdao pribor za gimnastičko vježbanje. Pošto je po naredbi otišao i podnarednik na vježbanje, to do mraka nismo više ništa govorili, ma da je on zatim došao u konjušnicu, gdje sam i ja bio.... Kad smo već u konjušnici htjeli leći da spavamo, dodje podnarednik Ilija i upita: je li istrljana Merima, na što mu ja i dinarci rekosmo da jeste. Tada sam ja izišao sebe radi i taman sam bio stigao do

*

Digitized by Google

konjušnice VI. baterije, a podnarednik mi viknu: Vasilije, idi ovamo, — i podje u spremište, koje ja na njegovu zapovjod otvorih. Tada on uze jedno ćebe i pijuk, pa izidje na vrata, no tu se okrene i dodade mi pijuk, rekavši mi: ostavi pijuk, a ponjeti ćeš ašov. Govor mu je bio tada nešto promjenjen. On podje napred. Ja mu rekoh: nemoj podnarednič̆e, ja neću, a on mi reče: to mora da bude, — sve s nekim promjenjenim glasom — ja odoh napred, da se svučem, a ti idi najprije te stavi ašov na mjesto, gdje je zabilježeno, pa onda dodji k meni. On se već bio provukao ispod kapije, kad sam ja zaključavao spremište. Uzmem zatim ašov, podjem i sam za njim, provučem se kroz kapiju i uhvatim kroz platno levo, ondje gdje smo prije podne zabilježili mjesto za kopanje, a po tom, nasloniv ašov uz šljivu, podjem iza kule, gdje je podnarednik rekao, da će me čekati. Zateknem ga gdje u uglu od kule leži gol, nag, okrenut glavom kuli a nogama na istok. Haljine su mu bile na jedan korak više glave nabacane jedna na drugu. Ispod sebe je prostro bio ćebe, a nož mu je bio pod glavom.

„Čim sam stigao i vidio ga, da leži rekoh mu: nemoj podnarednič̆e! No on mi reče: ded, skidaj se! Dok sam skidao čizme, rekoh mu još jednom: nemoj podnarednič̆e! na što će on opet: ded, brže se skini! Tada sam skinuo još mundir i pantalone i metnem ih do njegovih haljina. On mi reče: evo noža pod mojom glavom, a u isti mah se maši desnom rukom preko glave za haljine da dohvati bluzu, kojom je prilikom možda još što od odjela bliže privukao. Iz bluze je izvadio iz djepa jedan komadić šećera i metnuo ga u usta. Tada reče: evo nož pod glavom, ali to samo brzo da bude, — to ne će više da traje od pola sata, — nije to Bog zna šta. Uzmem mu nož ispod glave, pa obidjem oko njega s desne strane, čučnem mu koljenom pored ramena (prije toga on je bio razbacio ruke u stranu i prikupio bio malo noge) i presečem mu desnom rukom grkljan i izvadim jabučicu. On nije ni mrdnuo.

„Kad sam mu izvadio jabučicu, onda mu razporim grudi koliko da provučem ruku, i napipam mu srce, pa ga izvadim i odsječem. Kad sam to uradio, spustim nož pored njega, uzmem u ruke srce i grkljan i otrčim k onom mjestu, gdje sam bio ostavio ašov. Na tome mjestu nacjedim krvi, koliko je mjesto bilo izbilježeno; pa se vratim i stavim na njihova mjesta srce i grkljan. Tada obučem pantalone, čizme i mundir i odem da kopam. Nisam iskopao do četiri ašova, a našao sam tu šipku (klin) što je pred vama. Zatim sam kopao i dalje, da nadjem staklo, i ako mi je podnarednik bio rekao, da ću poslje dva tri ašova zemlje iskopati sve.

„Kad vidih, da nema stakla, ja se osviestih i uvidih šta sam uradio. Noge mi se odsekoše, te ne mogoh ni da idem, jer sad tek vidih, kad staklo ne nadjoh, da sam ludo povjerovao podnarednik u .... Manem se daljeg kopanja i podjem k mjestu, gdje je podnarednik ležao. Dodjem na

Digitized by Google

pet koraka k njemu, ali me bješe uhvatio njeki strah, te mu ne smjedoh prići. Pošto sam malo postojao, vratim se ka kapiji pa operem ruke i ašov od zemlje. Htjedoh ponjeti i ašov, ali me je snaga izdala od straha, te ga prislonih uza zid. Stao sam kod kapije i pitao sam se: šta da radim? bolje da skočim u Dunav, no da idem natrag u grad. Pošto sam se odmorio, provučem se kroz kapiju i podjem u konjušnicu, u kojoj sam zatekao još prvu smenu. Prodjem i legnem na krevet. Izbudio sam drugu smenu, kad joj je bilo vreme i pokušao da spavam, ali nisam mogao zaspati ni do treće smene (od 3—5 časova u jutro)".

Ostalo nam je već poznato. Da navedemo, više radi potpunosti same psihološke slike Vasilijeve, još ono, što je on na kraju ovoga ispita u obliku ispovjesti rekao.

„Ja neimam više šta da kažem, veli on. Ja sam podnarednika odvraćao da to ne čini, no on je navaljivao na mene, da što prije ovo izvršimo, te me time doveo u nedoumicu, da sam se pokolebao i dobio uvjerenja, da možda on ima pravo. Ja sam znao, da će on ostati mrtav, ali me je on zanio svojim uvjeravanjem, da ja moram naći onu vodu, i da će on, kad ga njom umijem, oživiti. Sad vidim, šta sam uradio i ljuto se kajem, što nisam to javio makar i najgorjem vojniku, a kamo li kome od mojih starešina, te bi me odvratili od toga i ne bih pao pod ovu biedu i odgovornost. Kriv sam za ovo djelo, i ja ga iskreno i podpuno priznajem onako, kako je bilo".

Iz onoga što se svjedočbama utvrdilo neima ničega bitnijega, što bi išlo protiv ovih Vasilijevih izkaza. Naprotiv sve ide u glavnome na to, da utvrdi ono, što ubojica sam priča i da nam tako još vidljivijom, još markantnijom predstavi sliku ubijenoga i njegovog ubojice.

Tako je podnarednik Ilija pričao svjedoku A. D. službitelju, kako je putovao po Magjarskoj i kako je tamo naišao na neke zidine i stiene, u kojima pouzdano zna, da ima zakopan novac, baš kao da ga je tamo rukom ostavio. A kad ga je svjedok od toga razuvjeravao, on je na kraju ipak ostajao pri svome i često mu je ponavljao svoje predloge, da idu, te da taj novac zajedno kopaju. Svjedok ovaj završuje s tim, da je podnarednik Ilija bio „jedna usijana glava, koja je o kopanju novaca jednako snivala. Mnogo je o tome govorio, veli on, pa po gotovu u malo me nije navukao, da s njim podjem".

Svjedocima je utvrdjeno i to, da se podnarednik Ilija od onog njegovog sanjanja u spremištu nije više nikako ni razdvajao od Vasilija. Čak i noći je provodio s njime, uznemirujući tako vojnike, čiji su kreveti bili do Vasilijevog. Njih dvojica tada nisu do kasne noći spavali, već su neprestano jedan s drugim nešto ćućorili. Okolni su vojnici, kad su se budili, uhvatili od tih dugih pričanja samo ova dva odlomka. Svjedok M. I. (razvodnik) priča, da se oko neko doba noći probudio i primjetio, da pod-

Digitized by Google

narednik i Vasilije razgovaraju i jedan drugom nešto pričaju. U koliko je svjedok načuo, podnarednik je pričao o njekim djevojkama i za nekog cara. Od njegovih rieči on je čuo . . . „I ja znam, da ima mnogo. Ali za to samo treba vještina". Vasilije je odgovarao, no mnogo tiše, pa svjedok od njegovog govora nije mogao ništa da čuje. „U to se nakašljao kaplar J. i oni ućutaše", — iz čega vrlo jasno izlazi, koliko im je bilo stalo do toga, da drugi vojnici ne čuju, što oni govore. Drugi opet svjedok — već pomenuti kaplar J. — kazuje ovo: „Vasilije je pričao podnaredniku njeku priču . . . kako je bio neka car, pa je imao dvie kćeri, pa je bilo u rupi neko blago, pa su neka baba i starac odveli jednu kćer do tog blaga, pa su tražili, da im car dovede drugu svoju kćer tamo, pa da vide, da li je ona nešto kriva, pa ako jeste nju da zadrže, a onu da vrate i t. d. U tome sam i zaspao. Kad sam se sutradan probudio, upitah Vasilija: šta ti ono sinoć pričaše do ponoći? A podnarednik mu uteče u rieč, ma da Vasilije htjede nješto da kaže, rekav: Vasilijeva posla! Zar ti neznaš Vasilija?" Ova posljednja svjedočba je važna prvo s toga, što se iz nje vidi, da je i Vasilije znao nješto od ovih priča, i ako je, kao što će se dalje viditi, bio vrlo nerazvijen, a drugo s toga, što iz nje jasno proviruje težnja podnarednika Ilije, da sakrije tajnu od drugih. Ovo se vidi i iz izkaza svjedoka, razvodnika S. D. i M. P., iz kojih saznajemo, da je podnarednik Ilija revno nastojao na tome, da one večeri, kad je s Vasilijem spavao u sobi, u kojoj je bio zaprežni materijal, i kad je vjerojatno ovome najviše o svojoj zamisli govorio, nitko drugi tu više ne bude.

Podnarednik Ilija se sam starao i za sva sredstva, potrebna za izvršenje njegovog plana. To se vidi pored mnogih drugih svjedočba i iz ove razvodnika D. Gj. On pored ostalog kazuje: Toga dana, kada će u večer podnarednik Ilija poginuti, došao je od prilike oko dva sata po podne sam u mutvak k meni i upitao me, da li imam kakav nož, da se posluži za njeki čas. Prišav u taj mah k peći za kazan, reče: evo jednog na peći, a ja mu rekoh: podnaredniče, treba nama taj nož, da siečemo luk za kazan. On tada ostavi nož gdje je bio, pa podje k vratima, ali se vrati, pa opet reče: more da mi dadeš taj nož, a ja mu rekoh: ma treba nam nož svaki čas. On opet izadje u hodnik pred mutvak, gdje je vezana jedna vrengija, o koju vješamo meso, uhvati se za istu i malo se protegli, pa se opet vrati i zatraži nož. — More, daj mi taj nož; treba mi da dogradim dva tri bičala, koja su izdjelana, a u bateriji nema noževa, nego su samo njeke britve. Ja mu tada rekoh: pa dobro podnaredniče, kad vam toliko treba, uzmite, ali gledajte, da mi ga ranije vratite. On uze nož rekavši: ne brini se ti, poslati ću ga po vojniku. Uzev nož u ruke, izadje iz mutvaka, i pljeskaše nožem po dlanu, idući u vojarnu. Uz put je zviždao i pjevušio.

Digitized by Google

Koliko se podnarednik Ilija mučio oko toga, da do noža dodje, vidi se i iz svjedočbe razvodnika Gj. D., od koga ga je takodjer tražio. Ovo isto je bilo i s pogledom na nabavku ašova i pijuka, što se vidi iz svjedočaba razvodnika Gj. T., P. St. i ostalih.

Iz svjedočba razvodnika M. I. vidi se još, da je podnarednik Ilija, one večeri, kad će se djelo dogoditi, došao po povečerju u sobu, u kojoj je spavao Vasilije, pitao za nj i sjeo na njegov krevet. Zatim je, pošto je ovaj bio redar u konjušnici, potražio svoje mlieko, kusnuo nekoliko puta, a zatim skinuo mamuze i dao ih da se očiste, pa čim je to učinio, otišao je iz sobe.

Dijagnozu duševnoga stanja i ubojice i ubijenoga postavila je po svestranom proučavanju ljekarska komisija, koja se sastojala iz najpozvanijih naših stručnjaka na ovom polju, gg. dra. Milana Jovanovića-Batuta. profesora velike škole, dra. Milana V. Vasića, upravitelja bolnice za duševne bolesti i sanit. kapetana (sada majora), dra. S. Gerasimovića. profesora vojne akademije. Ova gospoda su izrekla o ubojici Vasiliju što sliedi:

„Vasilije nije duševno bolestan, pa se ipak za njega može reći, da u ovom slučaju nije bio u punoj snazi svoga razuma i svoje volje. Istina danas je teško i zamisliti odrasla čovjeka s normalnom duševnom konstrukcijom tako prosta, bezazlena i neuka, da vjeruje, da će zaklan čovjek opet oživiti i da u tom uvjerenju sam kolje. Ali se teorijom i praksom ipak može dokazati, da je to u njekim izvjestnim prilikama moguće. Takav je slučaj i sa našim predmetom. Po podatcima iz spisa i po posmatranju samoga Vasilija mora se reći, da je on individua mirne, trome, šta više sa svim pasivne naravi i skromnih, uskih, a pri tom još veoma slabo razvijenih duševnih sposobnosti.

„Od rodjenja osrednje, pa može biti i slabo obdaren; vaspitanjem i izkustvom zastao; podčinjenim položajem suzbijan, razvio se on samo fizički, a inače je ostao sa veoma uskim krugom izkustva i znanja, sa veoma nerazvijenom moći razlikovanja, sa veoma neodredjenom i neučvršćenom snagom samoupravljanja — slobodnom voljom. Prvo djetinjstvo je proveo bez nadzora i brige, u školu nije išao; kao mladji je išao za stokom i rietko kad dolazio u dodir s ljudima; do svoje dvadesete godine je samo jednom izlazio iz svog sela i vidio varoš Požarevac . . . Naučio se krstiti po slavama, gledajući druge seljake, kako to rade. Od molitava zna samo Oče naš; nikad se nije izpovjedio ni pričestio, dok ga nisu uzeli u vojsku. Nezna ni sada ime svoga načelnika ili srbskog mitropolita, a težko se sjeća imena (seoskog?) svećenika i vladara. Jedva pravilno izbroji do 60; zna da kaže, koliko je na pr. 2×12, a već nezna koliko je 12×2. Počeo je kao vojnik učiti pisati, pa je proveo cielo ljeto dok je naučio, da samo svoje ime nerazgovjetno podpiše . . . jednom rieči: u svemu po-

Digitized by Google

kazuje duševnu nerazvijenost. Sve njegovo znanje, cielo njegovo izkustvo, sav njegov razlog i moral sastoje se iz nekoliko osnovnih elemenata, slabo i mehanički vezanih pamćenjem i dresurom, pa se tako i javljaju. Bez razvijenih i unapredjenih intelektualnih i moralnih osnova, bez prave direktive od strane izoštrena razuma i razvijene volje, svaka se njegova radnja može uzeti više kao izraz trenutnog, impulsivnog, materijalnog uticaja, a ne kao posliedica razmišljanja, prociene i suda — dakle razloga i samoodredjenja".

Čovjek s ovakvom psihičkom fizionomijom i mogao je tek podleći sugžestijama i navaljivanjima snažne, nepokolebive, fanatične volje podnarednika Ilije, čiju nam psihičku fotografiju stručnjaci ovako predstavljaju:

„Iz spisa se vidi, vele oni, da je već u Ilijinoj porodici izbijala ona ista slabost ili anomalija, koja se poslje kod njega tako snažno razvila. I Ilijini stariji misle i sanjaju o kopanju blaga, a Ilijom je ovladala ta misao već tako, da je to (njegovoj okolini jako) padalo u oči. Najbolji prijatelji Ilijini svjedoče, da je on bio i usijane glave i do skrajnosti sujevjeran, da je vjerovao u snove, da je jednako sanjao o njekom zakopanom blagu, pa da je najposlje i druge nagovarao, da s njime kopaju. U ostavini njegovoj našla se knjiga, u kojoj je priča sa svim slična sadržaja, koga je i ovaj predmet, t. j. kopanje blaga, a i izrazi ubojice slažu se s tim datima tako, da postaju sa svim vjerojatni. Četiri dana pred samo djelo oživila je i osnažila se i ta misao o kopanju blaga u Iliji tako, da joj već nije mogao odoljeti. Ona ga zanima i danju i noću, ona ga prati i u snu, ona ga goni, da ju izvrši, i on nagovara, saleće, iza sna budi, udešava i sprema samo da ju zadovolji. Prema toj sili u njega je sve malaksalo, sve utrnulo, pa najposlje i osjećaj straha, boli, itd. Uvjerenje je u njemu tako čvrsto, da on silom vuče svog ubojicu, da se namjerno i hladnokrvno namješta, kako će ga ovaj lakše zaklati, i da ni okom ne makne, dok ga ovaj kolje. Ovo posljednje i jeste najjači dokaz, da Ilija nije mogao biti normalne duševne konstitucije, i da je doista svojevoljno pošao u smrt. Kao što i inače ljudi u duševnim ekstazama i egzaltacijama ne osjećaju fizičke boli, nego se uz to sami i hotomice muče pa i ubijaju, kao što njeki umobolnici podnose boli bez ikojega znaka, što ljudi zdravi ne mogu (na pr. gutaju stakla, jeksere, žicu, seku usta, vrte lubanju, utiskuju klince u uši, itd.), tako se kod Ilije pri posljednjem času autosugžestijom ona misao bila tako osnažila, da je prevladala ili suzbila sve osjećaje, pa najposlje i osjećaj fizične boli. Da ne bješe toga, ne bi se mogla protumačiti istragom i sekcijom utvrdjena, inače čudnovata, okolnost, da se Ilija nije nikako branio, šta više: da nije pri klanju ni mrdnuo".

Digitized by Google

Kako je u cielom ovom dogadjaju glavni i pravi vinovnik zaklani podnarednik Ilija — Vasilije je bio prosto njegovo orudje — to ćemo mi iz sudbenih spisa da saobćimo još po njeke pojedinosti, koje se odnose na njegovu karakteristiku, i iz kojih će se još bolje moći utvrditi: koliko je ovaj ojadjenik bio spremljen, da bude žrtva svoje psihopatičke konstrukcije s jedne i svega onoga, što je ovoj na ruku išlo i na njeno degenerisanje uticalo s druge strane.

Tako se iz ostalih svjedočba saznaje, da se podnarednik Ilija bavio čitanjem izvjestnih novinarskih spisa mističke sadržine, a naročito je rado čitao Ćede Mijatovića: Istinite priče o duhovima, koje su u drugoj polovini 1891. i u prvoj četvrtini 1892. godine, dakle baš onda, kad je njime urodjena mu praznovjerica ovladjivala, izlazile u „Malim Novinama". Isto se tako zna, da je vrlo rado čitao i roman Viktora Štrala: Zvjer žena i nevino na smrt osudjena, koji je pisan „po historičkim podatcima", koji je na srpski preveo Nikola Jov. Protić i štampao u podlistku „Srpske nezavisnosti" takodjer u drugoj polovini 1891. i u početku 1892. godine. U tome senzacionom romanu priča se o starim zamkovima s tajnim hodnicima i odajama o zakopanome blagu i o oživljavanju mrtvih. U ovo posljednje podnarednik Ilija izgleda da je sa svim vjerovao još i prije 27. marta. Tako je on pričao i tvrdio u gradskoj kavani, kako je tu skoro nekakav ljekar pronašao „životvornu vodicu", koja može poslje 21 dana da oživi čovjeka na komadiće izsječenog, pa kako je taj ljekar primorao njekog svog druga, da mu posluži kao orudje za taj njegov opit, i kako se, kad je vlast tragajući za ubijenim, preduzela, da nad njim vrši sekciju, dvadesetog dana, pošto je izsječen, primetilo, kako su mu živci proradili. Uz to je u biblioteci podnarednika Ilije nadjena i jedna zbirka pripovjedaka, u kojima je i jedna od Erkmana-Šatrijana pod naslovom: Gospodarsko blago, puna fantastičnosti i zanosa, naročito za prijamčiviju prirodu, kakav je u ovom pogledu bio Ilija. On je tu pripovjetku čitao u skoro pred samim izvršenjem djela, te je njen uticaj bio tim svježi i jači.

Kao što se nasliedjem i sveznanjem prenose od predaka na potomke druge ne samo fizičke nego i psihičke, intelektualne i moralne osobine, tako to biva i s pogledom na praznovjerice, za koje nam je podnarednik Ilija klasičan primjer. U njegovoj porodici je praznovjerica o zakopanom blagu i o njegovom vadjenju bila podpuno nasljedna osobina psihičnog organizma. Tako, što se Ilijinog oca tiče, pričaju svjedoci: M. P. J. (brijač), G. M. (postolar) i A. K. (papučar), koji su se s njim po sve dnevno vidjali, da je bio do skrajnosti sujevjeran. Vjerovao je u vile, vještice, snove itd. Jednako je sanjao o nekakvom podzemnom blagu, i o ovome je javno u kavani pričao, dodajući kako će postati bogat, zbog čega su svjedoci s njime vrlo često šalu zbijali. On je (otac Ilijin) bio

Digitized by Google

takodjer jako razsijan. Rado se kartao i biljario, pa bi pri tom često zaboravio u kavani kapu i po dva tri dana ne bi mogao da se sjeti, gdje mu je. Ako bi svjedoci ili tko drugi pričali u kavani o tome, kako je netko sanjao izvjastan broj srećaka, on ga je odmah bilježio i obio bi zatim noge tražeći ga. U vjerovanju da će se obogatiti iskopanim blagom i umro je. — Dvojica Ilijinih striceva, Joca i Giga, bili su takodjer u Pančevu poznati „kopači blaga“, koji su, kao što su sami pričali, jednom bili naišli na zakopan kotao blaga, ali pošto je za konačno vadjenje toga kotla trebalo krvi nevinog čovjeka, koga predhodno treba na istom mjestu objesiti, to se ni ovo blago nije moglo dići. — Baba, stara majka Ilijina, bila je u njeku ruku vračara, koja je još u svojim mladim godinama kopala blago s njekim Jevrejinom u Pančevu i to u podrumu posljednjega. Ali kako je ovaj nju htio da prevari, to se „plamen“, koji je pokazivao mjesto gdje je bilo zakopano blago, ugasio, a podrum se napustio vodom.

G. pisac mnije, a po našem mnienju imade posve pravo, da se tu radi o slučaju, koji stoji na granici izmedju tako zvanoga l u d i l a u d v o j e (folie à deux) i zločina u dvoje (crime à deux), o slučaju, za koji se tako reći otimlje psihopatologija sa kaznenim zakonom i koji bismo, kad bismo o tome imali da presudimo, mirne duše priuštili prvoj. A ako bi se ovo gledište usvojilo, onda se ni Vasilije nebi mogao osuditi za zločin, jer zločina u njegovom činu neima, jer se iz ove iztrage ničim ne da dokazati, da je Vasilije imao namjeru nad Ilijom izvršiti zločin. Vasilije je bio prosto orudje Ilijine bolestne mašte. Sam Ilija čedo je nasledjenih patoloških osobina svojih predaka, prilika u kojih je živio i praznovjerica, koje je s majčinim mliekom usisao.

Sasvim opravdano zaključuje g. pisac svoju razpravu veleći: Ne bi li na prvom mjestu naš zakonodavac trebao da se upozna s ovim naravstvenim i intelektualnim osnovnim kapitalom našega naroda prije, no što za nj bude donosio nove zakone? Ne bi li trebao da ga dobro poznaje sudija, koji treba da primenjuje zakon ne po šablonu i na aršin, već proučivši najprije dobro okrivljenoga u svih njegovih odnosih. Naš zaključak može se prema tomu za sad još svesti samo na to, da požélimo, da se praznovjerice našega naroda što bolje i što osnovnije prouče. Tek tada i samo tada moći će se pomišljati i na njihovo suzbijanje. Samo onaj lječnik može dati pravi lječnički savjet, koji postavi točnu diagnozu bolesti. To što vriedi za lječnika fizičnih i umnih bolesti, vriedi u istoj ako ne još u većoj mjeri za lječnika družtvenih bolesti. A neće se poricati, da u naše vrieme praznovjerice već spadaju ovamo.

Mi ovu studiju hrvatskim pravnikom toplo preporučamo, a g. pisca molimo, da ovaj svoj rad nastavi kako ga je evo liepo započeo, biti će njemu na čast, a narodu na korist.

Digitized by Google

VIESTNIK.

(Medjunarodna kriminalistička udruga). Šesta obća glavna skupština medjunarodne kriminalističke udruge, kako smo našim čitaocem javili u 2. broju „Mjesečnika" od ove godine, obdržavana je od 11. do 15. kolovoza t. g. u Lincu. Kod nje su prisustvovali kao zastupnici hrvatske zemaljske grupe tajnik njezin sveuč. profesor dr. Josip *Šilović* i zamjenik drž. odvjetnika u Zagrebu dr. E. *Miler*. Za danas ograničiti ćemo se na to, da saobćimo kratak tečaj skupštine, dočim ćemo donieti obširnije izvješće o njoj, čim nam stigne izvješće udruge o samoj skupštini.

Skupštini prisustvovao je priličan broj vanjskih pravnika, dočim bijaše pravnički sviet iz gornje Austrije, kako je i sasma naravno, najmnogobrojnije zastupan.

Podpredsjednici skupštine bijahu izabrani: profesor *Léveillé* iz Pariza, ministar i. s. i profesor *Vesnić* iz Biograda, profesor *Bezanecke* iz Vratislave, generalni prokurator i profesor *Foinicki* iz Petrograda, viećnik sudbenoga stola *Uppstrvem* iz Stockholma, profesor *Suri* iz Basela, profesor *Tanoveceano* iz Jassya i profesor *Šilović* iz Zagreba.

Najprije se je prešlo na razpravu pitanja: „Naobrazba praktičnih pravnika", o kojem su izviestili viećnik sudbenoga stola *Gross* iz Graza i profesor *Foinicki* iz Petrograda. Razprava o tom predmetu bijaše vanredno živahna, te su u njoj učestvovali: odvjetnik *Benedikt* iz Beča, profesor *Bezanecke* iz Vratislave, sudbeni viećnik *Brunner* iz Velsa, sudbeni viećnik *Felisch* iz Berlina, profesor *Hiller* iz Černovica, profesor *Leutner* iz Insbruka, dr. *Leppmann* kaznionički liečnik u Moabitu, profesor *Léveillé* iz Pariza, profesor *Liszt* iz Halle, profesor *Rosenblatt* iz Krakova, profesor *Šilović* iz Zagreba i sudbeni viećnik *Uppstrvem* iz Stockholma.

Nakon razprave budu podnešena tri razna predloga i to od Léveilléa, Liszta i Felischa, ali su se prije konačnoga glasovanja sva tri predlagača složila u sliedećem predlogu, koji bude po skupštini jednoglasno prihvaćen:

„Da se kriminaliste bolje izobraze, napose da se za svoje praktičko zvanje bolje priprave, poželjno je, da se ne upoznadu samo sa tekstom kaznenih zakona. Zato se preporuča, da im se budi na sveučilištu kroz fakultativne tečaje za djake, budi kroz posebne tečaje, opredieljene za praktične pravnike, pruži obsežnije i temeljitije znanje, koje bi se imalo poglavito protezati na obće uzroke zločina, na osobitosti zločinačkoga svieta i na najbolji način ovršenja kazne. Upravnomu se odboru nalaže, da izviesti o uredbah kriminalističke naobrazbe u raznih državah i o sredstvih njihovoga usavršenja".

Nakon toga je profesor *Suri* iz Basela izvan dnevnoga reda referirao o sadanjem stanju ustanovljivanja identiteta zločinaca Bertillonovom antropometrijom.

Drugi predmet dnevnoga reda bijaše: Pohotno umorstvo (Lustmord) sa antropološkoga i sociološkoga gledišta, o kojem je referirao dr. *Leppmann*. Na predlog referenta bude bez debate zaključeno, da imade povjerenstvo, definitivno redigirati pitanja, sastavljena već po referentu; ona pitanja da se imadu onda poslati na ministarstva, državna odvjetničtva, ravnateljstva ludnica i kazniona kao i na privatnike. Sav materijal, koji prispije, imade se onda znanstveno obraditi, da se uzmognu ustanoviti posebnosti ovoga vanredno pogibeljnoga razreda zločinaca.

Digitized by Google

Mi ponovno umoljavamo naše čitaoce, da izvole tajniku hrvatske grupe kriminalističke udruge profesoru dru. Šiloviću saobćiti poznate im slučajeve pohotnoga umorstva. Gdje se konkretni slučaj može konstatovati iz kaznenih spisa, molimo, da se iz njih što točnije izvadi, a gdje se to ne može, neka se sam slučaj što točnije opiše.

Treći predmet dnevnoga reda bijaše: Upliv novijih kaznenopravnih nazora na kodifikaciju pokušaja i dioničtva. Ob ovom predmetu referirao je odvjetnik *Nicoladoni* iz Linca, a za B. *Getza* iz Kristijanije referirao je sudbeni assessor iz Halle *Rosenfeld.* U razpravi sudjelovaše profesor *Liszt,* odvjetnik *Benedikt,* profesori *Bennecke, Foinicki, Hiller, Frank* iz Giessena i *Leutner,* ter državni odvjetnik *Hocgel* iz Graca. Ob ovom znanstvenom pitanju nije se mogao postići sporazumak, kako je i sasma naravno, te se uslied toga nije o njem ni glasovalo.

Zadnji predmet dnevnoga reda bijaše: Sumarni kazneni postupak, glede kojega bijahu izradjena dva pismena izvješća, jedno od profesora *Garçona* iz Lille, a drugo sudca *Aschrotta* iz Berlina. Budući ni jednoga ni drugoga referenta na razpravi ne bijaše, preuze referadu sudbeni viećnik *Felisch,* koji je predložio: Pošto predležeći materijal nije dovoljan, neka se odgodi riešenje ovoga pitanja, dok se ne rieši pitanje o prekršajih. U tu svrhu neka se na dnevni red buduće skupštine stavi pitanje o pojmovnom ograničenju, kažnjenju i progonu prekršaja. Skupština primila je ovaj predlog bez debate.

Na predlog profesora *Franka* zaključeno je, da se saslušaju zemaljske grupe udruge o naumljenoj preinaci pravila u tom smjeru, da se članak II. obćenitije redigira i da se poluči bolja sveza udruge sa njezinimi zemaljskimi grupami.

U upravni odbor izabrani su ponovno profesori *Prins* iz Bruselja, *van Hamel* iz Amsterdama i v. *Liszt* iz Halle, a za prvoga predsjednika izabran je *Gandolph grof Kuenburg* senatski predsjednik kod vrhovnoga suda u Beču.

Sliedeća skupština obdržavati će se godine 1897. i to po svoj prilici u Petrogradu, a ako tamo ne bude moguće, onda u Amsterdamu ili u Haagu.

Upravljajući odbor umoljen je, da sazivlje glavne skupštine udruge svake druge godine, da tako uzmogne zemaljske grupe udruge one godine, kad ne bude glavne skupštine obdržavati svoje skupštine, jer je članovom udruge veoma teško prisustvovati u jednoj godini dvim skupštinam. Profesor v. *Liszt* izjavio je u ime upravljajućega odbora, da će se skupštine udruge obdržavati u buduće svake druge godine.

Još valja spomenuti, da je medju ostalimi pozdravi stigao na skupštinu i brzojavni pozdrav hrvatske grupe kriminalističke udruge, odaslan po predsjedniku i podpredsjedniku njenom presvj. gg. Vj. *Kleinu* i O. *Krajcsovicsu,* koji bude od skupštine živahnim povladjivanjem popraćen.

(Previšnja odlikovanja). Njegovo cesarsko i kraljevsko apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 9. kolovoza 1895. predsjedniku hrv. slav.-dalm. banskog stola, Antunu pl. *Rušnovu,* u priznanje njegovih zasluga, stećenih na polju pravosudja, premilostivo podieliti mali krst reda sv. Stjepana uz oprost od pristojba, a previšnjim riešenjem od 7. kolovoza 1895. viećniku kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice Kajetanu *Hrubyu,* u priznanje mnogogodišnjega izvrstnoga službovanja njegovog, premilostivo podieliti viteški krst reda Leopoldova uz oprost od pristojba.

(U Bosni i Hercegovini). Njegovo car. i kralj. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 8. srpnja 1895. odobriti, da se pred-

Digitized by Google

sjednik vrhovnoga suda u Sarajevu Ludwig vitez pl. *Scheuer* na svoju molbu stavi u trajno stanje mira, i tom prilikom, priznavajući njegovo dugogodišnje vjerno djelovanje u službi, blagoizvoljelo je premilostivo podieliti mu komturni krst reda Franje Josipa, a previšnjim riešenjem od 5. srpnja 1895. premilostivo podieliti vladinom savjetniku Fritzu *Passini-u* uz oprost pristojbe red željezne krune III. razreda, dalje kotar. predstojniku I. razreda dru. Miecislavu pl. Jelita *Madurowitzu* viteški krst reda Franje Josipa i drugom podgradonačelniku u Mostaru Ivanu *Bašaduru* zlatni krst za zasluge s krunom.

(Sa hrvatskog sveučilišta). Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije podielio je na predlog profesorskoga sbora mudroslovnoga fakulteta kralj. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu pravomu učitelju kralj. realke osječke, dru. Vladimiru *Varičaku*, dozvolu (veniam legendi), da kao privatni docent može predavati na rečenom fakultetu algebarsku analizu i sfernu trigonometriju i proširio je profesoru kr. velike gimnazije zagrebačke te privatnomu docentu geografičke metodike i morfologije na mudroslovnom fakultetu kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu dru. Hinku *Hraniloviću* obseg predavanja na cielokupnu geografiju, podieliv mu podjedno odnosnu dozvolu (veniam legendi) za držanje istih.

(† Aleksander pl. Samphir), viećnik sudb. stola i pomoćni izvjestitelj kod kr. banskoga stola umro je dne 23. kolovoza t. g. — Bio je član pravničkoga družtva od njegova početka. Pokoj mu duši!

Imenovanja. Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 26 srpnja t. g. imenovati odsječne savjetnike zemaljske vlade Ignjata pl. *Siebera* i Stjepana *Štrbca* banskimi savjetnici kod kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove. Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je imenovati sudbenimi pristavi II. razreda extra statum prislušnike Ivana *Karana*, kod sudbenog stola u Zagrebu za kotarski sud u Iloku i dra. Vinka *Martona*, kod kotarskoga suda u Zagrebu za kotarski sud u Karlovcu, svršenoga pravnika dra. Stevana *Stojkovića* prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola, Mirka *Krsnika* pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu, prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola, a svršenoga pravnika Antuna *Jurčića* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade.

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zemaljske vlade imenovao je šerijatskog sudiju u X. dnevnom razredu kod kot. ureda u Sanskom mostu Lutfullah ef. *Hafizovića* šerijatskim sudijom IX. dnevnoga razreda.

C. i kr. zajedničko ministarstvo imenovalo je sudskog savjetnika kod pravosudnog odjelenja zemaljske vlade dra. Ivana *Žarnovskog* vladinim tajnikom kod istog odjeljenja, dalje sudskog tajnika više pristojbe kod kot. ureda u Tešnju Antuna *Siaskiewicza* sudskim savjetnikom kod okružnog suda u Banjaluci, a sudskog tajnika niže pristojbe kod seoskog kotarskog ureda u Mostaru Ludwiga *Bunića* sudskim tajnikom više pristojbe i sudskog pristava više pristojbe kod kotarskog ureda u Rogatici Clemensa *Weinfelda* sudskim tajnikom niže pristojbe.

Poglavica zemaljske vlade imenovao je svršenog pravnika Abrahama *Goldfingera* privremenim auskultantom kod okružnog suda u Sarajevu, pravozastupničkog kandidata Bélu *Landauera* privr. perovodnim vježbenikom, dodielivši ga kotarskom uredu u Foči na službovanje.

C. i kr. zajedničko ministarstvo imenovalo je sudskog pristava kod c. i kr. kotarskog suda u Radlovu, Ladislava viteza pl. *Chmielewskog* sudskim

Digitized by Google

tajnikom više pristojbe kod okružnog suda u D. Tuzli, a poglavica zemaljske vlade imenovao je sudskog pristava niže pristojbe kod pravosudnog odjeljenja zemaljske vlade Cornela Viktora *Mošćickog* sudskim pristavom više pristojbe; šerijatskog vježbenika kod šerijatskog suda u Banjaluci Sulejman ef. *Smajlbegovića* privremenim šerijatskim sudijom u X. dnevnom razredu kod kotarskog ureda u Bos. Novom; privremenog svećenika kod centralne kaznione u Zenici dra. Danila *Bana* definitivnim činovnikom bos.-herc. zemalj. uprave; privremenog auskultanta kod kotarskog ureda u Bihaću Franju *Strupla* privremenim sudskim pristavom niže pristojbe; privremenog sudskog pristava kod okružnog suda u Banjaluci Mihajla *Hackmanna* definitivnim činovnikom bos.-herc. zemaljske uprave; svršenog pravnika Augustina *Oblaka* privremenim auskultantom kod okružnega suda u Mostaru.

C. i kr. zajedničko ministarstvo imenovalo je privr. vladinog podtajnika Josipa barona *Flucka* na upotrebi kod zemaljske vlade privr. vladinim tajnikom; zemaljskoj vladi dodieljenoga vladinoga perovodju Franju *Večerinu* vladinim podtajnikom i vladinog perovodju Valentina pl. *Adamovicha*, kotarskog upravitelja u Bileću kao i političkog pristava I. razr Vladislava *Barona*, kotarskog upravitelja u Bos. Gradišci, kotarskimi predstojnici II. razr., ostavivši svekolike u njihovih sadašnjih mjestih službovanja.

Poglavica zemaljske vlade imenovao je svršenog pravnika dra. Sigismunda *Bergera* iz Mogitany-a u Galiciji privremenim perovodnim vježbenikom kod kotarskoga ureda u Petrovcu, a šerijatskog vježbenika Abdulah ef. *Doadžića* privremenim šerijatskim sudijom u X. dnevnom razredu kod seoskoga kotarskoga ureda u Mostaru, te svršenog pravnika Ristu *Božića* privremenim auskultantom kod okružnog suda u Sarajevu.

Premještenja. Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je kr. kotarskog predstojnika Martina *Dragolića* premjestiti iz Belovara kr. kotarskoj oblasti u Dolnjem Lapcu.

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zem. vlade premjestio je iz službenih obzira upravitelja ispostave u Počitelju mudira Avdagu *Talirevića* kotarskom uredu u Jajcu i političkog pristava Iliju *Bilbiju* od kotarskog ureda u Foči ka kotarskoj ispostavi u Počitelju, povjerivši mu ujedno i upravu te ispostave, sudskog pristava Franju *Bračeka* od kot. ureda u Jajcu k onom u Derventi, sudskog pristava Johanna Weinzettla od kotar. ureda u Derventi k onom u Jajcu, upravitelja ispostave u Trnovu pisarničkog oficijala Theodora *Frischa* u istom svojstvu u Kozarac, dosadanjega upravitelja ispostave u Kozarcu Arif ef. *Trebezoni-a* kotar. uredu u Prijedor, policajnog povjerenika Ferdinanda *Leschana* od vladinog povjereničtva u Sarajevu kotarskom uredu u Jajcu, upravitelja ispostave kancelistu Aloisa barona pl. *Schweiger-Lerchenfelda* iz Dolnjeg Vakufa vladinom povjereničtvu u Sarajevo, da vrši dužnosti policajnog povjerenika, dalje je premjestio političkog pristava I. razreda Jovana *Petrowicza* od kotar. ureda u Prijedoru kao upravitelja ispostave u Dolnjem Vakufu i političkog pristava II. razreda Andriju *Jasicu* od kotar. ureda u Jajcu k onom u Prijedoru, sudskog pristava Milana *Franića* od okružnog suda u D. Tuzli ka kotarskom uredu u Žepču, sudskog pristava Franju *Svara* od kotarskog ureda u Žepču k onom u Tešnju, te perovodnog vježbenika dra. Oskara *Fischl-a* od okružne oblasti u D. Tuzli kotarskom uredu u Derventi.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XII. godine 1895. izdan i razposlan je dne 27. srpnja 1895. a sadržaje:

Digitized by Google

pod broj 44. naredbu kr. ug. ministra trgovine od 1. ožujka 1895. br. 12.005., kojom se preinačuju neke ustanove željezničkoga poslovnoga propisnika, koji je naredbom rečenoga ministra od 10. prosinca 1892. br. 84.667./IV stupio u kriepost i

pod broj 45. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 1. srpnja 1895. br. 29.872. o tamanjenju svinjske pošasti (Schweineseuche) i kao prilog „pouku o svinjskoj pošasti".

Komad XIII. god. 1895. izdan i razaslan je dne 31. srpnja 1895. a sadržaje:

pod br. 46. provedbenu naredbu bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 15. srpnja 1895. broj 35633. k zakonu od 22. siečnja 1894., kojim se uredjuje šumarsko-tehnička služba kod političke uprave u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji;

pod br. 47. naredbu bana kraljevina Hrvatske Slavonije i Dalmacije od 22. lipnja 1895. broj 19188. ex 1894. o provedbi zakonskog članka XXIII. 1893. kojim se zabranjuje praviti i u promet stavljati umjetna vina i konačno

pod broj 48. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 17. srpnja 1895. broj 26.121, izdanu na sve kr. županijske oblasti i gradove o provedbi točke 1. naredbe kr. ugarskog ministarstva za poljodjelstvo, obrt i trgovinu od 23. studenoga 1878. broj 20993. glede obveze predavateljah na preuzeće poštanskih pošiljaka (pisama, svežnjeva itd.), ako se s kojih god razloga naslovniku dostaviti ne mogu.

(Uredovne sbirke naredaba pravosudne struke) izdani i razposlani su dana 26. kolovoza 1895. svezke IV. brojevi 555. do 569.

Sadržaj netom izašlih brojeva jest sliedeći:

Broj 555. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 3. ožujka 1895. br. 58687., izdana sporazumno sa pravosudnim odielom kr. zemaljske vlade, glede saobraćaja oružničkih postaja sa inozemskimi vlastmi u kaznenih stvarih.

Broj 556. Okružnica kr. banskoga stola od 13. ožujka 1895. br. 6308., glede ustanovljivanja vriednosti ostavinskih nepokretnina radi pristojbe javnobilježničke.

Broj 557. Okružnica kr. banskoga stola od 13. ožujka 1895. br. 6439. glede podnašanja izvješća o ubranih po ministerijalnoj naredbi od 5. studenoga 1852. br. 227. d. z. l. globa.

Broj 558. Okružnica kr. banskoga stola od 20. ožujka 1895. br. 6725. glede priobćivanja gruntovničkih podataka financialnim oblastim.

Broj 559. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 7 travnja 1895. br. 4220. o sastavljanju ostavinskih izkaza i našastara u svrhu odmjere ostavinske pristojbe.

Broj 560. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove i za pravosudje, od 7. travnja 1895. br. 4651., kojom se odredjuju neke promjene u broju, sjedištu i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova (sbornika br. 25. godina 1895.)

Broj 561. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 21. travnja 1895. br. 5214., glede odpremanja novčanih iznosa, ubranih u ime globa karnostnih, kr. zem. blagajni u Zagrebu.

Broj 562. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove i za pravosudje, od 17. travnja 1895. br. 4597., kojom se

Digitized by Google

odredjuju neke promjene u broju, sjedištu i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova (br. 28. sbornika godine 1895.).

Broj 563. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 17. svibnja 1895. 4438. glede popune, dotično i preinake obrazaca za izkaze o poslovanju sudova u postupku radi smetanja posjeda, u postupku maličnom i u postupku kaznenom. (Sbornik br. 32.).

Broj 564. Okružnica kr. banskoga stola od 22. svibnja 1895. br. 11724., u pogledu polugodišnjega popisa manjih zapisa u svrhe školske ili crkvene.

Broj 565. Naredba hr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 5. lipnja 1895 br. 7200.. kojom se odredjuje dan za predaju novo sastavljenih gruntovnih uložaka i gruntovnog napisnika kr. sudbenom stolu u Zagrebu i Osieku kao i kr. kotarskim sudovom u Novom, Vukovaru, Sisku, Velikoj Gorici, Dvoru i Novoj Gradiški ter ujedno ustanovljuje rok za provedenje izpravnoga postupka.

Broj 566. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemoljske vlade, odjela za pravosudje, od 9. srpnja 1895. br. 2413. ex 1894., kojom se ustrojava novo mjesto kr. javnog bilježnika u Gjurgjevcu, te zaokružuju užji okoliši za kr. javne bilježnike u Križevcih i Belovaru.

Broj 567. Okružnica kr. banskoga stola kao karnostnog suda od 20. lipnja 1895. br. 2060., u predmetu podsudnosti u karnostnom postupku.

Broj 568. Okružnica predsjedničtva kr. banskoga stola od 25. lipnja 1895. br. 2102. pr. u predmetu obave izvida povodom kaznenih prijava, podnešenih proti javnim urednikom.

Broj 569. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 13. srpnja 1895. br. 9461., kojom se ustrojava ispostava bakarskoga kr. kotarskoga suda na Sušaku.

Stečaji.

Rujan. Glišo St. *Petrović* protokolirani trgovac manufakturnom i pomodnom robom u Zemunu. — Kr. kot sud u Zemunu (odluka od 5. kolovoza 1895. broj 14795 gr.). — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Petar Pavlović, zamjenik J. Dežma oba odvjetnika u Zemunu. — Rok prijavni do 9. rujna, ročište 12. rujna 1895.

— Trgovačka tvrdka manufakturnom robom Stevana *Petrovića* i sina ter vlastnik njezin Gjorgje St. *Petrović* iz Zemuna. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 5. kolovoza 1895. br. 14845. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Grga Avakumović iz Zemuna, zamjenik J. Dežma odvjetnik u Zemunu. — Rok prijavni do 9. rujna, ročište 12. rujna 1895.

— Jovan *Mladenović* protokolirani trgovac specerajskom i kolonialnom robom iz Zemuna. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 7. kolovoza 1895. br. 14967 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Badaj, zamjenik I. Oppel oba odvjetnika u Zemunu. — Rok prijavni do 16. rujna, ročište 19. rujna 1895.

— Adolf *Frankl* trgovac mužkom pomodnom robom u Zemunu. — Kr. kot. sud u Zemunu (odluka od 25. srpnja 1895. br. 14076. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Vladimir Nikolić odvjetnik u Zemunu, zamjenik Jakov Dežma odvjetnik u Zemunu. — Rok prijavni do 24. rujna, ročište 30. rujna 1895.

Digitized by Google

Pravna razlika izmedju države i autonomne provincije.

(Pokusno predavanje, što ga je držao dr. Hugo Stefanić dne 21. srpnja 1895. na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu u svrhu habilitacije za privatnoga docenta iz općeg državnog prava.)

Gospodo!

Da uzmognemo doći do pravne razlike izmedju države i autonomne provincije, mora da nam bude prije svega jasan pojam i pravna obilježja države te autonomne provincije.

Državoslovci nisu toli sretni, da mogu svakom sgodom operirati ustaljenimi i obće priznatimi pojmovnimi oznakami državnog prava, kao što je to moguće u drugih starijih područjih pravne znanosti; već im prečesto još treba, da samostalno izpituju juristiČku vriednost raznovrstno postavljenih pojmova, neće li da dodju u oprieku bud sa logikom, bud sa realnim državnim životom.

Ponapose je temeljito riešenje našeg zadatka težko već s toga, što niti glede bitnosti samog pojma države ne vlada communis opinio doctorum; a tim je teže, što ob ustanovljenju pravne razlike izmedju države i autonomne provincije ili obćine u velike ovisi mogućnost konstrukcije i obstanka nesuverenih država u državi suverenoj.

Držim u ostalom, da neće smetati niti otešćavati riešenje našeg predmeta, već naprotiv da će doprinositi pronalazku jasne pravne razlike izmed drž. i auton. provincije, ako odmah ovdje dopustimo mogućnost nesuverenih država i ako budemo tekom naše razpravice imali pred očima poglavito nesuverenu državu i njen odnošaj prema državi suverenoj.

Prije no što podjemo, da pobliže izpitamo sam pojam države i autonomne provincije, da koju reknemo o porieklu i razvoju provincija. Na provincije nailazimo ponajprije kod Rimljana. U rimskom državnom životu došle su one do osobite važnosti. Rimljani razumjevahu pod provincijami osvojena izvanitalska teritorija, u kojih bi samovlastno upravljao izsluženi rimski magistrat prema uputam, što bi ih ponio iz Rima.

Ako i nisu takova teritorija bila utjelovljena Rimu, nisu ona već posjedovala karakter posebne države, koja bi stojala sa Rimom u saveznom

Digitized by Google

kakvom odnošaju. Ona su bila ovisna i podložna Rimu, te ih se smatralo posebnimi peregrinskimi o b ć i n a m i rimske države. Kao takove uživale bi sad veću, sad manju samostalnost u uredjivanju unutarnjih svojih odnošaja.

Ovisnost od Rima pokazivala se je koli u upravi po izsluženom rimskom magistratu, toli u odnošaju i postupku sa ljudmi i zemljištem provincijalnim, naročito pak u jednostranom oporezivanju iz Rima.

U srednjem, pa i novijem još vieku nalazimo na zapadu Europe provincija sa većom ili manjom samostalnošću, koje su nastajale sjedinjivanjem dotad samostalnih državnih tiela pod jednim vladarom.

I provincije današnjeg državnog života — u koliko još postoje — samo su ostanci i svjedoci postepenog razvoja i proširivanja stanovite državne cjeline novimi teritoriji i njekad samostalnimi državami. Tako naročito kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vieću, pa provincije pruske države.

Pod provincijom razumjevamo danas sastavni, geografički omedjašen dio državnog teritorija većeg obsega.

Razdielba državnog teritorija u provincije može biti preduzeta lih u svrhu uspješnijeg shvaćanja d r ž a v n i h interesa te lakšeg i shodnijeg vršenja državne vlasti u odnosnom dielu državnog teritorija. Provincija ne postaje već tim nositeljem posebnih javnopravnih ovlaštenja prema državnoj cjelini; ona ne postaje samostalnom juristićkom osobnošću javnog prava. Takova je provincija samo organ državne cjelosti za vršenje državne vlasti u odnosnom obsegu te se u ničem ne razlikuje od državnih upravnih kotara, koji su puka geografska razdieljenja države.

Nu drugi je slučaj redoviti. Provincija može biti napose još i ovlaštena, da sama kao posebno tielo iztražuje i promiče vlastite interese svoga obsega. U tu joj svrhu podieljuje država pravo, da posebnimi pravili uredjuje stanovite ljudske odnošaje svoga obsega, ili da posebice po vlastitoj uvidjavnosti provodi u svom obsegu pravila i uredbe ustanovljene po državnoj cjelini i da po njima samostalno upravlja. U prvom slučaju govorimo strogo ob a u t o n o m n o j provinciji, pošto si sama zakone stvara, vrši dakle zakonodavstvo; u drugom pak o samoupravi provincije. Nu obično se razumjevaju pod jednim i drugim nazivom oba ovlaštenja.

Provincija nije u tom slučaju organ državne vlasti za promicanje d r ž a v n i h interesa, već posebno napram državnoj cjelosti ovlašteno tielo javnog prava sa zaokruženim obsegom p o s e b n i h interesa, koji tvore njenu v l a s t i t u o s e b i n u i d o m e n u. Provincija je ovdje posebna juristička osoba javnopravnog ovlaštenja.

Odmah ovdje moramo da nješto iztaknemo. Rekli smo, da je provincija sastavni dio državnog teritorija. Taj nam momenat neće moći pružiti nikakav oslon za pravnu razliku provincije napram državi, pošto je i nesu-

Digitized by Google

verena država sastavni dio suverene savezne države. Samo što je provincija uviek sastavni dio više cjelosti, dočim to država ne mora biti.

Predjimo sada na pobliže izpitivanje i ustanovljenje pojma države i autonomne provincije, te pravne im razlike.

Nužna predpostava i podloga države jesu ljudi i teritorij. Bez ljudstva stalno nastanjenog na stanovitom teritoriju ne ima države. Ljudstvo to mora da tvori posebnu zajednicu, posebnu cjelinu, sposobnu, da promiče interese cjelosti i članova zajednice. Zato mu treba jedinstvene organizacije, putem koje dolazi volja cjelosti do vanjskog izražaja i vriednosti. Smjer volje državne cjelosti očituje se poglavito u dva pravca: ili uredjuje posebnimi pravili razne medjusobne odnošaje ljudi u svom obsegu, ili pak opredieljuje odnošaj državne cjelosti napram članovom zajednice i vanjštini. Država si sama stvara putem svojih organa prava i dužnosti napram članovom i vanjštini. Organizovana državna cjelina jest za pravnika posebna juristička osoba. U spoznaji i priznanju posebne jurističke osobe državne zajednice leži temelj svemu javnomu pravu.

Da vidimo, kako stoji u tom pogledu sa auton. provincijom.

I auton. provinciji služi podlogom stanoviti ljudstvom napučeni teritorij. I auton. provincija tvori posebnu cjelinu u obsegu državne zajednice. I ona izriče u opredieljenom joj — recimo — samovlastnom djelokrugu putem posebnih svojih organa posebnu volju, kojom opredieljuje i uredjuje medjusobne odnošaje ljudske svoga obsega, te odnošaj svoj napram vlastitim svojim članovom, baš kao i država. Auton. provincija jest takodjer za svoj samovlastni djelokrug posebna juristička osoba. Koliki je taj djelokrug i što on obsiže, to ovisi o pozitivnom uredjenju.

Velimo ovdje „za svoj samovlastni djelokrug“ zato, što se djelovanje i kompetencija auton. provincije redovito proteže i preko njenog samoupravnog djelokruga, nu timi odnošaji ne upravlja provincija kao posebno ovlašteno tielo, već kao organ državne cjelosti, koj vodi poslove državne zajednice. Pojedini organi nisu u tom slučaju organi autonomne provincije, već organi državni.

Niti ova okolnost nije od važnosti po pravnu razliku izmed države i auton. provincije, pošto i nesuverena država nije na svem području zajedničkog života izključiva samovlast, već samo u pojedinih stalnih pravcih; te se i suverena savezna država često služi nesuverenom državom i pojedinimi njenimi organi kao svojimi organi za obavljanje državnih svojih posala.

Nadalje smo rekli „u opredieljenom joj samovlastnom djelokrugu“. Samovlastni djelokrug auton. provincije i u obće samoupravnih tiela nije prema današnjem shvaćanju i pravnom uredjenju države i državne vlasti nikakav naravni iz njihova ustrojstva izviruć i im atribut. On nije poriekla provincijalnog ili občinskog, već dr-

Digitized by Google

žavnog. Država je vrelo i tvorac svake samouprave. Država opredieljuje i uredjuje po svojoj volji samovlastni djelokrug provincije; uredjuje ga pak zakonom, a tim ga zaštićuje napram vlastitim upravnim oblastim. Država podržaje samovlastni djelokrug provincije, te ga proširuje, sužuje i dokida po svojoj uvidjavnosti putem zakona.

Niti u toj obstojnosti i eventualnosti ne možemo tražiti kriterij pravnoj razlici države napram auton. provinciji, pošto znamo, da izvornost državne vlasti nije bitan zahtjev za državni karakter stanovite zajednice; kao što opet ne smeta državnomu karakteru stanovite zajednice pravna mogućnost suverene države, da nesuverenu državu liši državne joj samovlasti.

Konačno još nješto ob organima. Volja državne cjelosti, kao što i volja autonomne provincijalne cjeline treba da se očituje u posebnih vlastitih organih. Za obstojnost državnog karaktera stanovite zajednice traži se danas obćenito vlastiti samostalan organizam državne vlasti.

I ja to dopuštam, samo držim, da o pitanju, da li se koj organ ima smatrati vlastitim, ne odlučuje način njegova postavljanja, već pravno uredjeni način organičkog vršenja samovlasti u stanovitoj zajednici.

Vlastiti je organ onaj, koji vrši državnu vlast na temelju posebnog prava i ovlaštenja pripadajućeg stanovitomu javnopravnomu tielu. Zato se ima i posebni organ autonomne provincije smatrati vlastitim njenim organom u vršenju samovlastnog joj djelokruga, makar imala država po svom vrhovnom nadzornom pravu bilo kakva upliva na njegovo postavljanje i na druge osobne mu odnošaje.

Do sada smo nalazili samo istovjetne zahtjeve i jednoličnе predpostave za pojam države i autonomne provincije. Podjimo sada dalje.

Pravnu razliku izmedju države i autonomne provincije, odnosno samoupravnog tiela, tražilo se je poglavito u raznovrstnosti svrha države i autonomnog tiela, pa se je reklo: država udovoljuje svrham državnim, provincija provincijalnim; u državi je zastupana svestranost svrha, u provinciji ne itd.

Medjutim, koliko svrha sama po sebi ni ne može biti mjerodavnim ravnalom i objektom izpitivanja za pravnika; toliko se ne može ni pronaći bitna razlika izmed svrhe državne i provincijalne, a svestranost ciljeva nije niti u nesuverenoj državi zastupana.

Bitno obilježje države leži u vladanju (gospodstvu). Vladanje je isključiva vlastitost državne zajednice. Vladati pak reći će: izdavati podložnikom bezuvjetne naloge, koji počivaju i izviru iz slobodne odluke onog, koji nalaže.

Djelovanje državno ne izcrpljuje se — istina — samim vladanjem. nu u vladanju se baš zrcali osobitost državnog zajedničtva. Bez vladanja makar samo u stanovitom pravcu ljudskog zajedničkog života ne ima dr-

Digitized by Google

žave; kao što niједna druga zajednica ljudska osim države ne vlada, bar u svoje ime ne.

Tako možemo sada da označimo pojam države. Država je zajednica ljudi na stanovitom teritoriju pod neodoljivim gospodstvom ili vlašću jedinstveno organizirane volje cjelosti. Pošto je vladanje vlastitost jedino države i državne vlasti, vlada samo država po svom vlastitom, prirodnom pravu i u svoje ime.

Nu mi vidimo i znamo, da i pojedina javnopravna tiela u državi. kao što naročito autonomna provincija te općina, vladaju; da izdaju putem posebnih organa svojim podložnikom u stanovitom pravcu ljudskih odnošaja neodoljive zapovjedi bilo tim, da samovlastno stvaraju pravna pravila za uredjenje tih odnošaja te ih onda konkretno i provode; bilo da samovlastno uporabljuju državom postavljena pravila na konkretne slučajeve.

Auton. provincija vrši u svom krugu zakonodavstvo i samoupravu po pravu i ovlasti, što ju je dobila od države; ona ima pravo na to prema svakomu, pa i prema samoj državi, dok mu ga ova ne oduzme.

Ali autonomna provincija ne vrši državnu vlast; ona ne vlada po svom vlastitom prirodnom pravu i u svoje ime, jer je državna vlast i vladanje vlastitost i pojmovno pravo samo države. Ona vlada samo po pravu države i u ime države. Čim bi autonomna provincija pravno mogla i vršila zakonodavstvo u stalnom pravcu ljudskih odnošaja po vlastitom svom pravui u svoje ime, prestala bi biti provincijom, a postala državom.

Eto tu leži pravna razlika izmed države i autonomne provincije.

Pitanje je samo, što karakteriše vladanje stanovite javnopravne zajednice vlastitim njenim prirodnim pravom; što vršenje državne vlasti vršenjem u svoje ime, — kad smo rekli, da izvornost državne vlasti ne odlučuje o državnom karakteru zajednice? U čem se pokazuje, da državna vlast, što no ju vrši autonomna provincija, nije njena vlastitost i sobstveno njeno pravo, kad je pravni efekt naloga prema podložnikom isti, izdala ga sama država putem svojih organa, ili autonomna provincija putem svojih? Što nam dokazuje, da autonomna provincija ne vrši državnu vlast u vlastito. već u tudje ime?

Krunovine i zemlje zastupane u carevinskom vieću ovlaštene su donašati u posebnih svojih zemaljskih saborih pravna pravila za uredjenje stalnih odnošaja svoga obsega te stvarati zaključke i izdavati odredbe za promicanje vlastitih svojih interesa. Ti zaključci i odredbe trebaju, da budu kriepostni i obvezatni, sankcije ne zemaljskog vladara kao takvog, već cara austrijskog i supodpisa odgovornog državnog austrijskog ministra. Kraljevina Češka stvara pravna pravila i izdaje bezuvjetne naloge stanovnikom Češke u samovlastnom svom djelokrugu, ali ne u svoje ime i po svom vlastitom pravu, već u ime i po sobstvenom pravu države austrijske. Država austrijska ostaje subjektom i pravnim nosiocem odnosnih vrhov-

Digitized by Google

ničkih akata kraljevine Češke. Pokazuje to upliv i vrhovni nadzor državne cjelosti austrijske nad ukupnim autonomnim djelovanjem provincije Češke. Što bi država austrijska mogla i morala činiti u Českoj, prepušta ona to samoj Českoj te ju ovlaštuje, da ona to čini pod njenim nadzorom i kontrolom.

Kontrola države nad autonomnim djelovanjem provincije nije samo negativn'a, koja pazi na to, da se ne prekorače granice opredieljene nadležnosti i koju može podnositi i nesuverena država, već je to kontrola pozitivna, kontrola u specifičnom smislu rieči, koja smjera i utiče u samu sadržinu djelovanja, što no tvori baš kompetenciju autonomnog tiela i makar se ono kretalo i u granicah iste. Ovakova kontrola, po Jellinecku i sama mogućnost ovakove kontrole, ne dopušta državnog karaktera odnosnom javnopravnom autonomnom tielu.

Razlog pak i temelj ovakvoj kontroli imamo tražiti u medjusobnom pravnom odnošaju, koj nastaje izmed države cjelosti i autonomne provincije tim, što država priznaje stanovite odnošaje i interese jednog diela državne cjeline njegovom osobitošću i vlastitošću, ter ga ovlaštuje, da ih promiče i uredjuje uz uporabu državne vlasti. Kao što odnosno autonomno tielo ima i napram državnoj cjelosti pravo na vršenje prepuštene joj državne vlasti, tako se opet i državnoj cjelosti mora priznati pravo, da pazi, što odnosno autonomno tielo radi, te kako i čim nastoji, da promakne svoje interese. Autonomna provincija nije samo ovlaštena napram državnoj cjelosti, već istoj i obvezana na vršenje državne vlasti u opredieljenom pravcu.

Interesi, koje ima autonomna provincija da promiče, jesu njena vlastitost; ona im je subjekt i nosioc; ali državna vlast, vladanje, sredstvom kojeg ih ona ima po ovlasti državnoj da promiče, jest njoj nješta tudjeg, ne vlastitog.

Ne tako u nesuverenoj državi. Savezne državne njemačkog carstva ovlaštene su n. pr. da samovlastno vrše zakonodavstvo i upravu na polju nastave, i izravnih poreza. Odnosni zaključci zemaljskih sabora ne podpadaju nikakvu izpitivanju i kontroli sa strane carstva; oni su kriepostni zakoni, čim ih prihvati zemaljski sabor, a zemaljski vladar sankcionira. Carstvo vrši vrhovni nadzor samo nad samoupravnim provadjanjem carevinskih zakona u pojedinih zemljah, ne pak nad njihovom autonomijom, zakonodavstvom, koje im spašava državni karakter. Na polju samovlastnog zakonodavstva vrši nesuverena država posve samostalno drž. vlast, bez ikakva upliva i nadzora sa strane više drž. cjelosti i njenih posebnih organa.

Autonomna provincija je po tom geografički omedjašen dio državne cjeline, ovlašten na vršenje gospodstva t. j. državne vlasti u stanovitih pravcih putem samovlastnog zakonodavstva, a pod nadzorom i kontrolom državne cjelosti.

Digitized by Google

Vrhovni nadzor i kontrola državne cjelosti nad autonomnim djelovanjem javnopravnih tiela, kakovo je provincija, može biti razne intenzivnosti, pa se može raznim povodom prema konkretnoj uredbi vršiti raznimi sredstvi i na razan način. Najobičnije je, gdje si država pridržaje pravo, da potvrdjuje i prima na znanje zaključke i odredbe autonomne provincije. S toga joj se mora svaki autonomni zaključak i odredba predložiti na izpitivanje i odobrenje. Nadalje si pridržaje država pravo, da može obustaviti provedbu jur izdane odredbe autonomnog tiela, dapače da ju može samovlastno dokinuti i promjeniti. Uzkrati li konačno autonomna provincija svoje djelovanje za pravno uredjenje stanovitih odnošaja ili neće li da preduzme kakov čin prema svojoj pravnoj obvezatnosti, pridržaje si tad država pravo, da ju na to primora prisilnimi sredstvi, naperenimi proti njenim organom, ili da dade sama preduzeti odnosne akte u vlastitom djelokrugu po vlastitim organima ili po posebnom povjereniku.

Medjutim narav pravne kontrole ne ide tako daleko, niti joj bitnost leži u tom, da kontrolna vlast može na mjesto navodno protupravnog ili neshodnog akta autonomnog tiela samovlastno i jednostrano narinuti joj svoju posebnu volju kao pravno obveznu za odnosni slučaj, već je odlučno i dovoljno za obstojnost pravne kontrole po shvaćanju uvaženih državoslovaca, da kontrolna vlast može **samostalno izpitivati** samovlastne akte autonomnog tiela, dočim da o samoj priepornoj stvari nije treba, da ona sama može samostalno i konačno odlučiti, već samo da na posebnu odluku o tom može izazvati kontrolirano autonomno tielo.

Gdje se iz pozitivnog uredjenja državopravnog života može ustanoviti ovakova ovlast jedne državovlastne cjeline nad autonomnim djelovanjem drugog javnopravnog tiela, tu ne može biti pravno govora o državnom karakteru odnosnog autonomnog tiela. Ono nije država, već autonomna provincija.

Poštansko pravo u zemljah krune ugarske.

Napisao dr. ***Stjepan Radits.***

(Svršetak).

9. Jamčenje kr. hrv. ug. pošte prestaje:

a) ako je pošiljku ovlaštenik bez prigovora primio (§. 36. stavka a) v. p. r.)

Jamčenje pošte počima dakle onim momentom, čim se pošiljaču uruči predatnica, a dočima momentom dostave.

Nastaje pitanje, kada se može tvrditi, da je ovlaštenik pošiljku **primio?** Ne ima dvojbe, da pukim podpisom na dostavnoj izpravi (iz-

Digitized by Google

ručnici ili tovarnom listu) pošiljka još nije primljena, jer bi u protivnom slučaju pravo na odštetu postalo iluzornim kod svih onih pošiljaka, kojih se samo tovarni list dostavlja, a pošiljka iz pošt. ureda odnaša, te koje pošt. urednik tek traži, kad mu se podpisom providjeni tovarni list predoči; kod ovih se može primatelj tek onda o stanju istih osvjedočiti, kad mu ih pošt. urednik pokaže.

Nu ipak predaleko ide kr. ug. kurija u osudi od 21. siečnja 1885. br. 526—1884. (Roth, str. 59), kad tvrdi, da se pod primitkom pošt. pošiljke ima razumievati faktični primitak iste nakon pregledavanja, da je dakle tek onda primljena, kad primatelj, osvjedočiv se o sadržaju, izjavi, da istu pridržaje. Čim primatelj stane otvarati pošiljku, stavio se je u posjed iste te je time pošiljku preuzeo; s toga je eventualni prigovor podnešen već iza primitka pošiljke. Da primatelj, nakon što je pošiljku otvorio, ne može više nikakva prigovora podignuti, sliedi već iz §. 27. vpr., glasom kojega je primatelj u slučaju, ako se pokaže ozleda omota ili pečata ili manjak težine, vlastan zahtjevati, da pošt. ured pošiljku otvori i sadržaj ustanovi. Kako bi pošt. ured mogao autentično ustanoviti sadržaj pošiljke, koju je primatelj već prije otvorio i premetavao?

Pošiljka je primljena, čim se primatelj kojim mu drago načinom stavi u faktični posjed iste, dakle n. pr. ako pošiljku uzme i odnese, ili ju u pošt. uredu sâm otvori i t. d. Ne čini razlike, da li naslovnik sâm ili druga osoba, koja se izkaže dostavnom izpravom, po pošiljku dodje. Nije nasuprot pošiljka primljena, ako primatelj, predavši podpisom providjen tovarni list, spazi na pošiljci, koju mu pošt. urednik predoči, ozledu i krati se istu primiti.

Svakako se mora prigovor još u pošt. uredu prije, nego li se pošiljka otvori ili odnese, podignuti.[1] Iza kako se je naslovnik kojim mu drago načinom stavio u posjed pošiljke, napose ako ju je bez prigovora iz pošt. ureda odnio, ne može više nikakva prigovora podignuti, niti onda ne, ako je pošiljku u prisutnosti svjedoka otvorio i manjak ili ozledu opazio, te je tom prilikom ustanovljeno, da su pečati ili omot bili ozledjeni.

Bezprigovorni primitak pošiljke je dakle praesumtio juris et de jure, da su pečati i omot prigodom dostave bili cieli, a težina podpuna, te ne ima tu mjesta nikakvu protudokazu, što je osobito važno preimućtvo pošte napram ustanovi §. 410. st. 2. trg. zak.[2]

[1] Jasno je to izrazio §. 44., st. 56 poslovnika od g. 1882. Za manjak ili ozledu daje se odšteta samo onda, ako je manjak ili ozleda prije primitka pošiljke u pošt. uredu, u prisutnosti pošt. organa ustanovljena i zapisnik o tome sastavljen.

[2] Kakovo stanovište zauzima u tom pogledu njem. p. zak., vidi dole pod 10 e).

Digitized by Google

b) Prestaje jamčenje pošte, ako pošiljka za godinu dana, (u prometu sa Njemačkom za šest mjeseci, §. 43. ug.), računajuć od predaje, potražena bila nije (§. 36. st. b. v. p. r.)

Ogromnost pošt. prometa zahtjeva, da se neizvjestnost, da li je pojedini odpremni posao kraju priveden kako treba, pokrati; sigurnost pošt. zavoda iziskuje, da se eventualni odštetni zahtjevi prijave još za vremena, kada faktične predpostave pripustivih prigovora još postoje, i kada se odgovorna pošt. uprava može još nadati uspjehu od eventualnoga regresa.[1] Rok od godine dana slaže se sa rokom, ustanovljenim u §. 410. st. 3. trg. zak.

Po njemačkom p. z. (§. 14.) prekida se zastara odštetnoga zahtjeva: a) podignućem tužbe odnosno dostave platežnoga naloga u mandatnom pku. (§. 633. C. P. O.) b) reklamacijom pred pošt. ravnateljstvom. Pod reklamacijom se razumieva svaka izjava, kojom se zahtjeva obaviest o pošiljci, dakle i molba „da se novčano pismo potraži" (riešitba „Ober-Tribunal-a" od 25. listopada 1851., u Striethorstovom arhivu sv. 44. str. 32). Naše pošt. pravo poznaje samo reklamaciju kao prekidni razlog.[2]

Reklamacija se može podignuti pred kojimgod pošt. uredom ili pošt. ravnateljstvom uz predočenje predatnice (§. 20. pka).

Tužba, podignuta pred sudom bez predhodne reklamacije, ne prekida zastare. Ovo mnienje potvrdjuje s jedne strane v. p. r., koji govori samo o reklamaciji kao prekidnom razlogu, s druge strane ustanova čl. 11. zakona od 28. veljače 1874. o vlasti sudačkoj, koja predpostavlja odluku vrhovne upravne oblasti, te će sud tužbu odbiti s razloga nenadležnosti, ako iz nje ne vidi, da je najviša upravna oblast već svoju rekla[3]. Dapače, ako je stranka propustila utok proti odluci pošt. oblasti prve molbe i ova postala pravomoćnom, ne će biti mjesta redovitoj pravdi.

V. p. r. ne ustanovljuje roka, u kojem se mora tužba podnieti sudu; prije naredbe od 13. srpnja 1889. br. 28716. (str. 208) moglo se je to učiniti sve dotle, dok pravo na odštetu po gr. z. zastarilo nije (§. 1489), dočim je sada dvojbeno, kako bi sudovi tumačili stegnuće valjanosti predatnice.

10. Kr. hrv. ug. pošta za štete u prediducim točkama ne navedene, te preko označenih mjera ne jamči (§. 66 pka st. 10). Kr. pošta ne jamči dakle niti za „damnum emergens", koji nastaje predavatelju pošiljke povrh prave vriednosti iste, niti za „lucrum cessans" (izmaklu dobit), t. j. ne jamči za posliedice gubitka, manjka ili ozlede, niti za posliedice za-

[1] Gad, cit. dj. str. 104.
[2] Gad. cti. dj. str. 100.
[3] v. Tumač Rušnov-Šilović-a gr. p. p. str. 29.

Digitized by Google

kašnjene odpreme ili dostave, osim ako se je pošiljka uslied odvlake oštetila. Ovo je vanredno, dapače neopravdano preimućtvo pošte prema §. 272., osobito pako §. 400. trg. zak., jer osjetljivo dira u interese trgovine, koji u prvom redu iziskuju točnost i brzinu pošt. prometa. Bilo bi želiti, da zakonodavstvo i glede pošte opredieli, do koje granice smije ona odgovornost svoju stegnuti, kako je to u §. 424. trg. zak. glede željeznica ustanovilo.

Kr. hrv. ug. pošta nadalje ne jamči: a) za štetu, koja je posliedica naravi sadržaja pošiljke, ili koju je predavatelj odnosno primatelj propustom propisa glede predaje i primitka n. pr. nedostatnim omatanjem, propustom pregledavanja prije primitka i t. d. sam prouzročio ili na se svalio (§. 33. v. p. r.); b) za parnuće živih životinja, izcurenje tekućina, polupanje krhkih stvari[1] i pokvarenje brzo kvarivih stvari (§. 43. v. p. r.); c) za manjak novca i dragocienosti, što no su sa robom skupa omotani bili (nar. u br. 7. Sb. zak. i nar. za Hrv. i Slav. od god. 1870. st. 4.) Naredbom od 2. prosinca 1890. br. 74658. tumačena je ta ustanova tako, da se ona proteže samo na manjak ili ozledu pošiljke, jer se u slučaju gubitka ima po st. 3. §. 66. pka naknaditi ciela vriednost pošiljke do očitovane vriednosti, dakle i vriednost novaca i dragocienosti. Ovim je autentičnim tumačenjem za poštu ustanovljeno strože jamstvo, nego li u §. 398., st. 2. trg. zak. za običnoga vozara; d) za pošiljke, kojih je vriednost očitovana većim iznosom od prave vriednosti (§. 13. v. p. r.) Neznatna razlika te posliedice ne involvira (nar. br. 59464. od 31. prosinca 1888.) Da li predleži lažno očitovanje vriednosti, razsudit će se polag okolnosti konkretnoga slučaja; e) za one zatvoreno predane pošiljke, kojih su omot i pečati prigodom dostave bili cieli, a težina jednaka sa težinom kod predaje ustanovljenom.[2]

Do sada razložene ustanove vriede i za gubitak, manjak ili ozledu nedostavljenih još pouzetnih pošiljaka (§. 60. st. 12. pka.) i putnoga prtljaga (§. 58. v. p. r.), što ga putnici pošti predavaju. (Poštanske hodove, koji se bave prevažanjem osoba, n. n. br. 48. i 76. Sb. P. i B. N. od g. 1893. Ovo prevažanje osoba i prtljaga ne biva na račun erara, nego na račun poštara, te se zato ograničena odgovornost §. 58. v. p. r. na

[1] Obični vozar je za polupanje tih stvari odgovoran, §. 398. trg. z.

[2] §. 7. st. 2. njem. p. z. glasi: „Neprigovorni primitak pošiljke utemeljuje predmnievu, da su pečati i omot prigodom dostave bili cieli, a težina podpuna". Napadna je razlika izmedju pka i vpra s jedne, a njem. p. z. s druge strane: polag prvih je bezprigovorni primitak praesumtio juris et de jure, polag potonjega samo praesumtio juris, gdje je protudokaz dozvoljen. Stanovište njem. p. z. prihvaćeno je u §. 42. pošt. ugovora sa Njemačkom, vriedi dakle za promet izmedju Austrougarske i Njemačke.

Digitized by Google

njih ne odnosi; već odgovaraju takodjer za ozledu i smrt putnika u smislu §§-a 1325—1327. gr. z. — (Vidi §. 11. njem. p. z.)

B. Odgovornost pošte za doznačene novce.[1]

Novci, doznačeni poštom, ne odpremaju se, već ostaju u blagajni pošt. ureda[2], gdje se uplaćuju, te se na mjestu opredieljenja izplaćuje jednaka svota iz blagajne tamošnjeg pošt. ureda. S toga se doznačeni novci ne mogu izgubiti, još manje okrnjiti ili ozlediti te se uslied toga gore spomenute ustanove glede gubitka, manjka ili ozlede na doznačene novce ne protežu. Jedino se može govoriti o krivoj dostavi, odnosno izplati u ruke neovlaštene osobe.

Poštanska je doznačnica naime poslie dostave vriednostni papir, na donosnika glaseći, kao što i druge dostavne izprave (izručnica, tovarni list), na temelju kojih se izručba robe zahtjevati može. Pošt. organ, koji će novac izplatiti, dužan je paziti samo na to, da bude ime naslovnikovo na stražnjoj strani doznačnice podpisano, a nije dužan izpitati ovlaštenja osobe, koja valjano adjustiranu doznačnicu izplate radi predoči. Zato i prestaje jamčenje pošte za uplaćeni iznos, čim je doznačnica valjano dostavljena.

Dosliedno tome, da doznačeni novac ostaje u blagajni uplatnoga pošt. ureda, nije ni sa propustom reklamacije spojena bezuvjetno, kao kod drugih pošiljaka, posliedica gubitka prava na odštetu. Prema tome odredjuje §. 33. st. 2. pka.: ako je reklamacioni rok propušten, to se dozna-

---

[1] Predaleko bi vodilo, da pokušam ma i letimice osvrnuti se na razne teorije glede pravne naravi pošt. doznačnica. Ovdje mi neka bude slobodno spomenuti samo to, da pošt. doznačnica nije nikada trg. doznačnica u smislu §. 291. hrv.-ug. trg. z. Nu dočim Mittelstein (str. 90) i drugi na taj zaključak dolaze time, što kod trg. naputnica asignatar samim prihvatom asignata stiče pravo na izplatu, dočim pošta biva obvezana jedino uplatom doznačene svote te što pošt. doznačnica nije naledjiva, — dolazim ja na taj zaključak drugim putem. Jer okolnost, da pošta biva obvezana samo uplatom, koju ona na doznačnici potvrdjuje, ne oduzima još pošt. doznačnici svojstva trg. naputnice, kao što i trg. naputnica ostaje takovom, ma da je primitak valute na njoj potvrdjen. Isto tako niti nenaledjivost pošt. doznačnice ne prieči, da se ona nebi mogla smatrati trg. naputnicom. Naledjivost naime nije potriebština trg. naputnice; ona može glasiti na naredbu (§. 294. trg. z.) nu netreba glasiti na naredbu u slučaju §. 291. st. 2. trg. z Mnienje svoje, da pošt. doznačnica niti onda, kada ju izdade trgovac, nije trg. naputnicom, osnivam na ustanovi §. 298. trg. z., koja se na pošt. doznačnicu nikad uporabiti ne može, jer posebni propisi pošte istu izključuju. U ostalom upućujem čitatelja na izvrstno djelo „Schmidt, Die rechtl. Natur der P. Anw., Berlin, 1890."

[2] S toga je neizpravan izraz „poslati novac pošt. doznačnicom", jer što se doznačuje, ne pošilje se. Mjesto toga treba kazati: „doznačiti novac poštom".

Digitized by Google

čena svota u roku od dalnje tri godine dana povraća, nu samo onda, ako ministarsko pošt. računovodstvo na temelju računa ustanoviti može, da je doznačeni novac zaista u blagajnu erara uplaćen, nu da još nije izplaćen. Dočim dakle, ako je predavatelj pravovremeno reklamirao, pošta doznačeni iznos i onda povraća, ako je krivo izplaćen, to u slučaju propusta reklam. roka, ako je novac na temelju krive dostave izplaćen neovlaštenoj osobi, povratku doznačenog novca više mjesta ne ima.[1]

Niti kod doznačnica ne jamči pošta za posliedice gubitka doznačbene bjelice (u kojem se slučaju izdaje dvogubka) i zakašnjena ili pogriešna rukovanja (n. pr. ako je doznačnica na krivo mjesto poslana i time se vrieme tratilo, ili ako je zakašnjeno dostavljena i t. d. §. 33. st. 3. pka.). Ustanove ove protežu se takodjer na pouzetne listove.

C. Jamčenje pošte za poštanske naloge. (§. 45., st. 2. pka., §. 10. i 11. medjunarodne pogodbe glede pošt. naloga, br. 23. Sb. zak. i nar. za Hrv. i Slav. od god. 1886).

Pošta ne jamči za izkup izprava, pošt. nalogu priklopljenih, niti za posliedice zakašnjene odpreme ili predočbe istih.[2] Izgubi li se list, koj sadržaje pošt. nalog prije, nego li je sadržaj istoga izkupljen ili u slučaju ne izkupa predavatelju povraćen, to ovaj unutar reklamacionog roka ima pravo na bonifikaciju za izgubljen preporučen list. Za novce, ubrane na temelju pošt. naloga, jamči pošta kao za novce, uplaćene pošt. doznačnicom.

Pošta jamči dakle za svotu, na koju pošt. nalog glasi, samo onda, ako je istu od dužnika već ubrala; osim ovoga slučaja ne jamči za istu niti onda, ako bi se izprave u pošt. uredu sâmom izgubile, već daje za taj slučaj samo bonifikaciju kao za preporučeno pismo.

Označivši ovako u kratko pravne odnošaje iz pošt. odpreme potičuće i završujuć sastavak ovaj sa sviešću, da ne odgovara strogim zahtjevom znanstvene razprave, tješim se time, što sam barem donjekle utro put obširnijoj i znanstvenijoj radnji na polju poštanskoga prava, koje je — koliko mi je poznato — u hrvatskoj literaturi još malo obradjivano; te ću biti sretan, ako bi moj čedni pokus potakao vještiju silu, da ovu

---

[1] Ministarsko pošt. računovodstvo običaje svake godine pošt. ravnateljstvom priobćiti, kakvi će se računi i k ovim spadajuće doznačnice škartovati, da u slučaju, ako je odštetni zahtjev prijavljen, dotičnu doznačnicu zatražiti mogu.

[2] Njem. pošta predočuje mjenice prihvata i izplate radi, te u slučaju neprihvata ili neizplate dostavlja ih osobi, koja je zvana da prosvjed sastavi. Hrv. ug. pošta nasuprot niti nepredočuje mjenica prihvata radi, niti posreduje protesta, ako ih dužnik prigodom predočbe izplate radi ne izkupi.

Digitized by Google

granu pravne znanosti temeljitije i znanstvenije obradi, nego li sam ja mogao.

S toga završujem sastavak svoj sa izrekom korifeja hrvatskoga pravoslovja dra. Marijana Derenčina u opazki 3. na str. 445. sv. II. tumača austrijskom gradjanskom zakonu: „tko zna bolje, široko mu polje!“

Sravnjujuća ogledba važnijih uredaba i načela u stečajnom postupku.

Piše dr. Stjepan Posilović.

Ako je ikoji zakon, to je na pose stečajni red kosmopolitske naravi. S toga je vrlo zanimivo baš kod tog zakona komparativnim načinom ogledati važnije institucije i načela, kako su ista raznovrstno u raznih stečajnih redovih uredjena, a sravnjivanje je to i vrlo poučno upravo u tu svrhu, da se prosuditi uzmogne, koja od tih uredaba i načela da su najpraktičnija, ter se kao takova preporučaju i za naš novi stečajni red. Uzeh si s toga zadaćom letimice proći te uredbe i načela pomenutim sravnjivajućim načinom, pripomenuvši i moje primjetbe k istim.

Što se ponajprije samog stečajnog reda tiče, to postoje takovi u njekih državah samo za trgovce, a za netrgovce ne, a u drugih opet, gdje i postoji stečajni red za oboje, sadržani su posebni njeki propisi, na pose za trgovce valjajući.

Tako sadržaje code de commerce samo stečajni red za trgovce, dočim insolventni netrgovci podpadaju odnosnim propisom općeg civilnog postupka.

Nasuprot obstoje stečajni propisi za trgovce i netrgovce u sliedećih državah: Austriji, Ugarskoj, Njemačkoj Englezkoj, Norvežkoj, Danskoj, Rusiji, Škotskoj, Švedskoj, Sjedinjenih državah sjeverne Amerike, Južnoj Australiji i Novom Južnom Walesu.

Skoro sve ostale sad nespomenute države, koje sljede francezko pravo, sadržaju samo stečajni red za trgovce, što napose valja i po novom švajcarskom stečajnom redu (u krieposti od 1. siečnja 1892.). Isto tako postoji i u Bosni i Hercegovini samo stečajni red za trgovačke stečaje.

Prelazeći k dužnosti, prijaviti stečaj po prezaduženiku, sadržavaju mnogi stečajni redovi odredbu, da je dužan dužnik, čim obustavi svoja plaćanja, prijaviti stečaj. Tako propisuje naš stečajni red za trgovce, da je svaki trgovac ili tvorničer, čim obustavi svoja plaćanja, dužan isti dan to objaviti pismeno stečajnom sudu.

To je isto propisano i po austrijskom i ugarskom stečajnom redu.

Digitized by Google

Po code de comerce dužan je svaki trgovac za 3 dana po obustavi plaćanja prijaviti stečaj.

To isto odredjuju stečajni redovi u Belgiji, Holandiji, Italiji, Poljskoj. Portugalskoj, Rumuniji, Turskoj, Grčkoj, Braziliji i u Argentinskoj republici; — u Japanu mora to trgovac učiniti unutar roka od 5 dana. U Španiji mora trgovac, nemogući na dan dospjelosti platiti stanoviti dug, za 48 sati to prijaviti, da bude stavljen u stanje obustave plaćanja. Ne učini li on toga u navedenom roku, mora se odmah sljedećeg dana prijaviti sudu radi otvorenja stečaja.

U njemačkom stečajnom redu nepostoji ta dužnost, samo je zapriečena kazan prezaduženiku, ako tim propustom njegovim budu vjerovnici oštećeni. Isto vriedi i po Irskom, Norvežkom, Škotskom, Švedskom, Englezkom, i stečajnom redu sjedinjenih država Sjeverne Amerike, isto valja i u Rusiji i Švajcarskoj.

Po engleskom, ruskom i švajcarskom stečajnom redu ne traži se, da prijavljujući stečaj dužnik izkaže i to, da nemože plaćanja obaviti, ili da je ista obustavio, dočim se to po njemačkom stečajnom redu iziskuje. Po austrijskom i ugarskom je stečajnom redu dovoljno, da prijavi prezaduženi trgovac, da je svoja plaćanja obustavio, usljed česa već ima sljediti otvorenje stečaja.

Otvorenje stečaja.

Svi stečajni redovi odredjuju, da mogu vjerovnici tražiti otvorenje stečaja nad imovinom prezaduženika.

Samo nieki sužuju to pravo.

Tako po englezkom stečajnom redu može takov predlog staviti samo vjerovnik, čija tražbina iznaša više nego 50 L., ali se može i više vjerovnika sjediniti u tu svrhu. U Irskoj i Škotskoj mora isto tako pojedini takov predlog stavljajući vjerovnik imati tražbinu od najmanje 50 L., ako su dvojica vjerovnika, moraju njihove tražbine najmanje 70 L., a ako su trojica ili više njih, tad najmanje 100 L. sačinjavati.

Po ruskom stečajnom redu za trgovce smatra se prezaduženikom, tko prizna pred sudom ili vjerovnici, da mu imovina nedotiče za podmirenje svih dugova ili kad se proti njemu vodi bezuspješno ovrha, ili kad je u bjegstvu, a nije učinio odredbu glede pokrića dugova.

Sud po izpitivanju platežne nemoći prezaduženikove otvara stečaj.

U sjedinjenih državah sjeverne Amerike mora se bezujetno u molbi za otvorenje stečaja izkazati, da dužnik ima više od 500 dolara duga.

Ima li on manje od 12 vjerovnika, pri čemu se nebroje rodjaci, tad može pojedini ili više vjerovnika, kojih neosigurane tražbine iznose najmanje 500 dolara, zahtjevati otvorenje stečaja.

Digitized by Google

Ima li dužnik više od 12 vjerovnika, tad moraju najmanje trojica vjerovnika staviti predlog, da se stečaj otvori.

Pomenuta ograničenja, u koliko su možda za zemlje englezkog prava — jer sličnih ustanova neimaju ini stečajni redovi — i od praktične vriednosti radi poznate skupoće sudskog postupka u obće, za naše bi odnošaje jedino neopravdanim načinom stezala nedvojbeno pravo vjerovnika, da može siliti dužnika i na otvorenje stečaja.

Po austrijskom stečajnom redu, traži se, da se vjerovnik, tražeći otvorenje stečaja nad imovinom dužnika netrgovca, mora izkazati, da se osim njega barem još po jednom vjerovniku ovrha vodi, dočim se to u stečaju trgovca nezahtjeva.

Po ugarskom stečajnom redu je uredjeno, da vjerovnik, tražeći otvorenje stečaja, mora vjerodostojno izkazati, da dugovi dužnikovi nadmašuju njegovu imovinu.

Potonja je uredba najshodnija; jer samo u tom slučaju je opravdano otvorenje stečaja, koje je odviše važni dogadjaj, a da bi se na molbu možda samo i jednog vjerovnika, gdje dakle potreba stečajnog postupka nikako nepredleži, stečaj otvarao.

I po njemačkom stečajnom redu mora prijavljujući vjerovnik izkazati svoju tražbinu kao što i nemogućnost plateža od strane dužnika, koja se nemogućnost plateža uzima da postoji osobito onda, kad uzsljedi obustava plaćanja.

Po njemačkom stečajnom redu se može stečaj samo na predlog dužnika, ili vjerovnika otvoriti, inače ne.

Drugčije ustanovljuje glede toga code de comerce (Art. 441.), po kojem može stečajni sud i ureda radi, čim sazna pouzdano za obustavu plaćanja od strane dužnika, stečaj otvoriti.

To isto valja i u Italiji, Argentinskoj republici, a i po našem stečajnom redu u stečajih trgovačkih. Po austrijskom i ugarskom stečajnom redu predpostavlja se za otvorenje stečaja iniciativa od strane dužnika ili vjerovnika.

Po ugarskom i austrijskom stečajnom redu nije dopustivo otvorenje stečaja, ako postoji samo jedan osobni vjerovnik dužnikov, što je opravdano već samim bićem stečaja, koji predpostavlja više vjerovnika.

Organi upravni u stečaju.

Osim stečajnog povjerenika igraju u stečajnom redu važnu ulogu upravni organi, koji su rek bi dušom stečaja, i od kojih u veliko zavisi brzo i spretno dovršenje stečaja. Ti organi jesu i to kao glavni organ, organ cjeline najme, skupština vjerovnička, zatim upravitelj stečajnine (odnosno i više njih, franc. syndic, ital. curatore, englezki trustee zvan),

Digitized by Google

zatim organ nadzirajući i popunjujući upravitelja, ter ujedno posredujući izmedju njega i glavnog organa, najme odbor vjerovnički (ital. delegazione dei creditori, englezki committee of inspection). Od tih organa ide prvo mjesto upravitelja stečaja, o čijoj vještini i okretnosti upravo najvećma sudbina stečaja ovisi. Upravitelj je upravo ovršujući organ vjerovnika stečajnine, a ne možda samo izaslanik, odnosno punomoćnik skupštine vjerovničke, usljed toga ima i samostalan zakonom opisani djelokrug, u kojem je samo u slučajevih u zakonu iztaknutih vezan bud na privolu vjerovničkog odbora, bud na zaključak glavne skupštine.

Kako da se i od kojih osoba postavlja upravitelj stečajni, različito je u raznih stečajnih redovih ustanovljeno.

Posao upravitelja, stojećeg pod nadzorom stečajnog suda, jest uprava i realizovanje gromade, likvidacija prijavljenih proti stečajnini tražbina i dioba imovine stečajnjske. Upravitelj treba da je u važnijih poslovih, tičućih se stečaja, još vezan na kontrolni organ, a to je odbor vjerovnički. Potonji je pozvan, ne samo da nadzire i upravitelja u njegovom cjelokupnom poslovanju, već da ga u tome i popunjuje time, da može upravitelj stanovite pravne čine samo privolom odbora preduzeti. Vjerovnički odbor nije eksekutivni organ, već mu sastoje funkcije samo u nadziranju i popunjivanju poslovanja upraviteljeva.

Takov odbor, obično od 3 lica, bira vjerovnička skupština, u koliko ga u obće smatra nuždnim u dotičnom stečaju, jer se kod manje važnih stečaja, gdje je uprava i realizovanje stečaja posve jednostavne naravi, izostaviti može, u kojem slučaju sam upravitelj upravu obavlja, pri čemu je on samo vezan na zaključke glavne skupštine. Da li će se takovi odbor odmah i privriemeno po stečajnom sudu bud odmah, bud iza saslušanja nalazećih se u sjedištu suda vjerovnika, imenovati, zavisi od potrebe i okolnosti, nu svakako to uvjek nemora biti.

Članovi takova odbora mogu dakako biti i nevjerovnici stečajnijski, prem bi vjerovnici stečajnijski vjerojatno većim interesom upravu pratili, jer se i njih samih tiče. Prezaduženik treba svakako da bude odatle isključen, jer bi lasno samo neprilike u takovu odboru pravio, koji bi često možda štogod i proti njegovom osobnom interesu zaključiti mogao.

Skupština sviuh vjerovnika je sbor, u kojem pojedini vjerovnici odlučuju vrhu zajedničkih, zakonom im namjenjenih poslova načinom u stečajnom redu propisanim. Takovoj skupštini pripada u svih odlučnih poslovih i odlučna rieč, jer su oni baš gospodari stečajne imovine, koji sa istom dakako u okviru zakona slobodno razpolagati smiju, jer su moderni stečajni redovi baš osnovani na načelu samopomoći, a ta je glavno u rukama vjerovničke skupštine.

Pošto je upravitelj stečajnine javno postavljen organ, poslujući u obćem interesu stečajnijske cjeline, neodlučuje bitno glede njegova djelo-

Digitized by Google

kruga okolnost, tko da ga namješta, jer može on i po sudskoj oblasti namješten biti. Po stečajnom redu za carevinu Njemačku imenuje stečajni sud, otvarajući stečaj, jednog ili više privremenih upravitelja, koji se ne riedko uzimlju izmedju trgovaca. Vjerovnici stečajni mogu u prvoj skupštini sudu predlagati ili da se privremeni upravitelj postavi definitivnim, ili u tu svrhu predlagati inu osobu, pak stečajni sud nemora postaviti konačnim upraviteljem onog, koga vjerovnici predlažu, ali nemože ni imenovati nikojeg inog upravitelja osim predlaganih. U takovu slučaju imao bi dalje ostati prvobitno po sudu postavljeni upravitelj.

Po novijoj redakciji code de comerce (Art. 462. 529.) imenuje trgovački sud jednog ili više privremenih upravitelja (syndic provisoire) zatim poslje sazova prve skupštine vjerovničke definitivnog upravitelja (syndic definitif), pri čemu imadu vjerovnici samo savjetujući glas, ter sud nije vezan na predloge vjerovnika u tom pogledu. Slično valja za Argentinsku republiku, Holandiju, Grčku, Tursku i Španiju (za trgovačke stečaje).

U Englezkoj biraju vjerovnici većinom glasova u skupštini upravitelja stečajnine, ter mogu i vjerovnički odbor od 3—5 lica imenovati te i potonjemu prepustiti, da postavi upravitelja. Takav izbor treba da sud odobri.

U Italiji postavlja sud prigodom otvorenja stečaja medjutomnog upravitelja iz listine, koja se pravi na temelju izjave trgovačkih komora za svake 3 godine. Po sazovu prve vjerovničke skupštine postavlja sud, čuvši želje vjerovnika, opet iz listine definitivnog upravitelja, nebudući vezan na predloge vjerovnika. Dakle i tu ima sud dosta neograničeno pravo u imenovanju i odstranjenju upravitelja. Samo onda, ako se izjavi u skupštini vjerovničkoj osobna većina i $^3/_4$ svotne većine vjerovnika za stanovitu osobu kao upravitelja, mora tad sud takovu imenovati, ma da i nebila u listini. Vjerovnici mogu u prvoj skupštini i odbor vjerovnika izabrati. Sličan u bitnom postupak valja i po novom trgovačkom zakonu za Portugalsku.

Po austrijskom stečajnom redu postavlja sud stečajni ureda radi pri otvorenju stečaja privremenog upravitelja. Zatim ima stečajni sud prema predlogu svotne većine vjerovnika, stavljenom na ročištu, ili potvrditi dosadanjeg upravitelja ili drugog imenovati, u koliko važne sumnje ne postoje proti takovom predlogu vjerovničkom. Zatim mogu vjerovnici pri općem likvidacionom ročištu nakon dovršene likvidacije, opet absolutnom svotnom većinom birati i novog upravitelja. Slično valja i za postavljanje vjerovničkog odbora. Taj postupak, da se uprava može redovito tri puta — a eventualno i više — mienjati, neshodan je, jer zateže dovršenje stečaja i povećaje stečajne troškove.

U Ugarskoj imenuje sud odmah prigodom otvorenja stečaja definitivnog upravitelja, a kadšto i zamjenika, iz reda stanujućih u području

Digitized by Google

suda odvjetnika, odredi kadšto i provizorni odbor vjerovnički, ter prva vjerovnička skupština bira većinom glasova (svotne većine) definitivne odbornike, kojim stečajni povjerenik, u koliko neima prigovora proti izboru, odmah dekrete uruči, a inače o tih prigovorih odlučuje konačno stečajni sud.

Stečajni sud može prema kakvoći gromade i razgranjenosti posla za stanovite grane uprave i posebne upravitelje imovine imenovati, koji unutar povjerena im djelokruga imadu ista prava i dužnosti kao i upravitelj gromade.

U Rusiji imenuje medjutonjeg upravitelja sud. Nakon ustanovljenja vjerovnika sazivlju se isti u skupštinu, u kojoj većinom glasova (svotne većine) biraju dvojicu ili više kuratora i predsjednika.

Tako izabrana uprava stečajnine jest za trajanja stečaja javni ured, niža molba trgovačkog suda, od kojega ipak neodvisi.

U Švajcarskoj obavlja stečajna oblast upravu do sazova prve vjerovničke skupštine, koja odlučuje većinom glasova, da li će stečajna oblast sama i nadalje upravu voditi, ili da li će se jedan ili više upravitelja izabrati, ter može ujedno skupština iz svoje sredine birati i vjerovnički odbor. U sljedećoj zatim glavnoj skupštini odlučuju vjerovnici, da li će dosadanja uprava i odbor definitivno ostati ili će se drugi izbor obaviti.

U Danskoj može stečajni sud postaviti privremenog kuratora. U prvoj vjerovničkoj skupštini odlučuju vjerovnici, da li bi se postavio definitivni kurator ili ne. Ako odluče takova postaviti, biraju ga većinom glasova, kao i vjerovnički odbor, kojem izboru još treba sudska potvrda. Odluči li se kuratora nepostaviti, tad stečajni sud sâm obavlja i poslove uprave.

U Švedskoj se odmah iza otvorenja stečaja sazivlju obitavajući u mjestu suda i u blizini vjerovnici, da radi uprave gromade izaberu jednoga ili više obranika, čemu još mora pridoći odobrenje suda.

U Belgiji postavlja neograničeno sud jednoga ili više kuratora, koji se redovito uzimlju izmedju odvjetnika.

U sjedinjenih državah sjeverne Amerike biraju vjerovnici u prvoj svojoj skupštini 1—3 kuratora za upravu gromade.

U Japanu se imenuje upravitelj po sudu iz listine, koja je kod suda.

U Škotskoj i Irskoj postavlja sud privremenog upravitelja, dočim vjerovnici u glavnoj skupštini svotnom većinom biraju definitivnog upravitelja, koji izbor je još ovisan o sudskoj potvrdi.

U Španiji biraju se po ustanovah tamošnjeg gradjanskog parbenog postupnika od 3 syndika (upravitelja) dvojica njih svotnom većinom

Digitized by Google

vjerovnika, dočim trećega biraju vjerovnici, koji su kod izbora prve dvojice syndika ostali u manjini.

Načelno držim, da princip usvojen u ugarskom stečajnom redu, koliko god može isti shodan biti kod važnijih i zamršenijih stečaja, u obćenitosti nije opravdan, jer čemu kod jednostavnijih stečaja, u kojih neima zakučastih pravnih pitanja, ter u kojih dostaje obična poslovna okretnost, tražiti bezuvjetno pravdopravnike, kojim često baš praktično izkustvo manjka, koje ide najvećma u prilog shodnom realizovanju stečajne imovine i dovršenju stečaja? A k tomu je posve opravdano i po naravi stvari, da u stečaju i vjerovnici imadu pravo uticati na imenovanje toli važnog organa, kao što je upravitelj stečajnine, nu ipak tako, da stečajnom sudu ne bude oduzeta mogućnost, da u izvjestnih slučajevih nemora uzprkos predlogu došlih na ročište vjerovnika postaviti upraviteljem osobu predloženu, ako ona nije vriedna toga ili ako se to protivi obćim interesom vjerovničkim. Meni se s toga čini od svih gornjih ustanova u pogledu postavljanja upravitelja i vjerovničkog odbora najshodnijom odredba stečajnog reda za carevinu Njemačku.

Po dosadanjem našem stečajnom redu postavlja se kod otvaranja stečaja posebni organ za zastupanje stečajnine prama vjerovnikom stečajnijskim, dakle zastupanje stečajnine pri likvidaciji i parnicah proti stečajnini, koji se zove zastupnikom stečajnine, a posebni organ za upravu, nazvan upraviteljem. I po stečajnom redu našem može ista osoba biti i jedno i drugo, nu načelno se lučenje tih dvajuh funkcija nemože odobravati, jer bi ono moglo često i do sukoba voditi, u koliko bi razne osobe za gornje funkcije postavljene bile. Pošto će i osim toga upravitelj stečajnine, poznavajući točno imovinsko stanje stečajne gromade, najbolje znati prosuditi i likvidnost prijavljenih tražbina, neda se opravdano prosudjenje jednog pitanja od drugog odlučiti.

Po tome je posve utemeljeno načelo modernih stečajnih redova, koji poznaju samo jednog funkcijonara, a to je upravitelj stečajnine, koji ima ujedno i likvidaciju provesti.

Najveći dio stečajnih redova sadržaje ustanovu, da vjerovnik stečajnijski može biti imenovan upraviteljem. Nu stečajni redovi u Italiji (codice di commercio Art. 714.) i Portugizkoj izključuju vjerovnike, što je neopravdano.

Razumije se po sebi, da prezaduženik nemože biti upraviteljem u vlastitoj stvari.

Po mnogih stečajnih redovih je bliža rodbina i tastbina izključena od poslova upravitelja; tako po francezkom code de commerce, talianskom, austrijskom, (izuzev izbor upravitelja poslje obavljene likvidacije, pri kojem izboru nije više rodbinstvo ni tastbina zapriekom), po ugarskom, portugizkom, argentinskom i t. d. stečajnom redu, dočim napose u stečajnom redu

Digitized by Google

carevine Njemačke to izključenje nepostoji. Moje je nemjerodavno mnienje pri tom, da je svakako shodnije rodbinu i tastbinu prezaduženika izključiti iz uprave već s toga, da ne bude baš s toga razloga makar često i neosnovanih pritužba vjerovnika, dvojećih o nepristranosti upravitelja.

Vjerovnički odbor se nepostavlja po ustanovah code de commerce, a to isto prihvatili su medju ostalimi i stečajni redovi Irske, Škotske, Belgije, Rumunjske, Turske, Španije, Holandezke, Grčke, Argentinske republike, sjedinjenih država sjeverne Amerike i Brazilije.

Nedvojbeno jest svrsi shodno, da se postavi vjerovnički odbor, izuzev jedino posve neznatne stečaje, jer je svakako u prilog same stvari, gdje su toliki važni interesi u pitanju kao u stečaju, da bude i kontrolni i podporni organ upravitelju o bok postavljen.

Po novom zakonu u Francezkoj od 4. ožujka 1889. imenuju vjerovnici jednog ili dva nadzornika (controlleur) uz upravitelja, kojega isti nadziru.

Vjerovnički odbor se sastoji prema ustanovam većine stečajnih redova najviše od 3—5 lica, pak je i posve opravdano, da nebude broj članova istoga prevelik.

Što sve od imetka prezaduženikova ide u stečajnu imovinu, i da li i to, što dužnik za vrieme stečaja privredi, spada u stečajnu gromadu?

Pravedno je, da ono, što prezaduženik za trajanja stečaja svojim trudom zasluži, spada u stečajninu, van u koliko je od te privriede nuždno za stališu primjerno uzdržavanje njegovo i porodice mu, što se dakako prezaduženiku mora ostaviti, jer bi inače isti slabo mario u obće za privriedu u stečajninu, ter i porodični obziri iziskuju takovu odredbu. Prepustiti pako svu privriedu, po prezaduženiku polučenu, na njegovo slobodno razpolaganje, nije opravdano, jer bi inače tako prezaduženik često i bolje materialno stajao, nemorajući obveza svojih podmirivati, nego li da nije pod stečajem. Koliko će se od te privriede prezaduženiku ostaviti, odlučiti će stečajni sud.

Tako ustanovljuju stečajni redovi austrijski, ugarski, švedski i norveški.

Nasuprot po propisih njemačkog stečajnog reda nespada nikako u stečajnu gromadu ono, što prezaduženik za stečaja vlastitim radom steče. To isto vriedi i po danskom stečajnom redu.

Mnogi stečajni redovi davaju prezaduženiku pravo uzdržavanja i alimentacije iz stečajne gromade.

To napose vriedi po propisu code de comerce, prem kojemu visinu takove davati se imajuće alimentacije odredjuje stečajni povjerenik na predlog upravitelja, proti kojoj odluci je otvoren priziv na stečajni sud.

(Sliedi.)

Digitized by Google

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Svaka anormalnost duševna nije dovoljna, da bude tko za luda ili slaboumna po §-u 273. o. g. z. proglašen, te da bude djelotvorna njegova sposobnost ukinuta.

Kr. kot. sud u D. sudio je u ustmeno razpravljenoj parnici ostavine J. T. kao tužiteljke, zastupane po skrbniku na čin odvj. Gj. pl. B., proti A. A. kao tuženici po odvj. dru. A. M. radi ukinuća kupo-prodajne pogodbe od 19. srpnja 1890. glede nepokretnina grunt. ul. br. 80. p. o. S. i povrate u prijašnje stanje sprp. — zametnutoj tužbom de praes. 27. kolovoza 1892. br. 7376. gr., a dovršenoj uskladom spisa dana 27. ožujka 1893. pod br. 3022. gr. iza preduzete prociene i saslušanja svjedoka sljedeće za pravo:

„Tužiteljka ostavina J. T. po skrbniku na čin odvj. Gj. pl. B. odbija se sa stavljenim tužbovnim zahtievom, da joj je tužena A. A. iz S. dužna u roku od 14 dana priznati:

1. da je dana 19. srpnja 1890. sklopljena izmedju A. A. i J. T kupo-prodajna pogodba glede nekretnina grunt. ul. br. 80. p. o. S. ništetna, te je usljed toga dužna

2. povratiti stvari u prijašnje stanje uknjižbom brisanja prava vlastničtva, stečenog za njenu korist na nekretninah gr. ul. br. 80. p. o. S odlukom kr. kot. suda kao grunt. oblasti u D. od 26. srpnja 1890. br. 887. gr. uz ustup u posjed i uživanje tužiteljki ostavini J. T.

Parbeni troškovi prebijaju se medju parbenimi strankami.

Razlozi: Zak. ustanova §-a 16. u savezu sa §-om 18. o. g. z. priznaje svakomu čovjeku pravnu sposobnost, čim je od utrobe materinje samo za čas života samostalno odieljen. Ta pako pravna sposobnost sastoji se u mogućnosti uživati prava — u mogućnosti stajati u pravnih odnošajih, a to su prava naravna, prirodjena.

Da pako ovakova pravno-sposobna osoba uzmogne izvadjati pravna djela i pravne poslove, mora biti djelotvorno sposobna (osobno sposobna), a to su sve osobe, koje zak. ustanova §-a 21. o. g. z. ne izuzimlje.

Tko dakle tvrdi, da kod preduzeća kojeg pravnog posla nebijaše dotična osoba djelotvorno sposobna, mora o tom tvrdi dokaz pružiti.

U nazočnoj parbi nastoji tužiteljka uztvrditi, da sada pokojni J. T. prigodom sklapanja kupo-prodajne pogodbe A. I. sa A. A. bje posve bez razuma. U dokaz ove okolnosti pruža svjedok dokaz uz navraćenje A. A. glavne nečne prisege. Osim toga tvrdi tužiteljka, da prigodom utanačivanja iste kupo-prodajne pogodbe nije se bio J. T. odrekao prava pobijanja radi

Digitized by Google

prikrate prieko polovine, što je i razlog, da traži, da se ista pogodba po tuženici priznade ništetnom uz uzpostavljenje priepora u prijašnje stanje.

Tužena A. A. priznaje, da je glasom ugovora A.—I. kupila od sada pokojnoga J. T. nekretnine gr. ul. br. 80. p. o. S. za kupovninu od 25 for., nu poriče, da bje prodavaoc J. T. istom sgodom bez razuma i da se je odreko prava pobijanja pogodbe prieko polovine običajne vriednosti.

Osvrtom na gore obrazloženo zahtieva se prigodom sklapanja pogodbe, da oba kontrahenta imadu naravnu djelatnu sposobnost, sposobnost u obće volju tako očitovati, da su si sviestni svojih čina, zatiem juridičnu djelatnu sposobnost, najme, da su samosvojni.

Prema zak. ust. §-a 865. o. gr. z. nemogu osobe bez razuma obećanja učiniti, niti prihvatiti, pa s toga valja tužiteljki obzirom na zak. ust. §-a 273. o. gr. z. dokazati da sada pokojni J. T. bje sudbeno proglašen ludim ili slaboumnim, a u pomanjkanju toga dokaza analogno sa ustanovom §-a 567. o. gr. z. svjedoci, koji bi iz vlastitog znanja i opažanja mogli uztvrditi, da prigodom sačinjenja ugovora A.—I. bje J. T. kao kontrahent posvema bez razuma tako, da nije uvidjao posljedica svojih čina. Doduše ponudila je tužiteljka o navedenih okolnostih dokaz po svjedocih, da je prigodom utanačivanja pogodbe A.—I. bio suprug tuženice A. A. upozoren, da mu supruga tuženica sačinjava pogodbu sa osobom ludom, ali taj dokaz nije uspio.

Svjedoci redomice uztvrdiše, da je sada pokojni J. T. ludovao, nu da li bje bez razuma u momentu sklapanja pogodbe A.—I., to nijedan uztvrditi nije mogao. slijedom česa o toj okolnosti navraćena tuženici glavna niečna prisega nije dosudjena.

Prigovor tužiteljke, da se sada pokojni J. T. nebijaše odrekao pobijati ugovor A.—I. radi prikrate prieko polovine običajne vriednosti, to taj prigovor takodjer nije uvažen, osvrtom na muče priznanje tužiteljke glede podpisa J. T. u istom ugovoru, u kom se u tački 4. toga prava odriče (§. 108. gr. p. p.), prema čemu nije niti od važnosti sudbena procjena objekta pogodbe A.—I., a niti uvažena ponudjena tuženici o toj okolnosti glavna niečna prisega. Više prigovora nebje stavljeno.

Preboj parbenih troškova opravdan je, jer ne predleži nijedan od razloga §-a 573. sl. a—d. gr. p. p, a osim toga smatrala je tužiteljka, bolje predmievala, da je J. T. pomenutu kupo-prodaju u ludosti počinio, pošto bje notorna njegova slaboumnost.

Usljed podnešenog priziva po tužiteljki, bude prizvana osuda potvrdjena riešitbom kr. banskog stola od 15. pros. 1893. br. 25388. iz ovih razloga: Nemože biti dvojbe o tom, da je i pored ustanove § a 273. o. g. z., po kojoj za luda ili slaboumna može se držati samo onaj, koji je sudbeno proglašen da je takav, dopustiv prigovor i dokaz, da tko u stanovito

Digitized by Google

vrieme, ma da nije sudbeno proglašen bio za luda ili slaboumna, nije imao razuma tako, da je po §-u. 865. o. gr. z. nesposoban učiniti obećanje ili ga prihvatiti.

Da li je pako tko lud ili slabouman, da nemože poznati posljedica svoga djelanja (§. 21. o. g. z.) odlučuje sud, pošto se točno razvidilo njegovo vladanje, i pošto saslušani budu ljekari, koje je sud odredio, da izvide duševno stanje njegovo (§§. 273. i 283. o. g. z.), a po analogiji §-a 567. o. g. z., koja je dopustiva u svih slučajevih, kada se radi o prosudjenju duševnoga stanja za prošasto vrieme, i kada se čovjek motrenju vještačkom podvrći više nemože, prikladna su zato dokazna sredstva: svjedoci, mnienja liečničkih vještaka, svjedočanstvo osoba poglavarstvenih, koje su stanje duševno dotičnika točno razvidile, ili ina pouzdana dokazala.

Tužitelj je o tom, da je kupo-prodajna pogodba A.—I. ništetna, jer je prodavalac sada već pokojni J. T. bio bez razuma, te nesposoban po §-u 865. o. g. z voljni svoju očitovati, ponudio dokaz po svjedocih, i sud je taj dokaz proveo, lječnički vještaci nisu saslušani, i redoviti dokaz po njih sudbenim očevidom dakako nije moguć, jer je J. T. medjutim preminuo, ali, u koliko se nutarnje duševno stanje čovjeka vanjski očituje u djelih i vladanju njegovu, a to je redovito mnienje liečničkih vještaka, ako i nije dano na temelju neposrednoga motrenja i nalaza, nego na temelju okolnosti čina, dokazanih po svjedocih, ili inimi dokazi, može za odluku sudca važno biti, ne doduše kao dokaz sudbenim očevidom po 10. poglavju gr. p. p., nego po pravilu, izrečenu u §-u 105. gr. p. p., da se istina koje tvrdnje ili koje zasade njekajuće može i posredno dokazati izpravnim zaključenjem iz čina, posve dokazanih.

Svjedoci pozvani po tužitelju, i saslušani pod zakletvom izkazaše: D. F., J. S., J. L. i Gj. L., da su pok. J. T. u posliednjih godinah života njegova vidjevali hodati selom gola, vikati i pjevati crkvene pjesme, noćju u svojoj kući (sobi) naložiti veliku vatru, i napose još svjedok J. S. da je J. T. svoje stvari u bezcienu prodavao, tako i pol vagana žita za 10 nč., svjedok J. L., da ga je J. T. jednom prilikom zvao, da ide š njim u grad, kazav mu, da je car, a on (svjedok) da će biti njegov general i napokon izkazuje svjedok J. J. da je J. T. jednom sgodom njegovu (svjedokovu) kćer zvao, da ide š njim cigle praviti, da će graditi crkvu, da je sa djecom vikao i pjevao, a da su mu se djeca rugala, pa iz ovih okolnostih čina navedeni svjedoci izvode i drže, da je pokojni J. T. bio lud.

Sada navedene i po svjedocih potvrdjene okolnosti čina dok sud na mnienja i slutnje svjedoka nestručnjaka o priepornih činih obzirati se neima, pokazuju, da je duševno stanje pok. J. T. u ono vrieme, u kom svjedoci govore, bilo istina anormalno, ali kakogod svaka anormalnost duševna nije dovoljna, da bude tko za luda ili slaboumna po §-u 273. o. g. z. proglašen, i djelotvorna njegova sposobnost ukinuta, tako ni u kon-

Digitized by Google

kretnom slučaju nije ona dovoljna za dokaz, da je pok. J. T. u vrieme sklapanja pogodbe A.– I. bio sasvim lišen razuma, ili bar, da nije mogao poznati posljedice svojih djelanja, i navlastito jer toga ne dokazuju svjedoci ugovorni E. A. i P. L.

Poradi toga, što navedene po svjedocih okolnosti čina nisu dostatne, da na njih liečnički vještaci izreknu mnienje o prošastom duševnom stanju pokojnoga J. T., ne odredjuje se po §-u 330. g. p. p. nastavak razprave, odnosno popunjenje saslušanjem liečničkih vještaka, jer se od toga s vjerojatnošću ne može očekivati uspjeh.

Tužitelj napokon pobija kupo-prodajni ugovor A.—I. i radi skraćenja prieko polovine, jer da je prodavalac J. T. dajuć vinograd, koji da je vriedao bio 150 for. od kupca po odredjenoj kupovnoj cieni sa 25 for. nije dobio niti polovinu toga, pa traži i s ovoga razloga ukinuće pogodbe. i da se stvar povrati u prijašnje stanje.

Od tužeće stranke se ne pobija pismo ili podpis ugovorne izprave A.—I., smatrati se dakle mora istinitom, i sve one okolnosti čina, o kojih je ona sačinjena, a napose ona u §-u 4. uvrštena ustanova, da se obje stranke odriču napadati ugovor radi prikrate prieko polovice običajne vriednosti po §-u 933. i 934. o. g. z.

Tužiteljica indi tvrdeći, da se prodavalac pok. J. T. nije odrekao napomenutoga prava, da najme nije ugovoreno onako, kako je u izpravi A.—I. u §-u 4. uvršteno, morala bi navesti i dokazati okolnosti čina takove, po kojih bi se zaključiti dalo, da su ugovarajuće stranke ustanovu §-a 4. samo prividno ugovorile i u izpravu A.—I. uvrstiti dale, a da su pri tom sasvim što drugo na umu imale.

Ali tužiteljica toga i netvrdi, niti dokazuje, ne dokazuju pako toga niti svjedoci E. A. i P. L., na koje se je tužiteljica pozvala, oba ova svjedoka istina izpovjediše, da se prodavalac J. T. pred njimi nije izrično odrekao prava pobijati ugovor s navedena razloga, ali se tom izpovjedkom nemože dokazati ono, što bi tužiteljica, kako je napred razloženo dokazati morala, prividnost najme ugovora A.– I. odnosno ugovorne točke u §-u 4. Svjedok naime P. L. podpisao je kao svjedok već gotovu izpravu A. - I. nakon što mu stranke rekoše, da je J. T. vinograd prodao, a A. A. da ga je kupila svjedok pako E. A. valuje samo to, da se sjeća, da se J. T. prigodom sklapanja pogodbe nije bio odrekao pobijanja rečene pogodbe, nedaje pako ubavjesti o tom, na koji način je ugovorna točka 4. u izpravu A.—I. uvrštena bila.

Ni s ovoga dakle razloga kupo-prodajna pogodba A.—I. nije ništetna, pa je s toga osuda prvomolbena, kojom se tužba odbija, opravdana, te ju je valjalo potvrditi, a podnešeni priziv odputiti.

Kr. stol sedmorice svojom vrhovnom osudom od 11. listopada 1894. br. 2926. odputio je izvanredni previd tužiteljice ostavine J. T. s razloga:

Digitized by Google

U pomanjkanju uvjeta §-a 335. gr. p. p., po kojih bi dopustiv bio izvanredni previd tužiteljice, ima se isti po §-u 334. gr. p. p. odputiti.

Vj. Belčić.

Da li punovlast bezuvjetno prestaje, ako umre punovlastitelj ili punovlastnik. Tumačenje §. 1022. o. g. z. i §. 16. odvj. reda.

U parnici L. B. tužitelja, zastupanoga po odvjetniku dru. A. proti M. B., tuženom, zastupanom po odvjetniku dru. O. radi plateža od 116 for. spp. kr. kotarski sud u K. osudom od 20. prosinca 1894. broj 14019. sudio je po zahtjevu tužbenom uvjetno uz domirnu prisegu.

Kr. banski stol usljed žalbe ništovne i priziva tužitelja riešitbom od 21. ožujka 1895. broj 4997. prvosudnu je osudu preinačio i sudio bezuvjetno po tužbenom zahtjevu.

Kr. stol sedmorice vrhovnim riešenjem od 12. srpnja 1895. br. 2389. vidiv, da je tužiteljev zastupnik odvjetnik dr. A. tečajem parnice očitovao, da je tužitelj nakon podnešene tužbe umro,

uvaživ, da rečeni tužiteljev zastupnik imade doduše punomoć od tužitelja i za njegove nasliednike, no da se nevidi, imali iza tužitelja očitovanih nasliednikah, koji po §. 547. i 550 gr. p. p. tužitelja predstavljaju i koji se kao parbena stranka smatrati imadu napram tuženiku;

uvaživ, da ostavitelj dotično njegova ostavina ne može biti bez zastupnika, pošto ako nasljednici poznati nisu, ili ako se poznati nasljednici neće da prijave, sud ima postupati po §-u 128. i 129. izvpp. i postaviti ostavini kuratora, koji ostavinske tražbine ućerivati ima;

uvaživ, da odvjetnik kao zastupnik stranke po §. 1022. gr. z. i §. 16. odvj. reda ima nastaviti preuzeto zastupanje i nakon smrti njezine uz tamo naznačeno ograničenje, nu da tim nije protustranka prisiljena razpravljati s osobom nepostojećom, koja neima prava stojati pred sudom, pošto neima zakonitoga zastupnika;

vidiv, da su s toga, što nije paženo na ove zakonske ustanove tuženiku izmakla dokazna sredstva glavnom prisegom, kojom bi se možebiti proti zakonitom zastupniku ostavine tužitelja poslužiti mogao, i proti kojem dokaznom sredstvu se tužitelja zastupajući odvjetnik opire s toga, što je tužitelj umro;

obnašao je povodom žalbe ništovne i previda tuženika ureda radi po §. 343. i 339. t. 2. gr. p. p. ukinuti obe osude nižih sudova ter obustaviti razpravu parnice i odrediti, da se po §. 3. gr. p. p. stranke a naročito zakoniti zastupnik tužiteljeve ostavine, za kojega se sud ureda radi pobrinuti ima, obavieste.

Dr. F. Salavari.

Digitized by Google

Nješto o pitanju, koje su posljedice zabilježene prepornosti prava vlastničtva nekretnina po §. 104. grunt. reda osvrtom na hypotekarne vjerovnike te o tabelarnoj dosjelosti po §. 1467. o. g. z.

Ugovorom od 17. rujna 1884. kupio je J. K. od F. B. čest. kat. br. 525. grunt. nap. br. 327. občine B. za 170 for., a medjutim nije izposlovao grunt. prenosa iste čestice na svoje ime.

Molbom de pr. 28. lipnja 1887. broj 3158. gr. zatražio je I. K. ovršnu uknjižbu prava zaloga na nekretnine F. B. u grunt. ul. br. 327. obć. B. radi duga od 290 for.

Dne 29. srpnja 1887. pod br. 3747. gr. stigla je molba J. K. u gruntovnicu za zabilježbu podignute tužbe proti F. B. pcto. priznanja kupoprodajnog ugovora glede čest. kat. br. 525.

Dne 6. listopada 1888. prije riešene parnice J. K. proti F. B. zabilježene 29. srpnja 1887. radi čest. kat. br. 525. provedena je ovršna dražba nekretnina grunt. ul. broj 327. občine B. radi duga I. K. od 290 for. spp., te je iste nekretnine dostao M. B. kojemu je dne 18. ožujka 1890. br. 985. izdana i uručbenica o tom kao dostalcu.

Medjutim je dne 11. travnja 1889. čestica br. 525. sa prvenstvom zabilježene (31. srpnja 1887.) tužbe iz grunt. ul. br. 327. občine B. odpisana i prenešena uz uknjižbu prava vlastničtva na J. K. u ul. br. 375. iste občine.

Dostalac M. B., dobiv uručbenu izpravu, tražio je da bude uveden i u posjed čestice kat. br. 525., nu bude odbit, na to je on zatražio da se uručbenica izdana 18. kolovoza 1890. broj 985. gr. popuni onamo, da se u istu uvrsti i čest. kat. broj 525. upisana sad u grunt. ulož. br. 375. obć. B., a na dan dražbe 6. listopada 1888. sačinjavajuća dio grunt. ul. br. 327. občine B. izvrgnutoga dražbi, nu bude odlukom kr. kot. suda u K. od 28. ožujka 1892. br. 1539. gr. odbit, a ova odluka rješitbom kr. banskog stola od 4. svibnja 1892. broj 9584. te rješitbom kr. stola sedmorice od 6. srpnja 1892. broj 2637. potvrdjena i to s razloga, što je utjecatelju kao dostalcu ovršno prodanih nekretnina ul. br. 327. obć. B. uručbenom izpravom od 18. ožujka 1890. br. 985. ovo dobro u smislu §. 518. gr. p. već predano, što je čest. br. 525. sačinjavajuća na dan dražbe dio gruntovnoga dražbi izvrženoga tiela ul. br. 327. občine B. pod 11. travnja 1889. broj 470. iz ovoga grunt. ul. odpisana i prenešena u novi grunt. uložak br. 375. obć. B. na ime J. K., proti kojem molba za prisilnu prodaju pr. 11. travnja 1888. br. 1960. gr. upravljena nije bila, ter s razloga, što utjecatelju nadleži od novoga vlastnika J. K. zahtjevati tužbom ustup gruntovnoga i faktičnoga posjeda ove čestice i uzpostavu gruntovnoga stanja. kako je na dan dražbe obstojalo, ako drži, da je kupom na ovršnoj dražbi postao vlastnikom čestice

Digitized by Google

broj 525. i da je J. K. nezakoniti gruntovni posjednik, kojemu ni fizički posjed iste čestice nepripada, a to tim više, što nadležni ovrhu provadjajući sud nakon obavljenih ovršnih čina i izdane uručbenice nemože ovršnim putem odrediti brisanje promjenâ u gruntovnom stanju u pogledu prava vlastničtva ovršnoga objekta, sbivših se za vrieme, dok je ovrha u tečaju bila sve da bi one bile po zakonu neosnovane, nego mora stranka, koja drži da je timi promjenami u svojih pravih povriedjena, svoje jače pravo proti sadanjem gruntovnom vlastniku dokazati, što se ipak samo putem pravde učiniti može.

Sada je M. B. po odvjetniku dru. H. tužbom de pr. 29. studenoga 1892. broj 7694. gr. kod kr. kot. suda u K. ustao proti J. K. na uzpostavu prijašnjega gruntovnoga stanja glede čestice broj 525. grunt. ul. br. 375. obćine B., na priznanje jačega vlastničtva i ustup u posjed.

Iz tužbe vadimo sliedeće:

S prvenstvom od 28. lipnja 1887. uknjiženo je bilo na nekretninah F. B. u grunt. uložku br. 327. obćine B. ovršno pravo zaloga za tražbinu I. K. od 290 for.

Uslied odluke od 31. srpnja 1887. br. 3747. zabilježena je tužba J. K. na priznanje vlastničtva čest. br. 525. istoga uložka.

6. listopada 1888. provedena je ovršna dražba spomenutih nekretninah radi iste tražbine I. K. od 290 for.

Uručbenicom od 18. ožujka 1890. broj 985. pod A. uručene su ove nekretnine M. B. kao dostalcu.

11. travnja 1889. odpisana je sa prvenstvom zabilježene tužbe (31. srpnja 1887.) čestica br. 525. iz gr. ul. br. 327. obć. B., te prenešena uz uknjižbu vlastničtva na J. K. u novi grunt. ul. br. 375. iste obćine.

Istodobno prenešeno je iz grunt. ul. br. 327. ovršno pravo zaloga za tražbinu I. K. od 290 for. kao i zabilježba ovršne dražbe radi iste tražbine pod C. 1. i 3.

Sve to vidi se iz grunt. izvadka broj 375. obćine B. pod B.

Pošto je ovršno pravo zaloga za tražbinu I. K. uknjiženo prije, nego li bješe zabilježena tužba J. K. na priznanje vlastničtva čestice br. 525. mogla se je nastaviti ovrha bez obzira na tu zabilježbu (t. 6. min. nar. od 19. rujna 1860. br. 212. d. z. l.)

Za vrieme dražbe sačinjavala je čest. br. 525. sastavni dio nekretnina u gr. ul. br. 327. obć. B.

Biva dakle jasno, da je M. B. dostao i česticu broj 525. koja je iza dražbe prenešena u grunt. ul. br. 375. obć. B. na ime J. K.

Da uzmogne tražiti, da bi se temeljem uručbenice A. – I. provela uknjižba vlastničtva i na sada odpisanu česticu br. 525., mora da se glede iste uzpostavi ono gruntovno stanje, koje je obstojalo na dan ovršne dražbe 6. listopada 1888.

Digitized by Google

Česticu ovu posjeduje J. K. prem pravo toga posjeda pripada M. B. kao dostalcu.

Upućen na redoviti put pravde rješitbom kr. stola sedmorice int. br. 6750 gr. pod C. moli po zastupniku i t. d.

U odgovoru je tuženi stavio tužitelju prigovor malae fidei — jer da je on na dan dražbe znao, i da mu je to dapače rečeno bilo, da je on (tuženi) od ovršenika prepornu česticu jur prije kupio, te da se u posjedu iste nalazi, zatim prigovor zastare, jer da je on (tuženi) jur tri godine u gruntovnih javnih knjigah kao vlastnik iste čestice upisan, i da se u posjedu njenu nalazi.

U protuodgovoru nije ništa nova rečeno, a isto tako niti u drugotnici.

Nakon provedenog dokaza po svjedocih o prigovoru malae fidei tužitelja, izrekao je kot. sud u K. osudu od 3. lipnja 1893. br. 4134. gr., kojom se tužitelj sa svojom tužbom odbija, a parbeni troškovi stranakâ prebijaju medjusobno, uz sliedeće razloge:

Tuženi je na temelju pravomoćne osude od 8. studenoga 1888. br. 5730. ex 1887. stekao ovršnim putem pravo vlastničtva na u pitanju stojeću česticu, i to odlukom od 12. travnja 1889. br. 470. z., dočim je glede iste čestice odlukom od 29. srpnja 1887. br. 3747. zabilježena u gr. ul. br. 327. obć. B. prepornost.

Ovršna uknjižba prava vlastničtva na korist tuženog glede u pitanju stojeće čestice posliedila je na temelju tužbe, utemeljene na kupoprodajnom ugovoru od 17. rujna 1884, pak već i s toga razloga je prigovor tužitelja, odnoseći se na istinitost ovoga ugovora, kojega je valjanost sudbenom presudom dokazana, neumjestan.

Tuženi se prema tomu od dana 12. travnja 1889. imade smatrati gruntovnim i fisičkim vlastnikom u pitanju stojeće čestice, a tužitelj je tužbom de pr. 29. studenoga 1892. br. 7694. ustao da pobije tuženikovo pravo vlastničtva, dakle svakako iza izminuća trijuh godina, te je tuženi po §. 1467. o. g. z. dosjelošću stekao pravo vlastničtva na uparničenu česticu i tim puno pravo proti svakom prigovoru.

Tim bi već ova osuda bila dovoljno obrazložena, nu neće biti suviše iztaknuti još pojedine relevantne okolnosti.

Tužitelj traži uzpostavu stanja prijašnjeg, basirajuć svoj zahtjev poimence na riešitbi kr. stola sedmorice od 6. listopada 1892. br. 2637. i to poimence s razloga, što je čestica br. 525. sačinjavajuća na dan dražbe dio gruntovnoga dražbi izvrženoga diela ul. br. 327. obć. B. i t. d.; nu mora se uvažiti prije svega, da kr. stol sedmorice u istoj rješitbi na njeki način sankcionira, da tužitelj mora dokazati: 1) da je u pitanju stojeću česticu na dražbi kupio i 2) da je tuženi I. K. nezakoniti gruntovni posjednik.

Digitized by Google

Što se prvog tiče, nije svakako bez važnosti okolnost, da je prije zabilježene dražbe glede u pitanju stojeće čestice bila zabilježena prepornost vlastničtva, dakle, da ova čestica ipak nije mogla biti prodana sa istimi posliedicami kao i druge; — mora se uvažiti nadalje, da je po svjedocih I. K. te B. B. dokazano, da je i kod samog dražbenog čina bilo govora o tom, da je čestica ova prodana, i da je glede nje u gruntovnici zabilježena prepornost, što je sve tužitelj kao sudražbovatelj svakako čuo.

Što se drugog tiče, nemože se na ni koji način tvrditi, da bi tuženi J. K. bio nezakoniti grunt posjednik, jer je on na temelju sudačke riešitbe stekao vlastnost u pitanju stojeće čestice.

Sa svih tih razloga valjalo je tužitelja sa njegovom tužbom odbiti, neosudiv ga ipak na plateż parbenog troška tuženom prouzročenog, jer je stvar doista naravi takove, da je valjalo istu sudačkom presudom riešiti, i jer je tužitelj obzirom na spomenutu riešitbu kr. stola sedmorice imao dovoljno razloga ustati nazočnom tužbom.

Na priziv tužitelja u glavnoj stvari, a tuženog glede preboja parbenog troška, potvrdio je kr. banski stol rješitbom od 19. srpnja 1893. broj 15136. osudu prvosudnu u cielosti su sliedećih **razloga**:

Nije preporno izmed parbenih stranaka, da je osuda od 8. studenoga 1888. br. 5730. gr. ex 1887., na temelju koje je uparničena kat. čest. br. 525. iz grunt. ul. br. 327. občine B. sa imena i vlastničtva F. B. odpisana i prenešena u novi gruntovni uložak br. 375. iste občine na ime tuženika, izrečena usljed tužbe tuženikove proti predjašnjem grun tovnom vlastniku, zabilježene u gruntovnici pod B. red br. 3. usljed sudbenoga naloga od 31. srpnja 1887. br. 3747., niti je preporno, da je tužitelj na ovršnoj dražbi dne 6. listopada 1888. dostao nepokretnine F. B., upisane u grunt. ul. br. 327 občine B., ka kojim po grunt. stanju u vrieme dražbe spadaše i uparničena čestica broj 525.

Po §. 104. sl. b. gruntovnog reda zabilježbe ovdje navedene imadu tu svrhu, da se postigne pravna posljedica, skopčana s bilježenjem naprama svakomu, koji bude iza takove zabilježbe stekao kakovo pravo na gruntovnu stvarnost, glede koje je zabilježba učinjena, sa zabilježbom pako o zametnutoj parnici radi prepornosti vlastničtva skopčana je pravna posliedica ta, da su kasniji unosi, tičući se prava vlastnosti nekriepostni, ako tužitelj nadvlada u zabilježenoj parnici, jer je novi štečnik znao i iz gruntovnice saznati mogao, da je pravo, koje se zabilježenom parnicom pobija, preporno, pa da će na mjesto prepornoga prava, ako tužitelj nadvlada u zametnutoj parnici, stupiti u kriepost pravo osudom presudjeno sa danom zabilježene tužbe.

Po tom tužitelj, postavši dostalcem nepokretninah grunt. ul. br. 327. obć. B. i tu unešene uparničene parcele iza zabilježbe o zametnutoj parnici,

Digitized by Google

neima prava tražiti, da mu tuženik ustupi nepokretnost, koju je on — tuženik po presudi suda u zabilježenoj parnici zadobio.

Činjenica, da je na nepokretnostih grunt. ul. br. 327. obć. B. i na tamo unešenu uparničenu česticu prije obavljene zabilježbe o zametnutoj parnici uknjiženo bilo ovršno pravo zaloga za tražbinu, radi koje je prisilna prodaja posliedila, nije prikladna zapriečiti one pravne posliedice, koje su po zakonu sa zabilježbom glede kasnijih čina skopčane, pravo bo zaloga bilo ono pogodbeno ili sudbeno (ovršno) po svojoj absolutnoj materialno pravnoj naravi daje onomu, za korist koga je uknjiženo, samo tu vlast, da se može namiriti iz založene stvari, ako obveza nebi bila izpunjena u vrieme ustanovljeno, ali ono nedira u vlastničtvo ni posjedni odnošaj založene stvari, jer se ono izvršiti može i bez obzira na taj odnošaj, bude li naime vlastnost založene stvari u vrieme trajućeg zaloga i prenešena na inoga koga (§§. 447. 461. 466. o g. z. i minist. naredba od 19. rujna 1860.).

S ovih razloga imala se je tužba odbiti i prizvana osuda potvrditi u glavnoj stvari.

Preboj parbenih troškova, izrečen u prizvanoj osudi, opravdan je dovoljno razlozi u osudi navedenimi, pa je zato i tuženikov priziv odpućen.

Kr. stol sedmorice osudom od 8. veljače 1894. broj 230. odputio je izvanredni previd tužitelja M. B. osudiv ga na naknadu protuizvedenja tuženom sa 3 for. 60 nč. iz razloga:

U predležećem parbenom slučaju od odlučne je važnosti prigovor dosielosti, što ga je tuženi suprotstavio tužbovnom zahtjevu u odgovoru (zapisnik od 3. siečnja 1893. br. 32.) po §. 1467. o. g. z., koj je prigovor posve osnovan, jer je tuženi prije, nego što je tužitelju izdana uručbenica od 18. ožujka 1890. broj 985. pod A.—I. dokazom grunt. ul. br. 375. obć. B. pod B. – I. stekao uknjižbu svoga prava vlastničtva na prepornu česticu br. 525. ovršnim putem sa prvenstvom od 12. travnja 1889. od kojeg dana pa sve do dana povedene po tužitelju sadanje tužbe naime do 29. studenoga 1892. izminulo je više od trijuh godina, uz to priznaje tužitelj, da se tuženi nalazi u fizičkom posjedu uparničene čestice sve to vrieme, što proizlazi iz samoga zahtjeva tužbe, u kojem traži tužitelj ustup fizičkog posjeda i iz protuodgovora — (zapisnik od 14. veljače 1893., br. 1029.), u kojem je tužitelj porekao samo to, da se je tuženi i prije kupoprodajnog ugovora od 17. rujna 1884. nalazio u posjedu rečene čestice.

S ovih razloga i što nepredleže uvjeti §. 335. gr. p. p. valja izvanredni previd tužitelja M. B. kao neosnovan odputiti, te po §. 573. gr. p. p. dosuditi trošak za protuizvedenje. *Dr. Rožman.*

Sgrada sagradjena na tudjem zemljištu. Prilog k tumačenju §-a 418. o. g. z.

K. H. iz R. tužio je kod kr. kotarskog suda u L. tužbom prim. 18. svibnja 1894. br. 4184. A. J. iz R. na priznanje prava vlastničtva i

Digitized by Google

ustup u posjed parcele kat. br. 288. 1 upisane u grunt. ul. br. 903. p. o. R.

Tužitelj naveo je, da je parcela kat. br 288. porezne obćine R. pripala njemu i pok. mu bratu V. H. u vlastnost još godine 1869. ili 1870. potajnom diobom zadruge H. iz R. svakomu u polovici.

Nakon gruntovno provedene potajne diobe da je upisana u gruntovnici na njega i brata mu V. H. kao vlastnike.

Razvrgnućem zajednice izmedju oba suvlastnika pripao je dio ove parcele pod novom oznakom 288. 1 sa 159. □° njemu u samovlastnost.

To je tužitelj naveo kao pravni naslov tečenja svojega vlastničtva.

Tekom razprave prigovorila je tužena A. J. ponajprije, da je ona dosjelošću stekla vlastnost utužene čestice, jer da ju je kupila i u posjed preuzela od J. udove J. Ova opet da je pravo na nju baštinila po svomu mužu F. J., te da ju je iza njega u posjed preuzela.

F. J. da ju je kupio glasom kupoprodajnoga ugovora od 28. rujna 1880. od zadruge H. iz R.

Ovaj kupo-prodajni ugovor, da je i tužitelj K. H. kao član obstojale zadruge H. podpisao, odnosno podkrižao.

Zadruga H. pako da je prepornu parcelu uživala i u vlastnosti imala preko 20 godina-prije godine 1880.

Dakle je tužena sa prednici uživala prepornu parcelu preko 30 godina bona fide na temelju valjanoga naslova.

Nadalje je prigovorila, da je njezin prednik F. J. na prepornoj parceli sagradio kuću, i to sa znanjem tužitelja, dakle je on, odnosno ona kao nasliednica mu u pravu, stekla vlastnost na tu parcelu po §-u 418. o. g. z.

Tužitelj replicirao je na to, da tužena nije stekla vlastnost utužene parcele dosjelošću, jer si nemože u vrieme dosjelosti uračunavati posjed zadruge H., koje je član takodjer tužitelj bio. On da joj nije posjed ustupio, niti nije podkrižao kupo-prodajni ugovor od 28. rujna 1880., kojim je navodno zadruga H. prodala prepornu parcelu F. J., niti nije pristao na sadržaj toga ugovora.

Nadalje je tužitelj tvrdio, da tužena nije vlastnost preporne parcele po §-u 418. o. g. z. stekla, jer je njezin prednik F. J. sagradio na toj parceli kuću bez njegovoga znanja za njegova odsuća kod vojničtva, i da je vrativ se iz Dalmacije od vojničtva našao na prepornoj parceli jur gotovu kuću.

Kada se je vratio od vojničtva, da nije remonstrirao odmah proti gradnji kuće zato, jer mu je F. J. obećao, da će tu kuću nakon njegove smrti njemu ostaviti, jer da i onako neima djece.

U dokaz potonje tvrdnje poziva se tuženi na svjedoke.

Digitized by Google

Kr. kotarski sud u L. nije nakon zaglavljene razprave nikakav dokazni postupak proveo, već osudom od 14. kolovoza 1894. br. 6574. tužitelja tužbom odbio, a parbeni trošak medjusobno prebio iz sliedećih razloga:

Vidiv, da tužitelj prizaje, da je tužena u faktičnom posjedu preporne čestice od 31. ožujka 1893, prije nje da se je nalazila u faktičnom posjedu iste čestice J. udova J. od 1. svibnja 1888., prije ove F. J. od 28. rujna 1880., a prije ovog zadruga H. preko 20 godina, dakle da tužitelj priznaje, da se tuženica u faktičnom posjedu preporne čestice nalazi preko 30 godina (§. 1477. i 1493. o. g. z.), a da nema nikakovog zakonitog temelja, da se tuženici nebi moglo uračunati vrieme faktičnog uživanja preporne čestice po zadrugi H. Ostali prigovori tužitelja da se nesmiju uvažiti prema propisu §-a 12. g. p. p., to se je morao tužitelj sa zahtjevom tužbe u glavnoj stvari odbiti.

Parbeni troškovi prebiti su, jer se ne uvidja, da bi se jedna ili druga stranka baš objestno u parnicu upustila.

Proti ovoj osudi uložio je tužitelj priziv prim. 8. rujna 1894. broj 7607.

Kr. banski stol potvrdio je osudu kr. kotarskoga suda u L. riešitbom od 9. siečnja 1895. broj 25846., ali iz sliedećih razloga:

Tužitelj je izrično u zaključnici priznao, da je brat mu V. H. pripalu mu kod potajne diobe njihove zadruge prepornu česticu god. 1869. ili 1870. prodao F. J. i da je vrativ se iz vojničke službe na toj čestici već našao kuću, koju je isti F. J sagradio, — neprigovara pako navodu tužene A. J., da je isti znanjem ciele zadruge tu kuću podigao.

Ako se je tužitelj kao zadrugar ovom prodajom nalazio povriedjenim u svojih pravih, valjalo mu je izhoditi riešitbu nadležne političke oblasti, koja je po zakonu izklopno zvana prosuditi, da li je V. H. ovlašten bio na prodaju, eventualno da li je ta prodaja po svih ovlaštenih i shodno zakonu uzsliedila, te istom na temelju takove riešitbe dalje postupati.

Tužitelj je to sve propustio, dapače dopušta on sam, da je podkrižao kupo-prodajni ugovor od 28. rujna 1880. pod 2, kojim je vindicirana čestica F. J. prodana bila.

Prema tomu mora se uzeti, t. j. dokazano je, da je kuća na vindiciranoj čestici po kupcu F. J. znanjem zadruge H. kbr. 27. sagradjena bila, a dosliedno tomu nema tužbi o vlastničtvu mjesta, već je tužitelju slobodno za zemljište odnosno za upitnu česticu odštetu zahtjevati. (§. 418. o. g. z.)

Valjalo je indi prvosudnu osudu, ostaviv ju u pogledu izreke o trošku parbenom kao neprigovorenu netaknutom, glede glavne stvari iz prednavedenih razloga potvrditi, a priziv odputiti.

Digitized by Google

Proti ovoj rješitbi podnio je tužitelj izvanredni previd i ništovnu žalbu prim. 12. ožujka 1895. br. 2096., u kojemu je medju ostalim ponovio, da za gradnju kuće nije znao, prema tomu niti ciela zadruga i da nije podkrižao ugovor od 28. rujna 1880.

Kr. stol sedmorice zabacio je svojom rješitbom od 14. lipnja 1895. br. 2236. ništovnu žalbu i izvanredni previd tužitelja, te potvrdio obje niže osude iz sliedećeg razloga:

Žaobu ništovnu K. H. tužitelja valja po §. 347. gr. p. p. zabaciti, jer nepredleži nijedan razlog ništetnosti naveden u §-u 339. gr. p. p.

Što se pako tiče glavne stvari, to osude nižjih sudovah gledom na razloge, s kojima su poduprte, nisu osnovane niti na očito krivoj uporabi zakona, niti na predpostavi protivnoj jasnomu sadržaju spisa.

U takovom stanju stvari valja izvanredni previd tužitelja K. H. u pomanjkanju uvjeta §. 335. gr. p. p po §. 334. gr. p. p. kao nedopustiv odputiti. *Dr. A. D.*

B. Kazneno.

1) Ne samo izvorni nalazač, nego i svaki drugi pritajivač ili zlobni prisvajač ma od koga nadjenih predmeta, postaje krivcem prevare u smislu §-a 201. slov. c. kaz. z.

2) Nije ništetan onaj incidentalni zaključak sudišta, kojim je odbijen predlog za preslušanje novih svjedoka, kad je po spisih inače već poznato, da izkazi tih svjedoka ne bi imali upliva na konačnu odluku; a tako ni onaj zaključak, kojim je odbijen zahtjev, da se dokaže okolnost, koja je već dovoljno objašnjena.

(Vrhovna rješitba od 27. listopada 1893. br. 8382).

Osudom od 17. ožujka ožujka 1893. br. 8589. c. k. porotni sud u Z. proglasio je A. Š. krivim zločinstva prevare, predvidjene u §§. 197. i 201. c) kaz. z, te ga osudio, u smislu §. 203. istoga zakona na tri godine težke tamnice, pooštrene jednim postom svaka tri mjeseca, i na naknadu štete te podmirbu troškova.

Proti toj osudi podigao je A. Š. ništovnu žalbu, ali c. kr. vrhovno sudište, usljed javne razprave obdržavane dne 27. listopada 1893., presudom od istoga dana br. 8382. odbilo je spomenutu žalbu s ovih r a z l o g a: S gledišta §-a 344. br. 10. a) austr. zakona o kaznenom postupku (§. 277. toč. 9. sl. a) hrv. kaz. post. odnosno §. 58. toč. 10. sl. a) hrv. zakona o kazn. post. u poslovih tiskovnih) žalba ništovna prigovara, što je obtuženik A. Š. bio proglašen krivim zločina prevare, označena u §§. 197. i 201. sl. c) kaz. z., premda nije presudom porotnikâ utvrdjeno bilo, da je on glavom našao onu svotu novaca, za koju ga obtužuju, da ju je zatajio

Digitized by Google

i prisvojio si; naprotiv razabire se iz spisa, da je on tu svotu primio tek od nalazača K. P., koji bi se jedino mogao okriviti radi prevare.

Istina, da presudom nije utvrdjena okolnost, da je spomenuti A. Š. glavom našao novac, što ga je izgubio A. Š. B. a bio je vlastničtvo A. B., jer odgovor porotnika ostavlja neriešeno pitanje, tko je upravo novac našao.

Nu ta je okolnost usko skopčana s faktom, da se upit stavljen porotnikom točno slaže s doslovnim sadržajem zakona u §. 201. c) kaz. z., po kojem sadržaju ne postaje krivim zločinstva prevare onaj, koji njeku stvar nadje, već onaj, koji navlaš sakrije i posvoji koju stvar n a d j e n u.

Prema tomu već je po sadržaju §. 201. sl. c) kaz. zak. izključena svaka dvojba, da ne samo izvorni nalazač, nego i svaki drugi pritajivač ili zlobni prisvajač ma od koga nadjenih predmeta postaje krivcem prevare. §. 201. kaz. z. sadržaje u obće samo niz zakonskih primjera o slučajevih prevare, — ali pokazuje podjedno, kako se u pravnom pogledu ima shvaćati pojam prevare, odnosno tako zvane kradje nadjenih predmeta.

Pošto se dakle zlobni nalazač koristi na tudju štetu tim, što vlastnik izgubljene stvari nezna, gdje se ista nalazi, i što ne može da upotrebi zakonska sredstva, da ju natrag dobije, to je u tom istom položaju i onaj, koji zlom nakanom nabavlja nadjene stvari, koristeć se i podkriepljujuć svojim djelom uspjeh nepoštenoga nalazača.

Kad i nebi doslovni sadržaj §. 201. sl. c) kaz. z. bio podpuno jasan, ipak pravno tumačenje, što ga zakon o pojmu prevare daje, moralo bi dovesti do jednakih posljedica.

Tim se ipak nemože kazati, da se nastoji kazneni zakon analogno uporavljati uzprkos odredbi članka IV. uvodnog patenta; ne radi se bo o tom, kao što mnije žalba, da se umjetno stvori njeka sukrivnja u prevari, već naprosto da se pravilno shvati zakonska odredba, koja bi zaista u mnogih slučajevih mogla biti namienjena da doskoči okolnosti, što je našem zakonu nepoznat osobiti zločin sukrivnje u prevari.

2) Uzrok ništetnosti po §. 344. br. 5. austr. zakona o kaznenom postupku (§. 277. toč. 4. hrv. kaz. post., odnosno §. 58. toč. 5. hrv. zakona o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih) ističe se u dvojakom obziru: a) jer je sudbeni pristav P., koji je poslovao kao sudac iztražitelj, bio odredjen kao branitelj obtuženikâ K. P. i N. P.; b) jer je bio odbijen predlog, da se saslušaju svjedoci G. M., A. K., A. P., Š. D. i L. žena M. F-a.

Toliko u jednom, koliko u drugom obziru žalba je neopravdana.

A d a). Moglo bi se sumnjati, da li se pristav P. može zaista smatrati kao sudac iztražitelj. Ističe se jednostavno, da je on jednom preslušao suobtuženicu M. Š. (ženu tužitelja), koja je tom sgodom potvrdila svoje prijašnje kazivanje pred drugim sudcem.

Digitized by Google

I ako je branitelj obtuženikâ K. P. i M. P. bio na to odredjen povrjedom zakonskog propisa, ta bi se okolnost mogla staviti jedino na teret ovih obtuženikâ, ali nipošto na teret žalbenika.

Ad b). Zabačenje predloga pod b) prikazuje se opravdano ne samo s formalnog uzroka, o kom je rieč u §. 222. austr. zakona o kaznenom postupku (§. 213. hrv. kazn. post.), nego i po samom stanju stvari. I ne obziruć se nimalo na to, koliko je važna za odgovornost obtuženika A. Š. okolnost, što je njegova žena M. Š. (u ostalom riešena od obtužbe) povratila K. P. novac, naročito kad nije poznato, da li i koliko je sudjelovao sam obtuženi A. Š. u tom povraćanju, i kad u tom pogledu nije ni bilo njegovih izričnih očitovanja, — treba u prvom redu iztaknuti kako povratak nadjenog novca K. P. nije mogao nipošto dovesti do naknade onomu, koj je izgubio novac, što bi se bilo dogodilo samo u onom slučaju, da je novac ili bio povraćen vlastniku, ili položen kod suda na njegovo razpoloženje. Tim što je nalazač novca obezbiedio posjed istoga, zajamčen je samo uspjeh kažnjivog djela, ali nije nipošto odstranjeno prestupno stanje. Uz to treba imati na umu, da je okolnost ta bila pretresana na razpravi tako svestrano, da se nije bilo nadati većem razjasnjenju ni po svjedocih, ponovno navedenih sa strane obrane. Š. B. potvrdila je na razpravi, da je bila prisutna, kad je M. Š. uručila K. P. novac u iznosu od 720 for. uz nalog, da ga iznese iz njezine kuće; sa nješto manjom tačnošću očitovala je i A. N., da joj je K. P. izpovjedio, kako je primio natrag novac od M. Š.; nu osobito je važna izpovjedka A. J., koji pripovieda kako mu je K. P. bio kazao, da je istina, da je M. Š. povratila K. P. novac, ali da su bila prisutna braća A. Š. i J. Š., te da su mu ovi kašnje oduzeli novac (tobož u ime zajma), da njim podmire svoje dugove, a uz obećanje, da će malo po malo taj zajam povratiti bilo u novcu, bilo u robi, te da je tako novac ostao u rukuh A. Š. i J. Š.

Osobitim obzirom na ovu posljednju izpovjedku, koja je podpuno vjerodostojna, nema sumnje, da bi dalje pretresanje okolnosti, da li je M. Š. povratila K. P. novac, bilo posve suvišno.

3) Ništovna žalba podvrgava napokon kritici, u smislu §. 344. br. 6. austr. zakona o kaznenom postupku (§. 277. toč. 3. hrv. kaz. post.), predložena pitanja u dvojakom obziru, no i u jednom i u drugom obziru bez temelja.

Što je u pitanju na porotnike navedena točna svota, koju da si je obtuženi A. Š. krivo prisvojio, u mjesto generičnog označenja, sadržanog u obtužnici, gdje se govori o svoti „premašujućoj 300 forinata", to se ne može smatrati kao bitni odstup od obtužbe, koji bi po §. 318. austr. zakona o kaznenom postupku (§. 33. hrv. zakona o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih) bio nepripustljiv, jer je ovdje bitna stvar samo

Digitized by Google

iznos štete, koj nadmašuje 300 forinta, od kojega zavisi odmjera kazne od pet do deset godina.

U pogledu dosudjenja naknade presuda je odlučna samo obzirom na koga, a ne na koliko.

Ovim postupkom nije ipak obtuženiku ni najmanje prejudicirano, jer je naznaka konkretne cifre pretrpljene štete u mjesto generičkog označenja iste, mogla imati štetnih posljedica samo za tužeću stranku. Niti se može tvrditi, da su premašene granice obtužbe (§§. 320. i 344. br. 7. austr. zakona o kazn. post. §. 35. i 58. toč. 7. hrv. zakona o kazn. postupku u poslovih tiskovnih), pošto je u izreci upotrebljenoj u obtužbi („šteta premašujuća 300 forinata") zaista obuhvaćena i cifra od 720 for.

S istoga je razloga bio odbijen i predlog obrane, da se predloži pitanje sa oznakom štete iznad 25 for., a izpod 300 for. — Sud je sasvim opravdano tumačio takav predlog kao smjerajući na eventualno pitanje, pošto je, po §. 318. aust. zakona o kazn. postupku (§. 33. hrv. zakona o kazn. postupku u poslovih tiskovnih), sud bio dužan da s glavnim pitanjem izcrpi obtužbu, koja je govorila o šteti, nadmašujućoj 300 forinta.

Nu i kao eventualno pitanje bio je iztaknuti predlog suvišan, i bez obzira na to, da isti ne bijaše poduprt faktičnimi tvrdnjami [§. 320. austr. zakona o kazn. postupku (§. 35. hrv. zakona o kazn. postupku u poslovih tiskovnih)]. Po načelu, na kojem se osnivaju u zakonu o kaznenom postupku odredbe, što se odnose na predlaganje pitanja, shodno se prikazuje predlagati eventualna (podredjena) pitanja (kad su po sriedi ostali uvjeti) u onih slučajevih, kad porotnici nisu u stanju da podvrgnu kažnjivo djelo inom kaznenom zakonu, bez da dopune svoju presudu kojekakvimi dodatci, na koje, po §. 328. stav. 2. aust. zakona o kaznenom postupku (§. 42. hrv. zakona o kazn. postup. u poslovih tiskovnih), nisu ovlašteni.

Naprotiv (§. 328. ibid.) oni imadu pravo, da potvrde pitanje samo djelomice; a gdje mogu upotrebom ovoga prava polučiti uporabu ine ustanove kaznenog zakona, što i biva u svakom slučaju, gdje im je moguće, kao u nazočnom, potvrditi izvjestnu cifrom naznačenu okolnost, obalivši ju na manju cifru, — ne prikazuje se nuždnim (i ako bi u nekih slučajevih moglo odgovarati svrsi) predlagati posebno eventualno pitanje.

Incidentalna odluka, kojom je odbijen predlog obrane sa obrazloženjem, da porotnici, po smislu §-a 320. aust. zakona o kaznenom postupku (§. 35. hrv. zakona o kazn. postupku u poslovih tiskovnih), mogu potvrditi pitanje ograničeno na manju svotu, prikazuje se prema tomu sasvim u duhu zakona.

S tih razloga valjalo je dakle odbaciti žalbu ništovnu. Rješitba o troškovih osnovana je na §. 390. zakona o kaznenom postupku.

Dr. Pappafava.

Digitized by Google

C. Mjenbeno-trgovačko.

Nadležnost suda u prieporih, izvirućih iz trgovačko-pravnih posalah, ako je iznos priepora izpod 100 for.

U predmetu tužbe I. B. proti Gj. P. radi 81 for. 37 novč. spp. kr. sudb. stol kao trgovački sud u O. odlukom od 23. ožujka 1895. broj 2021. gr. odbio je tužbu tužitelja primljenu 19. ožujka 1895. broj 2021. gr. radi nenadležnosti i kr. banski stol povodom utoka tužitelja rješitbom od 25. travnja 1895. broj 9347. potvrdio je gornju prvomolbenu odluku.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 18. srpnja 1895. broj 2547. vidiv, da tužitelj u tužbi navodi, da je tuženik od njega kupio robu u svrhu dalnje preprodaje, a da se je obvezao kupovninu platiti u Osieku;

vidiv, da prema tomu obrazloženju tužbe pogledom na propise §§. 1. i 4. zakona o trgovačko-mjenbenoj sudbenosti u savezu sa §. 42. sudovnika nije za ovu parnicu nenadležnost kr. sudb. stola kao trgovačkog suda u Osieku tako očita, da se tužba a limine po §. 2. slovo a) g. p. p. odputi, obnašao je povodom izvanrednog previdnog utoka tužitelja 1. B. po §. 342. g. p. p., ukinuti odluke nižih sudovah, ter postupajućem u prvoj molbi sudu naložiti, da tužbu tužitelja na novo u pretres uzme i rieši i to mimo neosnovanog odpućujućeg razloga očite nenadležnosti.

NB. Isto načelo izraženo je i u vrhovnoj riešitbi vis. kr. stola sedmorice od 13. travnja 1889. broj 1096. *Dr. F. Salavari.*

Iz upravne prakse.

Pravni poslovi, sklopljeni izmedju zadruge i pojedinoga člana zadruge, protiveći se duhu zadružnoga zakona, jesu ništetni.

G. R. iz M. bijaše članom zadruge R. kbr. 8. iz M. Medjutim se je G. R. bavio premda član zadruge R. mjerničkimi poslovi i privredjivao sebi izvan zadruge dohodak ne radeći za zadrugu kao ostali zadružni članovi, niti ne prilažući za zadružne potrebe iz svoje zasluzbe. Usljed njekih zadružnih razmirica došlo je do toga, da je zadruga R. dala pomenutom svome članu zasebice stan u svojoj zadružnoj kući br. 8. i da je on tamo stanovao za sebe živeći od svoje zasluzbe. S vremenom se ne svidi zadružnom članu G. R., da on samo imade u zadruzi R. svoj stan, već htjede imati i stanoviti dio zemljišta zadružnoga za osebujno uživanje ili barem naknadu za to neuživanje, ma da u zadruzi nije radio dotične poljske poslove, niti ekvivalent za sebe prilagao, pak zatraži kod gradskoga poglavarstva u M., da mu se dade uživanje zadružnoga zemljišta ili godišnja odšteta za neuživanje zemljišta.

Digitized by Google

Zadruga R. sklopi usljed toga dne 28. prosinca 1890. sa G. R. kod gradskoga poglavarstva u M. nagodu, kojom se je obvezala plaćati svome članu G. R. u ime uzdržavanja godišnje po 50 for. a. vr.

Zadruga R. nije medjutim tu sklopljenu nagodu održala, te nije davala G. R. niti uzdržavanja iz zadružne imovine, niti svote od 50 for., niti stanovitoga diela zadružnoga zemljišta na uživanje. — Usljed toga zatraži G. R. kod gradskoga poglavarstva u M., da se zadruga R. kbr. 8. iz M. prisili, da mu u smislu nagode od 28. prosinca 1890. daje u ime uzdržavanja godišnje 50 for. ili da mu se izluči iz zadružnoga zemljišta stanoviti dio na uživanje.

Gradsko poglavarstvo u M. odlukom od 28. travnja 1892. br. 1663. odbije molitelja G. R. sa pomenutim njegovim zahtievom i odputi sa njegovim potraživanjem na redoviti put parbe.

Usljed toga podnese G. R. proti toj odluci utok upravnom odboru županije sriemske, — a uz to nastupi takodjer redoviti put parbe utuživ zadrugu R. kbr. 8. iz M. na temelju pomenute nagode na izplatu tobože jur dospjelih obroka uzdržavanja od 120 for. 55 nč., te je tekla redovita parba kod kr. kot. suda u M. U toj parbi stavila je zadruga R. po zastupniku si dru. K. prigovor, da je nagoda od 28. prosinca 1890. po svojoj naravi ništetna; jer da G. R. kao aktivni zadružni član ne imade prava od zadruge svoje tražiti uzdržavanje, a da u zadrugi ne radi kao i svaki drugi zadružni član, pak zaoto, da mu zadruga R. nije dužna i unatoč pomenutoj nagodi, koja je tek iz neznanja zakona sklopljena, — plaćati kakovo uzdržavanje, već da on imade pravo na zajedničko suuživanje nekretnosti, ali tada mora da radi u zadrugi jednako kao i svaki drugi član zadruge, — a ne da za sebe privredjuje, pa da ga zadruga badava hrani i uzdržava.

Dok je tekla ta parnica kod kr. kot. suda, prispije riešenje upravnoga odbora županije sriemske na gore pomenuti utok istoga G. R., te je istim riešenjem od 13. lipnja 1893. br. 832. ukinuta nagoda od 28. prosinca 1890., kojom se je zadruga R. kbr. 8. obvezala utočniku plaćati godišnje 50 for. za uzdržavanje, a ujedno je ukinuta i napadnuta odluka gradskoga poglavarstva u M., kojom je G. R. bio odpućen sa svojim zahtjevom na redoviti put parbe i ujedno odredjeno: da utočitelj G. R. imade prema ustanovi §. 21. zadružnoga zakona od 9. svibnja 1889. u zadrugi za korist i probitak iste raditi, dočim ga je tada zadruga prema ustanovi §. 22. pomenutoga zakona uzdržavati dužna.

Razlozi ove rješitbe bijahu sliedeći: nagoda sklopljena izmedju utočitelja i zadruge mu protivna je ustanovam pomenutoga zadužnoga zakona, pak prema tomu ne može utočitelj na temelju iste ni upravnim ni sudbenim putem izlučenje zemljišta za svoje uzdržavanje tražiti.

Digitized by Google

Zadruga R. upotrebila je onu rješitbu kao dokazalo u svojoj parbi kod kr. kot. suda, dokazujuć njome, da su njeni navodi u odgovoru suglasni s sa ovom kašnje uzsliedilom rješitbom.

Proti pomenutoj rješitbi upravnoga odbora županije sriemske podnio je G. R. pravodobno utok kr. zemalj. vladi, koji bude zajedno sa spisi tamo odpravljen.

U to bude dovršena o toj stvari tekuća kod kr. kot. suda u M. parnica, te je G. R. osudom odbijen sa svojom tužbom i to poglavito sa iztaknutih razloga o ništetnosti pomenute nagode i obzirom na rješitbu upravnoga odbora županije sriemske i osudjen na parbeni trošak. — Proti toj osudi nije G. R. daljnjega pravnoga lieka poprimio.

Nakon toga prispjela je rješitba kr. zemaljske vlade intim. odlukom gradskoga poglavarstva u M. od 11. travnja 1895. br. 2845. kojom je odpućen utok G. R. a potvrdjena napadnuta odluka upravnoga odbora županije sriemske, a to sa razloga: što zadruge po zakonu od 9. svibnja 1889. o zadrugah nisu dužne svojim zadružnim članovom alimentacije budi u novcu, budi u naravi davati, nego su obvezane one, koji u zadruzi žive i u njenu korist rade prama svojim sredstvom jednakom mjerom uzdržavati, pak što s toga upitna nagoda prema tomu u zakonu uporišta nema, i što se s toga zadruga na njezino izpunjenje ni siliti ne može.

Dr. Kucelić.

Poslovanje sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji

(u stvarih gradjanskih).

Priobćuje dr. Rudolfo Signjar.

U broju 9. godine 1877. priobćio je „Mjesečnik“ poslovne izkaze kr. stola sedmorice i kr. banskog stola za godinu 1876. Od toga vremena pak sve do godine 1884. priobćivao je, naročito nastojanjem odsječnog savjetnika g. dra. Ive Malina, poslovne izkaze naših sudova. U broju 7. i sl. godine 1884. sadržaje „Mjesečnik“ podatke za godinu 1882. Od te godine, pak sve do danas nigdje nisu sustavno publicirani podatci o radu sudova.[1] Dr. Malin u svojih razpravah dovoljno je iztakao korist statistike domaćega pravosudja.[2] Za to smo si nastavljajući njegov rad uzeli za-

[1] Neke podatke, ali samo u glavnih crtah, možemo naći u „Magyar Statsztikai Evkönyv“ priobćene po kr. ug. stat. uredu. Podatci o poslovanju naših sudova sabrani su u „Mjesečniku“ i to: III. 391., 446., 550., V. 25. 295.; VII. 277., 300.; VIII. 362.; IX. 149., 230., 329.; X. 436., 497., 542., 605.; XIII. 633.

[2] „Mjesečnik“ god. 1883. str. 149.

Digitized by Google

daćom priobćiti rezultate statistike gradjanskoga pravosudja u godinama 1883. do 1894. Do zgode priobćit će „Mjesečnik" i rezultate statistike kaznenoga pravosudja. — Kod razdiobe materijala držat ćemo se sistema, kao što ga je u glavnom postavio gosp. dr. Malin, ter ćemo priobćiti ponajprije poslovanje mjestnih sudova i nastaviti sve do poslovanja kr. stola sedmorice. Predaleko bi nas vodilo, da priobćimo poslovanje u detaile i za to ćemo se ograničiti samo na glavne rezultate. Gdje je to nuždno bilo za bolje razumijevanje proračunani su i dodani relativni brojevi.

Još nam je primjetiti, da su ovdje priobćeni rezultati crpljeni iz gradje, što ju je sastavio kr. zemaljski statistički ured prema podatcima, koje su sudovi podastirali kr. zemalj. vladi, odjelu za pravosudje, i koje rečeni ured za posebnu oveću publikaciju priredjuje.

I. Izkazi o poslovanju mjestnih sudova, ustrojenih u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji na temelju zakona od 3. listopada 1876.

Godine 1883. bilo je u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji 200 mjestnih sudova i to s nadležnošću do 30 for. 163, do 60 for. 26, a do 100 for. 11; a godine 1894. imamo 458 mjestnih sudova i to s nadležnošću do 30 for. 408, do 60 for. 32 a do 100 for. 18.

1. Prijavljene tužbe:		2. Pritužbe proti osudam mjestnih sudova:		
Godine 1887.[1] — —	231.349	God. 1887.	38.913 odn.	25.9 %
„ 1888. — —	261.361	„ 1888.	44.717 „	25.3 „
„ 1889. — —	267 529	„ 1889.	49.377 „	27.8 „
„ 1890. — —	243.810	„ 1890.	46.907 „	29.8 „
„ 1891. — —	235.369	„ 1891.	46.531 „	30·5 „
„ 1892. — —	222.083	„ 1892.	43.982 „	31·0 „
„ 1893. — —	236.127	„ 1893.	44.334 „	29·7 „
„ 1894. — —	247.315	„ 1894.	46.573 „	29·1 „

II. Izkazi o poslovanju kr. kotarskih (gr. del. kot.) sudova kraljevina Hrvatske i Slavonije u postupku maličnom (zakon od 3. listopada 1876.)

1. Prirasle tužbe:[2]		Godine 1885. — —	43.267
Godine 1883. — —	43.884	„ 1886. — —	53.839
„ 1884. — —	51.360	„ 1887. — —	57.337
		„ 1888. — —	64.652

[1] Kod mjestnih sudova polazimo tek od godine 1887. jer je ovom godinom uredjeno jednolično sabiranje podataka u cijeloj zemlji napose u Krajini.

[2] Ovdje nijesu brojene razprave povedene prema §-u 12. z. o. mal. post. nu ovih je vrlo malo u godinah 1883—1894. Broj njihov varira izmedju 15 (1884.) i 442 (1885.)

Digitized by Google

Godine	1889.	—	71.356
„	1890.	—	71.254
„	1891.	—	71.429
„	1892.	—	68.027
„	1893.	—	67.826
„	1894.	—	63.729

2. Prijepori riješeni:

a) nagodom:

God.	1883.	11.142	odn. 21·9	%
„	1884.	19.935	„ 35·6	„
„	1885.	10.608	„ 22·1	„
„	1886.	10 863	„ 18·8	„
„	1887.	11.180	„ 17·8	„
„	1888.	12.333	„ 17·9	„
„	1889.	13.523	„ 17·6	„
„	1890.	12·802	„ 16·8	„
„	1891.	12.762	„ 16·8	„
„	1892.	11.822	„ 16·4	„
„	1893.	11.363	„ 16·0	„
„	1894.	11.853	„ 15·4	„

b) osudom s ogluhe:

God.	1883.	5.734	odn. 11·3	%
„	1884.	5.178	„ 9·2	„
„	1885.	5.349	„ 11·2	„
„	1886.	6.726	„ 11·6	„
„	1887.	8.075	„ 12·8	„
„	1888.	8.855	„ 12·8	„
„	1889.	9.644	„ 12·6	„
„	1890.	10.806	„ 14·1	„
„	1891.	10.301	„ 13·5	„
„	1892.	9.731	„ 13·5	„
„	1893.	9.860	„ 13·9	„
„	1894.	11.848	„ 15·3	„

c) osudom usljed razprave:

God.	1883.	7.856	odn. 15·5	%
„	1884.	8.249	„ 14·7	„
„	1885.	7.760	„ 16·2	„
„	1886.	10.679	„ 18·5	„
„	1887.	13.227	„ 21·0	„
„	1888.	15.001	„ 21·7	„
„	1889.	17.483	„ 22·7	„
God.	1890.	16.933	odn. 22·1	%
„	1891.	16.977	„ 22·3	„
„	1892.	16.058	„ 22·2	„
„	1893.	15.297	„ 21·5	„
„	1894.	16.326	„ 21·2	„

d) na drugi način:

God.	1883.	21.711	odn. 42·7	%
„	1884.	18.497	„ 32·9	„
„	1885.	20.513	„ 42·8	„
„	1886.	24.044	„ 41·6	„
„	1887.	26.289	„ 41·8	„
„	1888.	27.523	„ 39·9	„
„	1889.	31.018	„ 40·4	„
„	1890.	31.347	„ 41·0	„
„	1891.	31.983	„ 41·9	„
„	1892.	31.500	„ 43·6	„
„	1893.	31.058	„ 43·8	„
„	1894.	33.160	„ 43·0	„

3. Neriješeni prijepori:

God.	1883.	4.364	odn. 8·6	%
„	1884.	4.241	„ 7·6	„
„	1885.	3.720	„ 7·7	„
„	1886.	5·457	„ 9·5	„
„	1887.	4.177	„ 6·6	„
„	1888.	5.323	„ 7·7	„
„	1889.	5.155	„ 6·7	„
„	1890.	4.612	„ 6·0	„
„	1891.	4.168	„ 5·5	„
„	1892.	3.135	„ 4·3	„
„	1893.	3.408	„ 4·8	„
„	1894.	3.965	„ 5·1	„

4. Prijepori riješeni su u vremenu od 1 mjeseca:

God.	1883.	17.800	odn. 38·32	%
„	1884.	15.585	„ 37.23	„
„	1885.	19.487	„ 44·06	„
„	1886.	22.241	„ 42·52	„
„	1887.	24.666	„ 40·96	„
„	1888.	30.936	„ 48·55	„
„	1889.	33.221	„ 46·36	„

Digitized by Google

God.	1890.	35.878 odn.	49·91	%
„	1891.	37.986 „	52·75	„
„	1892.	36·572 „	53·05	„
„	1893.	39.359 „	58·24	„
„	1894.	43.847 „	59·46	„

1—3 mjeseca:

God.	1883.	20.904 odn.	45·03	%
„	1884.	20.392 „	48·71	„
„	1885.	19.875 „	44·94	„
„	1886.	25.587 „	48·92	„
„	1887.	28.267 „	48·09	„
„	1888.	27.958 „	43·88	„
„	1889.	30.947 „	43·18	„
„	1890.	29.952 „	41·66	„
„	1891.	27.499 „	38·18	„
„	1892.	28.307 „	40·76	„
„	1893.	23.917 „	35·39	„
„	1894.	24.958 „	34·16	„

3—6 mjeseci:

God.	1883.	5.046 odn.	10·86	%
„	1884.	4.773 „	11·41	„
„	1885.	3.588 „	8·11	„
God.	1886.	3.404 „	6·51	%
„	1887.	4.742 „	8·88	„
„	1888.	3.850 „	6·07	„
„	1889.	5·165 „	7·21	„
„	1890.	4·490 „	6·25	„
„	1891.	5·181 „	7·18	„
„	1892.	3·391 „	4·91	„
„	1893.	3.590 „	5·32	„
„	1894.	3.619 „	4·94	„

preko 6 mjeseci:

God.	1883.	2.693 odn.	5·79	%
„	1884.	1.109 „	2·65	„
„	1885.	1.280 „	2·89	„
„	1886.	1.081 „	2·05	„
„	1887.	1.096 „	2·07	„
„	1888.	968 „	1·50	„
„	1889.	2.335 „	3·25	„
„	1890.	1.568 „	2·18	„
„	1891.	1.357 „	1·89	„
„	1892.	841 „	1·28	„
„	1893.	712 „	1·05	„
„	1894.	763 „	1·44	„

5. Ništovne žaobe:

Godine	1883.	uloženo	je	ništovnih	žaoba	307
„	1884.	„	„	„	„	429
„	1885.	„	„	„	„	468
„	1886.	„	„	„	„	572
„	1887.	„	„	„	„	563
„	1888.	„	„	„	„	611
„	1889.	„	„	„	„	673
„	1890.	„	„	„	„	687
„	1891.	„	„	„	„	781
„	1892.	„	„	„	„	763
„	1893.	„	„	„	„	667
„	1894.	„	„	„	„	674

III. Izkazi o poslovanju kr. kot. sudova kraljevina Hrvatske i Slavonije u stvarih gradjanskih, mjenbenih i trgovačkih, propisanih §-om 98. sl. c. patenta od 3. svibnja 1853.

1. Prirasli poslovni komadi:

God. 1883. 466.209

„ 1884. 484.095 prema godini 1883. **više za 3·84 %**

Digitized by Google

Godine	1885.	507.413	prema	godini	1883.	više za	8·84 %
„	1886.	542.827	„	„	„	„	16·43 „
„	1887.	596.482	„	„	„	„	27·94 „
„	1888.	611.497	„	„	„	„	31·16 „
„	1889.	608.716	„	„	„	„	30·57 „
„	1890.	633.806	„	„	„	„	35·95 „
„	1891.	640.229	„	„	„	„	37·32 „
„	1892.	639.306	„	„	„	„	37·13 „
„	1893.	665.048	„	„	„	„	42·65 „
„	1894.	717.331	„	„	„	„	53·84 „

2. Prirasle parnice:

Godine	1883.	—	—	7.698
„	1884.	—	—	7.886
„	1885.	—	—	8.231
„	1886.	—	—	9.127
„	1887.	—	—	7.131
„	1888.	—	—	7.499
„	1889.	—	—	7.319
„	1890.	—	—	7.597
„	1891.	—	—	6.723
„	1892	—	—	6.761
„	1893.	—	—	7.044
„	1894.	—	—	7.750

3. U tečaju bilo je parnica:

Godine	1883.	—	—	8.657
„	1884.	—	—	8.894
„	1885.	—	—	9.447
„	1886.	—	—	10.321
„	1887.	—	—	8.246
„	1888.	—	—	8.629
„	1889.	—	—	8.770
„	1890.	—	—	9.027
„	1891.	—	—	7.981
„	1892.	—	—	7.943
„	1893.	—	—	8.265
„	1894.	—	—	9.036

4. Parnice riješene:

a) osudom iza kontradiktornoga postupka:

God.	1883.	3.292	odn.	38·4 %
„	1884.	3.570	„	40·1 „
God.	1885.	3.953	„	41·8 %
„	1886.	3.933	„	38·1 „
„	1887.	4.116	„	49·9 „
„	1888.	4.542	„	52·0 „
„	1889.	4.569	„	52·0 „
„	1890.	4.920	„	54·5 „
„	1891.	4.857	„	60·8 „
„	1892.	4.941	„	62·2 „
„	1893.	4.710	„	57·3 „
„	1894.	5·269	„	58·4 „

b) osudom iz ogluhe:

God.	1883.	963	odn.	11·4 %
„	1884.	852	„	9·6 „
„	1885.	911	„	9·6 „
„	1886.	895	„	8·6 „
„	1887.	952	„	11·5 „
„	1888.	932	„	10·0 „
„	1889.	971	„	11·0 „
„	1890.	1.039	„	11·5 „
„	1891.	1.041	„	13·0 „
„	1892.	1.079	„	13·6 „
„	1893.	1.362	„	15·9 „
„	1894.	1·435	„	15·9 „

c) odlukom ili na ini način:

God.	1883.	3.394	odn.	39·6 %
„	1884.	3.256	„	36·6 „
„	1885.	3.389	odn.	35·9 „
„	1886.	4.378	„	42·4 „
„	1887.	1.848	„	22·4 „

Digitized by Google

God.	1888.	1.904	„	22·0	%	God.	1885.	1.194 odn.	12·7 %
„	1889.	1.800	„	21·4	„	„	1886.	1·115 „	10·9 „
„	1890.	1.810	„	20·1	„	„	1887.	1·330 „	16·2 „
„	1891.	901	„	11·4	„	„	1888.	1.451 „	16·0 „
„	1892.	702	„	8·8	„	„	1889.	1.430 „	15·6 „
„	1893.	907	„	10·9	„	„	1890.	1.258 „	13·9 „
„	1894.	903	„	9·9	„	„	1891.	1.182 „	14·8 „
5. U	tečaju	ostale	parnice:			„	1892.	1.221 „	15·4 „
„	1883.	1.008 odn.		10·6	„	„	1893.	1.286 „	15·9 „
„	1884.	1.216 „		13·7	„	„	1894.	1.429 „	15·8 „

6. Sklopljene nagode:

Godine	1883.	3.652	odnosno	47·4	%	svih parnica
„	1884.	2.617	„	33·2	„	„ „
„	1885.	2.581	„	31·4	„	„ „
„	1886.	3.085	„	33·8	„	„ „
„	1887.	3.364	„	47·2	„	„ „
„	1888.	3.374	„	45·0	„	„ „
„	1889.	3.347	„	45·7	„	„ „
„	1890.	4.266	„	56·2	„	„ „
„	1891.	3.631	„	54·0	„	„ „
„	1892.	3.229	„	47·8	„	„ „
„	1893.	3.244	„	46·1	„	„ „
„	1894.	3.239	„	41·8	„	„ „

7. Stečaji:

God.	1883.	zaostali od prošlih god.			43	prirasli	12	dovršeni	10	zaostali	45
„	1884.	„	„	„	45	„	9	„	16	„	38
„	1885.	„	„	„	38	„	22	„	16	„	44
„	1886.	„	„	„	44	„	14	„	25	„	33
„	1887.	„	„	„	33	„	37	„	17	„	53
„	1888.	„	„	„	53	„	21	„	24	„	50
„	1889.	„	„	„	50	„	18	„	15	„	53
„	1890.	„	„	„	53	„	19	„	27	„	45
„	1891.	„	„	„	45	„	21	„	23	„	43
„	1892.	„	„	„	43	„	26	„	24	„	45
„	1893.	„	„	„	45	„	22	„	26	„	41
„	1894.	„	„	„	41	„	27	„	24	„	44

8. Prirasle ostavin. razprave:

Godine	1883.	—	—	10.242	Godine	1887.	—	— 9.619
„	1884.	—	—	9.801	„	1888.	—	— 10.899
„	1885.	—	—	11.741	„	1889.	—	— 12.086
„	1886.	—	—	11.077	„	1890.	—	— 12.329
					„	1891.	—	— 12.549

Digitized by Google

Godine	1892.	—	—	13.717	Godine 1887.	—	—	5.755
„	1893.	—	—	13.038	„ 1888.	—	—	5.759
„	1894.	—	—	13.185	„ 1889.	—	—	5.552
9. Prirasla tutorstva:					„ 1890.	—	—	5.457
„	1883.	—	—	6.093	„ 1891.	—	—	5.885
„	1884.	—	—	5.858	„ 1892.	—	—	6.041
„	1885.	—	—	3.912	„ 1893.	—	—	5.287
„	1886.	—	—	5.473	„ 1894.	—	—	5.662

(Sliedi).

SVAŠTICE.

Savezno sudište pozvano je prosudjivati ustavnost zakona u sjedinjenih državah sjeverne Amerike.

Ustav sjedinjenih država sjeverne Amerike odredjuje, da malo ne sve norme zakonodavca podpadaju pod sudačko izpitivanje. Dok kod nas zakoni i sudca vežu, te mu samo daju ustavno pravo, da može izpitivati valjanost naredaba, imade u velikoj državnoj zajednici sjeverne Amerike savezno sudište i u pitanju valjanosti zakona zadnju rieč.

Mnogo strankaka podnjelo je nedavno po najboljih odvjetnicih pritužbu proti mnogim ustanovam zakona od 25. kolov. 1894. o dohodarini.

Većina članova vrhovnoga sudišta izrekla je, da su dvie točke toga zakona protuustavne. Protuustavnim izjavljeno je oporezovanje dohodka od nepokretnoga dobra i oporezovanje titra, što ih izdaju savezne države i gradovi, dočim je glede ostalih točaka odredjeno ročište za saslušanje dvaju odvjetnika od svake strane. Što se tiče nepokretnoga imetka prihvatila je constitutionsacte sjedinjenih država staro englesko načelo: „taxation and representation go together“ — „porez i zastupstvo u parlamentu idu zajedno“ — pak je odredilo, da se imade izravni porez razdieliti medju države prema broju pučanstva. U sjedinjenih državah shvaća se veoma usko pojam izravnoga poreza, te se ograničuje na porez od nekretnina. Razlozi gornje rješitbe dokazuju, da oporezovanje dohodka nepokretnoga dobra znači oporezovanje samoga nepokretnoga dobra, pak radi toga proglašuje ovo oporezovanje protuzakonitim, jer nije razdieljeno medju države prema broju stanovnika, već se imade pobirati od pravoga dohodka. Državnopravni razlozi obćenite naravi bili su povodom ukinuću poreza na navedene titre, jer nije savezna vlada ovlaštena oporezovati dohodak saveznih država i municipaliteta. I municipiji su orudje vlade država. Svako oporezovanje titra upliva pako na dohodakah dužničkih tielâ, jer će ona dobiti manju cienu za oporezovane titre. Dok još savezno sudište nije dalo svoga mnienja o ostalih točkah, došao je znameniti savezni sudac Field prigodom javnoga obrazloženja svoga votuma prema izvrstnom anglo-američkom običaju u položaj, da

Digitized by Google

svoje mnienje kaže i o mnogih drugih točkah zakona. Iz njegova govora navesti ćemo njeke argumente skroz juristične naravi.

On drži prije svega neustavnimi oproste od poreza. Prema ustavu imadu biti u sjedinjenih državah svuda jednaka sva podavanja, prirezi i carine.

Pod podavanjem razumieva se tecivarina i osobna dohodarina. Zakonom od 25. kolovoza 1894. oproštene su pako od podavanja uzajamne štedovne banke, uzajamna osiguravajuća družtva, gradjevne i vjeresijske banke, konačno svaki dohodak izpod 4000 dolara. Field scieni, da 646 uzajamnih štedovnih banka pravi sasvim iste poslove kao i 378 dioničarskih banka, što isto vriedi za uzajamna kao i za dionička osiguravajuća družtva. Okolnost, što kod prve kategorije vuku dobitak ulagatelji i osiguranici, a kod druge diončari, ne pravi u tom pogledu nikakve razlike. Oprost od podavanja znači za najveće uzajamno osjeguravajuće družtvo u New.-Yorku prištednju od 200.000 dolara na godinu.

Gradjevna družtva imadu 628 milijuna dolara glavnice. Zašto bi ova užasna glavnica, koja radi na dobitak, bila izuzeta od podavanja. Samo jednaki porez zaslužuje ovo ime, ne pako onaj, koji je uveden zakonom od 25. kolovoza 1894., jer ovaj izvodi oprost od poreza iz sasma nuzgrednih razlika u poslovanju. Field odbija nazor, da rješitba vrhovnoga sudišta, koja proglašuje ove ustanove nevaljanimi, ne dira u valjanost samoga zakona, već da samo podvrgava porezu i one subjekte, koje je zakon od poreza oprostio. To bi značilo vindicirati sudu pravo oporezovanja. Ova se osuda ima juristički tako shvatiti, da je sav zakon proglašen protuustavnim u koliko se odnosi na družtva. Isto tako protestira Field proti porezu na plaće sudaca saveznoga sudišta, jer konstitucija ustanovljuje, da im se plaće za vrieme njihovoga službovanja ne smiju umanjiti Ovo oporezovanje tereti sudce saveznoga sudišta, koji imaju 10.000 dolara plaće, sa 6000 dolara, ali ga još mnogo jače osjećaju savezni sudci niže kategorije. Ovaj porez pako zadire u neodvisnost sudačke vlasti, koja je jedna od triju velikih državnih vlasti, pak je za to protupravan i ništetan. I stvaranje upravo enormnoga minimuma dohodka od 4000 dolara je posve nezakonito, jer se protivi propisu uniformiteta. Osim toga postoji pogibelj, da će u buduće većina ovaj minimum još povisiti ili ćak prepustiti poreznim povjerenikom, da ga oni ustanove.

Svakako je veoma zanimivo, da u sjevernoj Americi ovakova pitanja rieśava sud, dok se u Evropi deklamuje o tobožnjoj premoći pravnika.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Seoske zajmovne blagajnice po sustavu F. V. Raiffeisena. Kratki podatci i upute odvjetnika dra. Srećka Karamana. Drugo izdanje znatno povećano i popravljeno. Zagreb 1895. 8° 96. Ciena 40 nov.

Digitized by Google

Riedko smo koju knjigu sa toliko zanimanja pročitali kao ovu, jer je pisana sa oduševljenjem, koje ulieva g. piscu ljubav prama našemu seljačtvu i uvjerenje, da će, kako u predgovoru kaže, ovako na najuspješniji način doprinieti ćudorednom i gospodarskom uzkrisenju njegovom, kojemu je posvetio svoje najgorljivije misli i svoj trud.

U uvodu razlaže položaj seljačtva u Dalmaciji, te veli, da se ono od neko doba nalazi u veoma jadnih i žalostnih družtvenih i gospodarskih prilikah. Uzroci tomu jesu u jednu ruku slabi proizvodi i mala nagrada od polja, snižene ciene, povećani troškovi, tudja konkurencija pa i samo pučanstvo slabo prosvietljeno, nepouzdano i nemarno; u drugu ruku vlada, koja ne može da se vine iz uzkoga kruga neprevidna i samoljubna zakonodavstva; ali nada svim podpuna nestašica vjeresije i glavnica. Ova nestašica još je teža i pogubnija radi one mane vlastite, koja se nazivlje absenteizmom. Poljodjelci žive osamljeni, prepušteni samim sebi, niti im tko pritiče u pomoć kakvim savjetom, ili najmanjom glavnicom; vlastelin se drži daleko od polja, niti na drugo misli, već da pobere, kad se nebu svidi, svoj jadni dohodak; dok lihvar, ta družtvena filoksera našega polja, slobodno i nekažnjeno tjera svoj sramotni posao, sadirući nevoljnog težaka, koji, u nestašici drugih, koji bi spremni bili dati mu vjeresije uz blaže uvjete, drži njega nekom nuždom dà provindošću nekom. Ne koristi nikakova zakonska zabrana, nikakova granica udarena visini kamata, nikakova kaznena odredba; lihvarstvo se drži, cvate i neprestano kao kakova grizica upropašćuje poljodjelstvo. Da se utamani, valja ukloniti uzroke, s kojih ono žive i napreduje, te u prvom redu treba pametno i valjano urediti vjeresiju. Prieka je to nužda, koja se svakim danom to više nameće i navalnijom biva; svako zavlačenje znak je velike nesmotrenosti, nemarnosti i slieposti, koje mogu postati pogubne.

G. pisac, proučavajući pomno naše poljodjelstvo i težačku vjeresiju, došao je do uvjerenja, da najbolje pristaju za našu težačku obitelj svuda u velikom broju razprostranjenu i koja u sebi nosi bitne oznake zadruge. seoske blagajnice po sustavu Raiffeisena.

Najprije nam onda crta kratku poviest seoskih blagajnica, onda pripreme i ustanovljenje njihovo, zatim uredbu, onda poslovnu glavnicu, po tom poslovanje, zadružne knjige i registre, glavnu skupštinu i blagodati te konačno daje daljne naputke i praktične savjete.

Nakon toga otisnuta su dva članka u savezu sa istim predmetom i to: „o samokupnoj neograničenoj jamčevini u zajmovnih blagajnicah po sustavu Raiffeisena“ i „Školske štedovnice i školski novčić“.

Knjizi su dodana uzorna pravila seoskih zajmovnih blagajnica, poslovnik njihov i obrazci.

Digitized by Google

Kako će iz ovo njekoliko navoda razabrati naši čitaoci, ova je knjiga svake preporuke vriedna, zato svraćamo na nju pažnju svih hrvatskih pravnika uz živu želju, da se s ovu i s onu stranu Velebita osnuje čim prije cieli niz seoskih blagajnica po sustavu Raiffeisena, jer će tako biti najbolje naplaćen za svoj neumorni trud g. pisac, koji se je latio ovoga posla „u jedinoj namjeri, da učini dobra, da pobudi u gospodarskoj klasi veću ljubav i veće prijateljstvo prama poljodelskom stališu, ter da doprinese, da se osnuje bar jedna seoska blagajnica".

VIESTNIK.

(Statistika hrvatskoga pravosudja). U ovom smo broju nastavili priobćivati statistiku hrvatskoga pravosudja od g. 1883. ovamo, te ćemo ove godine priobćiti statistiku gradjanskoga pravosudja, a početkom buduće godine statistiku kaznenoga pravosudja.

Imenovanja. Njeg. c. i kr. apost. Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 13. rujna 1895. sa sustavnimi berivi premilostivo imenovati:

a) sudbenimi viećnici I. razreda:

kotarskoga sudca Manu *Thallera* za sudbeni stol u Osieku, kotarske sudce Gjuru *Trbljanića* u Vukovaru, Kostu *Radoslava* u Novoj Gradiški i Ivana *Tuškana* u Zlataru, svu trojicu ostavljajuć na dosadanjih njihovih mjestih; nadalje kotarske sudce Josipa *Vendlera* za sudbeni stol u Gospiću, dra. Mihovila *Bišćana* za onaj u Petrinji i erarijalnoga odvjetnika Stjepana *Plivarića* za onaj u Zagrebu;

b) sudbenimi viećnici II. razreda:

kotarske sudce Ferdu *Petričevića* za sudbeni stol u Gospiću, Jovana *Stojića* za onaj u Ogulinu i dra Vladoja *Valenka* za onaj u Varaždinu;

c) kotarskimi sudci:

zamjenika državnoga odvjetnika Franju *Podgajskoga* za kotarski sud u Ludbregu, te sudbene pristave Gjuru *Petrovića* za onaj u Irigu, Lazara *Sriemčevića* za onaj u Staroj Pazovi, Vjekoslava *Kneževića* za onaj u Požegi, Dragutina *Broschana* za onaj u Iloku, Viktora *Vragovića* za onaj u Petrinji, Gjuru *Miletića* za onaj u Stubici i Josipa *Zeca* za onaj u Ivancu.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je: Jovu *Sekulića*, tajnika zemaljske vlade za Bosnu Hercegovinu u Sarajevu, kr. kotar. predstojnikom VIII. činovnoga razreda, te mu opredielio službovanje kod kr. županijske oblasti u Belovaru; svršene pravnike Josipa *Margetića* i Jakova *Šepića* perovodnimi vježbenici u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade; Josipa *Franića*, pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola; Marijana *Knežića*, sudbenog pristava II. razreda kod kr. kotarskog suda u Djakovu, te Zvonimira *Lopašića*, prislušnika kod kr. kotarskog suda u Novojgradiški, zamjenici kr. državnog odvjetnika II. razreda, i to: prvoimenovanoga kod državnog odvjetničtva u Mitrovici, a potonjeg extra statum kod onoga u Požegi; Milutina *Pokrajca*, pristava ravnateljstva središnje kaznione u Zenici, upraviteljem kod kr. zem. kaznione u Lepoglavi u VIII. nadnevnom razredu extra statum; kaznioničkog oficijala kod kr. kaznione u Gospiću Jakova *Karana* upraviteljem iste kaznione

Digitized by Google

u IX. nadnevnom razredu; kancelistu kod kr. zemaljske kaznione u Lepoglavi Martina *Ferenčića* oficijalom kod iste zemaljske kaznione u X. činovnom razredu; obnašao je učitelja stenografije na mudroslovnom fakultetu kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, Stanka *Miholića,* kao takovoga uvrstiti u IX. nadnevni razred sa svimi zakonom zajamčenimi berivi i pravi profesora srednjih škola; Ivana *Hiršla* pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola; rudarskimi prisjednici za sudbeni stol u Zagrebu Teodora *Zlocha,* rudarskog mjernika u Zagrebu, i Ivana *Turkovića,* ravnatelja rudokopja i kamenougljevja u Varaždinskih Toplicah, a Adolfa *Widru,* rudarskog upravitelja u Krapini, zamjenikom; dra. Ljudevita *Haramusteka,* sudbenoga pristava I. razreda kod kr. kotar. suda u Zemunu, zamjenikom kr. državnog odvjetnika I. razreda, ter dodieliti na službovanje ka kr. državnom nadodvjetničtvu u Zagrebu; sudbenimi pristavi II. razreda extra statum prislušnike: Aleksandra *Vaića,* kod sudbenoga stola u Petrinji za kotarski sud u Jaski, te Mirka *Kovača* kod kotarskoga suda u Belovaru za kotarski sud u Vukovaru; tehničkog nadzornika gruntovnice kod kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade Gjuru *Cvijanovića* ravnateljem gruntovnice kod rečene zemaljske vlade u VII. činovnom razredu, a gruntovničara I. razr. Hinka *Veća* tehničkim nadzornikom iste gruntovnice u VIII. činovnom razredu; Kostu *Halagića,* trgovca u Petrinji, prisjednikom u trgovačko-mjenbenih stvarih kod kr. sudbenoga stola u Petrinji; Stjepka *Gregurića,* pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola, i napokon sudbenimi pristavi II. razreda extra statum prislušnike: Dimitra *Šobata,* kod sudbenoga stola u Belovaru za sudbeni stol u Gospiću, te Miju *Šeatovića,* kod kotarskoga suda u Belovaru za kotarski sud u Gjurgjevcu.

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zemaljske vlade imenovao je svršene pravnike Jovana *Tabeau* perovodnim vježbenikom kod kotarskoga ureda u Gackom i dra. Ljudevita *Nowadta* privremenim perovodnim vježbenikom kod kotarskoga ureda u Gračanici, Eduarda *Biskupa* privremenim auskultantom kod okružnoga suda u Bihaću, dra. Daniela *Saloma* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Sarajevu; Josipa *Bartu* privr. auskultantom u okružnom sudu u D. Tuzli, notarijatskog kandidata Romana *Stiasny a* u Biali privr. perovodnim vježbenikom kod kotarskoga suda u Bugojnu i svršenog pravnika dra. Josipa viteza *Mieroszewskog* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Sarajevu.

Premještenja. Njegovo ces. i kralj. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 13. rujna 1895. preblagostivo odobriti, da se kot. sudac dr. Ignjat *Klemenčić* na službovanje dodieli sudbenomu stolu u Mitrovici, te da se premjeste kotarski sudci Kosta *Cepulić* iz Ivanca kotarskomu sudu u Bakru, a Ivan *Horvat* iz Ludbrega k onomu u Križ, a previšnjim riešenjem od 13. rujna 1895. premilostivo odobriti, da se viećnik sudbenoga stola u Mitrovici Petar *Premuda* kao pomoćni izviestitelj dodieli banskomu stolu.

Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je premjestiti: kotarskoga pristava I. razreda Gjuru *Šafarića* iz Gospića kotarskoj oblasti na Udbini, povjeriv mu podjedno upravu potonje kotarske oblasti; kotar. pristava I. razreda Radoslava *Durbešića* iz Donjeg Lapca kotarskoj oblasti u Gospiću; perovodju kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade Celsu *Cavaliera* odriešiti od službe upravitelja kr. kotarske oblasti u Novom, te ga pozvati natrag na službovanje rečenoj kr. zem. vladi; kotarskoga pristava Konstantina *Rojčevića* premjestiti od kr. kotarske oblasti na Sušaku k onoj u Novi, te mu podjedno povjeriti upravu potonje kotarske oblasti; županijskog tajnika županije belo-

Digitized by Google

varsko križevačke Ivana pl. *Žigrovića* u svojstvu županijskog tajnika županije modruško-riečke kr. županijskog oblasti u Ogulinu; dra. Nikolu *Ogorelicu,* zamjenika kr. državnog odvjetnika II. razreda kod kr. državnog odvjetničtva u Mitrovici, k onomu u Osieku; kotarskog pristava II. razreda Milovana *Vinkovića* iz Jaske kr. kotarskoj oblasti na Sušaku; Pantu *Popovića* sudbenoga pristava kod kotarskoga suda u Jaski k onomu u Djakovu; Aleksandra *Strohala* zamjenika kr. državnoga odvjetnika I. razreda u službovanju kod kr. državnoga nadodvjetničtva ka kr. državnomu odvjetničtvu u Ogulinu te mu podjedno povjeriti upravu rečenog državnog odvjetničtva; Vladimira *Viraga,* sudbenog pristava kod kotarskog suda u Koprivnici, k onomu u Osieku; Nikolu *Došena* kr. sudbeneg pristava kod kr. sudbenog stola u Gospiću ka kr. kotarskomu sudu u Koprivnici; Mijata *Belića,* sudbenog pristava kod kotar. suda u Kostajnici, k sudbenomu stolu u Varaždinu; Rudolfa *Stanzera* sudbenoga pristava kod kr. kotarskoga suda u Karlovcu k onomu u Zagrebu; Mihovila *Mocnaya,* sudbenog pristava kod kotarskoga suda u Gjurgjevcu k onomu u Zemunu te Vasu *Trzića,* sudbenog pristava kod kotarskoga suda u Zagrebu k onomu u Gračacu, te mu podjeduo povjeriti upravu rečenoga kot. suda.

(U Bosni i Hercegovini.) Ces. i kr. zajedničko ministarstvo premjestilo je šerijatskog sudiju Hafiz Isa ef. *Osmanagića* od kotarskog ureda u D. Tuzli k onom u Travniku i šerijatskog sudiju Mustafu ef. *Dubinovića* od kotarskog ureda u Travniku k onom u D. Tuzli; sudskog tajnika Jovana *Kmiečika* od okružnog suda u D. Tuzli k vrhovnom sudu i sudskog tajnika Josipa viteza *Ilnickog* od okružnog suda u Bihaću k onom u D. Tuzli.

Poglavica zem. vlade premjestio je političkog pristava II. razreda dra. Franju *Krzysika* od kotarskog ureda u Cazinu k okružnoj oblasti u Bihaću; razrješio je privremenog auskultanta u okružnom sudu u Bihaću dra. Dimitrija *Nikolića* i sudskog tajnika kod kotarskog ureda u Brčkom Josipa *Bajora* od daljeg službovanja u Bosni i Hercegovini; zatim je premjestio privr. pristava I. razr. Gjulagu *Bagdadija* od kotarskog ureda u D. Tuzli ka kotarskom uredu u Jajcu; privr. perovodnog vježbenika Vladimira *Zalozieckog* od okružne oblasti u D. Tuzli ka kotarskom uredu ondje; sudskog tajnika Nikolu *Nardelli-a* od kotarskog ureda u Stocu k onom u Brčkom; sudskog pristava Mihajla *Kaczorowskog* od kotarskog ureda u Petrovcu k onom u Stocu; sudskog pristava Vladislava Michlewitza od kotarskog ureda u Prozoru k onom u Petrovcu; sudskog pristava Franju *Lalića* od kotarskog ureda u Sanskom Mostu k onom u Prozoru; auskultanta dra. Otona pl. *Moscowitza* od okružnog suda u Banjaluci ka kotarskom uredu u Sanskom Mostu; sudskog pristava Ljudevita *Tertila* od kotarskog ureda u Derventi k okružnom sudu u Banjaluci; sudskog pristava Stanislava viteza *Galeckog* od kotarskog ureda u Kladnju k onom u Derventi; sudskog pristava Dominika *Quintavalla* od kotarskoga ureda u Ljubinju k onom u Kladnju; sudskog pristava Kolomana pl. *Miletsa* od kotar. ureda u Bugojnu k onom u Ljubinju i sudskog pristava Franju *Brodnika* od okružnog suda u Banjaluci ka kotarskom uredu u Bugojnu; šerijatske sudije: Omer ef. *Hadžialiefendića* od kotarskog ureda u Bjelini k onom u Kladnju; Ali Riza ef. *Prohića* od kotarskog ureda u D. Tuzli k onom u Bjelini i Ibrahim ef. *Kundurovića* od kotarskog ureda u Kladnju k onom u D. Tuzli.

(Pravo odvjetovanja podieljeno). Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije podielio je pravo odvjetovanja u obsegu kr. banskog stola Jovanu *Joviću* sa sjedištem u Karlovcih; dru. Franji *Horvatu* sa sjedištem u Šidu i kr. javnomu bilježniku u Bakru Stanku *Batagliariniu* sa sjedištem u Bakru.

Digitized by Google

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XIV. godine 1895. izdan i razposlan je dne 28. kolovoza 1895., a sadržaje pod br. 49. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove od 8. srpnja 1895. br. 12.409., kojom se izdaje provedbeni naputak k zakonu od 11. travnja 1894. o ljekarničtvu u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

Komad XV. godine 1895. izdan i razaslan je dne 9. rujna 1895., a sadržaje:

pod br. 50. zakonski članak IX. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o izboru jednoga čuvara zemaljske svete krune;

pod br. 51. zakonski članak XI. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o pokriću dugovine, pokazujuće se na teret Ugarske polag konačnog obračuna temeljenog na zajedničkom zaključnom računu za godinu 1892. i o svoti, koju Ugarska ima naknadno platiti na zajedničke izdatke od godine 1894.;

pod br. 52. zakonski članak XII. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnog sabora u predmetu državnih pogodovnostih, imajućih se podieliti dioničkomu družtvu budimpeštanske podzemne električne željeznice;

pod br. 53. zakonski članak XV. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o blagajničkih zalihah i ob investicijah, koje se iz istih imadu namiriti;

pod br. 54. zakonski članak XVI. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o zakladnjih radnjah, nastalih kod reguliranja željezne kapije na Dolnjem Dunavu, te o pokriću troškova radnje reguliranja putem vjeresijske operacije;

pod br. 55. zakonski članak XVII. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, o razrednoj lutriji, imajućoj se prirediti za dionо pokriće troškovah zemaljske narodne izložbe;

pod br. 56. zakonski članak XVIII. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se nadopunju i preinaćuju neke ustanove zakonskoga članka XIII. od godine 1881., tičućega se statistike o prometu robe;

pod br. 57. zakonski članak XIX. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora. kojim se dozvoljava vicinalna željeznica Kecskemet-Fülöpszállas;

pod br. 58. zakonski članak XX. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se dozvoljuju pruge Székesfehérvár-Adonysabolcs-Paks, vicinalnih željeznicah u županiji Feher i Tolna;

pod br. 59. zakonski članak XXI. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o sjedinjenju dozvolbenih izpravah i dodatakah dozvolbenih izpravah željezničkih prugah, koje sačinjavaju vlastničtvo dioničarskoga družtva budimpeštanskih vicinalnih željeznicah;

pod br. 60. zakonski članak XXII. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se dozvoljuje vicinalna željeznica u boldoanskoj dolini (Boldoavölgy);

pod br. 61. zakonski članak XXIII. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se dozvoljuje vicinalna željeznica Garomberzencze-Liva;

pod br. 62. zakonski članak XXIV. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se dozvoljuje vicinalna željeznica u županiji Nógrád;

pod br. 63. zakonski članak XXV. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se privremeno uredjuju naši trgovački odnošaji sa Španjolskom;

Digitized by Google

pod br. 64. zakon. članka XXVI 1896. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se dozvoljuje vicinalna željeznica Pápa-Csorna;

pod br. 65. zak. čl. XXVII. 1895. zajedničkoga ugar.-hrv. državnoga sabora, kojim se dozvoljuje parovozna vicinalna željeznica Karczág-Tiszafüred;

pod br. 66. zak. čl. XXVIII. 1895. zajedničkoga ugar.-hrv. državnoga sabora, kojim se dozvoljuje vicinalna željeznica Kapošvar-Fouyód;

pod br. 67. zak. čl. XXIX. 1895. zajedničkoga ugar.-hrv. držav. sabora, kojim se dozvoljuje parovozna vicinalna željeznica Zólyom-Brézo-Breznóbány-a-Tiszolcz;

pod br. 68. zak. čl. XXX. 1895. zajedničkoga ugar.-hrv. držav. sabora, kojim se preinačuje zak. čl. LXXIII. od g. 1881. uzakonjena dozvolbena izprava parovozno željeznice mjestnoga interesa od Vel. Kikinde do Vel. Bečkereka;

pod br. 69. zak. čl. XXXI. 1895. zajedničkoga ugar.-hrv. držav. sabora, kojim se dozvoljuje vicinalna željeznica Győr-Veszprem-Dombovár;

pod br. 70. zak. čl. XXXII. 1895. zajedničkoga ugar.-hrv. državnoga sabora, kojim se dozvoljuje zalavölgyska vicinalna željeznica;

pod br. 71. zak. čl. XXXIII. 1895. zajedničkoga ugar.-hrv. državnoga sabora, kojim se dozvoljuje vicinalna željeznica Csákovár-Bóka;

pod br. 72. zak. čl. XXXIV. 1895. zajedničkoga ugar.-hrv. državnoga sabora, o državnom subvencioniranju gradnje pomorskih brodovah i

pod br. 73. zakonski članak XXXV. 1895. zajedničkoga ugar.-hrv. državnoga sabora o sniženju zakonitoga u cielom području zemaljah krune ugarske u krieposti stojećega kamatnjaka.

Stečaji.

Listopad. August *di Centa* trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 9. rujna 1895. br. 16301. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. S. Grünwald, zamjenik dr. L. Schwarz, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 21. listopada, ročište 23. listopada 1895.

Studeni. Velimir *Vasiljević* trgovac u Iloku. — Kr. sudbeni stol u Mitrovici (odluka od 30. srpnja 1895. br. 5881. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Čobanić, odvjetnik u Mitrovici, zamjenik dr. Kolarović, odvjetnik u Iloku. — Rok prijavni do 1. studenoga, ročište 4. studenoga 1895.

— Leopold *Kaiser* protokolirani trgovac u Vukovaru. — Kr. kot. sud u Vukovaru (odluka od 26. kolovoza 1895. br. 16334. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Josip Laudenbach, odvjetnik u Vukovaru, zamjenik Makso Lövy, odvjetnički perovodja u Vukovaru. — Rok prijavni do 20. studenoga, ročište 21. studenoga 1895.

Prosinac. Juro *Bašić* neprotokolirani trgovac u Perušiću. — Kr. kot. sud u Gospiću (odluka od 28. kolovoza 1895. br. 4975.) — Zastupnik Vladoj Nevečeral, odvjetnik u Gospiću, zamjenik Antun Vranjičan, branitelj u kazuenih stvarih u Gospiću, medjutomni upravitelj Josip Krobat, trgovac u Perušiću. — Rok prijavni do 30. studenoga, ročište 4. prosinca 1895.

Digitized by Google

Sravnjujuća ogledba važnijih uredaba i načela u stečajnom postupku.

Piše dr. Stjepan Postilović.

(Svršetak.)

Slično valja i po Holandezkom, Irskom, Turskom, Rumunjskom, belgijskom stečajnom redu.

Po Švedskom stečajnom redu (18. rujna 1862.) može se prezaduženiku za 2 mjeseca za njega i porodicu pružiti primjereno uzdržavanje iz gromade. Zatim mu ostanu nuždna za njega i obitelj odjela i posteljina, kao i nuždno pokućtvo i orudje, ali ne u vriednosti preko 75 kruna.

Po njemačkom stečajnom redu odlučuje prva skupština vjerovnička o tome, bi li se i kolika podpora dala prezaduženiku i njegovoj obitelji.

Po austrijskom stečajnom redu neima prezaduženik prava uzdržavanja iz stečajne gromade, te zavisi lih od stečajnijskih vjerovnika, hoće li mu to dati — To isto odredjuje i ugarski stečajni red.

U Rusiji se može takodjer prezaduženiku za uzdržavanje njegovo i njegove porodice nuždna svota zaključkom vjerovnika iz gromade pružiti, zatim se može za porodicu prezaduženika, koji je samo nesrećom pod stečaj pao, kod obročnih diobah stanoviti dio doznačiti.

Osim toga ne spadaju u stečajnu gromadu: 1. ženska odjela i rubenina, 2. polovina u stanu nalazećeg se pokućtva, 3. polovina srebra za stol, 4. polovina kočija, konja, 5. odjelo i rubenina djece.

U Škotskoj odlučuje u prvoj skupštini većina svotna 4/5 prisutnih vjerovnika, da li bi se uzdržavanje, i u kojem iznosu iz stečajnine prezaduženiku i njegovoj obitelji dalo, nu po stečajnom redu ne može se dati u to ime više od 3 L. i 3 sh. tjednimice. U Švajcarskoj može stečajna oblast primjereno uzdržavanje iz stečajnine pružiti, i ujedno odlučuje, dokle prezaduženik ostaje u dosadanjem stanu.

Po englezkom stečajnom redu ne uvršćuju se u stečajnu imovinu nuždno za posao prezaduženikov orudje, zatim odjeća i posteljina za njega i obitelj, ali ukupno ne u vriednosti preko 300 L., nasuprot sve štogod za stečaja privriedi, ide u stečajnu gromadu.

Digitized by Google

I po code de comerce se ne stavljaju u našastar stečajnijska odjela, i pokretnine, koje su za prezaduženika i njegovu porodicu neobhodno nuždne.

Po talianskom stečajnom redu ne spadaju u stečajninu nuždna prezaduženiku i njegovoj porodici odjela, pokućtvo i pokretnine. Jednom se smije dati prezaduženiku novčana podpora, a dalnja podpora samo uz privolu vjerovničke skupštine.

Posve originalna je ustanova sadržana u Irskom stečajnom redu, po kojem se dužniku imade ostaviti ne samo nuždno pokućtvo, odjelo i orudje do vriednosti 20 L., ne samo po sudu uzdržavanje za njega i njegovu obitelj iz stečajnine pružati, već osim toga pripadaju prezaduženiku i stanoviti postotci iz utržka stečajne gromade, koji se ravnaju prema visini svota, koje vjerovnici u podmirenje primu iz stečajnine. To je svakako neopravdani liberalizam na jasnu štetu stečajnijskih vjerovnika! Ja držim ustanovu austrijskog i ugarskog stečajnog reda glede tog pitanja najosnovanijom, ako i nije najliberalnija.

Ustanovljenje tražbina u stečaju.

Po austrijskom i ugarskom stečajnom redu imadu se preporne tražbine pred stečajnim sudom u posebnih parnicah realizovati, a inače čim upravitelj stečajnine i glede iznosa i glede prednostnog razreda izjavi likvidnimi stanovite tražbine i njima ne prigovori niti ini koji na prigovor ovlašteni vjerovnik, smatraju se likvidnimi i imadu se kao takove prigodom razdiobe uvažiti.

Po njemačkom stečajnom redu mora onaj vjerovnik, čija tražbina ne bude kod likvidacije likvidovana, svoju tražbinu potjerati pred nadležnim po redovitom gradjanskom parbenom postupku sudom. — Isto valja i u Norvežkoj.

Po ustanovah code de commerce, bude li koja tražbina porečena, može povjerenik stečajni prepor predložiti trgovačkom sudu za riešenje. Isti sud može po izpitanju predmeta dalnji stečajni postupak, dok usljedi riešitba, obustaviti, ali i odrediti, da se stečaj bez obzira na prepor nastavi. Slično je u Belgiji, Holandiji, Turskoj, Grčkoj i Argentinskoj republici.

U Italiji odlučuje vrhu prepora, kojih visina ne nadilazi nadležnost mjestnog suda, stečajni povjerenik, a glede ostalih prepornih tražbina moraju se stranke obratiti na nadležni sud.

U Rusiji i Škotskoj odlučuje stečajna uprava o tome, koje će se tražbine likvidovati, proti kojoj odluci postoji pritužba na sud stečajni.

U Švajcarskoj odlučuje stečajna oblast u pogledu likvidacije tražbina, proti kojoj odluci moći je unutar 10 dana posebnu tužbu podići, vrhu koje se tad sumarno razpravlja.

Digitized by Google

U Peru odlučuje skupština vjerovnička većinom glasova glede likvidacije prijavljenih tražbina. Proti takovu zaključku može se pojedini vjerovnik za 6 dana reklamacijom na sud obratiti. U Danskoj odlučuje stečajni sud u javnoj sjednici, po postojećih postupovnih pravilih, u koliko je moguće, vrhu svih prepora, u likvidaciji nastalih, jednom osudom.

Isti je postupak u Irskoj, Japanu, a slični i u Švedskoj, gdjeno se mora prije svega pokušati nagoda pred odredjenim sudbenim izaslanikom, nakon što su vjerovnik i pobijajuća likvidaciju stranka pismene podneske o dokazu odnosno pobijanju dotične tražbine sudu predali.

U Brasiliji bira glavna skupština u slučaju, da je koja prijavljena tražbina porečena, trojicu vjerovnika, da izpituju tražbinu na temelju pridonesenih dokazala i knjiga te papira prezaduženikovih, našto se vjerovnička skupština odgadja za najdulje 8 dana. U sljedećoj skupštini daju gornji vjerovnici svoje mnienje, pa ako još i sada bude tražbina porečena, biraju parnične stranke dvojicu obranika, koji predadu za 5 dana stečajnom povjereniku svoje mnienje, Slože li se u mnienju obranici, tad to mnienje odlučuje u preporu, ako su nesložni, tad odlučuje stečajni povjerenik, pridruživ se jednomu ili drugomu mnienju. Pravnog ljeka proti takovoj obraničkoj presudi neima.

U sjedinjenih državah sjeverne Amerike ima u roku od 10 do 30 dana po proglašenju bankoloma sazvana biti glavna skupština, u kojoj sudac ili obranik, u koliko je najme stečajni sud stečajni predmet predao za vodjenje kojemu od po njemu postavljenih obranika, likvidaciju tražbina obavlja, te u slučaju prepora o tome i odlučuje.

Njeki stečajni redovi zahtjevaju, da vjerovnik uz prijavljenje svoje tražbine još dade i svetčanu zavjeru (affidavit) i to ili pod prisegom ili bez takove. Tako je napose propisano po code de commerce (art. 497), u Belgijskom stečajnom redu (ak. 498), te i u državah englezkeg prava, a na zahtjev vjerovnika i u Holandezkoj. Ta je uredba nepraktična, nevodi k svrsi, te samo sili vjerovnike na suvišne, i često im i tegotne čine.

Kao što cieli postupak u stečaju, tako napose treba da i štadij likvidacije bude što jednostavniji i što brži. Meni se čini, da je uredba stečaja po austrijskom i ugarskom stečajnom redu sasma dobra, jedino teče postupak u parnicah u pogledu nelikvidovanih tražbinah predugo, pak bi se tu preporučao svakako sumarniji postupak, jer je često razlog zavlačenju stečaja upravo nerazmjerno dugo trajanje parnica glede na put parbe upućenih vjerovničkih tražbina. Uredba obranika, držim, da se nebi preporučala, jer nedvojbeno redoviti sudovi pružaju veće jamstvo za temeljitost osuda nego li obranički. Svakako se i to preporuča, da jedan te isti sud, najme stečajni, sve te prepore riešava, pošto je on svakako upućeniji, poznavajući i inače tek poslova prezaduženika i njegovo imovinsko stanje, o tome rješitbu donieti, nego li ini koji sud, koji bi inače po obćih po-

Digitized by Google

stojećih propisih za dotični prepor nadležan bio. Vrlo je dobra ustanova u ugarskom i austrijskom stečajnom redu, da se najme njeke tražbine i ne moraju posebno prijavljivati proti stečajnini. To su najme vjerovnici imajući tražbine na povratak predmeta ili massalni ili realni vjerovnici, koji mogu iste tražbine, kao da nepostoji stečaj, realizovati ali ipak proti stečajnom upravitelju, a ne više prezaduženiku samomu.

Zahtjevi vjerovnički po dovršenom stečaju.

Sasma je opravdano i po naravi same stvari, da prezaduženik, u koliko steče imovine poslje dignuća stečaja, podmiri nepodmirene tražbine vjerovnika stečajnijskih, osim da je s njima sklopio prisilnu nagodu, u kojem slučaju odgovara samo za nagodjenu kvotu.

Pošto su tražbine stečajnijskih vjerovnika jur u stečaju likvidirane, ne treba ih posebno utuživati, jer bi to bilo ničim opravdano zavlačenje, samo da vjerovnik što teže dodje do namirenja nenamirenog u stečaju iznosa, već je posve praktično, da se odmah može ovrha voditi po vjerovniku proti dužniku na novo stečenu imovinu prezaduženikovu. Tako odredjuju medju ostalimi stečajni redovi njemački, austrijski, francuski, talijanski, turski, ugarski, španjolski, belgijski, rumunjski, švedski, norvežki, danski i portugalski.

Po novom stečajnom redu u Švajcarskoj dobije vjerovnik izkaznicu vrhu nepodmirenog u stečaju iznosa, koji on ali samo u tom slučaju potjerati može, ako dodje prezaduženik do iznovične veće imovine, o čemu u slučaju prepora sud odlučuje.

U Holandiji ne može vjerovnik proti prezaduženiku nepodmireni u stečaju ostatak tražbine ovrhom potjerati, nego tražiti samo iznovično otvorenje stečajnog postupka.

U Rusiji biva prezaduženik, koji je samo nesrećom pao pod stečaj, po dignuću stečaja riešen dužnosti plateža svih prijavljenih vjerovničkih tražbina, a inače mora nepodmirene ostatke platiti, te imadu pri tome prijašnji vjerovnici prednost izplate pred kasnijimi.

Posebnu ustanovu sadržaju zemlje, koje sljede englezko pravo, najme o razterećenju (decharge) prezaduženika, koje isti može kod stečajnog suda u odredjenom u zakonu roku zahtjevati. Tim postupkom razterećenja bude prezaduženik, u koliko se tomu zahtjevu udovolji, i bez prisilne nagode sa vjerovnici riešen svih dalnjih postojećih prama stečajnijskim vjerovnikom obveza.

Tako je u Englezkoj, Škotskoj, Irskoj, Novom južnom Walesu. Takovo razterećenje je odvisno od stanovitih u zakonu propisanih uvjeta, pa se može dakako i uzkratiti, ili samo uz stanovite priuzdržaje dozvoliti. Ne poluči li dužnik takovo razterećenje, tad dakako odgovara svojom budućom imovinom prijašnjim stečajnijskim vjerovnikom.

Digitized by Google

Ustanova ta englezkog prava ima nedvojbeno tu svrhu, da većma radinu snagu prezaduženika podigne, koji će samo onda, kad zna, da može slobodno sticati novu imovinu, ne morajuć prijašnjih vjerovnika podmirivati, većom voljom i odlučnošću nove poslove poduzimati. To je doduše istina, ali nije pravedno, da se dužnik zapomaže i dodje i do znatnije imovine, a da njegovi vjerovnici, možda i njegovom krivnjom stradavši, praznih rukava gledju, kako se je podigao prezaduženik. S toga držim, da se za naše odnošaje ne bi ta uredba preporučala, pa ma na kako stroge uvjete dozvoljenje iste vezano bilo.

U Argentinskoj republici odlučuje vjerovnička skupština o tome, bi li se prezaduženik riešio dalnjih platežnih obveza nakon dignuća stečaja ili ne, i to sa $^2/_3$ osobne a $^3/_4$ svotne, ili $^2/_3$ svotne i $^3/_4$ osobne većine vjerovnika. Ako obje te većine pristanu, riešen je prezaduženik dalnjih obveza. Ako se pako obje te većine ne poluče, mogu se vjerovnici i iz kašnje imovine prezaduženikove naplatiti, ali se ovrha može samo onda proti njemu voditi, ako se vjerovnik izkaže, da i nakon prezaduženja njegove tražbine preostanu dužniku još dovoljna sredstva za uzdržavanje njegove porodice. Slično je i u Braziliji uvedeno. Sada ću da pobliže nacrtam postupak kod razterećivanja po englezkom stečajnom redu. Prezaduženik može u svako doba, iza kako je proti njemu otvoren stečaj, predložiti kod suda da bude razterećen.

Sud odredi ročište, iza kako je saslušanje kreditora usljedilo, te se vrhu predloga u javnoj sjednici razpravlja. Sud može ili takovo razterećenje posve dozvoliti, ili posve odbiti, a i odgoditi konačnu odluku glede toga, ili dozvoliti pod uvjetom, da ipak stanoviti dio imovine, što će u buduće steći prezaduženik, pripadne u stečajnu gromadu. Napose će se vrlo težko razterećenje dozvoliti u slučajevih:

1. ako nije prezaduženik vodio propisnih poslovnih knjiga, iz kojih mora jasno proizlaziti njegovo poslovno stanje za posljednjih 3 godina prije otvorenja stečaja;

2. ako je prezaduženik nastavljao svoje poslove, prem je znao, da je insolventan.

3. ako je on stanoviti dug napravio, a da nije zaoto pravi razlog postojao ili ako je vjerojatno bilo, da ne će moći taj dug podmiriti;

4. ako je on kroz nepromišljene i vratolomne špekulacije ili razkošan život dospio u stečaj;

5. ako je privolnim načinom u zametnutoj proti njemu parbi jednog svog vjerovnika prisilio na suvišne izdatke;

6. ako je prezaduženik unutar roka od 3 mjeseca prije izdanja receiving order znajuć, da ne može svim svojim obvezam udovoljiti, jednog od svojih vjerovnika nepravedno pogodovao;

Digitized by Google

7. ako je on već prije bio pod stečajem ili je već prije sudbenu nagodu sa svojimi vjerovnici sklopio;

8. ako je proglašen krivim prevare. Odredjeno za pretresanje takova predloga dužnikova ročište ima se propisno oglasiti najmanje 14 dana prije svakomu prijavivšem se vjerovniku. Prigodom razprave može saslušati sud upravitelja masse i svakog vjerovnika, kao i prezaduženika.

Iza toga može sud zahtjevati od prezaduženika, da dade svoju privolu k izradjenoj po upravitelju masse o podmirenju prijavljenih i likvidovanih dugova osudi, koje poslje, ako sud to odobri, obavlja upravitelj uz pripomoć prezaduženika.

Odluka o dozvoljenom razterećenju ne rieśava prezaduženika od dugova i obveza, nastalih iz prevarnih čina prezaduženikovih. Od svih ostalih dugova, u stečaju prijavljenih, se on pako takovom odlukom rješava.

I po škotskom stečajnom redu je takovo razterećenje dopustivo, nu treba za prvih 6 mjeseci iza otvorenog stečaja zaoto privola svih priznatih vjerovnika, u razdobju od 6—12 mjeseci $^4/_5$ vriednostne većine itd., a poslje 2 godine može prezaduženik takav predlog i bez privole vjerovnika staviti.

I po stečajnom redu sjedinjenih država sjeverne Amerike može iza 2 mjeseca a unutar 6 mjeseci poslje otvorenja stečaja prezaduženik predložiti kod suda njegovo razterećenje. Nu takav predlog se mora odbiti, ako prezaduženik kao trgovac sa prometom od više nego 5000 dolara nije preglednih knjiga vodio, ili ako je inače činio nepodobština, radi kojih može tamnicom do 3 godine biti osudjen.

Rehabilitacija.

Mnogi stečajni redovi sadržaju ustanove, po kojih prezaduženi trgovci, pošto je nad njimi jur i stečaj dignut, ne mogu izvršivati stanovitih prava, ne steknu svoju rehabilitaciju. Tako napose biva po austrijskom stečajnom redu.

Trgovac pod stečaj padši bude izključen od sljedećih prava:

1. ne može on poslova trgovačkih voditi pod tvrdkom, koja bi sadržavala ino osim njegova podpunog imena i prezimena;

2. ne može biti biran za člana trgovačke komore ili za kakovo ino počastno trgovačko družtvo;

3. ne može obavljati službu mešetara, agenta na burzi, ili upravitelja stečajnine.

Usposobljenje za ista prava može mu se po stečajnom sudu samo onda podieliti, ako se izkaže, da su sve tražbine osobnih vjerovnika, prijavivših se u stečaju ili ne, platežom ili odpustom duga ili inim kojim u gradjanskom zakonu sadržanim načinom podpuno prestale. Vrhu takove molbe se tad odredjuje posebni postupak rehabilitacije.

Digitized by Google

U koliko je trgovački stečaj dovršen prisilnom nagodom, tad stiče odmah trgovac pravo voditi posao pod svojom tvrdkom, dočim glede gornjih prava pod točkama 2. i 3. navedenih ostaje izključen sve dok ne bude rehabilitovan.

Po code de commerce može takodjer trgovac, koji se nije učinio krivim prevare kride, tek pošto je sve svoje dugove podpuno podmirio. zahtjevati rehabilitaciju, vrhu česa odlučuje nadležno prizivno sudište nakon zametnutog postupka.

Isto je tako nuždna rehabilitacija za trgovce u Holandiji, Španiji. Poljskoj, Belgiji, Turskoj, Braziliji, Peru, u republici Argentinskoj i Japanu.

U Neu South Walesu odlučuje sud po izmaku jedne godine, da li bi se dozvolila rehabilitacija ili ne.

Po njemačkom stečajnom redu ne radja stečaj nikakovimi stečajnimi posljedicami za izvršivanje gradjanskih prava, pa s toga nije niti nuždna rehabilitacija za prezaduženika nakon dignuća stečaja.

Isto tako nije nuždna rehabilitacija u Englezkoj, Irskoj, Škotskoj, Švedskoj, Švajcarskoj i Ugarskoj.

Po ruskom stečajnom redu gubi kod neopreznog i prevarnog bankoloma trgovac pravo voditi više trgovinu, nu svotna većina vjerovnička može ipak kod trgovačkog suda u pronadjenom kao lahkoumnom stečaju predložiti, da se opeta pripusti k vodjenju trgovine. Mnienja o potrebi rehabilitacije pod stečaj padših trgovaca se vrlo razilaze; svakako su novija liberalna zakonodavstva toj uredbi, koja bi doista riedko do uporabe došla, nesklona, dočim stariji strožeg shvaćanja zakoni istu usvajaju a napose stečajni redovi francuzkog sustava. Potreba pridržanja te uredbe svakako ne postoji, makar se ista sama sobom dade opravdati time, da razliku čini medju prezaduženici dobromišljenimi, koji nastoje i po dignuću stečaja svoje vjerovnike podpuno podmiriti, dakle i nukaju se time potonje, da toj svojoj dužnosti udovolje, ako žele polučiti rehabilitaciju.

Moratorij.

Po belgijskom stečajnom redu može dužnik, koji je izvanrednimi okolnostmi prisiljen na privremenu obustavu svoje platežne dužnosti, nu ima sredstva, da može sve svoje vjerovnike podmiriti, zadobiti poček (moratorij). Zaoto je nuždna privola vjerovnika, kojih tražbine predstavljaju tri četvrtine cjelokupnih tražbina. Rok od 12 mjeseci se ne može prekoračiti. Jedan ili više povjerenika nadziru poslove dužnikove. Za trajanja moratorija ne može se nikakova ovrha provesti proti dužniku.

Po talijanskom stečajnom redu može dužnik, da izbjegne stečaju, ili ako je već i odredjen stečaj, predložiti, da se obustavi otvorenje stečaja odnosno da se odredba otvorenja obustavi. Predlog mora izkazati, da je obustava plaćanja posljedila usljed izpričavajućih dogodjaja i zajamčiti, da

Digitized by Google

su aktiva imovinska veća od pasiva. Usljed takova zahtjeva se sazove vjerovnička skupština, koja najpre o tom zahtjevu vieća.

Ako iza tog sud molbi udovolji, koji pri tome nije vezan na zaključak vjerovničke većine, tad odredi povjerenstvo vjerovničko za nadzor uprave dužnikove nad njegovom imovinom i naloži dužniku, da se za stanovito vrieme izkaže, da je sve dospjele tražbine ili podmirio ili polučio odgodu plaćanja, te se za vrieme moratorija ne može proti dužniku ni tužba ni ovrha provesti. Takav se moratorij može najdalje na 6 mjeseci dozvoliti, nu pod okolnostmi može sud isto tako drugi odgodni rok dozvoliti.

I u Japapu može dužnik, koji je bez vlastite krivnje prisiljen privremeno plaćanja obustaviti, izhoditi u suda uz privolu vjerovnika, predstavljajućih najmanje $^3/_4$ svih na glasovanje ovlaštenih tražbina moratorij za najdulje 1 godinu.

I u Rusiji je, nu samo u trgovačkih stečajih, zatim u Braziliji uz privolu $^2/_3$ svotne većine, dalje u Škotskoj, Holandiji, Poljskoj, Portugizkoj, Švajcarskoj, republici Argentinskoj i još njekih manjih prekomorskih državicah dopustiv moratorij.

Propisi gornji o počeku ne čine mi se shodnimi. Doduše je kod većih poduzeća kraj nastajućih kolebanja u prometu i trgovini životno pitanje, polučiti odgodu dospjevajućih obroka, jer će se time poduzeće mnogi put moći oporaviti od momentanih neprilika u plaćanju, te time i spasiti često znamenite gospodarske vriednote. Nu pošto se ipak, što prečesto bude, poduzetnik u danom mu roku počeka ne oporavi, jer mu je redovito već podieljenjem počeka uzdrmana vjeresija, to je bilo uzaludno pružanje moratorija, kojim su samo zapriečeni bili vjerovnici u svom važnom pravu vodjenja ovrhe, čime mogu osim toga i sami lasno upasti u novčane krize, pak je i lasno moguće, da se imovinsko stanje prezaduženika i pogorša, a time i naplatbena kvota vjerovnika smanji. Pa i za gori navedene slučajeve je daleko sigurnije sredstvo prisilne nagode izvan stečaja, kojim se takodjer uzmogne jedinstvo i vriednost te nastavak dotičnog poduzeća sačuvati.

O najvažnijoj uredbi u stečaju, najme prisilnoj nagodi unutar i izvan stečaja, pozivam se na moje o tome pisane članke, odtisnute u brojevih „Narodnih Novina“ 47—50 i 52 god. 1894., pa se s toga ovdje sa tom uredbom baviti ne ću.

Neznatni stečaji.

Njeki stečajni redovi sadržaju posebne ustanove za neznatne stečajeve.

To je samo sobom opravdano, jer čemu veliki i komplikovani aparat za male gromade?

Digitized by Google

Takav je postupak za kraljevinu Belgiju uveden posebnim zakonom od 26. prosinca 1882. Ako najme aktivna gromada ne dosiže ni za pokriće likvidacionih troškova, tad sudište naredi stečajni postupak bez troškova, pa se iza realizovanja gromade odmah ista i podjeli na prednostne tražbine.

I u Englezkoj je za stečajeve, u kojih imovina dužnikova vjerojatno ne prekoračuje iznos od 300 lira sterlina, uveden posebni skraćeni postupak, u kojem upravitelj stečajnine uz odobrenje suda sve nuždne poslove preduzima.

Nadalje je uvedeno u Engleskoj i to, kad bude tko osudjen na platež koje svote, a sudu javi, da njegova cjelokupna platežna nemogućnost ne prekoračuje iznos 50 lira sterlina, da može sud odrediti sam upravu nad takovom imovinom, i dugove obročno plaćati ili podpuno ili u odmjerenom po sudu djelu.

I novi švajcarski stečajni red (u krieposti od god. 1892.) sadržaje sumarni postupak za slučajeve, u kojih utržak gromade vjerojatno ne dosiže za podmirenje troškova redovitoga stečajnog postupanja. Po istom skraćenom postupku poziva stečajni sud vjerovnike, da prijave svoje tražbine za 20 dana, koje se izpitaju, pak se eventualne troškove nadilazeći suvišak, bez dalnjih formalnosti izdaje vjerovnikom.

I po ugarskom stečajnom redu je uveden posebni skraćeni postupak u slučajevih, u kojih će vjerojatno prednostne tražbine cjelu gromadu izcrpiti. U tom se postupku ne bira vjerovnički odbor, te se i od detailirane diobe gromade može odustati.

Prestaje li kad završenost ili sumnjivost kod onih, koji su bili sudjeni radi zločina prevare ili iz pohlepe za dobitkom ili drugog kog zločina?

(Prilog tumačenju §-a 155. sl. a), §. 156. sl. c) i d) i §. 236. sl. b) gr. p. p. i zakona od 10. lipnja 1890. o posliedicah kaznenih osuda i kazni.)

Napisao dr. ***Žarko Miladinović.***

Ovo vrlo važno pitanje počelo se kod nas u Trojednici tek u najnovije vrieme razpravljati, no ipak još nije na čisto izvedeno, pa kako i judikatura u nas, koliko nam je poznato, o tom nije ništa načelno riešila, to držimo da i ovaj članak o ovako dosta važnom i dosad neriešenom pitanju, ne će izlišan biti.

Rušnov u svome Komentaru gradjanskom parbenom postupniku misli, da završnost, odnosno sumnjivost kod osudjenih radi zločina ad infinitum

Digitized by Google

ne može trajati, već da ima prestati onda, kada prestaju posliedice kazne u smislu čl. VI. zak. od 10. lipnja 1890. o posliedicah kaznenih osuda i kazni.

To svoje mišljenje temelji Rušnov ovako:

Kad osudjeni radi zločinstva postaje opet sposoban iza izminuća u gornjem zakonu navedenih rokova, da steče prava službe, užitka, zvanja i odlikovanja, kad dakle steče ponovo sva gradjanska prava, ne može ostati samo radi toga završnim, odnosno sumnjivim svjedokom, što je bio osudjen radi zločinstva prevare ili inače pohlepe za dobitkom odnosno radi drugog kog zločinstva, jer bi protivno mnienje vodilo do zaključka, da je takav osudjenik za uviek nepopravljiv, te da ne može postati iznova valjanim članom čovječjeg družtva.

Dr. Posilović pak kritizirajući rečeni tumač A. Rušnova zastupa tome protivno mnienje,[1] te u kratkih potezih dokazuje, da je mnienje zastupano u komentaru neosnovano s toga, što zakon od god. 1890. izrično u čl. I—III. sadržava posljedice, koje su sa dotičnom kaznenom osudom skopčane a te (ne i druge) posljedice prestaju nakon izmaka roka u tom zakonu ustanovljenog, a i što ratio legis dotičnih ustanova parbenog postupnika najodlučnije govori protiv mnienja Rušnovljevog.

Ujedno ističe, da je i cinslitavska judicatura riešila to pitanje protivno od mnienja zastupanog u Komentaru.[2]

Uz ovo posliednje mnienje pristajemo i mi. Gornjim zakonom išlo se samo za tim, da se odklone posliedice jedino u pogledu osobe osudjenika, te se time nije htjelo dirati u prava trećih osoba, pa se tako nije moglo oduzeti pravo jednoj parničnoj stranci, da takvom svjedoku prigovori završnost odnosno sumnjivost, a i što prestanak posliedica ustanovljenih za osudjenike u parničnom postupku nije kodificiran u rečenom zakonu, a naročito ti §§-i nisu citirani pored ostalih §§-a iz obćeg gradjanskog zakona, a naročito §§-a 61, 574. i 868. o. g. z., koji su gornjim zakonom izvan snage stavljeni, kao i §§-a 191., 254. i 281. o. g. z., koji su rečenim zakonom donekle preinačeni.

Da je dakle zakonodavac htjeo i dotične ustanove g. p. p. ukinuti, to bi onda i te ustanove naročito citirao u XII. čl. rečenog zakona, pa jer je zakonodavac te ustanove izpustio, to je jasno, da posliedice u tim §-ima parbenog postupnika nije htjeo ukloniti.

To je pak u toliko jasnije, što u II. alineji istog članka stoji, da „ustanove gradjanskog parbenog postupnika . . . . . .,

---

[1] v. „Mjesečnik“ br. 12. ex 1894.

[2] v. Gl. U. 5390. i 10024.

Digitized by Google

koje s kaznenim osudjenjem ma kakve ine pravne posliedice spajaju, ostaju n e t a k n u t e".[1]

A i ratio legis zakona od god. 1890. govori za ovo drugo mnienje, jer kao što smo već napred istakli, zakonodavac je htjeo istim zakonom, da odstrani posliedice, koje se samo lično osudjenika tiču, a da je tako, najboljim dokazom je to, što je §. 574. o. gr. z., kojim se ustanovljuje, da na smrt ili na tešku tamnicu osudjeni oporuku činiti ne može, čl. XII. rečenog zakona izvan snage stavljen, dok §. 592. o. gr. z., u kojem se uzakonjuje, da takav osudjeni ne može biti svjedok posljednje volje, u istom članku nije napomenut, a to li za to, što bi se time povriedilo pravo treće osobe, a to je ovdje pravo zakonitih nasliednika, koji zahtjevati mogu, da neporočna ili nemarkirana osoba svjedokom posljednje volje bude, te da osudjenom radi zločina mogu prigovoriti zavržnost odnosno sumnjivost.

Pošto su dakle taksativno navedene ustanove, koje su ukinute, a ustanove parničnog postupnika medju istim nisu istaknute, to se onda nikako ne može tvrditi, da se zakon od god. 1890. o prestajanju posliedica proteže i na §-e 155. sl. a), 156. sl. c) i d) i 236. sl. b) gr. p. p.

Po tome dakle de lege lata ostaje radi zločina osudjeni i na dalje zavržan odnosno sumnjiv svjedok, te je tako mnienje zastupano u komentaru A. Rušnova posve protivno zakonu.

Jedino bi se moglo prepirati o tome, da li bi de lege ferenda trebalo drugčije da bude, i za taj slučaj bi se sporazumjeli sa mnienjem komentarovim, jer i mi držimo, da nakon izmaka dotičnog roka može i radi zločina osudjeni biti savjestan svjedok, kad zakon od 1890. godine dopušta, da može takav osudjeni vremenom postati i javni činovnik, u kom svojstvu može mnogo važnije poslove, i za više osoba da obavlja, nego što to biva kod svjedočenja, jer u prvom slučaju dolaze u pitanje interesi m n o g i h osoba, dok se u drugom slučaju radi o interesu često samo dviju osoba; dok pak zakonodavac u tom pravcu ništa ne promieni, moramo odkloniti mnienje komentarovo, te prihvatiti mnienje dra. Posilovića.

Sudovanje u prekršajih.

Upravitelj austrijskoga ministarstva pravosudja dr. v. K r a l l izdao je nedavno na predsjedničtvo prizivnoga suda u Beču sliedeću naredbu,

[1] Ta alineja nas toliko utvrdjuje u našem mnienju, da kod istog ostajemo, i ako su protivnog mnienja čuveni kapaciteti pravnički Pfaff i Hoffmann, Commentar II, 192, Schiffner, System I, 172 i Kirchstetter Com. 336.

Digitized by Google

koja je priobćena i ostalim austrijskim predsjedničtvom prizivnih sudova znanja i ravnanja radi.

„Posve razumljivo nastojanje svakoga sudca, da pronadje pravu pravednost, ne nailazi na nijednom polju pravosudja na takove zaprieke, kao kod kaznenoga sudovanja.

Za to je potrebno, da se strože prosudjuje juridičko znanje, životno izkustvo i značaj funkcionara, kojemu je povjerena ova zadaća, nego li drugih pravosudnih funkcionara.

Radi toga se već dugo smatra krivim mnienje, da je kazneno sudovanje napram drugim zadaćam pravnoga života od manje ili ćak od podredjene važnosti. Gdje se radi o časti, slobodi i imetku gradjana, ima da bude pravosudje zastupano samo po takovih organih, koji su si ne samo sviestni svoje visoke zadaće, nego koji su takodjer prama svojoj individualnosti sposobni, da toj zadaći u podpunoj mjeri i zadovolje. Sjajni radovi pojedinih kaznenih sudaca upravo podčinjenoga okoliša, koji uzporedo kroče sa napredujućom kriminalistikom, stekli su priznanje kod njihovih drugova kao i kod svih slojeva pučanstva.

Stupnjevanje sudovanja po molbah ne alterira važnosti forma delikta, pak bi bilo krivo, kad bi se manja važnost podavala sudovanju u prekršajih. Ocienjivanje pravnih povrieda prema njihovoj važnosti temelji se uviek na relativnoj podlozi. Što se razpravnom sudcu čini manje važnim ili sasvim neznatnim, može biti za sav život odnosnoga individua odlučno; a često će i uz pogriešno postupanje radi svoga simptomatičkoga karaktera uplivati na sav javni red.

Ja samo sliedim nazor ministra pravosudja Glasera, kada najveću važnost polažem na sudovanje u prekršajih, pošto se, kako on kaže u poznatoj naredbi od 25. studena 1873. broj 14956., upravo na ovom polju radi o osobah, koje se još mogu suzdržati na putu k zločinu, i o prestupcih zakona, na koje ako se ne pazi, podkapa se upravo u boljih razredih pučanstva tako potrebno štovanje zakona i običaj bezuvjetnoga pokoravanja zakonom.

Ne pada mi na um, da bih iz pojedinih opaženih pogriešaka izvodio obćenite zaključke, i ja sam uvjeren, da su one upravo kod sudrugova onoga, koji je pogriešio, najživlje osjećene. Ja ću si rado protumačiti mnogu od tih pogriešaka poslovnim preobterećenjem. Ali ja ih izpričati ne mogu, pak s toga niti ne držim uputnim, da ih posve previdim. Ja očekujem, da će se one odstraniti, budu li predstojnici sudova poznavali osobne sposobnosti podčinjenog im sudačkoga osoblja i budu li ga shodno uporavljali na odgovarajućem mjestu.

Već je ministarstvo pravosudja naredbom od 14. veljače 1888. broj 2889. upozorilo na neshodnost upotrebljavanju prislušnika kao sudaca u

Digitized by Google

prekršajih, te izjavilo, da više odgovara sigurnosti i časti pravosudja, ako se za to upotrebljavaju izkusnije sile.

Za to se ne može već svakomu, koji je postigao spomenuti rang, povjeriti s podpunim pouzdanjem ova služba. Doista može mnogi mladi pravnik sa svojim teoretičkim znanjem vrlo dobro poslužiti civilnoj praksi u opredieljenom mu često točno ograničenom djelokrugu, dočim je manje pripravan za kazneno sudovanje, u kojem mogu doći svaki dan tako važni slučajevi, koji zahtievaju osobite sposobnosti, značajnosti i praktične vještine.

Što vriedi za sudca u prekršajih, vriedi još u većoj mjeri za prizivnoga sudca. Prizivni senat mora po svom sastavu da pruža jamstvo, da će sanirati krivo shvaćanje prvoga sudca, te da će sad ublažiti sad pooštriti kaznu, ako je prvi sudac kod prosudjivanja objektivne strane delikta propustio obazrieti se i na subjektivnu njegovu stranu, ili ako je pustio s vida, da je odnosni delikt karakterističan znak socijalnoga pojava. Definitivno, redovito nepopravljivo riešenje, koje imade da donese, povećaje mjeru njegove odgovornosti.

Kao što imade pučanstvo ne preporno pravo na to, da se prosudjuju pravne povrede svake vrsti ne samo sa pravednom strogošću, već i sa najvećom točnošću, isto tako zahtieva namisao zakonodavčeva, da uporava norama sliedi svrhu, za koju su izdane.

Iz toga proizvire dužnost pravosudne uprave, da se brine za postignuće ove svrhe sa valjanim izborom sudačkoga osoblja, kojemu je ova zadaća povjerena. Dok prema tomu umoljavam slavno predsjedničtvo, da svoj cienjeni upliv u navedenom smieru uporavi, rado ću nastojati, da poduprem eventualne želje, da se primjereno pomnoža sudačko osoblje, naročito ono, kojemu je povjereno u Beču kazneno sudovanje".

Ovu naredbu priobćujemo radi toga, što razlozi u njoj navedeni za to, da se sudovanje u prekršajih imade povjeravati starijim, izkusnijim sudačkim činovnikom, vriede još u većoj mjeri za Hrvatsku nego li za Austriju. Jer dok je u Austriji kradja prekršaj do iznosa od 25 for., kod nas je ona prekršaj sve do iznosa od 50 for. uslied novele kaznenom zakonu od 29. prosinca 1886. (broj 2. sbornika od g. 1887.).

Isto je tako novelom kod inače kvalificirane kradje povišen iznos, potreban za zločinstvo, od 5 for. na 25 for., kod pronevjerenja od 50 for. na 100 for., kod pronevjerenja u uredu od 5 for. na 25 for., kod dioničtva kradje od 25 for. na 50 for., a kod dioničtva pronevjerenja od 50 for. na 100 for., kod zlobne oštete tudjega vlastničtva od 25 for. na 50 for.

Time je kaznena novela u Hrvatskoj znatan dio kažnjivih djela doznačila kao prekršaje kompetenciji kotarskih sudova, koji se u Austriji smatraju i danas zločinstvi, te o njima sude zborni sudovi.

Digitized by Google

Ali pošto kaznena novela nije time, što je ova kažnjiva djela označila prekršaji, htjela, da budu i blaže kažnjiva, već samo da se oduzmu kompetenciji sudbenih stolova i predadu kompetenciji kotarskih sudova, to odredjuje u §. 460 k. z., da se kazne zatvorom odnosno strogim zatvorom od jednoga tjedna do jedne godine, dočim je prije novele maksimum bio šest mjeseci, kako je i danas u Austriji.

Završujemo s uvjerenjem, da nikako ne koristi ugledu pravosudja, da mladić, koji je jedva prije godinu dana ostavio sveučilište, makar on imao i dovoljnoga znanja i izkustva za prosudjenje konkretnoga slučaja, sudi o poštenju, slobodi i imovini ljudi, koji su često dva i više puta stariji i izkusniji od njega.

Dr. J. Šilović.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Kad prestaje regalno pravo vinotočja biti accessorijumom?

B. N. tuži M. S. i N. S., jer su mu uručbenicom kr. kot. suda u S. od 29. studenog 1890. br. 8510. uručene u vlastničtvo nekretnine u z. z. br. 291. občine S., koje je dne 26. studenog 1889. na ovršnoj javnoj dražbi kupio.

Temeljem te uručbenice uknjiženo je, veli, njegovo pravo vlastničtva na iste nekretnine kako se vidi iz zaporke na uručbenici.

S tim nekretninama bijaše skopčano regalno pravo vinotočja.

Nagodom od 14. listopada 1891. sklopljenom izmedju erara i tužitelja odmjerena mu je za to regalno pravo odšteta od 1141. for. 60 nč. Ta nagoda je prihvaćena, kako se vidi iz zaporke na istoj, po gosp. banu u ime erara. Nu budući je na ovu odštetu podnešeno više prijavâ, ubaviešten je, veli, odlukom kr. povjerenika u poslovih regalno-odštetnih od 10. ožujka 1892. br. 54., da je odštetna svota stavljena u sudbeni polog kod kr. poreznog ureda u S.

Iz odluke kr. kot. suda u S. od 31. svibnja 1892. br. 4771. vidi se, veli, da je odšteta pohranjena pod čl. 107. sudbenih pologâ, a da sastoji iz odštetnih zadužnicah na 1100 for. sa kuponi od 1. siečnja 1891. a u gotovom od 41 for. 60 novč. a. v.

Tom odlukom se konstatuje, da izim tužitelja na tu odštetu reflektuju i to: na cielu prvotužena M. S., a na polovicu N. S. drugotuženi.

S toga odpućuje sud interesente na put pravde.

Nastupiv put pravde kod kr. sudbenog stola u Z. navadja tužitelj:

Digitized by Google

§. 27. sl. g) naredbe od 18. travnja 1853. o osnutku gruntovnice odredjuje: „osobito pravice (beneficia regalia, obrti i t. d.), koje su sa stanovitimi dobri, kućami ili inimi nepokretnostmi skopčane, nisu predmet gruntovnice. Nego u koliko prava takova po zakonu postoje, ostaju ista zakonito pristojstvo dobra, s kojim su skopčana, i od kojega se ne mogu ni razlučeno prodati ni obteretiti.

Po §. 25. zakona od 27. prosinca 1889. prestalo je tek 1. travnjem 1890. regalno pravo vinotočja biti pripadnošću dotičnih nekretninah.

Jer je uručbenicom zasvjedočio, da je te nekretnine dostao 26. studenog 1889., dakle za vrieme, kad je još regalno pravo vinotočja bilo skopčano i jer je sa vlastničtvom nekretninah stekao i vlastničtvo pripadnosti regalnog prava zahtjeva:

Tuženi M. S. i N. S. dužni su priznati njegovo izključivo pravo vlastničtva na odštetu za regalno pravo vinotočja od njegovih nekretninah u z. z. br. 291. obć. S. pohranjenu kod kr. poreznog ureda u S. kao pologovnoga ureda u S. a sastojeću iz odštetnih zadužnica na 1100 for. sa kuponi od 1. siečnja 1891., te gotovine 41 for. 60 novč., dužni su usljed toga dopustiti, da mu se ova odšteta iz sudb. pologa uruči i solidarno naknaditi parbeni trošak sve za 14 danah pod prietnjom ovrhe.

Kr. sudbeni stol u Z. osudom od 5. travnja 1895. br. 5370. gr. odbio je tužitelja sa ovim zahtjevom bezuvjetno, dočim je parbene troške medjusobno prebio.

Razlozi: Tužitelj B. N. dostao je nekretnine upisane u zemlj. zapisniku broj 291. obćine S. dne 26. studenog 1889. na ovršnoj javnoj dražbi, te su mu iste, pošto je dražbenim uvjetom zadovoljio, uručbenicom kr. kot. suda u S. od 29. studenog 1890. br. 8510. u vlastničtvo uručene.

Pravo vlastničtva na tih nekretninah uknjiženo je u njegovu korist dne 30. prosinca 1890. To se sve izpostavlja iz priloga A. ad I. tužbi privitog.

Po tužbenom navodu bilo je skopčano s tim nekretninami regalno pravo vinotočja, a da je zaista tako bilo, to se vidi iz nagode od 14. listopada 1891. pod B. ad I, polag koje je odmjerena odšteta za to regalno pravo sa 1141 for. i 60 novč.

Pošto je na ovu odštetu više prijavah podnešeno, s toga je odštetna svota ta kod suda deponirana (C. i D. ad I.)

Jer je to regalno pravo pripadnost uvodno spomenutih nekretninah traži tužitelj: „da mu oba tuženika priznadu izključivo pravo vlastničtva na spomenutu odštetu, a dosljedno tomu da dopuste izručbu iste".

Nedvojbeno je, da je regalno pravo vinotočja accessorijum nekretnine, s kojom je vezano bilo, makar što se o njem nije vodila za njegova obstanka evidencija u gruntovnici u tako zvanom provincialu, već kod nadležne upravne oblasti, i makar što je ovo bilo posebni predmet prometa.

Digitized by Google

Po §. 25. zakona od 27. prosinca 1889. odnosno po §. 2. zakona od 29. ožujka 1890. je ovo pravo počam od 1. travnja odnosno od 15. travnja 1890. prestalo biti accessorijum, što je odštetna svota već iza prijave mogla biti samostalnim objektom prava zaloga, a po §. 1. citiranog zakona je ovo pravo sa 1. srpnjem iste godine konačno ugaslo. U §. 14. zakona od 27. prosinca 1889. izrečeno je, da se riešenje pitanja, komu i u kojem razmjerju pripasti ima odštetna svota, ako o tom medju ovlaštenici nastane priepor, imade pripustiti sudu.

Valja dakle, pošto je taj slučaj ovdje nastupio, to pitanje riešiti.

Tužitelj izvadja svoje izključivo pravo na okolnostih jur u uvodu navedenih, naime što je te nekretnine kupio, što je pravo regalno vinotočja pripadnost glavne stvari i što je s njim nagoda sklopljena ter na osnovu iste odšteta deponirana.

Da se na gori potaknuto pitanje uspješno odgovoriti može, valja izpitati i ustanoviti, kad je tužitelj B. N., dostalac, upitnih nekretninah vlastnikom postao.

Naslov stečenja vlastnog prava tužiteljevog sastoji u dopitanju sudbenom, no sam naslov nije dovoljan za stečenje vlastnosti. Tako propisuje obći gradjanski zakon u §. 425., već treba da se prenese isto, da bude upisano u javne knjige. Tako propisuju §§. 430. i 431. obćeg gradj. zakona. Po tom ne može mjerodavna biti ustanova formalnog zakona izražena u §. 517. gr. p. post, već ona materijalnog zakona, pak ju ne može ista ni derogirati.

I ako je dakle tužitelj te nekretnine dostao 26. studena 1889. i ako je iza obavljene dražbe dne 14. listopada 1891. nagodu glede odštete sklopio, to je sve neodlučno, već je jedino odlučno, da li je on bio vlastnikom te nekretnine u ono vrieme, kad je regalno pravo vinotočja bilo pripadnošću iste.

Pošto je tužitelj postao vlastnikom tih nekretninah onim momentom, kad je uknjižba njegovog prava vlastničtva obavljena, a to je uzsljedilo glasom zaporke gruntovne oblasti u P. dne 30. prosinca 1890. br. 3397. z., tad je već regalno pravo vinotočja prestalo biti accessorijumom tih nekretninah, a zakon o odšteti istog nije zatekao tužitelja, već ovršenika odnosno ovršnu gromadu ovršenika.

Pri takovom stanju stvari ne pripada tužitelju nikakovo pravo na odštetnu svotu, pak ga je s toga valjalo bezuvjetno sa njegovom tužbom i zahtjevom odbiti.

Pošto tuženici takodjer svaki za sebe po jedan dio od te odštetne svote svojataju, te pošto prosudjenje odnošaja njihovog na ovu parnicu ne spada, to će biti zadaća posebne parnice za slučaj onaj, ako se tuženici medjusobno složili nebudu, a to tim više, što ovdje predleži samo predlog od strane tužitelja za condemnaciju obojih tuženikah, makar što se u gori

Digitized by Google

navedenom zakonu kaže, da se u nastaloj parnici imadu riešiti svikoliki priepori izmedju ovlaštenikah nastali usljed ukinuća regalnog prava vinotočja, jer kad bi se sud i u riešenje tog pitanja sad upustio, mimoišao bi propise koli materijalnog zakona (§. 19. obć. gradj. zak.) toli i formalnog zakona (§. 1. i 10. gradj. parb. postupka) buduć tuženici suglasno zahtjevahu, da se tužitelj sa zahtjevom odbije, a ne predložiše, da se i njihov medjusobni priepor sad rieši. U ostalom sama narav ovog priepora kako predleži neima svojstva dupliciteta.

Preboj parbenih troškovah opravdan je sa razloga, što je tužitelj na ovu parnicu izazvan bio rješitbom upravne oblasti (§. 573. gr. parb. postupka).

Kr. banski stol osudom od 22. svibnja 1895. broj 10579. odputio je priziv tužiteljev te je prvosudbenu osudu u glavnoj stvari potvrdio a usljed priziva prvotužene M. S. u točki parbenih troškovah preinačio i sudio: da je tužitelj dužan prvotuženoj M. S. naknaditi parbeni trošak iznosom od 37 for. 90 novč. kao i trošak priziva sa 4 for. 80 novč. u roku od 14 danah pod prietnjom ovrhe, dočim je osudu u toj točki glede drugotuženog N. S. kao po njem neprizvanu ostavio netaknutom.

Razlozi: Tužitelj izvodi svoje vlastno pravo na odštetnu glavnicu od 1141 for. 60 nč. iz činjenice, da je dokazom uručbenice A. ad I. na sudbenoj ovršnoj dražbi dne 26. studenoga 1889. dostao nepokretnine tužene M. S. i drug, upisane u zemljištnom zap. broj 291. obćine S. i budući da je regalno pravo vinotočja, za koje je po zakonu od 27. prosinca 1889. usljed nagode B. ad I., radi dokinuća njegova sa 1. srpnja 1890., navedena odštetna glavnica izplaćena, bilo pripadnost prodanih nepokretnina, tvrdi on, da je na rečenoj dražbi dostao i ono pravo na mjesto kojega po citiranom zakonu §. 2., stupa pomenuta odštetna glavnica.

Tuženici opiru se zahtjevu tužbenom prigovorom, da tužitelj kupom nepokretnina pomenutih nije kupio i ono pravo, za koje je poslje dopitana uparničena odštetna glavnica; na poseb razlažu svoj prigovor, tužena M. S. time, da po uvjetih za dražbu od dne 26. studenoga 1889. pravo vinotočja dražbi ni izvrženo bilo nije (odgovor u zapisniku od 17. prosinca 1892. i drugotnica u zapisniku od 17. lipnja 1893.) a N. S. time, da je odštećeno pravo pripadalo i njegovoj kući kbr. 120. upisanoj u zemlj. zap. br. 99. obćine S., koja na dražbi dne 26. studenoga 1889. prodana nije bila.

Tuženici za utemeljene svoga prigovora navode i dokazuju izpravami, kojih istinitosti tužitelj nije prigovorio, da je na temelju posebnih povlasticâ po kaptolu zagrebačkom, kao vlastelinu sisačkom, pojedinim stanovnikom sisačkim prigodom njihova naseljenja podieljenih, imao pravo vino točiti, svake godine od Miholja do Božića, stanovnik sisački T. S. na gruntu pod regulacionalnim brojem 151., koji odgovara kućnim brojem 119. i 120 u

Digitized by Google

kojih se po svjedočbi gradskoga poglavarstva u S. urbarsko vinotočje u istinu i vršilo;

sada napomenuti grunt T. H. unešen u zemlj. zap. br. 99. občine S., da je na ovršnoj dražbi dne 17. svibnja 1879. dostao tuženi N. S., ovaj pako, da je jednu polovinu toga grunta sa kućom br. 119. prodao ugovorom od 8. listopada 1879. br. 2. ad II. J. i M. S. tako, da je on (N. S.) ostao vlastnikom druge polovine grunta sa kućom br. 120. u zemlj. zap. br. 99. občine S., dočim je vlastničtvo M. i J. S. unešeno u zemlj. zap. br. 291. občine S.

Nije prieporno medju strankama, da je za pravo točenja pića, što je pripadalo T. H., pravnom predniku tuženika, po zakonu od 27. prosinca 1889. usljed nagode od 14. listopada 1891., koju je tužitelj s erarom sklopio, odštetna, tužbom vindicirana glavnica dopitana na ime tužitelja; B. i C. ad I.

Svrha zakonu od 27. prosinca 1889. ob odšteti regalnog prava vinotočja, istina, jest ta, da usljed ukinuća toga prava, opredieli komu, za koja prava, kojim načinom i kakova odšteta pripada; ali je tim istim zakonom riešavanje onih pitanja, u kojih upravnim putem se ne može doći na čisto, komu, i u kojem razmjerju da pripada odšteta, pridržano nadležnosti sudova (§§. 14. i 23. cit. zak.), pa zato tužitelj već po tom, što je glede odštete u pitanju stojećega prava nagodu B. ad I. s erarom sklopio, te je odlukom C. ad I. nagodjena odštetna glavnica na ime njegovo doznačena, nije stekao izključivo pravo vlastničtva na izplaćenu odštetnu glavnicu, nego se to pitanje, pošto je postalo prieporno, prosuditi imade po postojećih normah (§. 25. zak. cit.)

Po zakonu od 27. prosinca 1889. §. 25. počam od 1. travnja 1890., odnosno po zakonu od 29. ožujka 1890. §. 2. od 15. travnja 1890., sva prava, za koja se na temelju sada navedenih zakona daje odšteta, u koliko su prije bila pripadnost (accessorium) nepokretninâ, prestala su biti pripadnošću nekretnina, te bi po tom i odštetno pravo po ovršnoj dražbi od 26. studenoga 1889. kao pripadnost prodanih nepokretnina prešlo u vlastnost dostalca.

Ali, regalno pravo točenja pića, u koliko po rečenom zakonu jest pripadnost (accessorium) nepokretninâ, nije ono bilo sa stvarju nepokretnom stavljeno u neprestani savez, niti je ono bilo stvar takova, da se bez nje glavna stvar upotrebiti nije mogla, ili, da je bud po zakonu, bud voljom vlastnika odredjeno bilo na stalnu porabu stvari poglavite (§. 294. o. g. z.), nego je ono kao tako zvano kraljevsko pravo manje vrsti, darovano u tu svrhu, da umnoži samo dohodke posjednika od plemićko-vlasteoskih dobara tako, da je vlastnik takovoga dobra to pravo cielo, ili samo jedan dio, po volji svojoj i kojim god pravnim poslom odsvojiti mogao, kao što je u konkretnom slučaju prvostolni kaptol zagrebački, kao vlastelin sisački

Digitized by Google

odštećeno pravo odsvojio na T. H. pravnoga prednika tuženika, koji je zatim, a poslje njega pravni sljednici njegovi, to pravo izvršivao istim načinom, ali u manjem obsegu kao prednik njegov sve dotle, dok nije država si to pravo pridržala.

Zakonski najme članak XXXV. od godine 1888. o državnom dohodarstvu pića (sbor. kom. II. izdan i razposlan dne 20. veljače 1889.) izriče u §. 1., da se državi pridržaje izključivo pravo razpolaganja sa točenjem žestokih pićah, i u §. 50. istoga zakona zajamčena je onim, koji bijahu na točenje pića ovlašteni, odšteta prema ustanovam zakon. članka XXXVI. od godine 1888.

Po tom odštećeno pravo u vrieme prodaje ovršne pod A. ad I., u koliko je bilo pripadnost prodanih nepokretnina, imalo je posebnu svoju imovinsku vriednost.

Po spisih o izvedenoj ovrsi, u kojoj je tužitelj dostao nepokretnine z. z. broj 291. občine S. po uručbenici A. ad I., on je radi namirenja svoje pravom zaloga uknjižene tražbine od 154 for. 60 nč. molbom de praes. 8. ožujka 1889. br. 2463. zaiskao i izhodio ovršnu dražbu ukupnih nepokretnina svoga dužnika tužene M. S.

Po zakonu ovršnom od 17. prosinca 1876. §. 5. u molbi za ovršnu dražbu nepokretnina radi namirenja novčane tražbine treba da se priloži osnova dražbenih uvjeta sastavljena prema ustanovam §-a 505. gr. p. p. uz naznaku vriednosti nekretnina, koje se imadu prodati, pa prilože izprave, koje su podobne opravdati naznačenu vriednost nekretnina i njihovih pripadakâ;

tužitelj je u molbi svojoj iskao prodaju sveukupnih nepokretnina upisanih u z. z. br. 291. občine S., priložio je molbi uredovnu svjedočbu gradskoga poreznoga ureda u S. od 23. siečnja 1889. br. 270. pod D., po kojoj se od nepokretnina pod ovrhu uzetih plaća godišnjega izravnoga poreza, i to najamne kućarine 10 for. 80 nč. i zemljarine 1 for. 10 nč., ukupno 11 for. 90 nč., pa na temelju te svjedočbe u dražbenih uvjetih priloženih molbi pod E., naznačio je vriednost nepokretnina po stostrukoj zemljarini i 60-strukoj kućarini sa 4970 for., te je uz odobrenje predloženih uvjeta dozvoljena dražba obdržavana na dne 26. studenoga 1889.

Dražbeni uvjeti su kod ovršne prodaje nepokretnina sastavni dio prodajne dozvole, i za dostalca su oni na mjesto ugovora za pogodbu kupovnu, koja se sklapa dosudom, te postaje perfektnom sudbenim odobrenjem dražbenoga čina.

Prodane nepokretnine nisu u gruntovnici upisane bile kao plemićko-vlasteosko dobro, s kojim su prava gospoštinska navedena u §. 34. car. pat. od 2. ožujka 1853. skopčana, i kojih uredjenje se kašnjim zakonom priuzdržaje, niti je odštećeno pravo vinotočja, kao pripadnost iznimno uza nje u gruntovnici unešeno bilo.

Digitized by Google

Po tom indi, što ni u dražbenoj molbi, ni u dražbenih uvjetih odštećeno pravo vinotočja kao predmet prodaje nije navedeno ni vriednost njegova kao pripadka nepokretnina, koje su prodaji izvržene bile, označena, te što ni sudbeni povjerenik počimajuć dražbu nije očitovao, da je uz nepokretnine z. z. 291. obćine S., na prodaji i pravo vinotočja (§. 13. t. 4. ovrš. zak.), valja po običnom pravilu tumačenja (§§. 6. i 914 o. g. z.) zaključiti, da odštećeno pravo vinotočja dražbi ni izvrženo bilo nije, dosljedno tomu, da tužitelj to pravo dostao nije, ni dostati mogao.

Tužitelj je za svoju pravom zaloga na prodanih nepokretnina uknjiženu tražbinu iz kupovnine prodajom nepokretnina postignute podpuno namiren, pa poradi toga ni kao založni vjerovnik neima nikakova prava na odštetnu glavnicu, te bi dosudjenjem vlastnosti na odštetnu glavnicu stupivšu na mjesto prava vinotočja, nastalo na strani tužitelja protupravno obogaćenje, što se po zakonu štititi ne može, pa je s prenavedenih razloga tužbu odbiti valjalo.

Tužitelj ne može se pozivati na to, da je dražbujuć na nepokretnine svoga dužnika po bludnji držao, da će dostati i odštećeno pravo vinotočja, jer je kao ovrhovoditelj i u molbi i u dražbenih uvjetih sám naznačio što je predmet dražbe, pa je po tom dižuć ovu parnicu radio proti boljem svom znanju i mala fide; zato je opravdano, da naknadi troškove prouzročene svomu protivniku, pa budući, da se je drugotuženi N. S. sa prvostepenom osudom, izričućom preboj troškova, zadovoljio, mogla se prizvana osuda preinačiti u toj točki samo u korist prizivateljne M. S.

Kr. stol sedmorice osudom od 16. kolovoza 1895. br. 2914. je previd tužitelja B. N., u koliko bje uložen u glavnoj stvari kao izvanredni odputio, nu glede parbenog troška ga je uvažio ter u tom dielu osudu kr. banskog stola preinačio, pa potvrdio osudu suda prve molbe, dočim je ujedno i troškove viših molbah prebio.

Razlozi: Neprieporno je medju strankami, da je tužitelj B. N. 26. studenoga 1889. dostao na javnoj dražbi nekretnine tužene na prvom mjestu M. S., zemlj br. 291. obć. S., pa da su mu uručbenicom kr. kotarskog suda u S. od 29. studenoga 1890. br. 8510. pod A. ad I. uručene u pravo vlastničtva dostale rečene nekretnine.

Temeljem ovih činjeniceh traži tužitelj, da mu tuženi M. S. i N. S. priznaju izključivo pravo na odštetnu svotu od 1141 for. 60 novč. a. vr. dopitanu za regalno pravo vinotočja bivše skopčano sa dostalimi po tužitelju nekretninami, koja je svota nagodom od 14. listopada 1891. pod B. ad I., sklopljenom izmedju tužitelja i kr. odštetnoga povjerenstva ustanovljena, ali je ista poradi podnešenih prijavah tuženih odlukom kr. odštetnoga povjerenstva a od 10. ožuj. 1892. br. 54. pod C. ad I. stavljena u polog suda.

Budući da je odštetna svota u smislu §. 23. zakona od 27. prosinca 1889. ob odšteti regalnoga prava točenja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji,

Digitized by Google

stavljena u polog, a po §. 14. netom citiranog zakona spada u nadležnost sudovah, da rieši pitanja: komu i u kojem razmjerju pripada odšteta, to nagoda pod B. ad I. ne može služiti podlogom za riešenje ove parnice pa to tim manje, što je po §. 15. odzgor citiranog zakona svakoj strani pridržano pravo potjerati svoje privatno-pravne zahtjeve putem sudbenim.

Po §. 25. istoga zakona ustanovljuje se, da počam od 1. travnja 1890. sva prava regalna, u koliko su prije bila accessorium nekretninah, prestaju biti pripadnošću ovih tim danom, koji je ipak rok §-om 2. zakona od 29. ožujka 1890. produljen na dan 15. travnja 1890.

Kako je iz spisah tičućih se ovrhe tužitelja B. N. proti tuženoj M. S. radi 100 for. a. vr. spp. uskladjenih, pod X. vidjeti, to tužitelj kao dostalac nekretninah tužene M. S. nije prema točki petoj dražbenih uvjetah stupio u fizični posjed kupljenih nekretnina, iza kako je položio prvi obrok kupovnine, već je on tekar molbom danom na zapisnik od 6. listopada 1890. broj 7326. zamolio bio uvedenje u posjed, koje mu je dozvoljeno odlukom kr. kotarskog suda u S. od 6. listopada 1890. br. 7333. te koje je istoga dana glasom zapisnika od 6. listopada 1800. br. 7333. izvedeno.

Prema tomu je tužitelj tekar 6. listopada 1890. stupio u fizični posjed kupljenih nekretnina, dakle daleko iza dana 15. travnja 1890. do kojega dana je regalno pravo vinotočja sa nekretninami kupljenimi spojeno bilo, dočim u predajnom zapisniku od 6. listopada 1890. broj 7333. ne ima traga o tom, da se tužitelju u fizički posjed kupljene nepokretnine predaje takodjer i regalno pravo vinotočja.

Po tom tužitelj dne 6. listopada 1890. nije mogao stupiti u posjed prava vinotočja, kad je ovo pravo već počam od 15. travnja 1890. od nekretnina odieljeno bilo, niti je mogao tužitelj steći prava vlastničtva na isto pravo, po čemu nije dokazao, da je postao vlastnikom toga regalnoga prava vinotočja, ne ima uvjetah §. 335. g. p. p., valja izvanredni previd tužitelja B. N. u glavnoj stvari kao po §. 334. gr. par. post. nedopustiv odputiti:

Priepor izmedju tuženikah M. S. i N. S. u pogledu iste regalne od štetne svote valja posebnom parnicom riešiti.

Za protuizvedenje M. S. ne dopituje se ništa s razloga, što je isto kod sudišta I. molbe podnešeno tekar 12. srpnja 1895. broj 12630., a po tom očito prekasno, a krivnja je tužene M. S., što je ovo protuizvedenje pogrešno predano bilo kod kr. kotarskog suda u Z.

U točki parbenih troškova valja pak uz preinačenje drugomolbene osude potvrditi osudu suda I. molbe, ter iste prebiti, jer je i u tom pogledu prvosudna osuda valjano motivirana.

Priobćio A.

Digitized by Google

Ako sud nakon danog odgovora primi na znanje molbu tužitelja, kojom uvjetno odustaje od jur podignute tužbe pridržavajući si pravo novu tužbu podići, ne može se protivnik odmah protiviti takovu postupku moliteljevu.

Prilog k tumačenju §. 18. gr. p. p.

Na tužbu M. F. grofa Z. proti suprugom g. I. G. T. i gdji. A. G. T. nepoznatoga boravišta po imenovati se imajućem skrbniku na čin na platež tražbine od 35400 for. s. p. p. odredio je kr. kotarski sud u K. odlukom od 13. studena 1894. broj 6098. gr. ročište na dan 22. prosinca 1894.

Na tom ročištu dao je jur imenovani skrbnik tuženih odvjetnik M. R. odgovor, dočim je punomoćnik tužitelja zamolio odgodu ročišta, jer ne ima upute, da na obširni odgovor dade protuodgovor.

Odlukom od 29. prosinca 1894. broj 6892. gr. bje odredjeno novo ročište na dan 1. veljače 1895.

Na to ročište ne samo, da nije nitko pristupio, već je tužitelj M. F. grof Z. podnio molbu de pr. 2. veljače 1895. br. 642. gr., kojom uvjetno odustaje od tužbe predane dne 16. travnja 1894. broj 2182. gr. pridržavajući si netaknuto pravo novu tužbu podići.

Odlukom od 6. ožujka 1895. broj 642. gr. primio je sud tu molbu na znanje, pak je uz obavješćenje stranaka pozvan skrbnik tuženih M. R., da mu prosto stoji podnieti svoj troškovnik na obredjenje.

Proti ovoj odluei uložio je skrbnik tuženih odvjetnik M. R. utok te ga obrazlaže ovako:

Po §. 18. gr. p. p. može tužitelj odustati od tužbe; nu prosto mu je potjerati novom tužbom ili drugi predmet, ili iz drugoga kojega pravnoga razloga predmet isti.

Protivno ovoj zakonskoj odredbi odustaje tužitelj od svoje tužbe uvjetno pridržavajući si netaknuto pravo novu tužbu podići — pošto ova tužba nije točno instruirana.

Dakle tužitelj odustaje uvjetno od svoje tužbe, te hoće podići novu tužbu bolje instruiranu, — dakle za isti predmet i iz istoga pravnoga razloga.

Ja na taj uvjet ne pristajem; a pošto je taj uvjet i protivan ustanovi zakona sadržanoj u §-u 18. gr. p. p., to slavni sud nije smio ovu molbu uvažiti već ju odbiti.

Odustaja od tužbe mora da ima isti posliedak, kao u njoj izrečena tužbu odbijajuća osuda.

Ovaj zakonski posliedak hoće protivnik svojom molbom da od sebe odkloni, nu ja kao skrbnik tuženikah nipošto na to pristati ne mogu, jer takav uvjet i pridržaj dira u zakonom ustanovljena prava moga skrbljenika.

Tužitelju je dakle prosto jednostavno od tužbe odustati ili parnicu tu proslediti.

Digitized by Google

Pošto njegova uvjetno odustajna molba ne odgovara §. 18. gr. p. p, imala se je ne uvažena vratiti i odrediti nastavak i dovršenje ove parnice.

Kad ne bih reagirao na ovu molbu i odluku, evo koji bi bio posliedak: Prituženom odlukom sud ne uzima na znanje odustaje po §. 18. gr. p. p., nego uzima na znanje nazočnu molbu, — dakle cieli njezin sadržaj. To opet znači, da sud uzima na znanje, da je tužitelju pridržano u istom predmetu i s istoga pravnoga razloga novu bolje instruiranu tužbu predati. To bi dakle bio praeiudicium budućoj stvari. Ako bi se opet ja zadovoljio s tom odlukom, značilo bi, da sam pristao na očitu štetu moga skrbljenika; uz sve u molbi navedene protuzakonite priuzdržaje, a — volenti non fit injuria — i tužitelj bi mogao istu stvar tjerati novom tobož bolje instruiranom tužbom, te tako skrbljenika u nedogled maltretirati.

Toga dopustiti ne smijem, pak zato po svojoj skrbničkoj dužnosti molim, da kr. banski stol izvoli prituženu odluku preinačiti onamo, da se molba odpućuje, jer ne odgovara uvjetom §. 18. gr. p. post., te naložiti prvomu sudu, da za nastavak i dovršenje parnice odredi novo ročište.

Kr. banski stol rješitbom od 5. lipnja 1895. broj 12.724. obnašao je gornji utok odputiti, a potvrditi napadnutu odluku; jer se utjecatelj ne može protiviti takovu postupku moliteljevu, čim se već sada ne može uztvrditi, da je isti povriedio prava utjecateljevih skrbljenika, o čem bude moguća odluka samo tada, kada bude molitelj predao eventualno novu tužbu.

Trošak utoka nosi utjecatelj sam.

Kr. stol sedmorice vrhovnom rješitbom od 30. kolovoza 1895. god. broj 3320. obnašao je uloženi izvanredni previdni utok sa ništovnicom skrbnika na čin I. i A. G. T. odvjetnika M. R. proti drugomolbenoj rješitbi po §. 318. gr. p. p. kao neumjestan odputiti. *Kladarić.*

B. Kazneno.

Na koliko se željeznički činovnik, izvršujući svoju službu, ima smatrati kao osoba, koja spada pod ustanovu § a 68. k. z.

Glavar željezničke postaje u S. K. I. K. prodavao je dana 2. svibnja 1894. za put do Z. vozne karte, a izmedju ostaloga uzeo si je kartu i M. H. do mjesta K., te je navodno dao za kartu tri srebrne desetice, i tražio od glavara povratak 5 novčića; pošto mu je glavar odgovorio, da je dao dvie srebrne desetice i jedan komad od 10 filira, opsovao je M. H. glavara I. K. varalicom i lopovom, jer mu 5 novč. vratiti ne htjede;

Digitized by Google

Glavar učini svojim putem prijavu, na koju bje dana 26. studenoga 1894. pred kr. kot. sudom u K. obdržana razprava.

Na ovoj razpravi proglasi kr. kot. sud u K. prijavljenika M. H. krivim prekršaja suprot javnim ustanovam i naredbam, spadajućim na obću sigurnost, označenoga u §. 312. k. z., što je željezničkoga glavara, kada je ovaj vršio svoju službu, uvriedio, dakle kao osobu, koja spada pod ustanovu §-a 68. k. z.

Usljed priziva uloženoga po M. H. poradi izreke o krivnji sudilo je prizivno sudište u V. osudom od 5. ožujka 1895. broj 362. kako sliedi: Osuda kr. kot. suda u K. od 26. studenoga 1894 br. 2506. ukida se po §. 423. k. z. te se M. H. od obtužbe po §. 250. br. 3. k. p. rieša va.

Razlozi: Ustanova §-a 312. k. z. propisuje sliedeće: svaka uvrjeda, učinjena budi riečju, budi činom kojoj god osobi imenovanoj u §-u 68. k. z. kada osobe te izvršuju poglavarstveni koji nalog, ili obavljaju svoj ured ili svoju službu, ako u tom ne bude čin takov, za koji je odredjena kazan težja, ima se kazniti kao prekršaj.

Ne samo o činu takovom, za koji je odredjena kazan težja, nego niti o prekršaju §-a 312. k. z. u nazočnom slučaju govora biti ne može, jer se u §-u 68. k. z. navode izmedju ostaloga, istina, i one osobe, koje su naredjene za nadziranje državnih ili privatnih željeznicah, ili za oskrbljivanje prometa, nu u nijednom od ovih slučajevah nije glavar željezničke postaje I. K. obavljao svoju službu; učin od strane M. H. sbio se je onom sgodom, dok je I. K. izdavao karte za putovanje, a vršenje ovoga posla ne ima se subsumirati ni pod jedno od navedenih u §-u 68. k. z. obilježjah, jer I. K. nije niti nadzirao željeznicu, a niti oskrbljivao promet pošto se pod prometom razumieva sâm po sebi provoz osobah, prtljage i robe.

Isto tako ne može se M. H. u nazočnom slučaju proglasiti krivim prekršaja suprot sigurnosti poštenja na štetu I. K., pošto niti iz prijave, a niti iz razpravnih spisah nije vidljivo, da je I. K. u §-u 530. k. z. ustanovljenom vremenu (roku) stavio zahtjev za progon M. H. poradi toga prekršaja, te pošto je i sam učin gledom na istu zakonsku ustanovu zagodom utrnuo. *V. B.*

K tumačenju §. 101. i 105. k. z.

Tko se smatra „urednikom" u smislu §. 101. k. z.? Za zločinstvo zloporabe uredovne vlasti nije od potrebe, da šteta kakova nastane, već je dostatno, da je šteta moguća i naumljena. — Izvještaj, da li se ima tko unovačiti ili ne spada medju „riešavanje javnih posala".

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 27. srpnja 1893. broj 5651. kz. proglašeni su krivimi.

Digitized by Google

I. J. O., da je kao izvjestitelj u vojničkih stvarih kod kr. kotarske oblasti u I., hoteći državi u njenom pravu na zahtievanje izpunjenja vojne dužnosti od svojih podanika štetu nanieti, zlorabio svoju vlast tako, da je u stavnoj listini vojnih obvezanika za godinu 1890. za vojne obvezanike J. M. i D. P. iz I. c. i kr. kotarsko-popunitbenom zapovjedničtvu u P. izvjestio, da su rečena dvojica u I. posvema nepoznati, davši se na to zanieti koristoljubljem; nadalje da je u istom svojstvu hoteći izbaviti P. V. iz redaške vojne službe i postignuti uvrštenje njegovo u doknadnu pričuvu, koja pogodnost pripada samo pojedincem nasliedjenih poljskih gospodarstva, dana 14. srpnja 1891. u M. krivotvorio svjedočbu i podpise na istoj, kojim občinsko poglavarstvo u M. potvrdjuje, da P. V. posjeduje iza otca mu nasliedno poljsko gospodarstvo, sastojeće se iz jedne kuće i 9 jutara zemlje i da tu zemlju on sam obradjuje, dakle javnu dokaznicu, te da je tako himbenim činjenjem tom krivotvorenom svjedočbom zaveo kr. kotarsku oblast u I. u bludnju tako, da je ista odlukom od 15. srpnja 1891. broj 4095. P. V. uvrstila u pričuvu, čim je nanešena šteta državi u njenom pravu na zahtievanje izpunjenja dužnosti vojnih obvezanika.

II. M. M., da je početkom g. 1890. hoteći svoga sina J. M. oteti od izpunjenja vojne dužnosti J. O. izvjestitelju u vojničkih stvarih kod kr. kotarske oblasti u I. dao svotu od 500 for. u tu svrhu, da mu ma na koji način sin J. M. izbjegne vojnoj dužnosti, uslied čega je J. O., kako je gore navedeno, u stavnoj listini izvjestio, da je J. M. posve nepoznat, pa da je tim J. O. kao urednika zaveo na povriedu dužnosti uredovne pri riešavanju javnih posala; čime su počinili: J. O. zločinstvo zloporabe uredovne vlasti u smislu §. 101. k. z. i zločinstvo prevare, označeno u §. 197. i 199. sl. d) k. z., a M. M. zločinstvo zavedenja na zloporabu uredovne vlasti označeno u §. 105. k. z.

Ništovne žalbe obtuženika J. O. i M. M. zabacio je kr. stol sedmorice kao sud kasacioni rješitbom svjom od 25. studenog 1893. broj 3579. po §. 282. st. IV. sl. b) k. p. s razloga sliedećih:

„Obtuženi J. O. napada osudu presudnoga suda kao ništetnu rad toga, što da je istom kasnije dočuo, da su obstojala dva vojna obvezanika, pod imenom J. M., pa s toga, da u doba, kad mu je rečeno, da je J. M. jur unovačen, nije misliti mogao, da obstoji još jedan istoga imena, jer da ne može svakog stanovnika i . . . . . poznavati, zatim da nije istina, da je od M. M. primio 500 for., niti mu je rekao, da novac treba za liečnike, napokon, da sa D. P. a ni sa njegovom svojtom ništa ni govorio nije, uz to da je D. P. ipak unovačen, te s toga nitko štete nema; konačno u pogledu P. V., da mu je prosto bilo, sastavljati reklamacionalne molbe, a inkrimininiranu svjedočbu da falsificirao nije, pak jer je u obće političkoj oblasti samo kao bezplatan pisar dodieljen bio, da predleže razlozi ništovni toč. 9. sl. a) b) i c) te 10. §. 277. k. p.

Digitized by Google

Al usuprot tomu valja u pogledu brisanja D. P. i J. M. iz stavne listine navesti, da se po §. 101. k. z. urednikom smatra svaki, koji je dužan brinuti se za poslove vlade, budi po javnom nalogu posrednom ili neposrednom, budi pod zakletvu ili bez nje, zatim da nije od potrebe, da šteta kakova nastane, već je dostatno, da je moguća i naumljena.

Presudni sud postupajuć po §. 249. k. p. polag slobodnog svoga osvjedočenja uzeo je dokazanim, da je rečeni obtuženik urednik u smislu §. 101. k. z., jer je po posrednom nalogu predstojnika kr. kotar. oblasti obavljao poslove izvjestitelja u vojničkim stvarima, nadalje uzeo je dokazanom nakanu oštetiti htjeti.

Pošto razlozi, što ih je presudni sud za tu svoju izreku naveo, stoje u skladu sa sadržajem spisa, pošto je ova izreka obvezatna i za kasacionalno ovo sudište, pak pošto nema osnova tomu, da bi presudni sud ma u kojem pravcu zakon povriedio ili krivo uporavio bio, to biva jasno, da ne predleži ni razlog ništovni toč. 9. sl. a) b) i c) a ni točke 10. §. 277. k. p.. u koliko bi se isti odnositi imali na brisanje D. P. i J. M.

Što rečeni obtuženi poriče, da je od M. M. primio 500 for., nije od upliva s toga, što se pukim nijekanjem u smislu §. 249. k. p. stvorena izreka suda pobijati ne može.

Što se pak tiče tvrdnje obtuženikove, da je istom kasnije doznao, da obstoje dva J. M., to je tu tvrdnju presudni sud po riešitbenih svojih razlozih takodjer jur oprovrgao, držeć se pri tomu sadržaja spisa, i uvaživ na poseb kazivanje M. i J M., iz kojih protivno od tvrdnje obtuženikove proizlazi.

U pogledu zločinstva prevare valja, što je jur naprvo rečeno, naime da se pukim nijekanjem napadati ne može izreka, koju je presudni sud shodno §. 249. k. p. stvorio i za koju je naveo temeljite u spisih osnovane razloge o tom, da je obtuženik sastavio neistinitog sadržaja svjedočbu i na istu stavio krive podpise tobožnjih izdatnika, u nakani, da P. V. nepripadno iz stajaće vojske izbavi i time državu ošteti.

S toga ukazuje se žaoba ništovna J. O. očito netemeljitom, te se po §. 282. st. IV. sl. b) k. p zabacuje.

M. M. utemeljuje svoju žalbu ništovnu na toč. 9. sl. a) te 10. §. 277. k. p. navodeć, da nije dokazana zla nakana §. 1. k. z., jer da nije znao, na koji će način J. O. J. M. od vojničtva izbaviti, pa ako je i dao oveću svotu naime 500 for., da kao prost čovjek nije mogao prosuditi, da se za reklamaciju ne mora platiti, već je držao, da će se trebati za ljekare, da ne budu strogi, pak pošto J. O. ne spada u one u §. 105. kaz. zak. napomenute činovnike, mogao bi predležati samo prekršaj §. 311. k. z.

Digitized by Google

U tom pogledu valja uvažiti, da o tom dvojbe biti ne može, da je J. O. objektom §. 105. k. z., jer ima li se tko unovačiti ili ne spada medju riešavanje javnih posala, pak se razložno uztvrditi ne može, da je u tom pravcu zakon povriedjen ili krivo uporabljen, a što se nakane tiče, ta spada medju one čine, što ih presudni sud po §. 249. k. p. polag svog slobodnog osvjedodočenja ustanovljuje, a pošto se razlozi, što ih je presudni sud za svoje uvjerenje naveo, niti ne napadaju, izpostavlja se i žaoba ništovna obtuženog M. M. očito netemeljitom, te se s toga po §. 282. st. IV. sl. b) k. p. zabacuje. *Dr. O.*

Iz upravne prakse.

Dozvola porabe vode i podignuća vodogradjevine naprama sukromnoprarnim prigovorom.

M. R. iz P. zamolio je kr. kot. oblast u S. za dozvolu, da može podignuti mlin podljevnjak na potoku V. u hataru M. Kr. kot. oblast nakon sprovedene rasprave u smislu §. 153—163. zak. od 31. prosinca 1891. izdala je odluku od 16. svibnja 1893. br. 3731., kojom se dozvoljava podignuće podljevnjaka.

Proti toj odluci uložilo je vlastelinstvo u V. utok s razloga, što njemu pripada regalno pravo mlinarenja u hataru M te što će vlastelinsko zemljište namjeranavanom novogradnjom biti izvrženo poplavi. Kr. žup. oblast u O. rješitbom od 5. rujna 1894. br. 5680. 1893. dala je mjesta utoku te napadnutu odluku u cielosti ukinula s razloga: „što u smislu §. 34. car. patenta od 2. ožujka 1853. regalnost mlinskoga prava jošte uvjek postoji; nadalje što to pravo prama §. 8. z. čl. VI. 1836. u hataru mjestne općine M. od uvjek vrši vlastelinstvo u V., a M. R. nije nikada sloboštinu mlinskoga prava prama vlastelinstvu vršio u hataru mjestne općine M.; te napokon, što je vlastelinstvo prama §. 2. naredbe opstojavšega c. kr. namjestničtva od 9. travnja 1860. br. 5398. proti podielenju dozvole prosvjed uložilo".

Usljed utoka M. R. ukinula je kr. zem. vlada vrhovnom rješitbom od 27. kolovoza 1894. br. 10629. napadnutu drugomolbenu rješitbu s razloga: „što prosvjed regalnoga vlasnika prama §. 17. prov. naredbe od 8. listopada 1892. br. 48602. k. zak. od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu ne može biti razlogom uskratiti komu dozvolu mlinarenja; dočim na tehničke prigovore vlastelinstva nije nikakav obzir uzet. Prama tomu imati će žup. oblast donieti stvarnu drugomolbenu rješitbu na utok vlastelinstva proti prvostepenoj odluci, u koliko se tim utokom po rečenom vlastelinstvu, ne kao regalnom ovlašteniku, već kao interesentu u obće, s tehničkih razloga pobija dopustivost podignuća mlina na upitnom mjestu.

Digitized by Google

Radi budućega ravnanja upućuje se žup. oblast na sliedeće:

Ako tečajem dozvolbene rasprave budu učinjeni prigovori sukromno-pravne naravi, koje nije vlastna upravna oblast rješiti na temelju zakona o vodnom pravu, a takovi su i prigovori regalnoga prava, onda imade medju strankami pokušati nagodu, pa ako ne uspije, valja prigovarajuću stranku uputiti na put pravde, a glede zamoljene koncesije imade se izreći odluka, nečekajuć na odluku sudbenu ili na rješitbu upravne oblasti, ako se prigovor tiče regalnoga prava (§. 17. proved. naredbe zakonu od 31. prosinca 1891.)

Prigovori sukromno-pravne naravi ne mogu dakle biti zaprekom, da se molitelju poraba vode i vodogradjevina ne dozvoli, nu ako se koncesionar unatoč takovim prigovorom koncesijom posluži te gradnju odpočne, moći će prigovaratelj bud kod suda bud kod n. pr. oblasti (radi regalnoga prava) zatražiti obustavu gradnje i t. d., a koncesionar neće u tom biti pravno zaštićen odlukom i koncesijom upr. oblasti, izdanom po zakonu o vodnom pravu.

I u predležećem slučaju imade se glede zamoljene dozvole za porabu vode i za podignuće vodogradjevine odluka izreći bez obzira na prigovor vlastelina, da njemu pripada regalno pravo mlina, i prigovor taj valja odputiti na put pravde pred upr. oblast. Nastupi li ga vlastelin, onda će u tom posebnom postupku imati upr. oblasti rješiti, da li vlastelinu pripada regalno pravo mlina, u kojem obsegu i da li mu pristoji pravo druge izkjučiti od držanja mlina.

Primjećuje se, da je ministarskom naredbom od 5. listopada 1860. br. 14325. bilo izrečeno, da prepori iz regalnoga prava mlinova spadaju pred urbarske sudove, a po §. 17. prov. naredbe k zakonu od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu imadu se prigovori regalnoga prava odputiti pred upravnu oblast. *Dr. Križ.*

Poslovanje sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji

(u stvarih gradjanskih).

*Priobćuje dr. **Rudolfo Signjar**.*

(Nastavak.)

10. Prirasla skrbničtva:[1]

Godine 1883.	—	—	207	Godine 1885.	—	—	183
„ 1884.	—	—	213	„ 1886.	—	—	221

[1] Treba da sliede računi i poslovi gruntovnički, nu predaleko bi nas vodilo kad bi i ove podatke priobćili, za oto ih niti kod izkaza sudbenih stolova ne uvršćujemo.

Digitized by Google

Godine	1887.	—	—	197	Godine 1891.	—	—	264
„	1888.	—	—	145	„ 1892.	—	—	278
„	1889.	—	—	205	„ 1893.	—	—	256
„	1890.	—	—	233	„ 1894.	—	—	256

11. Rješitbe kr. banskoga stola:

Godine	1883.	1.486	odnosno	34·9	%	svih osuda
„	1884.	1.533	„	34·7	„	„ „
„	1885.	1.429	„	29·4	„	„ „
„	1886.	1.330	„	27·5	„	„ „
„	1887.	1.527	„	30·1	„	„ „
„	1888.	1.516	„	27·7	„	„ „
„	1889.	1.529	„	27·6	„	„ „
„	1890.	1.578	„	26·5	„	„ „
„	1891.	1.524	„	25·8	„	„ „
„	1892.	1.503	„	25·0	„	„ „
„	1893.	1.407	„	23·2	„	„ „
„	1894.	1.475	„	22·0	„	„ „

12. Rješitbe kr. stola sedmorice:

Godine	1883.	428	odnosno	10·1	%	svih osuda
„	1884.	383	„	9·1	„	„ „
„	1885.	378	„	7·8	„	„ „
„	1886.	263	„	5·4	„	„ „
„	1887.	317	„	6·3	„	„ „
„	1888.	286	„	5·2	„	„ „
„	1889.	290	„	5·2	„	„ „
„	1890.	322	„	5·4	„	„ „
„	1891.	389	„	6·5	„	„ „
„	1892.	357	„	5·9	„	„ „
„	1893.	329	„	5·4	„	„ „
„	1894.	374	„	5·6	„	„ „

IV. Izkazi o poslovanju kr. sudbenih stolova kraljevina Hrvatske i Slavonije u stvarih gradjanskih, mjenbenih i trgovačkih.

1. Prirasli poslovni komadi:

God.	1883.	42.429							
„	1884.	47.868	prema	godini	1883.	više	za	12·82	%
„	1885.	54.397	„	„	„	„	„	28·21	„
„	1886.	59.369	„	„	„	„	„	39·93	„
„	1887.	52.011	„	„	„	„	„	22·58	„

Digitized by Google

God.	1888.	53.588	prema	godini	1883.	više	za	26·30 %
„	1889.	45.365	„	„	„	„	„	6·92 „
„	1890.	47.193	„	„	„	„	„	11·23 „
„	1891.	47.513	„	„	„	„	„	11·98 „
„	1892.	50.962	„	„	„	„	„	20·11 „
„	1893.	52.431	„	„	„	„	„	23·57 „
„	1894.	58.546	„	„	„	„	„	37·99 „

2. Prirasle parnice:

Godine	1883.	—	—	994
„	1884.	—	—	1.076
„	1885.	—	—	1.185
„	1886.	—	—	1.198
„	1887.	—	—	786
„	1888.	—	—	735
„	1889.	—	—	585
„	1890.	—	—	700
„	1891.	—	—	1.030
„	1892.	—	—	897
„	1893.	—	—	889
„	1894.	—	—	1.185

3. U tečaju bilo je parnica:

Godine	1883.	—	—	1.142
„	1884.	—	—	1.288
„	1885.	—	—	1.413
„	1886.	—	—	1.362
„	1887.	—	—	858
„	1888.	—	—	806
„	1889.	—	—	654
„	1890.	—	—	787
„	1891.	—	—	1.110
„	1892.	—	—	1.011
„	1893.	—	—	1.047
„	1894.	—	—	1.321

4. Parnice riešene:

a) osudom iza kontradiktornoga postupka:

God.	1883.	565	odn.	49·48	%
„	1884.	682	„	52·95	„
„	1885.	721	„	51·03	„
„	1886.	675	„	49·56	„
God.	1887.	502	odn.	58·51	%
„	1888.	477	„	59·18	„
„	1889.	440	„	67·28	„
„	1890.	400	„	50·82	„
„	1891.	487	„	43·88	„
„	1892.	494	„	48·86	„
„	1893.	509	„	48·62	„
„	1894.	577	„	43·68	„

b) osudom iz ogluhe:

God.	1883.	137	odn.	12·00	%
„	1884.	189	„	14·67	„
„	1885.	200	„	14·15	„
„	1886.	294	„	21·59	„
„	1887.	223	„	25·99	„
„	1888.	210	„	26·05	„
„	1889.	87	„	13·30	„
„	1890.	263	„	33·42	„
„	1891.	437	„	39 37	„
„	1892.	293	„	28·98	„
„	1893.	309	„	29·51	„
„	1894.	541	„	40·95	„

c) odlukom ili na ini način:

God.	1883.	228	odn.	19·96	%
„	1884.	189	„	14·67	„
„	1885.	328	odn.	23·21	„
„	1886.	185	„	13·58	„
„	1887.	62	„	7·22	„
„	1888.	50	„	6·21	„
„	1889.	40	„	6·12	„
„	1890.	44	„	5·59	„
„	1891.	72	„	6·48	„

Digitized by Google

God.	1892.	66	odn.	6·53	%	God.	1887.	71	odn. 8·28 %
„	1893.	93	„	8·88	„	„	1888.	69	„ 8·56 „
„	1894.	57	„	4·31	„	„	1889.	87	„ 13·30 „
						„	1890.	80	„ 10·17 „
5. U tečaju ostale parnice:						„	1891.	114	„ 10·27 „
God.	1883.	212	odn.	18·56	%	„	1892.	158	„ 15·63 „
„	1884.	228	„	17·71	„	„	1893.	136	„ 12·99 „
„	1885.	164	„	11·61	„	„	1894.	146	„ 11·06 „
„	1886.	208	„	15.27	„				

6. Sklopljene nagode:

Godine	1883.	82	odnosno	8·25	%	svih	parnica
„	1884.	121	„	11·24	„	„	„
„	1885.	92	„	7·84	„	„	„
„	1886.	168	„	14·02	„	„	„
„	1887.	118	„	15·01	„	„	„
„	1888.	142	„	19·32	„	„	„
„	1889.	113	„	19·32	„	„	„
„	1890.	140	„	20·00	„	„	„
„	1891.	144	„	13·98	„	„	„
„	1892.	158	„	17·66	„	„	„
„	1893.	101	„	11·37	„	„	„
„	1894.	135	„	11·39	„	„	„

7. Ženitbene pravde:

Najveći broj ženitbenih pravda, što su se razpravljale pred sudbenimi stolovi, bio je godine 1890., koje je godine bilo 12 ženitbenih pravda. U ostalih godinah još je manji taj broj.

8. Stečaji.

Najveći broj stečaja u promatranom dvanaestgodištu bio je godine 1886.; tèr je te godine razpravljano pred sudbenimi stolovi 50 slučajeva stečaja.

9. Prirasle ostavinske razprave:

Godine	1883.	—	—	262
„	1884.	—	—	258
„	1885.	—	—	401
„	1886.	—	—	360
„	1887.	—	—	343
Godine	1888.	—	—	306
„	1889.	—	—	328
„	1890.	—	—	322
„	1891.	—	—	244
„	1892.	—	—	360
„	1893.	—	—	270
„	1894.	—	—	295

Digitized by Google

10. Prirasla tutorstva:

Godine	1883.	—	—	21
„	1884.	—	—	39
„	1885.	—	—	116
„	1886.	—	—	36
„	1887.	—	—	60
„	1888.	—	—	25
„	1889.	—	—	34
„	1890.	—	—	64
„	1891.	—	—	27
„	1892.	—	—	29
„	1893.	—	—	37
„	1894.	—	—	43

11. Prirasla skrbničtva:

Godine	1883.	—	—	9
„	1884.	—	—	6
„	1885.	—	—	7
„	1886.	—	—	11
„	1887.	—	—	16
„	1888.	—	—	10
„	1889.	—	—	11
„	1890.	—	—	8
„	1891.	—	—	7
„	1892.	—	—	11
„	1893.	—	—	5
„	1894.	—	—	7

(Vidi opazku str. 532.)

12. Rješitbe kr. banskoga stola:

Godine	1883.	309	odnosno	44·0	%	svih	osuda
„	1884.	310	„	35·6	„	„	„
„	1885.	395	„	42·9	„	„	„
„	1886.	350	„	36·0	„	„	„
„	1887.	225	„	31·0	„	„	„
„	1888.	214	„	31·1	„	„	„
„	1889.	177	„	33·6	„	„	„
„	1890.	167	„	25·3	„	„	„
„	1891.	177	„	19·1	„	„	„
„	1892.	178	„	22·6	„	„	„
„	1893.	169	„	20·7	„	„	„
„	1894.	193	„	17·3	„	„	„

13. Rješitbe kr. stola sedmorice:

Godine	1883.	103	odnosno	14·6	%	svih	osuda
„	1884.	126	„	14·4	„	„	„
„	1885.	128	„	13·9	„	„	„
„	1886.	101	„	10·4	„	„	„
„	1887.	89	„	12·3	„	„	„
„	1888.	59	„	8·7	„	„	„
„	1889.	63	„	11.9	„	„	„
„	1890.	43	„	6·5	„	„	„
„	1891.	69	„	7·4	„	„	„
„	1892.	78	„	9·9	„	„	„
„	1893.	51	„	6·2	„	„	„
„	1894.	76	„	6·8	„	„	„

Digitized by Google

V. Izkazi o poslovanju sudova kraljevine Hrvatske i Slavonije kao gruntovnih oblasti:

1. Prirasli poslovni komadi:

Godine	1885.[1]	—	—	89·642	Godine	1890.	—	—	110·307
„	1886.	—	—	94·975	„	1891.	—	—	119·603
„	1887.	—	—	97·750	„	1892.	—	—	131·620
„	1888.	—	—	102·202	„	1893.	—	—	138·296
„	1889.	—	—	121·598	„	1894.	—	—	145·849

VI. Izkazi o poslovanju sudova kraljevina Hrvatske i Slavonije u slučajevih smetana posjeda (zakon od 8. svibnja 1890).

A) Poslovanje kr. kotarskih sudova.

1. Slučajevi, usljed kojih je poveden postupak radi smetanja posjeda:[2]

a) na nekretnine:

Godine	1891.	—	—	3·564
„	1892.	—	—	3·921
„	1893.	—	—	4·276
„	1894.	—	—	4·629

b) na pokretnine:

Godine	1891.	—	—	100
„	1892.	—	—	74
„	1893.	—	—	87
„	1894.	—	—	61

2. Od svih slučajeva riešeno:

a) nagodom:

God.	1891.	879	odn.	23·17 %
„	1892.	916	„	22·93 „
„	1893.	945	„	21·66 „
„	1894.	1·112	„	23·71 „

b) osudom s ogluhe:

God.	1891.	87	odn.	2.37 %
„	1892.	113	„	28·29 „
„	1893.	91	„	2·00 „
„	1894.	105	„	2·24 „

c) osudom usljed razprave:

God.	1891.	1·437	odn.	31·03 %
„	1892.	3·595	„	89·99 „
„	1893.	1·767	„	40·50 „
„	1894.	1·774	„	37·82 „

d) na drugi način:

God.	1891.	1.193	odn.	32·56 %
„	1892.	1·293	„	32·37 „
„	1893.	1·588	„	36·40 „
„	1894.	1.696	„	36·16 „

Broj neriešenih priepora ne izkazuju izkazi.

3. Priepori riešeni su u vremenu od 1 mjeseca:

God.	1891.	3·273	odn.	91·02 %
„	1892.	3·451	„	88·10 „

[1] Pošto su tek naredbom kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 24. studenoga 1884. br. 14048. uvedeni propisani izkazi, to su podatci priobćeni tek od god. 1885.

[2] Prema zakonu od 8. svibnja 1890. odredjuje naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade od 13. kolovoza 1890. uvedenje izkaza za sabiranje podataka.

Digitized by Google

God. 1893.	3.843	odn.	87·52 %
„ 1894.	4.135	„	88·22 „

1—3 mjeseca:

God. 1891.	277	odn.	7·70 %
„ 1892.	394	„	10·06 „
„ 1893.	429	„	9·77 „
„ 1894.	467	„	9·97 „

3—6 mjeseci:

God. 1891.	38	odn.	1·06 %
„ 1892.	53	„	1·35 „
„ 1893.	74	„	1·69 „
„ 1894.	69	„	1·47 „

preko 6 mjeseci:

God. 1891.	8	odn.	0·22 %
„ 1892.	19	„	0·49 „
„ 1893.	45	„	1·02 „
„ 1894.	16	„	0·34 „

4. Rješitbe kr. sudbenih stolova:

Godine 1891.	—	—	3·596
„ 1892.	—	—	3·917
„ 1893.	—	—	4·391
„ 1894.	—	—	4·687

B) Poslovanje kr. sudbenih stolova:

Stigavši utoci i ništovne žaobe:

Godine 1891.	—	—	512
„ 1892.	—	—	797
Godine 1893.	—	—	977
„ 1894	—	—	847

VII. Izkazi o poslovanju sudova kraljevina Hrvatske i Slavonije u postupku ovršnom:

A) Ovrhe na pokretnine:

Ovrhe dozvoljene po kr. kotarskih (gr. del. kot.) sudovih u smislu §§. 61—78. zak. od 3. listopada 1876.:

1. Broj ovršnih dozvola izdanih po kr. kot. (gr. del. kot.) sudovih:

Godine 1883.	—	—	3.924
„ 1884.	—	—	4.800
„ 1885.	—	—	5.422
„ 1886.	—	—	6.139
„ 1887.	—	—	5.583
„ 1888.	—	—	6.659
„ 1889.	—	—	6.505
„ 1890.	—	—	6.775
„ 1891.	—	—	6.974
„ 1892.	—	—	7.507
„ 1893.	—	—	6.316
„ 1894.	—	—	7.783

2. Broj ovrha obavljenih po izaslaniku kr. kot. suda:

God. 1883.	1.844	odn.	46·98 %
„ 1884.	2.129	„	44·35 „
„ 1885.	2.194	„	40·46 „
„ 1886.	2.059	„	33·56 „
„ 1887.	1.625	„	29·11 „
„ 1888.	1.800	„	26·91 „
„ 1889.	1.875	„	28·82 „
„ 1890.	1.876	„	27·69 „
„ 1891.	1.963	„	28·14 „
„ 1892.	2.220	„	29·57 „
„ 1893.	2.092	„	33·19 „
„ 1894.	2.064	„	26·52 „

Digitized by Google

3. Broj ovrha obavljenih na zamolbu kr. kot. sudova po mjestnih sudovih:

God.	1883.	1.477	odn.	37·64 %
„	1884.	2.166	„	45·13 „
„	1885.	2.739	„	50·52 „
„	1886.	3.549	„	57·82 „
„	1887.	3.308	„	59·25 „
„	1888.	4.043	„	60·44 „
„	1889.	4.158	„	63·92 „
„	1890.	4.285	„	63·24 „
„	1891.	4.534	„	65·01 „
„	1892.	4.745	„	63·21 „
„	1893.	4.603	„	72·87 „
„	1894.	5.338	„	67·30 „

4. Broj obavljenih dražba:

God.	1883.	3.321	odn.	84·62 %
„	1884.	4.295	„	89·48 „
„	1885.	4.933	„	90·98 „
„	1886.	5.608	„	91·38 „
„	1887.	4.933	„	88·36 „
„	1888.	5.843	„	87·35 „
„	1889.	6.033	„	92·74 „
„	1890.	6.161	„	90·93 „
„	1891.	6.497	„	93·15 „
„	1892.	6.965	„	92·78 „
„	1893.	6.695	„	106·06 „
„	1894.	7.402	„	93·82 „[1]

Ovrhe dozvoljene i obavljene po sudovih kraljevina Hrvatske i Slavonije prema zakonu od 17. prosinca 1876.:

α) Kr. kotarski sudovi:

1. Zamoljene dražbe na temelju jur stečenog prava zaloga:

Godine	1883.	—	—	547
„	1884.	—	—	633
„	1885.	—	—	594
„	1886.	—	—	774
„	1887.	—	—	940
„	1888.	—	—	1·078
„	1889.	—	—	1·002
„	1890.	—	—	1·184
„	1891.	—	—	898
„	1892.	—	—	815
„	1893.	—	—	748
„	1894.	—	—	770

2. Zamoljene dražbe uz ovršno pravo zaloga:

Godine	1883.	—	—	3·696
„	1884.	—	—	3·108
Godine	1885.	—	—	4·224
„	1886.	—	—	3·081
„	1887.	—	—	4·017
„	1888.	—	—	4·186
„	1889.	—	—	4·870
„	1890.	—	—	4·497
„	1891.	—	—	4·885
„	1892.	—	—	4·367
„	1893.	—	—	4·390
„	1894.	—	—	4·563

3. Broj obavljenih dražba:

God.	1883.	1·029	odn.	24·02 %
„	1884.	1.017	„	27·18 „
„	1885.	807	„	16·74 „
„	1886.	667	„	17·30 „
„	1887.	711	„	14·54 „
„	1888.	630	„	11·78 „
„	1889.	827	„	14·08 „

[1] Ovi postotci računani su po broju u pojedinih godinah zamoljenih ovrha i broju u istih godinah obavljenih dražba, koje su eventualno zamoljene u prijašnjih godinah, po čem se postotak samo približnim ukazuje.

Digitized by Google

God.	1890.	644	odn.	11·33	%	God.	1893.	1·061	odn.	20·67	%
„	1891.	737	„	12·74	„	„	1894.	545	„	10·67	„
„	1892.	780	„	15·05	„						

β) Kr. sudbeni stolovi:

1. Zamoljene dražbe na temelju jur stečenog prava zaloga:

Godine	1883.	—	—	119
„	1884.	—	—	175
„	1885.	—	—	249
„	1886.	—	—	180
„	1887.	—	—	122
„	1888.	—	—	154
„	1889.	—	—	314
„	1890.	—	—	145
„	1891.	—	—	112
„	1892.	—	—	112
„	1893.	—	—	149
„	1894.	—	—	192

2. Zamoljene dražbe uz ovršno pravo zaloga:

Godine	1883.	—	—	891
„	1884.	—	—	1·254
„	1885.	—	—	1·517
„	1886.	—	—	1·463
Godine	1887.	—	—	1·385
„	1888.	—	—	1·674
„	1889.	—	—	1·259
„	1890.	—	—	1·371
„	1891.	—	—	1·539
„	1892.	—	—	1·561
„	1893.	—	—	1·573
„	1894.	—	—	2·137

3. Broj obavljenih dražba:

God.	1883.	234	odn.	23·16	%
„	1884.	204	„	14·27	„
„	1885.	327	„	18·52	„
„	1886.	352	„	21·42	„
„	1887.	342	„	22·69	„
„	1888.	362	„	19·80	„
„	1889.	114	„	7·25	„
„	1890.	81	„	5·34	„
„	1891.	43	„	2·60	„
„	1892.	54	„	3·23	„
„	1893.	137	„	7·95	„
„	1894.	106	„	4·55	„

(Sliedi).

SVAŠTICE.

Novi biljegovni propisi.

(Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 6. kolovoza 1895. broj 2217. glede biljegovnoga oprosta ustmenih tužba predanih kod mjestnih i kr. kotarskih kao bagatelnih sudova.)

U smislu odpisa gosp. ugarskoga minista financija od 31. prosinca 1894. broj 58051., upravljena na kr. financijalno ravnateljstvo u Zagrebu, dotično i dopisa gosp. ugarskoga ministra financija od 3. veljače 1895. broj 6196. upravljena na ovu kr. zemaljsku vladu, upozoruju se kr. kot. kao bagatelni sudovi radi vlastitoga ravnanja i radi shodne upute područnih mjestnih sudova, da su ustmene tužbe kod kr. kotarskih kao bagatelnih ter kod mjestnih sudova odsele prema propisu §. 29. zak. čl. XXVI.: 1894.

Digitized by Google

oproštene od biljegovine samo dok vriednost parbenoga predmeta ne premaši 20 for., dočim su dosele takove tužbe bile proste od biljegovine sve dok vriednost parbenoga predmeta nije premašila 50 forinti.

Osnova ugarskoga kaznenoga postupnika.

Nedavno izašla je najnovija osnova ugarskoga kaznenoga postupnika s obsežnim obrazloženjem. U obrazloženju se najprije razlaže nastojanje oko kodificiranja formalnoga kaznenoga prava, koje počima već u 15. vieku. Zatim se govori o osnovah Csemegijevoj i Fabinijevoj, koje nisu postale zakonom, jer nisu prihvatile više zahtjeva modernoga formalnoga kaznenoga prava, poimence porote. Zato se je odlučio prijašnji ministar pravosudja Szilágyi, da ih preradi, koja je preradba dovršena sudjelovanjem sadanjega ministra pravosudja Erdély-a.

Obći dio obrazloženja promatra komparativnim načinom najnovije stečevine znanosti i stranih zakonodavstva na tom polju, te opravdava, zašto nisu sve recipirane s obzirom na posebne ugarske odnošaje Obrazloženje naglašuje nastojanje, da se osnova ne povodi za teoretičkimi gesli, već da odgovara praktičnim potrebam. Prava gradjana imadu se ograničivati samo u toliko, koliko je to bezuvjetno potrebno u svrhu pronalazka materijalne istine. Zato je bilo potrebno da se obtužbeno načelo, na kome počiva osnova, donekle zamjeni inkvizitornim. Osnova ne prihvaća obćega prava na obtužbu (actio popularis) radi zloraba, koje bi se mogle s njime praviti, pak uvadja subridiarnu privatnu tužbu oštećenika, ako državno odvjetničtvo neće da zastupa obtužbe ili od nje odustane. Osnova zabacuje i instituciju nuztužbe. Prigovori su po osnovi dozvoljeni koli proti odredbam sudca iztražitelja toli i proti samoj obtužnici, te se o njih odlučuje u ustmenoj kontradiktornoj razpravi.

Ustmenost i neposrednost postupka dovodi do ograničenja pravnih liekova na nuždnu mjeru, ali su uz to pružene nuždne kautele za očuvanje pravne sigurnosti.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Sirotinjska povjerenstva u gradovima Napisao dr. Fr. J. Sperec. Preštampano iz „Mjesečnika“ pravničkoga družtva u Zagrebu. Zagreb 1895. 8° 76. Ciena 80 nov.

G. je pisac zadužio hrvatske pravnike, a napose izvjestitelje sirotinjskih povjerenstva u gradovih, što je ovu svoju temeljitu studiju dao napose otisnuti iz našega lista, te ju tako svakome, koji se ovim predmetom bavi, učinio pristupnijom.

* * *

Digitized by Google

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik“) broj 7. za mjesec srpanj, broj 8. za mjesec kolovoz i broj 9. za mjesec rujan sadržaju: O početku in zgodovini bileżniške naprave, od dra. Vladimira Pappafave. — Novi civilnopravni red. — Davčna preosnova, od Fr. Geigera. — Iz pravosudne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. Pregled pravosodstva.

* * *

Osmi medjunarodni kongres za hygienu i demografiju godine 1894. Napisao *dr. Fran Vrbanić.* Preštampano iz „Ljetopisa“ Jugosl. akademije znanosti i umjetnosti sv. IX. god. 1894. Zagreb 1895. 8° 47.

U ovoj se je razpravi g. pisac, izvješćujuć ob ovom kongresu, kod kojega je sudjelovao kao zastupnik akademije i hrvatskoga sveučilišta obazrio samo na onaj dio, koji se tiče demografije, te razlaže prije svega, koji su razlozi sklonuli pokretače ove medjunarodne udružbe, da su u jednu zajednicu sjedinili brigu oko hygiene i demografije, pak dolazi ponajprije do zaključka, da ne ima nikakova temelja spojiti kongres za hygienu s onim za demografiju, a zatim da bi one zadatke, što bi ih imao riešiti demografski kongres, mnogo bolje i uspješnije riešio medjunarodni statistički institut, koji je osnovan g. 1885. Spomenuv organizaciju kongresa, prelazi akademik na pojedine predmete, o kojih se je razpravljalo, te ističe napose one, o kojih je bilo govora u odjelu za historijsku i obću demografiju, a to s toga, jer je ovdje bilo prilike, da se već jedanput rieši pitanje o pojmu i znanstvenom položaju demografije. To mu daje povoda, da se potanje osvrne na ovu okolnost, navodeć i kritizujuć shvaćanje najglasovitijih stručnjaka poimence Engela, Körösi-a, Mayera i Levasseura o tom pitanju, koje se ni na budimpeštanskom kongresu nije ni za korak napred pomaklo. Akademik medjutim to ne drži zaprekom za sam razvoj demografije, jer se svi stručnjaci kraj svih razlika ipak slažu u tom, da demografija nastoji za promatranjem i poznavanjem onih pojava ljudskoga života, koji se ne tiču čovjeka sama o sebi, nego koji se prikazuju u družtvenom životu ljudske zajednice, ovi pako pojavi ne samo da su raznoliki, nego su i u tako uzkoj medjusobnoj svezi, da se obseg demografije makar kako duhovitim razlaganjem neda stegnuti na uzke granice pojedine definicije.

Iza toga nabraja akademik pojedine rasprave, koje su držane na kongresu o pomornih i porodnih prilikah, o mieni žiteljstva, napose o useljivanju i iseljivanju, o potrajnosti života, o pitanjih socijalno-statističkih i socijalno-političkih, o zdravstvenih prilikah, te o statističkoj tehnici za demografske izvide, spomenuv kod važnijih sadržaj njihov, te eventualne zakjučke, koji su o pojedinih pitanjih stvoreni. Medju timi radnjami spominje i radnju neumornoga ravnatelja našega statističkoga

Digitized by Google

ureda Milovana Zoričića „o zadrugah", u kojoj je potanko i liepo razložio razvoj zadružnoga pitanja u Hrvatskoj. Nakon kratke razprave, koja se je povela ob ovom pitanju, bude proučavanje njegovo upućeno posebnom odboru, jer se je iztakla njegova važnost ne samo po Hrvatsku nego i po druge slavenske zemlje, u kojih postoji ako ne ista, a ono slična institucija. Akademik drži, da na ovih medjunarodnih sastancih mogu biti od praktičnih rezultata samo one razprave, koje smjeraju za tim da se u svih kulturnih državah uvede koliko moguće jedinstven postupak u sabiranju i izradjivanju gradje, a sve druge da ne vode do onoga cilja, što bi ga morali imati ovakovi medjunarodni sastanci. Nu uza sve to ne poriče akademik znatnih koristi ovakovim sastankom, napose drži, da pogled na djelovanje ovoga kongresa ne bi smio ostati bez povoljna upliva i na razvoj naše knjige. Nastojanjem hrvatskoga statističkoga ureda imade i u nas toliko sabrane gradje za demografske radnje, da nas ništa ne prieči, da se i na tom polju latimo ozbiljna posla. Kao što svagdje, tako se i kod nas ljudsko družtvo danas mnogo brže razvija i mienja, nego li negda. Promjene u političkom i gospodarskom životu, razvoj obuke i naobrazbe u obće, te velike preinake na području pozitivnoga prava, sve su to razlozi, s kojih ljudsko družtvo i u Hrvatskoj nije više ono, koje je bilo prije dvadeset i više godina, i nespominjuć indiferentizam i mlitavost u vjerskih osjećajih, nove nazore o moralu i uzgoju djece, radničko i s njim u savezu stojeće socijalno pitanje, te mnogo drugih pojava današnjega tako zvanoga modernoga i tobože liberalnoga vieka. To družtvo proučiti i iztražiti u njegovoj jezgri i u njegovom bivstvu, isto je tako važan zadatak, kao što je i proučavanje povjesti i jezika, te pojava naravi. Dosta je u tom pogledu samo baciti pogled na razprave posljednjega demografskoga kongresa, da se uvjerimo, kako u proučavanju družtvenih prilika nalazimo takovih pitanja, koja se tiču naše vlastite kože i najvitalnijih interesa naroda. Hoćemo li, da u tih promjenah uklonimo ono, što je kadro to družtvo podkopati, što je zaprekom njegovomu dalnjemu razvitku, treba da ga prije svega točno proučimo, da putem znanstvenoga iztraživanja izpitamo sve pojave i uzroke, te da tako pronadjemo ono, što u družtvu liečiti treba, da nam ono bude ne samo podlogom za kulturni, gospodarstveni i politički razvoj, nego i uporištem, s kojega će se širiti hrvatski osjećaji prave, iskrene i nesebične ljubavi za hrvatsku domovinu.

* * *

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga CXXI. *Filologičko historički i filozofičko juridički razredi XLII.* Zagreb 1895. 8° 236. Ciena 1 for. 50 nov.

U ovoj se knjizi nastavlja razprava dra. Koste Vojnovića: Crkva i država u dubrovačkoj republici, i to drugi dio: Odnošaji

Digitized by Google

crkve s državom. Najprije govori akademik o općenitih odnošajih crkve s državom XVI. i XVII. vieka, te dolazi do zaključka, da općeniti pravac crkovne politike u velikih katoličkih državah nije mogao ostati bez dojma na malenu republiku dubrovačku. Navlastito primjer Španije i Mljetaka moradoše uplivati na nutarnju crkovnu politiku Dubrovnika, te je i on išao tragom širenja državne vlasti na štetu crkvene. Ako nije više puta došlo do nepremostivih jaza, ima se zahvaliti odporu nadbiskupa i duhovnih redova i neoprovrzivom auktoritetu Rima. Ovomu stanju nije pružio lieka ni Tridentinski sabor, premda je Dubrovnik prihvatio i dogmatičke konstitucije i dekret o reformaciji.

U drugom poglavlju razpravlja o patronatskom pravu. Godine 1490. pokušao je Dubrovnik izvršiti patronatsko pravo ćak za nadbiskupsku stolicu, jer je njegovoj vladi, kao i drugim vladam u ono doba, bila namjera, dobiti u svoje ruke kroz državni ili obiteljski patronat svećenstvo od najvišega do najnižega stupnja hierarhije. Ali to Dubrovniku nije pošlo za rukom, jer je on bio Rimu važna točka za vas kršćanski sviet, koju ne bijaše oprezno izručiti uplivu vlade, koja podredjivaše sve interesu obstanka države. Nu pravo patronata sufraganskih biskupa Trebinjsko-Mrkonskoga i Stonskoga privuče država k sebi, te je dapače stekla pravo imenovati potonjemu sede vacante vikara.

God. 1473. poluči Dubrovnik od pape, da sve nadarbine po starom običaju budu podieljene samo Dubrovčanom.

Polagano su sve proste nadarbine pale u državne ruke, te je zakonom od g. 1567. dozvoljeno zastupnikom Gospe Velike podieliti i oduzeti ih. Kada je g. 1573. bio poslan Feltrijski biskup, da iztraži stanje dubrovačke crkve, nadje, da se je bilo patronatsko pravo vlade pretvorilo u samovoljno podieljivanje i svrgavanje sa službe.

Na istočnih naselbinah republike duvaše drugi vjetar. God. 1613. uze u obranu pravo dubrovačkih trgovaca u Sofiji, da mogu imenovati kapelana crkvi sv. Vlaha, prvoj sagradjenoj poslie dolazka Turaka. Dubrovnik posla svećenika u Biograd, da obskrbi kapelu, koju su Dubrovčani tamo sagradili (1653). Na ovaj način utre Dubrovnik prvi u Turskoj put kršćanskim vlastim, da im mogu podanici slobodno vjeru izpoviedati, te postade za Rim ognjište za razprostranjivanje kršćanstva.

Treće poglavlje radi o utjecanju države u crkvenu upravu. Pošto je vlada imala u svojih rukuh podieljivanje nadarbina, bilo joj je lasno uplićati se u crkvenu upravu, kojom je sasvim i gotovo nepreporno ravnala.

Vlada je imala pod svojom rukom svu imovinsku upravu crkve počamši od nadbiskupske nadarbine, koju je kao i sva crkvena dobra obterećivala daćami; ona je dapače utjecala i u samo duhovno područje, brinuvši se za proglašenje i izvršivanje jubileja, izdana po papi Inocentu VIII. (1491) itd.

Digitized by Google

U četvrtom poglavlju govori o pravu pribježišta. Česti i dugi sukobi bijahu po svoj Europi izmedju crkve i države na polju stvarnoga i osobnoga crkvenoga imuniteta. Pravo utočišta u crkve i u ostala posvećena mjesta bijaše u srednjem vieku, sve dok se nisu socijalni odnošaji uredili jakim i prosvietljenim pravosudjem, zaštitom proti brutalnoj sili. Bulom Grgura XIV. od 14. svibnja 1591. svedeno je ovo pravo u veoma umjerene granice, jer nije crkveni imunitet štitio laike, koji su bili javni razbojnici, niti ubojice, niti veleizdajnike. U Dubrovniku bio je u mnogo većem ob segu izključen jus asyli. Zakon od 6. studena 1397. izrično odredjuje, da su knez i sudci dužni narediti uhvaćenje bud koje osobe radi duga ili zločinstva u svakom mjestu makar bilo u crkvi i u manastiru. Ali je vlada dubrovačka uzprkos ovom zakonu morala priznavati pravo utočišta g. 1531. kada je razbojnik, koga su vodili na stratište, umakao i pobjegao na stubište dominikanske crkve, gdje ga fratri silom iztrgoše iz rukuh vojnika i spasiše. Vlada je na njeko vrieme izagnala fratre, ali razbojnik, izručen sudbenoj vlasti, nije bio više obješen, pošto je jedan put upao u ruke crkve. Godine 1697. privoljuje kongregacija o imunitetu, da se uzkrati pravo utočišta vojnikom, koji su pobjegli u crkvu, da se otmu službi. One iste godine zabranjeno je svim samostanskim i crkvenim poglavarom pružiti zaklon zločincem pod prietnjom obustave duhovne vlasti i lišenja službe. Tako se pravo zaklona ograniči na najuže mjere i prestade biti zapriekom izvršivanju kaznenoga pravosudja.

Poglavlje peto radi o nadležnosti o nekretninah. Svećenstvo bijaše u civilnih poslovih podvrgnuto državnim sudcem, kad bi se pravdalo sa svetovnjaci. Samo nadbiskup, njegov vikar i starješina benediktinskoga samostana u Lokrumu sudili su svojim kmetovom u malih obveznih prieporih i vršili su kaznenu vlast kod manjih prekršaja.

Nadležnost crkvenoga suda bijaše priznata, kad su se crkovnjaci pravdali medju sobom budi radi pokretnih budi radi nekretnih stvari.

U poglavlju šeštom razpravlja akademik o povrjedi crkvene sudbenosti. Ljubomornost države napram crkvi očitova se najviše u području kaznenoga prava, kojim država najpodpunije vrši svoje suverenstvo i može svoj obstanak i svoju moć obezbiediti. Ali baš u toj grani pravosudja nije mogla crkva državi pustiti slobodne ruke, dok nije bila sigurna, da je neće zlo upotriebiti, jer oštrinom toga mača mogla ju je najviše raniti i osužnjeti. Odatle najžešće borbe izmedju jedne i druge.

Godine 1487. u slučaju ubojstva, učinjena po svećeniku, senat propisuje generalnomu vikaru, da ga sasluša uz porabu torture, a poslie da ga osudi na godinu tamnice i na vjekoviti izgon. Godine 1581. župnik, izložen čestokrat ruglu radi svoga tepanja po trsteničkom kapetanu, probode ga u čas srčbe, i uteče na Korčulu, koja je bila pod Mljetcima. Senat se razgnjevi te osudi ubojicu in contumacia da bude obješen in effigie.

Digitized by Google

Ovome se uzprotivi biskup, na što senat odgovori izgonom biskupa. O tom biskup obaviesti papu; nu stvar bude posredovanjem Frana Gundulića izravnana.

Ali naskoro nastane još oštriji sukob izmedju Rima i Dubrovnika, kada senat na brzu ruku osudi i dade pogubiti dva popa lastovska i malobraćanina fra. Jera Jegjupka, kao krivce buni, bukloj na Lastovu s namjerom, da se ovaj otok predade Mljetcima. Apoštolski vizitator dodje u Dubrovnik, izpita uzroke pogubljenja triju svećenika, a senat posla poklisare u Rim, da izprose oprost cenzura, u koje bijaše pao, što i poluči, nakon što je učinio propisanu pokoru. Ovo je bio zadnji oštri sukob izmedju republike i papa.

U sedmoj glavi razpravlja se pokušaj reformacije, a u osmoj postupak proti vještcam.

Magija ili vračarija, koju nalazimo u drugoj polovici XVII. vieka u jednom predielu teritorija dubrovačke republike, nosi one biljege praznovjerstva i zločinstva, što se svuda opažaju; ali zaudara slavenskim sujevjerstvom i ima se pripisati drugom uzroku. Vještice nalaze se samo u Ratu, koji bijaše zaražen patarenstvom i manikeizmom. Prva iztraga proti vještcam spada u godinu 1660. To je bio prvi slučaj, koji se je od pamtivieka pojavio i to u Janjini na Ratu. Janjinskom kapetanu Ivu Gučetiću bude prijavljeno, da se u njegovom području nalazi v i l e n i c a, te bude jedna od njih k njemu dovedena, koju prizna i imenova ih devet. Od ovih dvie priznaše, da su vilenice, a ostale porekoše. Jedna vilenica prizna u iztrazi u Dubrovniku, da je lećela kad u obliku leptira, kad kokoši, kad mačka, da je obćila puteno s vragom u formi čovjeka, da je izsisala kao vukodlak u formi leptira svojega trogodišnjega nećaka, jer nije imala djece, priliepivši mu se na srce, te ga je tako ubila pak izpekla, a meso je zaudaralo teletom, da je još izjela djece iz onoga prediela, te je dodala: „i z b o r e s m o č i n i l i". Druga je vilenica priznala, da je izjela svoju jedinicu kćerku: „n e k a b u d e A n g j e l i k", da je puteno obćila s vragom, jer da svaka ima svoga vraga, a dala mu je u zalog dio svoga života. Ostale vilenice, koje nisu priznale, stavljene su bile svaka pol ure na torturu, ali joj ne podlegoše.

Senat osudi one dvie na smrt, te da im se onda lješine spale. Ali Gjono Gradić predloži, da se prije ovrhe kazni spisi ustupe nadbiskupu, da izpita, nema li herezije u tom slučaju. Knez Luka Gučetić nije htio iznjeti predlog na razpravu, radi čega se Gradić prituži čuvarom pravde, koji pristaše uza nj, tako da je knez bio prisiljen njegov predlog iznjeti na razpravu, te senat pristane uz predlog. Vilenice priznaše krivnju i pred duhovnom oblasti i nabrojiše još više zločinstva nego li pred civilnim sudom. Tada ih nadbiskup dade pratiti u crkvu, gdje bi iztraga čitana hrvatski, a vilenice pred narodom opozvaše svoje praznovjerje. Jedna svrši

Digitized by Google

svoj život pokajana, a druga ostade tvrda, te se dade silom odvesti na stratište, gdje budu obješene.

Senator Pavao Gradić pisao je o tom slučaju svome bratu Stjepanu Gradiću u Rim, te ga je pitao za savjet, a ovaj mu odgovori, da iztrage proti vještieam nisu posao svetovnjaka, jer svi kršćanski vladari, a navlastito Mletčići ne poriču nadležnost crkve u tih poslovih, već puštaju da inkvizitori, gdje ih ima, vode iztrage, a gdje ih neima biskupi, kod kojih iztraga je republika mljetačka zastupana po jednom svjetovnjaku.

Ali Dubrovčani ne uvažiše savjeta Gradićeva, jer g. 1689. povedoše gradjanski kriminalni sudci iztragu proti Vici Antičinoj iz Prizrena i Kati Ivanovoj iz Županje, prijavljenim po Janjinskom kapetanu Vlagju Buniću. Pošto je kapetan saslušao sina Vičina, odmah su obje dovedene pred kriminalne sudce. Vica Antićeva prizna, da je bila dvadeset godina vještica po nagovoru čovjeka, koji joj se prikaza jednu noć u sjeni i zapita je, da li bi se htjela pretvoriti u vješticu, na što pristade. Kao takova izjede svoja četiri sina, dotaknuvši im se rukom srca s nekom stvari, što joj dade vrag govoreći: „Kad hoćeš koga izjesti, pomaži ovako mu srce, i ovo će se raztvoriti". Sudcu iztražitelju kaza, da je nije boljela duša, kad bi jela svoju djecu, da je bio vrag tu, kad bi ih pekla, a tečno njihovo meso, te i on bi ga izjeo u prilici čovjeka kad manjega kad većega. Upitana, zašto nije sina Jakoba izjela, odgovori „da on, čim bi ostala, gospodo?" Hodala je po selu, ali gdje bi našla, da su kuće ogradjene krštenom vodom i tamjanom, vratila bi se. Vrag bi došao k njoj kad nakon šest, kad nakon deset dana i napastovao bi je. Preobratila bi se u pticu bielu kao golub, te bi ovako pred kuću hodila. Odkad se izpovjedila stonskom biskupu, posvadila se je s vragom, jer je htio s njom puteno obćiti, a ona mu ne pristade, i tako se s njim razbi.

Druga obtuženica Kata Nikolina Hilina ne prizna, da je vještica. Kad bijahu u stonskoj tamnici, dodje k njima te ih nagovaraše, da priznaju, te su vještice, a odmah će biti puštene iz tamnice. Pošto je priznala Vica, priznala je i Kata „od nevolje", da je vještica. Pred sudcem nije priznala, ali su njeno izvansudbeno priznanje potvrdila dva stražara, koji su upravo radi toga prisustvovali fratrovom izpitivanju, da uzmognu posvjedočiti pred sudcem.

Kada je iztraga dovršena, stvoriše iztražni sudci zaključak, da iztraga bude iznesena pred malo vieće. U to vrieme umre Kate Nikolina u tamnici. Malo vieće kao obtužbena komora zaključi tajnim glasovanjem (a bussola e balle), da se ima iznieti iztraga pred senat. Senat naredi, da se ima iztraga nadopuniti po maloviećnicih, što bi i učinjeno, te nakon toga osudi senat 26. svibnja 1690. Vicu Antićevu, da ima biti sprovedena kroz grad, šibana na brlini, žigosana tri puta, na čelo jedan put, a dva na obraz, te poslie izagnana.

Digitized by Google

U devetom poglavlju razpravlja akademik o odnošajih s nekatolici i to a) s pravoslavnimi, b) sa židovi i c) s Turci, u desetom poglavlju o crkvi i državi poslje velikoga potresa od 6. travnja 1667., a u jedanaestom poglavlju o Rimu i Dubrovniku.

Na koncu razprave pita akademik: kako pored tolikih nutarnjih borba s crkvom Dubrovnik ostaje vazda u skladu s Rimom, pak odgovara: s toga, što su im u bitnosti bili jednaki interesi vjere i kulture. Ove dvie sile učiniše od Dubrovnika, s obzirom na vrieme i na prilike, najobrazovaniju i najslobodniju slavensku državu, koja je dosad postojala, kako od njegovoga puka, još najpitomiji izmedju slavenskih.

Naša je izkrena želja, da se u akademika ugledaju hrvatski pravnici, te da što ozbiljnije prionu uz hrvatsku pravnu poviest, koja je unatoč tomu, što Hrvatska imade mnogo valjanih pravnika, sve do danas sasvim neobradjena.

Nadalje su u ovoj knjizi rada priobćene sliedeće razprave: Čakavština Kvarnerskih otoka. Od I. Milčetića. — Prinos k naglasu u (novo) slovenskom jeziku i hrvatskoj kajkavštini. Od M. Valjavca (Svršetak.) — Osobine današnjega sarajevskoga govora. Od Gj. Šurmina. — Izviešće o prvom sastanku kršćanskih arkeologa u Spljetu-Solinu u Dalmaciji. Od S. Ljubića.

Knjiga CXXII. *Matematičko-prirodoslovni razred XIX.* 8° 220. Sadržaj ove knjige jest sliedeći: Potresi u Hrvatskoj, od dra. M. Kišpatića. — Dalnji prilog teoriji cisoide, od dra. K. Zahradnika. — Rijeka Kupa i njezino porječje, od M. Šenoe. — Čeljusti Hymenoptera imenito Apida. od dr. A. Langhoffera.

VIESTNIK.

(Previšnje ručno pismo.) Njeg. cesarsko i kraljevsko apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je premilostivo na preuzv. gosp. bana Dragutina grofa Khuena-Hedervary-a dne 16. listopada 1895. izdati sliedeće previšnje ručno pismo:

Dragi bane grofe Khuen-Hedervàry!

Za Moga boravka u glavnom gradu Mojih ljubljenih kraljevinah Hrvatske i Slavonije zamietio Sam vazda i svagdje toli mnogobrojne dokaze vierne odanosti i ljubavi, da Mi kod razstanka srdce traži, da izrazim Svoju najtopliju zahvalnost, čestitom gradjanstvu glavnoga grada zemlje, kao i u obće Mojemu viernomu hrvatskomu narodu za lojalne izjave i činom dokazano uzorno držanje, koje nije poremetio desivši se kažnjivi

Digitized by Google

dogodjaj, te ih uvjerim, da ću se vazda radošću sjećati danah, probavljenih u njihovoj sredini.

Upućujem Vas, da ovo do sveobćega znanja stavite.

Franjo Josip I.

(Previšnja odlikovanja.) Njeg. cesarsko i kraljevsko apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 15. listopada 1895. premilostivo podieliti: velikomu županu županije zagrebačke Stjepanu *Kovačeviću* viteški krst reda Leopoldova; odsječnomu savjetniku kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade Adalbertu *Chlupu* i načelniku slobodnoga i kraljevskoga glavnoga grada Zagreba Adolfu *Mošinskomu* red željezne krune III. razreda; tajniku kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade Milanu *Smrekaru*, te odvjetniku i narodnomu zastupniku Ferdi *Saju* viteški krst reda Franje Josipa, napokon trgovcu i gradskomu zastupniku Dragutinu *Mondecaru* zlatni krst za zasluge s krunom.

(Previšnja pomilovanja.) Njeg. cesarsko i kraljevsko apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 15. listopada 1895 povodom previšnjeg svog boravka u slob. i kr. glavnom gradu Zagrebu s previšnje milosti pomilovati šestdeset i jednog hrvatsko-slavonskog kažnjenika, pretvoriv preblagostivo dvojici sbog zločinstva potajnog umorstva dosudjenu im doživotnu težku tamnicu u težku tamnicu od petnaest godinah, a petdeset i devetorici kažnjenikah preblagostivo oprostiv savkoliki ostatak nepretrpljene kazni. Od ovih kažnjenikah sudjeno je: sbog zločinstva uvriede Veličanstva dvojica; sbog zločinstva umorstva dvanaest; sbog zločinstva čedomorstva osam; sbog zločinsta ubojstva dvadeset i jedan; sbog zločinstva težke tjelesne ozlede šestorica; sbog zločinstva javnog nasilja jedan; sbog zločinstva silovanja šestorica; sbog zločinstva paleža jedan, te sbog prestupka §. 335. k. z. dvojica.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 5. listopada svoju redovitu sjednicu, u kojoj je predsjednik priobćio, da je tajnik pravničkoga družtva g. dr. Mihovil *Bišćan* imenovan sudbenim viećnikom I. razreda za kr. sudbeni stol u Petrinji, ter da uslied toga polaže čast družtvenoga tajnika. Odstupajućemu tajniku bude za njegovo višegodišnje revno, marljivo i sdušno obavljanje tajničkih posala votirana u zapisnik zahvala. Obavljanje tajničkih posala do buduće glavne skupštine povjereno je dru. *Šiloviću*. Nakon toga, primljeni su sliedeći novi članovi: dr. Vladimir *Čačić*, kr. kotarski sudac u Gjurgjevcu, Vinko *Krišković*. kr. kotarski pristav kod kotarske oblasti u Zagrebu, dr. Petar *Bralić*, kr. prislušnik kod sudbenoga stola u Zagrebu, te Franjo *Barbieri* u Cavtatu, a konačno je primljeno izviešće blagajnika o stanju blagajne.

(† Ivan Obajdin), kr. kotarski sudac u Novom, umro je u rujnu ove godine nakon kratke težke bolesti. Pokojnik, koji je bio član pravničkoga družtva od godine 1877., bijaše dobar pravnik i vrstan sudac, a radi njegove dobrote, prijaznosti i susretljivosti ljubilo ga je cielo pučanstvo njegovoga kotara. Lahka mu zemljica i pokoj plemenitoj mu duši!

(Dr. Miha Truden.) Kako smo u zadnjem broju oglasili, otvorio je gospodin dr. Miha *Truden* svoju odvjetničku pisarnu u Trstu, via S. Nicolò br. 5. 2. kat. Upozorujemo naše odvjetnike na mladoga im kolegu, te im ga preporučamo.

Imenovanja. Njeg. ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 22. rujna 1895. imenovati veleposjednika i narodnoga

Digitized by Google

zastupnika dra. Vladimira *Nikolića Podrinskoga* velikim županom županije modruško-riečke.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je imenovati svršenoga pravnika Filipa *Hermana* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, Milana *Sokolića*, pravnoga vježbenika kod kotar. suda u Zagrebu i Franju *Jagodića*, pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Belovaru prislušnici u obsegu kr. banskoga stola.

(U Bosni i Hercegovini.) Ces. i kr. zajedničko ministarstvo naimenovalo je kotarskog predstojnika I. razreda Mihajla *Kneževića* na upotrebi u zemalj. vladi vladinim tajnikom, kotarskog predstojnika II. razreda Deodata *Krzysztofowicza* u Tešnju kotarskim predstojnikom I. razreda; zatim policajnog povjerenika Karla *Naglića*, upravitelja gradskog kotarskog ureda u Banjaluci, i političkog pristava I. razr. Gezu *Galanthaya*, kotarskog upravitelja u Nevesinju, kotarskimi predstojnici II. razreda ostavivši svekolike u njihovih sadašnjih službenih mjestih.

Poglavica zemaljske vlade naimenovao je političke pristave II. razreda Adolfa *Beckera*, upravitelja ispostave u Krevu i dra. Jovana *Klucsenka*, dodieljenog zemaljskoj vladi, vladinimi perovodjami, dra. Henrika barona *Ferstela* u okružnoj oblasti u Mostaru političkim pristavom I. razr.; zatim privr. perovodne vježbenike dra. Pavla *Hopfgartnera* u statističkom odsjeku zemaljske vlade i Boleslava *Lacheckog* u kotarskom uredu u Brčkom privr. političkim pristavom II. razr.; vladinom povjereniku za Sarajevo dodieljenoga kancelistu Aloisa barona *Schweiger-Lerchenfelda* političkim pristavom II. razr. ostavivši svekolike u njihovih sadašnjih mjestih službovanja; zatim je unapriedio okruž. povjerenika Spiridiona *Jankovića* u gradskom kotarskom uredu u Mostaru policajnim povjerenikom; vladinog perovodju Iliju *Petrovića* u zemaljskoj vladi okružnim povjerenikom, političkog pristava II. razreda Adolfa vitera *Zambaura* u zemaljskoj vladi vladinim perovodjom; političkog pristava II. razreda dra. Adama *Przybylowicza* u okružnoj oblasti u D. Tuzli političkim pristavom I. razreda; perovodnog vježbenika dra. Maksu *Strassmanna* u okružnoj oblasti u Travniku političkim pristavom II. razreda ostavivši svekolike u njihovih sadašnjih službenih mjestih; dalje je naimenovao oficijala u centralnoj kaznionici u Zenici Karla *Golloba* pristavom direkcije u istoj kaznionici; svršenog pravnika Antuna *Franetovića* u Zagrebu privr. perovodnim vježbenikom u kotarskom uredu u Cazinu; svršenog pravnika dra. Bruna *Schultza* privremenim auskultantom u okružnom sudu u D. Tuzli; svršenog pravnika Vladimira *Sienkiewicza* privr. auskultantom u okružnom sudu u Banjaluci, auskultanta Karla *Sedlačeka*, u okružnom subu u D. Tuzli definitivnim pristavom poreznog nadzorničtva manje pristojbe dodjelivši ga financijalnom odjelenju zemaljske vlade; c. kr. auskultanta Josipa *Kotyka* u Pragu privremenim perovodnim vježbenikom i dodijelio ga zemaljskoj vladi na službovanje; te svršenog pravnika Theodata *Bialjoruskog* privr. auskultantom u okružnom sudu u Bihaću.

Premještenja. Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je premjestiti iz službenih obzirah Blaža *Kladarića* sudbenog pristava kod kotarskog suda u Kutini k onomu u Karlovcu, Nikolu *Igića* sudbenog pristava kod kr. sudbenog stola u Gospiću ka kr. kotarskomu sudu u Karlovcih, Dragutina *Engelhardta* sudbenog pristava kod kotarskoga suda u Iloku k sudbenomu stolu u Gospiću, ter je obnašao dodieliti Gustava *Breitenfelda*, viećnika sudbenog stola u Osieku ka kotarskom sudu u istom mjestu ter mu podjedno povjeriti upravu rečenoga kotarskoga suda.

Digitized by Google

(U Bosni i Hercegovini.) Poglavica zemaljske vlade pozvao je političkog pristava I. razr. Vladimira *Besarovića,* na upotrebi u okružnoj oblasti u Mostaru, na službovanje u zemaljskoj vladi, premjestio je u potonjoj uvrštenog političkog pristava II. razreda dra. Antuna *Feifalika* k okružnoj oblasti u Mostaru, a povjerio je političkomu pristavu I. razreda Jeftomiru *Zahariću,* upravitelju ispostave u Bos. Šamcu, upravu kotarskim uredom u Prozoru; zatim je premjestio auskultanta Hansa *Wakonigga* od okružnog suda u Banjaluci ka kotarskom uredu u Prnjavoru: auskultanta Aleksandra *Drozda* od okružnog suda u Sarajevu k onom u Bihaću; a razriešio je auskultanta u kotarskom uredu u Prnjavoru dra. Lothara *Goldschmidta* na njegovu molbu od daljeg službovanja u ovijem zemljama; dalje je premjestio financijalnog perovodju Mihajla *Koczynskog* od okružne oblasti u Banjaluci k zemalj. vladi; a razriješio je auskultanta u okružnom sudu u Sarajevu Ferdinanda *Brauna* na njegovu molbu i pristava direkcije centralne kaznionice u Zenici Milutina *Pokrajca,* povodom njegovog naimenovanja upravnikom u kralj. kaznionici u Lepoglavi, od daljeg službovanja u ovih zemljah.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XVI. godine 1895. izdan i razposlan je dne 25. rujna 1895., a sadržaje:

pod br. 74. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje, od 21. rujna 1895. br. 12579. kojom se prenaša sjedište kr. kotar. suda iz Križa u Čazmu i podjedno preinačuju teritorijalni obsezi pomenutoga kr. kotarskoga suda i onoga u Belovaru, a

pod br. 75. naredbu hr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 25. rujna 1895. br. 51646., kojom se sjedište kr. kotarske oblasti iz Križa prenaša u Čazmu ter podjedno preinačuju teritorijalni obsezi kr. kotarskih oblastih u Čazmi i Belovaru.

Komad XVII. god. 1895. izdan i razaslan je dne 1. listopada 1895. a sadržaje:

pod br. 76. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, izdanu sporazumno sa odjeli za unutarnje poslove i pravosudje dne 20. svibnja 1895. br. 5090., kojom se upravne oblasti upućuju, da prekršaj zabrane vjenčanja bez pismenoga svjedočanstva, da su napovjedi ženitbene uredno obavljene, spada u nadležnost sudbenih oblastih;

pod br. 77. naredbu kr. hrv. slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 22. lipnja 1895. br. 18490. ex 1894. izdanu glede provedbe zak. čl. XXVIII. od godine 1893. o zaštiti obrtnih i tvorničkih namještenikah proti nezgodam i ob obrtnih nadzornicih;

pod br. 78. naputak kr hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 20. kolovoza 1895. br. 9321. glede propisivanja, uplaćivanja, zaračunavanja i vodjenja evidencije t. zv. župničkoga bira, što no ga plaća rimokatoličko pučanstvo u jednom dielu bivše vojne krajine; i konačno

pod br. 79. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje od 6. kolovoza 1895. br. 2217., glede biljegovnoga oprosta ustmenih tužbah, predanih kod mjestnih i kr. kot. kao bagatelnih sudovah.

Komad XVIII. godine 1895. izdan i razaslan je dne 9. rujna 1895., a sadržaje:

Digitized by Google

pod br. 80. zakonski članak XXXVII. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrv. državnoga sabora o povlasticah na izume;

pod br. 81. zakonski članak XXXVIII. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o zemaljskom zajmu, koji će vlada Bosne i Hercegovine sklopiti iznosom 24 milijunah krunah (12 milijunah forinti);

pod br. 82. zakonski članak XXXIX. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnog sabora o preinaci nekojih paragrafah zak. članka XXXVI. od 1879. o nastanjivanju zajedničke vojske (bojnoga pomorstva) i domobranstva;

pod br. 83. zakonski članak XL 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o predaji iz vjeresije dozvoljene za posjednuće Bosne i Hercegovine gradjenje željeznice Brod-Zenica, te prikljućne pruge Slav.-Brod-Bos. Brod rečenim zemljam;

pod br. 84. zakonski članak XLI. 1895. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se preinačuje i popunjuje zak. čl. II. od god. 1890. o štićenju zaštitnih biljegah.

Stečaji.

Studeni. Trgovačka tvrdka Jakob *Spitzer* u Novskoj. — Kr. sudbeni stol u Požegi (odluka od 29. rujna 1895. broj 3062. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Nikola Šobat, zamjenik dr. Ladislav Virag, odvjetnici u Požegi. — Rok prijave do 20. studena, ročište 21. studena 1895.

— Josip *Lederer*, trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 25. rujna 1895. broj 17284. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. B. Hönigsberg, zamjenik dr. S. Šumanović, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijave do 25. studenoga, ročište 27. studenoga 1895.

— Vilim *Ledetzki*, protokolirani trgovac u Garešnici. — Kr. sudbeni stol u Belovaru (odluka od 1. listopada 1895. broj 3633. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Bernhard Rehberger, zamjenik Milan Rojc, odvjetnici u Belovaru. — Rok prijave do 30. studenoga, ročište 9. prosinca 1895.

Prosinac. Izidor *Scholler*, trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 29. rujna 1895. broj 17533 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Josip Kopač, zamjenik dr. Makso Steiner, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijave do 2. prosinca, ročište 4. prosinca 1895.

— Ivan *Einvalter*, protokolirani trgovac u Gospiću. — Kr. sudbeni stol u Gospiću (odluka od 31. rujna 1895. broj 1073. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka Vladoje Nevečeral, odvjetnik u Gospiću, zamjenik Antun Vranićani u Gospiću. — Rok prijave do 9. prosinca, ročište 12. prosinca 1895.

Digitized by Google

Najnovije pravne odredbe o bilježničtvu u Francuskoj.

Napisao dr. ***Vladimir Pappafava.***

U časopisu Annuaire de législation française" god. 1890. izašla su dva zakona, koja se odnose na bilježničtvo, prvi od 30. siečnja 1890., a drugi od 2. veljače 1890.; u obih je rieč o novcih i papirnih vrijednostih, što se kod bilježnika na sahranu ostavljaju.

Obim je ovim zakonom dala povod okolnost, što su mnogi bilježnici pologe svojih mušterija ili u očito protuzakonite svrhe upotrebljavali, ili su se u smjele špekulacije upuštali, koje su ponajviše do gubitka novca dovodile.

Zakon od 25. ventôza XI. god. (t. j. 16. ožujka 1803., preštampan u Loretovih „Elements de la science notariale", Pariz, 1807, knjiga I., str. 154) i naredba od 4. siečnja 1843. tek što bijahu o tome koju nedostatnu odredbu ustanovili tako, da je broj pronevjerenih mušterijskih pologa od godine 1843. (oko 12 slučajeva) do godine 1876. (28 slučajeva) bio u takovoj mjeri poskočio, da se je zakonodavstvo — a to u interesu samog bilježničtva — našlo pobudjeno, da najstrože mjere prihvati. To je zbilja nakon mnogo nedočetih ili osujećenih pokušaja konačno učinjeno godine 1888.. kad je tadašnji ministar pravde (M. Ferouillat) podnio državnomu vieću zakonsku osnovu, kojoj bijaše svrha, da naredbu od 4. siečnja 1843. popuni. Ta je zakonska osnova god. 1889. došla na pretres, a zaključkom od 30. januara 1890. bila konačno usvojena.

Po tom je zakonu bilježnikom zabranjeno, da od svojih mušterija primaju novčanih pologa na sahranu s obećanjem, da će se oni starati, da ih koristno ulože (član. 1), kao što im je takodjer zabranjeno, da od njih zahtjevaju dugovne priznanice, iz kojih bi izostavljeno bilo ime vjerovnika. Nu pošto su mnogi bilježnici tražili, da izbjegnu kazni radi takovih špekulacija time, što bi u svakoj prigodi, na mjesto sebe, izticali svoje pisare, kojim bi zato ustmeni nalog davali, odredjeno je, da će se u buduće pisari pripuštati, da sklapaju bilježničke spise jedino na temelju pismenoga naloga, te su osim toga pisari dužni, da one osobe, što bi ih

Digitized by Google

disciplinarna komora radi pregleda računa izaslala, potanko obavieste o svih onih poslovih, što su za bilježnika izvršili. (Član. 9. stavka 4).

Dalje nije bilježniku dopušteno, da novce, što su kod njega položeni bili, preko šest mjeseci u sahrani drži, čim nadmaše svotu od 150 franaka. Ako kroz taj rok nisu bili povraćeni dotičnim ovlaštenikom, ili ako mjesec dana prije izmaka toga roka nisu stranke potražile i postigle, da se isti opet za šest mjeseci (u smislu član. 2, stav. 3) produži, onda se dotični novci moraju izručiti blagajnici za pologe. Kao takova fungira u Parizu i u Seinskom departmanu glavna blagajnica (caisse générale), a u pojedinih okruzih blagajnica onoga područja, u kojem je sjedište dotičnog bilježnika.

O svih ovih naplatah i izplatah izmedju bilježnika i klienta (mušterije) s jedne strane, te bilježnika i položne blagajnice s druge strane, dužan je bilježnik voditi podrobni račun (dnevnik, — popis pristojbâ. — glavnu knjigu, — i knjigu pologâ), koji će se svaka četiri mjeseca podvrći redovnoj bilanci. Dnevnik treba da sadržaje po kronološkom redu: imena stranaka, položene svote i njihovo opredjeljenje, s pozivom na odnosni list glavne knjige. Popis pristojbâ ima sadržavati po kronološkom redu popis svih od bilježnika sklopljenih spisa, a pod imenom dužnoga klijenta odgovarajuće troškove svakoga spisa. Glavna knjiga sadržaje račune pojedinih mušterija, t. j. koliko je za kojega uplaćeno i izplaćeno. Knjiga pologâ sadržaje, po redu vremena naznačenje izplaćenih ili uplaćenih papirnih vriednosti, s navodom njihova broja i naslova.

Da bi se obezbjedilo strogo vršenje ovih odredaba, ustanovljena je dvostruka kontrola, i to: sa strane disciplinarne komore i državnog odvjetničtva. Disciplinarna komora bira u tu svrhu izmedju svojih sadašnjih ili nekadašnjih članova nekoliko njih (i to u Parizu; izvan Pariza biraju se za glavne okruge uzajamno iz jednoga mjesta za drugo), kojim je zadatak, da na godinu barem jedan put gore spomenute knjige pregledaju. Po obavljenom pregledu dužni su, da stave svoj „vidjeno“ sa dotičnim nadnevkom izpod bilježničkih registara, te da bez oklevanja priobće disciplinarnoj komori rezultat svoga pregleda, o kojemu predsjednik spomenute komore mora najdulje do 31. prosinca svake godine da podnese izvješće državnom nadodvjetničtvu.

Kad bi se disciplinarna komora o svoje dužnosti ogriešila, te ih teško zanemarila, ovlašten je ministar pravde, da ju suspendira — nu najviše za šest mjeseci — ili da ju razpusti — nu najviše za tri godine. Kroz to vrieme prelaze dužnosti disciplinarne komore na odnosni sudbeni stol, ili ako se taj sastoji od preko dva sbora — na njegova oba prva dva sbora, koji do potrebe mogu radi vršenja svojih naloga da se pojačaju i sa dva ili više bilježnika. Po izmaku trogodišnjeg, za razpust opredjeljenog roka, sazivlje predsjednik sudbenog stola bilježnike na obći

Digitized by Google

sastanak, da novu disciplinarnu komoru izaberu. Odredbe glede rukovodjenja novaca i računarstva stupile su u krjepost 1. srpnjem 1890., a one o kontrolisanju 1. siečnja 1891.

Ovako glase propisi zakona od 30. siečnja 1890. Drugi zakon (od 2. veljače 1890.) ustanovljuje pravila u pogledu odnošaja izmedju bilježnika i blagajnice za pologe, naime: 1) Ob uplatah u blagajnice; 2) o povratku uplata iz blagajnicâ; i 3) o tekućih računih bilježnikâ kod blagajnicâ.

1) Uplata sliedi (kao što je gore rečeno) u Parizu kod glavne blagajnice (caisse générale), a u pojedinih okruzih kod blagajnice onoga okruga, u kojem se nalazi uredovno sjedište bilježnikovo. Svaka uplata mora da je popraćena sa izvještajem polagatelja, u kojem ima biti naznačen povod uplate; predstojnik blagajnice odprema taj izvještaj disciplinarnoj komori, dočim sa svoje strane blagajnica izdaje polagajućem bilježniku priznanicu za položenu svotu.

2) Povratak uplata sliedi usljed predhodne prijave (zamolnice), koju treba dostaviti blagajni barem pet dana prije stvarnog povratka. Stvarni povratak sa strane predstojnikâ blagajnica sliedi na prikaz isplatne ovlastbe sa strane bilježnika, a ovaj će, ili njegov izaslanik, ostaviti blagajnici odnosnu prijamnicu. Da se ove povratne uplate što bolje urede, a i radi kontrole, biti će bilježniku uručena knjižica, kojoj će pojedine stranice biti na tri diela podieljene, i to: 1) zaledjak, t. j. onaj dio, koji u knjizi ostaje, kad se listak iz nje iztrgne (la souche); 2) gore navedena izplatna ovlastba (autorisation de paiement); 3) horizontalni, u dva diela podieljeni, talon. Sva tri diela treba da su snabdjevena rednimi brojevi, imenom bilježnika i brojem njegova tekućeg računa kod blagajnice za pologe. Osim toga sadržaje prvi dio (la souche) opetovanje u ovlastbi navedenih podataka, i na njemu je udaren pečat disciplinarne komore. Izplatna ovlastba sadržaje samo očitovanje, da isplata ima da sliedi na ruke osobe naznačene u zamolnici (prijavi). Treći dio (talon) podieljen je horizontalno; u prvoj je polovini izjava („Avis"), da li će bilježnik glavom, ili njegov odaslanik novce uplatiti. Drugi dio (bulletin du retrait) sadržaje datum zamolnice (prijave) i iznos dotične svote. Obe ove dvie česti treba sa zamolnicom kroz navedeni rok dostaviti blagajnici, koja će drugu čest odkinuti, te je staviti na raspoloženje disciplinarnoj komori. Izplatna ovlastba, koja nakon 30 dana pošto zamolnica na blagajnicu stigne ne bude izvedena, gubi svoju krjepost i nosi sobom povratak prvog diela talona (Avis) bilježniku.

3) Tekući račun. Svakome je bilježniku pod stanovitim brojem kod blagajnice za pologe otvoren tekući račun, o kojemu se koncem svake godine (na 31. prosinca) drži obračun, te odmjeruju kamate na glavnicu. Blagajnica je dužna, da kroz prva dva mjeseca svake godine bilježniku

Digitized by Google

dostavi izvadak iz toga tekućeg računa. Ostalo je u pogledu tekućeg računa već gore spomenuto.

U krijepost je ovaj zakon stupio 1. srpnja 1890.

Čini li se zadrugar, koji se, da izigra svoje vjerovnike, odrekne članstva i prava na zadružnu imovinu, krivim zločinstva prevare po §. 199. sl. f) kaz. zak.?

R. M. bio je član zadruge, koja imade imetak od 8700 for., te je u jeseni 1892. sklopio sa dva trgovca dobavne pogodbe na kukuruz i pšenicu u iznosu od 1700 for. a. vr., vrhu kojega iznosa je i prihvatio za njihovu korist dvie mienice.

Kad je u proljeću 1893. došlo doba, da se pogodba izpuni, odrekao se je R. M. prava članstva na zadrugu M., kojoj je on bio kućni starešina i otac obitelji, sastojeće se iz 10 duša.

Pri obdržavanoj glavnoj razpravi na tužbu, da je zamrsio stanje svoje mase sakrićem diela svojega imetka u nakani, da ošteti svoja dva vjerovnika za iznos preko 300 for. a. vr., je R. M. riešen od obtužbe, jer predpostavljajuć i dokazanu zlu nakanu, da je hotio svoje vjerovnike, odrekav se svoga zadružnoga prava, prikratiti, manjka objektivni učin zločinstva prevare, pošto R. M. nije imao što pred svojimi vjerovnici sakriti, jer je imetak zadružni, a idealni dio zadružnoga člana se po zadružnom zakonu ne može za namirenje privatnih dugova pod ovrhu uzeti, dakle se njegovo imovinsko stanje spram vjerovnikom na njihovu štetu nije moglo promieniti, dok nije imao posebnoga imetka, iz kojega bi oni mogli namirenje dobiti.

Držim, da je ovo stanovište nepravilno, i da se uzdigne na načelo, bilo bi štetno za vjeresiju.

Zakonodavac, a u praktičnom danom slučaju i sudac pozvan je štititi pravnu djelatnost stranaka, u koliko nije naročito zakonom ograničena.

Zadružni članovi nisu u obće zakonom izjavljeni nesposobnimi za sklapanje pogodaba, te se mora conpaciscentom prepustiti, kako će od zadrugara izhoditi izpunjenje pogodbe, a kazneni sudac ne smije dopustiti, da on s nakanom na oštetu svojega vjerovnika, svoje ekonomsko stanje in pejus promieni.

Istina, po §. 5. zadružnoga zakona od 9. svibnja 1889. zabranjeno je članu zadruge, dok postoji zadružna zajednica, razpolagati medju živimi i za slučaj smrti dielom, koji bi ga mogao zapasti iz zadruge, a

Digitized by Google

idealni se zadružni dielovi ne mogu gruntovno obterećivati niti privolom članova niti ovrhom.

Po smislu §. 6. zadr. zakona za obveze nakon krieposti zadružnoga zakona ne može vjerovnik pojedinoga zadružnoga člana iskati, da se dio toga člana izluči ovrhom; samo za namirenje kaznenih troškova, odnosno kaznenih odšteta vlastna je država i privatni oštećenik tražiti, da se dio dotičnoga zadrugara izluči u gotovom novcu.

Zadruga je vlastna prodati pojedine čestice, pretičuće najmanju izmjeru zadružnoga posieda dozvolom kot. oblasti; a najmanju izmjeru može prodati jednoglasnim zaključkom svijuh zadrugara uz dozvolu kot. oblasti.

Obteretiti se može najmanja izmjera:

1) zajmovi, koji se vraćaju uz anuitete, ako iznos svih anuiteta ne nadmašuje polovicu čistoga katastralnoga dohodka;

2) uz dozvolu kot. oblasti i neanuitetnimi zajmovi, ako zajmovna glavnica ne nadmašuje deseterostruki iznos čistoga katastralnoga dohodka.

Očito je, da je zakonodavac svimi timi ustanovami hotio ograničiti pravnu djelatnost pojedinoga zadružnoga člana u pogledu njegova idealnoga zadružnoga diela, ali samo, dok traje zadružna zajednica, jer mu je nakana sačuvati zadružni posjed obitelji na zadruzi živećoj.

Nije nam zadaća ovdje izpitivati, hoće li se konačna svrha timi ustanovami postići i neće li si gospodarstveni individuum iz prirodjena nagnuća za slobodom tako put prokrčiti, da će mu i zakonodavac morati razvezati spone, ograničujuće mu podpunu slobodu pravne djelatnosti.

Kad se stvar pomno prosudi i kraj postojećih zakonskih propisa o zadruzi, jest zadrugar u pogledu svojega zadružnoga diela samo relativno i uvjetno ograničen, te se može kazati, da je njegovo pravo razpoložbe sa idealnim dielom za trajanja zadružne zajednice stegnuto, odgodjeno, a iza prestanka zadružne sveze pretvara se u absolutno i neograničeno.

Još za trajanja zadruge participira zadrugar na čistom prihodu od dohodka zadružne imovine, koji se pokaže koncem godine (§. 23. i 33. z. zakona), a taj čisti prihod se dieli na jednake dielove medju zadrugare uz ograničenje, da članovi izpod 16 godina dobiju polovicu diela.

Što se od zadružnoga imetka bud pokretna, budi nepokretna prodade, zadruga u zamjenjivih stvarih steče, baštini, može se dieliti isto tako, kao i postignuti čisti prihod medju zadružne članove, osim ako inako ne odrede, da se nabavi ini nepokretni posied za zadrugu.

Uzmimo, da se u zadružnom posjedu nadje rudnik, morao bi se čisti prihod istoga dieliti na jednake dielove; isto tako bi se trećina blaga, pripadajuća po smislu §. 399. o. g. z. zadruzi kao vlastniku medju zadružne članove kao pokretno dobro podieliti imala.

Digitized by Google

Kako se vidi, koristi, koje zadrugar crpiti može, dok zadružna sveza pravno i faktično postoji, mogu biti znatne, te mu omogućuju osnovati i povećati njegovu posebnu imovinu, a tim mu i pravnu djelatnost i kredit proširuju.

Nu nastupi vrieme, kad zadruga postoji pravno, al nepostoji faktično. Nastojanje za gospodarskom samostalnošću je povod potajnim diobam, koje s vremenom čine iluzornimi sve stroge propise zadružnoga zakona.

Svaki član zadruge, koji se potajno odieli, dobije svoj dio u pokretnom i nepokretnom imetku i dalje s njim samostalno gospodari.

Spram trećim osobam kao posjednik uživa i pravno svaku zakonitu zaštitu, te može za sebe samostalno teći i posjed drugomu ustupiti.

Koliko takovih dugotrajnih faktičnih stanja nuz postojeći zadružni zakon imade dobro je poznato iz oblastnoga nastojanja, da se pretvore u pravno podieljene zadruge, a ipak se ne može tvrditi, da je to faktično posjedovno stanje ravnopravno sa neposjedom, jer baš posjed, ma bio i prolazan, odbacuje u pravilu posjedniku sve koristi, dočim se kroz vlastnost, ako se ne pokriva posjedom, u pravilu teži samo do posjeda doći.

Eminentno pravo zadružnoga člana jest: tražiti diobu zadruge i zakonitim načinom doći svojega idealnoga diela.

Svaki punoljetni mužki i ženski član zadruge, kojemu predstavnik ne živi, ili je inače prestao biti član zadruge, vlastan je tražiti diobu zadružne imovine; isto tako mogu štitnici i skrbnici uz privolu nadtutorstvene oblasti diobu tražiti (§. 29. z. z.). Zadružni član može izstupiti iz zadruge odpremninom (§. 17. z. z.), a ženska se odštećuje za svoj zadružni dio mirazom.

I odreknuće prava na zadrugu, predvidjeno u §. 50. z. z., ne mora biti bezplatno; nasuprot može biti spojeno sa znatnom koristi, kojom se može novo samostalno gospodarstvo osnovati.

Napokon može zadružnoga člana zateći i naravni razlaz zadruge, t. j. izumrćem ostalih zadrugara; a u tom slučaju postaje on kao zadnji član samovlastnikom zadružnoga posjeda.

Kako se vidi, sve ove spomenute zakonske ustanove daju zadružnomu članu zakonit naslov doći do ekonomske samostalnosti i samovlastne imovine, koja mienja njegovu ulogu spram vjerovnikom, čekajućim od njega namirenje.

Odrekom pako zadružnoga svojstva, gubi zadružni član jedan put za uviek sva prava prema svojoj zadruzi, i njegovi vjerovnici izgubiše de praesenti et de futuro svaku mogućnost od njega dobiti namirenje iz imovine, koja bi ga inače mogla zapasti iz zadružnoga imetka, a ta se činjenica po kaznenom zakonu ne može smatrati irrelevantnom, te smatram, da bi se na uvodno stavljeno pitanje imalo jestno odgovoriti.

Dr. A. S.

Digitized by Google

Da li sačinjava predmet darovne pristojbe miraz, donešen u novcu, iskanjih ustupljenih (vjeresijah), ili stvarih potrošnih?

Tarifni članak $\frac{104}{43}$ uredovne sbirke zakona i propisa o biljegovini i pravnoj pristojbi od godine 1883. ustanovljuje, da se pristojba imade platiti od ženitbenih ugovora, koji se sklapaju o imutku povodom ženitbe, u koliko se njimi prenosi uživanje pokretnih stvari, po ljestvici II. od vriednosti.

Nadalje ustanovljuje ovaj članak, ako zaručenici prenose medju sobom pravo vlastničtva na svoj imutak, ili pako ustanovljuju zajednicu imutka, da treba odmjeriti pristojbu po propisih ustanovljenih u članku $\frac{2}{2}$ o darivanju.

§. 1227. o. g. z. glasi: „Sve što se može otudjiti i upotrebiti, može služiti za miraz. Dok traje družtvo ženitbeno, uživanje miraza i njegov napredak pripada mužu. Ako li miraz sostoji u gotovom novcu, u iskanjih ustupljenih (vjeresijah) ili u stvarih potrošnih tad pristoji mužu podpuna vlastnost'.

Obzirom na posljednu stavku ovoga §. o. g. z., odmjeruje se često, bez obzira na to, da li je ili nije naročito ugovoren u ženitbenom ugovoru prenos prava vlastničtva ili zajednica imutka, darovna pristojba od onog diela miraza, koji je donešen u gotovom novcu i t. d., t. j. u zamjenivih stvarih, na mjesto pristojbe po ljestvici II., koja je znatno niža; prem je i u Kocianovoj sbirci pristojbenih zakona u opazkah na str. 411 iztaknuto, da se u §. 1227. o. g. z. izrečeno stečenje vlastničtva zamjenivih stvari s gledišta odmjere pristojbe ne bi imalo uzeti u obzir, tim manje, što po ugar. privr. pravu mužu u svakom pogledu po zakonu pripada samo uživanje miraza.

Pošto ovaj nazor nije pobližje obrazložen, i pošto se u većini slučajeva po odmjerujućih organih ne prihvaća, to se ukazuje potreba pobližjeg obrazloženja u spomenutih opazkah izrečenoga načela.

Kod stvaranja o. g. z. išlo se je za tim, da se prihvaćeni principi prava što strože provedu. Ipak se nije svagda moglo izbjeći protuslovjem, koja su nastala prigodom apliciranja prihvaćenih pravnih principa na faktične pravne odnošaje. Taj slučaj imademo i ovdje.

§. 301. o. g. z. definira stvari potrošne (bolje zamjenive) tako, da one donose običajnu korist samo, kada se razruše i potroše.

§. 509. o. g. z., prihvaćajuć pravilo rimskoga prava: „usus fructus est jus alienis rebus utendi, fruendi salva rerum substantia", ustanovljuje, da je uživanje pravo, upotrebljivati tudju stvar bez svakoga ograničenja, ali čuvajuć sućanstvo njezino.

Digitized by Google

Prema tomu ukazala se je potreba, da bude za zamjenive stvari u §. 509. izrečeno pravilo modificirano, pa je s toga u §. 510. ustanovljeno, da ove stvari same po sebi nisu predmet porabe ili uživanja, nego samo vriednost njihova, te tko ima pravo uživanja, može s gotovim novcem po volji razredjivati.

Po §. 1227. imade suprug pravo uživanja miraza, te mu prema gore rečenom, ako miraz sastoji od novaca, pripada pravo po volji s novcem razredjivati. To pako obzirom na ustanove §. 354. o. g. z. može pravovaljano činiti samo onda, ako je i vlastnik novaca.

Usljed toga nastala je nužda izjaviti supruga vlastnikom miraza, u koliko isti sastoji od stvari zamjenivih, što je u posljednjoj stavci §. 1227. o. g. z. i učinjeno.

Nu ovo vlastničtvo nije podpuno vlastničtvo, jer je u §§. 1229. o. g. z. naročito ustanovljeno, da miraz poslje smrti muža pripada opet ženi njegovoj, a i za slučaj stečaja, rastave sačuvana su po §§. 1260. i. sl. o. g. z. prava ženina na miraz. Vlastničtvo muža na miraz žene u zamjenivih stvarih, izrečeno u §. 1227. o. g. z., je dakle njeka sredina izmedju vlastničtva i zajma ili tako zvani quasi usufructus.[1]

Nikako se pako ne može ovo stečenje prava vlastničtva smatrati darovanjem, jer se žena nije odrekla svog miraza, već ga donaša u zajednicu, te se samo odriče za života svoga supruga odnosno trajanja braka prava upravljati s mirazom, a prema tomu ne može se na taj slučaj upotrebiti ustanova §. 938. o. g. z., koji definira pogodbu o darovanju.

Posve je pravo i pravedno, kad se ne odmjeruje darovna pristojba od miraza, donešenog u zamjenivih stvarih, te imade u duhu zakona odmjera te pristojbe samo onda mjesta, ako bude u ženitbenom ugovoru naročito darovanje ili zajednica imutka (§. 1233. o. g. z.) izrečena. —

—*M.*

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

U oporuci, kojom se odredjuje povjerbena zamjena, mora biti izrično izražena obveza nasljednika, da ovaj poslje svoje smrti primljeno nasljedstvo ustupi drugomu naimenovanomu nasljedniku.

Stjepan H. oporukom svojom od 30. travnja 1863. toč 2. odredio je za korist svoje preživjele supruge Agneze ovako:

[1] Vidi Rušnov, opazka iza §. 1228. i Derenčin, opazka 4. iza §. 520.

Digitized by Google

„Vermache ich meiner Ehegattin Agnes 630 fl. ö. W. sammt allen vorfindigen Getränken und berechtige sie etc. . . . . Dann vermache ich ihr die beste Kuh und so viel Heu, als es für dieselbe Kuh erforderlich ist. Endlich berechtige ich sie auch in meinem Hause sub Nro. 133 lebenslänglich zu wohnen, und falls sie zur weiteren Ehe schreiten wollte, so hört ihr Wohnungsrecht auf. Auch nach ihrem Absterben kommt ihr Nachlass zwischen die 4 Geschwister Stefan, Vendelin, Anna und Juliana in gleiche Theile zu vertheilen.

Iza smrti supruge Agneze zahtjevahu kod ostavinske razprave djeca Ana Š., Franjka E. i Liza P., da se u oporuci Stjepana H. učinjena odredba smatra kao povjerbena zamjena, i da im se temeljem iste iz ostavine pok. Agneze H. preudate M. izplati naslovom povjerbine iznos od 630 for.

Kr. kotarski sud kao ostav. razpravna oblast u B. nije tomu zahtjevu udovoljio, te je spomenutu djecu na put redovite gradj. parnice odputio.

Ana Š., Franjka E. i Liza P. nastupiše ovaj put te podigoše proti universalnoj nasljednici Agneze M. Vilhelmini Z. tužbu prim. 11. travnja 1893. br. 2732. gr., kojom od Vilhelmine Z. zahtjevaju izplatu povjerbine u iznosu od 630 for. spp.

Kr. kotar. sud u B. odbi tužiteljke osudom od 31. prosinca 1893. br. 10.284. gr. iz sliedećih razloga:

Uvaži li se, da se iz ustanove §. 608. o. g. z. jasno razabire, da kod povjerbene zamjene oporučitelj mora izrično „obvezati“ svoga nasljednika, da poslje svoje smrti ustupi primljeno nasljedstvo drugomu naimenovanomu nasljedniku; uvaži li se, da se iz oporuke Stjepana H. na nijednom mjestu ne razabire, da je on svoju suprugu Agnezu naročito obvezao, da njoj zapisanih 630 for. imade poslje svoje smrti ostaviti tužiteljicam, nasuprot se vidi, da je on koli svojoj supruzi Agnezi, toli i samim tužiteljicam svakoj po 630 for. izravno zapisao, što dokazuje, da tom oporukom nije mislio, da još i onaj zapis od 630 for., odredjen supruzi Agnezi, poslje njezine smrti pripane tužiteljicam i braći im Vendelinu i Stjepanu, potonjoj dvojici već s toga ne, što ih je već u 1. točki oporuke imenovao universalnimi nasljednici; i uvaži li se, da ni zadnja alineja točke 2. oporuke, koja glasi: „Auch nach ihrem Absterben kommt auch ihr Nachlass zwischen die 4 Geschwister Stefan, Vendelin, Anna und Juliana in gleiche Theile zu vertheilen“, ne namiće supruzi Agnezi obveze, da zapis od 630 for. mora djeci odnosno tužiteljicam ostaviti; i uvaži li se, da prema tomu ne predleži dokazano, da je oporučitelj Stjepan H. glede zapisa od 630 for. odredio povjerbenu zamjenu (§. 608. o. g. z.), niti da je zabranio Agnezi M., da oporučno razredjuje svojom

Digitized by Google

zaostavštinom (§. 610. o. g. z.), to su se tužiteljke s njihovim tužbenim zahtjevom odputiti morale.

Kr. banski stol osudom od 23. svibnja 1894. br. 8889. preinačio je prvosudnu osudu, udovoljivši tužbovnom zahtjevu iz sliedećih razloga:

Po cielom sadržaju oporuke od 30. travnja 1863. te po stilizaciji točke druge ne može biti dvojbe o tomu, da je namjera i prava, čvrsta volja oporučitelja Stjepana H. bila ta, da ne samo utužena svota od 630 for. već i druge u oporuci naznačene stvari, koje je on svojoj supruzi Agnezi zapisao, iza njezine smrti opet djeci njegovoj pripasti imadu, navlastito proizlazi to iz njegove odredbe, sadržane u spomenutoj već drugoj točki oporuke, glasom koje se iza njezine smrti ostavština njezina izmedju braće i sestarah (oporučiteljeve djece) na jednake dielove razdjeliti ima.

Tom odredbom bo nije oporučitelj mislio niti je misliti mogao, da suprugu si u njezinom pravu razpoloženja sa njezinim imetkom ograniči, i to s toga ne, što ona u čas sastavka oporuke i u čas njegove smrti nije imala inoga imetka, nego što joj je oporučitelj zapisao, već upravo iz te odredbe obzirom na dokazanu okolnost, da ona (Agneza udova H.) izim zapisanih joj stvari ine imovine imala nije, sliedi jasno, da je oporučitelj glede tih stvari i glede zapisa povjerbenu zamjenu naredio (§. 652. o. g. z)

Nije nuždno, kao što prvi sud drži, da oporučitelj u odredbi posljednje volje svoje izrično obvezati mora svoga nasljednika odnosno zapisovnika, da poslje svoje smrti ustupi primljeno nasljedstvo odnosno zapis, dovoljno je, ako iz dotične odredbe jasno proizlazi, da je oporučitelj svomu nasljedniku ili zapisovniku ponasljednika odnosno zamjenika postavio.

Ova povjerbena zamjena bje po nadležnoj tada ostavinsko-razpravnoj oblasti preobstojavšem c. kr. vojničkom sudu u B. priznata i primljena u ostavinsko-razpravni izkaz (Abhandlungs-Ausweis) ob ostavini Stjepana H. od 22. studena 1865. pod br. 2075. odj. II. pod A—I., koji je izkaz, jer mu — što porečeno nije — sa strane nasljednikâ indi ni sa strane Agneze udove M. prigovoreno bilo nije, pravomoćnim postao, kojim je izkazom i dokazano, da su se tužiteljice nasljedno iz oporuke očitovale i povjerbenu zamjenu prihvatile.

Prigovor tuženice, da se svota od 630 for. u ostavini Agneze udove M. pronašla nije, da tuženica indi dužna nije, da tu svotu tužiteljicam izplati, nije u zakonu osnovan, i ne može se uvažiti, jer je postavljeni ponasljednik odnosno zamjenik kao uživaoc prama ustanovam §. 613. zatim §. 510. i 511. o. g. z. obvezan, sućanstvo stvari čuvati, odnosno kod potrošnih stvari, vlastničtvo kojih na uživatelja prelazi, nakon izminuća vremena uživanja naknaditi vlastniku (zamjeniku) vriednost istih, dotično povratiti mu u gotovom, što je u gotovom primio.

Digitized by Google

Kr. stol sedmorice svojom vrhovnom rješitbom od 2. studena 1894. br. 2833. ukinuo je drugomolbenu osudu te je potvrdio onu prvoga suda iz ovih razlogah:

Oporukom od 30. travnja 1863. odnosno kodicilom od 2. travnja 1864. ostavio je Stjepan H. svojoj ženi Agnezi (materi tuženice i tužiteljicâ) osim inih stvari i svotu od 630 for. izrekav podjedno, da poslje smrti njezine „ostavina njezina dolazi na razdielenje medju djecu“ t. j. medju tužiteljice i njihovu braću.

Ova po sebi nejasna izreka ne može se smatrati kano povjerbena zamjena, jer nije izražena obveza Agneze M., da ima ustupiti primljeno nasljedstvo poslje svoje smrti tužiteljicam, već je samo obćenito navedeno, da će se ostavina njezina razdieliti medju djecu.

Osim toga ne može se pod riečju „ostavina“ razumjevati nasljedstvo, jer su ti pojmovi posve različni.

Ako bi se prema tomu i uzelo, da je pokojni Stjepan H. odredio povjerbenu zamjenu, to bi se ista odnositi mogla samo na ostavštinu Agneze M. t. j. na onu imovinu, koja nakon njezine smrti preostane od imovine nasliedjene od Stjepana H.

Agneza H. preudala se je za M., s kojim je rodila kćer sadanju tuženicu, te je umrla ostavivši pokretne imovine u vriednosti od 52 for. 70 n. zatim nekretnina u ukupnoj vriednosti od 1318 for. 88 nč. Nasljednicom svojom imenovala je Vilhelminu M. tuženicu uz obvezu, da svakoj od tužiteljica plati po 100 for., što je ona i učinila.

Iz spisah proizlazi, da nekretnine, koje je Agneza M. ostavila, ne potiču iz imetka Stjepana H., česa radi iste ne mogu biti predmetom ikoje odredbe od strane Stjepana H. ***Drag. Becić.***

Tužba na priznanje služnosti puta može se dići samo proti vlastniku, a ne proti uporaboprimcu — i u obće držalcu — služeće stvari. §. 523. o. g. z.

U parnici I. S. i P. S. tužitelja po odvj. dru. I. F. proti tvornici sirketa zastupanoj po M. B. tuženiku po odvj dru. K. radi nepripadnosti prava služnosti puta kolnoga preko dvorišta tužitelja kat. parc. br. 12. grunt. ul. br. 51. obć. B. pravcem nacrta E. ad VII. spp. sudio je kr. kot. sud u K. osudom od 31. srpnja 1894. broj 10348. gr. po zahtjevu tužitelja.

Kr. banski stol riešenjem od 7. prosinca 1894. broj 21239. povodom priziva tužene preinačio je prvomolbenu osudu i odbio tužitelje s tužbom, a parbene troškove prebio medju strankami iz sliedećih razloga:

Tužitelji išću tužbom, da se osudom izreče, da tuženoj stranki ne pripada pravo služnosti staze i puta kolnoga preko njihova dvorišta kat. parc. br. 12. grunt. ul. br. 51. obć. B. pravcem nacrta E. ad VII.

Digitized by Google

Pravo služnosti i kada služi u tu svrhu, da se zemljište koristnije i zgodnije može upotrebiti, kako je u konkretnom slučaju, jest ova služnost zemljištna i pravo stvarno skopčano s posjedom zemljišta.

Kod zemljištne služnosti uzimlje se, da su dva posjednika zemljišta: jednoga od tih posjednika kao obvezanoga jest dobro služno, a drugoga kao povlaštenoga jest dobro gospodujuće, ter je prema tomu subjekt prava zemljištne služnosti uvjek samo vlastnik dobra, koji stiče i gubi pravo služnosti.

Pravo tužbeno glede služnosti po § 523. o. g. z. jest dvojako: može se podići tužba suprot vlastniku na obranu prava služnosti, ili vlastnik može tužiti se proti onomu, koji prisvaja sebi služnost kakovu.

Tužena tvornica sirketa nije vlastnik ni pravni posjednik dobra, komu u preporu stojeća služnost puta služi, nego drži to dobro po pogodbi uporabnoj, a vlastnik je štedionica N. i ova je dakle subjekt u preporu stojećega prava služnosti i stoji napram pravnom objektu te služnosti u neposrednom vlastnom odnošaju tako, da je tužbu, kojom se niječe ovo pravo, valjalo podnieti proti vlastniku dobra štedionici N. odnosno proti njoj i tvornici tuženoj. Zakupnik bo, koji po pogodbi uporabnoj ne ulazi u posjed dane mu na porabu stvari, ni prava s njom skopčanih, jer neima volje zadržati ju kao svoju (§§. 309. i 312. o. g. z.), već je puki držalac, po zakonu nije pozvan, niti mu pripada pravo zastupati vlastnika u parnici takovoj, niti se može o njem reći, da p r i s v a j a sebi u preporu stojeću služnost. Čini najme njegovi, da ide pješice i vozi terete preko dvorišta tužitelja, ne mogu u smislu §. 313. g. p. p. dovesti do stečenja prava služnosti ni dosjelošću, jer se ne nalazi u posjedu (§§. 312., 1460. i 1470. o. g. z.)

Opravdan je po tom tuženikov prigovor, da tužitelju u parnici ovoj manjka pasivna legitimacija, pa je s toga odbiti valjalo tužbu njegovu.

Preboj parbenih troškova izrečen je, jer tužitelj imade za se povoljnu prvomolbenu osudu i što se ovdje radi o tumačenju zakona.

K r. s t o l s e d m o r i c e povodom previda tužitelja riešenjem od 19. travnja 1895. broj 1152. potvrdio je riešitbu banskoga stola iz razlogah banskostolne riešitbe. ***F. S.***

Nakon provedene segregacije paše i šume izmedju vlastelinstva i podanika neumjestno je zahtjevati izpunjenje urbarske zamjenbe. Osudom o toj segregaciji razriešen je svaki urbarski odnošaj, pa je prestala i nadležnost urbarskoga suda.

Godine 1838. sklopiše ugovor o urbarskoj zamieni barun F. O. G. kao vlastelin i posjednik dobra H. s jedne, a njegov kmet Petar K. s druge strane tako, da vlastelin kmetu dade za njegovo urbarske

Digitized by Google

selište, obsižuće $1^4/_8$ selištne kompetencije, ugovorom količinu alodialnoga posjeda.

O toj posredstvom urbarskog suda županije v. provedenoj mieni izdana bi izprava „litterae testimoniales“ u 6 primjeraka, u kojoj je konstatovano, da je zamjenba svršena.

Josip K., sin i nasljednik pokojnog Petra K. podnese kod kr. sudbenog stola u V. kao suda urbarskoga 17. prosinca 1894. molbu, u kojoj tvrdi, da ne bijaše predaja u redu obavljena i da bijaše njegov otac prikraćen za 26 rali 377 □°, pa s toga zahtjeva predhodni očevid na licu mjesta sa vještaci te presudu, da se molitelju i ostalim sljednikom pok. Petra K. manjkajuća kompetencija zemljišta od plemićkog dobra odciepi i u posjed predade.

Nakon sljedivše popune molbe, te u prostorijah sudbenih obdržane sasluhe samoga molitelja, odbi prvi sud molitelja, a kr. stol sedmorice potvrdi tu odluku svojom riešitbom od 27. rujna 1895. br. 2666.

Razlozi prve molbe jesu: Predloženom izvornom urbarijalnom zamjenbenom izpravom po smislu obstojalih ugarsko-hrvatskih propisa te §. 115. gr. p. p. podpuno je dokazano, da je P. K. moliteljev prednik uslied zamiene za svoje urbarsko selište od bivšeg svoga zemaljskog gospodina primio ugovorenu količinu površja.

Pravomoćnom i jur ovršenom osudom obstojalog kr. žup. sudbenog stola u V. od 30. prosinca 1871. dokazano je, da je segregacija izmedju vlastelinstva baruna O. te bivših podanika dobra H., na koje glasom dotičnih spisah takodjer i spomenuto selište K. spada, konačno dovršena, a da pri tom ne bijahu s nijedne strane potaknuta pitanja o nadomještenju manjka selišta K. I pošto je car. pat. od 17. svibnja 1857. u §-u 4. propisano, da dotična ovlaštena stranka pod kazan ugasnuća zahtjev za nadomještenje prigodom odciepljenja pašnjaka staviti imade, a to ovlaštenici selišta K. ne učiniše, s toga morao je sud u tom pogledu odbiti stavljeni njihov zahtjev.

S istih razloga potvrdio je stol sedmorice napadnutu prvosudnu odluku, dodavši k njim još i sliedeće:

Osudom kr. sudbenog stola u V. od 30. prosinca 1871. br. 540. urb. o segregaciji paše i šume izmedju vlastelinstva H. i bivših podanika iz občine V. H. Š. i Z., medju koje spada i moliteljeva obitelj, bio je razriešen svaki urbarski odnošaj, pa je time prestala i nadležnost urbarskoga suda.

Uz to nije molitelj legitimiran u ime ostavina svoje braće postupati. *T. F—ć.*

Digitized by Google

Razlika izmedju oporuke i kodicila (k §§. 535. i 553. o. g. z.)

Kr. sudbeni stol u Z. na tužbu N. N. proti A. B. i drug. zakonitih nasljednika iza pokoj. C. D. proti E. F. i drug. oporučnim nasljednikom iza pok. C D. radi priznanja, da je razredba pok. C. D. zapisje, a ne oporuka, sudio je osudom svojom od 18. prosinca 1894. br. 17457. gr. po zahtjevu tužbovnom, koji glasi: „Tužena A. B. i drug. dužni su priznati:

a) da razredba posljednje volje pok. C. D. pod B. ad I. nije oporuka. već zapisje;

b) da u toj razredbi posljednje volje pok. C. D. nije razredila glede u njezinoj ostavini pronadjene gotovine, vriednostnih papira i dragocienosti. te da su dužni dopustiti, da se ovi predmeti tužiteljem, kao izkazanim zakonitim nasljednikom u vlastnost uruče, u roku od 14 dana pod pretnjom ovrhe, dočim se parbeni trošak prebija.

Razlozi: Izprava A. ad I., a isto tako i izprava B. ad I., ova potonja nazvana oporuka, izdana po pok. C. D., priznate su istinitimi.

Preporno je medju strankami:

a) da li je prenavedena razredba posljednje volje, izdana po C. D. pod B. ad I., oporuka ili zapisje;

b) da li se u prenavedenoj razredbi pod riečmi „jednom riečju cjele gibuće stvari dobije A. B. i G. H.“, imade razumjevati, da se njima daje i gotov novac, vriednostni papiri i dragocienosti, nalazeći se u ostavini.

Razredba posljednje volje, kojom se ostavlja jednoj ili više osobam svakolika ostavština, ili obzirom na cjelost stanoviti alikvotni dio, sačinjava oporuku.

Razredba pako posljednje volje, kojom ostavnik trećoj osobi namienuje kakovu korist, ili stanoviti dar iz ostavštine njegove, pače i jedan dio imovine ostavnikove, u obće, koji nije izražen obzirom na cijelost (pars quanta, a ne „pars quota“), sačinjava zapisje, a ne oporuku.

Vidiv, da je pok. C. D. u svojoj razredbi B. ad I. razredila tako, da u istoj označenim osobam ostavlja stanovitu stvar, ili više stvari iste vrsti pod jednom riečju, kao: rublje, oprave, pokućtvo, cijele stvari gibive itd.; to sljedi, da prespomenuta razredba B. ad I. nije oporuka, već da sačinjava zapisje.

Razredbu posljednje volje B. ad I., dakle zapisje, jeste pokoj. C. D. sama vlastoručno pisala i podpisala, a kad je tomu tako, sljedi, da je bila žena odvažna i da je dostatan stepen naobraženosti posjedovala, pa upravo toga radi ne ima dvojbe, pošto je bila i žena imućna, da se dala dobro informirati, na koji način može za slučaj smrti, i kako, sa svojim imetkom razpolagati; da su joj dakle bile poznate razlike izmedju oporučnoga i ne oporučnoga nasljedstva u glavnoj stvari, kao i razlika, ako učini zapisje,

Digitized by Google

a ako sa jednim dielom izrično ne razpolaže, da ovaj dio onda zapada njezinom rodu po krvi.

U prenavedenom zapisju B. ad I., da li se pod riečima: „dobije A. B. i G. H., jednom riečju cjele gibuće stvari“, imade razumjevati, da je pokojna njima dala i gotov novac, dragocienosti i vjerovne papire, nalazeće se u njezinoj ostavini.

Prema propisu o. g. z. u savezu sa propisom §. 655. o. g. z. rieči u odnosnoj razredbi posljednje volje moraju se shvaćati u svom pravom znamenovanju t. j. u onom, koje je primjereno mjestnim i vremenim okolnostim osobe, koja razredjuje, njezinom stanju inteligencije, u kojem je stanju iste mogla rabiti; imade se u obće nastojati, da se, u koliko moguće, saznade upravo prava volja pokojnika, a takovo tumačenje dozvoljeno je onda samo, ako glede pojedinog zapisa nije zakonom odredjen posebni propis.

Zapisjem B. ad I. sjetila se pokojnica svojih prijatelja; ali ako u istom nije spomenula svojih rodjaka, to nije niti jednom riečju potužila se mà budi za kakovu malenkost proti njim, što se obično čini, ako je povoda.

Vidiv, da je pokojnica u pomenutom zapisju izrazito navela, što kome ostavlja; vidiv, da gotov novac, dragocienosti i vriednostni papiri, kako se vidi iz razpravnih spisa ostavinskih, koji se uzeše na uvid kod riešenja ove parnice, sačinjavaju poveći dio imovine pokojničine, i to, kamo veći od rublja, odjeće i pokućtva, što bje skoro sve staro, koje stvari je izrično spomenula; a istom nakon imenovanja istih stavila rieči: „jednom riečju cjele gibuće stvari“, sljedi dakle, iz do sada prenavedena, da se ove rieči protežu samo na takove stvari, kakove je izrično prije istih spomenula, te ne ima temeljita oslona za tvrdnju, da je s ovimi riečmi imala pokojnica nakanu, tuženikom ostaviti gotov novac, vriednostne papire i dragocienosti, do kojih stvari osobito stare žene drže mnogo, te nastoje, da po smrti ostanu u rodu.

Iz prenavedenoga dalje sljedi, da je volja pokojnice C. D. smjerala onamo, da prijatelje daruje, ali da i jedan dio imovine, sastojeći se iz gotovoga novca, dragocienosti i vriednostnih papira, ostavi, kada ih naročito i izrazito spomenula nije, svojim rodjakom.

Prigovor tuženikâ A. B. za sebe i kao tutorice mldb. P. F. i sututora N. V., da manjka legitimacija pasivna, nestoji, jer iz razpravno-ostavinskih spisa proizlazi, da si isti takodjer svojataju pravo na jedan dio dragocienosti i što su uztvrdili prigodom razprave, da razredba B. ad I. sačinjava oporuku.

Preboj parbenoga troška je opravdan, jer se tuženici nisu objestno upustili u parnicu.

Digitized by Google

Kr. banski stol preinačio je usljed priziva tuženika rješitbom svojom od 16. veljače 1895. br. 3432. prvosudnu osudu, u koliko je istom zahtjevu udovoljeno, te tužitelje sa tužbom odbio, a glede preboja parbenih troškova uz odpućenje priziva tuženika, u tom dielu osudu prvoga suda potvrdio, i to iz sljedećih razloga:

Istina je, da je bitno kod oporuke to, da je oporučitelj njom ostavio jednoj ili više osobam svukoliku ostavštinu svoju, ili obzirom na cielost njezinu, stanoviti alikvotni dio.

Zakon pako ne propisuje forme, u kojoj se ima postaviti tko naredbom posljednje volje nasliednikom, niti ne odredjuje, da oporučitelj mora u naredbi posljednje volje svoje, stanovitu osobu izriekom označiti nasliednikom, ili izriekom u istoj izjaviti, da stanovitoj osobi ostavlja stanoviti dio ostavštine svoje obzirom na cielost, dakle naročito kazati, da mu ostavlja polovicu, četvrtinu itd. svoje imovine. Može po tom oporučitelj postaviti u naredbi posljednje volje svoje nasliednike i inim načinom, a da ga izrično ne imenuje baštinikom, niti, da mu izrično ne označi alikvotni dio; dovoljno je, da se iz smisla oporuke, odnosno rieči oporučitelja, može razabrati, da je ostavljen s obzirom na cielost zaostavštine jednoj ili više osobam dio iste.

Za ustanovljenje dakle, da li se koje očitovanje posljednje volje ima smatrati oporukom ili kodicilom, valja zaključiti iz cielog smisla sadržaja naredbe posljednje volje, obzirom na namisao oporučitelja, koju je imao. U nazočnom slučaju predleži sudu u tom pogledu samo pismeno očitovanje posljednje volje C. D. pod B. ad I.

Za tumačenje odnosnoga očitovanja posljednje volje nije nijedna stranka navela nikakove činjenice i okolnosti, već se jednostavno ograničiše na pravne dedukcije.

Isto tako nije nijedna stranka navela, iz česa se sastoji imovina oporučiteljice, već su jedino tužitelji naveli, što tuženici porekli nisu, da je imala oporučiteljica i gotovih novaca, vriednostnih papira i dragocienosti.

Ostavinski spisi ne smiju se pako ureda radi u obzir uzeti, pošto iz istih stranke nisu ni našastar, niti drugi koji spis, koji bi stanje stvari razjasniti mogao, svojim parničnim spisom priložili ni u prepisu te iste uskladili. A po izričnoj ustanovi §. 294. gr. p. p. u stvarih prepornih ima sudac suditi samo po činih, koji se u spisih navode i po dokazih prinešenih o tom, neglededeć na okolnosti, koje bude sudac saznao inim kojim načinom,

Po smislu očitovanja posljednje volje pokojne C. D. pod B. ad I., ne može se isto smatrati, kako je to prvi sud izrekao kodicilom, već oporukom.

Stranke bo ne navadjaju, da je oporučiteljica ostavila inu nekretnu imovinu, nego onu, s kojom je razredila u gore navedenom očitovanju

Digitized by Google

svoje posljednje volje; ne navode niti, kakovu je sve pokretnu imovinu ostavila, već se tužitelji ograničuju jedino na tvrdnju, da je ona ostavila novaca, dragocienosti i vriednostnih papira, te zaključuju iz toga, što izriekom nije spomenula u razredbi svoje posljednje volje ništa o novcu, vriednostnih papirih i dragocienostih, da s ovimi nije razredila.

Ako se prosudi razredba posljednje volje pokojne C. D. u cielosti svojoj, mora se doći do zaključka, da je oporučiteljica razredila cielom svojom imovinom, a nedvojbeno imala i volju razredjivati cielom svojom imovinom, a zatim, da su njezine oporučne nasliednice E. F. i G. H.

Da je oporučiteljica imala namisao razredjivati cielom svojom imovinom, proizlazi već iz riečih, kojimi započima razredbu svoju, najme iz riečih: „Sada pako, što se moga maloga imetka tiče", a da je doista razredila cielom svojom imovinom, proizlazi od tuda, što je razredila cielim svojim nepokretnim imetkom, što nije porečeno, a glede pokretne imovine izriekom kazala, da sve svoje pokućtvo i oprave, riečju sve gibuće stvari ostavlja u polovici E. F. i polovicu G. H.

Pošto se je najme ostavština C. D., nakon što je oporučiteljica razredila u naredbi posljednje volje svoje sa cielom svojom nepokretnom imovinom, sastojala samo od pokretne imovine, to je oporučiteljica tim, što je tu pokretnu imovinu ostavila u polovici E. F., a u drugoj polovici G. H., razredila nedvojbeno cielom ostavštinom svojom, te istu razdielila na alikvotne dielove medju E. F. i G. H.

Prigovor tužiteljah, da oporučiteljica nije razumjela medju gibuće stvari: i novac, vriednostne papire i dragocienosti, nisu tužitelji dokazali. Ovo se neda iz oporuke izvoditi, a da se medju gibuće stvari razumjevaju po zakonu i novci, vriednostni papiri i dragocienosti, o tome ne može biti nikakove dvojbe.

Tužitelji su mogli ovim prigovorom jedino tada uspjeti, da su naveli okolnosti i činjenice, iz kojih bi se nedvojbeno izpostavilo, da je oporučiteljica htjela izuzeti iz razredbe svoje posljednje volje novac, vriednostne papire i dragocienosti, a da joj u obće nije bila namisao razrediti cielom svojom imovinom.

U tom pogledu pako nisu naveli nikakovih činjenicah i okolnostih. Ono što u tom pogledu navode razlozi prvosudne osude, neima u spisih i zakonu uporišta.

Valja zato tužitelje s tužbenim zahtjevom odbiti, i u tom pogledu prvosudnu osudu preinačiti; glede preboja parbenih troškova pako potvrditi, jer se ciela parnica vrti samo o tumačenju pravnih pitanja.

Kr. pako stol sedmorice potvrdio je presudu banskostolnu rješitbom od 9. svibnja 1895. br. 1615. iz sljedećih razloga:

Po § u 553. o. g. z. smatra se razredba posliednje volje oporukom, ako je u istoj postavljen „nasljednik" (§. 532. o. g. z.); no kao što je u

Digitized by Google

razlozih banskostolne osude obširno i posve temeljito razloženo, nije ovakova odredba oporučiteljeva vezana po zakonu na nikakovu stanovitu formu, već je dovoljno, ako je dotična razredba posljednje volje sama po sebi pravno valjana, ter ako iz cieloga sadržaja te razredbe nedvojbeno proizlazi, da je oporučitelj naumio, da njegova ostavina (uz odbitak odredjenih možda zapisa) ima pripasti stanovitoj osobi, ili više njih u cielosti, ili u stanovitom, obzirom na cjelinu, točno opredieljenom dielu ciele ostavine.

Ne gledeć na to, da je pokojna sad C. D. očitovanje posljednje volje svoje B. ad I. sama označila kao „oporuku"; mora se po cielom sadržaju te razredbe posljednje volje, napose pak iz onoga pasusa: „sada pak, što se moga maloga imetka tiče", kao iz dalnje odredbe. učinjene iza raznih zapisa (§. 535. o. g. z.) odredjenih na korist i drugih osoba: „sve moje rublje dobi E. F. i G. H. i sve moje pokućtvo i oprave i s jednom riečjom ciele gibuće stvari pol E. F. i G. H. svaka pol", zaključiti, da je oporučiteljica naumila tom razredbom posljednje volje razpoložiti sa cielim svojim ostavinskim imetkom, a napose odrediti, da sav pokretni imetak njezin, u koliko ona tom razredbom posliednje volje inače razpoložila nije, ima pripasti E. F. i G. H. kao nasljednikom njezinim (§. 532. o. gr. z.), a dosliedno tomu, da se ta odredba proteže i na njezinu gotovinu, na vriednostne papire i dragocienosti, koje po naravi svojoj takodjer spadaju medju stvari gibuće, ili pokretne u smislu §. 293. o. g. z.

Ovakovo pako tumačenje posliednje volje B. na I. pokazuje se tim više opravdanim, pošto se neda izvoditi iz sadržaja te razredbe posliednje volje, niti je inače dokazano po tužiteljih N. N. i dr., kao na temelju zakona očitovanih nasljednicih, da je pokojna sad C. D. namjeravala razredbom posljednje volje razpoložiti samo sa ostalim (pokretnim i nepokretnim) imetkom osim gotovine, vriednostnih papira i dragocienostih, a taj dio prepustiti muče tužiteljem, kao svojim zakonitim nasljednikom (§. 727. o. g. z.).

Vidiv po tom, da je banskostolna osuda s ovih, ter iz ostalih u njoj navedenih razloga opravdana po zakonu, valja uz odpućenje previda tužitelja N. N: i dr. potvrditi banskostolnu osudu.

Trošak previda imadu prema tomu tužitelji sami snositi (§. 573. gr. p. p.).

V. J.

B. Kazneno.

Za zločinstvo pronevjerenja po sudu zaplienjenih stvari dužnikovih ne traži se, da su iste dužniku neposredno u pohranu predane bile.

A. je bio obtužen, da je odtudjio četiri vola, koja su na njegovoj pustari radi duga B. bila po sudu zaplienjenja i kod njega u pohrani

Digitized by Google

ostavljena. Osudom kr. sudb. stola u M. od 23. travnja 1895. br. 2930. riešen je A. od obtužbe, nu osudom kr. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 26. listopada 1895. br. 3519. ukinuta je ta osuda te je odredjeno, da se stvar s nova razpravi; i to iz sliedećih razloga:

Prvi sud polazi sa gledišta, da al. 2. §. 183. k. z. ima mjesta samo tada, ako su predmeti, uzeti pod svrhu, upravo dužniku neposredno predani u pohranu.

Da je ovo tumačenje zakona krivo, proizlazi od tuda, što al. 2. §. 183. k. z. način predaje neopredieljuje, te dužnika napominje samo s toga, što se ovrha obaviti može i tim načinom, da se predmeti, pod ovrhu uzeti, mogu položiti kod suda ili se mogu trećoj osobi u pohranu predati ili u prebivalištu obtuženikovu čuvati zatvoreni pod pečatom suda (§. 530. gr. p. p.)

Protivno tumačenje vodilo bi do toga, da bi se dužnik najjednostavnijim načinom mogao riešiti kazneno-pravne odgovornosti, pa tim obići zakon.

S toga valja zaplienjene predmete kao dužniku na pohranu predane smatrati i onda, kad je isti, ma da nije kod obavljanja ovrhe prisutan bio, ipak saznao za istu, kao i za to, da su zaplienjeni predmeti ostavljeni u njegovom prebivalištu i pod pazkom njegovoga špana D.

Vrhovno sudište ne može ipak u ovom predmetu meritornu osudu izreći iz razloga, što prvi sud unatoč na to smerajućem predlogu kr. drž. odvjetničtva nije ustanovio, da li je obtuženi u času prodaje znao, da su volovi bili zaplienjeni, niti je ustanovio, da li ih je sam obtuženi odtudjio ili je to učinio D., i to da li iz vlastite inicijative, ili po nalogu obtuženikovu . . . .

---

1) Prestupci i prekršaji, što ih počine uznici (budi iztraženici, budi kaznenici) u uzah sudova, podpadaju ne samo pod disciplinarni, nego i pod kazneni postupak.

2) Prekršaj §. 312. k. z. tvori svaka uvreda učinjena kojoj god osobi, imenovanoj u §. 68. k. z., samo kada izvršuje poglavarstveni koji nalog ili obavlja svoj ured ili svoju službu.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 19. listopada 1895. br. 2903.)

Stj. St. uznik kr. sudbenog stola u Z. osudjen je osudom kr. kot. suda u Z. od 21. lipnja 1894. broj 3940 k. z. radi prekršaja §. 312. k. z. počinjena time, što je 15. lipnja 1894. javno i pred više ljudi u pisarni tamničara uza opsovao uredujućega uzničkoga stražara Stj. C. riečmi: „vi lažete kao cucek“ te tom prigodom, hoteći, da bude čuven, zaprietio zlostavom, zamahnuo rukom na istoga tako, da bi ga bio udario, da

*

Digitized by Google

nije umaknuo, po §. 313. k. z. uporabom §. 266. k. z. na kazan zatvora od 14 dana.

Osudom kr. sudbenoga stola u Z. kao suda prizivnoga od 27. studenoga 1894. br. 8234. zabačen je priziv okrivljenika Stj. St., uložen proti gornjoj osudi.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §. 286. II. k. p. izreći, da je prenavedenimi osudami kr. kot. suda u Z. od 21. lipnja 1894. br. 3940. i kr. sudbenoga stola u Z. kao suda prizivnoga od 27. studenoga 1894. broj 8234. povriedjen zakon u §. 312. k. z., s toga se obe sad navedene osude ukidaju, i stvar upućuje kr. kotarskom sudu u Z. na iznovičnu razpravu, na koju ima pozvati takodjer uzničkoga stražara Stj. C. kao privatnog tužitelja.

Razlozi: Osudom kr. kotarskoga suda u Z. od 21. lipnja 1894. br. 3940. proglašen je Stj. St. krivim prekršaja suprot javnim ustanovam i naredbam, spadajućim na obću sigurnost §. 312. k. z., počinjena tim „što je dana 15. lipnja 1894. javno pred više ljudi u pisarni tamničara uza opsovao uredujućega uzničkoga stražara Stj. C. riečima: „vi lažete kao cucek“, te tom prigodom, hoteći da bude čuven, zaprietio zlostavom, zamahnuo rukom na istoga tako, da bi ga pogodio, da nije umaknuo“ i odsudjen je na zatvor od 14 dana. Priziv okrivljenoga Stj. St. zabačen je osudom kr. sudbenog stola u Zagrebu kao suda prizivnoga od 27. studenoga 1894. broj 8234.

Niži sudovi uzimaju ustanovljenim, da je uznički stražar Stj. C. dne 15. lipnja 1894., vršeći svoju službu, opomenuo kažnjenika Stj. St. radi njekih protuurednosti i o tom podneo tamničaru prijavu; pa kada je Stj. St. bio pozvan pred tamničara na odgovornost, da je tada opsovao stražara Stj. C. i zaprietio mu se zlostavom.

Obzirom na propis §. 91. naputka za kaznene sudove od 16. lipnja 1854., da se uvriede, učinjene po uznicih urednikom i stražarskom osoblju, disciplinarno kazniti mogu, nastaje pitanje, da li su takove uvriede, ako su kažnjive i po kaznenom zakonu od 27. svibnja 1852., izključene od kaznenoga progona. Po §. 2. i 3. ministarske naredbe od 4. srpnja 1860., izdane na temelju previšnje ovlasti od 30. lipnja 1860. (sbor. br. 101. god 1863. I.) izključeni su od postupka kaznenih sudova i spadaju izključivo pod disciplinarni postupak svi kažnjivi čini i propusti kažnjenika u kaznionah i popravionicah, koji u kaznenom zakonu od 27. svibnja 1852. nisu kao zločinstvo izjavljeni, dakle svi prestupci i prekršaji. Nu taj zakonski propis valja samo glede kažnjenikah u kaznionah i popravionicah, stojećih pod nadzorom i upravom političkih zemaljskih načelstva, sada kr. zemaljske vlade, pa zato podpadaju prestupci i prekršaji kaznenoga

Digitized by Google

zakona od 27. svibnja 1852., što jih počine uznici (budi iztraženici budi kažnjenici) u uzah sudova, ne samo pod disciplinarni, nego i pod kazneni postupak.

Prekršaj §. 312. k. z. tvori svaka uvrieda, učinjena budi riečju, budi činom kojoj god osobi imenovanoj u §. 68. k. z., kada osobe te izvršuju poglavarstveni koji nalog ili obavljaju svoj ured ili svoju službu, ako u tom ne bude čin takov, za koji je odredjena kazna težja.

U službu uzničkoga stražara spada i to, da zapriečiva i zabranjiva svaku nepodobštinu sa strane uznika, i da čini o tom prijavu (§. 64. naputka za kaznene sudove od 16. lipnja 1854.) pa se je po tome Stj. C. nalazio u vršenju svoje stražarske službe, kada je uznika Stj. St. radi protuuredonoga ponašanja opomenuo i tamničaru prijavio, nu u onom času, kada je tamničar usljed te prijave stvar izpitao, te saslušavao St. i C., nalazio se je u vršenju službe tamničar, a ne stražar Stj. C. Ovaj je pri tome bio u istinu u svojstvu svjedoka, a ne u vršenju svoje stražarske službe, pa se s toga Stj. St. imputirani čin ne može kvalificirati prekršajem §. 312. k. z., ni inim kojim kažnjivim činom, koji se ima ureda radi progoniti. Glasom odluke kr. kotarskoga suda od 19. lipnja 1894. br. 3940. bio je Stj. C. pozvan na ustmenu razpravu kao privatni tužitelj.

Osudami kr. kotarskoga suda u Z. od 21. lipnja 1894. broj 3940. i kr. sudbenog stola u Z. kao suda prizivnoga od 27. studenoga 1894. br 8234. povriedjen je dakle zakon u §. 312. k. z.

Valja s toga povodom ništovne žalbe kr. državnoga nadodvjetnika u Z., uložene na obranu zakona, po §. 286 II. k. p. ukinuti obe rečene osude ter s razloga, što se iz zapisnika glavne razprave ne vidi, da je Stj. C. bio po sudu pozvan, da kao privatni tužitelj stavi svoj konačni predlog (§. 404. k. p.), odrediti iznovičnu razpravu pred kr. kotarskim sudom u Z.

Oštета tudjega vlastničtva kažnjiva je po §§. 85., 89. i 468. k. z. samo onda, kada je počinjena iz zlobe, dolozno.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 19. listopada 1895. broj 2902.)

H. K. osudjen je po kr. kotarskom sudu u V. osudom od 8. veljače 1895. broj 1771. k z. radi prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva, označena u §. 468. kaz. zak., počinjena tim, što je dne 19. siečnja 1895. obiestno na seljačkom, a ne vlastelinskom zemljištu, ubio pseto J. K., na kazan zatvora od tri dana i na odštetu od 5 for.

Kr. sudbeni stol u V. kao sud prizivni zabacio je osudom od 11. travnja 1895. broj 2248. kaz. po §. 420. i 426. kazn. post. priziv

Digitized by Google

okrivljenoga, uložen radi ništovnih razloga i izreke o privatno-pravnih zahtjevih.

Povodom žalbe ništovne, podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice, nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §. 286. st. II. k. p. izreći, da je osudom kr. kot. suda u V. od 8. veljače 1895. br. 177, kaz. i osudom kr. sudbenoga stola u V. kao suda prizivnoga br. 2248. kaz. povriedjen zakon u §. 468. k. z. i §§. 251. toč. 1. i 406. k. p., pa s toga po §§. 286. st. II. i 434. k. p. ukinuti prenavedene osude i narediti, da se kazneni postupak proti H. K. iznova provesti ima.

Razlozi: Ošteta tudjega vlastničtva kažnjiva je po §. 85. 89. i 468. k. zak. samo onda, kada je počinjena iz zlobe, dolozno. Ošteta iz obiesti kažnjiva je jedino u slučajevih §. 318. i 319. k. z.

Iz obrazloženja osude kr. kotarskoga suda u V. od 8. veljače 1895. br. 177. i kr. sudbenoga stola kao suda prizivnoga od 11. travnja 1895. br. 2248. donekle se razabire, da niži sudovi uzimaju, da je okrivljenik čin zlobno izveo, no okrivljeni H. K. proglašen je krivim, da je psa J. K. ubio „obiestno“, a po tome čin, kako je u judikatu spomenute osude konkretiziran, ne sačinjava zlobnu oštetu tudjega vlastničtva u smislu §. 85. i 468. k. z., jer mu manjka bitni rekvisit: dolus, zloba.

Zlobna ošteta tudjega vlastničtva jest prekršaj §. 468. k. z. onda, kada šteta, koja nastane ili koja bude u nakani počinitelja, nenadilazi petdeset forinti (§. 85. sl. a. k. z.). Tu odlučnu okolnost čina mora kaznena osuda da sadržaje, jer je inače ništetna (§. 251. toč. 1. i §. 406. k. p.).

Ni u judikatu ni u razlozih spomenute osude kr. kotarskoga suda u V. nije ustanovljena šteta, koju je okrivljenik svojim činom počinio.

Pokazuje se po tom, da je osudom kr. kotarskoga suda u V. od 8. veljače 1895. br. 177. i kr. sudbenoga stola u V. kao suda prizivnoga od 11. travnja 1895. br. 2248. zakon povriedjen u §. 468. k. z. i §. 251. toč. 1. i 406. kaz. post.

U tom stanju stvari valja povodom žalbe ništovne kr. državnog nadodvjetničtva, uložene na obranu zakona po §. 286. st. II. k. p. izreći, da je osudom kr. kotarskoga suda u V. od 8. vetjače 1895. br. 177. kaz. i osudom kr. sudbenoga stola u V. kao suda prizivnoga br. 2248. kaz. povriedjen zakon u §. 468. k z. i §§. 251. toč. 1. i 406. k. p., pa s toga po §§. 286. st. II. i 434. k. p. ukinuti prenavedene osude i narediti, da se kazneni postupak proti H. K. iznova provesti ima.

Digitized by Google

Onaj, koji samo polazi sastanke vjerske sekte, nedopuštenom izjavljene, a ne djeluje agitatorno za sektu, ne čini se krivcem prestupka §. 304. k. z., te čin njegov ne podpada pod ustanove kaznenoga zakona.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 19. listopada 1895. br. 4031.)

Povodom žalbe ništovne kr. državnoga nadodvjetničtva na obranu zakona u kaznenih parnicah proti M. B. i drugovom radi prekršaja suprot javnomu miru i redu, označena u §. 298. kaz. zak. obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave po §. 286. II. k. p. izreći, da je osudami kr. kotarskoga suda u Z. od 11. studenoga 1893. br. 2894., od 17. travnja 1894. br. 36. i od 28. siečnja 1895. br. 3648., nadalje osudom kr. kotarskog suda u I. od 16. ožujka 1894. br. 1382. i osudom kr. kotarskog suda u R. od 31. srpnja 1894. br. 1386; zatim osudami kr. sudbenoga stola u M. kao suda prizivnoga od 15. rujna 1894. br. 6695., od 31. prosinca 1894. br. 8576., od 10. rujna 1894. br. 6124. i od 31. prosinca 1894. br. 10235. zakon u §. 298. k. z. i čl. IV. ces. pat. od 27. svibnja 1852. br. 117. dr. z. l. povriedjen, ter osude te ukinuti i obtuženike od obtužbe riešiti radi u tih osudah pobliže označenog prekršaja suprot javnomu miru i redu §. 298. k. z., ostaviv jedino netaknutom osudu kr. kotarskog suda u Z. od 17. travnja 1894. br. 36. i osudu kr. sudbenoga stola kao suda prizivnoga u M. od 31. prosinca 1894. br. 8576. u onom dielu, kojim je I. M. proglašen krivim prekršaja §. 316. k. z.

Razlozi: I. Osudom kr. kotarskog suda u Z. od 11. studenoga 1893. br. 2894. proglašeni su M. B. i drug. krivimi prekršaja suprot javnomu miru i redu §. 298. k. z., počinjena tim: „što su dne 20. kolovoza 1893. do podne u selu P., a poslie podne u selu J. držali sastanak sekte nazarenaca", koja je po zakonu zabranjena. Osudom kr. sudbenog stola u M. kao suda prizivnoga od 15. rujna 1894. br. 6695. zabačen je priziv okrivljenih glede izreke o krivnji.

II. Osudom kr. kotarskog suda u Z. od 17. travnja 1894. br. 36. proglašeni su I. M. i drug. krivimi prekršaja §. 298. k. z., počinjena tim: „što su kao pripadnici sekte nazarenaca", koja je po zakonu zabranjena. držali dne 24. prosinca 1893. u selu P. skupštinu, a I. M. osim toga i prekršaja §. 316. k. z. počinjena time: „što je dne 26. prosinca 1893. sa sobe, u kojoj su držali skupštinu, a koja je po občinskom bilježniku sa dva pečata zapečaćena, hoteći postići nekakovo svoje pravo, te pečate s vrata skinuo". Priziv okrivljenika proti toj osudi zabačen je osudom kr. sudbenog stola u M. kao suda prizivnoga od 31. prosin. 1894. br. 8576.

III. Pravomoćnom osudom kr. kotarskog suda u Z. od 28. siečnja 1895. br. 3648. proglašen je V. B. krivim prekršaja §. 298. kaz. zak.,

Digitized by Google

počinjena tim: „što je u ljetu godine 1894. držao sastanke sa pripadnici nazarenske sekte, kojoj i sam pripada".

IV. Osudom kr. kotarskog suda u I. od 16. ožujka 1894. br. 1382. proglašeni su M. D. i drug. krivimi prekršaja §. 298. kaz. zak., počinjena time: „što su polazili sastanke družtva sliedbe nazarenske". Osudom kr. sudbenoga stola kao suda prizivnoga u M. od 10. rujna 1894. br. 6124. zabačen je priziv okrivljenikâ glede izreke o krivnji.

V. Osudom kr. kotarskog suda u R. od 31. srpnja 1894. br. 1386. proglašeni su R. A. i drug. krivimi prekršaja §. 298. k. z., počinjena tim, „što su dne 27. svibnja 1894. pohadjali sastanke u kući L. T. u J. u svrhu bogoslužja tako zvane sekte nazarena", koja je nepriznata i zabranjena. Priziv okrivljenika zabačen je osudom kr. sudbenoga stola kao suda prizivnoga u M. od 31. prosinca 1894. br. 10235.

Po §. 298. k. z. čini se krivcem prekršaja onaj, koji polazi sastanke zabranjenoga družtva, a zabranjeno je družtvo u smislu §§. 278. sl. b) i 297. k. z. ono, kojemu je uzkraćena dozvola za utemeljenje ili koje je po oblasti razpušteno.

U gore navedenih slučajevih uzimaju niži sudovi, da su okrivljenici počinili prekršaj suprot javnomu miru i redu §. 298. k. z. jer su prisustvovali skupštini „nazarenske" sekte, koja je po državnoj upravi ne dopuštenom izjavljena i zabranjena.

Kazneni zakon od 27. svibnja 1852. razlučuje delikte, koji se počinjaju dioničtvom u družtvih potajnih ili zabranjenih (Theilnahme an geheimen Gesellschaften oder verbotenen Vereinen) §§. 278., sl. b) i 285. do 298. od delikta, koji se tvore promicanjem sljedbe vjerozakonske, koju država izjavi nedopuštenom §§. 278. sl. f. i 304. k. zak., pa se s toga protivi smislu zakona identificirati nedopuštene vjerske sekte sa družtvi potajnimi ili zabranjenimi. Kada bi se nedopuštene vjerske sekte imale u smislu zakona podjedno smatrati družtvi potajnimi i zabranjenimi (§§. 285., 286. i 297., k. zak.), onda se nebi dalo razjasniti, zašto zakon sadržaje posebnu ustanovu §. 304. k. z., kada je utemeljenje i razširivanje potajnoga ili zabranjenoga družtva i onako kažnjivo već po §. 286., 287. i 297. k. z.

Po §. 304. k. z. krivac je prestupka, koji za utemeljenje ili razširenje takove vjerozakonske sljedbe, za koju državna uprava izjavi, da se priznati i dopustiti ne može, priredjuje skupštine, drži ili na svietlo izdaje govore, snubi sljedbenike ili u tu svrhu poduzme djelo kakovo mu drago. Neima li tih momenta u činu, neima ni učina postupka §. 304 k. z. S toga se onaj, koji samo polazi sastanke vjerske sekte, nedopuštenom izjavljene, a nedjeluje agitatorno za sektu, ne čini krivcem prestupka §. 304. k. z. te čin njegov ni ne podpada pod ustanove kaznenoga zakona, jer polazak sastanaka nedopuštenom izjavljene vjerske

Digitized by Google

sekte nije u kaznenom zakonu izrikom kažnjivim označen (čl. IV. ces. pat. od 17. svibnja 1852. br. 107. d. z. l.)

Prama tome u činu, koji se gore navedenim okrivljenikom u grieh upisuje, ne ima učina kojeg po kaznenom zakonu kažnjiva djela, a nisu ni ustanovljene takove činjenice, iz kojih se izvesti dade koja po §. 19. zak. od 14. siečnja 1875. o pravu sakupljanja kao prekršaj kažnjiva povrieda toga zakona.

S prenavedenih razloga valja povodom po kr. držav. nadodvjetničtvu na obranu zakonu uložene žalobe ništovne suditi, kako je to navedeno u dispozitivnom dielu vrhovne ove osude.

Iz upravne prakse.

Izudate žene ne mogu tražiti brisanje svojstva zadruge i upis na ostavinu stanovitog predšastnika, dok uvjeti §. 55. zad. zak. od 9. svibnja 1889. nastupili nisu, t. j. dok se u zadruzi nalazi još živih članova.

U zadruzi B. kbr. 1. iz D. živio je svojedobno sam Andro sa svojom obitelju. Taj Andro umro je g. 1847., te ostavio djecu Matu, Imbru, Baru, Jelu, Luku, Josipa i Maru.

Bara, Jela i Mara se poudaše i to prva g. 1848., druga 1856. a potonja prvi put 1862., a drugi put 1866. Jela je medjutim god. 1857. a Imbro 1860. umro.

Mara sada udata H. zatražila je 20. ožujka 1894. kod kr. kot. oblasti u Dugomselu brisanje svojstva zadruge i upis na ostavinu pokoj. Andre, nu kot. oblast odbila je njen zahtjev odlukom od 20. travnja 1894. br. 2035. s razloga:

što se zadruga B. nalazi u diobi, te dok se diobna razprava ne dovrši, ne može se u tom predmetu ništa dalje uredovati.

Povodom utoka Mare H. potvrdio je upravni odbor rješitbom svojom od 16. srpnja 1894. br. 1543. napadnutu odluku, nu ne s razlogah prvomolbenih, već s razloga:

što je Andro umro godine 1847., te ga po tom nijedan od do sada izašavših zadružnih zakona kao samovlastnika zadružnih nekretnina zatekao nije, što istoga nije zateklo ni uvadjanje gruntovnica, kao samovlastnika; što se u ovoj zadruzi danas nalaze tri loze; što Mara udata H. udav se iz zadruge, izgubila je po §. 50. sl. d) zad. zak. od god. 1889. svako pravo na zadružni imetak ove zadruge, a ne imajući prava ovlaštenja, nije niti vlastna, brisanje svojstva zadruge tražiti, a to tim manje, što nijedan od §. 55. zad. zak. od 9. svibnja g. 1889. uvjeta zato nastupio nije.

Digitized by Google

Uslied daljnjeg utoka Mare H. potvrdila je kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, odpisom od 3. studenoga 1894. br. 44329. u cielosti drugomolbenu rješitbu iz razloga u njoj izvedenih. ***Malvić.***

Iz mješovitoga braka, — sklopljenoga izmedju oca akatolika i majke katolikinje na temelju reversala, — rodjena djeca imadu se krstiti i odgajati u katoličkoj vjeri, ma da roditelj opozove reversal.

Iz mješovitoga braka Bogomila P., sljedbenika grčko-istočne vjere, i Terezije rodjene T., sljedbenice rimo-katoličke vjere, poteklo je troje djece: Milica, rodjena dne 12. rujna 1887. i krštena dne 18. rujna 1887. u crkvi grčko-istočnoj u Z.; Zorica krštena dne 22. svibnja 1889. u crkvi rimo-katoličkoj u O.; Milivoj, rodjen 28. siečnja 1891. i kršten u grčko-istočnoj crkvi u O.

Prigodom sklapanja braka obvezao se je Bogomil P. svojoj sadanjoj supruzi Tereziji reversalom od mjeseca prosinca 1885., da će svu svoju djecu odgajati u rimo-katoličkoj vjeri. Nu Bogomil P. prekršio je tu svoju obvezu, jer je već prvo dijete, Milicu dao krstiti u grčko-istočnoj crkvi. koje bi diete kao žensko imalo svakako slediti i bez izdanja reversala vjeru svoje majke, naime rimo-katoličku; a isto tako je i svoje treće dijete. Milivoja, dao krstiti u grčko-istočnoj crkvi.

Krštenjem djeteta Milice u grčko-istočnoj crkvi povriedjen je propis resolucije cara Leopolda II. od 23. travnja 1791., po kojem zakonita ženska djeca, ako je otac grčko-istočne vjere, a mati katoličke, moraju redovito slediti vjeru svoje majke — katoličku. Krštenjem pako dieteta Milivoja u grčko-istočnoj crkvi povrijedjen je propis kraljevske resolucije od 2. listopada 1807. (u savezu sa dvorskim dekretom od 12. ožujka 1808) ob izdavanju reversala glede vjerozakonskoga odgoja djece.

Postojeći u ovih kraljevinah propisi točno propisuju, u kojoj vjeri se imaju djeca krstiti, a ne daju na volju roditeljem, da oni odaberu svojoj djeci vjeru, u kojoj će jih odgajati. Tako je i gore navedena resolucija cara Leopolda II. propis absolutne naravi, koji se obdržavati mora i koji se ne smije voljom roditelja kršiti i mijenjati.

Isto tako ima se u slučaju — gdje je u mješovitom braku otac akatolik izdao reversal, da se mužka djeca, koja bi inače mogla slediti njegovu vjeroispovjest akatoličku, odgajaju u katoličkoj vjeri — taj reversal obdržavati. Obveza bo otca akatolika nije obična obveza sukromnopravne naravi prema njegovoj ženi katolikinji, već tom njegovom obvezom stiče po postojećem pravnom stanju i crkva katolička kao korporacija pravo zahtjevati, da se djeca prema reversalu odgajaju u katoličkoj vjeri. bez obzira na okolnost, da li žena katolikinja od svojega muža zahtjeva da toj svojoj obvezi udovolji ili ne. To pravo crkve katoličke zahtjeva,

Digitized by Google

da se i mužka djeca od oca akatolika na temelju po njem izdanoga reversala odgajaju u katoličkoj vjeri, te se ne može uništiti jednostavnim naknadnim očitovanjem, kojim se reversal ob odgoju djece u katoličkoj vjeri opozivlje bilo s kojega mu drago razloga, pa makar uz taj opoziv muža akatolika pristala i žena katolikinja.

Usljed toga je očitovanje Bogomila P. od 15. svibnja 1891. kao što i njegove žene Terezije, kojim opozivlju gore navedeni reversal ob vjerozakonskom odgoju djece time, da će istu u grčko-iztočnoj vjeri odgajati, ništetno i pravno ne obstojeće, jer ženska djeca iz toga braka moraju po resoluciji car. Leopolda II od 23. travnja 1791., a mužka uslied izdanoga reversala slieditи vjeru majke — katoličku, te po katoličkoj vjeri biti kršćena i odgajana kao i u katoličke matice unešena.

Usljed toga je umoljena konzistorija, da naloži parohijalnomu zvanju u Z., da kod Milice P. rodjene 12. rujna 1887.; te parohijalnomu zvanju u O., da kod Milivoja P., rodjenoga 28. siečnja 1891., zabilježi u maticama krštenih ovaj dodatak:

„Po naredbi kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, od 7. lipnja 1894. br. 15117. ex 1892. briše se kršteno diete iz grčko-istočnih matica krštenih, jer isto ima slieditи vjeru rimo-katoličku". *Dr. Križ.*

Poslovanje sudova u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji

(u stvarih gradjanskih).

Priobćuje dr. ***Rudolfo Signjar.***

(Svršetak.)

B) Ovrhe na nekretnine:

α) Kr. kotar. sudovi:

1. Zamoljene dražbe na temelju jur stečenog prava zaloga:

Godine	1883.	— —	2·421
„	1884.	— —	2·391
„	1885.	— —	2·243
„	1886.	— —	1·766
„	1887.	— —	1·947
„	1888.	— —	2·255
„	1889.	— —	2·352
Godine	1890.	— —	2·251
„	1891.	— —	2·431
„	1892.	— —	2·366
„	1893.	— —	2·145
„	1894.	— —	2·219

2. Zamoljene dražbe uz ovršnu uknjižbu prava zaloga:

Godine	1883.	— —	280
„	1884.	— —	333

Digitized by Google

Godine 1885.	—	—	300
„ 1886.	—	—	234
„ 1887.	—	—	338
„ 1888.	—	—	287
„ 1889.	—	—	301
„ 1890.	—	—	287
„ 1891.	—	—	246
„ 1892.	—	—	269
„ 1893.	—	—	268
„ 1894.	—	—	329

3. Broj obavljenih dražba:

God. 1883.	1.071	odn.	39·65 %
„ 1884.	1.318	„	48·31 „
„ 1885.	985	„	38·73 „
„ 1886.	711	„	35·55 „
„ 1887.	883	„	38·64 „
„ 1888.	900	„	35·41 „
„ 1889.	892	„	33·62 „
God. 1890.	954	odn.	37·72 %
„ 1891.	919	„	34·33 „
„ 1892.	858	„	32·56 „
„ 1893.	924	„	38·29 „
„ 1894.	845	„	33·16 „

4. Broj čestičnih dražba:

God. 1883.	169	odn.	15·78 %
„ 1884.	220	„	19·33 „
„ 1885.	159	„	16·14 „
„ 1886.	101	„	14·21 „
„ 1887.	157	„	17·78 „
„ 1888.	124	„	13·78 „
„ 1889.	148	„	16·59 „
„ 1890.	175	„	18·34 „
„ 1891.	188	„	20·45 „
„ 1892.	183	„	21·33 „
„ 1893.	167	„	18·07 „
„ 1894.	181	„	21·42 „

β) Kr. sudbeni stolovi:

1. Zamoljene dražbe na temelju jur stečenog prava zaloga:

Godine 1883.	—	—	218
„ 1884.	—	—	196
„ 1885.	—	—	202
„ 1886.	—	—	214
„ 1887.	—	—	232
„ 1888.	—	—	244
„ 1889.	—	—	269
„ 1890.	—	—	171
„ 1891.	—	—	162
„ 1892.	—	—	173
„ 1893.	—	—	151
„ 1894.	—	—	233

2. Zamoljene dražbe uz ovršnu uknjižbu prava zaloga:

Godine 1883.	—	—	29
„ 1884.	—	—	51
Godine 1885.	—	—	52
„ 1886.	—	—	44
„ 1887.	—	—	38
„ 1888.	—	—	32
„ 1889.	—	—	70
„ 1890.	—	—	84
„ 1891.	—	—	55
„ 1892.	—	—	58
„ 1893.	—	—	51
„ 1894.	—	—	59

3. Broj obavljenih dražba:

God. 1883.	84	odn.	34·00 %
„ 1884.	74	„	30·00 „
„ 1885.	79	„	31·10 „
„ 1886.	88	„	34·11 „
„ 1887.	104	„	38·52 „
„ 1888.	76	„	27·53 „
„ 1889.	57	„	16·81 „
„ 1890.	69	„	27·06 „

Digitized by Google

God. 1891.	46	odn.	21·19 %	God. 1886.	8	odn.	9·09 %
„ 1892.	44	„	19·05 „	„ 1887.	0	„	0 „
„ 1893.	49	„	24·25 „	„ 1888.	10	„	12·66 „
„ 1894.	49	„	16·77 „	„ 1889.	3	„	5·26 „
				„ 1890.	3	„	4·35 „
4. Broj čestičnih dražba:				„ 1891.	4	„	8·69 „
God. 1883.	0	odn.	0 %	„ 1892.	7	„	15·91 „
„ 1884.	4	„	6·76 „	„ 1893.	11	„	22·45 „
„ 1885.	1	„	1·27 „	„ 1894.	10	„	20·41 „

VIII. Izkazi o poslovanju kr. banskoga stola:

1. Prirasli poslovni komadi:[1]

God. 1883.	27.318		
„ 1884.	30.155	prema godini 1883.	više za 10·38 %
„ 1885.	29.705	„ „ „ „ „	8·01 „
„ 1886.	30.586	„ „ „ „ „	11·23 „
„ 1887.	31.937	„ „ „ „ „	16·91 „
„ 1888.	33.212	„ „ „ „ „	21·57 „
„ 1889.	32.094	„ „ „ „ „	17·11 „
„ 1890.	30.395	„ „ „ „ „	11·26 „
„ 1891.	28.699	„ „ „ „ „	5·04 „
„ 1892.	28.921	„ „ „ „ „	5·87 „
„ 1893.	28.333	„ „ „ „ „	3·71 „
„ 1894.	29.000	„ „ „ „ „	6·15 „

2. Presude u gradjanskih pravnih prijeporih:

Godine 1883.	—	—	2·282
„ 1884.	—	—	2·361
„ 1885.	—	—	2·366
„ 1886.	—	—	2·883
„ 1887.	—	—	3·112
„ 1888.	—	—	3·325
„ 1889.	—	—	3·396
„ 1890.	—	—	3·982
„ 1891.	—	—	3·976
„ 1892.	—	—	4·385
Godine 1893.	—	—	4·058
„ 1894.	—	—	4·124

3. Presude, koje osudu prvoga suda

a) potvrdjuju:

God. 1883.	1.184	odn.	51·88 %	
„ 1884.	1.206	„	51·08 „	
„ 1885.	1.083	„	45·77 „	
„ 1886.	1.273	„	44·15 „	
„ 1887.	1.331	„	42·77 „	
„ 1888.	1.442	„	43·36 „	

[1] U tom broju su sadržani svi poslovni komadi (i kazneni), koji su stigli k banskome stolu; jer on vodi samo jedan uručbeni zapisnik.

Digitized by Google

God.	1889.	1.511	odn. 44·49	%
„	1890.	1.754	„ 44·05	„
„	1891.	1.822	„ 45·82	„
„	1892.	2.037	„ 46·45	„
„	1893.	1.856	„ 45·73	„
„	1894.	1.900	„ 46·07	„

b) preinačuju:

God.	1883.	414	odn. 18·15	%
„	1884.	371	„ 15·71	„
„	1885.	339	„ 14·34	„
„	1886.	418	„ 14·49	„
„	1887.	420	„ 13·49	„
„	1888.	444	„ 13·35	„
„	1889.	489	„ 14·39	„
„	1890.	557	„ 13·48	„
„	1891.	551	„ 13·86	„
„	1892.	571	„ 13·02	„
„	1893.	617	„ 15·20	„
„	1894.	564	„ 13·67	„

c) ukidaju:

God.	1883.	684	odn. 29·97	%
„	1884.	784	„ 33·21	„
„	1885.	944	„ 39·89	„
„	1886.	1.192	„ 41·36	„
„	1887.	1.361	„ 43·74	„
„	1888.	1.439	„ 43·29	„
„	1889.	1.396	„ 41·12	„
„	1890.	1.671	„ 41·97	„
„	1891.	1.603	„ 40·32	„
„	1892.	1.777	„ 40·53	„
„	1893.	1.585	„ 39·07	„
„	1894.	1.660	„ 40·26	„

4. Ine rješitbe u stvarih gradjanskih:

Godine	1883.	—	—	4·022
„	1884.	—	—	3·944
„	1885.	—	—	3·946
„	1886.	—	—	4·694
„	1887.	—	—	4·688
„	1888.	—	—	4·767
„	1889.	—	—	5·668
Godine	1890.	—	—	6·172
„	1891.	—	—	5·787
„	1892.	—	—	5·966
„	1893.	—	—	5·620
„	1894.	—	—	5·653

5. Presude kr. stola sedmorice o podnešenih osudah u gradj. parb. predmetih:

Godine	1883.	—	—	430
„	1884.	—	—	500
„	1885.	—	—	508
„	1886.	—	—	444
„	1887.	—	—	555
„	1888.	—	—	552
„	1889.	—	—	689
„	1890.	—	—	753
„	1891.	—	—	820
„	1892.	—	—	1·001
„	1893.	—	—	908
„	1894.	—	—	898

6. Presude kr. stola sedmorice, koje osudu:

a) potvrdjuju:

God.	1883.	277	odn. 64·43	%
„	1884.	349	„ 69·80	„
„	1885.	386	„ 75·98	„
„	1886.	330	„ 74·32	„
„	1887.	450	„ 81·08	„
„	1888.	438	„ 79·35	„
„	1889.	561	„ 81·42	„
„	1890.	601	„ 79·82	„
„	1891.	655	„ 79·88	„
„	1892.	806	„ 80·52	„
„	1893.	670	„ 73·79	„
„	1894.	633	„ 70·49	„

b) preinačuju:

God.	1883.	64	odn. 14·88	%
„	1884.	64	„ 12·80	„
„	1885.	31	„ 6·10	„
„	1886.	64	„ 14·41	„
„	1887.	58	„ 10·45	„

Digitized by Google

God.	1888.	62	odn.	11·23	%	God.	1885.	91 odn. 17·92 %
„	1889.	61	„	8·85	„	„	1886.	50 „ 11·27 „
„	1890.	73	„	9·69	„	„	1887.	47 „ 8·47 „
„	1891.	76	„	9·27	„	„	1888.	52 „ 9·42 „
„	1892.	104	„	10·39	„	„	1889.	67 „ 9·73 „
„	1893.	116	„	12·77	„	„	1890.	79 „ 10·49 „
„	1894.	106	„	11·81	„	„	1891.	89 „ 10·85 „

c) ukidaju:

God.	1883.	89	odn.	20·69	%	„	1892.	91 „ 9·09 „
„	1884.	87	„	17·40	„	„	1893.	122 „ 13·44 „
						„	1894.	159 „ 17·70 „

IX. Izkazi o poslovanju kr. hrv.-slav. dalm. stola sedmorice.

1. Prirasli poslovni komadi:[1]

God.	1883.	3.706							
„	1884.	4.306	prema	godini	1883.	više	za	16·18	%
„	1885.	4.356	„	„	„	„	„	17·54	„
„	1886.	4.357	„	„	„	„	„	17·57	„
„	1887.	4.360	„	„	„	„	„	17·64	„
„	1888.	4.362	„	„	„	„	„	17·70	„
„	1889.	4.363	„	„	„	„	„	17·72	„
„	1890.	4.443	„	„	„	„	„	19·88	„
„	1891.	4.668	„	„	„	„	„	25·95	„
„	1892.	4.799	„	„	„	„	„	29·49	„
„	1893.	4.667	„	„	„	„	„	25·93	„
„	1894.	4.808	„	„	„	„	„	29·73	„

2. Prispjele parnice gradjanske:

Godine	1883.	—	—	536
„	1884.	—	—	575
„	1885.	—	—	548
„	1886.	—	—	495
„	1887.	—	—	634
„	1888.	—	—	701
„	1889.	—	—	802
„	1890.	—	—	850
Godine	1891.	—	—	940
„	1892.	—	—	969
„	1893.	—	—	1·075
„	1894.	—	—	1·021

3. Rješitbe parnica, koje osudu:

a) potvrdjuju:

God.	1883.	308	odn.	59·34	%
„	1884.	359	„	63·33	„

[1] U ovom broju sadržani su i kazneni komadi; jer se i kod stola sedmorice vodi samo jedan uručbeni zapisnik.

Digitized by Google

God.	1885.	332	odn.	57·04 %
„	1886.	276	„	63·45 „
„	1887.	432	„	73·34 „
„	1888.	433	„	70·75 „
„	1889.	548	„	69·72 „
„	1890.	594	„	67·86 „
„	1891.	615	„	70·28 „
„	1892.	856	„	70·92 „
„	1893.	604	„	58·92 „
„	1894.	597	„	55·79 „

b) preinačuju:

God.	1883.	84	odn.	16·18 %
„	1884.	72	„	12·69 „
„	1885.	89	„	15·29 „
„	1886.	69	„	15·85 „
„	1887.	73	„	12·39 „
„	1888.	59	„	9·64 „
„	1889.	82	„	10·43 „
„	1890.	84	„	9·63 „
„	1891.	90	„	10·29 „
„	1892.	135	„	11·18 „
„	1893.	139	„	13·56 „
„	1894.	108	„	10 09 „

c) ukidaju:

God.	1883.	61	odn.	11·75 %
„	1884.	57	„	10·05 „
„	1885.	73	„	12·55 „
„	1886.	46	„	10·57 „
„	1887.	51	„	8·66 „
„	1888.	48	„	7·84 „
„	1889.	71	„	9·03 „
„	1890.	86	„	9·83 „
„	1891.	79	„	9·03 „
„	1892.	84	„	6·96 „
„	1893.	117	„	11·43 „
„	1894.	155	„	14·48 „

d) vraćaju ad instruendum:

God.	1883.	66	odn.	12·73 %
„	1884.	79	„	13·93 „
God.	1885.	88	odn.	15·12 %
„	1886.	44	„	10·13 „
„	1887.	33	„	5·61 „
„	1888.	72	„	11·77 „
„	1889.	85	„	10·82 „
„	1890.	111	„	12·68 „
„	1891.	91	„	10·40 „
„	1892.	132	„	10·94 „
„	1893.	165	„	16·09 „
„	1894.	210	„	19·64 „

4. Pritužbe i utoci u gradj. pravnih prijeporih:

Godine	1883.	—	—	1·011
„	1884.	—	—	1·024
„	1885.	—	—	933
„	1886.	—	—	1·075
„	1887.	—	—	1·270
„	1888.	—	—	1·273
„	1889.	—	—	1·400
„	1890.	—	—	1·695
„	1891.	—	—	1·639
„	1892.	—	—	1·583
„	1893.	—	—	1·516
„	1894.	—	—	1·463

5. Reklamacije u izbornih poslovih:

Godine	1883.	—	—	63
„	1884.	—	—	128
„	1885.	—	—	126
„	1886.	—	—	86
„	1887.	—	—	206
„	1888.	—	—	28
„	1889.	—	—	6
„	1890.	—	—	2
„	1891.	—	—	8
„	1892.	—	—	239
„	1893.	—	—	69
„	1894.	—	—	61

Digitized by Google

SVAŠTICE.

Druga osnova njemačkoga gradjanskoga zakona.

U borbi mnienja o drugoj osnovi njemačkoga gradjanskoga zakona važno je bez sumnje mnienje profesora Sohma. On u protimbi s Dernburgom brani odlučno djelo komisije. Prije svega pobija njekoje krilate rečenice u tom pogledu, da osnova nije narodno pravo, već pravničko pravo, da ne sadržaje njemačko, već rimsko pravo. Čudno je, veli, da se još uviek nije došlo do uvidjavnosti, kako malo može koristiti takova kritika, koja postavlja takove teze, što no uzdrmavaju sa temelja ono, što postoji, ali ne formulira novoga. Ozbiljniji mu se čini zahtjev, da se uvrste u osnovu socijalno-političke ustanove, ali tako dugo dok je privatno pravo osnovano na temelju privatnoga vlastničtva i nasljednoga prava, te dok mu ne može komisija već samo svjetska povjest dati drugi temelj, biti će ono pristupno samo neznatnim preinakam u detailu.

Upravo kritika Antuna Mengera prve osnove dokazala je to, jer je on u bitnosti pozitivne predloge stavio samo za razmjerno uzak okvir obiteljskoga prava i službovnog ugovora.

Osobito su važne Sohmove zaključne opazke, koje glase:

Kada postane osnova zakonom, steći će njemačka pravna znanost ne samo jedinstveno nego podjedno i jasno, čvrsto, nedvoumno pravo kao podlogu za svoj rad, pravo, koje će, u krieposti za svu Njemačku, pokrenuti svom snagom njemačke znanosti, da iz slova zakona stvori njemačkoga carstva dostojno pravo, njemačko pravo.

A koji dobitak za njemačku praksu! Još je svedjer na polju privatnoga prava glavna snaga njemačke civilističke znanosti upravljena na pandektarno pravo, na pravo, koje u istinu ne ima više zakonske krieposti za najveći dio Njemačke. Tako postoji jaz izmedju njemačke znanosti i prakse. Znanost obradjuje pravo, koje je u glavnom nepraktično. Pojedina zemaljska prava pako, koja su faktično u krieposti, moraju se u znanstvenom pogledu zadovoljiti sa mrvicami, koje padaju sa bogatoga stola u jednu ruku pandektarne znanosti, a u drugu ruku znanosti njemačkoga privatnoga prava, koja je znanost u naše doba konačno oživila novim životom. Pravo, koje primjenjuje praksa, još je danas vrlo manjkavo znanstveno obradjeno. Istom kada osnova postane zakonom, naći će se praksa i znanost ponovno na istom polju, raditi će već jednom zajedno na velikom djelu izradbe pravoga njemačkoga prava, pak će tako postati pravo znanosti praktičnim, a pravo prakse znanstvenim pravom. Njemački djaci uče danas jurističu tehniku na pravu (pandektarnom), kojega redovito poslje neće biti u stanju uporavljati. Prelaz u praksu redovito ih odieljuje od svakoga doticaja sa njemačkom civilnom pravnom znanošću. Ali kada

Digitized by Google

osnova postane zakonom, koliko će se podići znanstveno njegovanje njemačkoga prava na sveučilištih, kada bude djak učio juristička tehniku na istom zakoniku (njemačkom zakoniku), koji će kasnije u praksi uporavljati! I kako će se podvostručiti snaga prakse i znanosti, kada se obje posvete medjusobno u uskoj svezi razvoju jednoga te istoga gradjanskoga prava! Podignućem osnove na zakon konačno će se — i skrajnje je vrieme — k cilju privesti četiristogodišnji razvoj. Prije 400 godina došlo je rimsko pravo, da stupi u borbu i u uzajamno djelovanje sa njemačkim pravom.

Kako su dugo morali Niemci trpiti pod kriepošću dviju prava domaćega i tudjega, obćega i partikularnoga! S njemačkim gradjanskim zakonikom biti će postignuto jedinstvo u njemačkoj državi i na polju privatnoga prava, te će se ukinuti formalna valjanost tudjega latinskoga prava.

Time će se dobiti jedinstveno pravo, nastalo iz spojenja njemačkoga prava i neumrlih stečevina rimske jurisprudencije, postići će se konačno za njemački narod njemačko pravo.

Deputacija austrijskoga družtva javnih bilježnika kod ministra pravosudja grofa Gleispacha.

Dne 16. listopada t. g. pozdravila je deputacija austrijskoga družtva javnih bilježnika novoimenovanoga ministra pravosudja pod vodstvom družtvenoga predsjednika dra. Otona Gesselbauera. Na pozdrav predsjednikov odvratio je ministar pravosudja, da je nastupio svoju službu sa čvrstom odlukom, da povodom reforme gradjanskoga parbenoga postupnika reformira i institut bilježničtva, jer se je tečajem svoje mnogogodišnje sudačke prakse uvjerio, da se sadanje stanje ne može uzdržati. Zatim je ministar uvjerio deputaciju, da će se latiti reforme bilježničtva, čim bude riešen ovršni i osigurateljni zakon, te da će u tom pogledu saslušati bilježničke komore i družtvo. Ministar se je sam uvjerio, da je položaj bilježnika osobito u gorskih predjelih veoma žalostan, te da većinom bilježnici od bilježničtva ne mogu živiti, on dapače čuje, da niti u samom Beču mnoga bilježničtva ne nose toliko, koliko je bilježnikom za njihovo uzdržavanje potrebno.

Bilježnički red sadržaje do duše cieli niz dužnosti i njekoliko idealnih prava, ali vrlo malo materijalnih prednosti za bilježnika. K tomu dolazi veoma raznolika praksa sudova: jedni dodieljuju sve bilježniku, drugi nješto, a treći opeta ništa. Rak-rana leži u pomanjkanju svakoga točnoga ograničenja nadležnosti.

Ministar je po tom naveo jedan drastičan slučaj o dohodcih jednoga notarijata u gorskom predielu, te je za tim pripoviedao, da sudovi često preduzimaju legalizacije ne na molbu stranaka, već na molbu odvjetnika, ne možda radi toga, da se strankam prištede troškovi, nego jer odvjetnik

Digitized by Google

iz konkurencije ne može voditi svojih klijenata k javnom bilježniku, pak da se time. premda je bezuvjetno nuždno, da se sudovom i nadalje ostavi pravo preduzimati legalizacije — prekomjerno obterećuju sudovi.

Nakon što je ministar opetovano izjavio, da shvaća i priznaje važnost instituta javnoga bilježničtva, koji je c. kr. ured i ogranak sudbene organizacije, naglasio je izrično. da bi se prigodom preduzeća reforme izbjegavala svaka prekoredna agitacija, koja traži više, nego se može dati; jer kada se previše traži, škodi se i onomu, što bi se postići moglo. I notarijat može samo postepeno napredovati.

Članovi deputacije ponjeli su sa sobom uvjerenje. da ministar pravosudja na temelju svoje mnogogodišnje prakse poznaje vriednost i važnost instituta javnoga bilježničtva, da poznaje njegovo sadanje uredjenje i slabe mu strane, te da će se sa svom ozbiljnošću i dobrohotnošću latiti njegove reforme.

Porota u ugarskoj osnovi kaznenoga postupnika.

Već smo spomenuli, da najnovija ugarska osnova kaznenoga postupnika uvadja porotna sudišta kao redovite sudbene organe. U Ugarskoj fungira sada porota na temelju zak. čl. XVIII. 1848. samo za tiskovne delikte. Početkom četrdesetih godina izjavila se je bila doljnja kuća za nju; ali ju je velikaška komora odklonila. Osnova bivšega senatskoga predsjednika kurije i sastavitelja materijalnoga kaznenoga prava Karla Csemegia i osnova bivšega ministra pravosudja Teofila Fabinia zauzimale su u pitanju porote skroz negativno stanovište, te su nastojale dokazati u obrazloženjih, da je institucija porote za ugarske odnošaje nemoguća, dapače pogibeljna.

Bivši ministar Silágyi izjavio se je nasuprot za mogućnost i nuždu porote, držeći, da u Ugarskoj postoje preduvjeti za nju. To isto nastoji dokazati i sadanji ministar pravosudja Erdelyi u obrazloženju s bogatim statističkim materijalom, kojim oprovrgava prigovore, da Ugarska ne razpolaže sa dovoljnim inteligentnim elementom, da nije moguće naći dovoljnoga broja porotnika u Ugarskoj, koji bi znali magjarski, da je raznolikost narodnosti zaprieka pravednosti i objektivnostti porote, te da institut porote traži velike financijalne žrtve Naposeb se naglašuje u motivih, ako bi se pokazao štetan upliv razlike narodnosti, konfesija i klasa na objektivnost porote, da bi se tomu dalo predusresti na taj način, da se takav diskreditiran kraj pripoji kojemu drugomu pouzdanijemu, što uz današnje razvijene komunikacije nije skopčano sa nikakovimi potežkoćami.

*

Digitized by Google

Osnova uvodnoga zakona kaznenom postupniku, koja je već izradjena, ali još nije objelodanjena, sadržavati će ustanove o kvalifikaciji porotnika, o sastavu porotničkih listina i o deliktih, o kojih će suditi porota.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Die strafrechtliche Collectivverantwortlichkeit des Dorfes im alten und neuen serbischen Recht, von Prof. Dr. Mil. R. Vesnić in Belgrad. 8° 11. Posebni otisak iz „Jahrbuch der Internationalen Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre zu Berlin" Bd. I.

G. pisac postavlja na čelu ove svoje studije načelo, da je kolektivna odgovornost najprije roda, a onda mjesta, koje se polagano iz roda razvija, obća karakteristika u prvih stepenih družtvenoga i državnoga razvoja.

To dokazuje najprije primjeri iz raznih naroda, te zatim dolazi na staro srbsko pravo, napose na zakonik cara Dušana i citira iz njega ustanove, koje rade o kolektivnoj odgovornosti mjesta. Na kraju studije navedene su bitne ustanove srbskoga zakona od 20. ožujka 1892., koji u glavnom na novo u život uvadja kolektivnu kaznenu odgovornost mjesta, kako je ona postojala u starom srbskom pravu, i to za svaku štetu, uzrokovanu zlobnim paležom i hotičnim protupravnim uništenjem neosiguranih predmeta.

Upozorujemo naše čitaoce na ovu najnoviju veoma zanimivu studiju učenoga pisca.

Правник, лист за правне и државне науке (uredjuje ga Gj. B. Nestorović, a izdaje srpsko pravničko družtvo) sv. 6. — juni 1894. — sadržaje: Članovima „srpskoga pravničkoga družtva" i čitaocima „Pravnika". — Može li i hipotekarni verovnik tražiti ispis, pravije uknjižbu brisanja hipoteke? od dra. Žarka Miladinovića. — Subjekti menično-pravnih odnosa, od dra. Gj. B. Nestorovića. — Zakon o naknadi štete zlonamernom paljevinom i namernim protivzakonim pomeštajem stvari, od M. M Stanojevića. — Pravosudje. — Izuzeće perovodje, od Gj. R. N. — Književni pregled. — Glasnik.

S ovim brojem prestaje izilaziti „Pravnik". Razlog tomu navodi uredničtvo na čelu lista u objavi „Članovima Srpskoga pravničkoga družtva" i čitaocima „Pravnika", koja objava glasi:

„U crnu knjigu naših nemara valja nam upisati jedan više: organ Srpskoga Pravničkog Družtva „Pravnik" prestaje izlaziti! Ustanovljen u početku 1893. godine, ovaj jedini glasnik našega pravničkog sveta, već je, u polovini 1894, godine, bio na svome umoru. Odista žalosna pojava, ali je u ovoj stvari još žalosnije to, što je prestankom organa potkopan temelj i družtvu samomu, onomu družtvu, koje je postavilo sebi uzvišeni zadatak:

Digitized by Google

1-o, da udruženom snagom i zajedničkim sredstvima prati i pomaže razvitak pravne nauke u opšte i njenu primenu u praktičnom životu;

2-o, da istražuje osobine pravnoga života u Srba, radi naučnog interesa i radi pravilnijeg uredjenja zakonodavstva u kraljevini Srbiji; i

3-e, da uz pripomoć stručnih znalaca srpskoga jezika utvrdi sigurno nazivlje (terminologiju) za pravnu nauku i pisane zakone u Srba, po živom narodnom govoru i pravilima srpskoga jezika.

U prvi mah činilo se, da je opstanak društva i njegovog organa na svagda osiguran; svaki srpski pravnik bio je oduševljen ovom ustanovom, koja je obećavala, da će pravnu nauku i zakonodavstvo u Srbiji uzdići na stepen, na kome se nalaze u drugih srećnih naroda. Ali je, na žalost, iskustvo pokazalo, da su privatni pokušaji bili mnogo srećnije ruke, jer dok su se oni održavali za nekoliko godina, organ „Srpskoga Pravničkoga Društva" jedva je mogao sastaviti godinu i pô.

Ako zatražimo uzroke ovako naglom opadanju i društva i organa, mi ćemo ih naći tamo gde se sustiču uzroci propasti sviju naših literarnih ustanova. Neodziv čitalačke publike i nemar društvenih povjerenika i članova na kraju prve godine već je toliki bio, da se je još tada pomišljalo na prestanak lista, a od tog doba treb lo je, da prodje samo nekoliko meseci pa da društvo definitivno napusti izdavanje svog glasnika.

Prinudjeno da se, zbog pobrojanih neprilika, oprosti sa svojim čitaocima, uredništvo ne može da propusti ovu priliku bez napomene, da je samo zbog naše opšte nemarnosti omašen smer, koji je trebalo postići ovom liepom ustanovom. Trebalo je samo malo više ustaoštva i požrtvovanja, pa da se ostvari uzorita zamisao pokretača ovoga, neosporno najvažnijeg, društva u našoj zemlji. Ali, na žalost, baš oni, koji su najpozvaniji bili, da ovu korisnu i patriotsku ustanovu održe, naši mladji pravnici, vrlo su malo volje pokazali u tome pogledu, i nas tuga obuzima pri pomisli, da je u redovima naših pravnika sve veći kontigenat onih, koji svoju teorijsku spremu završuju, napuštajući školsku klupu.

Nu, iznoseći ovu gorku istinu, uredništvo je srećno, što može na ovom mestu konstatovati, da u kolu naših starijih književnika, nikako ne malaksava volja za rad. Oni su za sve vreme izlaženja našeg lista svojom obilatom a besplatnom saradnjom održavali list na visini njegova zadatka tako, da ga s ponosom možemo uvrstiti medju najvidjenije u kolu slovenskih naroda.

Na ovakom požrtvovanju i ovakoj odanosti k nauci, neka im je od naše strane svagdašnja zahvalnost, a naročito onoj braći Srbima iz Vojvodine, koji nam svojim radovima priticahu u pomoć.

Tako isto uredništvo ne može propustiti bez napomene, da je ono omogućeno izdati ovu poslednju svesku svojega lista, samo dobrotom današnjega ministra pravde g. M. Kr. Gjordjevića, koji je, primivši na

Digitized by Google

sebe staranje o unapredjenju sudske struke, bez odlaganja, prihvatio dav našnju društvenu molbu, da se otkupi izvesan broj ekzemplara od prošlogodišnjeg družtvenog izdanja, te na taj način omogućio društvo, da se svojim članovima i pretplatnicima oduži.

Izjavljujući i g. ministru svoju duboku zahvalnost, uredništvo uzima slobodu, na svom rastanku, ostaviti mu u amanet opštu želju srpskih pravnika: da, po primeru ministarstva prosvete i crkvenih poslova, ustanovi službeni organ ministarstva pravde. Ovom ustanovom g. ministar bi bolje nego ikojom drugom reformom unapredio pravnu nauku i pravosudje u Srbiji, a srpski pravnici ostali bi mu večito zahvalni".

Kako smo u broju 4. „Mjesečnika" od g. 1892. sa iskrenom radošću pozdravili ovoga našegu novoga druga, te kako smo ga s najvećim zanimanjem pratili od broja do broja i veselili se njegovomu napredku, tako sada sa žalošću javljamo našim čitaocem, da je prestao izlaziti s razloga, koje je njegovo uredničtvo u gornjoj objavi nacrtalo.

U „Glasniku" se javlja, da „Srpsko pravničko družtvo" ne prestaje s prestankom njegovoga organa; na protiv da su preduzete mjere, da se družtvo ojači, kako bi uskoro moglo obnoviti izdavanje svoga časopisa, a to da će nesumnjivo biti poslie prve skupštine družtvenih članova.

Naša je iskrena želja, da ovo obećanje družtvene uprave postane što prije činom, te da družtvo tako ojači, da bude trajni obstanak družtvenom glasilu obezbiedjen.

Vladarska proglasna dozvolnica. Napisao Gjuro Stj. Deželić. Preštampano iz „Občinara". Zagreb 1894. 8° 95. Ciena 50 novč.

Zaslužni hrvatski pisac u ovoj svojoj monografiji najprije definira placetum regium, a onda priobćuje bansku naredbu od 26. kolovoza god. 1870. broj 2391., kojom je u Hrvatskoj uveden placetum regium, koja glasi:

„Uslied njekih zaključaka, koje je na 8. prosinca 1869. sazvani koncil rimski učinio, i kojimi se prava Njegova Veličanstva kano apoštolskoga kralja Ugarske i sdruženih kraljevina prikraćuju, blagoizvoljelo je Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo previšnjom rješitbom od 9. kolovoza t. g. premilostivo odrediti, da se pravo odobrenja kraljevskoga (jus placeti regii) u život uvesti i da u tu svrhu vlada potrebne dalnje naredbe učiniti imade.

Čast mi je Preuzvišenost Vašu (nadbiskupa itd.) o tom obavjestiti s tim dodatkom, da se nikakvi zaključci ili naredbe rimskoga koncila i Njegove Svetosti otca pape niti proglašivati niti razašiljati ne smiju, ako niesu prije vladi predložene, i ako se po Njegovom Veličanstvu svojim putem ne dozvoli proglašenje i razašiljanje njihovo.

Uvjeren sam, da će Preuzvišenost Vaša smatrati domoljubnom dužnosti svojom, da ovoj previšnjoj zapovjedi Njegova Veličanstva u (nadbi-

Digitized by Google

skupiji), povjerenoj upravi svojoj, svakom danom prigodom pribavi valjanost, naročito pako, da se pobrine o tome, da takovi zaključci ili naredbe rimskoga koncila i Njeg. Svetosti otca pape, glede kojih kraljevsko odobrenje (placetum) nije podieljeno načinom prije spomenutim, obnarodovani ne budu".

Za tim nam saobćuje g. pisac, na čem osnivaju pravnici pravo na proglasnu dozvolnicu, te glede ugarskih pravnika iztiče, da uče suglasno s drom. Virožilom, da apoštolskomu kralju ugarskomu iz najvišega patronatskoga prava u savezu sa pravom majestetskim pogledom na prilike religijske i crkvene kano svrsi države potrebno sredstvo pripada vladarsko pravo najvišega nadzora i uvida u sve poslove rimokatoličke vjere i crkve (jus supremae advocatiae et inspectionis.) Iz toga najvišega patronatskoga prava za najviši nadzor i uvid u sve poslove katoličke crkve izvode ugarski pravnici i jus placeti regii ili pravo pripadajuće ugarskomu kralju, da sve odredbe katoličkih crkvenih predstojnika prije proglašenja pregleda, ter bilo dozvoli, bilo zaprieči, već kako ih nadje za obće dobro koristne ili štetne. Dapače je g. 1866. čongradski veliki župan u gospodskoj kući ugarskoga sabora nazvao placet „pravim pravcatim pravom apostolskoga kralja", dodavši, „kad bi se ukinulo, da bi to škodilo vjerskoj slobodi". Uprav je, veli g. pisac, nedokučivo, kako je ove potonje rieči mogao izreći katolički dostojanstvenik.

Sad navodi u tom pogledu mnienje Roberta Mohla, koji kaže: „dass von freier Selbstständigkeit einer Kirche und von dem Rechte, ihre Angelegenheiten selbst zu verwalten, nicht die Rede sein kann, wenn sie die Erlaubniss des Staates bedarf, die innerhalb ihres Thätigkeitskreises fallenden Anordnungen verkünden und ausführen zu dürfen", a iza ovoga mnienje Galikanaca, napose Van-Espena, onda magjarskoga publiciste Gustava Bekšića i oznaku placeta dra. Jurja Žerjavića.

Te razne izjave o izvoru prava vladarske proglasne dozvolnice, i što je ova prije dvadeset godina u nas uvedena putem naredbenim, a ne zakonom, pa ovo još ne niti do dana današnjega, te napokon što se i ovo pravo dovodi u tiesnu svezu sa patronatskim, sve to ponukalo je g. pisca, da iz bliza gledne u život placetu kod nas i u svietu i da razvidi: kako i kada je nastao, gdje se je uzdržao, te mora i može li se nadalje uzdržati.

Nakon što je g. pisac sva ova pitanja razpravio, zaključuje svoju monografiju:

Već se jasno opaža i u drugih državah, gdje po zakonu ili predaji placet jošte postoji, da su i ondje uvjereni o tome, da on danas već nije uporabiv; zato ili šuteć propuštaju, da se bez proglasnice proglašuju naredbe crkvenih oblasti ili se placetom samo u vrlo riedkih slučajevih poslužuju. U državah podpune slobode danas nema više placeta. U slobodnih

Digitized by Google

amerikanskih državah nije ga nikad ni bilo, u Belgiji pade revolucijom godine 1831., kojegdje, kako smo naveli, drugdje ukinut je, a u Englezkoj, gdje smo placet ponajprije našli već u XI. stoljeću, gdje je poslie do toga došlo bilo, da je baš glavom platio, tko je po katoličkom obredu služio misu ili bio kod nje, danas je prosto i slobodno englezkim biskupom i svećenstvu vršiti sve apostolske službe katoličke crkve; nema tu više zaprieke sakupljati se u synode pokrajinske, utemeljivati sjemeništa, kolegija, zavode, koliko i gdjegod ih je volja; nitko im ne brani osnivati škole, župe i pastirske postaje, upravljati crkvenom imovinom itd.; tu katolička crkva u ničem ne ovisi više o vladinu „placetu".

Kako u kraljevini Ugarskoj i kod nas u Hrvatskoj placetum regium ne bijaše nikada uzakonjen niti priznavan u narodu kano pravo proti duhovnim oblastim katoličke crkve, tako su sve crkvene naredbe, pastirske poslanice itd. poslie godine 1848. s ovu i onu stranu Drave proglašivane bez vladarske proglasne dozvolnice.

Nisu tu praksu obustavile niti naredbe kr. ugarskoga ministarstva od 10. kolovoza 1870. i kr. hrv. slav.-dalm. zemaljske vlade od 26. kolovoza 1870. broj 2391. o placetu.

Ni ugarski ni hrvatski biskupi niti duhovni stolovi ne predlažu vladaru nikada za „placet" svojih naredaba ni poslanica.

I obe vlade smatraju spomenute naredbe o placetu sada već bezkriepostnimi.

Naši se kao i ugarski biskupi znadu u svojih pastirskih poslanicah pokadšto zabaviti i političkimi dnevnimi pitanji, a to im za cielo uz postojeći u krieposti, onimi naredbami u život uvedeni placet, državna vlast nebi dopustila, niti bi se kod nas moglo dogoditi, da jedna takova biskupska poslanica štampom već proglašena, postane na temelju tiskovnoga zakona žrtvom zapljene po kr. državnom odvjetničtvu u Z. dne 15. ožujka 1887. broj 2604.

Dr. Adam Berzanoczy uči: Ecclesia non habet jus edendi leges fini civitatis adversas. Deus enim et finem ecclesiae et finem civitatis intendit, quid autem sit adversum fini civitatis. cognoscere pertinet ad inspectionem secularem.

Iz ovo njekoliko navoda razabrati će čitaoci „Mjesečnika", da je ova monografija i s obzirom na veliku važnost predmeta, o kojem govori, i s obzirom na obradbu njegovu vriedna, da se temeljito prouči.

Koloničeva nagoda. Studija Gjure Stj. Deželića. Preštampano iz „Dragoljuba" za g. 1896. Zagreb 1895. 8° 36. Ciena 30 novč.

Ovu je razpravu razdielio g. pisac na pet dielova. U prvom dielu govori o svećeničkih ostavštinah, u drugom o oporukah prelatâ i o bezoporučnom nasljedstvu, u trećem o prelatskih ostavštinah po općem gradjanskom zakoniku, u četvrtom ob ostavštinah po austrijskom konkordatu

Digitized by Google

od godine 1855., a u petom o Kolonićevoj nagodi kao izvoru našega posebnoga crkvenoga prava.

Ugarski prabiskup, ostrogonski kardinal-nadbiskup Leopold grof Kolonić sazvao je na 5. prosinca 1702. prelatski kongres.

Na tom kongresu su ustanovljena glede oporuke svih prelata, i onih na privatnoj kolaturi, ova pravila:

1. Viši svećenik ne može o crkvenih nadarbinah ništa odrediti; jer nadarbina nije njegovo vlastničtvo.

2. Knjige, svećeničko odielo, sv. posudje i žrtvenički nakit pripadaju crkvi, a fundus instructus nasljedniku.

3. Iza troškova za pogreb, za služinčad i na izplatu dugova, preostatkom može prelat, ako imade kraljevu dozvolu, slobodno razpolagati. Ako te dozvole nema, tada može razpolagati samo jednom trećinom, druga pripada crkvi, a treća kraljevskomu fiskusu.

4. Ako crkveni dostojanstvenik umre bez oporuke, imadu se dvie trećine upotrebiti u netom spomenute svrhe, a treću će naslieditи rodjaci do desetoga koljena: ne ima li takovih rodjaka, pripada kraljevskomu fiskusu.

5. Nisu dopušteni darovi, koji bi se imali izvesti nakon vlastnikove smrti, akoprem je za života vlastan darovati i darove uručiti.

Po tih zaključcih imala se je ciela ostavština po dvih kapitularih i jednom činovniku komore inventirati i na sjegurnom mjestu pod pečatom ove trojice pohraniti. Kad ne ima komorskoga činovnika pri ruci, ovlašteni su i sami kapitulari na ove čine. Uprava nadarbinskih dobara bješe po nagodi u rukuh dvojice „penes duos .... nempe ecclesiasticum unum et fiscalem alterum, illum defuncti ordinarius, hunc camera constituent, qui mutua potestate administrabunt omnia".

Kolonić je kongresne zaključke predao po odredjenom ministarskom povjerenstvu ugarskoj dvorskoj kancelariji; ova ih prihvati, ter kao nagodu s njim u ime prelata sklopljenu, podastre kralju na potvrdu. Kralj ju odobri i proglasi nepromjenjivom normom. Ta previšnja odluka od 15. lipnja 1703. intimirana je primasu kraljevine Ugarske uz poziv, da ju vršenja radi priobći cielomu svećenstvu višemu, a znanja radi nižemu.

Na koncu svoje studije dolazi g. pisac do zaključka, da je Kolonićeva nagoda bila prije i da je poslie godine 1848. ona kod nas „lex patria", koja sadržaje, ustanovljuje ter imenuje zakonite nasljednike prelatu bez oporuke umrlu; ona „lex patria", koju su na umu imali gradjanski zakonik (§. 761. o. gr. z.) i austrijski konkordat u čl. XIII., onaj zakon, na koji se odnose §§. 56., 57. i 107. c. patenta od 9. kolovoza g. 1854. (br. 208. dr. z. l.), da Kolonićeva nagoda spada medju izvore posebnoga našega crkvenoga prava i zato da ju medju ovimi valja takovom priznavati

Digitized by Google

i otvoreno spominjati, što u nas do sada u učevnih knjigah crkvenoga prava ne biva.

Kako ova studija radi o pitanju, koje u novije doba živo zanima hrvatske pravnike, te kako smo uvjereni, da će ona mnogo doprinieti razbistrenju i konačnom riešenju njegovu, smatrasmo svojom dužnošću, da na nju upozorimo naše čitaoce.

* * *

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik") broj 10. za mjesec listopad, sadržaje: Novi civilni pravdni red in pravilnik sodne oblasti (konec). — Davčna preosnova, od Fr. Geigera. — Iz pravosodne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

* * *

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U sjednici filozofsko-juridičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti od 6. studenoga o. g. čitao je pravi član dr. Fran Vrbanić razpravu: „Demografske prilike u južnih Slavena". Spomenuv u uvodu svoje razprave, kako se njegova promatranja nisu mogla protegnuti na sva jugoslavenska plemena u obće, nego samo na one države i zemlje, gdje ta plemena pretežito stanuju, t. j. gdje ili svako od njih za sebe ili u zajednici s drugimi sačinjava preko polovine žiteljstva, dakle na Bosnu i Hercegovinu, Bugarsku, Crnugoru, Goricu i Gradišku, Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju, Istru, Kranjsku i Srbiju, — razlaže u slijedećih poglavlji broj i gustoću žiteljstva tih krajeva, narodnost, spol, vjeroispovjest, obiteljske prilike i dobu, te napokon porode i pomore, navodeći svagdje razlike, koje glede tih prilika postoje izmedju navedenih jugoslavenskih krajeva i ostalih evropskih država, te u koliko mu sabrana gradja dopušta, i uzroke, s kojih su pojedini pojavi kod Jugoslavena drugi, nego li su drugdje. Tako spominje pisac, da se razlike u gustoći žiteljstva kod jugoslavenskih plemena imadu više pripisati uzrokom socijalnim i gospodarskim, nego li naravnim, kao što su konfiguracija zemljišta, razdioba topline i vlage itd., pak prelazeći na razlaganje prilika glede narodnosti žiteljstva ističe, kako u jugoslavenskih krajevih imade blizu jedne sedmine žiteljstva, koje u obće ne spada u skup slavenskoga plemena, te kako u pojedinih zemljah raste odnosno pada domaći i tudji elemenat žiteljstva.

U istraživanjih svojih pogledom na spol žiteljstva dolazi pisac do zaključka, kako je kod jugoslavenskih plemena muški spol brojem svojim jači od ženskoga (na 1000 muž. 963 žene), dok se u svih kulturnih državah osim Italije pokazuje protivan pojav. Razlozi ovoj razlici nipošto ne leže, kako bi se moglo misliti, u geografskom položaju jugoslavenskih zemalja, niti u plemenskih osobitostih, niti u doseljivanju i izseljivanju

Digitized by Google

žiteljstva, nego u odnošajih poroda i pomora, i to tako, da je u mladjoj dobi razlogom većemu broju muškoga žiteljstva s jedne strane veći razmjer muških poroda, a s druge manji pomor muške djece, nego li u drugih evropskih državah, dok u starijoj dobi o tom odlučuje veći pomor žena, koji opet nastaje usljed osobitoga njihovoga socijalnoga položaja. Spomenuv nakon toga vjeroispovjest jugoslavenskih plemena, razpravlja obsežno o prilikah obiteljskih, te naglasuje prije svega, kako je u krajevih jugoslavenskih razmjerno daleko veći broj ljudih, koji živu u bračnoj svezi, nego li u drugih kulturnih državah, i to tako, da čim dalje prema iztoku koje pleme stanuje, tim je razmjer oženjenih i udatih veći, a pototak neoženjenih i neudatih manji, jer ovdje prosjekom žive u braku jedna trećina žiteljstva, dok kod jugoslavenskih plemena malo ne četiri desetine žiteljstva uživa sgode i nesgode braka. Na ovaj pojav upliva sastav žiteljstva po dobnih razredih kod Jugoslavena samo donekle; znatnijim razlogom ovoj osobitosti jesu druge prilike. U prvom redu odlučuje u tom obziru okolnost ona, što se u jugoslavenskih zemljah razmjerno sklapa svake godine više vjenčanja, nego li drugdje, te što se uz to ovdje ljudi ranije žene nego li u drugih evropskih krajevih; napose dokazuje akademik, kako je u iztočnih stranah medju južnimi Slaveni žudnja za bračnim životom veća, nego li u ijednoj od evropskih država, dok se u zapadnih krajevih ova tendencija prilično sudara sa sličnim pojavom tih država. Razlog ovomu pojavu ne leži u posebitosti plemenskoj, nego u gospodarskih prilikah, a napose u zanimanju i običajih žiteljstva. U savezu s tim razpravlja pisac i o plodnosti brakova kod južnih Slavena te tvrdi, da se ona u cielosti svojoj prilično kreće u onom obsegu, kao što i u drugih državah tako, da malo ne svagdje na jedan brak dolazi oko četvero djece. Pogledom na dobu vjenčanih drugova ističe akademik, kako se kod južnih Slavena žiteljstvo neobično rano ženi, te kako osim Rusije ne ima u Evropi zemlje, gdje bi se brakovi tako rano sklapali, kao što kod njih; posljedice ovih preranih vjenčanja opažaju se kod plodnosti brakova, jer je u pojedinih krajevih ta plodnost ondje veća, gdje se ne sklapaju prerane ženitbe. Razlažući nadalje stalež vjenčanika, spominje pisac, kako je kod južnih Slavena broj prvotnih brakova, t. j. takovih, gdje oba vjerenika prvi put stupaju u brak, manji nego li drugdje, a od drugotnih brakova kako se osobito ističu brakovi izmedju udovaca i udovica, koji su u drugih državah brojem svojim najmanji, jer se nigdje ne ženi toliko udovaca i ne udaje toliko udovica, koliko medju južnimi Slaveni.

Obsežno razpravlja akademik o porodih kod južnih Slavena, te ističe, kako je kod njih porodni razmjer veći, nego li u drugih državah osim Rusije i Ugarske. Ovaj veliki porodni razmjer nije medjutim posljedicom plodnosti žiteljstva; što više, akademik dolazi do protivnoga zaključka, da je plodnost žiteljstva upravo u onih krajevih najmanja, gdje je porodni

Digitized by Google

razmjer najveći, te da je u državah, gdje je porodni razmjer daleko manji, ta plodnost veća, nego li kod južnih Slavena. Ovomu velikomu porodnomu razmjeru napram drugim državam nije po nazoru pisca uzrok u većoj plodnosti žiteljstva, nego u velikom broju oženjenih i udatih. Potanje razpravlja akademik o zakonskih i nezakonskih porodih, o mrtvorodjenoj djeci i o razlici spola kod poroda, te prelazi zatim na pomor žiteljstva. U tom obziru tvrdi pisac, da jugoslavenske zemlje spadaju u onaj skup evropskih država, gdje je pomor naroda dosta velik (prosjekom 25 na 1000 st.); ovomu razmjerno dosta velikomu pomoru uzrokom je, što je u srednjih i u viših dobnih razredih pomor veći, nego li u velikom dijelu evropskih država, a ne kako bi se moglo misliti s razloga, što je možebiti pomor djece velik. U jugoslavenskih krajevih istina je porodni razmjer veći, nego li drugdje, ali je pomor djece tako povoljan, kao što u onih evropskih zemljah, gdje su pomorne prilike djece najpovoljnije. Prispodobivši pomore s porodi žiteljstva dolazi do zaključka, da se u jugoslavenskih zemljah osim Bosne i Hercegovine te Crnegore svake godine za 119.000 duša više rodi, nego li umre tako, da je na 1000 st. srednjega žiteljstva za blizu 16 duša svake godine veći porod od pomora; pojav tako povoljan, da mu premca ne ima u nijednoj od evropskih država, nadkriljuju ga jedino države sjevero-amerikanske. Usljed toga zaključuje akademik, da u jugoslavenskih plemenih imade dosta snage i jakosti, da se razviju iz samih sebe vlastitim naravnim prirastom i bez tudjih elemenata, koji im nijesu srodni ni po krvi ni po jeziku.

Napokon spominje akademik žiteljstvo po dobi, te ističe u tom pogledu prije svega veliku razliku izmedju zapadnih i iztočnih dijelova jugoslavenskih krajeva, jer je zbog velikog porodnog razmjera i zbog velikog viška poroda nad pomorom kod ovih potonjih osobito velik postotak najmladjih dobnih razreda, a zatim razlaže, kako u jugoslavenskih zemljah broj žiteljstva sposobnoga za privredu nije tolik, kao što u ostalih evropskih državah. Na koncu svoje razprave naglašuje pisac, kako bi bilo od potrebe, da se izvidi o demografskih prilikah južnih Slavena protegnu do većih potankosti, nego li je to dosada učinjeno, jer kolikogod bile plemenske srodnosti jugoslavenskih plemena, ipak se ona medjusobno razlikuju u kulturnom, gospodarskom i socijalnom pogledu.

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 7. studenoga svoju redovitu sjednicu, u kojoj su primljeni kao novi članovi: Blaž *Orlić*, tajnik kod c. kr. okružnoga suda u Rovinju i Artur *Durbešić*, kr. kotarski sudac u Korenici. Nakon toga je primljen izstup iz družtva koncem godine 1895. Jo-

Digitized by Google

sipa *Muzlera*, umirovljenoga kr. podžupana u Zagrebu i Lazara *Savića*, kr. sudbenoga pristava u Petrinji, a konačno je primljeno izvješće blagajnika o stanju blagajne.

Imenovanja. Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je blagajničkoga vježbenika kod kr. hrv.-slav. zemaljske blagajne i svršenoga pravnika Šandora *Jemrića* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade; Milana *Skorupana* pravnog vježbenika kod kr. kotar. suda u Daruvaru i Nikolu *Vukića* pravnoga vježbenika kod kr. kotarskoga suda u Križevcih prislušnici u obsegu kr. banskoga stola; Gjuru *Cara*, prislušnika kod sudbenoga stola u Mitrovici sudbenim pristavom II. razreda extra statum za kotarski sud u Brodu; zatim sudbenimi pristavi I. razreda sudbene pristave II. razreda: Eugena *Sirokia* kod kotarskoga suda u Velikoj Gorici, Vojtjeha *Stajdohara* kod kotarskoga suda u Stubici za kotarski sud u Jaski, Ottona *Maksimovića* kod kotarskoga suda u Vrbovskom, Ivana *Grgića* kod sudbenoga u Petrinji za kotarski sud u Vinkovcih, Josipa *Milčića* kod kotarskoga suda u Stubici i Josipa *Draženovića* kod kotar. suda u Gospiću, ostaviv ostalu četvoricu na njihovih dosadanjih službenih mjestih, i napokon Gjuru *Lovrića* pravnoga vježbenika kod kr. sudbenoga stola u Gospiću prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola.

(U Bosni i Hercegovini.) Njeg. ces. i kr. apostolsko Veličanstvo previšnjom odlukom od 12. listopada 1895. blagoizvoljelo je povjeriti savjetniku vrhovnog suda Ferdinandu *Sonnleithneru* upravu pravosudnim odjelom zemalj. vlade; zatim naimenovati savjetnika vrhovnog suda dra. Martina *Kendjelića* predsjednikom vrhovnog suda, a vladinom savjetniku Vincencu *Lekkiu* premilostivo podieliti orden željezne krune III. razreda.

Ces. i kr. zajedničko ministarstvo naimenovalo je sudskog tajnika u Brčkom Josipa *Bajora* advokatom u Bosni i Hercegovini s uredovnim sjedištem u Bjelini.

Poglavica zemaljske vlade imenovao je privremene perovodne vježbenike Alfreda *Koszlera* kod seoskoga kotarskoga ureda u Mostaru i Viktora *Pollaka* kod kotarskoga ureda u Prnjavoru političkimi pristavi II. razreda, a pravnog vježbenika Jovana *Müllera* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Bihaću.

Premještenja. Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije obnašao je premjestiti županijskoj oblasti u Ogulinu na službovanje dodieljenoga kotar. predstojnika Aleksandra *Blažkovića* iz Ogulina u Zagreb uz pridieljenje na službovanje kr. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove; unutarnjemu odjelu kr. zemaljske vlade na službovanje dodieljenoga županijskoga porovodju Franju *Pilepića* iz Zagreba u Ogulin uz dodieljenje na službovanje tamošnjoj županijskoj oblasti, kotarskog pristava I. razreda Matiju *Vuksana* iz Koprivnice kotarskoj oblasti u Slunju, kotarskoga pristava II. razreda Maksu *Graffa* iz Slunja kotarskoj oblasti u Križevcih, kotarskoga pristava II. razreda Dragana *Horvata* iz Zlatara kotarskoj oblasti u Koprivnici, kotarskoga pristava II. razr. dra. Dominika *Miletića* iz Novske u Osiek uz pridieljenje tamošnjoj županijskoj oblasti, kotarskoga pristava II. razreda Antuna *Kovačića* iz Karlovca kotarskoj oblasti u Zlataru, perovodnoga vježbenika Velimira *Liščića* iz Kutine kotarskoj oblasti u Novskoj, kotarskoga pristava II. razreda dra. Tomislava *Matanića* iz Križevaca kotarskoj oblasti u Delnicah, ter mu povjeriti upravu potonje kotarske oblasti, kotarskoga pristava I. razreda Antuna *Koljevinu* iz Vrginmosta kotarskoj oblasti u Kutini, kr. kotarskoga predstojnika kao izaslanika

Digitized by Google

za provedbu potajnih zadružnih dioba Luciana *Brozovića* iz Gospića u Jasku, dodieliti ga kr. kotarskoj oblasti u Jaski, te mu povjeriti agende izaslanstva za provedbu potajnih dioba u obsegu kotara Jaska, perovodju kr. zemaljske vlade kao izaslanika za provedbu potajnih dioba dra. Adolfa pl. *Mihalića* iz Karlovca u Zlatar, dodieliti ga kr. kotarskoj oblasti u Zlataru te mu povjeriti agende izaslanstva za provedbu potajnih dioba u kotaru Zlatar, kr. kotarskoga pristava I. razreda kao izaslanika za provedbu potajnih dioba Milana *Ključca* iz Zlatara u Gospić, dodieliti ga kr. kotarskoj oblasti u Gospiću, te mu povjeriti agende izaslanstva za provedbu potajnih dioba u kotaru Gospić, Augusta *Forka*, sudbenog pristava kod sudbenoga stola u Požegi ka kotarskomu sudu u Križevcih, Ivana *Žigovića*, sudbenoga pristava kod kotarskoga suda u Križevcih k izpostavi bakarskoga suda na Sušaku, Dragutina *Becića* sudbenoga pristava kod kr. kotarskoga suda u Brodu k onomu u Novom, te mu je podjedno povjerena uprava rečenoga kotarskoga suda.

(U Bosni i Hercegovini.) Ces. i kr. zajedničko ministarstvo premjestilo je okružnog predstojnika Jakova *Vojvodića* iz Bihaća u istom svojstvu u Mostar, a vladinom savjetniku dru. Lotharu vitezu *Berksu* povjerilo je upravu okružnom oblašću u Bihaću.

Poglavica zemaljske vlade premjestio auskultanta dra. Luisa *Singera* od kotarskog ureda u Cazinu k onom u Bugojnu, auskultanta Nikolu *Covića* od kotarskog ureda u Stocu k onom u Cazinu, auskultanta Antuna *Sikića* od okružnog suda u Mostaru ka kotarskomu uredu u Stocu; auskultanta Nikolu *Dolića* od okružnog suda u D. Tuzli k onom u Sarajevu i auskultanta Ignjata *Dobrowskog* od okružnog suda u Sarajevu k onom u D. Tuzli.

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XIX. god. 1895. izdan i razposlan je dne 18. studenoga 1895., a sadržaje:

pod br. 85. zakon od 22. listopada 1895. o uredjenju bujica (vododerina) i

pod br. 86. naredbu bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 7. studenoga 1895. br. 3765. p., kojom se izdaju provedbene ustanove k zakonu od 20. kolovoza 1894. ob uredjenju beriva zemaljskih urednika i službenika u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

Stečaji.

Prosinac 1895. Gjorgje *Forišković* protokolirani trgovac u Šidu. — Kr. sudkeni stol u Mitrovici (odluka od 26. listopada 1895. br. 8440. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Gjorgje Sretković odvjetnik u Mitrovici, zamjenik dr. Dragutin Grčić kr. javni bilježnik u Šidu. — Rok prijavni do 9. prosinca, ročište 12. prosinca 1895.

— Trgovačka tvrdka *M. Kell et Comp.* u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 6. studenoga 1895. br. 19910.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Matija Koporčić, zamjenik dr. Jakob Salamon odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 20. prosinca, ročište 21. prosinca 1895.

— Ignac *Beck* krojački obrtnik u Koprivnici. — Kr. kot. sud u Koprivnici (odluka od 14. studenoga 1895. br. 14054. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Matija Pavelić, zamjenik I. N. Sörbak odvjetnici u

Digitized by Google

Koprivnici. — Rok prijavni do 31. prosinca 1895., ročište 28. studenoga 1895.

Siečanj 1896. Heinrich i Roza *Böhm* iz Pitomače. — Kr. kot. sud u Gjurgjevcu (odluka od 2. studenoga 1895. br. 8806. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Iso Lichtenberg, zamjenik dr. Andrija Peršić odvjetnici u Gjurgjevcu. — Rok prijavni do 3. siečnja 1896., ročište 8. siečnja 1896.

— Protokolirana trgovačka tvrdka A. *Hackenberg* trgovina zlatarske robe i urâ u Sisku. — Kr. sudbeni stol u Petrinji (odluka od 30. listopada 1895. br. 2150. gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Vladimir Crnadak, zamjenik dr. Benjamin Šuperina odvjetnici u Sisku. — Rok prijavni do 30. siečnja 1896., ročište 12. veljače 1896.

Izkaz

poreznih občina i plemićkih dobara, za koje se imadu usljed naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 5. lipnja 1895. br. 7200., predati novo sastavljeni gruntovni uložci nadležnim sudovom, i to:

Tekući broj	Ime sudb. oblasti, kojoj su predani uložci	Tekući broj	Ime por. občine	Dan, od kojega se vode uložci kao gruntovnica	Rok za povedenje konačnoga izpravka: započeo (dana)	Rok za povedenje konačnoga izpravka: iztiče (dana)	Opazka
1	Kr. sudb. stolu u Zagrebu (za kotar pisarovački)	1 2 3	Moravci Šišinec Sjeničak	1. srpnja 1885.	1. srpnja 1895.	31. prosinca 1895.	
2	Kr. sudb. stolu u Zagrebu	4	Markuševec grunt. nap. br. 623.				
3	Kr. sudb. stolu u Osieku	5	Petrievci				
4	Kr. kot. sud u Novom	6	Drvenik				
5	Kr. kot. sud u Vukovaru	7 8 9	Bobeta Borovo Trpinja				
6	Kr. kot. sud u Sisku	10	Sela vlastov i teret. gr. ul. br. 291.				

Digitized by Google

Tekući broj	Ime sudb. oblasti, kojoj su predani uložci	Teknći broj	Ime por. občine (plem. dobra)	Dan, od kojega se vode uložci kao gruntovnica	Rok za povedenje konačnoga izpravka		Opazka
					započeo	iztiče	
					dana		
7	Kr. kot. sud u Velikoj Gorici	11	Čiće novo	1. rujna 1895.	1. rujna 1895.	29. veljače 1896.	
		12	Drnek				
		13	Jakuševec				
		14	Kosnica				
		15	Lekneno				
		16	Mičevec				
		17	Odra				
		18	Obrež				
		19	Obrezina				
		20	Otok				
		21	Šćitarjevo				
		22	Zaprudje				
		23	pl. dobro Odra I. i II				
8	Kr. kot. sud u Dvoru	24	Dvor	1. listop. 1895.	1. listop. 1895.	31. ožuj. 1896.	
		25	Matijevići				
		26	Struga				
		27	Unčani				
		28	Zakopa				
		29	Zamlača				
9	Kr. kot. sud u Novojgradiški	30	Crnegovci	1. listop. 1895.	1. listop. 1895.	31. ožuj. 1896.	
		31	Godinjak				
		32	Laze				
		33	Štivica				
		34	Tisovac				
		35	Rešetari				
10	Kr. sudbeni stol u Zagrebu	36	Čehi I. i II.	1. rujna 1895.	1. rujna 1895.	29. veljače 1896.	
		37	Kesnica mala				
		38	Mlaka mala				
		39	Mlaka velika				
		40	Grdovčak				
		41	Obrež				
		42	Odra				
		43	Vukovina				

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google